

تەفسیری زەمناکۆیی

بە قەڵەمی

مەلا سەیدی زەمناکۆیی

جەژمی: ١٠، ٩، ٨

بەرگی شەشەم

تەفسیری زماڭوویی

بەقەلەمی

مەلا سەیدی زماڭوویی

جزمی ﴿۱۰، ۹، ۸﴾

بەرگی شەشەم

ناوی کتیب : تەفسیری زمانکۆیی .

ناوی نووسەر : مەلا سەیدی زمانکۆیی .

جزمی ھەشتەم و نۆیەم و دەیەم .

بەرگی شەشەم .

چاپی یەكەم .

چاپی کۆمپیوتەر و ڕاکیشانی : ﴿ چاپخانەی ئۆفستیی بابان ﴾

ژمارە ی سپاردنی (٤٠٩) ی سالی (٢٠٠٠) ی وەزارەتی روشنبیری پێ سپێردراوە .

مافی لە چاپدانی بۆ نووسەر پارێزراوە .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(به ناوى خواى به خشندهى ميره بان)

سو پاس و ستایشى بى پایان بو یه زدان په روره کهرى هموو بونه وهران. دروودى زور
له سهر پیښه وای بونه وهران پیغه مبرى مه زن له سهر یارو یاور وهران و پهیره وانی بى .
دواى نه وهى خواى مه زن روونى کرده وه له نایه ته کانی پیښو دا که کو مەلئى له بت
په رستان دا وایان له پیغه مبر کرد نیشانه یه کی تاییه تی بو یان بهیئى هه تا باوهرى بى بهیئن
باوهر دارانیش لایان خوشبو وه لامیان بدریته وه، له مه و دوایش خواى مه زن رو نترى
نه کاته وه بو پیغه مبر ﴿ ۱۱۱ ﴾ نه فەرموئ: نه و بت په رستانه نه گهر زورتر له و داخوازانیهى
پیښووش به لگه ی زور گه وره تریشیان بو بهیئى هه رگیز باوهر ناهینن ، وهك خواى مه زن
نه فەرموئ :

وَلَوْ أَنَّا نَزَّلْنَاهُ إِلَيْهِمُ الْمَلَأَتِيكَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قَبْلًا مَا كَانُوا لِيَوْمِنَا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَلَكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿ ۱۱۱ ﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا
شَيْطَانٍ الْإِنْسِ وَالْجِنَّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرُفَ
الْقَوْلِ غُرُورًا وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ
﴿ ۱۱۲ ﴾ وَلِنَصْغِي إِلَيْهِ أَفَعَدَّةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ﴿ ۱۱۳ ﴾

ته فسىرى زمانكوى

﴿ وَلَوْ أَنزَلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ ﴾ وهئه گهر به راستی ئیمه ره وانه مان بگردایه بولای ئه و بی باوه رانه فریشته کان به چاوی خوئیان بیاندیبایه ناگاداریان بدایه له سه ر پیغمبرایه تی موخمه د وه خوئیان داوابان نه کرد بوچی فریشته کان نایه ری شایه تی بده ن .

﴿ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَى ﴾ وه گفوگوئیان بگردایه له گهل ئه و بی باوه رانه مردووه کان، دواپی ئیمه زیندووئیان بکهینه وه شایه تی بده ن بهیه کیستی خواو پیغمبرایه تی موخمه د، وه خوئیان نه یان ووت: باوکه کانمان بو پیئنه وه و بوئمانی زیندوو بکه ره وه .

﴿ وَحَشَرْنَا عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا ﴾ وه ئیمه کومان بگردایه وه به سه ر ئه و بی باوه رانه هه موو شتی له م جیهانه دا به زیندوو به مردویانه وه، به وانه یانه وه دیارن و به وانه یشه وه به نه ان، به هه موو گیان داران و به ناسمانه کان و به زه وی و به هه موو بونه وهرانی تره وه روو به روو تا قم له دوا ی تا قم هه موویان بیینن و شایه تی بده ن له سه ر یه کیستی خواو پیغمبرایه تی موخمه د و به راستی نایه نی خوا. ئیمه ئه وانه هه موویان بکه ی ن .

﴿ مَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ ﴾ ئه وانه له وانه نه بوون به وه ی باوه ر به ی ن مه گهر که خوا ئاره زووی باوه ره یان ئه وان بکاو پالیان پیوه بنی زوئیان لی بکاو بولای باوه ره یان و دواپی ئه وان باوه ر به ی ن. ئه بی بزانی که خوا ئه قلی داوه به وان و زور له کهس ناکا بو هیچ شتی .

پرسیار/ نایا ئه و بریاره راسته چون ئه بی ئه و هه موو شتانه بی ن بولای ئه و بی باوه ره که مانه و که چی ئه وان باوه ر ناهین، ئه و جو ره ئاده میزادانه ئه بی هه بن و ئه وه نده نه فام بن به شیوه کی ئاسایی چون ئه بی ئه و تا قمه که مه ی بی باوه ران ئه و هه موو بونه وهرانه به دروو بخنه وه شایه تی نه دهن له سه ر راستی نایه نی ئیسلام؟ نایا ئه چی ته می شک وه ئاده میزادی به چاوی خوئیان بیینن وه به گو یچ که ی خوئیان بیسن ئه و مردووه رزیوانه زیندوو نه کرته وه له گو ره کانیا ن دینه ده ری پاش هه زاران سال و هه موویان شایه تی بده ن و بلین: هیچ که سی شایه نی په رستن نی یه جگه ی خوا و موخمه د و فروستاده ی خوا یه،

فریشتەکان بهێن پۆل پۆل بێنە خوارەو و شایەتی بدەن بە فروستادهی موحەمەد ﴿ﷺ﴾، بیسن که گیانداران لە بالەندەو ماسی شتی تر لە بونەوهران بە وێنە درەخت و بەرد و ئەستێرەکان جار جار بە یەک جار بە یەک دەنگ شایەتی بدەن هیچ کەسێ شایەنی پەرستن نی. یە مەگەر خواو موحەمەد و فروستادهی خوا یە لە گەڵ ئەوانە هەموودا چون ئەگونجی ئادەمیزادی هەبێ ئەو هەموو کەرە بە خەرانەو ئەو هەموو یاسا تیکدەرانی بە درۆ بخاتەو بەبێ بەلگەو باوەر نەهێتی بە ئایینی ئیسلام؟ بەراستی ئەو کەرە زۆر سەر سوور هێنەرە؟.

و ئەلام/ ئەو بریارانەو ئەو شتانی رابوردن راست نین. بەلکو ناگونجی دەربارە ی کەسێ راستی و بەلگە ی راستی کاری تی بکاو بە گوێرە ی سروشتی ئەقل ژیری و بەو پاکیهی ئەوتۆ خوا ئادەمیزادی لە سەر دروست کرد برۆا بەرپۆ، چونکە ئەو بەلگانی کاری بە کەس نە کراون و هەر خوا ئەیانکاو جینگە بۆ گومان نایەنەو. بەلام ئەو فەرمودانە ی خودا بۆ کەسانیکی، ئەوتۆ یە هەموو هەست و ئاواتیان چەندین سوودی تایبەت خۆیان بێ بە تەنها، ئێر ئەقل و پاکیتی دەروون و مرقایەتی و راستی و داد پەرورە ی و جگە ی ئەوان مەبەست نی. یە لای ئەوان. کەواتە باوەر نەکردن بەو کەرە ئاسایانە دەربارە ی ئەوانە راستەو بێ گومانە، لەبەر ئەو رەوشە خراپانە هیچ شتی سوود نایەخشی لە گەلیان مەگەر ئەو هێزە ی ئەوتۆ خوا ئامازە ی کرد بۆی و فەرموی: ﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ و ئەش فەرموی:

﴿وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ يَجْهَلُونَ﴾ و بەلام زۆر تر لەو بێ باوەرانە نازان ئەگەر ئەو بەلگانی بێ بۆ لایان باوەر ناهێن هەرچەندە سوێندی سەخت ئەخۆن باوەر نەهێن، هوشبان نایەتەو بەخۆیانەو کە خۆیان تاقیمکی یاسی و لەسنوور دەرچوون و ئەقل و پاکی دەروون سوودی نابێ لە گەڵ ئەوان و ئایین و مرقایەتی کار ناکاتە سەریان، هیچ شتی سەریان بێ شور ناکا مەگەر زۆر وزالبون بە سەریانا. کەواتە گفتوگۆ کردن لە گەلیان بە زمانی زانست و مرقایەتی هەلە یەو بێ سووده.

﴿ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ بَنِيَّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ ﴾ وه هەر بهو جوړه ی ئیمه ی گێراومانه بو تو بت په رستان به دوژمن گێراومانه بو هه موو پیغه مبه ر ئ دوژمن له یاخی بووان و له سنوور ده رچوانی ئاده میزادو جنو که . شه ی تانی ئاده میزاد ناسراون هه موو که سی که هانی ئاده میزاد ئه ده ن بو لای کاری پرو وپوچ و به رگی راستی نه کاته به ری ئه و کاره . به لام جنو که نابینرین و خوا ئه یانزانئ . ئیمه ی باوه ردار بروامان به بوونیان هه یه ، به وینه ی فریشته کان و به رپرسیار نین بوژوژ تر .

جینگه ی سه ر سوورمان نی به دوژمنایه تی خراپه که ران بو پیغه مبه ران و ناین په روه ران و پیاو چاکان له مه و به ر و نیستاو له مه و دوا ییش، چونکه به هزی ئه و دوژمنایه تی به وه چاک و خراپ راست و پوچ جوئ نه بنه وه له یه کتری .

پرسیار/ هه رکاتئ خوا ئه و که سه ی نه و تو یئ گێرا یینی بو پیغه مبه ران دوژمنئ له خراپه کاران هه ر وه ک روا له تی ده رکه و توی ئه و نایه ته ده فه رموی . که واته بوخوا سزای دوژمنانی پیغه مبه ران ئه دات؟ دوو باره چو ن فه رمانی داوه به په ی ره وی کردنی پیغه مبه ران، دوا یی چه ندین دوژمن دروست بکا بو پیغه مبه ران بو به رگری کردن له وان وهانی ئاده میزاد به ده ن بو باوه ر نه کردن به پیغه مبه ران و به په یامه کانیا ن؟ .

وه لام/ خوا ی مه زن پیغه مبه رانی دروست کردوه بو ئه وه ی بانگی ئاده میزاد بکه ن بو داد په روه ری و یه کیتی خوا و نه هیشتنی سته م و لا بردنی بت په رستی، ئه و شتانه ی کردوون به پیشه و مه به ستی ئه و پیغه مبه رانه ، ئه و پیشه و مه به سته خو یان له خو یانا به گو ی ره ی سرووشت دوژمنایه تی و زوړان بازی به له نیوان پیغه مبه ران و له نیوان بت په رستان و چاو برسی و بئ باوه راندا . که واته په وانه کردنی پیغه مبه ران هزی دوژمنایه تی به . به لام له به ر ئه وه ی خوا ی مه زن خوی یه که مین هۆ به بو ناردنی پیغه مبه ران، ناردنی پیغه مبه ران ئه بیته هزی دوژمنایه تی نیوان راست و چه پ، به و بو نه وه گه راندنی ئه و دوژمنایه تی به نه در یته پال خوا ی مه زن .

﴿ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْتَوَلَّ غُرُورًا ﴾ هه ندی له و بی باوه رانه گفتو گوی دروی روکش کراو که دهره وهی چاکه و ناوه روکی سزایه و خراپه یه ئه یان نیڕن بۆلای هه ندی تر له خوڤیان به فرۆفیلی پوچ به مه بهستی هاندانیان بۆکردنی کاری خراپ و بۆ دوژمنایه تی مافی رهوا و خاوه نه کانی، جفه یان بۆ ئه که نه به شتی باوه رداران و پیاو چاکان فریو بدهن و کاری نا رهوا بکه ن و فیل کردن له وان له ناکاودا.

﴿ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَلَعُوهُ ﴾ وه ئه گهر خوا ئاره زووی هه بوایه ئه و کاره خراپه یان نه ئه کرد و دوژمنایه تی پیغه مبه رانیان نه ئه کرد و ئه و گفتو گو روکشانه یان نه ئه نارد بۆ یه کتری، به لام خوا کاری شایان له شوینی خویدا ئه نی، چونکه خوا ئه قلی پی داون و کاری چاک و خراپ له یه ک جوئ ئه که نه وه وه ئه توانن کاری چاک بۆ خوڤیان بسازین و زور له کهس ناکا بۆ هه لبژاردنی هیچ شتی و خوڤیان بهر پرسیارن.

﴿ فَذَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴾ دوایی تۆواز له وه بی باوه رانه و شتی بهینه ئه وان به بوختان شه یان ئه یخاته دهر و نیا نه وه، پیو یسته تۆ فه رمانی خوا رابگه یه نی به وان، پرسیار و وه لامو سزادانیان له سه ر ئیمه یه. بی باوه ران گفتو گوی روکش ئه نیڕن بۆ لای هه ندی تریان له بهر فریودان و فیل کردن له وان له ناکاودا:

﴿ وَلَيَصْفَىٰ إِلَيْهِ أَفِئْدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ وه له بهر ئه وهی لاکاته وه بۆ لای ئه و گفتو گو روکش و پرو پوچانه ی ئه وان، دلی که سانیکی ئه ونۆ باوه ر نایه رن به روژی دووایی.

﴿ وَلَيَرْضَوْهُ وَلَيَقْتَرِفُوا مَا هُمْ مُقْتَرِفُونَ ﴾ وه بۆ ئه وهی هه ندی له وان ئه و گفتو گویه روکشانه و پرو پوچانه په سه ند بکه ن بۆ خوڤیان وه ری بگرن له و شه یانه وه و کاری بی بکه ن و بۆ ئه وه په یدا بکه ن شتی ئه و بی باوه رانه کردویه له گونا هه و کاری خراپ و نا رهوا. کورته و پوخته ی مانای ئه و ئایه تانه: به راستی شه یانه کان ئه رازینه وه و روکش ئه که ن گفتو گوی پرو پوچ بۆ ئه وهی ناده میزادی ئه قل لاوازی پی ئه خله تین هه تا ئواری

بدنه وه بۆلای و په سه ندى بکه ن وشتی نه وان کردویانه له گونا نه مانیش بیکه ن، هاوبه ش دانهران ووتیان به پیغه مبه ر ﴿ﷻ﴾: تو دابنی بۆ ئیمه ناوېژی که ری له زانا کانی جو ه کان یا له قه شه ی گا وره کان، بۆ نه وه ی هه وال بده ن به ئیمه به و شته ی له نامه کانی نه واندا هه یه له باره ی پیغه مبه ریه تی تۆ وه، بۆ نه و مه به سته خوا فه رمانی دا به پیغه مبه رو فه رموی:

أَفْغِيرَ اللَّهُ

أَبْتَعِيَ حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا
وَالَّذِينَ آتَيْنَهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُحْمَرِّينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا
وَعَدْلًا لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَتِهِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِنْ
تَطَّعَ أَكْثَرُ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنْ
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾

﴿أَفْغِيرَ اللَّهُ أَبْتَعِيَ حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا﴾ نایا من جگه ی خوا دا وابه کم به ناوېژی که ری له نیوان من و ئیوه دا که شتی راست و پوچ له یه ک جو ی بکاته وه و خوا که سیکی نه و تۆیه نار دیه تی ه خواره وه بۆ لای ئیوه نه و نامه یه که قور ئانه به هو ی جبه ر ئیله وه به در یژی و به شی کرا وه یی بۆ هه مو شتی و چاک و خراپی جو ی کرد وه ته وه. یانی پیغه مبه ر ﴿ﷻ﴾ فه رموی به هاوبه ش دانهران: ئیوه دا و له من نه که ن

ته فسیری ز مناکو یی

زۆر به توندی که کاره پەك خەره‌كان بۆ ئیوه بهیتم، داوای چەندین داخوای ترم لی ئەكەن ناوەشیتەوه له من كه له سنووری لەرمانی دەرچم، حوا ناردویه‌تیه خواره‌وه بۆسەر ئیوه قورئان و هەمو شتی پێویستی بۆ ژبانی ئیوه لەودا هەیه له ناسینی خوا و کاره رەواكان و کاره قەدەغه کراوه‌كان ئیمه‌ی باوه‌ردار پێویستیمان به جگه‌ی قورئان نی‌یه و هه‌وال دهره به زۆرتر له کاره نه‌یتیه‌كان و جگه‌ی ئەوانیش، ئیوه که داوای زۆر تر بکه‌ن جگه له دوژمنایه‌تی و له خۆبایی بون هیچ شتیکی تر نیه .

﴿وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَٰعِلْمُونَ أَنَّهُ مُنْزَلٌ مِّن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ فَلَا تُكُونَنَّ مِنَ الْمُخْتَرِمِينَ﴾
وه‌که‌سانێکی ئەوتۆ ئیمه به‌خشیومانه به‌وان زانیاری ته‌ورات له‌ عەبدولای کوری سه‌لام و هاوڕێکانی ئەزانن که به راستی قورئان نیراوه‌ته خواره‌وه له لایه‌ن په‌روه‌رده‌که‌ری توو به راستی کاری پوچی تێدا نی‌یه، دوا‌یی توو مه‌به له‌و که‌سانه‌ی گومانیان هه‌بی له ناردنی قورئان به راستی و به بی گومان. ئیمه بر‌وامان هەیه که پێغه‌مبه‌ری خوا پارێزراوه له گومان. به‌لام خوای مه‌زن روی ئەو ئایه‌ته‌ی کردوه‌ته لای پێغه‌مبه‌ر ﴿ﷺ﴾ زۆر راستیشه، چونکه رو تی‌کردن له لایه‌ن خوای مه‌زنه‌وه بۆ لای بچوکی خۆی زۆر جیگه‌ی شانازی به‌ ئه‌و بچوکه، ئەوه له‌لایه‌ك، له لایه‌کی تره‌وه ئەوروو تێکردنه هیمایه بۆ لای جگه‌ی پێغه‌مهر ﴿ﷺ﴾ .

﴿وَكَمَتَ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَعَدْلًا﴾ وه‌ فەرموده‌ی په‌روه‌رده‌ که‌ری توو ته‌واوه‌و راسته له هه‌وال‌دانیداو له داد په‌روه‌ری ئەودا له هه‌مو فرمانه‌کانیداو له‌و به‌لێنه‌یدا که ئاینی ئیسلام سەر ئەخات به‌سەر هه‌مو ئاین و بیرو باوه‌رانی تردا، هه‌رچه‌نده بت په‌رستان لایان ناخۆش بیت .

﴿لَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ هیچ گۆران که‌ری بۆ فەرموده‌کانی خوای په‌روه‌ردگار نیه، چونکه راستی و دادپه‌روه‌رن و گه‌ش‌تونه‌ته ئەوپه‌ری راست و یێژی و ئەوپه‌ری دادپه‌روه‌ری و هه‌ر شتی به‌و جو‌ره‌ نه‌بی له راستیه‌وه دهره. به هیچ شتی ناوتری راست و دادپه‌روه‌ر هه‌تا بنچینه‌ی له‌سەر راستی دانه‌نرا‌یی، هه‌ر شتی به‌و جو‌ره بی گۆرانی بۆ نیه.

ئەو رستەیه گەورەترین بەلگەیه بۆ راستی و دروستی و هه والدان به کاره نادیارى و نه هاتوه کان، چونکه هه زارو چوار سه دو بیست ساله زۆر کهس نهیتوانیوه که قورئان بگۆرێ و تاکه سوره تیکی کهمی دانێ، له گهڵ ئەوه شدا دوزمنانی قورئان ههولێ زۆریان داوه بۆ ئەو مەبەسته، ئەگەر بوختانیکیان کردبێ له گۆرانییدا کوتو پر ئابرویان چوه. بهلام گاوارو جوه کان ئینجیل و تهوراتیان گۆرێ و دهستکاریان کردوه، ئەوهی به ههوهسی خویان نهیبی گۆرپیوانه.

﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وه خواى پهروهردگار گوشتاری هه مو کهسی ده بیسی، هه مو نهیتی یونه وهران ئەزانێ هه ر کهسی باوه رپى به هه ر ئایین و به هه ر بیرو باوه رپى هینا، ئەو کهسه باوه رپى به راستی ئەو ئایین و بیرو باوه رپى نههیتی له هه مو رپویکه وه و به کوێرانه ههولێ بۆ ئەدا و وا ئەزانێ جگه ی ئەو ئایین و بیرو باوه رپى خۆی په ژاره و گومانه ... بهلام هه ر کاتێ هه مو بیرو باوه رپى بژمێرین و به راوردیان بکهین به به راورد و ترازوی خواى مه زن له و ئەنجامه وه ده رئه چێ که به راستی زۆربه ی ئاده میزاد دوا ی گومانى هه له و گۆتره ی درۆینه که وتون بۆیه خواى مه زن فه رمان ئەدا به پیغه مه ره و ئەفه رمویی:

﴿وَإِنْ تُطِيعُوا أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ لَيُضْلِكَنَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه ئەگەر تۆ په په ره وى و فه رمان به ر دارى زۆر ترین که سانی بێ له روى زه ویدا که باوه رپان به خوا و به ئایینی خوا نه بێ ئەوان تۆ لانه ده ن له رێگه ی ئایینی خوا .

﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ئەو تاقمه زۆرانه دوا ی هه یج شتی نه که وتون له گه فته گۆرانا له گهڵ پیغه مه ره مه گه ر هه ر دوا ی گومانو گۆتره کارى که وتون و وا ئەزانن لاسایی کردنه وه ی باو که کانیا ن دروسته و ئەو که سانه هه یج شتی نین مه گه ر درۆ بکه ن و به گۆتره و به بوختان بیده ن به سه ر خوا دا له به ره وادا نانی ناروا کان بیده نه پال خوا ی مه زن هاو به ش و کوڕ و کهچ، بۆیه خوا ی مه زن فه رمانی دا به پیغه مه ره ی خۆی گوێ نه گری له وته ی ناله بارى ئاده میزاد و نه که ویتسه دوا ی لاسایی و به زم و باویان، پیویسته له سه ره ی دوا ی ئەو شته بکه ویتی لای خوا وه بۆی هاتوه، چونکه هه ر ئەو رێگه ی

راستی و راغویه هر کاتی زانیمان زورترین کس له سه ز هله ن له و بیرو باوهر و
ناینه داو ته پهرستن پیویسته نرخیان بو دانه نری به و تهو به فهرمانیانسه و و لامان وانه بی
تهو هیان راسته و ته مه یان پوچه ته بی بزاین فهرمان دان بو همو شتی هر بو خواه به ته نها
له و شتانه دا رونیان ده کاته و له بنچینه کانی ناین و له یاسا کانی قورئان ته ویش مه به سته
له فهرموده به که خوا ته فهرموی:

﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ به راستی په روه رده
کهری تو هر تهو زانتره به و که سه ی ناده میزاد لانه دا له ریگه ی ناینی خوی زانتره له
توو له همو بونه وهران و، هر خوا زانا تره به و که سانه راغویی وهره گرن و دوی
راستی ته که ون. دروست کراوانی خوی لاپه نهان نیه، ههر دو تا فقه کان باش ته ناسی و به
شایسته ی کرده و هی خویان پاداشت و سزایان ته داتی و وهری ته گرن.

عه ره به کان بهر له هانتی ناینی نیسلام گوشتی مردار و بویان ته خوارد، ناوی بته کانی
خویانیا ن ته برد له کاتی سهر برینی کوشتاره کانیا ن، دوی خوی مه زن تهو شتانه ی
له سهر موسولمانان قده غه کرد. بو ره و ابون و خواردنی سهر پراوه کانیا ن مه رجه ناوی
خوا بیدن له سهریا ن به ته نها، بوی رون کردنه و تهو شته ی مه به سته و پیویسته که خوا
ته فهرموی:

فَكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾
وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذَكَرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَضَّلَ
لَكُمْ مَّا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ وَإِنْ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ
بِأَهْوَاءِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾
وَذَرُوا ظَهْرَ الْأَيْثِمِ وَبَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْأَيْثِمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يَذْكُرْ

اَسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيْطَانَ لِيُؤْخُونَ إِلَى
أُولِيَآئِهِمْ لِيُجْدِلُواكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٦١﴾

﴿ فكلوا مما ذكر اسم الله عليه إن كنتم بآياته مؤمنون ﴾ دواي ئيوه بخون له شتی
ناوی خواو یادی خوا باس کرابی له سهری نهو شته له کاتی سهر برپیدا. نه گهر ئيوه
برواتان به نایه ته کانی قورنان هه یه به رهوا کردن و قه دهغه کردیان بۆ خوارده مه نیه کان.
پر سیار/ به راستی دروست بونی خواردن لهو سهر برپاوانه ی نهو تو ناوی خوا ی له سهر
برایی نه به ستراره به باوه ره هیتان به خواو به نایه ته کانی قورنانه وه، چونکه بۆ بی باوه پانیش
دروسته لئی بخون هه ره وهك باوه ره هیتان به خوا په یوه سته به سهر برپاوی ناوی خوا ی
له سهر برایی. چونکه باوه ره دار هه ره باوه ره داره با لهو گوشته ییش نه خوا، ده ره که وتوی
مانای نایه ته که وا ناماژه نه کا که باوه ره هیتان مه رج به بۆ رهوا بونی خواردن لهو سهر
برپاوانه، چونکه مانای نایه ته که وایه ئيوه بخون لهو سهر برپاوانه نه گهر ئيوه باوه ره دارن.

وه لām/ به راستی فهرموده ی خوا ﴿ إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنُونَ ﴾ مه رج نیه بۆ رهوا بونی
خواردن لهو سهر برپاوه ی ناوی خوا ی له سهر برایی. به لām ناماژه یه بۆ لای نه وه که سی
ناوی جگه ی خوا بیا له کاتی سهر برپیدا به راستی نهو که سه هاو به شی گپراوه بۆ خوا،
چونکه نهو که سه روی کرده لهو کاره ی خویدا بۆ لای جگه له خوا، به وینه ی شتی
بت په رستانی عه ره ب ده یکه ن، به راستی که سی ناوی خوا بیا له سهر سهر برپاوی خوی
به راستی باوه ری به خوا هیتاوه و دوری خستوته وه له خوا هاو بهش بۆی، چونکه به ته نها
روی بۆ لای خوا کرده.

هه ندی له موسولمانان خویان قه دهغه نه کرد بۆ خواردنی سهر برپاوی ناوی خوا ی
له سهر برایی له بهر گومانی که وتبوه دهرونیان: چون دروسته بۆ ناده میزاد به دهستی خوی
گیاندارێک سهر برپیت و ناوی خوا ی له سهر بپا و دواي بیخوا، که چی دروست نه یی که

بخوا گیاندارى خواراندیبتى به کاتى مردنى خوئى، خواى مه‌زن به هه‌ره‌شه‌وه وه‌لامى دانه‌وه وه‌رموى:

﴿ وَمَالَكُمْ أَنْ لَا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ إِلَيْكُمْ اللَّهُ عَلَيْهِ ﴾ وه چ سودئ بو ئیوه هه‌یه که ئیوه نه‌خون له شتى ناوى خواى له‌سه‌ر برابى و خوټانى لى قه‌ده‌غه بکه‌ن ؟
﴿ وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا أَظْطَرَرْتُمْ إِلَيْهِ ﴾ وه به‌راستى خوا رونی کردوه‌ته‌وه بو ئیوه شتى خوا قه‌ده‌غه‌ی کردوه له‌سه‌ر ئیوه به دريژى مه‌گه‌ر شتى ئیوه ناچار بکا بو لای خواردنى نه‌و شته‌ی قه‌ده‌غه کراوه له‌سه‌رتان له‌مردارو بوه‌کان له کاتى گرانی و برستى به‌و مهرجه‌ی بوئى دانراوه، رون کردنه‌وه‌ی نه‌و شتانه‌ی خواردنیان قه‌ده‌غه‌یه له‌نایه‌تى (۱۴۵) ی نه‌م سوره‌ته‌و له‌نایه‌تى (۱۷۳) ی سوره‌تى نه‌لبه‌قه‌ره دا رون کراوه‌ته‌وه.

﴿ وَإِنْ كَثُرِينَ لَا يَصِلُونَ بِأَهْوَانِهِمْ بِغَيْرِ عَلِيمٍ ﴾ به راستى زور که‌س له‌ئاده‌میزاد خوټان و په‌یره‌وه‌کانى خوټان لانه‌ده‌ن له‌رینگه‌ی راست به‌هوى ئاره‌زو و هه‌وه‌سى خوټان به‌بئى زانست و به‌بئى به‌لگه، یانى خوارده‌مه‌نى ره‌وا نه‌که‌ن و قه‌ده‌غه‌شى نه‌که‌ن به‌گویره‌یه هه‌وه‌سى خوټان و به‌بئى زانست، به‌وینه‌ی روا کردنى مردارو بو بو‌باشتر له‌و باسه‌تینگه‌ین ته‌ماشای نایه‌تى (۳) ی سوره‌تى نه‌لمائیده بکه‌ن .

﴿ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴾ به راستى په‌روه‌رده‌که‌رى تو هه‌ر نه‌و زانatre به‌که‌سانى له‌سنور ده‌ره‌نه‌چن ه‌ره‌وا کردن و قه‌ده‌غه کردن به‌گویره‌یه هه‌وه‌س و ئاره‌زوى خوټان. خواى مه‌زن به‌ شتى سزایان به‌ شتى شایسته بن بوئى.

﴿ وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ﴾ وه ئیوه واز به‌هین له‌ شتى که نه‌بیته هوى گونا‌هو بئى فه‌رمانى هه‌مویان به‌ناشکراو به‌نه‌یى له‌که‌مى و له‌زورى، له‌داوین پیسى به‌ناشکراو کرتنى دو‌ستى ناره‌وا به‌نه‌یى، له‌به‌کاره‌یتانى ده‌رمانى بئى هوش کردن و فیل‌سازان و دلپىسى و دوبه‌ره‌کى .

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَلْسَبُونَ الْأَئِمَّ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾ بهراستی که ساینکی نهوتو پیدایا نه کدن گونا نه جیهان دا به ناشکرا و به نهیتی له مهو دوا پاداشتیان نه دریتته وه به هوئی شتی نه یکدن له پدیرهوی کردنی ئاره زوی بی به لگه وه، به ههوانته ناروا به بی پرسیارو تۆله پاش نهوانه رابواردن که خوای مهزن ره وای کردن لهو شتانهی ناوی خویان له سهر بری له کاتی سهر بریندا، قهده غهیه نه کاشتی ناوی خوا نه بری و نه فدرموی:

﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ وه ئیوه مهخون له شتی ناوی خوای له سهر نه براوه له کاتی سهر بریندا، بهراستی خواردنی نهو شتهی ناوی خوای له سهر نه برایی له سنور دهرچونه و گونا نه. زانایان یو مانا کردنی نه مانیه ته له باره ی ناو بردنی ناوی خوا له سهر سهر براوه کان بیریان جیاوازه بهم جورهی خواره وه:

۱- کومه لای زانایان وه کو ئینو سیرین و شه عبی و فخره دینی رازی لایان وایه نهو سهر براوه ی ناوی خوای له سهر نه بری خواردنی قهده غهیه ئیتر به ده ستیانقنست بی یان له بری نه بی ناوی خوا بیا.

۲- لای حنه فیه کان قهده غهیه خواردنی نه گهر به ده ستیانقه سبی ناوی له سهر نه برایی ره وایه نه گهر له بری نه ما.

۳- به لای شافیه کانه وه نهو سهر براوه ی ناوی خوای له سهر نه برایی ره وایه، ئیتر به ده ستیان قه سبی یا له بری چوبیتته وه به لام به گویره ی فهرموده ی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ چاک وایه ناوی بری له سهری.

۴- به لای هه مو زانایانه وه نهو که سه ی گوشتی سهر براوی موسولمانی بخوات ناوی خوای له سهر نه بردی به لادهر له سنوری یاسا ناژمی ری.

﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ﴾ وه بهراستی شهیتانه کانی ئاده یزاد دو دلی و گومان نه ئیرن و نه یخنه دهرونی دوسته کانی خویان له بهر نه وه ی دوژمنایه تی

نیوه ی بی بکن به گفتو گوی خویان و ثلین: نیوه شتی نه خون خوتان به دهستی خوتان دهیکوژن کهچی نهوهی خوا نهی کوژی نایخون. مه بست لهو شهیتانانه نیره یاخیه کانی ناده میزدان لهو که سانه ی روکش و بویاخی راستیه کان نه کهن به بویه ی پس و خراب، بو نمونه: هه ندی له هاوبهش دانه ران نه یانوت به په پره وانی خویان: پرسیار له هاوړپیکانی موحه مه د بکن چون گوشتی گیاندار ی نه خون خوتان نهیکوژن و سهری نه برن به دهستی خوتان، گیانه وه ری ناخون خوا بیکوژی به کاتی مردنی خوی، له گهل نه وه شدا کوژراوی خوا چاکتره بو خواردن له کوژراوی نیوه، دوا ی خوی مه زن بهو موسولمانه لاوازانیه فهرمو:

﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ أَتُكْمَلُوا لَمْ تُشْرِكُوا﴾ وه نه گهر نیوه ی باوه ردار په پروه ی نهو بی باوه رانه بکن بو خواردنی گوشتی مرداره وه بو به راستی نیوه له هاوبهش دانه ران نه گهر ناچاری پالتان پیوه نه ی. یانی نهو که سانه گوی بگرن له هاوبهش دانه ران و به ره وای بزائن خواردنی مردارو بو وهک هاوبهش دانه ران، نهو فهرمان دانه به ته نها په یوه ندی به گوشتی مردارو بو نیه، به لکو ههر که سی بروای به ده ستوری نیسلام نه بی و ناگاداریش بی بیگومان نهو که سه بی باوه ره، به بی جیاوازی نیر گوشتی مردارو بو بی یانه. خوی مه زن له دوا ی نهو باسانه ی پیشو وینه یه لی نه دا بو به راورد کردن له نیوان باوه رداران و بی باوه ران که باوه رداران وهک زیندوان و بی باوه ران وهک مردوان و نه فهرموی:

أَوْ مَنْ كَانَ مِيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي
النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ
زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكْبَرًا مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا وَمَا

يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ
 آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّى نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ اللَّهُ
 أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
 صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

﴿ اَوْ مَنْ كَانَ مَيِّتًا فَاحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ ﴾ ئايا كه سى مردبى به
 هوى بى باوهرى يا به هوى نه زانيه وه ريگه ي لى ون بوبى، دواى ئيمه نه وه كه سه زيندو
 بكهينه وه به ئيسلام بونى يا به زانست و راغوبى بو لاي ريگه ي راست به وينه ي عه ماري
 كورى ياسر و ئيمه دا بيتمان به وه كه سه روناكيه به هوى نه وه روناكيه وه بپروا به ناو
 ئاده ميزادا راست و چه وتى بى جيا بكاته وه، ئايا نه وه كه سه به وه جو ره بى ؟

﴿ كَمَنْ مِثْلُهُ فِي الظُّلُمَا لَيْسَ نَجَارِحَ مِنْهَا ﴾ وه كه كه سيكه وينه ي نه وه كه سه له نيو
 چه ندين تاريكى دا بى دهر نه چى له نيوياناو نه يه ته دهر وه، وه كه نه بو جه هل، بيگومان نه وه
 دو كه سانه وينه ي يه كه نين.

خوای مه زن به و رستانه ي پيشو وينه ي ليدا وه بو به رانه ر كردنى نيوان باوه رداران و
 بى باوه ران. زور رون و ناشكرايه به رانه رى كردنى نه وه دو كه سه به بى جياوازي وه كه
 به رانه رى كردنى نيوان مردو زيندو وايه، وينه ي به رانه رى كردنيشه له نيوان روناكي و
 تاريكيدا. يانى نه وه كه سه باوه رى هيتا وه وه زيندو كرايته وه سه ره له نوى گياني ترى
 كرايته وه به به ردا. باوه ره كه يشى روناكيه كه نه چى به نيو ئاده ميزادا به هوى نه وه
 روناكيه وه له ژياني روژانهيدا به چاوى رونه وه له كارو فه رماني خويا، بى باوه ريش وه كه
 مردو وايه كه له سه ر بى باوه رى و هاوبه ش داناندا نه مي پته وه، وينه ي نه وه كه سه وه كه
 كه سيكه ته پاول بكا له نيو چه ندين تاريكى دا نه چى به ريگه دا به كو يرانه و توشى چا كه
 نه بى له ژياني دا و له ماوه ي ته مه نى دا.

پرسیار/ به راستی ئەو ئایەتە باوەڕهێنانی بە زیندو بونەوه دا ناوه، بێ باوەڕی وەك
مردن داناوه، كەچی ئەبیری بێ باوەڕان و بێ ئاینان لەم كاتەو لە سەر دەمی ئێمه سامان
و خوشیان زۆر ترە لە باوەڕداران و خوا بەرستان ؟
و هەلەم/ مەبەست لە زیندوێتی ئەو ئایەتەدا ئەوه نیه كە ئادەمیزاد بە خوشی و سامان
دارى كات بێنە سەر و خواردمەنى پاك و بە نرخ بچۆن و بەرگى گران مایە بکەنە بەرو
شلەمەنى بەتام بچۆنەوه، ئەوهی راستى بێ خوشی و رابواردن نەبەستراوه بە تايه‌تی بە
یه‌كی لە باوەڕو بێ باوەڕی، ئەگینا ئەبوايه باوەڕداران هەمريان لە رۆتاواو رۆژەلاتا وەك
یەك وابونایە لە شارستانی و رابواردنو پێشكەوتن و دواكەوتن و سامانداری و هەژاری،
هەروەها بێ باوەرانی وەك یەك وابونایە لەو شتەندا، كەچی هەردولایان هەیانە
ساماندان، هەیانە هەژان، بە بێ گومان رابواردن و سامان نەبەستراون بە باوەڕو بە
بێ باوەڕپەوه. بەلكو چەندین هویه هەن بۆیان جگەى باوەڕو بێ باوەڕی. بەلكو مەبەست
لە زیندوێتی لەو ئایەتەدا باوەڕهێنان و هەستی ئاینە كە پال بێ بە خاوەنەكەیانەوه بە
هەلسان بۆ چاكە كردن لە بەر چاكیەتی و واز لە خراپە كردن بەی ئێهەر ئەوهی
خراپە.

ئەگەر ئادەمیزاد هیچ پرسیاری لەوان نەكړی بە راستی هەمو دەستورو یاساو
گفتوگویی بێ هودەو بێ ماناو بێ ناوەرۆك و بێ پەرەو ئەبن، هەر كاتی ئێمه سەلماندان
ئادەمیزاد بەرپرسیار و بە بەرەلایی كات نەبەنە سەر، بە بێ گومان ئەبێ بیشزانین ئەو
پرسیارەیان ئی ئەكړی لە بەردەم كەسێكا كە هەرگیز پرسیاری ئی ناكړی، ئەو كەسە كە
هەر خوايه بە تەنها، هەر كەسێ باوەڕی بەبونی پرسیار كەركی بالاتری لە هەمو كەس
نەبێ كە ئەو پرسیار كە بێ بە تەنها و پرسیار ئی كراو نەبێ، ئەو كەسە هەست بە
لێپرسراوی ناك، بنچینهیه‌کیان بۆ دانانری، ئەبێ بزانی كە هەرگیز نەبیراوه پرسیار كەرو
پرسیار ئی كراو نەبون و بێ بنچینه بن، هەر كەسێ پروای بەبەرپرسیاری نەبێ بیگومان
باوەریشی بە ژیان و بە ئاسودەیی كۆمەلایەتی نیه. ئەگەر كەسێ پرسیار بكا و بلی:
ئادەمیزاد پرسیاری ئی ئەكړی. بەلام پێویست ناك كە هەر خوا بێ، ئادەمیزاد خوێان

ئەتوان لێژنەیهك هەلبژێرن لە خوێان بۆ ئەو هەموو كەس لەبەردەم ئەو لێژنەیهدا
پرسیاری ئی ئەكری، ئیمش لە سەرەى خوێانا پرسیار لەو كەسە ئەكەین: ئەگەر ئەو
لێژنەیه كەوتنە هەلەو چ كەسى پرسیاریان ئی ئەكا، ئەگەر لە وەلامدا بلی:

پرسیار/ كە وێژدانى خوێانە، ئیمش وەلامى ئەدەینەو: ئەو وێژدانە نابینى
ودەركاكوئى بۆ هیچ كەسى هەتا جیگەى متمانە بى، وێژدان تەنها بۆ لێژنەیهنەو بەشى
هەموو كەسىكەو ئادەمیزاد بە گشتى خوێان بە خاوەن وێژدان دەزانن، ئەو لێژنەیه وازی
ئى بهیترى و پرسیاریان ئی ئەكری؟ جگەى ئەوان گیرۆدە بن بە هۆى وێژدانەو. كەواتە
بۆمان دەر كەوت پرسیار كەرى كە پرسیارى ئى ئەكری هەر خواپە بەتەنهاو بەس، رۆن
بویەو بۆ ئادەمیزادى ژیر هەر كەسى باوەرى بە خوا هینا و خۆى بەستەو بە دەستورو
ياسا و فەرمانى خواى كەوڕەو بیگومان بەرچاوى رۆنەو بە تاریكى ناچى بە رێو لە بیرو
باوەرو رەوشى خویا، ئەگەر باوەرى نەهینا ویتەى كەسىكى كۆیر بى و بە تاریكى دا
برواو رزگارى نەبى لەو تاریكىه.

﴿كَذٰلِكَ زَيْنَ لِّلْكَافِرِيْنَ مَاكَاثُوْا يَعْمَلُوْنَ﴾ هە ر وەك رازینراوەتەو بۆ باوەرداران
باوەر هینان، رازینراوەتەو بۆ بى باوەرانیشتى ئەیکەن ویتەى بت پەرستن. بەلام
كردهوى باوەرداران لە راستیەو هەلقولاًو، بە پێچەوانەى رازینراوى بى باوەران بى
بنچینەو گۆترە کارین.

﴿وَكَذٰلِكَ جَعَلْنَا فِيْ كُلِّ قَرْيَةٍ اٰكْبَرَ مُجْرِمِيْهَا لِيَمْكُرُوْا فِيْهَا﴾ وە هەر بەو جوړەى ئیمش
دروستمان كرد لە مەكەدا چەندین پیاوانى تاوانبار لەناویدا، ئیمش هەر بەو جوړە دروست
دەكەین لە هەموو گوندو شارێكا پیاوانى تاوانبار لەو گوندهدا، لە بەر ئەوێ ئەو سەرۆكە
تاوانبارانە بسازین فیل و ستم و سویندى بە درۆ خواردن نرخ دانان بۆ شتى پرو پوچ لە
بەر مانەوێ سەرۆكایەتى خرابى خوێان، بەدژایەتى كردنى چاكەكەران و دادپەروران.
مەبەست لە گوند لێرەدا هەموو كۆمەلگایە كەم بن یا زۆر. یانى چۆن لەم كۆمەلگایە
تۆدا موحەمەد سەرۆكى تاوانباران هەن فیل و دژایەتى پەیدا ئەكەن بۆ ئایینی خواى مەزن،

تەفسیری زمانكۆبى

هه وایش پهیدا بوه له کومه لگای پيشوه گانداو له مهو پاشیش جهند سه روک و کار به دهستی تاوانبارو فيلبار ناکوکی ته سازتن بۆ گهلانی دوايی و دزی ناین و راستی. نه بی بزاین به رونی و ناشکرای نه خوشی کوشنده بۆ ناده میزاد سه روک و گه وره پیاوانی نیو گهلانن هه نهوانن فيل و تهله کهو رهوشتی ناله بارو داوین پیسی و روتی ژنان و ناماده کردنی جیگه ی داوین پیسی و خواردنه وهی مهی و قومار کردن بلاو ته که نه وه. به رتیل خواردن و تالان کردن و دزی و پشت گرتنی تاوانباران ته سازتن، خویان نه یان کهن و دانیشتوانی تریش چاو له وان ته کهن، بگره نهو گه وره پیاوانه هانی دانیشتوان ته دهن بۆ بلاو کردنه وهی نهو رهوشته خراپانه و فيل کردن له دانیشتوان.

﴿وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ وه له ناو نابا نهو فيله ی نهوان مه گهر هه خویان له ناو نه باو ههستی بی ناکه و نایزان که توله ی فيله کانیان بۆ خویان ته گهر یته وه.

پرسیار/ رواله تی ده که وتوی مانای نهو نایه ته ی پيشومان پشان ته دا هه ر خوی گه وره یه، گه وره پیاوانی گه رانده که تاوان و فيل به کار به یتن به رانه به وه که سانه که خاوه نی راستین. له گهل ته وه یشدا زانراوه که خوا فيل و تاوان کردنی قه ده غه کردوه و سزا ته دا له سه ر کردیان. دوايی مانای نهو نایه ته چون نه بی چون بکری ؟

وه لام/ مه به ست لهو په یوه ست و پالدهانی نهو شته بۆ لای خوی مه زن ناماژه کردنه بۆ لای نه وهی ویست و ناره زوی خوا فه رمانی داوه به وهی ده ستوری کومه لایه تی دانراوه له سه ر دژایه تی کردنی راست که ران و دادپه روه ران و پوچ خوازان و خراپه کاران بۆ یه کتری، بۆ دژایه تی نیوان ده سه لاتدارانی تاوانبارو نیوان تاوان لی کراوان، هه له هاتن لهو دژایه تی نه یوان نهوان نابی و رزگاری پهیدا نابی مه گهر به وهی تاوانباران بنه بر بکریتن، پیویسته نه وهش ته واو بی و وشه ی راستی به رز بکریته وه له سه ر دهستی دادپه روه ران و چاکه خوازان، هه رچه نده کاری خراپ گه وره در یژه بکیشی، به راستی خوا تو ماری کردوه له نامه ی خویا فيل و خراپه کردن خاوه نی خویان له ناو نه بهن، وه که خوا

ئه فه رموی له سوره تی (فاتیر) دا ((ولا یحیی المکر السیء الا باهله)) نایه تی (٤٣)، وه فیلی خراب کهس له ناو نابا مه گهر ههر خاوه نه کهی خوی .

وه لیدی کوری موغیره وتی به پیغه مهر ﴿ ٤٤ ﴾: نه گهر پیغه مه رایه تی راست بوایه من له تو چاکرو شایان ترم بو پیغه مه رایه تی، چونکه من له ته مه ندا له تو گه وره ترم و سامانیشم زووتره، خوی مه دن له و باره وه فه رموی:

﴿ واذا جاءتهم آية قالوا لن نؤمن حتى نؤتي مثل ما اوتى رسل الله ﴾ وه ههر کاتی بهاتی به بو بی باوه ران و گه وره پیاوانی تاوانبارانی قوره یشه کان نایه تی له قورنانی پیروز و به لگهی دانایی له سه ر راستی پیغه مهر و نایینی ئیسلام، نهو بی باوه رانه نه یانوت: ئیمه باوه ر ناهیتین به و نایه ته و به و به لگه یه هه تانه به خشری به ئیمه وینه ی نه و شته ی به خشراوه به ره وانه کراوه کانی پیشوی خوا. زانیان له مانا کردنی نه و نایه ته دا بیران جیاوازه: (١) که وره پیاوانی تاوانبارانی قوره یش داوایان کرد له پیغه مهر ﴿ ٤٥ ﴾ کاتی ئیمه باوه ر به تو نه هیتین کاری په ک خدری وه ک موسا له به چرانی ده ریا و زیندو کردنه وه ی مردوان به وینه ی عیسا به تو بدری (٢) وتیان ئیمه باوه ر ناهیتین هه تا نه یه ته خواره وه بو سه ر ئیمه سه روش وه ک هاتوه به سه ر پیغه مه راندا، پیشه واهه خری رازی نه فه رموی: نه مه دیان ئیمه به چاکي نه زانین، چونکه خوا به ریچی نه وان نه داته وه و نه فه رموی:

﴿ الله اعلم حین یجعل رسالتہ ﴾ خوا زانا تره له هه موکه سی په یامی خوی له چ جیگه یه دانه نی و چ که سی جیگه ی متمانه ی خوایه و نه یگپری به پیغه مهر، ههر خوا نه زانی چ که سی شایانه بکری به پیغه مهر، بیگومان موحه مه د شایسته و به ریژ ترینی ناده میزاده بو فروستاده یی .

﴿ سیصیب الذین الذین اُجرموا صفار عند الله وعذاب شدید بما کائوا یمکرون ﴾ له مه و دوا توشی که سانیکی نه و تو نه بی تاوانیان کردوه رسوایی و بی نرخ ی له خزمه ت خوا دا له روژی دوا یی دا وه توشیان ده بی سزایه کی سه خت به هو ی شتی نه وان کردویانه به

فیل و خراپه کارى و باوه به موحه مد نایه رن و خراپه ی بو نه سازین گى و گرفتیان بو
دانه نین، نهو بى باوه رانه چونکه خو یان به گه و ره دانه نا شایسته ی بى تابروین و سزای
سه خن له روژى دوا ییدا. کاتى خوای مه زن باسى باوه رداران و بى باوه رانى فهرمو،
دوا یى بو مانى رن نه کاته وه نهو شته ی له گه ل هه ر به که له و دو تا قمه نه ی کات و
نه فهرموى:

فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ
أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ
فِي السَّمَاءِ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا قَدْ فَضَّلْنَا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ
وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾

﴿ فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ ﴾ دوا یى هه ر که سى خوا ناره زوى هه بى
و بیهوى که راغوبى بکا بو لای ریگه ی راست و یاریده ی بدا بو لای باوه ر هینان خوا
دلى نه کاته وه و فراوانى نه کا بو لای وه رگرتنى ئاینى ئیسلام، خوا گومانى شهیتان له
دلیا نه سپرته وه به میهره بانى خو ی. نهو که سه به کیکه له و تا قمه دلیان بو باوه ر هینان
کرا وه ته وه و نارامى گرتوه، وازى هینا وه له سودى تابه تى خو ی، خو یانیان رزگار کردوه
له لاسایى کردنه وه ی پیشه و کان و هه وه س بازى نه وان.

ته فسرى زمانکوبى

﴿ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا ﴾ وه هه كه سى خوا ئاره زوى هه بى و بيهوى كه له ريگه ي راست لايداو ريگه ي باوه ره ينانى لى ون بكا خوا سنگى نهو كه سه تنگ نه كا زور به تنگى و دورى نه خاته وه له وه كر تنى راستى و باوه رى تيناچى و چاكه وه ناگرى و نهو به رى دلى تنگ نه بى، نهو كه سه يه كي كه لهو تا قمه ي دليان هاتو ته يهك و روناكى تيا نه ماوه له بهر نه زانين و سودى تاييه تى خوى لاسايى باوك و باوو بايرانى خوى ده كاته وه، ترسى نه مان و له ناو چونى سه ر كرده تى سه ر گهردانى كردوه .

﴿ كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ ﴾ نهو نه ده دلى و سنگى تنگه وهك نهو وايه كه به راستى نهو زورى لى بكرى بهرز بيته وه بو ئاسمان و چولاى و هه ناسه ي ده ر نه يه . يانى نهو كه سه چه نه ده لاي گرانه بهرز بيته وه بو لاي ئاسمان و چولاى و هه ناسه ي ده ر نه يه نهو نه ده ش لاي گرانه دواى راستى بكه وى و باوه ر به يتى .

بوزانين لهو ئايه ته دا خواى مه زن به لگه و نيشانه وزانستى يه كى يه كجار گه و ره ي روونكر دوه ته وه بويان له سه ريغه مه رايه تى پيغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ به هوى قورئانى پيرو وه نهو هيش نه مه يه كه هه تا ئاده ميزاد بهر ز بيته وه به ره و ئاسمان و بو شايى وله راكشاني زهوى دور بكه ويته وه هه ناسه بر كى پى نه كه وى وه خته دلى شه قىبى، چونكه هه وى بو كه م نه بيته وه به جو رى نزيكه دلى بپچرى وخوين له چاوه كانى و گوپچچكه و وه موو له شيه وه بيچته ده رى، نه گه ر خواى مه زن پيغه مبه رى شاره زا نه كر دييت به هوى قورئانه وه نهو پيغه مبه ره نه خوينه وه وه چونى زانيوه هه تا به ره و زوور بهر ز بيته وه تهنگى هه ناسه پيدا ئه بيت .

﴿ كَذَلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ هه ر بهو جو ره دلى نهو كه سه تنگ نه بيت دوور نه بى له راستى خوا سزا نه خريته سه ر كه سانيكى نهو تو باوه ر ناهين و يه كى تى خوا وه ناگرن، يانى نهو كه سه انه نه كه و نه نيو دلتهنگى بو وه ر گرتنى راستى هه ر وايش له پاشه ر ژدا توشى سزار زور گه و ره تر و گرانت لهو دلتهنگيه جيهانه نه بن و چاره بو را كردن و ده ر چوون نادوز نه وه و رسوا نه بن .

﴿ وَهَذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ﴾ وهه وشتهی نه وتۆ ئیمه بۆ تۆمان پروون کرده وه لهه سورته دا و جگهی نهه سورته له قورئاندا هه رئه وه ریگهی راستی پهروه ردگاری تۆیه راست و دروسته و خوارو خێچی تیدا نیه و گران نیه بۆ نه و که سانه فهرموده کانی خوا نه بین و وهریان نه گران .

﴿ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَذْكُرُونَ ﴾ به راستی ئیمه پروونمان کرده وه نهه تابه ته کانی قورئان بۆ تاقمی ئامۆژگاری وه ربگرن . به لگه نه له راستی ئایینی ئیسلام و دروستی قورئان و تابه ته کانی .

﴿ لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ ﴾ وه ههیه بۆ نه و که سانهی ئامۆژگاری وه رئه گرن خانوی خوای خوین که به هه شته له خزمهت پهروه رده که ری خوینا، هه ر که سی بجیته نیو نه و به هه شته توشی خراپه نابی و خه فه تبار نابی و خوا پشتیوانیانه، وه که نه فه رموی .
﴿ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ وه پهروه رده که ری نه وان کار به ده ست و یاری ده ده ری نه وانه و دۆستیانه و سهریان نه خا به سه ر دۆژمنانیاندا له جیهاندا به هوی شتی نه یکه نه له چاکه و په رستی خوا .

وَيَوْمَ يُحْشَرُهُمْ جَمِيعًا
يَمْعَشَرُ الْجِنَّ قَدْ أُسْتُكَّرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ
مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي
أَجَلْتَ لَنَا قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ
رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَلِكَ نُؤَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَمْعَشَرُ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ الْمَيَاتِكُمْ
رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَاتِي وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ

يَوْمَ كُمْ هَذَا قَالُوا شَهِدْنَا عَلَى أَنْفُسِنَا وَغَرَّتْهُمْ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
وَشَهِدُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَلِكَ
أَنْ لَّمْ يَكُنْ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَى بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ ﴿١٣١﴾
وَلِكُلِّ دَرَجَتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا
يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾

﴿ وَيَوْمَ يَخْشِرُهُمْ جَمِيعًا يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ قَدِ اسْتَكْثَرْتُمْ مِنَ الْإِنْسِ ﴾ تۆ بیری ئه و کاته
بکه ره وه خوا کو ئه کاته وه جنۆکه وه ئاده میزاد هه مویان، خوا ئه فه رموی: ئه ی کۆمه لی
جنۆکه به راستی ئیوه زۆر که ستان له ئاده میزاد لادا وه له ریگه ی راست و کرد و نستان
به پیره وی خۆیان.

﴿ وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُمْ مِنَ الْإِنْسِ رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ ﴾ وه دۆستی جنۆکه کان له و
ئاده میزادانه جنۆکه کانیاں کردوه به دۆست و کار به ده ستی خۆیان و به پیره و بۆخۆیان ئه لێن
ئه ی پهروه رده کهر ئیمه: هه ندی له ئیمه سوود و خوشیمان رابردوه له هه ندی ترمان.
ئاده میزاد په پیره وی جنۆکه کانیاں ئه کرد به جوړی جنۆکه کان وه ک گه و ره و ابسوون
و سوودیان لیه و نه گرتن و ریگه ی خرایان نیشان ئه دان، ئاده میزادیش سوودیان
له جنۆکه کان وه رگرت له رازانه وه ی کرده وه ی خراپ و سامانی جیهان بۆ خۆیان
به هه رشیه وه ک بێ. له رۆژی دوواییدا هه ردوویان ئه لێن:

﴿ وَبَلَّغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَلْتُمْ لَنَا ﴾ وه ئیمه گه یشتووین به و کاته ی ئه و تۆ، تۆ بۆ
ئیمه ت دیاری کردوه. که له یه کتری جوێ بینه وه له جیهاندا، ئیمه ئیستا له به رده م
تۆداین و بریار به گونا هباری خۆمان ئه ده ی.

﴿قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ خَالِدِينَ فِيهَا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ ﴿خَوَاتِمُ الْفِرْعَوْنِ﴾
 ئاگرى دۆزه خ جىگهى دانىشتى ئۆيه بهرده وامن له ناو ئاگر دا مه گهر شتى خوا
 ئاره زووى بكا بۆ گراسته وه تان له جىگهى كه وه بۆلای خرابتر، له گهرمايه وه بۆ ساردى
 سزاكهى خرابترى و ئازارى زۆرتر بى، ئه وسزادانهيان به ئاگر فهرمانىكه چاك و خراب
 ديارى ئه كاو پاداشتىكى دادپهروه رانهيه. به راستى پهروه رده كه رى تۆ هه موو شتى چ
 له جىگهى شياوى خۆيا دائه نى بۆ ئاده ميزاد و بۆ جنۆكه، ئه زانى به هه موو كرده وهى
 ئه وان گه وره بن يابچووك، پاداشتى تاوانى خۆيان وه رته گرن.

﴿وَكَذَلِكَ لَوْلِي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ﴿وَهُمْ فِيهَا بِهَبٍ مِّنْهَا﴾
 كرد له سوود وه رگرتى جنۆكه و ئاده ميزاد له يه كترى له جيهاندا وازه ئه نايان
 له يه كترى له پاشه پۆژدا، ئيمه هه ندى له سته مكاران ئه كه ين به سه ردارو دۆستى يه كترى،
 هه ندى كيان زال ئه كه ين به سه ر هه ندىكى تريان له جيهاندا به هۆى شتى ئه يكه ن له بى
 باوه رى و سوود وه رگرتن له يه كترى و له پاشه پۆژدا هاو به شى يه كترى له سزادان و
 تۆله كرده وه له وان.

بۆ جارى تر خوا پرووى فهرمودهى خۆى ئه كا بۆ لای جنۆكه و ئاداميزاد به تاوانچ و
 به خه شه وه له پۆژى دوايدا ئه فهرموى:

﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي﴾ ﴿ثُمَّ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ لَهَا حُجَّةٌ﴾
 جنۆكه و ئاده ميزاد: ئايا نه هاتوه بۆلای ئۆه چه ندين نيردراوى ئيمه بۆ لاتان و له خۆتان بن
 بخويننه وه به سه ر ئۆه دا ئايه ته كانى قورئانى ئيمه و هه و آل به دن به و سروه شى هاتوه بۆ
 لايان و به لگه ن له سه ر يه كى ئيمه و باوه ر كردن به فروستاوه كانى من؟

﴿وَيُنذِرُوكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ ﴿وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾
 ئۆه كه ئه م پۆژهى دوايه ؟ بىگومان خوا هه موو شتى ئه زانى، به لām به هه ره شه وه
 ئه وان هيان بى ئه لى.

تییینی : مانای دەرکه‌وتوی ئەو ئایەتە واماڤ پێشان ئەدات کە جنۆکە کان پێغەمبەرانی بۆ نێردراوە لەرەگەزی خۆیان . زانیان لەو بارەوہ بیرو بۆچونیان جیاوازه : ئایەتی (٢٩) ی سۆرەتی (ئەلئەحقاف) بۆمانی ڕوون ئەکاتەوہ کەخوای گەورە ھەر لەئادەمیزاد پێغەمبەرانی ڕەوانە کردووہ ، بەلام لەجنۆکەکانیش چەند کەسیکی ناردوون بۆلای پێغەمبەرانی و گۆی لە فەرمودەکانی خوا بگرن و کردونی بەنۆینەری پێغەمبەرانی بۆلای جنۆکەکان ، ئایەتەکانی قورئان ھەندیکیان مانی ھەندێ تریان ئەکەن . کەواتە چونکە ئادەمیزاد کۆبونەتەوہ لەگەڵ جنۆکەکان دروستە پرسیار لەوان بکری بەتەنھا .

﴿قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنْفُسِنَا﴾ ھەردوو تاقمی جنۆکەو ئادەمیزاد ئەلێن لەوولامی فەرمودە ی خوادا : ئێمە شایەتی ئەدەین لەسەرخۆمان و بریارئەدەین تاوانبارین و شایستە ی سزادانین و مافی خۆمانە ئەو شایەتیە بدەین ، چونکە لەو ڕۆژەدا جگەلە راستی ھیچ تر ناپواوە سەر بۆ ھیچ کەسی .

﴿وَعَرَّيْنَاهُمُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَشَهِدُوا بِأَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَاْفِرِينَ﴾ وەفریوی ئەو کەسانە ی داوہ ژیان و ڕابواردنی جیھان و زیندوبونەوہ و کۆبونەوہ ی ڕۆژی دوایی لەبیر بردونەتەوہ ، وەشایەتیان دا لەسەرخۆیان کە بەراستی ئەوان بێ باوہر بوون لەجیھاندا . دووپات کردنەوہ ی ئەو شایەتی دانە بۆ سەرکوت کردن و گەڕنەوہ یە لەبێ باوہری و بێ فەرمانی خودا : چونکە کەسی ھەولێ ئەو بەدا گوناھێ بکاتە گەر بزانی ناچار ئەکری بریاریدا بەخراپە و بێ فەرمانی خودا واز لەکردنی گوناھ ئەھێتی و پەلاماری نادا ئەگەر ئەو کەسە ژیر بێ .

﴿ذَلِكَ أَن لَّمْ يَكُنْ رَبُّكَ بِمَهْلِكِ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ﴾ ناردنی پێغەمبەرانی بۆلای بێ باوہران ترساندنیان بەوجۆرە لەبەرئەوہ کەبەراستی پەرورەدگاری تۆ لەوانابا دانیشتری گوندەکان بەھۆی ستەمی دانیشتری ئەو گوندانەوہ ، دانیشتری ئەو گوندانە بێ ناگابن و ناگادار نەکرابن لە لایەن پێغەمبەرەکانەوہ بەفەرمودەکانی خواو پێغەمبەرانیان ھەتا بیانویان نەمیتی .

یانی خوا دادپەرورە و سەتەم لە کەس ناکا و سزای نادا مەگەر دواى ناردنى پێغه مەران و موژدەیان بداتى و بیان ترسىتى، دواى کەوازى نه هیئا پێغه مەران هەوالى ئە دەنى به شتى توشى ئەبى ئەگەر پەشیمان نه بێتەوه، دواى ئەگەر بەردەوام مایەوه لە سەر سەتەم کردن خوا سزای ئەدا به شتى شایستەبى .

﴿ وَلِكُلِّ دَرَجَاتٍ مِّمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴾ وه بو هه موو كه سى هه يه چەندین پله و پایه له پاداشت وتۆ له به رشتى کردو یانه له جیهاندا، دواى بو خراپه کاران هه یه چەندین پله و پایه به گوێره ی کرده وه کانیا و هه ر له گالته بى کردیان هه تا تالان کردنى خوارده مەنى گەلان و فریدانى بۆمبای زەرپه له جیهاندا و سزای گران له پاشه پوژدا، بو چاکه کهران هه یه چەندین پله و پایه به گوێره ی کرده وه کانیا و هه ر له ناو بردیان به چاکه هه تا کوشتیان له ریگه ی خوا دا و گشت چاکه یه و، په روره که ری تو بى ناگانیه له شتى ئاده میزاد و جنۆکه ئەیکەن، هه موو شتى به بى کهم و کوپى تو مار کراوه لای خواى مەزن له گه وره و بچووک و له چاک و له خراپ، هه موو كه سى به گوێره ی شایستەى خو ی مافی کرده و ی خو ی وه رنه گری له پاداشت و له سزا، ئەوه ی شایانی باسبى بى پێویسته ئیمه پرومان هه بى به بونی جنۆکه به شیوه یه کی کورت، چونکه خوا به نامه ی خو ی هه والى به بونی فریسته داوه و ئەقلیش گونجاوه لای بونی جنۆکه هه روه ک بوونی فریسته یه . به لام به درێژى هه والسه ی زانینى خوا یه چۆنیه تی جنۆکه و فریسته، بۆیه هه ر که سى باوه ری به بونیان نه بى به بى باوه ردائە نرى. دواى ئەوه ی خواى مەزن پرونى کرده وه و فرماندانی خو ی بو پەرستن و هانی دابن بو باوه ر به ئایینی ئیسلام، بۆیشمانى پروون ئە کاته وه که خوا پێویستی به هیچ شتى نی یه، هیچ شتى زیان به خوا ناگه یه نى و سودیشى بى نابه خشی و ئە فەر مو ی:

وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَاءْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا
أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ؕ الْخَيْرِ ﴿١٣٣﴾ إِنْ مَا
تُوعَدُونَ لَأْتِيَنَّكُمْ وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَقَوْمِ
اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَاتِبِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَنْ تَكُونُ لَهُ عَقِيبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ

﴿ ١٣٥ ﴾

﴿ وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ ﴾ وه پهروه ده کهری تو پیوستی به بنده کانی خوی نیه و
بی نیازه له پهرستی نه واندا بو خوی، خاوهنی به زهیی و میهره بانی به بو بنده کانی
خوی، داوا کردنی په رستن له بنده کانی خوی بو سوودی تواوی نه وانه له هه موو
رویه که وه، بو نه وه نی به خوا پیوستی به باوه رپه یتان و په رستنی نه وان هه بی. بونه وهران
هه مویان هه ژاری یاره گای په وروده کهری خویان.

﴿ إِنْ يَشَاءْ يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ ﴾ نه گهر پهروه ده کهری تو ناره زوو
بکا ئیوه له ناو نه با چونکه پیوستی به ئیوه بی به و، دانه نی له دواى ئیوه له جیگه ی ئیوه دا
شتی ناره زوو بکا، ئیوه نه گوررینه وه به جگه ی ئیوه تا قمی خوا په رستتر بن. به لام
به میهره بانی خوی موله تی ئیوه نه دا هه تا هوشی بکه نه وه له خوتان و کرده وه ی خوتان.
﴿ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ ﴾ ههروه کهری تو ئیوه ی دروست
کردوه له منال و نه ته وه ی گهلانی تر و لای ناسان بووه، ناسانه له سه ری تا قمی تری
تازه دروست بکا له ئیوه له جگه ی ئیوه.

ته فسیری زمانکویی

﴿إِنْ مَا تُوعَدُونَ لَأَتِي وَمَا أَنْتُمْ بِمُعْجِزِينَ﴾ بەراستی شتی بەلێنی پێدراوه بە ئیوه دیت بەبی گومان لەزیندو بونەوهو پرسیار و پاداشت سزاو، ئیوه دەرچورتان نابێ لەهەر جێگەیکە بن مردن پێتان ئەگا و، رێگەی بی ناگرن. دوای پێغەمبەر ﴿ﷺ﴾ بانگی عەرەبەکانی کرد بۆ لای ئیسلام هەندیکیان وەلامیان دایەوهو باوەریانەیتا، هەندی تر وەلامیان نەدایەوهو باوەریان بی نەهیتا، خرای مەزن فەرمانی دا بەپێغەمەری خۆی و فەرمووی:

﴿قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانِكُمْ إِنِّي عَامِلٌ﴾ تۆ بلی بەبی باوەران: ئەی تاقمی خۆم: ئیوه کاربکەن بۆ خۆتان لەسەر ئەو پەری دەستەلآت و توانای خۆتان و لەسەر شیوەی خۆتان بن و بەزدهوام بن لەسەر کاری خۆتان هەر خۆتان تووشی زیان ئەبن. بەراستی من ناوەستم و کاری خۆم ئەکەم و بەپێی توانای خۆم و بەزدهوام ئەبم لەسەر ئایینی ئیسلام و وەرگرینی رێگەی راست.

﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ دوایی ئیوه بەم نزیکە ئەزانن بۆ چ کەسێ ئەبی بەرھەمی چاکە ی رۆژی دوایی کە بەهەشتە؟ بەراستی ستەمکاران رزگاریان نابێ لەتۆلە ی ستەمی خۆیان، ئەگەر رزگاریان ببێ ستەمکاران و دادپەروەران لەیەک جوی نابنەوه، ئەویش ناکوئجی و ناچیتە میشکەوه.

پاش ئەوێ خۆی مەزن باسی بی باوەری و ھاوبەشدانان و ئەزانی و تێنەگەشتی بی باوەرانی فەرموو، لەمەودوا باسی فەرماندانی پوچیان ئەکا بەدرێژی: لەو فەرماندانە پوچانە کە بیچوی چوارپێکانی خۆیان ئەکرد بەبەشی خواکانیان و وازیان لی ئەهیتا بۆ بتەکانیان، هەر وەها دانەوێڵەو بەرھەمی باخ و کشت و کالیان ئەکرد بە دوو بەش بۆ خواو بۆ بتەکانیان: بەشی خوایان بۆ میوان و هەزاران: بەشی بتەکانیان وازی ئەهیتا ئەیان ووت: خوا پێویستی بەو شتەنە نییە، ئەیاندا بەزێوانیان. ئەویش هەر لەبەر خۆشەویستی بتەکانیان بو، هەرشتی لەبەشی بتەکانیان بکەوتایەتە ئیو بەشی خواوە هەلیان ئەگرەتەوه و ئەیان خستەوه ئیو بەشی بتەکان و ئەیان ووت: بتەکان پتر پێویستیان بەو شتەنە هەرشتی لەو بەشە ی خوا لەناو بجوایە ئاوریان لی ئەنەدایەوه، هەرشتی لەبەشی بتەکان کەم بیوایەتەو تۆلەیان ئەکردەوه لەبەشە کە ی خۆی مەزن، بۆ روون کردنەوه ی ئەو باسانە ئەفەرموێ:

وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ
نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِرِزْعِهِمْ وَهَذَا لِلشُّرَكَائِنَا
فَمَا كَانُوا لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ
وَمَا كَانُوا لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ
سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿ ١٣٦ ﴾ وَكَذَلِكَ زَيَّنَ
لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ
شُرَكَاءَهُمْ لِيَرُدُّوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ
وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ فَذَرَّهُمْ وَمَا يُفْتَرُونَ ﴿ ١٣٧ ﴾
وَقَالُوا هَذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ
نَشَاءُ بِرِزْعِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ
أَسْمَاءَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءٌ عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿ ١٣٨ ﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ
خَالِصَةٌ لِّذِكُّرِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَى أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ
مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ

حَكِيمٌ عَلَيْهِ ﴿ ١٣٩ ﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ
 سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
 قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿ ١٤٠ ﴾

﴿ وَجَعَلُوا اللَّهَ مِمَّا دَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيًّا ﴾ وهبت په رستانی عه ره ب نه یان
 گپړا بو خوا له شتی خوا دروستی کردبون له دانه ویله و بهرو بومی درخت و له
 بیجوی چوار پیکانیان به شی بو خوا و به شیکش بو بته کانیان که نه یان په رستن و ناویان
 نابون هاو به شی خوا.

﴿ فَقَالُوا هَذَا اللَّهُ ﴾ دواپی نه یان ووت نه و به شه یان بو خوا به و نه م به شه یان بو
 هاو به ش و خوا کانی نیمه یه، هه رد و لایانیان به گومانی پوچ و گو فتاری دروینه ی خو یان،
 خوا کانی نه وان بریتی بوون له بته ده ست کرده کانی خو یان.

﴿ فَمَا كَانَ لَشُرِّكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرِّكَائِهِمْ سَاءَ مَا
 يَحْكُمُونَ ﴾ دواپی نه و به شه ی بو هاو به شه کانی نه وانی نه گا بو لای خوا و نه یه خشن
 به ده ژاران و میوانه کان وه شتی بو خوا دانراوه دواپی نه و شته نه گا به هاو به شه کانیان و
 به کار به پیری بو یان و بو زیوانه کانیان. یانی نه توان ده ستکاری به شی خوا بکه ن. به لام
 نابی ده ستکاری به شی بته کانیان بکری. نه و شته ی نه وان فره مانی پی نه دهن و ریژی به شی
 بته کانیان نه دهن به سهر به شی خوا دا گیل و بی ته قلییه و خراپه، ده ستوریکی نار ه وایه
 دروستیان کردوه بو خو یان، دواپی رونی نه کاته وه کرده ویه کی خراپه تر یان و نه فره موی:

﴿ وَكَذَلِكَ زَيْنٌ لِكَثِيرٍ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قَتَلَ أَوْلَادَهُمْ شُرِّكَائِهِمْ لِيُرِدُوهُمْ وَلِيَلْبَسُوا عَلَيْهِمْ
 دِينَهُمْ ﴾ وه هه ر به و جوړه ی نه و کاره پی شو انه یان نه کرد له به شکردنی کشتو کال و
 بیجوی چوار پیکان بو هاو به ش و بته کانیان له جنو که و زیوانی بته کان، هه رواش

هاوبه‌شه‌کانی بت په‌رستان له‌ پۆشه‌ ریژه‌کان و زیوانی بته‌کان رازاندویه‌ته‌وه‌ بۆ زۆرتربینی ئاده‌میزاد کوشتنی مناله‌کانیان و و زینده‌ به‌چال کردنیان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی بت په‌رستان له‌ناو بیه‌ن و لایان بده‌ن له‌ ریگه‌ی راست و له‌به‌رئه‌وه‌ تیکه‌لاوی ئه‌و ئایینه‌ی ئیبراهیم بکه‌ن ئه‌وان له‌سه‌ربینی کاری ناره‌وا.

پرسیار/ ده‌ستکاری کردنی هاوبه‌شدا نه‌ران له‌دارایی و مناله‌کانی خۆیان به‌و جوۆره‌ی باسکران به‌هۆی سروشتی بوه‌ له‌دام و ده‌زگای به‌ر له‌ ئیسلام وه‌ریان گرتوه‌و له‌ باوباپیری خۆیانه‌وه‌، دوا‌ی هه‌ر کاتی له‌به‌ره‌ژاری منالیکی خۆیان یاله‌به‌ر شوهری کچی خۆیان زینده‌به‌چال بکه‌ن له‌خۆیانه‌وه‌ نه‌ک بته‌کان و زیوانه‌کانه‌وه‌؟

وه‌لام/ زۆر راسته‌ ئه‌و کارانه‌ به‌هۆی لاسایی کردنه‌وه‌ی پیشوه‌کانیانه‌وه‌ بوه‌، به‌لام زیوان و سه‌رۆکه‌کانیان لاسایی کردنه‌وه‌ی رازاندوه‌ته‌وه‌ بۆیان وه‌ک نوینه‌ری بته‌کان وان له‌گفتو گۆيانا. که‌واته‌ راسته‌ ئه‌و کارانه‌ بده‌رینه‌ پال بته‌کانیان .

﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ قَدَرَهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ وه‌ئه‌گه‌ر خوا ئاره‌زووی بکردايه‌ ئه‌وشتانه‌یان نه‌ئە کرد به‌زۆر ریگه‌ی کردنیان له‌وان ئه‌گرت . به‌لام خوی مه‌زن ئه‌قلی بی به‌خشیون و ریگه‌ی چاک و خراپی بۆ ده‌ست نیشان کردوون، خۆیان به‌سه‌ربه‌ستی خۆیان ئه‌و کاره‌ خراپانه‌یان په‌سه‌ند کردووه‌، دوا‌ی واز له‌وان و له‌و بوختان و درۆیه‌ هه‌لی ئه‌به‌ستن به‌ینه‌، ئه‌و پرستیه‌ بۆ تاوانج و هه‌ره‌شه‌یه‌ له‌وان، مانای وانیه‌ خوا به‌لایه‌وه‌ چاکی ئه‌و کاره‌ی ئه‌وان و فه‌رمان بدا پیغه‌مه‌ر وازیان لی به‌ینی .

هاوبه‌شدانه‌ران جگه‌ی له‌وانه‌ی پیشوو سی جوۆری تر له‌ گومراییی و سه‌رلیشیوانی خاوه‌ن دزیانی تریان بۆ خۆیان دروست کردووه‌، وه‌ک ئه‌مانه‌ی خواره‌وه‌ :

١- ﴿وَقَالُوا هَذِهِ أُنْعَامٌ وَحَرِثَ حِجْرٌ لَا يَطْعُمُهَا إِلَّا مَنْ نَشَاءُ بَزَغْمِهِمْ﴾ وه‌بت په‌رستان ئه‌یان ووت: ئه‌وانه‌ چه‌ندین چواریی و به‌ره‌می کشت و کالو دره‌ختن قه‌ده‌غه‌یه‌ سوود وه‌رگرتن له‌وان نابی بیان خۆن مه‌گه‌ر که‌سی ئیغه‌ ئاره‌زوومان هه‌بی ده‌رخواردیان بده‌ین له‌خزمه‌تکاری بته‌کان و جگه‌ی ئه‌وان، ئه‌و کاره‌یان ئه‌کرد به‌هۆی گومانی خۆیانه‌وه‌ به‌بی به‌لگه‌.

۲- ﴿ وَأَنْعَامٌ خُرِمَتْ ظُهُورُهَا ﴾ وهه يانوت: نه وهيش چه ندين چوارپين پشتيان قه دهغه كراوه بو سواربون و بارلتيان، نه بوايه كهس سواريان نه بوايه و باريان لي نه نايه .

۴- ﴿ وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ أَسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا ﴾ وهه مهيش چه ندين چوارپين نايي ناوي خوا بيري له سهرريان له كاتي سهربرپنيانا. به لكو نه بي ناوي بهه كانيان له سهربري له كاتي سواربونيان و سهربرپنيان، دوايي نه حه جيان پتوه نه كردن و نه ناوي خويان نه برد له كاتي سواربونيانا، نه يشيان نه دوشين و باريان نه نه كردن. نه وان هه يان هه موو نه كرد به بي فرمانداني خواو به بي ده ستوري خوا بوي دانابن .

﴿ أَفْتَرَاءٌ عَلَيْهِمْ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ نهو كاره نار هوانان هه يان نه ووت به بوختان و درو نه ياندا به سهر خوداداو به گوماني خويان نه يان ووت خوا فرماني داوه به نيمه بهو كارانه، خوا له مه وودوا سزاي نه وان نه دا به هو ي نه وان هه يان به ستروه كه نهو بهش كردنانه نه ده نه پال خودا .

﴿ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورٍ وَمَحْرَمٌ عَلَيَّ أَزْوَاجِنَا ﴾ وهه پهرستان نه يان ووت: شتي له ورگي نهو چوارپنيانه دايه ره وايه وتاييه ته بو نيره كانمان و قه ده غديه بو ژنه كانمان نه گهر بوون له دايكيان به زيندويي، نايي ژنه كانمان بيخون .

﴿ وَإِنْ يَكُنْ مِتَّةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصَفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴾ وهه گهر نهو شته له سكيانايه به مردوي له دايك بوو، دواي نيره كان له وشته دا هاويه شي ژنه كانيان، دوايي خوا توله ي نهو باسهو به ختانه ي نه وان له وان نه سيني وه به راستي خوا هه موو شتي له جيگه ي شياوي خوي دانه ني له قه ده غه كردن و ره وان هه كردن، نه زاني به سودي بهنده كاني خوي له ره وان هه كردن و قه ده غه كردني هه موو شتي .

﴿ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ ﴾ به راستي كه سانيكي نهو تو مناله كاني خويانيان كوشته زبانيان له خويان داوه له به رسوكي نه قليان و نه زانيان كه خوا روزي دهري مناله كانيانه و نه يانپاريزي له دليل كردنيان. چ شتي له وه بي غير هتي تره كه باوك كوري خوي بكورزي و كچي خوي زينده به چال بكا و مافي كومه لايه تي پيشيل بكا .

ته فسيري زمانكويي

﴿وَحَرَّمَ مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءَ عَلَى اللَّهِ﴾ و هت پد رستان قده غه یان کرد بو شتی خوا کردبوی به روزی بو نهوان و یوی رهوا کردبویون نهو، قده غه کردنه بوختان نه یاندا به سر خواداو نه یان ووت: خوا فدرمانی پیداون .

﴿قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ به راستی بی باوهران لایان داوه لدریگهی راست و نهوان راغبوی و هرنارن .

پاش نهوی که خوا گپرایده که هاویه شدانه ران خویان هندی شتیان نه کرد به بدشی خوا و هندی تریان نه کرد به بدشی بته کانیان، دواي نهوانه رونی نه کاتهوه که خوی مدزن دروست که ری هموو شتی که که واته دروست و گونجاو نینه هیچ شتی هوالدهی یته کان بکری لدرهوا کردن و قده غه کردنی خوارده مدنی و جگهی خوارده مدنی، دوايی خوی مدزن نه فدرموی:

وَهُوَ الَّذِي

أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ

مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّاتِ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ

مُتَشَابِهٍ كُلُّوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ

حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾

وَمِنْ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ

وَمِنْ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ

اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

ثَمَنِيَةَ أَزْوَاجٍ مِّنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ
 قُلْ ءَالِ الذِّكْرِ إِنِ هَئِذَا بَلَغَ الْإِنثَيْنِ مَنَ الْأُنثَيْنِ أَمَا أُشْتِمَلَتْ عَلَيْهِ
 أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٤٣﴾
 وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ ءَالِ الذِّكْرِ إِنِ
 هَئِذَا بَلَغَ الْأُنثَيْنِ مَنَ الْأُنثَيْنِ أَمَا أُشْتِمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيْنِ
 أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّيْكُمُ اللَّهُ بِهِذَا فَمَنْ
 أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ
 عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٤﴾

﴿ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ جَنَّاتٍ مَّعْرُشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُشَاتٍ ﴾ وه خوا كه سىكى تهوتويه
 دروستى كردوه بو ئىوه چه ندين باخ و بيستان هديانه لقه كانيان بهرز كراونه تهوهو
 خراونه ته سهر كه پرو كوله كه ،هديانه وازيان لى هينراوه به گويرهى سروشتى خويان
 بهرهو ژوور نهرون، بو زانين: زانايان لهديارى كردنى مه بهست لهووشهى (مَعْرُشَاتِ
 وَغَيْرَ مَعْرُشَاتِ) بيرو بوچونيان جياوازه: ئينبو عهباس دهلى مَعْرُشَاتِ بهشتى نهليين
 راكشايى بهسهر زهويدا و بلاو نهبيتتهوه لهسهر كه پرو شتى تردا وهك ترى و كوله كهو
 كالهك و شتى تر، غهيره مَعْرُشَاتِ بهوانه نهبيتري كه لهسهر بنكى وهستايى وهك خورما
 ودره خته كانى ترو گه نم و جو. زوحاك نهلى هه زوكياتن له ترى دا دينه جى هديه تى
 لهسهر كه پر دائه نرى ،هديه تى رانه كيشري بهسهر زهويدا و به گويرهى سروشتى خوئى

تهفسيرى زمناكوئى

بلاو ئه بیتهو به روی زه ویدا، هه ندی تر ئه لئین مه عروشات بریتی به لهو شتانه ی ئاده میزاد
خویان ئه یروین له بیستانه کاندا و گرنگی پی ئه دهن له تری و جگه ی تری. غهیره
مه عروشات ئه وانن خوا ئه یانرویتت له دهشت و له کیواندا وهك خورماو تری و هه رمی
ودرهختی تر دا، ئه و مانایه هه مویان په سه ندن و له مه به ست ناگۆرن .

﴿ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ مُخْتَلِفًا أَكْلُهُ ﴾ وه خوا دروستی کردوو به بۆ ئیوه خورماو کشتو کال
له کاتی که به ره مه کانیا ن له یهك ناچن و جیاوازن له خواردن و له رهنگ و قهواره و تام و
بۆندا، هه ریه که یان تامیك و بونیك و رهنگیك و له شیکی تاییه تیان هه یه، هه یشیانه
به پیچه وانیه ی به کترین .

﴿ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ﴾ وه خوا دروستی کردوو به بۆ ئیوه داری
زهیتون و هه نار له کاتی که ده یانه له یهك ئه چن له رهنگ و له تامدا، هه یانه له یهك ناچن. بۆ
نونه به ری هه نار هه ندیکیان له هه ندی تریان ئه چن. به لām هه یانه شیرین و هه یانه ترشه،
هه روه ها لیمۆ شتی تریش. زهیتون هه یانه به ره مه می چاکه و هه یانه خراپه، گه لای زهیتون
له گه لای هه نار ئه چیت، که چی به ره کانیا ن جیاوازن له ره گه زو له تامدا .

﴿ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ ﴾ ئیوه بخۆن له به ره مه م و میوه ی هه ریه که له وانده و سودیا ن
لیی وهرگرن کاتی به ره مه مه کانیا ن ده رته که وی باکال و کرچ بن، قه ده غه نیه خوادنیا ن،
چونکه له و کاته دا مافی هه ژارا نیا ن له زه کات پیوه نه به ستر وه .

﴿ وَأَتُوا حَقَّ يَوْمِ حَصَادِهِ ﴾ وه ئیوه به خشن به هه ژارا ن مافی هه ریه که له و به هه مانه
له رۆزی دره و کردنی کشتو کال و برین و چینی میوه و به ره مه می دره خته کان. ئه وه ی
گرنگی و وه رته گیرئ له ووشه ی (حصاد) ئه بی ئه و به ره مه مانه کۆبکری شه وه و نه هیلرئ
له ناو بچن، وایش ته گه یه نی مافی هه ژارا ن له کاتی پنگه یشتن و دره و دا پیۆست ئه بی،
ئه وه ی به ری به هه ژارا ن له (۱/۱۰) ه یا له (۱/۲۰) ه به و جو ره ی له با سی زه کاتا
روون کرا وه ته وه .

بۆ زانین: زانایان بیران جیاوازه له به خشیانی ئهو مافهی بدری به هه ژاران. ئایا بریتیه له
 وزه کاتهی پێویست کراوه یا بریتیه له جگهی زه کات له وهی واچاکه به هه ژاران بدری.
 زۆربهی زانایان لایان وایه بریتیه له وه زه کاتهی پێویست کراوه، هه ندی تریان لایان
 واچاکه به شیان بدری و سونه ته. پیشه واهنه فی ئه فهرموی: ئه ورسته به لگه یه له سه ر
 ئه وهی هه موو شتی سوودی تێدابی بۆ هه ژاران پێویسته به شیان بدری نه ک به ته نها خورما
 و میوژ و دانه ویله، لای ئهو هه رمی و هه نارو قوخ و شتی تر ئه بی به شی هه ژاران لێی
 بدری به و جۆره ی یاسا دیاری کردوه .

﴿ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ وه ئیوه له سنوری دیاری کراوی خوا
 ده رمه چن له به خشیانی ئهو به ره هم و به ری ئه و شتانه ی باسکران، یانی هه مو ی مه ده ن
 به هه ژاران وزیانی شیان لێ مه ده ن و له به شه کانیا ن که م بکه نه وه. به راستی خوا خو شی
 ناوی ئهو که سانه ی له سنور ده ر نه چن، ئیتر بۆ خو یانی دابنێن یا بیده ن به جگهی خو یان .
 خوی مه زن بۆی روون کردینه وه ره ک و سه وزه و دره خت هه یانه هه لئه واسرین و
 هه یانه رانه کیشرین به سه ر زه ویدا و هه یانه له سه ر بنکی خوی به رز ئه بیته وه و به ره و ژوور،
 هه رواش بۆمان روون ئه کاته وه چوار پی وینه ی ئهو شتانه بۆ ئیوه دروست کراون وه ک
 ئه فهرموی:

﴿ وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةٌ وَفَرَشٌ ﴾ وه خوا دروستی کردوو له چوار پێکان شتی ئیوه و
 باره قورسه کانتان بۆ هه لئه گرن وه ک حوشت وگا، شتی ئیوه رایان ئه کیشن و سه ریان
 نه برن و سوود له گوشت و خوری و مووه کورگه کانیا ن وه رنه گرن. هه ندی له زانایان
 ئه لێن: (حموله) بریتیه له وانه ده ست ئه ده ن بۆ بار کردن له چوار پی گه و ره کان وه ک حوشت
 وگا. (فرش) بریتین له وانه به چوکن و ده ست ناده ن بۆ بار کردن وه ک به رخ و کارو
 گوێره که .

﴿ كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴾ ئیوه بخون
 له و شته ی خوا کردویه تی به خوادره مه نی بۆ ئیوه و به رۆزی ئیوه بۆ مانه وه تان له جیهاندا،
 وه ک به رووبومی دره خته کان و دانه ویله و به ره می چوار پێکان و، ئیوه دوا ی ریگه و

ههنگاهه کانی شهیتان مه کهون له به رهوا کردنی شتی قه ده غه به و به قه ده غه کردنی شتی ره وایه، به له سنور دهر چوونی خوا. به راستی شهیتان دوزمنی ناشکرایه بو ئیوه.

﴿ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ ﴾ نهو بار هه لگرو و راخراونه بریتین له ههشت هاوړپتی یه کتری لهو چوار پیانه نوینه ری چوار ره گه زن، بو هه ریبه کی لهو ره گه زانه دوو هاوړپتی نوینه رایه تیان نه کهن وهك خوا نه فهرموی :

﴿ مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ ﴾ له خوری له پشت دوو هاو جوت: بهران ومهرو مو له پشت دوو هاو هلی یه کتری نوینه ری یه کی له وره گه زانه نیوی و بز، ووشه ی (زوج) نه بیژی بو هه موو شتی هاوړپیه کی له ره گه زی خوی هه بی: وهك یه کی له جوتی. بو غونه: تاکه کهوشی به کزبونه وهی تاکه کهی تریا نه بیژی جوت .

﴿ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أُمُّ الْاِثْنَيْنِ أَمَا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْاِثْنَيْنِ ﴾ موحد تو به هه ره شهو سه رزه نشته وه بللی به بت په رستانو بیژ له کرده وه کانیان بکه له سه ر قه ده غه کردنی هه ندی چواری و و رهوا کردنی هه ندی تریان، به وان بللی: ئایا خوا قه ده غه ی کرده دوو نییر له نییره کانی مهرو بز یا دوو مینه له مینه کانیان یا قه ده غه ی کرده وه ئه وشته ی نه و تو له نیوان منل دانی مینه کانی مهرو بزندان .

﴿ نَبُؤُنِي يَعْلَمُ إِنَّ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ ئیوه هه والبدن به من به زانیاریه کی بیگومان گیر ایته وه له یه کی له پیغه مبه رانه وه یا به زانیاریه که وه وهر گیرایی له لایه ن نه قلله وه که خوا هه ندی له وانه ی قه ده غه کردی له سه ریوه، سه رچاوه ی نه وه مان بو روون بکه نه وه، نهك له بهر لاسای کردنه وه ی باو و بایرتان نه گهر ئیوه راست نه کهن، قه ده غه کردن به گوتره کاری نابی.

﴿ وَمِنَ الْاِبِلِ اِثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اِثْنَيْنِ قُلْ الذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أُمُّ الْاِثْنَيْنِ أَمَا أَشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْاِثْنَيْنِ ﴾ وه له هوشتر دوو هاوړپتی و هاو جوت نیرو می و له ره شه وولاخ دوو هاوړپتی گاو مانگا. تو بللی به بت په رستان : ئایا خوا قه ده غه ی کرده وه له وان دوو نییر یان دوو مینه یان شتی له نیو منل دانی مینه کانی هه شتر و ره شه وولاخ دایه .

﴿ اَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ اِذْ وَاٰكُمُ اللّٰهُ بِهٖ ﴾ نایا ئیوه ناگادارن له کاتی خوا ئه و شتانهی قهدهغه کردوون و به ئیوهی سپاردوو، خو ئیوه پرواتان به هیچ پیغمهری نه، ئیتر ئیوه چۆن ئه و فهرمانانه نهدهنه پال خوا. کاتی روونی کردهوه که هیچ سه رچاوهیه کیان نی به بو ئه و شتانه فهرموی:

﴿ فَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰی عَلٰی اللّٰهِ کَذِبًا لِّیُضِلَّ النَّاسَ بِغَیْرِ عِلْمٍ ﴾ دوایی چ که سی سته مکار تره له که سی دروست بکا به بوختان درۆ پیدا به سه ر خوادا، بو ئه وهی ئاده میزاد لابدا له ریگه ی راست به بی زانین و به بی به لگه، له کاتیکا گومان بیا خوا راغویی کرده بو لای ئایینی خرا، به وینه ی زۆرترین که س له میزه به سه رو پیرانی ته ریقه ت له م سه رده مه ی ئیمه دا .

﴿ اِنَّ اللّٰهَ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظّٰلِمِیْنَ ﴾ به راستی خوا راغویی تا قمی سته مکار نا کا که خویان بو خویان شتی هه لبژیرن، چونکه نه وانه هه موو په یوه ندی نیوان خویان و خویان پچراندوه، خوا کاره ره واکان و کاره قهدهغه کراوه کانی روون کرده ته وه .

ئه و یاسانه ی رابوردن له وه وه هاتوو به پهرستان ئه یان ووت: خوا قهدهغه ی کردوو ئه و شتانه ی ئیمه قهدهغه مان کردوون له جوار پی و کشتو کال. پیغمه به ر ﴿ ﷺ ﴾ فهرموی:

ئه و شتانه رو ن نابنه وه به یه کی له م دوو شتانه نه بی: یابه چاو بیسری یا ناگادار که ریکی راست وێژ ناگادار بویی، ئیوه ئه و شتانه تان راسته، خو له خوا وه رنه گیرا وه به هوی پیغمه به ر و فروستاده یه که وه. که واته له کیتانه وه وه رگرتوو ؟

ئه گیر نه وه که عه مری کوری لوحای کوری قه معه ی خوزاعی یه که مین که سی بوو ئه و دامو ده زگایانه ی بلاو کرده وه له نیو عه ره به کاندای لای دان له ئایینی ئیسماعیله وه بو لای په رستنی به تکه کان، له شامه وه بیتی هیتا به ناوی (هوبهل) هه لئ واسی له نیو که عبه دا.

دوای ئه وه خوی مه زن روونی کرده وه ئه و شتانه ی به پهرستان له خویانه وه قهدهغه یان کردبون. نه که له لایه ن خوی مه زنه وه. ئیستایش باسی ئه و شتانه مان بو ئه فهرموی که خوا قهدهغه ی کردوون و ئه فهرموی:

قُلْ لَا آجِدُ

فِي مَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ
مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنْزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ أَوْ
فَسَقًا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ۚ فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ
رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا أُحْرِمْنَا
كُلَّ ذِي ظُفْرٍ وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمًا عَلَيْهِمْ
شُحُومُهُمَا إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا أَوِ الْحَوَايَا أَوْ مَا
اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَلِكَ جَزَيْنَهُمْ بِبَغْيِهِمْ وَإِنَّا لَصَادِقُونَ ﴿١٤٦﴾
فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾

﴿ قُلْ لَا آجِدُ فِيهَا أُوْحِيَ إِلَيَّ مُحَرَّمًا عَلَى طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ ﴾ تۆ بلی بهو بوختانکه رو بی
باوهرانه: من دهستم ناکه وئ له نیو شتیکا بهسروش نیرابی بۆ لای من قه دهغه کراوی
له سهر هیج بخوری نه وشته بخوا بیابوی یا ژن. نه ورسته به بت په رستان به درۆ نه خاته وه که
نه یان ووت: نه وشته له منال دانی چواریکاندا به بهشی نیره کاغانه به تاییه تی، قه ده غه به
له سهر ژنه کاغان.

﴿إِلَّا أَنْ يَكُونَ مِيتَةً أَوْ دَمًا مَسْفُوحًا﴾ مه‌گەر ئەو خواردەمەنیه مردارۆ بوی کە بریتیه له گیانله‌به‌ری له‌خۆیه‌وه بمری یابه‌گوێره‌ی ده‌ستوری ئیسلام سه‌رنه‌پرایی له‌وکاته‌دا به‌مردارۆبو ئەژمیری و قه‌ده‌غه‌یه خواردنی، چونکه ئەبێته لانکه‌ی میکروبی بخۆره‌که‌ی تروشی زیان ئەکا، وایش ئەبی مردنی ئەو گیانله‌به‌ره به‌هۆی نه‌خۆشیه‌کی واوه‌بی له‌که‌سیکه‌وه به‌ری بۆلای ئەو که‌سه‌و که‌سی‌تر له‌کاتی خواردنیدا، یا مه‌گەر ئەو خواردەمەنیه خۆتینکی ره‌وان بی وله‌کاتی سه‌رپینیدا به‌خوری ده‌رچی له‌شاده‌ماره‌کانی ملیه‌وه، ئەو خۆینه به‌وشیوه‌یه‌بی خواردنی قه‌ده‌غه‌یه، چونکه به‌گوێره‌ی تاقیکردنه‌وه‌ی پزشکی له‌و خۆینه‌دا په‌یدائه‌بی ترشه‌لۆکی که‌زانی نا‌هه‌موار ئەگه‌یه‌نی به‌ته‌ندروستی به‌تایه‌تی خۆینی گیانله‌به‌رانی گژوگیاخۆر، زۆرجاران له‌خۆتینانا میکروبی په‌یدا بی له‌که‌سیکه‌و بۆ که‌سیکی تر به‌ری، هه‌رله‌به‌رئه‌و نه‌خۆشیانه‌یه سوودی فه‌رماندان به‌سه‌رپرینی گیانله‌به‌ران به‌پرینی شاده‌ماره‌کانی ملییان هه‌تا هه‌موو خۆینه‌که‌ی له‌شیان ده‌رچی. به‌لام خۆرئه‌بی خواردنی قه‌ده‌غه‌یه وه‌ك سپل و جگەر.

﴿أَوْ لَحْمَ خَنْزِيرٍ﴾ یامه‌گەر ئەو خواردەمەنیه گوشتی به‌راز بی، ئەو کاته ئەو گوشته قه‌ده‌غه‌یه. قه‌ده‌غه‌کردنی گوشتی به‌راز جینگه‌ی سه‌رسورمانی زۆرکه‌سی بی بیرو بی هۆشه. ئەو کوسانه پرسیار ئەکه‌ن هۆی قه‌ده‌غه‌کردنی گوشتی به‌راز چ شتیکه، هه‌ندی که‌سی نه‌فام و بی باوه‌ر خواردنی گوشتی به‌رازیان لاره‌وايه، گرنگی به‌فه‌رموده‌ی خواناده‌ن و لاسایی رۆژ ئاوابی و جینگه‌کانی تر ئەکه‌نه‌وه، هه‌موو بیانوی پوچیان ئەوه‌یه ئەوانه له‌پیشکه‌وتن به‌ره‌و پیشکه‌وتن ئەرۆن، وادیاره ئەبی داوین پیسی پیشکه‌وتنه‌ لای ئەوان.

به‌لام ئەو که‌سانه ئاگاداری نه‌یتی و دروست کراوانی خوان بۆیان ڕوون بوته‌وه به‌هۆی زانین و زانسته‌وه زیان و مه‌ترسی خواردنی گوشتی به‌راز به‌ناشکرای و ڕوونی زیانه‌کانیان ده‌رخستوه، که‌سانی تریش ئەگەر وه‌ك ئەو زانایانه ووردبینه‌وه راستیان بۆ ده‌رئه‌که‌وی و چاره‌یان نامینی و کورنوش بۆ خوا ئەبه‌ن و سوپاسی ئەکه‌ن له‌سه‌ر ئەو

ته‌فسیری زمانکۆبی

دهستوره له قورئاندا ناردویه تیه خواره وه بۆ پیغه مبه ر ﴿ ﷻ ﴾ کهوازی له پروون کردنه وهی هه موو شتی نه هیناوه که زانی ئاده میزادی تیدابی و قه ده غهی کردوه له سهریان، له مه وپاش نه یخهینه بهردهم خوینه رانی بهریز هه ندی لهو زیانانه ی توشی ئاده میزاد نه بن بههوی خواردنی گوشتی به رازه وه:

۱- لهشی بهراز ژمارهیه کی زوری له زینده وه رانی لاکوت و لامیژی له خویا کو کردوه ته وه نه خوشی زور جیاوازی به کۆمه ل تووش نه بی، نهو زینده وه ره لاهه کی یانه (الطفيلة) و نهو نه خوشیانه له به رازه وه نه په رن بۆ جیگهیه کی تر، به تایه تی بۆ لای ئاده میزاد له کاتی خوارنی گوشتی بهراز نه خوشی کوشنده ی وه هیان تووش نه کا بیته هوی نه مان و له ناوچوونی ئاده میزاد .

۲- خراپترین نه خوشی تووشی به راز نه بی و نه په ری بۆ یه کی تر تایه کی گرانه (لحمي الخنزير) که بلا بو ته وه به نیو هه موو به رازه کانا له هه ر ته مه نیکا بن و له هه ر ره گزی بن ، نهو (تا) یه میکرۆینکی تایه تیه نه گه ری به نیو خوین پیسی دا پیش په یدا بوونی تایه که بههوی بالنده و میشس و گیانه وه رانی تره وه بلاو نه بیته وه و له ئاده میزادی که وه بۆ یه کی تر .

۴- نه خوشیه کی تری بهراز تای شه پۆلداره (الحمى التوجية) نه په ری بههوی خواردنی گوشتی به رازه وه، توشی ئاده میزاد نه بی و خوی ته چه سپینی به تایه تی له بر په ری پشت و جومگه کان وهی لکه کانی وه ته دا نه بیته هوی ناوسان و نارهق کردنه وه و نازار له ماسولکه کاندا و ناوسانی جومگه کان، به زوری نه و نه خوشیه بههوی شیر وه بلاو نه بیته وه به جو ری چاره کردنی بی سودو گرانه له کاتیکدا نهو نه خوشیه په ری بۆ لای ئاده میزاد زور خاوه ن مه ترسی یه و نه نجامیکی خراپی نه بی .

۵- لهو زینده وه ره لاهه کی و لاکوتانه یه بلاو بونه ته وه له گوشتی به راز دا جو ره کرمیکی ده زووله یی خره گه وه ره کانیا ن نه چه نیو ریخۆ له وه، هی لکه کانیا ن نه چه و ورده ده ماره کانه وه، ده ردیکی کوشنده په یدانه بی و گرانه ترین نه خوشیه کار نه کاته سه ر

ته فسیری ز مناکۆبی

ئادەمىزاد، بەراز نىشانەى ئەو نەخۇشيانەى ھەرگىز لىتى دەرناكەوى و پىيانەو ھەرامبۇون، ئەو نەخۇشە توشى بەراز ئەبى بەھۆى خواردنى گەن و گوى پىسايى سەر سەلۈىنك و خواردنى مردارۆبو و مشك و پىسايى گيانەو ھەران، خواردنى ئەوشتانە ئەبنە ھۆى پەيدا بۇونى چەندىن تورە كەپە لە ھىلكەى زىندەو ھەرە لاكوتە كان، بەلام ئادەمىزاد توشى ئەو نەخۇشە ئەبى بەھۆى خواردنى گۆشتى بەرازەو ھە. (يۇنىستائىن) زانائى پىرسىارلىكراوى نەخۇشە لاكوتە كان و نەخۇشە پەريو ھە كان لەئەمەرىكادا ئەللى نەخۇشە كرمى دەزولەبى توشى ئادەمىزاد ئەبى لە كاتى خواردنى گۆشتى ئەو بەرازە كەتورە كەى ھىلكە كانى ھەلگرتو ھە و ئەپەرتە نىو گەدە، لەپىشەو ئەچنە نىو رىخۆل ووردە كان و ئەلكىن بە دىوارە كانىانەو بەتوندى، لەنىو رىخۆلە كاندا كرمى نىرەو مېنە دروست ئەكەن ھەتا پى ئەگەن، بەجۆرى درىژى نىرە كانىان ئەگەنە لە ۱۶/۱ گرىيە، درىژى مى كانىان ئەگەنە ۶/۱ گرىيى، لەدواى جوتبۇنى نىرەو مېنە بۆ ماو ھەى تروكاندى ھىلكە كانىان (۴۹) رۆژ يا زۆرتەر درىژە ئەكىشى، ئەو ھىلكانە ئەچنە نىو شۇبىنى لوو ھە كان لەدىوارى رىخۆلە كاندا، لەوېشەو بۆ ناودل لەدلەو ھە بۆ نىو سورى گەورەى خوتىن، ھەرۈ ھە بەچەندىن پەردەى تردا ئەروات، بەتپەرىنى (۳۰) رۆژ درىژى تەنھا ھىلكەىك ئەگاتە مىلىمەترى و پىچ ئەخو بەدە كا بەخىرى لەوېتەى ھىلكەدا، لەدوايىدا ووردەر ووردە تورە كەپە كۆيان ئەكاتەو ھە، تەمەنىان درىژە ئەكىشى بۆ ماو ھەى سائىك، لەدوايىدا خۆ ئەبى بىرى يا لەش ئەى مژى و نامىنى، وائەبى ئەپەرنە شۇبىنى تر لەمىشكدا لەماو ھەى (۲۱) رۆژدا .

۶- بەلام دەر كەوتوى روالەتى زىندەو ھەرە لاكوتە كان زانائى رابوردو (يۇنىستائىن) ئەللى: بەپراستى كەسى كەمى لەنەخۇشى كرمى دەزولەبى خىرتوش ئەبى نىشانەىكەى رۈون بۆ نەخۇشە كەى دەرناكەوى زۆرجاران، وائەبى نىشانەى رشانەو ھە رەوانى و نازار لەو كەسەو ھەدەرەكەوى لە نىوان (۲۴) رۆژ و (۴۸) رۆژدا، وائەبى روالەتى نەخۇشى ئەو كرمە دىارى ناكىرئ مەگەر بۆ ماو ھەى نىوان (۱۵) رۆژ و (۲۹) رۆژ، نىشانەى

تەفسىرى زماناكۆبى

توشیونی ئه و نه خوشیه لاوازی لهش و ههست بهماندویی و تاو لهرز به ئاره قهوه، له ههندی نه خوشیه کاندا ووشکی قورگ و ئاوسان و هه وکردنی قورگ له گهڵ پژمین و ئاوسان و هه واکردنی پێس پهیدا ئه بن .

۷- هەرله گه‌ل توشیونی نه‌خۆشی کرمی به‌راز بێ ماوه‌ی دیاری کراو ریشۆله‌ی ئیسیکی ئه‌و که‌سه‌ تووشی ئازاریکی گران ئه‌بێ و جومگه‌کانی ووشک ئه‌بن، ئه‌و که‌سه‌ نه‌خۆشه‌ تووشی نه‌خۆشی دلو ئاوسانی سبی ئه‌بێ، وانه‌بێ ئه‌و نه‌خۆشیه‌ تووشی ده‌ماری درکاوی ده‌ماری می‌شک ئه‌بێ، هه‌روه‌ها تووشی ئاوسانی په‌رده‌ی می‌شک و راوه‌ستانی له‌ش له‌کارکردن ئه‌بێ.

۸- لەزیندەوهری لاكۆته كانی به‌رازه كرمی زهردی ماروێته ئه‌یته هۆی گواستنه‌وه‌ی كرمی نیری تاو له‌رز له‌جیگه‌یه‌ كه‌وه بۆ جیگه‌یه‌ کی تر، هیلكه‌ی كرمی مینه‌ی تاو له‌رز وائهبی له‌به‌رازه‌وه ئه‌كه‌وێته سه‌رزه‌وه‌ی و تیکه‌لاوی خۆل ئه‌بی بۆ ماوه‌ی چوار ساڵ ئه‌ژی و به‌رگه‌ی سه‌رماو گه‌رمای زۆر ئه‌گرێ، به‌و بۆنه‌وه به‌هۆی باو شتی تره‌وه ئه‌كه‌ونه نیو له‌شی ئاده‌میزاده‌وه و تووشی ئاوسانی سی و هه‌ناسه‌ ته‌نگی و كه‌می گه‌شه‌ كردن ئه‌بی و له‌ئه‌نجامدا به‌ره‌و مر د ن ئه‌یا .

۹- له‌زینده‌وه‌ره لاکوته‌کانه که‌به‌راز هه‌یه‌تی کرمی سی خاوه‌نی زۆر ئازار له‌بۆری سیدا‌ئه‌زی و کوشنده‌یه و ئه‌بێته‌هۆی ئاوسانی سی، له‌دوا‌ییدا له‌به‌رازه‌وه هاله‌مه‌تی به‌راز و تای به‌رازی ئاده‌میزاد توشیان ئه‌بێ.

۱۰- لەزیندەوهره لا کوته کانی لەشی بهرازه کرمی قامچی کرمیکه نزیکه‌ی دوو ئینج درێژه‌وسه‌ریکی گه‌وره‌ی درێژی هه‌یه‌ له‌پنجۆله‌ باریکه‌کاندا نه‌ژی و نه‌لکی به‌دیواری میژل‌دانه‌وه‌ به‌شی له‌و کرمه‌و کرمی گورچيله‌ ئازاری زۆری جگه‌رو گورچيله‌ نه‌دا له‌گه‌ڵ نه‌ندامه‌کانی تر دا .

۱۱- گوشتی بهراز دوو ئه وهندهی گوشته کانی تر پۆن و چهوری تێدایه، ئه و که سانهی گوشتی بهراز ئه خۆن ئه ندازهیه که یه کجار زۆر له وچه وریه ئه چیتیه ناو

خوێنه کانیانه وه و ئه ییته هۆی ته بگبونه وهی شاده ماری خوێن و په قبونی خوێن و نه خوشی دڵ و به ردی نیو زراو و به ستنی هاتوچۆی ناوی زراو و نازاری جومگه و باداری لهش. ئیمه به ریچی ئه و که سانه ئه دهینه وه و به رویانا ئه ته قینه وه که ئه لێن ئامیرو که رهسته ی تازه ی ئه مرۆ دروست کراون بۆ پیکهینانی خواره مه نی و لابر دنی میکرو ب ئه بنه هۆی نه مانی زینه وه رانی لاکوت و لاوه کی و پاک کردنه وه ی گوشتی به راز. و ولامی ئه و که سانه ئه دهینه وه ئه لێن و و لاته یه کگرتوه کانی ئه مه ریکا له ئه و په ری پێشکه وتندان لهم سه رده مه دا ئه و په ری توانای خوێان ته رخا ن کرد بۆ نه مانی ئه و نه خوشیانه ی به راز که توشی ئاده میزاد ئه بن. به لām له گه ل ئه و هه موه کۆششانه دا (۲۱) ملیۆن کهس توشی نه خوشی به راز بوون له گه ل چه ندين نه خوشی نری به راز دا. (دائرة المعارف البريطانية) ئه و رودا وه ی باس کردوه.

﴿ فَأَنَّهُ رَجُسَ ﴾ دوا یی به راستی به راز و گوشتی به راز و به کارهینانیان پیسن و بیژلیکراوه یه له بهر ئه و (۱۱) ه به لگانه ی پێشوو که باسکران له بهر ئه وه ییش خوشترین خواره مه نی به راز پیسای یه .

﴿ أَوْ فَسَقًا أَهْلَ لَغَيْرِ اللَّهِ بِهِ ﴾ هیچ خواره مه نیه قه دهغه نی یه مه گه ر خواره مه نیه لادانی له ده ستوری خوا به وینه ی سه رب راوی ده نگ به رز کرایته له کاتی سه رب پندا بۆ جگه ی خوا، یانی گوشتی ئه و سه رب راوه قه دهغه یه .

بۆ زانین: ده قی ئه و ئایه ته ی پێشوو وای ده رئه خا ئه لێ هه موو خواره مه نیه کاتی قه دهغه یه سه رو ش هاتیته خواره وه بۆ قه دهغه کردنی، بۆیه زانیان بیریا ن جیاوازه له و باره یه وه. هه ندی له زانیان وه ک ئیبنو عه باس و عائشه و سه عیدی کوری جوبه یرو ده ر که وتوو ی ریگه ی مالیک به لایانه وایه جگه ی ئه و چوارشته که مر دار بوو خوێنی ره و ان و گوشتی به راز و شتی سه رب ری بۆ جگه ی خوا قه دهغه نین و ره وایه خواره دنیان. به لām جگه ی ئه و ان ئه لێن: جگه ی ئه وانه ییش قه دهغه کراون به فهر موده ی پێغه مبه ر ﴿ ﷺ ﴾، وه ک له باسی مانای ئایه تی (۳) ی ئه لما ئیده باسکرا وه بت په رستان پێش ئیسلام له کاتی سه رب پینی گیانداراندا به ده هنگی به رز ئه یان ووت: به هۆی ناوی عوزا و لات و مه نات ئه م

نیشه نه کهین. قه دهغه کردنی نه و گۆشته لای ئیسلام له بهر نه وهیه نه و کرده وهیه هاو به شدانانه بو خوا و ئیسلام نه یه وی پهیره وانی خوی له رواله تی هاو به شدانان بو خوا بپاریزی، کورشتار و سه ربپین و هه موو شتی هه رنه بی به ناوی خواوه بی.

﴿ فَمَنْ أَظْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ دوا بی هه رکه سی ناچار بکری بو خواردنی نه و قه دهغه کراونه قه دهغه کراوه کان به جی نه یه ری به بی ناچاری و، نسته م له بیچاره یه تر نه کا به وینه ی خویی و له سنور ده رنه چی له خواردنی ناو زووتر له پیوستی نه خواردویی به راستی پهروه رده کهری تو خوش نه بی له و که سه و سزای نادا له بهر بی چاره یی نه و شته بخوا، میهره بانه بۆیان که خواردنی نه و قه دهغه کراوانه ی ره واکردوه بۆی.

دوا ی نه وه ی خوا ی مه زن با سی نه و شتانه ی کرد که قه دهغه ی کردووه له سه ر موسلمانان له مه و دوا یش با سی نه و شتانه نه کا قه دهغه ی کردوون له سه ر جووه کان و نه فه رموی:

﴿ وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَمْنَا كُلَّ ذِي ظُفْرٍ ﴾ وه له سه ر که سانیکی نه و تو ئایینی جوله که یان هیده قه دهغه مان کردووه هه موو خاوه ن نینوکی که په نجه کانیا ن به یه که وه لکان، ئیتر سم دارین وه ک هوشتر و قازو مراوی و سۆنه و هوشتر و درونده کان.

﴿ وَمَنْ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَمْنَا عَلَيْهِمْ شَحُومَهَا ﴾ وه له ره شه و و لاخ و مهرو بزن ئیمه قه دهغه مان کردوه له سه ر جووه کان بهزو چه وریه کانیا ن که له نیو گه ده و به سه ر گورچیله کانیا نه وه بی، یانی خوا ی مه زن ره وای کردوه بۆیان هه موو پارچه و نه ندامی ره شه و لاخ و مهرو بزن به و مه رجه ی گۆشتی سوربن. به لام گۆشتی سی قه دهغه کراوه له سه ریا ن نه م سی جوړه ی خواره وه یان نه بی:

۱- ﴿ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهَا ﴾ مه گه ر شتی لکابی و هه لی گرتی پستی ره شه و و لاخ مهرو بزن قه دهغه نه له سه ریا ن.

۲- ﴿ أَوْ الْحَوَايَا ﴾ یا مه گه ر شتی له و چه ریا نه لکابی به و ریخو لانه وه جیگه ی شیا که و پشقه له نه وه یش قه دهغه نه له سه ریا ن.

۳- ﴿أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ﴾ یامه‌گەر شتی له‌وجه‌وریانه لکابی به‌ئیسکه‌وه، وه‌ک دووگی مه‌رو کلکی بز و چه‌وری ئەم لاو ئەولای گوێچکه‌و چاوو لاتە‌نیشت، ئەو سی جۆره‌ چه‌وریانه و مۆخی میشک خواردنیان قە‌ده‌غه‌ نین و ره‌واکراوه‌ بۆ جو‌ه‌کان و جگه‌ی ئەوانه‌ قە‌ده‌غه‌ن (ذلک جزیناهم بیغیهم وانا لصادقون) ئەو قە‌ده‌غه‌کردنانه‌ ئیمه‌ سزای جو‌ه‌کانماندا به‌ه‌زی گونا‌هو سته‌م‌کردنیانه‌وه، تاوان و سته‌مه‌کانیان وه‌ک کوشتی پیغه‌مه‌ره‌کانی خویان به‌نا‌ره‌واو خواردنی سودو دارایی دانیش‌توان و سامانی هه‌تیوان و، به‌راستی ئیمه‌ راست ئە‌که‌ین له‌ هه‌والدان به‌موژده‌دان و هه‌ره‌شه‌کردن و قە‌ده‌غه‌کردن و ره‌واکردندا. به‌لام جو‌ه‌کان ناچنه‌ ژێر ئە‌وه‌ی ئەو شتانه‌ قە‌ده‌غه‌کراوه‌ له‌سه‌ر ئە‌وان به‌تایه‌تی، تۆ به‌درو ئە‌خه‌نه‌وه‌و ئە‌لین: قە‌ده‌غه‌ن له‌سه‌رئیمه‌و جگه‌ی ئیمه‌ش .

﴿فَإِنْ كَذَّبُوكَ فَقُلْ رَبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ﴾ دوا‌ی ئە‌گەر جو‌ه‌کان تۆ به‌درو ب‌خه‌نه‌وه‌و باوه‌رت بی‌ نه‌یه‌رن که‌ من به‌سروش ئە‌وانه‌مان بۆ تۆ ناردووه‌ و دوا‌ی تۆ ب‌لی: په‌روه‌رده‌ که‌ری ئیوه‌ خاوه‌نی به‌زه‌یی و میه‌ره‌بانی فراونه‌ له‌ مۆله‌ تـدانی ئیوه‌ له‌جیه‌انداو به‌کتوپری سزاتان نادا له‌سه‌ر تاوانه‌کانتان. که‌واته‌ له‌خۆتان مه‌گۆڕین، ئە‌گەر خوا ئاره‌زووی هه‌بی تۆله‌تان لێ ئە‌سی ئه‌سه‌ر کرده‌وه‌کانتان. تۆ ئە‌وان بی‌ ئومید مه‌که‌ له‌ به‌زه‌یی خواو به‌وان رابگه‌یه‌نه‌ که‌ لیتان ئە‌بوری ئە‌گەر ئیوه‌ په‌شیمان بینه‌وه‌ .

﴿وَلَا يَرْدُ بَأْسُهُ عَنِ الْمُجْرِمِينَ﴾ وه‌ناگه‌ریته‌وه‌ سزای خوا له‌تاوانباران که‌ به‌درو ئە‌خه‌نه‌وه‌و داخستنی سزادانی خوا، دوا‌ی ئە‌وه‌ی شایسته‌ی ئیوه‌ی جوبی ئە‌مه‌یه‌: ئیوه‌ دژی ئە‌وه‌ مه‌وه‌ستن که‌خوا هه‌ندی خواردنی خوشی له‌ئیوه‌ قە‌ده‌غه‌کرد، چونکه‌ ئە‌و قە‌ده‌غه‌کردنه‌ تۆله‌سه‌ندنه‌ له‌ئیوه‌ .

ئە‌و ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌ی پێشوو به‌رونی فیری ئە‌م شتانه‌مان ئە‌کا: موژده‌دان، هه‌ره‌شه‌کردن لێ‌ بوردنی خوا، خه‌شی خ‌وای مه‌زن. لێ‌ بوردن بۆ که‌سی په‌نا بۆلای خوا بیا و داوای لێ‌ بوردن بکا. خه‌شیش بۆ که‌سی ئە‌بی‌ به‌رده‌وامی له‌سه‌ر یاخی بوون، له‌ په‌رستنی خوا لاب‌داو پارایی .

له نایه ته کانی پشودا خوی مهزن بهرینجی بت پهرستانی دایه وه له باره ی باوهره
پوچه کانیانه وه. له م نایه ته ی دوایدا بهرگری له گفتوگۆی خرایان نه کا و نه فهرموی:

سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا

لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاءُنَا وَلَا حَرَمًا مِنْ شَيْءٍ

كَذَلِكَ كَذَبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا

قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا

الظَّنَّ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَلِيغَةُ

فَلَوْ شَاءَ لَهَدَيْكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلَمْ شَهِدَ أَعْمَ الْذِينَ

يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا إِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدُ

مَعَهُمْ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِعَايِنِنَا وَالَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾

﴿ سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴾ له مهودوا نه لئین که سانیکی نه وتۆ هاو به شیان داناوه بو

خوا. له و ناوهرۆکی نه و نایه ته دا کاریکێ به کخهری تیدا یه، چونکه قورئان هه و ال نه دا

به شتی که له مهودوا پهیدا نه یی: نه و یه پاش هاتنه خواره وه ی نه و نایه ته بت پهرستان

نه لئین:

﴿ لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا أَبَاؤُنَا ﴾ نه گهر خوا ناره زووی هه بوايه ئيمه و باو کائمان هاوبه شمان دانه ئه نا بو خوا، نه و گفتو گو يه ي بي باوه ران هه رچه نده خو ي له خو يا زور راسته و هه موو شتي ناره زوو و ويستی خوايه . به لام ئه وان ئه و شته ي ئه وان بو ئه وه نيه بيانوو به يئنه وه له سهر کاره خراپه کائيان و به باوه روه بيلين، مه به ستيان گالته کردنه، برواي راستي و دروست نه وه يه که کاري ره واو په سه ند لاي خوا هاوبه ش دانه نانه و فه رماني پيدا ون هاوبه ش بو خوا دانه نين .

ئه و که سانه ي ئاموژگاري وه رگرن و دواي و ته ي راست بکه ون زور که من، له وائيش که مژ ئه و که سانه ن خراپه و شوره يي خو يان بينن و له خو ياني وه رنه گرن، زور به ي ئاده ميزاد تاوانبارن و خراپه ي خو يان به چاکه ئه زانن، چاکه ي جگه ي خو يان به خراپ دانه نين، نه گهر بي باوه ران و تاوانباران ويسته خراپه کائيان بو نه چو وه سهر نه يده نه پال خواو ئه لين: ويستی خوا خراپه مان پي ئه کا، زور ئاشکرايه ئه و ويسته له خوا وه دووره .

﴿ وَلَا حَرَمًا مِّنْ شَيْءٍ ﴾ وه ئيمه هيچ شتي کمان قه ده غه نه ئه کرد له کشتو کال و چوار يي کمان نه گهر خوا ناره زووی بکرايه . به لام خوا فه رماني داوه به قه ده غه کردنيان و ناره زووی لي بي بووه . خواي مه زن به درويان نه خاته وه و نه فه رموي:

﴿ كَذَلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾ هه ربه و جوړه ي بت په رستان تو به درو ئه خه نه وه به درويان خسته وه که سايي کي نه و تو له پيش نه وانه وه بوون پيغه مه ره کاني خو يان و به رده و امبوون له سهر بي باوه ري خو يان .

﴿ حَتَّىٰ ذَاقُوا بَاسًا ﴾ هه تا کاتيک چه شتيان سزاي ئيمه، سزاي کرده وه ي خراپي خو يانيان وه رگرت له تو له ي به درو خسته وه ي پيغه مه ره کائيان .

دواي نه وه ي خواي مه زن بت په رستان و کرده وه خراپه کائياني روون کرده وه فه رموي: ئه و بت په رستانه ويته ي بي باوه راني گهلاني پيشوون له بي باوه ريدا، فه رماني دا به پيغه مه ري خو ي روو به پروي بت په رستان بوه سقي و پرسيا ري کي وايان لي بکا که لاليان بکاو نه توانن وه لام ي بده نه وه و داوا کائيان پوچ بکاته وه، خوا فه رموي به پيغه مه ره:

ته فسيري ز مناکويي

﴿ قُلْ هَلْ عِنْدَكُمْ مِنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَا إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا الطَّنَّ ﴾ تۆ بلی بهوان: ئایا لای ئیوه ههیه کاریکی زانراوی وای ئیوه بیکهه به بهلگه له سهه شتی ئیوه گومانان بۆ بردوه؟ دواپی ئیوه نهو بهلگه ئاشکرا بکهه بۆ ئیمه و دهه بهیئن بۆمان، ئیوه دواپی ههیه شتی ناکههون لهو کارانهی خۆتانا مه گهر دواپی گومانی ناپه سهندی بی بهلگه ی خۆتان کهوتوون که ههیه سودی به ئیوه ناگهیه نی، ئیمه ی موسلمان گومانان له وه دا نه که تاوانبار ه گهره کان نه زانن خویان درۆ نه کهه له وه شتانه دا نه یلین به لام به راپاری و رکهرک ئه یانه وی نهو راستیانه په سه ند نه کهه که داواکانیان پوچ نه که نه وهو سودی تایه تیان به برئه کا .

﴿ وَإِنْ أَنْتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴾ وه ئیوه نین له هه موو نهو شتانه دا مه گهر درۆ نه کهه و به بوختان درۆ دروست نه کهه و نه یده نه پال خوا، که واته دواکهوتنی گومان قه ده غهیه . خواپی مه زن له ئایه تی پێشودا، پروونی کرده وه که بت په رستان بهلگه یان نه له سهه داواکانیان جگه له گومان و درۆ کردن، له م ئایه ته ی دواپی دا رونی نه کاته وه که بهلگه ی تیرو به ههیز هه ر لای خوایه به ته نهاو نه فه رموی:

﴿ قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ فَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ تۆ بلی به بت په رستان: دواپی بۆ خوا ههیه بهلگه ی به ههیز به توانا به جوړی هه موو بیانو و داوایه کیان نه هه یلی و سه رخنونی بکا، بهلگه ی به ههیز قورئانه که ئیوه لی تی ناگهه، دواپی نه گهر خوا ئاره زوی هه بی به راستی راغویی ئیوه ی نه کرد بۆ لای ریگه ی راست هه موتان به بی جیاوازی. به لام خواپی مه زن ئاره زوی راغویی هه ندیکیان و گومراپی هه ندی تریان نه کا، هه ریه که تان به گویره ی هه لزار ده ی خۆتان .

بۆ تیگه یشتن له مانای نهو رسته یه و نه مانی دوودلی له دلتانا نه بی بزاین که خواپی مه زن دوو ئاره زوو وستی ههیه:

۱- وستی خوا بۆ دروست کردن له نه بونه وه بۆ لای بوون، به وویسته نه گهر خواپی مه زن بیه وی ده ستکاری له ئیشتی کۆمه لایه تی بکا به وستی (کن فیکون) تۆ به دواپی تۆ

ته فسیری زمانکوی

ئەبێ. بێگومان ئەو کاتە بەویستە ی هەمو ئادەمیزاد باوەر ئەهێنن بەلام خۆی مەزن ئەو ویستە ی خۆی ناخاتە کار، چونکە ئەگەر ئەو ویستە بختە کار ئەنجام و سودی بۆ داواکردنی پەرستن و پاداشت و سزای نامێنی و ئادەمیزاد خواوەنی هیچ شتی نابێ، بەو ویستە هەموو بۆنە وەرانی دروست کردوو.

۲- ویستی داواکردنی پەرستن لە ئادەمیزاد و دەستوردانان بۆیان، خۆی مەزن ئەگەر ئارەزووی هەبوا یە بە ویستە ی خۆی ئێوە ی ئامادە ئەکرد بۆ راغوبی و وازەینانیان لە هەوەسی خۆتان و دلتانی بە ڕوناکی باوەر ڕوون ئەکردهوه. بەلام یاسای خوا لەبۆنە وەراندایا چەسپاوه کە پێغەمەران ڕەوانە بکا بۆلای ئادەمیزاد و بیانترسینی و مۆژدەیان بداتی، شارەزایی ئادەمیزاد بکەن بۆ لای چاکە و خراپە بەوانی بناسینی، بەمێهرەبانی خۆی ئەقلی پێ بەخشیون، هەر کامیان راغوبیان وەوگرت سوودی بۆ خۆیانە، هەر کەسێ ڕێگە وون بکا زیانی لەخۆی داوه، بەگوێرە ی ئارەزو ی ئەقلی خۆیان مەبەستی خۆیانیان هەلبژاردوه، هەر خۆیان تاوانبارن و بیانویانە نامێنی. دوا یی خۆی مەزن ڕوونی ئەکاتەوه کە بەراستی ئەو ڕێگە یە ڕوا بۆ لای بیرو باوەری بت پەرستان پوچەو جێگە ی بۆ دانانری، نەلە لایەن ئەقلەوه نەلە لایەن بیستەوه، هەر شتی بەو شیوہ یە بێ بێگومان پوچ و ناپەسەندە خوا بە پێغەمەری ئەفەرموی:

﴿ قُلْ هَلَمْ شَهِدْكُمْ الَّذِينَ يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَذَا ﴾ تۆ بلی بەبت پەرستان: ئێوە ئامادە بکەن شاهیدەکانی ئەوتۆ ی ئێوە شایەتی بدەن کە بەراستی خوا قەدەغە ی کردوه هەریە کە لە کشت و کال و ئەو چوار پێیانە و جگە ی ئەوانەش.

بت پەرستان بوختان ئەدەن بەسەر خوادا بە درۆ بە قەدەغە کردنی هەندێ لە کشت و کال و چوار پێکان و ئەشیا نەداتە پال خوا، دوا یی خوا فەرمانی دا بە پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ لە ئایەتی یە کەمدا بەبت پەرستان بلی: بەلگەتان چیه دەری خەن، لە ئایەتی دوو هەمدا فەرمانی پێدان بلی: هەمو بەلگە ی تێژو بەهێژ کە گومان نەبێ لای خوا یە بە تەنها نەک لە لای ئێوە، لە ئایەتی سێ هەمدا فەرمانی پێدا بەبت پەرستان بلی: ئێوە ئامادە بکەن و

پیشانی منی بدن کسانیکی ئهوتۆ شایهتی بدن که سروشی بۆ ئیوه ناردوه راسته و خو بههوی پیغمهریکهوه که خوا قهدهغه ی کردوه ئه و شتانه ئیوه قهدهغه تان کردوو شایهتی دان به راستی مهرجه بۆی هه بی به لگه یه کی بیگومان که گومانی ناپه سه ند پر شو بلا و بکا، چونکه شایهتی دان به شتی راست به بی به لگه نابی، به لگه بۆ ناسینی قهدهغه کراوه کان و ره واکان به گشتی ناگونجی به جگه ی سروشی خوی مه زن، نه گهر به لگه تان هه یه بیان هین .

﴿فَإِنْ شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ﴾ دوا بی نه گهر بت په رستان شایه تیان دا خویان بۆ خویان له سه ر قهدهغه کردنی ئه و شتانه به درۆ و به بوختان، تو شایه تی مه ده له گه ل ئه وان و بروایان بی بکه ی له و شایه تی دانه یاندا، چونکه گونجاو نیه پیغمه ریکی وهك تو بروا به وان بکا و شایه تی بدا له گه ل ئه وان. ئه و ئایه ته هیمایه بۆ ئه وه که بت په رستان درۆ نه که ن له شایه تی دانه که یاندا نه گینا پیغمه ر شایه تی نادا له که لیان. دوا ی ئه وه ی خوا فه رموی ئه وانه درۆ نه که ن به پیغمه ر فه رموو:

﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا﴾ و تو دوا ی ئاره زوی که سانیکی ئهوتۆ مه که وه بروایان به ئایه ته رونه کانی قورئانه کانی ئیمه نیه و به درۆیان نه خه نه وه، دوا ی سروشی بکه وه لای ئیمه وه بۆ تو هاتوه و پوچی روی تی نا کا .

﴿وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَهُمْ بِرَبِّهِمْ يَعْلَمُونَ﴾ وه دوا ی که سانیکی ئهوتۆ مه که وه باوه رنایه رن به رۆژی دوا بی و بروایان هه ر به هه وه سی خویان هه یه . بیگومان که سی بروای به رۆژی دوا بی نه بییت له سزای خوا ناترسی و شایه تی ئه دا له سه ر شتی درۆبی، ئه و بت په رستانه دانه ئین به په روه رده که ری خویان هاوتایه له دروست کردنی بونه وه راندا، هه ر که سی هاوبه ش بۆ خوا دابی شایه تی دانی لی وه رنا گیری، چونکه ئه و که سه خرایه ترین شتی کردوه . کاتی خوی مه زن ئه و شتانه ی له بت په رستانه وه گیرایه وه له قهدهغه کردندا به بوختان، له مه و دوا باسی قهدهغه کراوه کانی راستیمان بۆ ئه کاو ئه فه رموی :

قُلْ

تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ
 شَيْئًا ۖ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِمَّنْ
 إِلَيْنَا نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ
 مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي
 حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ
 وَأَوْفُوا بِالْكَيْلِ وَالْمِيزَانِ بِالْقِسْطِ ۚ لَأَنكِلِفَ نَفْسًا إِلَّا
 وَسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ
 اللَّهِ أَوْفُوا ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾
 وَأَنَّ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
 فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّيْتُكُمْ بِهِ ۖ لَعَلَّكُمْ
 تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾

خوای مه زن له ئایه ته کانی پیشودا رای گه یاند که بت په رستان خو یان شتیان بو خو یان رهوا نه کرد و قه ده غه یان نه کرد به گوتره و به ده وه سی خو یان نه یاناندنه پال خوا به بوختان و نه زانین ، خوای مه زن به ریچی دانه وه به به لگه ی نه قل و پاکی ده رون . باسی هندی له قه ده غه کراوه کانی کرد وه مردارو بو ، خوینی خوړ و گوشتی به راز و گیانداری ناوی خویان له سه رنه بری له کاتی سه ربر پیناندا . له م سی ئایه تانه ی دوا ییدا باسی هندی له قه ده غه کراوه کانی ترمان بو ده کا که له لای هه موو ده ستوره ئاسمانیه کان قه ده غه ن به بی جیاوازی ، له پال نه وانیشدا باسی هندی شتی ترمان بو نه فهرمو ی که پیوست کراون له سه ر ناده میزاد جی به جی بکړین ، وه ده ست پاکی له کی شانوه پیوانده دا و راگر تنی په یمانه کانی خوا و په پره وی داد په روه ری ، زور ئاشکرایه هه رشتی پیوستی کردنی قه ده غه یه واز لیه یانی ، هه رشتیکش قه ده غه بیت پیوسته نه کړین .. زانایان نه وشتانه ی له م سی ئایه ته ی دوا ییدا ناویان بردوون به (۱۰) سپارده کانی خوا ، له مه و پاش خوای مه زن باسی نه و (۱۰) سپارده نمان بو ده کاو نه فهرمو ی :

۱- ﴿ قُلْ تَعَالُوا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ﴾ توبلی به بت په رستان : ئیوه وهرن و ببینن من نه خو یمه وه شتی په روه رده کهری ئیوه قه ده غه ی کرده له سه ر ئیوه که هاوبه ش دانین بو په روه رده کهری خو تان هیچ شتی و به تاك و تهنه ی دانین ، ئیوه بنچینه و لقه کانی ئاین هه ر بولای نه و بگپ نه وه ، هه مو ماف و پیوست کراوه کان له خوا و بزانه ، هه ر خوا یه وهر بگری په رستن و کرده وه ی چاك ، خوا بی وینه یه له شیوه و کرداردا .

۲- ﴿ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴾ وه ئیوه چاکه بکه ن له گه ل دایک و باوکاتانا به چاکه کردن ، خوای مه زن سپاردنی چاکه کردنی له گه ل دایک و باوکا کرده به هاوړپی په رستن خوی و له دوا ی په رستن خوی باسی چاکه کردن له گه ل دایک و باوکا نه کاو نه فهرمو ی : دووه مین پله یه پاش هاوبه ش دانه نان بو خوا ، له باسی مانای ئایه تی (۸۳) ی سوره تی نه لبه قه رده دا باسی چاکه کردن له گه ل باوک و دایکدا تپه رپوه .

ته فسیری زمانا کو یی

پاش نه وهی خوی مه زن سپار دویه تی به مناله کان چاکه بکه ن له گهل باوک و دایکی خوینا، به باو کانیش نه فهرموی: چاودیری و ناگاداری مناله کانیا ن بکه ن و نه ترسن بو به خیتو کردنیا ن .

۳- ﴿ وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ مِنْ إِمْلَاقٍ نَحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ﴾ وه ئیوه مناله کانتان مه کوژن به بونهی هه ژاری و ترستان بو به خیتو کردنیا ن، ئیمه ئیوه و مناله کانتان به خیتو نه کهین و خوارده مه نیا ن نه دهینی، هه مو پیوستی مناله کانتان له سه ر ئیمه یه نه که له سه ر ئیوه، ئیتر بو نه بی بیان کوژن؟ له باسی مانای ئایه تی (۱۳۷) ی نه م سوره ته دا ئه و باسه تیپه ریوه جاری تر .

۴- ﴿ وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ ﴾ وه ئیوه نزیککی کرده وه خراب و ناپه سه نده کان مه که ون. هه مو شتی له سنوری دیاری کراوی خوا ده رچوبی پیتی نه وتری کرده وهی ناپه سه ند و بیژی لی کراوه، وه که داوین پیسی و نیربازی و سه ته مکردن و ناو بردنی دانیش توان به خراپه و روتی ژنان و درو کردن و بوختان کردن و دوو زمانی وتانه دان و به رچاو ته نگی و سود خواردن، له هه موان خراپتر هاو به شدانا نه بو خوا و بی ئاینینه و، نازاردانی دایک وباوک و کوشتنی بی تاوان و خوادرنی دارایی هه تیوان، نه و گونا هه گه ورا نه هه ریبه که یان باسیکی تایبه تیا ن بو دانرا وه، هه رچه نده نه و رسته یه نه یانگریته وه، چونکه نه و گونا هه گه ورا نه نه و په ری خراپیا ن گرتو وه به ئاشکرا بکرتن یا به نهیته ی، بو یه خوا نه فهرموی :

﴿ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ﴾ شتی ئاشکرا بی له و گونا هه له سنور ده رچوانه له نیوان خو تان و له نیوان خه لکیدا و شتی نهیته له نیوان خو تان و خوادا، نه و رسته یه له وه وه ها تو وه دانیش توان پیش ئیسلام به نهیته داوین پیسیان نه کردو لایان نه نگ و خراب بوو به ئاشکرا بیکه ن بو یه خوا فیریا ن نه کا ئاشکرا و نهییا ن پیوسته لیان نزیک نه بی نه وه، فهرماندان به قه ده غه کردنی نزیکبونه وه یان فیرمان نه کا چونه نیویان و کردنیا ن زور خراپتره .

۵- ﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ وهئیه مه کوژن خواه نگیانیکی نهوتو خوا قهدهغهی کردوه کوشتنی مه گهر بههوی مافیکی رهواوه بکوژری و شتیکی وای کردبی شایانی کوشتن بی، رهوا بونی نهو کوشتنه بههوی چوار شتهوهیه، وهر گهران لهئیینی خوا دوا ی باوه رهیمان، داوین پیسی دوا ی ژن هیان. کوشتنی کهسی بهنارهوا، کوشش کردن بو بلاو بونهوهی خراپه لهزهویدا .

﴿ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ نهو پینچ قهدهغه کراوانه خوا سپاردویه بهئیه نهیان کهن و نزیکیان نه کهون و نهو فهزمانانهی خوا بیارژن، بو نهوهی ئیه له گه وریی خوا بزنان و نهوانه ی داواتان لی کراره بیانزان و کاریان پی بکهن و سودیان لی وه بگرن .

۶- ﴿وَلَا تَقْرُبُوا مَالَ الْيَتِمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ وهئیه نزیکی درایی ههتیو مه کهون بههیچ شیوهیه که نه به خواردنی و جگهی خواردن مه گهر به شتیکی نهوتو نهو شته چاکترو شیرینتر بی ههتا نهو ههتیو نه گاته کاتی هیزی خوی و بالغ نهیت که کاتی ژیری و شاره زابوونی مامه له کردن و هاوردن و بردنی سودی خویهتی، نزیکبونهوهی دارایی ههتیو به چاکترو به پاراستنی بو له ناوچوون دروسته وه که له شاره و شار پی کردنی بو بازرگانی و نال و تل کردنی و به شتی پهره بیستی و نابوت نه بی، قهدهغه کردنی نزیکبونهوه له دارایی ههتیو بو نهوهیه پیمان بناسیتی هه مو جوژه دهست کاری کردنی ههتیو له خواردن و سود لی وهر گرن و جگهی نهوانیش نهوپهری قهدهغهیه. یانی خوی مه زن ریگه تهسک نه کاته وه له باره ی دارایی ههتیو وو مه گهر به جوژی چاکبی و ریگ بکهوی له گه ل باری دانیشنوان و ئیر نهو ههتیو شیتی یا گیل یا له ته مه ندا بچوک بی و نه گیشتی به پازده سالی پیویسته له و کاتانه دا باوکی نهو مناله و کاری سپردراوه که ی چاودیری سامانی نهوان بکهن و بیانپارژن له له ناوچون، ریگیان بی دراوه نال و تل بکهن به دارایی ههتیو به شتی سود بگیه نی بهو، بگره له ههندی کاتا پیویسته، رسته ی (مه گهر به چاکتر) پشت گیری نهو زانایانه نه کا لایان وایه دهست کاری کردنی دارایی ههتیو له لایه ن کار پی سپردراویانه وه دروست نیه مه گهر قازانج و سودی تیابی، ئیر نهو کار پی سپردراوه باوکی یا باپیر یا کهسی تر .

پرسیار/ ووشه ی هه تیو تایه ته به که سیکه وه باو کی مردبی و منال بی، دوا بی تو چو ن
 نه یگیزی به وه ی هه مو که س بگریته وه که نه قلیان ناته واو بی، ئیتر هه تیو بن و منال یاشیت
 و گیل .

وه لام/ ئیمه نه زانین به بی گومان نه وه یه که ده ستوری بو نه وه ی پیوستی ده ستکاری
 دارایی هه تیو بکری به چاکتر نه وه یه نه وه تیوه ناته واوه له لایه نه قلله وه وه به ته نه ها هه ر
 هه تیوی نه، ناته واوی په یدایه له هه مویاندا به بی جیاواز .

۷- ﴿ وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ﴾ وه ئیوه جی به جی بکه ن پیوانه و کیشانه
 به جو ریکی دادپه روه ری و یه کسان ی، نه که م بده ن به دانیش توان و نه زور بو خو ران به ین
 له کرین و له فروشتندا . دوا ی هاته خواره وه ی نه و ئایه ته هاو ریکانی پیغه مهر ﴿ ﷺ ﴾
 به خزمه ت پیغه مه ریان گه یاند و ووتیان: نه ی فرستاده ی خوا واته بی له توانامان نه بی و
 کاتی واته بی نه ختی زمانی ترازو لا بدا یا که م یا زور رابکیشی به لایه کا خوا وه لامی
 دانه وه وه رموی:

﴿ لَا تَكِلْفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ﴾ ئیمه داوا له هیچ که سی ناکه ین بو کردنی هیچ شتی
 مه گه ر له توانای نه وه که سه دا هه بی کردنی نه وشته و بو ی بگو نجی .

زور ناشکرایه به گویره ره وشت و دام و ده زگای دانیش توان چاوپۆشی له یه کتر نه که ن
 به شتی که م یا زور له کرین و فروشتندا، په یوه ست بوون به یه کسانیه زور گرانه، به هه مو
 جو ری نال و تل و کرین و فروشتن به ستراوه به خو شی و لی بوردن له نیوان یه کزیدا، نه گه ر
 به ئاره زوو ده ستوری خو یان دابه زین نه و کاته یه کسان ی چاوپۆشی لی نه کری، ئیتر نه و شته
 پیورایی یا کیشر او یا ژماردن یا به گه زبی، چونکه زور گرانه ته ماشا کردنی هه مو په ره کانی
 په رتوک و دانه دانه و تاله تاله ی کرراو و فروشراو .

۸- ﴿ وَإِذَا قُلْتُمْ فَأَعِدُوا لَكُمْ ذَا قُرْبَى ﴾ وه هه ر کاتیک ئیوه گفتو گو ژان کرد
 له فه رماندان و شایه تی داند له دادگا و جگه ی دادگا ئیوه راست بکه ن و به راستی بیلین
 له هه مو کی شه و کار تانا ده رباره ی یه کتری بو قازانجی یا بو زیانتانی و بو هه مو که سی و،
 پانه و که سه خزم و خو یشان بن . ناوه رۆکی نه و رسته به نرخه تاکه شتی که بو

ته فسیری زمانکزی

تاقیکردنه وهی که سانی له خوابتر سن و هه ست به لئی پرسراوی بکه ن له بهرده م خوای مه زندا، نهک له بهرده م ژن و باوک و دایک یا کار به دهستان نابی هیچ شتی نرخیی بی بدری مه گهر دادپهروه ری و راستی نرخیی پی بدری به ته نهها، هه ر که سی خوی به ئایینه وه هه لکیشی و به ناوی ئایینه وه بدوی له پاشا روی خوی وه رگی پی بو لای خزم و دوست له دژی جگهی نه وان به ناره وایی نه و که سه فری به ئایینه وه نیه .

۹- ﴿ وَبَعَثَ اللَّهُ أُفُورًا ﴾ وه ئیوه به پهیمانی خوا هه لسن و به و پهیمانه وه خوتان بهیستن، له نوێژ کردن و زه کاتدان و روژو گرتن و حه ج کردن و پهیمانی نیوان خوتان و جگهی خوتان، له دژی به ئینداتانا کار مه کهن، راست گۆو ده ست پاک و خواهن به زهیی و گوی رایه لئی فره مانه کانی خوا بن .

﴿ ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴾ نه و شتانه فره منیان بی درا له ئایه ته کاندای خوا سپار دویه تی به ئیوه کاریان بی بکه ن، بو نه وه ئیوه ئامۆژ گاری وه ر بگرن و بی ئاگا نه بن له په رستی خوا دا .

۱۰- ﴿ وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ ﴾ وه له بهر نه وه به راستی نه و شته ی باسکرا له م سوره ته دا ریگهی منه له کاتی کا راسته و چه وتی تیدا نیه که بریتیه له دانانی خوا به تاک و ته نهها و بر وا به پیغه مه ران و روونکردنه وه ی یاسا کانی من، ریگهی جگهی ریگهی خوابی نه مان و گو مریایی و بی باوه ر به و دووای نه و ریگهی منه بکه ون و دوای چه نندین ریگهی تر مه که ون، وهک بت په رستی و بی ئایینی و تاقمه کانی تر و ئایینه پر و بو چه کانی تر، دوایی نه و ریگایانه ئیوه له یهک بترازی و پارچه پارچه تان بکا و دروژتان بخته وه له ریگهی خوا که ئایینی پیروزی ئیسلامه، هه ر ریگهی جگهی یاسای قورئان و ئیسلامی پیروزی هه واهه وهس و ده ستوری ده ست کردی بو چه، نه و که سانه یش سنور و جیگه و ده ستور یکی ریک ویتیکی بو دانه را هه ر کاتی ئاده می زاد دووایان که وتن تاقم تاقم و پارچه پارچه نه بن و دژی یه کتر نه وه ستن و دوژمن زال نه بی به سه ریاندا، وهک نه م سه رده مه ی ئیمه . به لام نه گهر هه موو ئاده می زاد. دوایی

ئایینی خوا بکهون ئه و بیرو باوه ره راسته ئه یانگیر ئه بیه ک پارچه و گیر و گرفت له ئیو یانان نامینی .

﴿ ذَالِكُمْ وَصَاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ ئه و دوواگه وتنه ئایینی خوا و ریگه یه خوارو خییچی تیدانیه ، خوا سپاردویه به ئیوه دووای بکهون بۆ ئه وهی ئیوه خۆتان پاریزن له بی فه رمانی خوا و دواگه وتنی ریگه یه ئیوه پارچه پارچه بکا له دژی یه کتری و دوا ی ریگه ی شه ی تان بکهون .

بۆ زانین: خوای مه زن له ئایه تی یه که مدا فه رموی: (لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ) بۆ ئه وهی ناگا دارمان بکاته وه که خوا له و ئایه ته دا داوای پینج شتی لی کردو وین: قه دهغه کردنی هاو به شدانان بۆ خواو . قه دهغه کردنی کوشتنی مندالان له ترسی هه ژاری و بی ئابروی . قه دهغه کردنی کاری ناپه سهندو بیزلینکراوه به ناشکرای و به نهی . قه دهغه کردنی کوشتنی که سی قه دهغه کرای کوشتنی . فه رماندان به چاکه کردن له گه ل باوک و دایکا، ئه وانه هه موویان ناشکران و دیارین و به رچاوین، به هو ی ئه قل سه وه به بی ماندو بوون ئه زانری سوودی هه ردوو جهانیان تیدایه و به ئاسانی لیان تی ئه گه ن . له ئایه تی دوو هه مدا فه رموی: (لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) بۆ ئه وه یه تیمان بگه یه نی که ئه و ئایه ته چوار شتی تیدا باسکراوه: قه دهغه کردنی نزیک بونه وه له دارایی هه تیو مه گه ر به ریگه یه کی باشتر بۆ گه شه پیکردنی دارایی یه که ی . هه لسان به پیوانه و به کیشانه و به ته واوی و به بی که م و کوپی و چاودیری بکرین به دادپهروه ری و یه کسان . فه رمانی داوه به شایه تی دان به راستی به گفتو گوو به کردار، با بۆ زیانی خۆمان بی . فه رماندان به جی به جی کردنی په یمانی خوا له هه مو رویه که وه و ئه وانیش هه رچواریان نه یی و نادیارین پیوستیان به خۆماندو کردن هه یه بۆ ئه وهی هه تا ئاده میزاد راغویی وه رگرن و جیگه ی دادپهروه ریان بۆ دیاری بکه ن . له ئایه تی سه یه مدا فه رموی: (لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) بۆ ئه وهی فیрман بکا ئه و شتانه ی که خوا داوایان ده کا له تیمه ریگه ی راست و په سه ندی خوان پیوسته چاودیری بکرین و ئیوه خۆتانی لی گیل نه که ن، خۆتان پاریزن له بی فه رمانی خوا و سزای دواوژ، هه تا خوای گه وره ش ئیوه له سزای ناگر پاریزی و بۆشمان بنوسی به ختیا ری به رده وام .

بی باوه ران له مه که ی پروردا نه یانزان ی که جوه کان خاوه نی نامه یه کن ناوی ته وراته، گاواره کانیش نامه یان هه یه ناوی ئینجیله، بویه نه وانیش ئاواتیان نه خواست نه وانیش نامه یه کیان بۆ بهاتایه ته خواره وه وینه ی جوه کان و گاواره کان. سویندی قورسیان نه خوارد نه گهور هات بۆلایان باوه ری بی بهین. که چی کاتی قورئان هاته خواره وه پشتیان تی کرد، بویه خوای مه زئانه گه یه نی به ره وانه کراوی خو ی: ئهم ئایه ته ی خواره وه یان به سه ردا بخوینیه وه. به بت په رستان رابه که یه نی به و جو ره ی قورئان له زور جیگه دا باسی کردو وه و نه فهرموی:

ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي
أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ
وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَنْزَلَ الْكِتَابُ
عَلَى طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ
﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أَنْزَلْ عَلَيْهِ الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ
فَقَدْ جَاءَكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا سَنَجْزِي الَّذِينَ
يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿ ثُمَّ أَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾ له پاشا ئیمه به خشیومانه به موسا نامهیه ته و او کهری ریزو چاکه کردنه له سهر که سیکی ئه وتۆ به چاکی به و نامهیه کاربکاو، رۆن که ره وهی هه مو فره مانه کانی ئه وتۆیه ئاده میزاد پیوستیان پیاان هه بوو .

﴿ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴾ وه ئه و نامهیه ی موسا راغویی که ره راستی و چاکه ئه ناسینی به ئاده میزاد و میهره بانیه بۆیان و ئه ژین به ژیا نیکی پاک و بی ئاشوب. بۆ ئه وهی به نی ئیسرائیلی باوهر به گه یشتنی پهروه رده کهری خۆیان به یتن. به جوړی تر مانای ئه ورستانه کراوه: له پاشان به خشیمان به موسا نامهیه له به ریز گرتن و چاکه رزاندن به سهر که سیکی ئه وتۆ به چاکی هه لساوه به ناوهر وکی ئه و نامهیه. وه ئه و که سه به دریز ی هه موو شتی پیوستی له نایندا روونی ئه کاته وه و، شاره زایی کهری به نی ئیسرائیله و میهره بانی و خوشیه بۆیان .

ووشه ی (ثم) بۆ ئه وه نیه کاتی به خشینی ته ورات به موسا دوا ی هاتنی قورئان بوبی به گویره ی کات. بۆ باسکردنی هه واییکه دوا ی هه وایی تر، به چاوپوشی کردن له کاته کانیان .

﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ ﴾ وه ئه م قورئانه نامهیه که ئیمه ناردومانه ته خواره وه پیرۆزه و خاوه نی سودی زۆره، ره وانه کراوه بۆلای تۆ به وینه ی ره وانه کردنی ته ورات بۆ سهر موسا، دوا یی ئیوه پهیره یی ئه و فره مانانه بکه ن له قورئاندان و برپا به راستی ئه و نامهیه بێن و کاری پی بکه ن، خۆتان ئه زانن که به زمانی خۆتان نیراوه، هه تا له پاراوی وره وان بیژی ئه و نامهیه بکه ن و بزائن که س ناتوانی وینه ی ئه و نامهیه دانی یاسی ئایه تی ئه و نامهیه دانی جگه ی خوا .

﴿ وَأَتَقُوا لَعَلَّكُمْ تَرْحَمُونَ ﴾ وه ئیوه خۆتان پیا ریزن له بی فره مانای خوا، له نه ییشدا دژی فره مانای خوا مه وه ستن بۆ ئه وهی به زه یی و میهره بانی خوا له هه ردوو جیهاندا بتانگریته وه .

﴿أَنْ تَقُولُوا إِنَّمَا أُنْزِلَ الْكِتَابُ عَلَي طَائِفَتَيْنِ مِنْ قَبْلِنَا﴾ ئیمه ئه و قورئانه پیروژه مان ناردو ته خواره وه بۆ ئه وهی ئیوه نه لئین: به راستی ئیراوه ته خواره وه نامه ی خوا بۆ سه ر ئه و دوو هۆزه له پیش ئیمه وه بوون له گاورو له جوه کان .

﴿وَإِنْ كُنَّا عَنْ دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلُونَ﴾ وه به راستی ئیمه عه ره ب بئ ناگاین له خو ئندن ی نامه ی ئه وان و نازاین ئامۆزگاری ئه و نامه یه چ شتی که وه له زمان ی ئه وان تی ناگه ی ن، یانی ئه ی گه لی عه ره ب: به راستی ئیمه ناردومانه ته خواره وه قورئان به زمان ی خو ئان و بۆ سه ر پیاوی له ره گه زی خو ئان هه تا بیانوتان نه میتی و نه لئین: خوا له ئاسمانه وه نامه ی بۆ نه ناردووین به زمان ی خو مان: به لکو به زمان ی گاورو جو ناردویه تی بۆ لای ئیمه وفیری زمان یان نه بووین .

﴿وَأَتَقُوا لَوْ أُنْزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَى مِنْهُمْ﴾ یائیوه بلین: ئه گه ر بنیردرایه ته خواره وه به سه ر ئیمه دا نامه به زمان ی خو مان به وینه ی هاته خواره وه ی نامه بۆ سه ر ئه وان به راستی ئیمه راغویی تر نه بوین له وان و به ر له وان باوه رمان ئه هینا و په ی ره وی فه رمان و ده ستوری خوامان نه کرد چونکه میشکمان پاکترو کراوه ت ره و زمانان پاراوت ره له وان بۆ گفتو گۆ و دانانی په خشان و هۆنراوه .

﴿فَقَدْ جَاءَكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ دوایی به راستی هاتوه بۆ لای ئیوه به لگه یه کی رۆن و ئاشکرا که قورئانه و به زمان ی خو ئان و نیشانه ی رۆنه له سه ر راستی پیغه مه ر ﴿ﷺ﴾ هه مو یاسای تیدایه بۆ ئیوه و جگه ی ئیوه ش و ئیوه له تاریکیه کان ده ره ئه کا بۆ لای روناکی وه شاره زایه تیان ئه کا و لاتان ئه دا له گومرایی و چاکه ی خوایه رژاندویه تی به سه رتانا .

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا﴾ دوایی چ که سی که سه مکارتر له که سه ی باوه ر به نایه ته کانی قورئانی خوا نه یه ری و بزانی راستن و بۆی گونجاوه فیروبون یان واز له و نایه تانه به ینی و ریگه بگری له باوه ری هینان یان .

﴿سَيَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ﴾ ئیمه له پاشه پروژدا پاداشتی که سانیکی ئه و تو ئه ده ی نه وه واز له نایه ته کانی قورئانی ئیمه ئه هینی و

رینگه له تاین نه به سق به سزایه کی خراب به هوی نهو شته وه وازی لیهیتاوه و رینگه ی لیگرتووه دووای نهو ی خوای مه زن رونی کرده وه بت په رستان وازیان له تابه ته کانی خوا هیتاوه له مانا کانیان ووردنه بونه ته وه نه فه رموی :

هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِيَ
بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا
لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِنْ قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا قُلِ انْظُرُوا
إِنَّمَا تُنظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ وَكَانُوا شِيعًا لَسَتْ
مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ
﴿١٥٩﴾ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ مَثَلٍ هَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾

نهو ی لهو تابه تانه ی پیشودا باسی کراوه نهو یه که بت په رستانی مه کهو بی باوه ران به راستی نهوان باوه رانه یین مه گهر به هوی یه کی لهم شتانه وه بی که خوای مه زن باسی نه کاو نه فه رموی :

۱- ﴿ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ ﴾ بت په رستان و بی باوه ران باوه ر به تو نایه رن و چاوه رووان ناکری باوه ر به یین مه گهر بیت بو لای نهوان فریشته کانی گیان کیش و گیانیان بکیشن .

۲- ﴿ أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ ﴾ بیایت فه زمان و سزای په روره ده که ری تو له روژی دوا ییدا تر له دیان لی بسینی، یاله جیهاندا له ناویان بیا به وینه ی گه لانی پیشوو .

۳- ﴿ أَوْ يَأْتِي بَعْضَ آيَاتِ رَبِّكَ ﴾ یابیت هه ندی له نیشانه ئاشکراکانی پهروه ده کهری
تو به لگه بن له سه ر په یدابوون و هاتی روژی دواپی، وهک هه لاتی خوړ له روژئاواوه به
پتچه وانه ی ئیستا .

خوای مه زن به ورستانه روونی کرده وه موله تی بی باوه ران له جیهاندا، به لام کاتی
روژی دواپی هات موله تیان نادری، وهک خوا نه فهرموی:

﴿ يَوْمَ يَأْتِي بَعْضَ آيَاتِ رَبِّكَ لَا يَنْفَعُ نَفْسًا إِيْمَانُهَا لَمْ تَكُنْ أَمْتًا مِنْ قَبْلُ ﴾ باوه رهیتان
روژی سودی ئه بی بو کهری، باوه رهیتانه کهری بهر له وکاته ییت هه ندی له نیشانه کانی
روژی دواپی په یدابی، به وینه ی سه ره مهرگ، نه و کاته نه و باوه رهیتانه سودی پی
نابه خشی، چونکه ناچاره باوه رهیتانی.

﴿ أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا ﴾ یاروژی رزگاری نه بی بهرله هاتی هه ندی
له نیشانه کانی په وهر دگاری تو، نه و کهره به جوړی بوپی کاریکی چاکی کردبی
له باوه رهیتانه کهریا و په شیمان بویته وه له بی باوه ری، ته نها باوه رهیتان سوود به خش نیه،
هه رچهنده به باوه رهیتان خاوه نه کهری به رده وام نابیت له نیو ناگردا ورزگاری ناکا له سزای
ناگر. به لام کهری باوه ری هیتابی و کرده وه ی چاکی کردبی چ ناچیته ناوناگر هه رگیز.

﴿ قُلْ أَنْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ ﴾ تو بلای ئیوه چاوه پروانی یه کی له ووسی نیشانانه بکه ن
به راستی ئیمه چاوه پروانی هاتیان نه کهرن، نه و کاته نه زان چ کهری دیت بولای نه و
سزایه ی بوی ناماده کراوه .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِئَهُمْ وَكَانُوا شِعَاءَ لِسْتٍ مِنْهُمْ ﴾ به راستی کهرانی په راگهنده و
پارچه پارچه ی کردبی ئایینه کانی خویان یان باوه رهیتان به هه ندی له پیغه مه ران و
نامه کان و باوه رهیتانیکیان نایه رن و بوون به چهن دین تاقم و کرمه ل وینه ی ئه مانه ی
خواره وه:

۱- بت په رستان بوون به چهن د پارچه یه: هه یانه ئه ستیره په رستن، هه یانه روناکی و
تاریکی ئه په رستن، هه یانه بته کان ئه په رستن .

۲- جوله که کان بوون به (۷۱) تا قم و به ناوبانگه کانیا نئه مانه ن (فریسی ن) یانی گوشه گیره کان و تیکه لاوی هیچ که سی ناکه ن. (الصدیقین) سه ربه سه دوق ناویکن پروایان وایه زندوبونه وه و پرسیار و سزاو به هه شت و دوزه خ نین. (القرایین) باوه ریان به ته ورات هه به به ته نها .

۳- گاواره کان بوو به چه ندین کومه ل، به ناوبانگه کانیا نئه مانه ن: هه یانه سه ربه کلیسیای رۆژئاوان. هه یان سه ربه کلیسیای رۆژه لاتن، نه و دوو کومه لانه نه گه نه (۷۲) تا قم .

۴- موسولمانان بوون به (۷۳) تا قم، به جو ری هه ند بکیان ئه وانی تر به بی باوه ردا نه نین، به گو ریه ی فه رموده ی پیغه مه ر ﴿ ۷۳ ﴾ هه مویان نه چه نیو دوزه خ جگه ی نه و تا قمه ی دوا ی ره وشت و کرده وه ی پیغه مه ر و هاو ریکانی که وتون.

﴿ لَسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ اِنَّمَا اَمْرُهُمْ اِلَى اللّٰهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴾ تو لپیر سراوی نه وان نیت ، له باره ی پرسیار لی کردنیا ن و پارچه پارچه یی نه وان و سزادانیا ن و په شیما ن بونه و هیا ن له بت په رستی . به راستی کار و فرمان و پاداشت و سزای نه وان نه گه ریته وه بو لای خوا به ته نها له پاشان خوا هه وائنه دا به وان له رۆژی دوا ییدا به شتی نه یکه ن له په یدا کردنی ناشوبدا .

﴿ مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى اِلَّا مِثْلُهَا ﴾ هه رکه سی بیت بو لای خوا به چاکه و کاری په سه نده وه ، دوا یی بو نه و که سه هه به (۱۰) ه نه و نه وه ی نه و چاکه به کردویتی له پاداشت و ، هه رکه سی بیت بو لای خوا به خراپه و کاری نا ره وا وه دوا یی پاداشتی نه و که سه نادریته وه مه گه ر به ویتنه ی خراپه که ی ، له مانای نایه تی (۲۶۱) ی نه لبه قه ره باس کرا وه ، دوا ی نه وه ی خوا باسی نه و که سانه ی کرد نه بن به چه ند تا قم ، فه رمان نه دا به پیغه مه ر و نه فه رموی :

قُلْ اِنِّیْ هَدٰی رَبِّیْ
اِلٰی صِرَاطٍ مُّسْتَقِیْمٍ دِیْنًا قِیْمًا مِّلَّةَ اِبْرٰهیمَ حَنِیْفًا وَّمَا کَانَ مِنْ

الْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ
 رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ
 ﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ
 نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا وَلَا نُزِرُ وَاِزْرَةً ۚ وَزُرْ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ
 فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ
 خَلْقَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ
 فِي مَا آتَاكُمْ ۚ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

﴿ قُلْ أَنِي هَدَانِي رَبِّي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴾ تۆ بلی بهو گهله ئایینی خوئیانیان پارچه
 پارچه بوون به راستی خوی پدرو ردگاری من شاره زایی منی کردوه بۆلای ریگهی راست
 به بۆنه ی پاکي دهروونی خۆمه وه به خشویه به من نهو ریگه راسته، دوری خستومه ته وه
 له ئایینی بوچ .

﴿ دِينًا قِيمًا مَلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴾ نه وریگه راست ئایینکه کاری
 ناده میزاد به وه وه پانه وهستی ئایینی ئیبراهیمه لایداوه له هه مو ئایینه پرو پوچه کان بۆلای
 ئایینی راست زۆر ئاشکرایه ریگه و ئایینی راستی نهو ئایینه یه تۆ له سه ریتی و هه مو و
 ئایینه کان ریزی لی نه گرن به بی جیاوازی، ئیبراهیم له بت پدروستان نه بووه و جو و
 گاوریش نه بووه که هه ریه که له وانه نه لێن: ئیبراهیم له سه ری ئایینی ئیمه بووه .
 له ئایه تی پێشودا باسی بنچینه ی بیرو باوه ری ئیسلام کرا، له مه و دوایش باسی لق و
 ده ستوری په رسته کانی خوا نه کا و له و باره یه وه نه فه رموی :

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ قُلْ إِنِّي صَلَّاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ تۆ بلی: به راستی نوێژ کردنی من و په‌رسته‌کانی تری من و ئه‌وه‌ی من ئه‌یکهم له‌ژیاغدا و ئه‌وه‌ی له‌سه‌ری ئه‌مرم بۆ خواجه که‌په‌روه‌رده‌که‌ری هه‌موو بونه‌وه‌رانه .

﴿ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أَمَرْتُ وَأَنَا أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ ﴾ هیچ هاویه‌شی بۆ خوا نیه له په‌رستن و له دروست کردن و له فەرماندانداندا و له دیاری کردنی هه‌موشتیکا و من به‌وه فەرمانم پێدراوه هاویه‌ش بۆخوا دانه‌نیم و نیازم پاکبی و من یه‌که‌مین که‌سم له‌موسلماناندا باوه‌رم به‌ئاینی پاکی ئیسلام هه‌تاوه، بێگومان پێغه‌مه‌ر یه‌که‌م ئیسلامه چونکه خۆی داواکاری گه‌یاندنی ئاینی ئیسلام ڕانه‌گه‌یه‌نی .

﴿ قُلْ أَغْنِيَ اللَّهُ عَنْيَ رِبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ تۆ بلی: ئایا من جگه‌ی خوا داوا بکه‌م و بیکهم به‌گه‌وره‌و په‌روه‌ردگاری خۆم و له‌کوێم ده‌ست ئه‌که‌وی خواجه ترو، خوا په‌روه‌رده‌که‌ری هه‌موو شتیکه، ڕو بۆ هه‌ر شوێنی بکه‌م خوا له‌و شوێنه‌دایه و تا‌ک و ته‌نهایه .

﴿ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ﴾ وه‌هه‌مو که‌سی هیچ شتی نا‌کا مه‌گه‌ر زیانه‌که‌ی له‌سه‌ر خۆیتی که‌واته داواکردنی جگه‌ی خوا سود نا‌به‌خشی، پاداشتی هه‌مو کاری له‌سه‌ر خۆیتی، گونا‌هی تاوان‌باران له‌سه‌ر خۆیانه و له‌سه‌ر جگه‌ی خۆیان نیه. ئه‌ورسته‌یه له‌وه‌وه‌هاتووه‌بت په‌رستان ئه‌یان ووت: ئیوه‌ی باوه‌ر‌دار دوا‌ی ئێمه‌ بکه‌ون و گونا‌هه‌کانتا هه‌لته‌گرین، یانی هه‌مو شتی ئاده‌میزاد بیکه‌ن له‌چاکه‌ و له‌خراپه‌ ده‌ست که‌وتی سروشتی خۆیانه و له‌جیگه‌ و کاتی تابه‌تی خۆیانان، هه‌ر که‌سی کرده‌وه‌ی که‌سی تر بدا به‌سه‌ر که‌سی تر‌دا راسته‌و خۆ وێنه‌ی که‌سیکه‌ بلی: ئه‌و مناله‌له‌دایکی خۆی نه‌بووه، ئه‌و میوه‌یه‌ له‌و دره‌خته‌ی خۆی په‌یدا نه‌بووه .

﴿ وَلَا تَرَوْا زُرَّةَ وَزَرَ آخِرَى ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ ﴾ وه‌هیچ که‌سی هه‌لنا‌گری گونا‌هی هیچ که‌سی ترو سزای نادری هیچ گونا‌هباری به‌گونا‌هی که‌سی تر. له‌پاشا ئیوه ئه‌گه‌رێنه‌وه‌ بۆ لای په‌روه‌رده‌که‌ری خۆتان له‌پاشه‌ر‌وژدا .

﴿ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴾ دووایی پهروه ده کهری خوټان هه والئه دا به ئیوه به شتی نا کوکی و جیاوازیان لهوا پهیدا کردووه له کارو بارو پیوستی ناینیتانا، نهو کاته راستی و پوچی بو ئیوه روڼ نه بیته وه، خوټان شایه تی له سهر خوټان نه دهن. به لام نه وه یش سود به ئیوه نابه خشی.

پرسیار/ نهو نایه ته ناماژه بو لای نه وه نه کا که ناده میزاد هه به به پرپرسیاره له خوږی و بهس که واته پیوه یست کردنی جهنگ بو به رزی ناین و خو ماندو کردن بو ناموژگاری کردن و یارمه تی دانی یه کتری له سهر چاکه و له خواترسان ده وریان نیه و پیوست نین ؟
وه لام/ نهو نایه ته تاییه ته بو تو له کردنه وه و سزادان و ناده میزاد سزای نادری به تاوانی جگه ی خوږی، په یوه ندی به جهنگ کردن و ناموژگاری کردنه وه نیه و په یوه ندی به جگه ی نهوانیشه وه نیه به هیچ جوږی، کردن و ناموژگاری کردنه وه نیه و په یوه ندی به جگه ی نهوانیشه وه نیه به هیچ جوږی، چونکه سزادان له سهر گوناوی جگه ی خو - شتی که و پیوست کردنی جهنگ و چاک کردنی شتی پوچ شتی تره و په یوه ندیان به یه که وه نیه .

پرسیار/ ناده میزاد زوریان ده قیان گرتووه به وه وه دارایی و خوارده مه نی خوټان نه دهن به هه ژاران و پاداشته که ی نه نیږن بو لای گیانی مردوه کانیان، چه ند سوره تی له قورئان نه خوټین پاداشتی نه که ن به دیاری نه نیږن بوټان، دوایی ئایا و ټه ی نهو کارانه دروستن به پیی یاسا؟ یا مردوه کان سودیان لی و نه نه گرن؟ چون نه بی وایی وادانراوه مردوه کان به خراپه ی زیندوه کان سزا نادرین، واییو یسته به چاکه یشیان سود و نه نه گرن ؟

وه لام/ ئیمه نه لئین: نه قل و ده ستور قه ده غه یان کردوه مروقی بی تاوان به تاوانی گونا بهار سزانداری و هاو به شی نا کا له سزادانان. به لام ده بهاره ی پاداشتی چاکه هیچ شتی نیه ریگه بگری له لای نه قل، چاکه نه که ری به هاو به شی چاکه که ری له چاکه که پیداو نهو پاداشته ی شایانه بیدریتی له سهر کاره که ی، یاسای ئیسلام ریگه ی پیداوه که واته نه بی بروای بی بکری. پیغه مهر ﴿ ﷺ ﴾ فهر مویتی: (هه رکاتی ناده میزاد بمری دوایی به کاره کانی دیت مه گهر له سی شتا: چاکه یه کی به رده وام، زانستیکی سود به خش،

منالیککی چاک بپارێتهوه بۆ دایک و باوکی، ئه فهرموی: کهسی بمسری و رۆژوی به سه ره وه بی، دوا یی باخزمه نزیککی بۆی بگێرێته وه. ئه فهرموی: کهسی بجی بۆ گۆرستان و سوره تی یاسینی خوێند سزایان سوک ئه بیته و هه موو مردوه کان چاکه یان توش ئه بی. ئه وفهرمودانه ی پێغه مهر و جگه ی ئه وانیش به لگه ن له سه ر ئه وه ی مردو سود وه رئه گری به ناردنی پاداشتی کاری چاک، ئه قلێش پالی پێوه نانی و ریک ئه که وی له گه ل گه وره بی خوادا به لام ئاده میزاد فراوانی زۆریان پێدا وه له ده ستور لایان دا وه، زانایان پێک هاتون له سه ر ئه وه ی هه ر که سی شتی بکا ده قی یاسا بریاری پێ نه دابی، ئه و شته کارێکی تازه یه و له یاسا وه دووره (بدعه) چاک وایه پاداشته که به دیاری نه ئیری به نیازی سود وه رگرتن و لا وه کی تایبه تی پێوه نه نری .

خوا ی مه زن یاسای پێوستی دانا وه له ئیو بونه وه راندا بۆ مانه وه یان و به رده وه امیان و بۆ سه پاندنی بیرو با وه ریان که هه ندی له بونه وه ران جیگه ی هه ندیکیان بگرنه وه هه تا کو تایی جیهان، هه ندیکیان به هیز ترن له هه ندی تریان و سه رکه وتوترن له لایه ن سامان و پله و پایه و زانست و جگه ی ئه وانیش. که واته جیا وازی له ئیو یه کتریدا هۆی مانه وه یانه له م رۆژه دا، هه ر کاتی ئاده میزاد له هه مو رۆیکه وه و ته ی یه کتری بوون ئه به یته هۆی له ناو چونیان له جیهاندا، بۆ پروون کردنه وه ی ئه و مه به سه خوا ئه فهرموی:

﴿ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ ﴾ وه په روه رده که ری ئیوه که سیکی ئه وتۆ به ئیوه ی ئاده میزادی گێرا وه به جیگه نشینی یه کتری له زه ویدا چین له دوا ی چین، زه وی بۆ کردون به جیگه ی خۆتان و سه پانه وه تان و په ره پێدان یان و زۆربو نیان، به و جو ره شی وه قه واره و ناو وه و هه و و فره و پێته به سه ر زه وی و له ناویدا یه که خوا دروستی کرد وه، به دروستکردنی خۆرو مانگ به سه ر زه ویه وه بۆ سودی ئیوه، هه مویانی بۆ کردون به هۆی ژیان بۆتان، خۆشی و رابواردن و خواردنی لینی وه ربگرن. خوا ئاده میزادی نیشته جی کرده له سه ر زه وی هه مو هۆی توانا و ناماده یی پێ به خشیون بۆ سود وه رگرتن له پیت و فره و به رو به ره می زه وی .

﴿ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَلْوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ﴾ وه په روه رده که ری تۆ هه ندی له ئیوه ی به چه ند پله به رز کرد وه ته وه له ژوره وه ی هه ندی تر تاندا له ره وشت و

جوانی و ناشربنی و سامانداری و ههژاری و ریز و ناریزی زانایی و نهزانی و هیز و لاوازی و چەندین پله و پایە تر له بهرئهوهی ئیوه تا قی ته کاتهوه لهو شته دا به خشیویتی به ئیوه نایا ئیوه ئهوه پله و پایە دراوه پیتان به کاری دیتن بۆ سود یابه کاری دیتن له دژی به کتری، خوای مهزن هه موو شتی نه زانی. به لام ئه و تا قی کردنه وه بۆ ئه وه به به دانیشتوانی بناسیتی جینگه به کارهینانی ئه و شتانه ئیوه چۆنی به کار نه هیتن له چاکه دا یا له خراپه دا و ده ربکه وی به گویره ی یاسای خوا ئه و شتانه ی له شیایوی خویا دای ئه نین یا نه ؟

پرسیار/ ئیوه ناوه رۆکی ئه و ئایه ته و ئایه تی ﴿وَمَا خَلَقَ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِعِبَادُونَ﴾ چۆن کۆ ئه که نه وه به جۆری دژی به کتر نه بن، چونکه له ئایه ته که دا ئه فه رموی: بۆیه ریزی هه ندیکتانم به رز کردو ته وه، ئیوه ی بی تا قی ته که مه وه، له ئایه تی که ی تر دا ئه فه رموی: (من جنوکوه و ئاده میزادم دروست نه کردوه مه گهر له به رئه وه ی په رستن بۆ من بکه ن) ؟

وه لام/ دزایه تی له نیوان ناوه رۆکی ئه و دوو ئایه ته دانیه: زانست و کرده وه ی سود به خش په رسته بۆ خوا. به لکو گه وره ترین په رسته و ته و او ترین په ریه وی کردنی خوا به. ﴿أَنْ رَبَّكَ سَرِيعُ الْحِسَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ به راستی په روه رده که ری تو پرسیار کردن و سزادانی به گورجی دیت بۆ له ناو بردنی دوژمنانی خوی، چونکه ئه وه ی بیت نزیکه لای خوا. به راستی خوا له تاوانی تاو باران نه بوری، خاوه نی به زهی و میهره بانیه بۆ که سی باوه په یتی.

به یاری ده ی خوا کۆتایی پیهات داوا کارم له خوای مه زن له گونا هم

ببوری

لهمه که ی پیروژه هاته هاره وه ،جگه ی نایه تی ﴿١٧١﴾ ژماره ی نایه ته کانی
﴿٢٠٦﴾ نایه تن .

﴿بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ﴾

[به ناوی خوی به خشنده ی میره بان]

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
الْمَصَّ ۝۱ كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُنْ فِيْ صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ
لِنُذِرْ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ۝۲ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم
مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ۝۳

﴿المص﴾ به وژه ی ته بیری ته و بیتانه ته نو سرتن . به لام خویندنوه یان بهم وژه یه :

ته لیف ، لام ، میم ، صاد ، بوزانی نی مانا کانیان ته ماشای سوره تی ته لیه قهره بکه ن .
﴿كِتَابٌ أَنْزَلَ إِلَيْكَ فَلَا تَكُنْ فِيْ صَدْرِكَ حَرَجٌ﴾ ته و نامه یه نیاره ته خواره وه بو لای
تو قورئانه ، دوا یی بانه بی له دلی تودا ته نگ ی و گومان له گه یاندنی په یامی خوادا
به دروخسته وه ی تو له لایه ن خزمه کانه وه ، زور ناشکرایه ته و گه یاندنه زور گه و ره و
گرانه که سپردرا وه به پیغمهر ﴿ﷺ﴾ که به و قورئانه به رامهر به ته و که سانه
را ده وه ستیت بت په رستن ، به سه خت و گه و ره دانه نری له لایه ن هه موو بی با وه رانه وه ،
چونکه مه به ستی قورئانی پیروز بوچ کردنه وه ی بیرو با وه ری بی با وه رانه و تیکدانی شوین
و لاسایی کردنه وه ی با و با پیریانه له سه دان ساله وه له سه ری بوون ، بویه پیغمهر ﴿ﷺ﴾
دلته نگ ته بوو خوی مه زنیش دلخوشی ته دایه وه و فره موی :

﴿لِنُذِرْ بِهِ وَذِكْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بو ته وه ی تو به هوی ته و نایه ته وه بی ثایینان و بت
په رستان بترسینی له ناگری دوزه خ و ، بونه وه ییش به و نامه یه ناموزگاری که ری بی با وه ران

ته فسیری زمانا کوبی

بی، به و نایه ته خوا فرمان نه دا به پیغمه مر ﴿﴾ یاسا کانی قورئان بگه یه نی و گوی نه دا به دوژمنان و ره گه زیه رستان، به م نایه ته ی دوا بی فرمان نه دا به ناده می زاد دوا ی پیغمه مر بکه ون و کرده و هیان به گویره ی فرموده ی قورئانی و نه فرموی:

﴿إِتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾ ئیسه ی ناده می زاد دوا ی شتی بکه ون نیرا و ته خوا ره وه بو لای ئیوه له لایه ن پهروه رده کهری خوتانه وه که قورئانی پیروژه و گوی رایه لی فرموده ی پیغمه مر بن به ته نها.

﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وه ئیوه دوا ی چه ندین کار به ده ستان مه که ون له جگه ی خوا مه یان که ن به دوستی خوتان و به پیشه وای خوتان و ناچار تان نه که ن بو په رستی به کانیا ن. خوا ی مه زن به و جو ره فرموده ی خویه فرمانان بی نه دا که جگه ی خوا و قورئان گو مری بی و هه وهس کاری و ته له نانه وهن بو خرا په کردن.

﴿فَلْيَلَا مَا تَدْكُرُونَ﴾ ئیوه که می ناموژ گاری وه نه گرن، چونکه ئیوه خوتان له خرا په ناپار یژن و له پاشه روژ ناترسن، نه وانه ی ناموژ گاری وه ربگرن که من. دوا ی نه وه ی خوا ی مه زن فرمانی دا به پیغمه مر ی خوی که ناده می زاد بترستی و فرمانی دا به ناده می زاد په یه وه ی پیغمه مر بکه ن و دوا ی جگه ی خوا نه که ون، له م نایه تانه ی دوا ییدا بیران نه خاته وه که له ناو بردن و به بر کردنی گهلانی رابردو به و بونه وه بو وه وازیان له فرموده ی خوا و پیغمه مره کانیا ن هینا وه و نه وانیان به درو خسته وه ته وه بو روون کردنه وه ی نه و مه به سه خوا نه فرموی:

وَكَمْ مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا فَجَاءَهَا بَأْسُنَا بَيِّنًا أَوْ هُمْ قَائِلُونَ ﴿١﴾ فَمَا كَانَ دَعْوَانَهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بَأْسُنَا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ

الْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقْصِصَ عَلَيْهِمْ بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ ﴿٧﴾
وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا
أَنْفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَنَّكُمْ
فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشَةً قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾

﴿ وَكَمْ مِنْ قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا ﴾ وه زۆر كهس له دانیشتوانی بی باوه رانی گوند و
شاره كان ئیمه و یستمان له ناویان بهین له و كه سانه ی له پیش ئیوه و بهوون كه له و كاتانه دا
فروسته كانیان به دروئه خسته وه كه نامۆز گاریان نه كردن .

﴿ فَجَاءَهَا بِأَسْنًا بَيَاتًا أَوْ هُمْ فَايُلُون ﴾ دواى ئه وه ی هاتبوو بۆلای دانیشتوانی ئه و
گونده سزای ئیمه بۆ له ناو بردیان له شه ودا له کاتی خه و تیانایا ئه و دانیشتوانه سزای ئیمه
هاتبوو بۆ لایان له کاتی خه و تنی نیوه رۆیاند که کاتی پشو دان و حه وانه وه یانه هه تا چاکتر
ئه و سزایه سه خترو گه و ره تر بی بۆیان .

﴿ فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُمْ بِأَسْنًا إِلَّا أَنْ قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴾ دوا یی دانیشتوانی
ئه و گونده داواکاری و پارانه وه که یان کاتی هاتبو بۆلایان سزای ئیمه مه گهر ئه و کاته
ئه یان ووت: به راستی ئیمه سته ممان له خو مان کردوه له مه و بهر که له بته کان ئه پارینه وه و
پهغه مه ره کانی خو مانمان به درۆ نه خسته وه، ئیستا بریار له سه ر گونا بهاری خو مان نه دهین،
یانی له وه و بهر هاواریان له بته کانیان نه کرد، کاتی سزایان بینى وازیان لی ئه هین و روو
ئه که ن بۆلای خوا، به لām دوا ی ئه وه ی ده رگای کار کردن و په شیمانی بونه وه داخرا
له لایه ن خوا وه:

﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ دواى ئيمه بهراستى پرسىار ئه كهين لهو كهسانهى ئهوتۆ نيراره بۆلايان فروستاوه كان له پاشه رۆژدا ده بارهى چۆنيه تى وه لām دانه وهى پيغه مه ره كان و وه رگرتنى پهيامه كانيان و ئيمه پرسىار ئه كهين له پيغه مه ره كان ئايا پهيامه كانتان گهياندوه به ئاده ميزاد، فروستاده كان وه لāmى پرسىار ئه ده نه وه و شايه تى ئه ده ن له سهريان و به دژى تاقمه كانيان .

﴿فَلَنَقْصُصَنَ عَلَيْهِمْ يَعْلَمُ مَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ دواى ئيمه بهراستى ئه خوئينه وه به سه ره پيغه مه ره كان و گه له كانيان هه مو شتى ووتويانه و كرديوانه به هوى زانينى خو مانه وه به ئاشكرايان و به نه يتيان وه ئيمه بى ئاگانه بوين له وان و كر ده وه يان وه گهياندانى په يام له لايه ن پيغه مه ره كانه وه و چۆنيه تى وولا مدانه وه يان له كاتى گهياندنى پهيامه كه به وان .
خوای مه زن بۆ ئه وهى باشت سزا بچيژن ته نها به پرسىار كردن له پيغه مه ره كان وازيان لى ناهيتى، به لكو هه مو كر ده وه كانيان به سه ريانا ئه خوئينه وه، هه نا چاكت هه ست به خه شتى خوا بكه ن بۆ خويان .

﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ وه كي شانهى كردارى هه مو كه سى له رۆژى دوايدا راسته يوونى و بيگومان به جوړيكي دادپهروه رانه، دواى پرسىار له هه موو كه سى ئه كرى له سه ره ئه وشتهى پيشى خوى خسته له كه م وه ل ه زۆر له چاك وه خراب .

زانايان له بارهى چۆنيه تى ترازووى كي شانهى كر ده وهى ئاده ميزاد گفتوگوى زۆريان فه رموده، ئه وهى بچيته ميشكه وه و گومان رانه كي شتى، خوايش له هه مو كه س زنا تره:
﴿الوزن﴾ كي شانه برتبه له ئه ندازه يه كى ديارى كراو خوا په رست و گونا هبار و پاك و خراب جوتى يكات ه وه، ئه و ئه ندازه يه برتبه له فه رمانداني خواو قه ده غه كردنى، دواى كاتى پرسىار كردن هات ته ماشا ئه كرى بۆ لاي شتى ئاده ميزاد كر دويه تى و شتى وازى لى هيتايى، ئه و شتانه به رانه به رى ئه كرين له نيوان ئه وانداو له نيوان فه رمانه كانى خوا و بى فه رمانى خوا، ئه گه ر ئه وهى ئاده ميزاد كر دويه تى و ئه وهى نهى كر ده وهك فه رمانه كانى خواو قه ده غه كردنى خوا بون ئه و كه سه كي شرا وه كهى قور سه و رزگارى ئه بى و ئه گه ر به و جوړه نه بوو كي شرا وه كانى سو كه و زيانى له خوى داوه .

به جوړی تر هه مو شتی لهم ژيانه ی ئیستادا بنچینه و ده ستوریکی هیه ئیتر زانستی
 یاهونه ر یاشتی تربی، به و بنچینه دیاری کراوانه هه مو شتی له یهك جوئ نه بنه وه له یه كتری
 و چاك و خراپیان نه ناسرین. نه و بنچینه و نه و ده ستوران نه ناوله برین به ته رازوو په یرو
 و به یاسا، هه روه ها پر سیار کردن له پاشه ر ژژدا چه ندین ده ستوری دیاری کراوی بو دانراوه
 پیئ نه وتری له لایه ن قورئانه وه به ترازوو به ووشه ی (صراط) نه و ده ستورو یاسایه و نه و
 ترازووه ی کرده وه کانی ئاده میزاد و نیشانه کانی فه رماندان و قه ده غه کراوه کانی خوان،
 هه روه ك دادگایی کردنی ئاده میزاده له دواړو ژژدا نه مړوی جیهان دادگایی نه کری به یاسا.
 له دادگا کردنی داواله سر کراو له م ر ژژده دا. زوړ به ی زانایان نه لئین: مه به ست
 له کیشانه: کیشانه ی کاره کانه به ترازووی خوادای نه ی وهك ترازوی ئیستا وایه، زوړ
 مانای تری کراوه باسکردنیاں درېزه نه کیشی.

﴿ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ دواپی هه ركه سی کیشرای
 کرداره کانی قورسی دواپی نه و كه سانه رزگاریان نه بی له سزای خوا، كه سانیکي نه ووتون
 کرده وه کانیان تاقی کراونه ته وه له سر فه رمانه کانی و قه ده غه کراوه کانی خوا به بی كه م و
 کوړی و له تاقی کردنه وه دا نه كه ووتون.

﴿ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ ﴾
 وه هه ركه سی کیشرای کرده وه کانی سوکی، دواپی نه و كه سانه ی نه ووتون زیانیان داوه
 له خوږیان و کاره کانیان له خراپه دا به کاره یئاوه به هو ی باوه ر نه هیئانیان به پیغه مهرو
 به نایه ته کانی قورئانی ئیمه و بی فه رمانی سته میان له خوږیانداوه.

﴿ وَلَقَدْ مَكْنُكُم فِي الْأَرْضِ ﴾ وه به راستی ئیمه ئیوه ی ئاده میزادمان داناوه له زه ویدا و
 کردومانه به جیگه و شوئی رابو ادنتان، توانامان داوه پیتان زه وی به کار به پین له خزمه تی
 خوټانا به دهره یئانی پته که ی وړواندن و چینیانی کشت و کال و بیان که ن به هو ی
 سه رفرازی خوټان و دانیشتون.

﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ و هئیمه گیراومانه له بو سودی ئیوه لهزه ویدا چه ندین هوی ژیاانتان له خواردن و خواردنهوه، ههتا ئیوه به رهو پیش برۆن، ئیوه فیری دروستکردنی نامیری وام کردوون به کاریان بهینن بو خوشی ژیاانتان و له ماندووون و ئازار دورتان بجه نهوه، نه گهر خوی مهزن نهو دهسه لاتهی نه دایه وه به ئیوه دروستکراویکی لاواز نه بون، ته نانهت نه توانی به رانبهر به کاره سروشتیه کان راهه ستن و ته نانهت نه توانی گیاندارانی سه رزه وی راه بکه ن بو خوتان ئیوه سوپاسی خوا به که می نه که ن له سه رشتی بو ئیوه سازکراوه و خوابه خشویه به ئیوه. دوی نه وه ی خوی مهزن بیرى ئاده میزادی خسته وه نهو به خششه گه و ره به خشراوه پیتان له رام کردن و به کارهینانی به رو بوم و پیتی زه وی، بیریشیان نه خاته وه گه و ره ترین به خشیش بو نه وان دروست کردنیانه له نه بونه وه بو لای بون و نه فهرموی:

وَلَقَدْ خَلَقْتَكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿١١﴾
 قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْنِي مِنْ نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَنْ تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فِيمَا أُغْوِيْتَنِ لِأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ

أَخْرَجَ مِنْهَا مَذَّةً وَمَا مَدْحُورًا لِّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ

أَجْمَعِينَ ﴿ ١٨ ﴾

﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ﴾ وەبەرستی ئیمە ئیوهمان دروست کردووە لەپشتی باوکه کەنتان بەبی نەخشەو دیمەن لەپاشا ئیمە نەخشەو دیمەنی ئیوهمان کێشان لەمنداڵدانی دایکە کانتان. یانی ئیمە لەبنەرەتدا ئیوهمان دروستکردووە لەخاک بەبی نەخشەو دیمەن، دواپی هەرلەیه کەم جاری دروست کردنتان ئەم شیووە شیوازە شیرینەیی ئیستانانەووە گیانم کردووە بەبەرتانا. بەلام (داریون وپەرەوی داریون) بەپێچەوانەیی فەرمودەیی خوا لایان وایە ئادەمیواد یە کەم جار بەم شیووە شیرینترەیی ئیستا دروست نەکراوە، دواپی وورده وورده گۆرانی بەسەرداها توووە لە پەرەگەزیکەووە بۆ پەرەگەزیکێ تر هەتا وەك ئیستای خۆی لی هاتوووە، وەلامدانەووەی ئەووە بیرو باوهرە ناپەسەندەیی داریون بەزۆر وەلام بەدرۆ خراوەتەووە، ئەووەی شایانی باسبی ئادەمیزاد بەتایبەتی خواوەنی ئەقل و هۆش و گیانیکی تایبەتە کە گەرانویەتی بە پەرەگەزیکێ سەر بەخۆو جیاواز لە هەموو بونەوهریکێ ترو پەرەگەزانی تر هەتا شایستەیی ئەووەبی بێتە جیگەنشینی خوا و هەلسۆرپنەر و رام کەری هەموو بونەوهرانی تربی لەیه کەم جاری دروستبونیووە، بۆیه زۆربەیی زانایان بەتایبەتی ئەوانەیشیان بی ئاین و بی باوهرن بەو بیرەیی داریون پازی نین، هەتا زانست بەرهو پیش ترو سەرکەوتو بپرو چاکتر پوچی ئەو بیرو باوهرە دەرئەکەوی و لەبیری خۆیان پەشیمان ئەبنەووە هەر لەبەرئەووەی کە ئادەمیزاد خواوەنی ئەقل و گیانیکی تایبەتە بەپێچەوانەیی جگەیی خۆی، گرنگترین بەلگەیی خواوەن بیرو باوهری پەیدا بونی بونەوهران کەبەرەو لای گۆران شیووەی جوانتر بپۆن هەلکەندنی زەوییه گویا بۆیان دەرکەوتوووە

تەفسیری زمانکۆبی

پەیدابوونی چەندین جوۆی گیاناداران هەندیکیان بالآترو شیرینترن لایان وایە کاتی بالا
جوانەکان و دوای کاتی شیۆه ناشیرینەکان بوە کەواتە لەنیوان ئەوان و لەنیوان ئادەمیزادا
زۆرتر لەیەك ئەچن . ئیمە ئەو دەرکەوتوانەى هەلکەندى زەویى بەدرۆ ناخەینەو. بەلام
بیرو بۆچونى (دارپۆن) دابین ناکەن، چونکە زۆر نزیك و دروستە هەریە کە لە گیاندارە
بالاکان و وێنە چاکەکان و وێنە نزمەکان لەیەك کاتان و هەریە کەیان رەگەزێکی تایبەتى
بن و لەیەك جوۆ بن و دوایى نابن بەبەلگە لەسەر بیرو بۆچونى (دارپۆن) .

﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِلْآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ لەپاشا
ئیمە ووتمان بە فریشتەکان: ئیۆه سوژدە بێەن بۆ ئادەم و سەرى بۆ دانەوێتن لەبەر
رێزگرتنى و بەس: ئەك پەرستنى ئادەم، ئادەم باوکی هەموو ئادەمیزادە، دوایى هەموو
فریشتەکان سوژدەیان برد بۆ ئادەم و سەریان دانەواند و فەرمانى خوايان بەجى هینا مەگەر
ئیبلیس سەرى دانەنهواند بۆ رێزگرتن لەئادەم و بى فەرمانى خواى کرد لەبەر خو
پەسەندى و سالارى و دل پىسى نەبو بەیەكى لەسوژدە بەران و سەرى رێزى دانەنهواند
بۆ ئادەم. لەئایەت (٣٤) ى ئەلبەقەرەدا ئەو باسە کراوە .

﴿قَالَ مِمَّنْ أَكُنْ لَأَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ﴾ خوا فەرموى: چ شتى قەدەغەى کرد لەتۆ
ئەى ئیبلیس کە سوژدە بۆ ئادەم بیهى و رێزى لى بگرى کاتى من فەرمانم دا بەتۆ سوژدە
بیهى بۆى. ووشەى (لا) لەو رێستەینەدا خراوەتەسەرى بۆ پێوەکردنى ناوەرپۆکی مانای
مەبەست، بۆ مانای دیارى کراوى خۆى دانەنراوە.

﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ ئیبلیس لەوەلامى فەرمودەى
خوادا ووتى: من چاکترم لەئادەم، چاکتر بۆ ناچاک و گەرە بۆ بچووک سوژدە نابا و
سەرى بۆ شورناکا و چۆن فەرمانى وای بى ئەدرى؟ چونکە تۆ منت لەناگر دروست
کردووە و ناگر جوانتر و روناک تر و بەرێز و بالاى، تۆ ئادەمت دروست کردووە لەخاک و
خاک قورس و تاریک و پەستە.

بۆ زانین: جەلالەدینی سیوطی لەنامەی (الکفر المدفون والفلک المشحون) دا ئەفەر موی: ئەو گومانەی ئیبلیس کە لە وایە ئاگر چاکترە لە زەوی پوچ و بێ مانایە لە بەر ئەمانی خوارەو:

۱- بە راستی سروشتی ئاگر خراپە کاری و لە ناو بردنە بە پێچەوانەی خاک.

۲- سروشتی ئاگر سوکەو هەلچووەو تورەیی، خاک سروشتە کە ی قورسی و ئارام و وەستاو.

۳- خاک دروست کراوەو لە وە پەیدا ئەبێ خواردنی گیانداران و پۆشاکێ بە نەندەکانی خواو جوانیان و ئامیری گوزەرانیان و جیگەی دانیشتیان، ئاگر هیچ شتی لەوانەی تێدانیە.

۴- خاک پێوستی گیاندارانەو بێ خاک ناژین و بێ ئەوێ لە خاک ئەبێ ژیان، گیاندارانی بە سەزمان پێوستیان بە ئاگر نیە هەر گیز، ئادەمیزادیش لە هەندی رۆژ و مانگدا پێوستیان بە ئاگر نیە مەگەر بە کاری بەتێن بۆ سازکردنی شتی لە زەویدا وەک خزمەتکار.

۵- خاک ئەگەر ژیانی گیانداران بخرێتە نیوی چەند دووپاتی ئەو شتە دەرئەکا. فەری زەوی یە بە ئەمانەتەو دوو چەندانە ی ئەمانەتە کە ئەداتەو، بەلام ئاگر هەر ئەمانەتی بدرێتە دەستی ئەو خوا و هیچ شتیکی نامێتێتەو.

۶- ئاگر خۆی بە خۆیەو ناوەستی و پێوستی بە جیگە هەیه هەلی گری، خاک پێوستی بە شتی نیە هەلگری، ئاگر پێوستی بە خاک هەیه، خاک پێوستی بە ئاگر نیە، خاک ساماندارەو ئاگر هەزارە.

۷- مادەو ماکی ئاگر شەیتانیە گرێکە لە ئاگرەو یەو لاوازه و هەوێس گالتە ی بێ ئەکاو بە ئارەزووی خۆی بۆ کوی بیا ئەیا، لە بەر ئەوێشە هەر شتی لە ئاگر دروست بکری ئارەزوو هەوێس فەرمانی یی ئەدا و سواری ئەبێ. بەلام ئادەمیزاد چونکە لە خاک دروستبوو بە هیژو لە گەل ئارەزوودا ئارواو زال ئەبێ بە سەر هەوێسی خۆیاو دیلی ئەکا و ئەگەرێتەو بۆ لای پەرورەدگار و دوایی خوا هەلی ئەبژیری بۆ فروستادە ی، ئەو

هه‌وه‌سه‌ی له‌گه‌ل ئاده‌میزادایه به‌زویی نامینی و ئه‌روا، به‌پێچه‌وانه‌ی ئییلیس، ئاده‌میزاد و شه‌یتان هه‌ریه‌که‌یان بۆ‌لای ئه‌صلی خو‌یان و ره‌گه‌زی خو‌یان ئه‌چه‌وه‌ له‌پاکی و پێسیدا، شه‌یتان بۆ‌لای خراپه‌و ئاده‌میزاد بۆ‌لای چاکه‌ .

۸- ئاگر هه‌رچه‌نده‌ هه‌ندێ سودی تێدا هه‌یه‌ . به‌لام خراپه‌ شاراوته‌وه‌ له‌نیویدا، ئه‌گه‌ر رێگه‌ له‌وخراپه‌یه‌ نه‌گری هه‌مو دانه‌وێله‌و دره‌خت و پیتی ژبانی بونه‌وه‌ران هه‌یه‌ له‌ناوی ئه‌با. خاك چاکه‌و فەر له‌نیویدا هه‌مو کاتی ئه‌م دیو دیوی بکه‌ی فەر و چاکه‌ و به‌ره‌م و میوه‌ ده‌رئه‌که‌وی بۆ مانه‌وه‌ی گیانداران .

۹- خوای مه‌زن زۆرجاران له‌نامه‌ی خو‌یدا باسی زه‌وی ئه‌کات و هه‌وال ئه‌دا به‌سودی زۆری، خوا زه‌وی دروست کرده‌و کردویه‌تی به‌پیشکه‌و ژێر راخه‌رو جیگه‌ی دانیشتنی ئاده‌میزاد، گیانداران و مردوانی لکاندوه‌ به‌خۆیه‌وه‌، خوا وای له‌به‌نده‌کانی خو‌ی کرده‌و بیربکه‌نه‌وه‌ له‌زه‌وی و نیشانه‌ و ئه‌و شته‌ سه‌رسوپێنه‌رانه‌و ئه‌وانه‌ی خوا دایان له‌سه‌ر زه‌وی‌دا، خوا باسی ئاگری نه‌کردوه‌ مه‌گه‌ر بۆ سزادان و ترساندان نه‌بی، دوو‌جار باسی ئاگری فەرموه‌: یه‌که‌م بۆ ئه‌وه‌ی ئاگری دۆزه‌خ بیری ئاده‌میزاد بخته‌وه‌، دوو‌هه‌م بۆ ئه‌وه‌ی له‌چۆله‌وانیدا و له‌ناو مالدا به‌کاری به‌یتن بۆ سازکردنی خو‌ارده‌مه‌نی و شتی تر .

۱۰- خوای مه‌زن باسی زه‌وی کرده‌وه‌ به‌وه‌ی خاوه‌نی پیت و فەر له‌زۆر جیگه‌ی قورئانداو ئه‌فه‌رموی زه‌وی پیرۆزه‌و خو‌ارده‌مه‌نی هه‌مو بونه‌وه‌رانی تێدا دیاری کرده‌و به‌گشتی و به‌تایبه‌تی له‌پزگارکردنی لووت پیغه‌مه‌ر ئه‌فه‌رموی: ئیمه‌ پزگارمان کرد بۆ‌لای زه‌وی ئیمه‌ فەرمان تێداداناوه‌و چه‌ندین وینه‌ی تر . به‌لام باسی ئاگری نه‌کردوه‌ به‌چاکه‌ مه‌گه‌ر بۆ ئه‌وه‌ی فەر و به‌ره‌که‌ت له‌ناوبا .

۱۱- خوا زه‌وی گسێراوه‌ به‌جیگه‌ی په‌رستنی خو‌ی ئیواران و به‌یانیان به‌گشتی، به‌تایبه‌تی خانه‌ی رێزداری خو‌ی له‌مه‌که‌دایه‌ .

۱۲- خوا چه‌ندین گانگا و رۆبازو سه‌رچاوه‌ی ئاو و به‌ره‌می کشت و کال و گیانداران و خو‌ارده‌مه‌نی و کێو و باخ و باخچه‌ و ینه‌ی رینگاو ره‌نگی جوان و شتی تری داناو له‌زه‌ویدا، ئه‌وانه‌ هه‌یچیان له‌ئاگردا نین .

۱۳- ئه و پهری شتی دانرابی بو ئاگر ئه وهیه که خزمه تکاری ئه وانه له سهر زه وین ،
ئو ریژه ی بوی دانرابی ئه و خزمه تهیه .

۱۴- ئه گهر چاوی ئاده میزاد به ته ماشایه کی ناته و او وئه قلیکی لاوازه وه ته ماشای
زهوی بکاو بهی نرخی بزانی و بلی خاکیکه شیلراوه به ئاوه وه ، ئه وه نه زانی که زهوی له
دووشتی سه ره کی دروست کراوه : ئا که خوا ئه فهرموی : له ئاوه وه و هه موو شتی کمان
دروست کردوه به زیندویی . خاکیش گهنجینه ی هه موو سودو چاکه یه که ، ئه گهر ته ماشای
ئه وه و ناخر بکری زهوی چاکتره له ئاگر ، زور شتی تر بو چاکترینی زهوی باسکراوه
ناتوانی باسی هه میان بکری ئه وه نده زورن .

پرسیار : به گۆره ی ناوه روکی ئه و نایه ته و نایه تی (۱۵) سوره تی (ئه لره هان)
که ئه فهرموی : شهیتان دروست کراوه له ئاگر : وانه گه یه نن ژیان و زینده گانی له گهل
ئاگر دا ئه گونجی ؟

وه لام : بونه وه رانی زیندوی ئه و تو ناویان له قورئاندا باسکراون له سهر چه ند به شیکن
هه یانه بونه وه رانی فریشته کان . هه یانه جنوکن . هه یانه له سهر زهوی ئه ژین وه ک ئاده میزاد
و جگه ی ئاده میزاد ، ئه م به شه یان به هو ی ئاوه وه ئه ژین به وینه ی گیاندران و دره خت و
گژوگیا ، ئه وه یش دژی ئه مه نیه بونه وه ری هه بی ئاگر پتویستی بو ژیا نی وه ک جنوکه و
زینده وه ری تر ، ئه و زانایانه پسپوری تاییه تین له زانستی جبر و جانه وه ردا ئه لئین : جو ری
له جبر و جانه وه ر هه ن به هه وای ژه هراوی نه بی ناژین و له بیر نه و ته کانا نه بی ناژین . نه بی
بزانی ئیمه نازانین خوا فریشته کانی له چ شتی دروست کردوون ، ئه وه ی ئیمه بیزانین بی
فهرمانی خوا ناکه ن و خه و و خواردنیان نه .

﴿ قَالَ فَأَهْبَطْ مِنْهَا ﴾ خوا فهرموی به ئیبلیس : دوایی تو بکه وه ره خساره وه
له به هه شت ، راناوی ووشه ی (منها) بوچ لایه ئه گهریته وه ، له فهرموده ی خواو پیغه مه را
بۆمان روون نه کراوه ته وه . زانایان هه ندیکیان ئه لئین : ئه گهریته وه بۆلای به هه شت یا بۆلای
ناسمان چونکه ئه وانه جیگه ی خوا په رستانن ، هه ندی تریان ئه لئین : دارژاندنی فهرمانی خوا

ته فسیری زمانکۆبی

به لگه یه له سه ره نه وهی راناوی (منها) نه گهرینه وه بۆ لای پله ی به رزی لای خوا، یانی نه ی شهیتان تۆ بی به شی له پله ی به رز و به زه یی خوا به هۆی بی فهرمانی و سوژده نه بر دنت بۆ ئاده م و نه و پله به رزه ت لی سه نه رایه وه، ووشه ی (ما کانا فیه) له سوره تی نه له به قهره دا پشتگیری نه و رایه ده کات .

﴿ فَمَا لَكَ أَنْ تُتَكَبَّرَ فَأُخْرَجَ إِنَّكَ مِنَ الصَّاعِرِينَ ﴾ دوا بی شایسته ی تۆ نیسه که خۆت به گه وه به زانیت له به هه شت یا له ناسماندا یا به هۆی نه و پله به رزه ی من داومه به تۆ، دروست نیه تۆ له فهرمانی من ده رچی و له و دیمه نه دایی، له مه و پاش تۆ شایانی نه وه نیت له به هه شتا بیت له گه ل فرشته کاندای و نه و پله و پایت هه بی، دوا بی تۆ ده رچۆ له به هه شت و له و دیمه نه دا به راستی له بی نرخ ی و سه ز شۆرانی له مه و پاش .

﴿ قَالَ أُنْظِرْنِي إِلَى يَوْمٍ يَبْعَثُونَ ﴾ ئیبلیس ووتی: خوا به تۆ من دوا بخوا مۆ له تم بده هه تا رۆژی ئاده میزاد زیندوو نه کرینه وه و هه مو بونه وهران نه ماون .

﴿ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ﴾ خوا فهرموی: به راستی تۆ له وکه سانه نه بی دوا نه خرین و نه میتینه وه هه تا رۆژی زیندوو نه کرینه وه بونه وهرانی مردو بۆ پر سیار لی کردن .

﴿ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ ئیبلیس ووتی: دوا ی نه وه ی تۆ مۆ له تی منت دا من تینه کۆ شم بۆ له ریگه لادانی ئاده میزاد به هه ر جو ری بۆم بکری به هۆی له ریگه لادانی منه وه له لایه ن تۆ وه، به راستی من دانه نیشم بۆ چاوه روان کردنیان له سه ره نه و ریگه راسته ی تۆن و ئاده م و مناله کانی لانه ده م له و ریگه یه، تۆ له ی خۆ میان لی نه که مه وه و له نایینی ئیسلام لایان نه ده م .

﴿ ثُمَّ لَا تَنْهَيْهُمْ مِنْ عِبَادَةِ اللَّهِ إِذْ خَلَفَهُمْ ﴾ له پاشا به راستی من نه چم بۆ لایان له پیشیانه وه و له دوا ییانه وه، گرمان نه خه مه دلایانه وه له هه مو شتیکا چاکه یان بۆ بسازی تی له هه ردوو جیهاندا، وایان لی نه که م بر وایان به به هه شت و دۆزه خ و زیندو بونه وه و پر سیار نه بی، وایان بی نه سه لیم جیهان به رده وامه، فهرمانیان پی نه ده م به کۆ کردنه وه ی سامان و نه به خشین ی به هه ژاران و به رچاوته نگی .

﴿ وَعَنْ إِيمَانِهِمْ وَشَمَائِلِهِمْ ﴾ وه نه رۆم بۆ لایان له لای راستیانه وه و له لای چه پیانه وه له خۆیانیان بایی نه کهم به کردنی چاکه هه تا وازی لی بهیئن و و ابزانن چاکه یان زۆره، نه وانه ی ئاده میزاد له سه ر گومرایی وایان لی نه کهم به رده و امبن له سه ر خراپه و رابوار دنیان لا شیرین نه کهم .

﴿ وَلَا يَجِدُ أَكْثَرُهُمْ شَاكِرِينَ ﴾ وه تو نه ی خواجه ده ست ناکه وی زۆر تر له ئاده میزاد سوپاس گوزاری تو بن له سه ر نه و چاکانه ی تو پیت به خشیون، بۆیان نه راز نیمه وه باوه رت بی نه هیئن و به خاوه ن چاکه ت نه زانن .

بۆ زانن: هاتنی شه یان بۆ لای ئاده میزاد له هه ر چوار لایانه وه هیما یه له دوو دلی پهیدا کردن له ده رونیانا و کۆشش بۆ لادانیان له ریگه ی ناین، به جۆری هه ر گونا هێ بێته به رده میان شه یان وایان لی نه کا کۆلی لی نه ده ن هه تا نه یکه ن، له هه مو په رستی خوا لایان نه دا. یانی نه گه ر خوا فه رمانی ده ر کرد بۆ جهنگ کردن له گه ل بی باوه ران نه خاته دلیان بۆ خۆتان نه ده ن به کۆش جیهان شیرینه، نه گه ر فه رمان بدا به به خشیینی دارایی گومان نه خاته ده رونیان خۆتان هه ژار مه که ن، له کاتی قه ده غه کردنی مهیدا و قومار کردن و داوین پیسی گومان نه خاته دلیان بۆیان نه راز نیمه وه نه یکه ن هه ر کاتی خوا موژده ی دا به به هه شت و هه ره شه ی لی کردن به دۆزه خ نه و دوژمنه ی خواو خۆیان نه لی: به هه شت و دۆزه خ نه هه ن و نه نه یشبن، هه ر وه که هه مو راستیه کان به پوچ دائه نی بۆیان. بائیمه یش له بیر مان نه چی نه و که سانه یش ئایینی خۆیانیان فرۆشته به شه یان له م سه ر ده مه ی نیمه دا، هه ر کرده وه یه داگیر که ران و نو که رانیان نه یکه ن له کۆشتن و تالان کردن و ده ر به ده ری دانیشتون و به نه نفال کردنیان به چاک ی نه ژمیرن .

﴿ قَالَ أَخْرِجْ مِنْهَا مَذْذُوً وَمَامَدٌ حُورًا ﴾ خوا فه رموی به شه یان : تو بر زۆره ده ره وه له م به هه شته ی بۆ ئاده میزاد دانراوه به سه خترین شو ره یی و عه یبه داری و به بی بهش له به زه یی و میهره بانی خواو نه و پله به رزه ی پیت دراوه نه مینی .

ته فسیری زمان کۆبی

﴿لَمَنْ تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنْكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ سۆیند بەخۆم کەسی دواى تۆبکەوی لە ئادەمیزاد بەراستی من یڕ ئە کەم دۆزەخ لە ئیوێ هەموتان، سزای دۆزەخ بۆ تۆ و ئە و تاقمەى پەیرەوی تۆ ئە کەن و بە فەرمانی من هەڵناسن.

زۆر ئاشکرایە ئیبلیس هەركاتی کارێکی بکردایە بیانیویەکی بۆ ئە تاشی و مەرج و ھۆیەکی بۆ دائەنا ھەر لە بەر ئە وەى سەر پێچی لە فەرمانی خوا بکا، زۆر بە بێ شەرمانە ئەیووت: لە گفتوگۆ کانیدا: خوا ووتی و من و وتم، زۆر بەرو ھەڵمالراوی و ناشایستە دژی خوا ئە وەستا و وای دەر ئە پری شایانتر ئە وەى تۆ فەرمان ئە دەى بە من شوژ دەبەم بۆ ئادەم، فەرمان بە دەى بەو سوژ دە بیا بۆم. کەواتە گەورەیی و ڕیز لەی شەیتان ڕە گەزە ئە ک لە خوا ترسان و پەرستنی خوا. بە لām لەی خواى مەزن گەورەیی و ڕیز بە ترسان لە خواو بە کردە وەى چاک پەیدا ئە بێ. ئە ک بە ھۆی ڕە گەز و بنچینە، دواى ئە بێ بزانی ھەركەسی ڕە گەز پەرست و خۆ پەرست بێ و ئاین بە گۆڕەى ھەووس و سودی خۆی بە راورد بکا بێگومان ئە و کەسە شاگرد و پەیرەوی شەیتانە، ئێر خۆی بزانی یان نا، لە پاشە ڕۆژدا ھاوملی شەیتانە لە جێگەى ناخۆشدا.

پرسیار/ ئە و گفتوگۆیەى خوا لە گەل شەیتان ئایا راستە و خۆبۆ لە گەل شەیتان یا بە ھۆی نوێنەری ترە وە بۆه ؟

وہ لām / ئیمە برومان ھدیە بە بوونی ئە و گفتوگۆیەى خوا لە گەل شەیتان، چونکە فەرمودەى خوا بە و دژایە تیشی لە گەل ناسینی ئە قلدا نە. ئیمە پۆیست نە لە سەرمان بگەررین و بزانی بە چۆنە تی ئە و گفتوگۆیە بە چ جوڑی بۆه و لە بەر چاومانە خوا باسی فەر مۆه.

پرسیار/ رستەى (فیما أغویتنی) لە لایەن ئیبلیسە وە وادەر ئە خا ئە و لە ڕینگە لادانە خوا ئە یکا، ئێر بۆ ئە بێ خوا سزای شەیتان بە لە سەرى ؟

وہ لām / بەراستی ئە و ڕینگە لادانە لە شەیتانە وەى و لە خواوە نە ئیبلیس خۆی دگانی پێداناوە خۆی لە ڕینگە لادەرە، وە ک خوا ئە فەر مۆی لە سورەتى (ئە لھجر دا):

(لَاغَوِيْتَهُمْ أَجْمَعِينَ): چۆن خوا بندهی خۆی لانه دا له ریگهی راست و له پاشا سزای بدا. به لām گفتوگۆی شهیتان: (فیما اغویتنی) به مانای نهوهیه بههۆی شتی تۆ منت پی تاقی کرده وه له سوژده بردن بۆ ئادهم که منی خسته ریگه لادان و بی فهرمانی تۆ له مه و دووا نهو کارانه نه کهم به ناده میزاد .

پر سیار/ له بهر چ شتی خوا مۆله تی شهیتانی داو خوا نه زانی به خراپه ی و خراپه کردنی؟ وه لām/ ئاره زوو ویستی خوا داوای نهوهی کرده یارمه تی ئاده میزاد بدا به نهقل و به ئامۆزگاری له سهردهستی پیغه مه ران، به وهی توانای داوه به وان کاری چاک و خراب بکه ن، سه ربهستی کردون و تاقیان ده کاته وه به ئاره زووات و به هاندراره کانی شهیتان و پهیره وانی شهیتان له بهجۆی بونه وهی پاک و پیس و نیاز پاک و نیاز پیس. ته ماشای مانای نایه تی (۹۴) ی سوره تی نه لمانیده بکه ن .

له مه و بهر خوا فهرموی به فریشته کان: ئیوه سوژده بیهن بۆ ئادهم و سه ری بۆ دانسه ویتن، له مه و دوایش نه فهرموی:

وَبَقَدْ أَمَرْتُمْ أَنْتَ وَزَوْجَكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسَّوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْءِ تَهُمَا وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَينِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَا سَمَهُمَا إِيَّيَّيْ لَكُمَْا لِمَنِ النَّصِيحَتَيْنِ ﴿٢١﴾ فَذَلَّلَهُمَا بِفُرُورٍ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءُ تَهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُلَّ لَكُمَْا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَْا عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٢﴾

قَالَ رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿٤٣﴾ قَالَ أَهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي
الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا
تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٤٥﴾

﴿وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ وهئيمه دواى دهر كردنى
ئيبليس له به هه شت و وتمان: وهئى نادهم تۆو ژنه كهت كه حه وايه دانيشن و ئارام بگرن
له به هه شتا، دواىى بخۆن له ميوه و خوارده مهنى به هه شت له هه رشويئى خۆتان ئاره زوتان
هه يه و له هه شتى ئه تانه وى بخۆن.

﴿وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ وهئيوه نزيكى ئه و دره خته مه كهون و
مه بخۆن، چونكه ئه گهر لى بخۆن و تامى به ره مه كهى بكهن، دواىى ئيوه ئه بن له و كه سانه
سته م له خۆيان بكهن، شه يتان به وه خو شحال بوو بۆشايى ده ست كهوت به و بۆنه وه ئه چى
بۆ لای نادهم و حه و خوى ماندو ئه كا بۆ دهر كردنيان له به هه شت.

﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لُبْدِي لَهُمَا مَا وُورِي عَنْهَا مِنْ سُوْءَاتِهِمَا﴾ دواىى شه يتان
له بهر زيانى نادهم و حه و دوودلى و گرمانى به كار هيتا و خستيه دهرونيانه وه خوار دنى
به ره مه مى ئه و دره خته بخۆن له بهر نه وهى دهر بخا له وان شتى داپۆشرا بوو له وان له شه رمگا
كانيان و عه يه كانيان، هه چ به كى له وان نه شه رمگاى خۆيان و نه شه رمگاى هاوريكه يان
نه بينى بوو.

بۆ زانين: گفتوگوى نه پى شه يتان و دوودلى دروست كردنى ئه و ئيمه چۆنيه تيكه ي
نازانين. به لام ئيمه باوهر مان هه يه كه خه فته و كار هسات و كر ده وه يه بيه ته كو سپ
له ريگه ي ژيان و پيش كهوتن و فهرمان داني خوا دا له شه يتانه وه يه، به هه رشيوه يه بو به
شه يتان نامۆز گارى و دلسۆزى خۆى دهر برى بۆ نادهم و حه و، دل پيسى و ده غه لى نى

ته فسيزى زما كۆبى

په نهاندا بۆیان له دهرونی خویا. نهو نایه ته واملن بو ده رنه خا شهیتان نه یزانی هه رکه سی لهو دره خته بخوا شه رمگای ده رنه که وئ، هه رکه سی کش شه رمگهی ده رکه وت له به هه شت ده رنه کری بۆیه داوی سازان بو ده رکردنیان .

﴿ وَقَالَ مَائِهَآ كُمْآرَبِكُمْآ عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَکَيْنِ ﴾ وه شهیتان به فیله وه و به درۆ وه ووتی: په روه رده که ری ئیوه قه ده غهی نه کردو وه له ئیوه خواردنی نهو دره خته مه گه ر که ئیوه نه بن به فریشته و لای گرانه و پی ناخۆ شه . یانی ئیوه نه گه ر لهو دره خته بخۆن وه که فریشته جوان نه بن و پیوستیتان به خواردن نامیتی .

﴿ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ ﴾ یایزاره و لای گرانه که ئیوه بن لهو که سانه ی به رده و امین له به هه شتا، هه رزیندوبن و نه مرن، وینه ی نهو فریشتانه هه لسه ورپه ری کاروباری به هه شتن، شهیتان دوو دلی نه خسته دهرونی ئاده م و حه و، به دلیانا نه رۆشت به هه شت ئارامگایه کی خۆ شه نه گه ر له ودا به رده و امین له ناویا و ده رنه چونا یه .

په رسیار/ نهو نایه ته به رواله ت وای ده رنه خا که فریشته کان گه و ره ترن له پیغه مه ران، چونکه ئاده م داوی نه کرد فریشته بی ؟

وه لآم/ لهو نایه ته دا نهو شته رونا دا، چونکه ئاده م کاتی داوی کرد له فریشته کان بی ریز دار نه بوو به پله ی پیغه مه رایه تی، نهو رودا وه به رله پیغه مه رایه تی ئاده م بوه، بۆیه داوی کرد له فریشته کانی یا به رده وام بی له به هه شتا، نه گه ر له کاتی پیغه مه رایه تیدا بوبی، بۆیه داوی کرد وه هه تا ته مه نی دریز بی وه که فریشته کان، نه که له به رنه وه ی فریشته کان لهو گه و ره ترن.

﴿ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا مِنَ النَّاصِحِينَ ﴾ وه شهیتان سویندی خوارد بو ئاده م و حه و، ووتی: به راستی من لهو که سانه م ئامۆزگاری که ری دله سۆزی ئیوه م نه گه ر ئیوه له ودره خته بخۆن نامرن و به رده وام ده بن هه تا هه تایه . له زپه وه دوژمنی سه ر سه ختی نه وان بو، نه یزانی هه رکه سی لهو دره خته بخوا نه نجامه که ی ده رکرد نیه له به هه شت و پاشه رۆزی خراب و مرده .

شاگردەکانی ئەم سەر دەمەی شەیتان ئادەمیزادی ساویلکە ئەخەلەتێن و بێ فەرمانی
خوایان بێ ئەکەن و خۆینی بێ تاوانیان پێ ئەپێژن و ئەیان چەوسێنتەو و دەربەریان
ئەکەن و شارو دیهاتەکانیان ئەروخێن و منائی ساوا لەدایک جوتی ئەکەنەو، هەتادی
﴿فَلَا هُمَا بِغُرُورٍ﴾ دوا بێ شەیتان ئادەم و حەوای دابەزان لەپلەیه‌کی بالا و بۆ لای
پلەیه‌کی نزم و بێ نرخ بەهۆی فێلی پوچی خۆیه‌و و بەفریودانی درۆینە و ئەمادەم و
حەوای خستە تەماعەو و ئەوانیش دەستیان کرد بە خواردنی میوه‌ی دەرختە کە، بەسوێند
خەلەتاندنی و بەتەماعدازی کردنی ئەوێ هەتاهەتایە لەبەهەشتا بن بەوێنە فزێشتەکان،
بەرستی شەیتان دوا بێ ئەوێ سوێندی خوارد بۆیان کە نامۆزگاری کەری دڵسۆزیانە،
ئەوانیش وەلامیان دایە و گومانیان وابو هیچ کەسێ پەلاماری سوێندی درۆ نادا، شەیتان
یە کەمێن کەسە سوێندی بەدرۆ خوارد و یە کەمێن کەسێش بوو داوای پەگەز پەرستی
کرد.

﴿فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا﴾ دوا بێ کاتێک ئادەم و حەوا تامی ئەو
دەرختەیان کرد و دەستیان کرد بەخواردنی دەرکەوت بۆیان شەرمگەیی یە کۆریان بینی و
شەرمەزار بوون و دەستیان کرد بەشاردنەوێ شەرمگەیی خۆیان.

﴿وَطَفِقَا يَخْصِمَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ وەئادەم و حەوا دەستیان کرد بەدارینی
گەلا و ئەیاندا بەسەر خۆیاندا لەگەلا بێ درەختی بەهەشت گەلا لەسەر گەلا،
لەشەرمەزاریدا لەلایە کەوێ ئەچون بۆلایەتر. هەندێ لەزانایان ئەلێن: ئەو دەرختە هەنجیر
بوو.

﴿وَنَادَا هُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلْ لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ
مُبِينٌ﴾ وەبەسەر زەنشەوێ پەرورە کەری خۆیان بانگی کردن: ئایا من قەدەغەم
نە کردبوو لەئێوە خواردنی میوه‌ی ئەو دەرختە و هێم نەووتن: بەراستی شەیتان بۆ ئێوە
دوژمێکی ئاشکرایە بۆ ئێوە لەوکاتەو فزێشتەکان سوژدەیان برد بۆ ئادەم و ئەو سوژدە
نەبرد لەبەر دڵپێسی و پەگەز پەرستی. ئەو پێستەیه‌ هەرچەندە سەر زەنشە بۆ ئادەم و
حەوا لەسەر ئەوێ شەیتان ئەوانی خەلەتان و لاوازیون بەرانبەر بەفێلی شەیتان،

تەفسیری زمانکۆیی

له هه مان کاتدا ناگاداریان نه کا پیوسته په شیمان بینه وه، بویه کوتو پر دگانیان به تاوانی
خویانو داوای لی خوشیونیان کرد له پوره وده کهری خویان .

﴿ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنْفُسَنَا وَإِنْ لَمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ نادهم و
حهوا ووتیان: نهی پوره وده کهری نیمه: نیمه سته مان له خومان کرد به بی فرمانی تو که
نیمه له به هه شت دهر کراین و، نه گهر تو له نیمه خوش نه بی و به زهیت پیمانا نه یه ته وه و
میهره بانیمان له گه لئه که ی به گه وره یی خوت، به راستی نیمه له ریزی نه و که سانه نه بین
خویان له ناو نه بهن و زیانو مهن دین به هوی بی فرمانی تو، خوای مه زن له وان خوش بو،
وهك له نایه تی (۳۷) ی نه لئه قهره دا فهرموی:

﴿ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ﴾ خوا فهرموی: نیوه ی نادهم و حهواو شهیتان و
مناله کانتان برونه دهر وه له به هه شت، هندی له نیوه دوژمنی هندی تر تانن. یانی نیوه و
شهیتان دوژمنی یه کترین، هندی له نه وه کانی نادهم و حهوا دوژمنی یه کترین، شهیتان
به رده وامه له سهر فریودانی ناده میزاد له توله ی دهر کردنی له به هه شت و بی میهره بانی خوا
له گه لی به هوی نه وانه وه به لام ناده میزادی هه زار شهیتان نابین هه تا نازاری بدهن و
توله ی خویانی لی بکه نه وه .

﴿ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴾ وه بو نیوه هدیسه نارام گرتن و شوینی
حه سانه وه تان و اربوار دنتان له زه ویدا هه تا کاتی مردنتان و کوتایی هاتن به ته مه نتان. نادهم
به و به سهر هاته توشی خه فته و نازار بو که بوی دهر کهوت جاری تر نا گهر یته وه به و زیان و
گه رانه وه ی بو لای به هه شت هه تا نه مری و زیندو نه کر یته وه جاری تر .

﴿ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تَخْرُجُونَ ﴾ خوا فهرموی: نیوه ی نادهم و
حهواو مناله کانتان له زه ویدا نه ژین له روژانی زیانتان و له زه ویدا نه مرن و نه بی به جیگه ی
گورتان و له زه ویدا نیوه نه هیت یته دهر وه له روژی دوایدا زیندو نه کر یته وه بو پر سیار و
پاداشت و توله .

خوای مه‌زن به‌سه‌ره‌هاتی ئاده‌می له‌ئایه‌تی (٣٣) ی ئه‌له‌قه‌ره هه‌تا ئایه‌تی (٤١) و له‌سوره‌تی ئه‌له‌عرفدا له‌ئایه‌تی (١١) هه‌تا ئایه‌تی (٢٥)، له‌سوره‌تی (تاه‌ا) دا له‌ئایه‌تی (١١٥) هه‌تا ئایه‌تی (١٢١)، له‌سوره‌تی (سادا) له‌ئایه‌تی (٧١) هه‌تا ئایه‌تی (٨٥) باسی فهرموه... کورته‌و پوخته‌ی ئه‌و به‌سه‌ره‌هاتی ئاده‌م له‌و ئایه‌ته‌دا به‌م جو‌ره‌ی خواره‌وه‌یه :

خوای مه‌زن هه‌والی دا به‌فریشته‌کان: به‌راستی من بونه‌وه‌ری له‌زه‌ویدا دروست نه‌که‌م، ئه‌و بونه‌وه‌ره‌خۆی و نه‌وه‌کانی ئه‌رو‌ن به‌هه‌رچوار لای زه‌ویدا و ئه‌خۆن و ئه‌خۆنه‌وه له‌خواردمه‌نه‌یه‌کانی زه‌وی، دوا‌یی فریشته‌کان به‌خوا‌یان ووت له‌پ‌روی به‌نده‌یی و بچو‌کیه‌وه: تۆ چۆن دروست نه‌که‌ی له‌زه‌ویدا که‌سانی خراپه‌ بلا‌و بکه‌نه‌وه له‌زه‌ویدا و خوی‌تی یه‌که‌تر بریژن و ری‌گه‌ی له‌یه‌که‌تری بگرن بۆ زۆرکردنی سامان له‌پیت و فه‌ری زه‌وی؟ ئیمه‌ هه‌مو کاتی به‌رده‌وامین له‌سه‌ر په‌رستی تۆ.

دوا‌یی خوای مه‌زن وه‌لامی فریشته‌کانی دایه‌وه به‌فه‌رموده‌یه دل‌یان ئارامی په‌یدا کرد. خوای گه‌وره دا‌وای له‌فریشته‌کان کرد پ‌یوسته‌ ئیوه سوژده‌ به‌ن بۆ ئه‌و بونه‌وه‌ره که‌نا‌وی ئاده‌مه کاتی بو به‌ته‌نیکی رێک و پێک و دروستم کرد و دیمه‌نی یه‌که‌جاریم پ‌ی به‌خشی و گیانم کرد به‌به‌ریا، دوا‌یی فریشته‌کان ر‌یژی ئاده‌میان گرت و سوژده‌یان بۆ برد جگه‌ له‌ شه‌یتان که‌به‌ناشکرای و بی‌ ئا‌پ‌روی گونا‌هی ده‌ز‌پ‌ری و بی‌ فه‌رمانی خوای کرد و بی‌ شه‌رمانه‌ سه‌ری بۆ ئاده‌م دانه‌نه‌واند و سوژده‌ی بۆ نه‌برد.

کاتی خوای مه‌زن پ‌رسیاری له‌شه‌یتان کرد له‌باره‌ی سوژده‌ نه‌بردیه‌وه ووتی: من چاک‌ترم له‌ئاده‌م و ره‌گه‌زم بالا‌تره له‌و، دوا‌یی خوای مه‌زن له‌تۆله‌ی بی‌ فه‌رمانی ئه‌ودا ده‌ری کرد له‌به‌هه‌شت و دووری خسته‌وه له‌به‌زه‌یی و میه‌ره‌بانی خۆی، خوای مه‌زن نا‌وی هه‌مو بونه‌وه‌رانی ف‌ی‌ری ئاده‌م کرد که‌فریشته‌کان نه‌یان ئه‌زان‌ین، خوا فه‌رمانی دا به‌ ئاده‌م که‌هه‌والی ئه‌و بونه‌وه‌رانه‌ بدا به‌فریشته‌کان و نا‌وی هه‌مو‌یان ف‌ی‌ری ئه‌وان بکا، هه‌تا ده‌رکه‌وی بۆیان ر‌یزو زانیاری ئاده‌م، نه‌ینی جی‌گه‌نشینی ئاده‌م بۆ خوا له‌زه‌ویدا

دەربكەوى بۆيان ئادەم يەكەيەكە ناوى ئەو بونەوزانەى بى ووتن، رېزى ئادەم و نەيتى جىگەنشىنى ئەويان بۆ رون بويەو .

خوای مەزن دروستى کرد بۆ ئادەم ھاوئەلىك و کردى بەژن بۆى، لەبەھەشتا داینان بە خوشیەو ھەیانبو سەر بەستى کردن و رەواى کرد بۆيان خوار دەمەنى ھەمو ميوەکانى بەھەشت، قەردەغە کرد لیان تاکە درەختى لەھەموو درەختەکانى بەھەشت، خوای مەزن فەرموى بە ئادەم و ھەوا، بەلئى دانى ئەوان فەرمان بەردارى خوا بىن و لەفەرمودەى دەر نەچن ھەرگىز برسىتى و تىنوتى و روتالى رويان تى ئاکا، خوا فەرموى: ئیو لەشەیتان بۆسن و ئاگادارى خوتان بىن لەرنگە لاتان نەدا و بى فەرمانى خواتان یى نەکا. شەیتان دەرکرا ولەمىھەرەبانى خواو زۆرى لا گرانبو ئەوان لەو خوشەدا بۆین و شەیتان لەخوشیدا نەژى.

دواى شەیتان رۆیشت بۆلای بەھەشت بەھەر جۆرى بوو ھەولى دا بۆ راکیشان و سەرنجى ئادەم و ھەوا بۆ لای خۆى. لەو ھەولەدا سەرکەوت و ئەوانى گىرۆدە کرد بەھۆى گفتوگوى پر و پوچى رازاوى خۆى. کزۆل و کزیلەى کردن و لەرنگەى راستى لایدان و لەودرەختەیان خوارد، کاتى کە لەمىوہى درەختەکەیان خوارد بەرگەکانیان لەبەر دارناو شەرمەکانیان دەرکەوتن بەپەلەو بەشەرمەوہ خویان دائەپۆشى بەگەلای دەرختەکانى بەھەشت. دواى خوای مەزنبە سەرزەنشتەوہ بانگى ئادەم و ھەواى کرد لۆمەى کردن لەسەر ئەوہى نامۆزگارى خویان لەبەر خویان بردەوہ، ئاگایان لەوہ نەما کە لەشەیتانى ترساندبوون، بەبۆنەوہ ئادەم و ھەوا بەکزۆلیەوہ لەخوایارنەوہو پەشیمان بونەوہو داواى لى بوردن و خوشبونیان لەخوا کرد، خوای مەزن مېھەرەبانى بى بەخشىن و لەوان خوشبوو. بەلام دەرى کردن لەبەھەشت و بى بەشى کردن لەو خوار دەمەنیە خوشەى بەھەشت و ناردنیە سەرزەوى و کردنى بەجىگەدارى خۆى و دوو رىگەى بۆ دانان: راغوبى وەرگرتن. رىگەلئى وونبون. بەلئى دانى ھەرکەسى راغوبى وەرگرى ئەپخاتە بەھەشت لەپاشەرۆژدا، ھەرکەسى لەرنگەى راستى خوا دەرچى ئەپخاتە دۆزەخ، ئادەم و نەوہکانى ئاگادار کرد کە دۆژمنایەتى لەئىوان ئەوان و شەیتانا بەردەوامە ھەتا

پوژی دوابی و ترساندنی له ریگه لادان و گومان پهیدا کردنی شهیتان، نه و باسانه ی رابوردن له و نایه تانه دا پوخته ی به سه رهات و چیرۆکی ئاده م و حه و او شهیتان. به لām ئاده میزاد هه یانه باوه ریان به و روداوه نیه، هه یانه باوه ریان به و به سه رهاته هه یه، نه و باوه دارانه ییش هه یانه له سنوری ده رکه وتوی قورئان ده رچوون و پشتیان به نه فسانه ی جو ه کان به ستوه له باره ی شوینی به هه شت و جگه ی نه وه ییش ئه لّین: نه و به هه شته له سه ر زه وی بوه، نه و ده رخته ئاده م و حه و له میوه که یان خوارد ده رخته گه نم بوه، ئاده م و حه و به گه لای هه نجیر شه رمگه ی خو یانیان دانه پوشت، شهیتان له قورگی ماریکا چووه به هه شت، هه تا دی نه وانه هه مویان نه له قورئاندا و نه له فهرموده ی راستی پیغه مه ردا رون نه کراونه ته وه، تا قمی له سو فیه کان نه و په ریان گرتوه له ده رچونی سنوری دیاری کراوی قورئان، مانایه کی نادیا ری و ناپه سه ندیان بو دروست کردوون: ئه لّین: به بی شه رمانه ده رخت به مانا تا قی کردنه وه یه. شهیتان به مانا ئاره زووی جیهانه. شه رمگه به مانا په ستی و بی نرخیه هه تا دی. ئیمه به جو ریکی مامنا وه ندی و داد په ره وه ی ریگه ی رونی ده رکه وتوی قورئان نه گرین و دوا ی پرو پوچی جو ه کان و له ریگه ی ده رچونی سو فیه کان و نه وانی تر ناکه وین. به کورتی باوه رمان به وشانه هه یه به سه ر ئاده م دا تپه رپوون به گو یزه ی مانای ده رکه وتوی قورئان هه لئه سین. یانی ده رخت و شه رمگه و گه لآو شهیتان به شیوه ی بی سنا و مانایان نه که ین و راست و چه پ نا گرین، نه قلیش ته نها مانای ده رکه وتوی نه وشانه وه نه گری. ئیمه دا واما ن لی نا کری بزاین نه و به هه شته چۆنه و له م سه ر زه ویه دا بووه یانه نه؟ نه و گه لایه ئاده م و حه و خو یانیان پیداپوشت چ ره گه زی بووه؟ نه و ده رخته چ شتی بووه؟ شهیتان چۆن چوه به هه شت؟ نه وانه هه مویان درێژه و شی کردنه وه یان و چۆنه تی راستیان هه و آله ی زانیاری بی وینه ی حوا ن، هه یچ په یامی بو دیاری کردنیان نه ها تو وه ته خواره وه و نه قلیش له و باره وه کۆله و بۆی دیاری نا کری.

خوای مه زن له نایه تی (١٤١) ی نه لئه نعامدا باسی نه وشته ی فهرموه که به گه وه یی خو ی به خشیویه تی به به نده کانی خو ی له خواره مه نه کان. له نایه تی (٢٧) ی پیشووی ئه م سوره ته رونی کرده ته وه که روتالی و ده رکه وتنی شه رمگه هوی ئا بر و چون و بی نرخیه بو ئاده میزاد بزیه ئاده م و حه و به هوی پاکی ده رو نیانه وه هه و لی دا پو شینی خو یانیان نه دا،

لهم ئایه تانه ی دووایشدا باسی نه وه مان بو. نه کا که به خششیکی زور گرنگتری به خشیه به بهنده کانی خوی وهك بهرگ و پۆشاک، بۆشمان رۆن نه کاته وه پۆسته ئاده میزاد شهرمگهی خویان داپۆشن به ههر پۆشاکێ بی، بیریشمان نه خاته وه که عه ره به کان بهرله هاتی ئایینی نیسلام به رۆتی نه گه ران به م لاو لای خانه ی خوادا، ئایینی نیسلام نه و کاره خراپه ی قه ده غه کرد. نه فهرموی:

يٰۤاِبْنِۤىۤ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَیْکُمْ لِبَاسًا
يُّوْرِیۤ سَوْءَ تَکُمۡ وَرِیْشًا وَّلِبَاسُ التَّقْوٰی ذٰلِکَ خَیْرٌ ذٰلِکَ مِنْ
ءَاٰیَتِ اللّٰهِ لَعَلَّہُمْ یَذَّکَّرُوْنَ ﴿٤٦﴾ یٰۤاِبْنِۤىۤ اٰدَمَ لَا یَفۡتِنَنَّکُمُ
الشَّیْطٰنُ کَمَا اَخْرَجَ اٰبَیۡکُمۡ مِنَ الْجَنَّةِ یَنۡزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسُهُمَا
لِیَرِیَہُمَا سَوْءَ تَہُمَا اِنَّہٗ یَرِیۡنَکُمۡ هُوَ وَقَبِیۡلَہٗ مِنْ حَیۡثُ لَا تَرَوُنَّہُمۡ
اِنَّا جَعَلْنَا الشَّیطٰنَ اَوْلِیَآءَ لِلَّذِیۡنَ لَا یُؤْمِنُوْنَ ﴿٤٧﴾

﴿ یابنی آدم قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَیْکُمْ لِبَاسًا یُّوْرِی سَوَاتِکُمْ ﴾ ئه ی ئاده میزاد به راستی ئیمه به خشیمانه به ئیوه و ناردومانه ته خواره وه به سهر ئیوه دا بهرگ و پۆشاکێ داپۆشی شهرمگهی ئیوه، یانی ئیمه ناردومانه ته خواره وه به سهر ئیوه دا بارانی زهوی زیندو نه کاته وه هه موشتیکی پی سهوز نه کهین. به تایه تی لۆکه و کهتان که شهرمگهی خویانیان پی دانه پۆشن، ههروه ها نازه لیشم بۆ دروست کردون که به گزوی گای زهوی نه ژین و به خوری و کورگ و موی نه وان بهرگ بۆ خۆتان نه سازین.

﴿ وَرِیْشًا ﴾ وه ئیمه به خشیمانه به ئیوه بهرگیکی تری به نرخ و نایاب له پۆشاک و کهل و پهلی مالتان خۆتانی پی نه رازینته وه به وینه ی بالنده که خویانی پی جوان نه کهن به تۆک و

به ره کانیا. یانی ئیمه نهو دوو بهر گه مان بی به خشیون: یه کیکیان شهرمگهی خۆتانی پی دانه پۆشن، نهوی تریان خۆتانی پی نهرازیتهوه. ووشه ی (ریشا) زۆر شت نه گریتسهوه له به خشراوه کانی خوا به وینه ی دارایی و هه رزانی و ناووسابون و زۆر شتی تر که نه به هۆی خۆ جوان کردن .

﴿ وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ وه بهرگی له خوا ترسان نه و بهرگه چاکتره له هه مو بهرگی، چونکه خاوه نه که ی نه پارێزی له سزای خوا به وینه ی بهرگی خاوه نه که ی نه پارێزی له گه رماو سه رما. بهرگی له خوا ترسان جو ره کانیا زۆرن: خۆپاراستن له قه دهغه کراوه کان، کردنی کردهوی چاک، داوین پاک ی، راست گۆیی، شهرم کردن، رهوشتی چاک هه تادی. نهوانه هه مویان ناوبراون به بهرگ. لی ره دا به مانا بهرگ و کهل و به ی نایابی ناوما له .

﴿ ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴾ به به خشیونی نهو بهرگانه به ئاده میزاد له وه لگانه نه سه ر ناسینی خواو به یه کدانانی خوا، بۆ نه وه ن بیر بکه نه وه له چاکه ی خوا، دوا یی سوپاسی خوا بکه ن له سه ر پاراستنیان له گه رما و سه رماو روتالی و روداوی ترو شهرمگه یان دانه پۆشی و نهیشیان پارێزی له سزای خوا .

له و نایه تانه ی پێشوردا خوا باسی دوژمنایه تی شهیتان و باسی بهرگ و پۆشاک کردو رونی کردهوه شهیتان داوی دانا بۆ ئاده م و حه وا و ده ری کردن له به هه شت، ناسایش و خۆشی نهوانی گێرا به نازار و ماندوو بون و خه فه ت و کوله مه رگی، له م نایه ته ی دوا ییدا کورانی ئاده م نه ترسی ئی که شهیتان نه یان خاته داوی خۆیه وه و باریان گران نه کا به گونا هه تا نه یه لێ بچن بۆ به هه شت له پاشه روژدا بۆ درێژه ی نهو باسه خوا فه رموی:

﴿ يَا بَنِي آدَمَ ﴾ نه ی ئاده میزاد و کورانی ئاده م. بیژراوه ئه م نایه ته روی پی کراوه بۆ لای نهوانه به روتی ته و اق ی مالی خوا یان نه کرد .

﴿ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ ﴾ شهیتان ئیوه بی ئاگانه کا به فی لێ خۆی و سه رتان لێ تیکبدا، به و جو ره ی باوک و دایکی ئیوه ی ده ر کرد له به هه شت، به هۆی هاندانیان بۆ خواردنی میوه ی نهو دره خته و ده ر که وتی شهرمگه یان .

﴿ يَنْزَعُ عَنْهَا لباسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا ﴾ شهيتان دای رنی له وان بهرگه کانیان بۆنه وهی ده رنجا بۆیان شهرمگه کانیان و شهرمگه یه کتر بینن که له وه وه بهر شهرمگه یه کتریان نه بینن بوو. بانه وه شیمان له بیر بی به کردنی گونا هیکه وه ئاده م و حه وا له به هه شت ده رکران. دوا ی چونیان بۆ به هه شت، دوا یی چۆن نه وه کانی ئاده م و حه وا نه چنه به هه شت که گونا ه ی زۆر کۆمه ل بووه له سه ریان؟ له وه لامدا نه بیژری میهره بانی خوا زۆر تره له گونا ه ی ئیمه به ومه رجه ی که ئیمه له تاوانی خۆمان په شیمان بینه وه.

﴿ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْهُمْ ﴾ به راستی شهيتان خوی و تاقم و سه ربازه کانی ئیوه نه بینن له جیکه یه ک ئیوه نه وان نابینن، چونکه خوا له چاوی نه وانا جوړه بیننیکي دروست کردوه له چاوی ئیوه دا دروستی نه کردو. که واته ئیوه خۆتان له داو و فیلی نه وان بهارن، دوژمنایه تی نه و اتنان له بیر نه چي، نه وان وینه ی ماری ژیر کان، کاتی نه زانن پیا نه وه نه ده ن. زانایان له نیو رونا کی مانای نه ورسته یه بیران جیا وازه، هه ندیکیان نه لئین: جنۆکه و په ری ئاده میزاد نایابینن، هه ندی تر لایان وایه دروسته بینن، به لام نه ک له سه ر نه و شیوه تاییه تی به ی له سه ری دروست کراون، کاتی خوا بیهوی نیشانی ئاده میزادیان بدا نه یان گوری به شیا وازی شیاوبی بینن، له وینه ی شیوه ی ئاده میزاد، ئیراهیم پیغمه مه رو خاتون ساری ژنی فرشته کانیان بینن، هه ندی له زانیان نه لئین: جگه له پیغمه مه ران که سی تر نایابینن، هه ندی تر لایان وایه له جیهاندا نابینن، چونکه له وانه یه ژن و کوری خوی به وان بزانی و توشی هه له بی، به لام له دوا ی ته ماشا کردنیکي زۆر له نامه کان بیری زانایانی پروا پیکراو به لگه یه کی ناشکرای بیگومان ده ست نه که وت له سه ر چاوپیکه وتنی جنۆکه و په ری. مانای ده رکه وتوی نه و رسته یه له تاییه تی سه ره وه دا زۆر تر به لگه ی بیگومانه له سه ر نه وه ی نابینن. نه و باسانه ی سه ره وه هه مویان بۆ نه وه ی جنۆکه کان له شیوازی تاییه تی خویانا نابینن، به لام له شیوه یه تر دا بیگومان بینراون. به سه رهاتی سوله یمان له گه ل (نه رنایشی) جنۆکه و هاودرنی ته ختی (به لقیس) و به کاره یانی دیوه کان له کاربی کردنیان به لگه ی بیگومان له جگه ی شیوه ی خویانا نه بینن. چاوپیکه وتنیان بۆ جگه ی پیغمه مه رانیش دروسته نه گه ر خوا ناره زوی هه بی.

﴿ إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ بەدراستی ئیمه شهیتانه کاغان کردوه بهدۆست و کار هه لئسورپنهر بۆئه و کهسانه ی ئه و تو باوه رپناهیئن به خوا و به تاك و ته نه های دانانیئن و بی فەرمانی ئه و نه کهن. به لام باوه رداران به هیچ جوړی شهیتان دهسته لآت و توانای به سه ریا نا نه، چونکه به نده ی پوختی خوان و ئیش و کاری خو یانیان سپارده ی خوا کردوه، خوایش دۆست و کار هه لئسورپنهری ئه وانه .

پرسیار/ کاتی شهیتان ئیمه بیئی و ئیمه ئه و نه بینین، وامان بۆ دهر ئه کهوی شهیتان دهسته لآتی به سه ر ئیمه دا هه یه و ئیمه به ران به ر ئه و لاواز و ژێردهسته یین، ئه توانی به په نهانی له ناو مان بدا هه ر کاتی ئاره زوی هه بی، ئیمه توانای ئه وه مان نه بی خو مان ی لی پیا ریزین، کاتی ئه وه مان زانی به چ جوړی مانای ئه وه نه کری که خرا فەرمان ئه دا به وه شهیتان له رینگه لاتان نه دا و قه ده غه ی فەر موه گو ی گرتن له شهیتان .

وه لام زۆر ئاشکرایه ئیمه شهیتان نابینین. به هه موو کرده وه خرا په کانی کار نه که نه سه ر میشکمان. گومانو خواستی خو ی بخاته دهر وغان به هه شت و دۆزه خ نین، هه تادی باوه رداران هه ستیان به و خواسته ی ئه و کردو وریا نه بیته وه، باوه ری خو یان به خواو روژی دوا یی به هیز تر نه بیته و روله خواستی شهیتان وه ر نه گیرن و وه لامی ناده نه وه و په نا له شهیتان نه گرن به هوی یار مه تی خوا ی مه ز نه وه. که واته شهیتان به ران به ر به باوه رداران دهسته لآتی نه وه لاوازه، خو ی له و که سانه لئه دا خواسته که ی بۆ ناچیته سه ر. هه ر که سیکیش باوه ری به خواو به روژی دوا یی نه بی له گه ل خواستی شهیتان ئه و او دهسته لآتی خو ی به سه رانه کیشی و رای نه کیشی بۆلای هه ر جینگه و هه ر شتی ئاره زووی هه بی و له هه ر کاتی کا بیه وی، به بیچه وانه ی ئه وانه وه باوه ردارن خو یان ناده ن به ده ست و گومان و خواستی شهیتانه وه .

هه ندی له سه ر گه ر دانه کان نه لئین: ئه و شهیتانه ئیمه نابینین بریتیه له و میکرو بانه ی میشه کان هه لیان نه گرن بۆلای ئاده میزاد، دوا یی له له شی ئاده میزاد دا زاو زی نه کهن و

به گورجی گه شه نه کهن و نه بنه هوئی نه خوشی به شیوه یه ک چاره سه رنه کری، بیری نه و
 که سانه به گوتره و به بی به لگه نه یدنه پال خوی مه زن، په یوه ندی به یاساو په پیره وی
 ئیسلامه وه نه. بی باوه ران به رله هاتی ئایینی ئیسلام پیاوه کانیا به پرژدا به پروتی
 نه سورانه وه بهم لاو لای خانه ی خوادا، ژنه کانیا به شه ودا نه سورانه وه، نه گهر بیان
 ویستایه حه ج یا عهره بکه نه یان ووت: نابی ئیمه به بهر گه وه بسورپینه وه به چوار لای
 خانه ی خوادا که گونا همان پتیه کردوه، بۆ نه و مه به سه هاواریا نه کرد: چ که سیکه
 بهر گیکمان بداتی حه ج یا عهره ی پتیه بکه ی، نه گهر که سی وه لامی بدانایه وه و نه و
 شته ی بدانایه نه سورانه وه نه گهر ووه لامیا نه درایه ته وه یا به پروتی نه سورانه وه یا به بهرگی
 خویانه وه نه سورانه وه له دوایدا بهر گه کانی خویانیا نه فری نه دا، بۆ باسکردنی نه و باسانا
 له و بارانه وه خوا فهرموی :

وَإِذَا فَعَلُوا
 فَحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلِ ابْتَغُوا
 لِلَّهِ مِثْلَ فَعِلِهِمْ قُلْ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ
 أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ
 وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا
 هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
 أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

﴿ وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاتِنَا ﴾ وههه کاتی بی باوههوان کاریکی بیژ لی
کراوه و خرابیان نه کرد به وینهی په رستی بته کان و کردنی هه موو قه دهغه کراوه کان،
له و کاته دا بهوان بو و ترا به نه و کاره قه دهغه کراوانه مه که نه نه یان ووت له ورووی لاسایی
کرد نه وه به بی به لگه ئیمه باو که کانی خو مانمان ده ست که و تو وه له سه ر کردنی نه و کاره
بیژ لیکراوه و له وانه وه بو مان به جی ماوه و ئیمه ییش نه یکه یین، کرده وهی نه وان یاسای بت
په رستان و جگه ی نه وانه به تاییه تی له م سه رده مه ی ئیمه دا نه و جو ره لاسایی کرده وانه
زورن. وه ک دانیشن بو پرسه و سه ردان بو لای گو رستان و لای مردوان بو وه رگرتنی فه ر،
ماچ کردنی کیل و دره خت و گل و به ردی سه ر گو رپی پیاو چاکان و نه و لاسایی
کرد نه وه له لایه ن نه خو ینده واران به تاییه تی لای ساویلکه کان و په په وانی پیرانی نه م
سه رده مه ی ئیمه یه که جار له سنوری یاسای ئیسلام ده رچوون. له هه موان خراپه تر
بیر کرده وهی سال و روژی مردوی هه ندی پیاوان .

﴿ وَاللّٰهُ اَمَرْنَا بِهَا قُلٌّ إِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ ﴾ وهه یان ووت خوا فه رمانی داوه
به کردنی نه و خراپانه و لاسایی کرده وهی باوک و باپیران، جگه له بوختان و درو به لگه ی
تریان نه بو و خوی مه زن به ریچی دانه وه فه رموی: تو بلئی: به راستی خوا فه رمان نادا
به کرده وهی خراپ و بیژلی کراوه و ناپه سه ند. یاسای خوا به جو ری ها تو ته خواره وه
فه رمان به جگه ی چاکه نادا، زور راست و بی گو مانه هه موو فه رماندانی خوا چاکه .

﴿ اتَقُولُونَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ نایا ئیوه چو ن شتی به درو نه لئین و به بوختان نه یذه ن
به سه ر خوا دا شتی ئیوه نایزانن فه رموده ی خوا به: ئیوه به بی نو ینه ر یه که عجار فه رموده ی
خواتان نه بیستوه له پیغه مه رانه وه وه رتان نه رگرتوه که نو ینه ری نیوان خواو نیوان به نده کانی
خوان، ئیتر ئیوه نه و شتانه چو ن له خو تانه وه نه لئین، هه رکه سی به نه زانینه وه شتی بلاو
بکاته وه بوختان و دو ریوه و جیگه ی پروا نه و بی ئابرویه .

﴿ قُلْ اَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَاَقِمُوا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ تو بلئی به و بی باوه رانه
په روه رده که ری من فه رمانی داوه به دا په روه ری و به راستی و یه کیچی خواو هه مو کرده وه
چاکه کان. که واته گو مانی بی باوران که نه لئین: خوا فه رمانی داوه به و کرده وه خراپانه
نه خرینه سه ر سه نو ینکه وه و، تو بلئی به وان ئیوه ورووی خو تان بکه ن بو لای په رستی خوا

ته فسیری زمانا کویی

به ریکی راهه ستن و روبکه ن بۆلای روانگه له هه موو کاتی سوژده بردنتانا له لای هه مو مزگه وتی له کاتی نوژ کردنتانا.

﴿ وَأَدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾ وه ئیوه پهروه ده که ری خۆتان بپه رستن و له و بپارێته وه و ئیوه نیازتان پاکبی له په رستندا بۆ خوا و مه به ستان هه ر پهروه ردگارتان بی بۆ جگه ی خوا نه بی.

﴿ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴾ به و ئینه ی شتی یه که م جار پهروه ردگار ئیوه ی دروست کردوه ئیوه نه گیرێته وه له رۆژی دوایدا بۆ پرسیار و پاداشت. دواپی ئیوه نه بن به دوو تا قم :

﴿ فَرِيقًا هُدَىٰ وَ فَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ ﴾ تا قمی یه که می ئاده می زاد خوا راغویی نه وانی کردوه و یاریده ی داو ن بۆ لای باوه ره تیان و ناسینی خوا و، نه و تا قمه نه وانه خویان کردوه به دۆست بۆیان و سه ره رشتی که ری خۆیان، گو ی رایه لی فه رموده ی خوابون و شه ی تیان نه کردوه به دۆستی خۆیان و، تا قمی دوو هه میان خوا رسوای کردون، پیوست بووه له سهریان له رینگه ی خوا لایه دن و شایسته ی رسوایی بن، به گوێره ی نه قل و پاکی دهرونی خۆیان هه لئه ساو ن له پاشه رۆژدا سزای سه ختیان نه در ی.

﴿ إِنَّهُمْ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ مُهْتَدُونَ ﴾ به راستی نه و تا قمی دوو هه میان شه ی تانه کانیان کردوه به دۆست و هه لئه سورینه ری کاری خۆیان له جگه ی خوا و که سیکیش جگه ی خوا وه رگری به دۆست و به سه ردار، بۆ خۆی شایسته ی رینگه لی ونبونه، وه گومان نه بن نه و تا قمه که نه وان رانمویان وه نه گرتوه به کردنی کرده وه خرا به کان به لاسایی کردنه وه ی باو که کانیان و به بوختان نه یان ووت: خوا فه رمانی داوه.

زۆر راسته هه مو خاوه ن بیرو باوه ری له کۆن و له تازه دا خۆیان به راست نه زانن و هه ر کاری بکه ن به لای خۆیا نه وه به چاکی نه ژمیرن. عه ره به کان به رله هاتنی ئایینی ئیسلام نه سورانه وه به چوار لای خانه ی خوا دا، پیاوانیان و ژنایان به روتی، له رۆژانی حه ج کردنیاندا چه وری و خواره مه دنی به تامیان نه نه خوارد، خوای مه زن بۆ روون کردنه وه ی یاسای خۆی فه رموی:

يَبْنِيْءَ آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا
وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ
الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا
فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَمَةِ كَذَلِكَ نَفْصِلُ الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٣٢﴾ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا
بَطْنٌ وَالْأِثْمَ وَالْبَغْيَ بَغْيَ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزِلْ بِهِ
سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْمُونَ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ
فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٣٤﴾

﴿ يابنی آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴾ نهی کورانی نادهم: ئیوه جوانی خوتان
وه گرگن و بیوشن و به کاری بهینن نهو شتانهی خوتانی پی جوان نه کهن و نارایشتی
خوتانی پی نه دهن لای هه مو مزگه وتی، شهرمگهی خوتان داپوشن و به پروتی نویژ و
تهواف مه کهن، کاتی نه چن بو مزگه وت خوتان بو خوش بکهن و شانه هه لگرن و موی
سهرو ریشتان پی دابهینتی، وهك له پیشه و باسکرا عه ره به کان بهرله هاتنی نایینی نیسلام
ژن و پیاویان به پروتی نه سورانه وه بو تهواف کردنی خانه ی خوا، خوی مدزن بهو پرسته یه
قه ده غهی کرد لیان و له هه مو ناده میزادی تر دهر خستنی شهرمگهو جیگه ناشرینه کان
له کاتی په رستنی خواو سورانه وه بهم لاو لای خانه ی خوادا، هوی هاتنه خواره وهی نهو
نایه ته ههرشتی پی، خوی گه و ره قه ده غهی فه رموه سهیر کردنی شهرمگهی پیاوان و ژنان،

پێویستی شی کردوو له سه‌ر ئاده‌میزاد دا پۆشی نی هه‌ردوو شه‌رمگه‌کانیان و نیوان ناوک و نه‌ژن‌یان له‌هه‌مو کاتی‌کا به‌تایبه‌تی له‌کاتی سو‌رانه‌وه‌دا بۆ ته‌وافی خانه‌ی خوا و له‌کاتی نوێژکردندا .

له‌ووشه‌ی (زینتکم) دا بۆمان روون نه‌بێته‌وه‌ خوا‌ی مه‌زن ئاده‌میزاد هان ته‌دات بۆ ئارایشت کردن و خۆ جوان کردن و پاک کرنه‌وه‌ی خۆیان له‌جێلک و چه‌په‌لی و بێ ده‌ست نوێژی و له‌ش پیسی، رازاندنه‌وه‌ی خۆیان به‌به‌رگی خاوین له‌کاتی نوێژ و نوێژی به‌کۆمه‌ل کردن و نوێژی هه‌ینی و دانیشتن له‌نیو کۆرو کۆمه‌لدا، بۆ نه‌وه‌ی بێژی لی نه‌کرێته‌وه‌و جیگه‌ی سه‌رنج نه‌بی به‌هۆی نارێکی به‌رگ و پۆشاکه‌وه‌ .

له‌مه‌و به‌ر باسکرا: عه‌ره‌به‌کان خواردنه‌مه‌نی به‌تام و چه‌وریان له‌کاتی حه‌ج و عه‌مه‌ره‌دا نه‌ته‌خوارد. خوا‌ی مه‌زن له‌و باوه‌ره‌وه‌ یاسای ئیسلامی دیاری کرد و فه‌رموی :

﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا ﴾ وه‌نیوه‌ بۆ خواردنه‌مه‌نی به‌تام و چه‌ور له‌کاتی حه‌ج و عه‌مه‌ره‌ و له‌هه‌مو کاتانی تردا، بۆ نه‌وه‌ خواردنه‌وه‌کانیش له‌شیر و شه‌ربه‌ت و ماستا، نه‌و رێستانه‌ به‌رپێچی نه‌و که‌سانه‌ نه‌دانه‌وه‌ خواردن و خواردنه‌وه‌کانیان قه‌ده‌غه‌نه‌کرد، ئیوه‌ له‌سنور ده‌رمه‌چن له‌خواردن و خواردنه‌وه‌دا و له‌به‌رگو رزانه‌وه‌ی به‌رگ و شیوه‌ی خۆتان. به‌لام به‌داخه‌وه‌ لهم سه‌رده‌مه‌ی ئێمه‌دا دانیشتوان به‌زۆری له‌سنور ده‌رچوون له‌خواردن و خواردنه‌وه‌ و به‌رگ و کالا و له‌پێشانگای مالا‌ندا. به‌چاو نه‌بیتری به‌ده‌یان خواردن و خواردنه‌وه‌ و میوه‌ دانه‌نری له‌سه‌ر میژو سفره‌. به‌ده‌یان به‌رگ و قات دروست نه‌کری و دانه‌نری به‌گوێره‌ی مۆدیل. به‌تایبه‌تی ژنان نه‌و به‌ریان گرتوه‌ له‌ده‌رچونی سنوردا له‌به‌رگ و به‌کاره‌یتانی بین و بۆیه‌ کردنی سه‌رو لیو و شتی تریانا .

﴿ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴾ به‌راستی خوا خوشی ناوی که‌سانی له‌سنور ده‌رچوون له‌خواردن و خواردنه‌وه‌و به‌رگ و شتی تردا. ئه‌بی ناگادار بین خواردن و خواردنه‌ی زۆر نه‌بێته‌ هۆی نه‌خوشی زۆر و به‌فیرۆدانی دارایی. به‌رگی بی سنور و خۆ رازاندنه‌وه‌ی له‌ش و پێشانگای هۆده‌کانی دانیشتن نه‌بن به‌ هۆی دل نازاری هه‌ژاران و له‌ناوچوونی سامان و بی ره‌وشتی و خۆه‌لکی‌شان و نه‌گه‌یشتن به‌ئاوات و لادانه‌ له‌ئایین و نیشتمان په‌روه‌ری و خزم و دراوسی په‌روه‌ری.

﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ﴾ تۆبلى: چ كەسى قەدەغەى كردووھ نارايشت و خۆرازانەوھەكى ئەوتۆ خوا دەرى ھىتاو، لەپوھەكاندا وەك لۆكەو كەتان و لەگيانداراندا بەوئىسەى ئاوريشم و خورى، لەكانگاكاندا وەك ماشين، خوا رەواى كردوھ بەرگ و خانوى جوان و سواربوونى وولاخ و كەل وپەلو ئەوشتانەى خۆتانى پى جوان و نارايشت بەدەن، ئەو شتانە خوا ھەمويانى بەخشىوھ بە ئادەمیزاد و بۆ بەندەكانى خۆى دروست كردوھ و دەرى ھىتاو بە تواناى خۆى و ئىوھىشى فېر كردوھ لەزەویدا دەريان بەيتن. بەتايەتى زېر و زېو ئەلماس و پىروژەو ياقوت و نەوت و قىرو ھەزاران شتى تر .

﴿وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ﴾ وەتۆبلى: چ كەسى قەدەغەى كردووھ چەندىن شتى پاك لە خواردەمەنى و خواردنەوھى پاك و بەتام و خۆش كە خوا رەواى كردون و دروستى كردوون بۆ ئادەمیزاد لەسەر زەوىي. ووشەى (الطبيات) ھەمو شتى پاك ئەگرىتەوھ لەپاوان بۆ ھاوړىتى ژنان و ژنان بۆ ھاودەمى پياوان، لەدەنگى خۆش و پىنى خۆش و دىمەنى جوان و باخ و بۆلاخ و چىمەن و گۆل و گۆلزار، ئەوشتانەى تىرش خوا رەواى كردوون لەھەمو رۆكەوھ .

ھەمو شتى بەگوڤرەى ياسا قەدەغەنەكرابى پاك و خاوينە، ھەرشتى خوا قەدەغەى كردبى پيس و بىزلىكراوھە: زانايانى ئىسلام بەگشتى لايان واىھ ھەمو شتى رەواىھەتا بەناشكرابى قەدەغەنەكرابى . بەگوڤرەى ئەقل ئادەمیزاد سزای نادى لەسەر ھىچ شتى ھەتا فەرماندان بە سنورى ديارى كراو دەرئەچى بۆ ھەمو شتى .

﴿قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ تۆبلى: ئەو شتانە خۆتانى پى نارايشت ئەدەن و ئەپخۆن و ئەى خۆنەوھ و ئەى پۆشن لەرۆزى بۆ كەسانىكى ئەوتۆيە باوھريان ھىتاوھ لەزىندەگانى جىھاندا بەجۆرىكى سەرەكى و لەبىچىنەدا، بى باوھرانىش ئەبنە

هاوبهشی باوهرداران له بهرهمه مه کانی زه ویدا به پلهی دووهم دواى باوهرداران، بۆ نه وهى ههردوولایان پى بژین له جیهاندا .

﴿ خَالَصْتُمْ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ نهوشتانهی بهرهمی زه وین به تایه تی بۆ باوهردارانه له رۆژی دوایدا هاوبهشیان نییه و بى باوهردان نابنه هاوبهشی باوهرداران له خوشی و خواردن و خواردنه وهى پاك و به تام. به پێچهوانه ی جیهان. گوزه رانی خوش هه ربۆ باوهرداران له پاشه پۆژدا .

﴿ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُفْلِحُونَ ﴾ هه به و جوړه ئیمه پروون نه کهینه وه شته ره واکان و نهو شتانهی قه دهغه کراون له ئایه ته کانی قورئاندا له بۆ تا قمی زاناو تیگه یشتون و باوهردیان به یه کیتی خوا هه به و نه زانن به چ جوړی سوود و هه نه گرن له ئارایش و خوارده مه نی و خواردنه وه دا و جگه ی نه وان. به هۆی ناسین و گوی رایه لی له فهرماندانی خوا نه بن به زانایانی ئاین وه به لگه دانه نین له سه ره نهو شتانه ره وان و نه وهى قه دهغه کراوه به هۆی ئایه ته کانی خوا به ته نه ها. دواى نه وهى خواى مه زن باسی نهو که سانه ی کرد له خو یانه وه ئارایش و خوارده مه نی خوا قه دهغه نه که ن، رونی نه کاته وه بنچینه و سه رچا وهى قه دهغه کراوه کان به م جوړه ی خواره وه :

﴿ قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ﴾ تۆ بلی: به راستی پهروه ده که ری من به ته نه ها قه دهغه ی کردوه نهو شتانه ی خراپه یان زۆره له گوftarو له کردار شتی ئاشکران لهو خراپانه و شتی نه نین و له گونا هه گه و ره کان نه ژمیرین و هۆی سزادانی سه ختن. وهك ده ربړینی بى باوهړی و داوین پیسی و کوشتی ناره وا، نه پیه کان وهك دووړوی و گومان و گونا ه. مانای نهو رسته یه له مانای ئایه تی (۱۵۱) ی سوره تی نه لئه نعامدا باسی کراوه .

﴿ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ وه قه دهغه ی کردوه گونا ه کردن به گشتی به گوftar و به کردار، ئیتر سنوریان بۆ دیاری کرابی وهك کوشتن و داوین پیسی به کوشتنه وه و دارلیدان و بهرده باران و ده ست برین یان سنوری دیاری کراوی بۆ دانه ترایی، وه قه دهغه یی کردوه ستم و خو به گه و ره دانان به جگه ی مافی ره وا، به وینه ی ستم

کردن له‌دانیش‌توان و خواردن و له‌ناو‌بردنی داراییان و به‌رتیل وەر‌گرتن و دهر‌به‌ده‌ری کردنیان و جگه‌ی نه‌وانیش .

﴿وَأَنْ تَشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنْزَلْ بِهِ سُلْطَانًا﴾ وه‌قه‌ده‌غهی کردووه که‌ئیه‌هاوبه‌ش بو‌خوا دابین له‌پهرستندا به‌شتی خوا بو‌نه‌شته به‌لگه‌یه‌کی نه‌ناردیته‌خوا‌روه له‌سه‌ر دروست بوونی هاوبه‌شدانان بو‌خوا له‌پهرستندا . مانای نه‌و رسته‌یه له‌نایه‌تی (۵۳) ی سوره‌تی نه‌لنه‌نعامدا باسی کراوه به‌دریژی .

﴿وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وه‌قه‌ده‌غیشی کردووه که‌ئیه‌شتی بلین و به‌دروو به‌بوختان بیده‌ن به‌سه‌ر خوا‌دا شتی ئیه‌نایزان له‌بی ئایینی و کردنی شتی ناره‌وا‌دا و لاسایی کردنه‌وه‌ی باو‌که‌کانیان بو‌کردنی کاری قه‌ده‌غه‌کراو .

﴿وَلِكُلِّ أَمَةٍ أَجَلٌ فَإِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ لَا يَسْتَأْذِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ وه‌بو‌ه‌مو کۆمه‌ل و نه‌ته‌وه‌یه ماوه‌یه‌کی دیاری کراو ه‌یه‌بو‌کۆتایی هاتن به‌ژیانیان و بنه‌پرکردنیان، ئیتر بی‌باوه‌رین یا باوه‌ردار، سه‌رۆک‌بن یا ژێرده‌سته سامانداربن یا هه‌زار، دوا‌یی هه‌رکاتی ماوه‌ی ژیا‌نیان و ته‌مه‌نیان کۆتایی پی‌هات دووانا‌که‌ون و پیش نا‌که‌ون که‌م‌ترین مساوه‌بو‌بنه‌پرکردنیان و سزادانیان . له‌پاشه‌روژ‌دا هه‌مو ئاده‌میزاد په‌رسیاریان لی‌نه‌کری له‌سه‌ر کرده‌وه‌ی چاک و خراپیان و پاداشت و تو‌له‌ی خو‌ریان وهر‌نه‌گرن . له‌نایه‌تی (۱۴۵) ی سوره‌تی نه‌لنه‌نعامدا مانای نه‌و رسته‌یه کراوه .

دوا‌ی نه‌وه‌ی خوا‌ی نه‌زن با‌سی چاکه‌کانی خو‌ی کرد به‌سه‌ر ئاده‌میزاده‌وه له‌جیه‌ه‌ان‌دا و با‌سی چاکه‌کانی خو‌ی نه‌کا به‌سه‌ریان‌ه‌وه له‌پاشه‌روژ‌دا و نه‌فه‌رموی :

يٰۤبَنِيَّ آدَمُ اِمَّا يٰۤاَتَيْنٰكَمۡ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ اٰيٰتِيۡ فَمَنْ اٰتَقٰى وَاَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُوْنَ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِيۡنَ كَذَّبُوْا بِآيٰتِنَا وَاَسْتَكْبَرُوْا عَنْهَا اُولٰٓئِكَ اَصْحٰبُ النَّارِ هُمۡ

فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ ۚ أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمُ نَصِيبُهُمْ مِّنَ الْكِتَابِ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُمْ رَسُولُنَا يُتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَأَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِّن دُونِ اللَّهِ قَالُوا اضْلُوعُنَا وَشَهِدُوا عَلَي أَنْفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ ﴿٣٧﴾ قَالَ أَدْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ فِي النَّارِ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعَنَتْ أُخْتَهَا حَتَّىٰ إِذَا دَارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَٰئِهِمْ رَبُّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَعَنَاهُمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ قَالَ لِكُلِّ ضِعْفٌ وَلَكِن لَا نَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾ وَقَالَتْ أُولَٰئِهِمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ فذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾

﴿ يَا بَنِي آدَمَ إِنَّا يَاتِيكُمْ رَسُولٌ مِّنكُمْ يَقْضُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي ﴾ نهی ناده میزاد نه گهر هاتن
 بو لای نیوه نیراوه کان لهزه گهزی خویشان و به زمانی خورتانه وه نه خویننه وه به سهر نیوه دا
 نایه ته کانی نامه ی من ، هه والی دا به نیوه به یاساو ده ستوری من نار دومه ته خواره وه بوتان .
 ﴿ فَمَنْ إِتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَخْرَجُونَ ﴾ دواپی هدر که سی خوی
 پاراستی له هاوبه شدانان بو خوا و له به دروخته وهی نه و نیراوانه ی من و کرده وهی
 چاکی کردی دواپی نه و که سانه هیچ ترسی له سهریان نیوه نه وان خه فته تبارانن له هدر دوو

ته فسیری ز مناکوی

جیهاندا، کورته‌ی مانای ئەو نایه‌ته: خوای مه‌زن ئاده‌م و نه‌وه‌کانی دروست کردن، یاساو ده‌ستوری بۆ دیاری کردن که‌له‌سه‌ری بڕۆن. پیغه‌مه‌رانیشی بۆ ناردن هه‌تا ئەو یاسا و ده‌ستورانه‌یان بێ رابگه‌یه‌نن و ئەو پیغه‌مه‌رانه له‌په‌گه‌زی خۆیان بوون، چونکه به‌و جو‌ره باشتر کارئه‌که‌نه سه‌ریان و به‌لگه‌ی به‌هێز ئەبێ له‌سه‌ریان، دوابی هه‌ر که‌سی گفتو گۆی ئەو پیغه‌مه‌رانه‌ی بیست و فهرمانبه‌رداری ئەوانب له‌ئاسایشدا ئەژی و دور ئەبێ له‌خه‌شمی خواو له‌سزای خوا.

﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا﴾ وه‌که‌سانکی نه‌وتۆ له‌ئێوه باوه‌ر به‌ئایه‌تی نامه‌ی ئیمه‌ی نه‌هێنابی و پیغه‌مه‌ره‌کانی به‌درۆ خه‌ستیه‌وه‌وه‌نه‌وه‌ی خوا نه‌یفه‌رموی. بیده‌نه پال خواو خۆی به‌گه‌وره بگری به‌رانبه‌ر به‌وئایه‌تانه‌ی ئیمه‌و لای گرانی باوه‌ر بێ هێنایان. ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەو که‌سانه دانیشتوانی نیو ئاگرن و به‌رده‌وامن له‌نیویدا و نایه‌نه ده‌ره‌وه، چونکه له‌سنوری په‌رستنی من و فهرمانی ئایه‌ته‌کانی من ده‌رچوون.

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ﴾ دوابی چ که‌سی سته‌مکارتره‌و بێ باوه‌رتره له‌ که‌سی درۆ هه‌لبه‌سی و بیدا به‌سه‌ر خوادا به‌بوختان شتی خوا فهرمانی بێ نه‌دابی یا قه‌ده‌غه‌ی کردبی، یاباوه‌ری به‌ئایه‌ته‌کانی خوانه‌هێنابی. یابه‌جو‌ری مانایان بکا به‌ دژی ویست و فهرموده‌ی خوا بی. له‌باسی مانای (٢١) ی سوره‌تی ئەله‌نعامدا ئەوباسه‌کراوه.

﴿أُولَٰئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم مِّنَ الْكِتَابِ﴾ ئەو که‌سانه بوختان که‌رو درۆ هه‌لئەبه‌سن به‌ده‌م خواوه ئەگا به‌وان به‌شی له‌وشته‌ بۆیان دیاری کراوه له‌خواره‌مه‌نی و ته‌مه‌ن له‌نامه‌ی خوادا. یانی خوای مه‌زن وازیان لی دیتی له‌جیهاندا هه‌تا ئەوبه‌شه‌ی خۆیان وه‌رئه‌گرن بۆیان نوسراوه له‌ته‌من و له‌ڕۆزی.

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا يَتَوَفَّوْنَهُمْ قَالُوا أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ هه‌تا کاتی دێ بۆلایان نێردراوه‌کانی ئیمه‌ له‌فریشته‌کانی گیان کیش و یاریده‌رانیا‌ن گیانی ئەو

كه سانه وهرئه گرن و كۆتایی به ته مه ن و رۆزی ئه وان ئه هێن له جیهاندا، فریشته کانی گیان کیش ئه لێن به و بوختان و درۆ که رانه: له چ جیگه یه کن شتی ئیوه ئه تان په رسن له جگه ی خوا و له وان ئه پارانه وه هه تا رزگارتان که ن له سزای خوا .

﴿قَالُوا صَلُّوا عَلَّا وَشَهِدُوا عَلٰی اَنْفُسِهِمْ اِنَّهُمْ كَانُوا کَافِرِیْنَ﴾ بێ باوه ران ئه لێن له وه لامی فریشته کاندا: ئه وشته ی ئیمه ئه مان په رست له ئیمه و ونبوون و نازانین له چ جیگه یه کن؟ ئه وان نایه ن رزگارمان بکه ن له سزای ئه مروژه، ئه و بێ باوه رانه شایه تی ئه دهن له سه ر خۆیان که ئه وان به راستی بێ باوه ر بوون. به لام له پاش چی؟ له کاتی که سود له و شایه تی دانه ی خۆیان وهرناگرن.

دوای ئه وه ی که بێ باوه ران شایه تیان دا له سه ر خۆیان و په رسیار و وه لام کۆتایی پێ دای فه رمان ده رئه چی به سه ر یان له لایه ن خوای مه زنه وه به سزای گرانیان و ئه فه رموی: ﴿قَالَ اَدْخِلُوا فِيْ اَمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْاِنْسِ فِي النَّارِ﴾ خوا فه رموی به و بێ باوه رانه: ئیوه به چنه نیو ئه و تا قمانه و بین به هاوڕێی ئه وانه به راستی له پێش ئیوه وه رابوردوون له جنۆکه و له ئاده میزاده بێ باوه ره کان و ئیوه له گه لێان به چنه نیو ناگری دۆزه خ. بێگومان ئه و که سانه بر وایان به خوا و پێغه مه رایه تی پێغه مه ر نه بووه له کۆن و له تازه دا وینه ی یه کن له چونیان بۆ نیو ناگری دۆزه خ .

﴿كُلَّمَا دَخَلَتْ اُمَّةٌ لَعَنَتْ اٰخِثَهَا﴾ هه مو کاتی تاقمی له بێ باوه ران چونه نیو ناگری دۆزه خ نه فره ت ئه که ن له تاقمه بێ باوه رو خوشکه هاو نایینه که ی خۆیان، زۆر پروون و ناشکرایه له و کاتانه دا نه فره ت بۆ یه کتر ئه نێرن و که چی له وه وه به ر به پروا و به دۆست و به هاو نایین و خزم و خه زوره ی یه کتری بون و پشتی یه کتریان ئه گرت، هه روایش هه مو کۆمه لێ هه وه س باز و له رێگه و ونبوو تا و انبار دۆست و خوشه و یستی یه کترین له هه مو کاتی که داو به تابه تی له کاتی خوشیدا: به لام کاتی توشی نازار و ناخۆشی بوون دۆستایه تی پێشوویان له بیر ئه چی و نه فره ت بۆ یه کتری ئه نێرن و له دژی یه کتری هه لئه سن و سودی

یه کتریان له بیر چوهو به ته مای سودی یه کتری نین، بی باوه ران دوستی یه کترین هه تا کاتی نه چنه نیو ناگری دۆزه خ .

﴿ حَتَّىٰ إِذَا أَدَارُكُوا فِيهَا جَمِيعًا ﴾ هه تا کاتی نه و بی باوه رانه یه ک له دوا ی یه ک نه چنه نیو ناگری دۆزه خ و هه مویان به یه که وه کو نه بنه وه، نه و کاته دوستایه تی نامیتی و دوژمنایه تی و بگروه و به رده ده ست بی نه که ن.

﴿ قَالَتْ أَخْرَاهُمْ لَأَوْلَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ ضَلُّوا فَأَتَيْهِمُ عَذَابًا ضَفْعًا مِنَ النَّارِ ﴾ نه لئین دوا که و توو ژیر دهسته کانیا ن به پیشه و او سه ر کر دایه تیه کانیا ن: نه ی به روه رده که ری ئیمه نه و پیشه وانه ی جیهان ئیمه یان لادا له ریگه ی راست، چونکه نه وان گه و ره و راویژ کارو چاولی کراوی ئیمه بوون، دوا بی تو بیه خشه به وان سزایه کی دووچه نانه له ناگری دۆزه خ، چونکه نه وانه هوی گومرا کردنی ئیمه بوون .

﴿ قَالَ لِكُلِّ ضَعْفٍ وَلَكِنْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ خوا فهرموی: بو هه موی یه کی له ئیوه ی ژیر دهسته و پیشه واکان هه یه دووچه ندانه یه له ناگری دۆزه خ، پیشه واکان له به رئه وه ی خو یان گومرا بون و جگه ی خوشیا ن له ریگه لادراوه، ژیر دهسته کانیش له به رئه وه ی بی باوه ربوون و لاسایی پیشه واکانیا ن کردوه ته وه. واته هه ریبه که یان خاوه نی دوو تاوانن، بۆیه سزاکانیا ن دووچه ندانه یه و به لآم ئیوه نازانن که بو ئیوه و نه وان هه یه دووچه نداندینه له سزا و هه ریبه که له و دوو تا قمه چهنه نه ندازه یه له سزا بو نه وی تریان هه یه و نازانن سزای کامیا ن سه خته ؟

﴿ وَقَالَتْ أُولَادُھُمْ لِأَخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِنْ فَضْلٍ ﴾ وه تا قمه پیشه واکان نه یان ووت: به ژیر دهسته کان له وه لآمی نه واند: دوا بی نه بو ئیوه به سه ر ئیمه وه هیج زیزو چاکه یه، ئیر ژاوه ژاو مه که ن هه مومان له توله دا یه کسانین و جباوازی له نیوئاغاندا نه هه تا خوا سزای لایه کمان زو رتر بدا، پیشه واکانیا ن له وه لآمی داوا کردنی سزای زو رتر بو یان ووتیا ن:

﴿ فذوقوا العذاب بما كنتم تكسبون ﴾ دوائی ئیوه بچیزن سزای خوا به هوی شتی
خوتان کردوتانه له گونا به ئاره زووی خوتان. كه واته ئیمه ی پیشه وای هیچ توانایه کمان
به سهر ئیوه دا نه بوه، مافی خومانه هه ردو ولامان به دوو چه ندانه سزا بدرئین .
دوای نه و باسانه ی پیشو و خوی مه زن باسی نه و شتانه مان بو نه کا تو شی هه ردو و لای
پیشه و او ژیره سته نه بن و نه فهر موی :

إِنَّ الَّذِينَ كَذَبُوا
بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتِّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ حَتَّى يُلَاجِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ وَكَذَلِكَ نَجْزِي
الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ
وَكَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍ
تَجْرَى مِنْ تَحْتِهِمْ أَنْ يَذَاقُوا الْحَمْدَ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَٰذَا
وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهَ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ
وَنُودُوا أَنْ تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفْتُحُ لَهُمُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ ﴾ به راستی که سانیکی ئه وتو باوهریان به نایه ته کانی ئیمه نیه له قورئاندا که به لگهی رۆن له سه توانای ئیمه و راستی پیغه مه ران و خۆیان به گه و ره دانه نین له بو وهر گرتنی فه رمانی ئه و نایه تانه ناکریته وه بو ئه و که سانه دهر گاکانی ئاسمان و کرده وه کانیان وهر ناگیری به ویتیه کرده وه ی پیاو چاکان، پارانه وه یان وهر ناگیری .

﴿ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ﴾ وه نه و که سانه نایه ته کانی ئیمه به درو ئه خه نه وه و خۆیان به گه و ره دانه نین له وهر گرتنی فه رمانه کانی نایه ته کانی مندا ناچنه نیو به هه شت دوا ی مردنیان هه تا هوشتر نه چی به کونی دهرزی بچو کدا . هه ندی له زانیان لایان وایه ووشهی (الجمال) به مانا گوریسی گه و ره یه ، به هه رمانایه بی ئه و رسته یه هیما یه له وه بی باوه ران هه رگیز ناچنه ناو به هه شت و گونجاو نیه بو ئه وان ، به ویتیه ئه ووشته نه که گونجاو نیه بچن به کونی دهرزی بچو کدا .

﴿ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الْمُجْرِمِينَ ﴾ وه به ویتیه ئه و سزا خراپه ئیمه پاداشتی تاوانبارن ئه ده یته وه دهر گای به هه شتیان بو ناکریته وه هه تا ئه و شتانه نه رۆن به کونی دهرزی بچو کدا .

﴿ لَهُمْ مِنْ جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِنْ فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ﴾ بو ئه و که سانه هه یه نایه ته کانی ئیمه به درو ئه خه نه وه و خۆیان به به رز ئه گرن ژیر راخه ری له ناگری دۆزه خ که له سه ری دانه نیشن ، بۆیان هه یه له سه ریانه وه سه ره خه ری دایان ئه پۆشی له دۆزه خدا . واته ناگر هه ر چوار لای لیتی گرتوون .

﴿ وَكَذَلِكَ نُجْزِي الظَّالِمِينَ ﴾ وه هه ر به ویتیه ئه و سزایانه که ناگر سه رو ژیریان داگرتوون ئیمه سزای هه مو ئه و که سانه ئه ده یته وه سته میان له خۆیان کردو وه بی باوه ربوون . دوا ی ئه وه ی خوا له پێشه وه هه ره شه ی فه رموه له بی باوه ران به مانه وه یان له دۆزه خدا به به رده وامی ، موژده یش ئه دا به باوه رداران به مانه وه یان له به هه شتا هه تا هه تا و ئه فه رموی :

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَا تَكُفُّ عَنْهُمْ نَفَسًا إِلَّا وَجْهًا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ وه که سانیکی نه وتو باوه پریان هیناوه به خواو کرده وه چاکه کانیا ن کرده به فهرمان به رداری یاسای نامه کانی نیمه و باوه به پیغه مهرا ن به هه مو نه وجوره ی له قورئاندا رون کرا وه ته وه، نیمه داوا ناکه ی ن له هه یج که سی بو کردنی هه یج شتی مه گهر به گویره ی توانای خو ی، نه وه که سانه باوه پریان هیناوه و کرده وه چاکه کانیا ن کرده دانیشتوی به هه شتن به به رده و امی .

﴿ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غَلٍّ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارَ ﴾ وه نیمه دهرمان هیناوه له دلینا شتی له دلپسی و چه سوودی تیباوه، نه چی به ژیریا ن و به م لاوای کوشکه کانیا ن چه ن دین روبرای ناو، نه و باوه دارانه وینه ی بی باوه پرا ن نین که هه مو تا قمیکیان په لاماری به کتری نه دهن و کینه بو به کتری دهر نه پرا ن له هه ردوو جیهاندا . به لام نه و باوه پرا نانه له به هه شتا به کیان خوش دهوی کینه و دل پیسی و دوژمنایه تی له دلینا دهر کرا وه له هه ردوو جیهاندا . باوه پرا ن بوچی نه بی کینه یان له به کتری بی ؟ که سانی دژی به کتری نه بن دلینا له ناستی به کتری پیس بو وه درو یان له گه ل به کتری کرده، چونکه بی باوه پرا ن هه ندیکیان ساماندارو هه ندیکیان هه ژار بوون وه هه ندیکیان سته مکارو هه ندیکیان سته م لیکرا و بوون، له به هه شتا نه هه ژاری و نه سته م و نه نابرو بردن هه به و هه مو یان هه ست به خوشی نه که ن و رزگاریان بو وه له ناگری دوزه خ، به پیچه وانه ی دوزه خیه کان، نه و به هه شتیان هه رگیز بولای ژوری خو یان ناروانن له پله و پایه دا هه روه ک له جیهاندا و ابوون، هه مو یان به گویره ی شایه نی خو یان له خوشی و له کامه رانیدان، چونکه هه مو و کینه به له دلینا نه ماوه، به پیچه وانه ی بی باوه پرا ن .

﴿ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لَنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ﴾ وه به هه شتی کان نه لئین که جیگه ی خو یان نه بینن له به هه شتا: هه مو سو پاس و چاکه به بو خوا به کی نه وتو به که به گه وره ی خو ی راغوی نیمه ی کرده بو لای باوه پری که به به هه ی نه وه ی که نه م جیگه به رزه ی به هه شتی داوه به نیمه و، نیمه له وانه نه بووین که نه م راغویه وهر گرین نه گهر خوا شاره زایی نیمه ی نه کردایه بولای کاری که نه م جیگه به پاداشتی بی، نه و

رسته‌ی سوپاس کردنه‌ی خواجه له‌لایه‌ن نه‌و به‌هه‌شتیانه‌وه بۆ راغویی کردنیان بۆ‌لای به‌هه‌شت که‌چاکه زۆر گه‌وره و به‌نرخه .

﴿لَقَدْ جَاءَتْ رَسُولٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ﴾ جاری تر به هشتیه کان نه لئین: به راستی نیراوه کانی
خوای په روره کهری نیمه به راستی هاتون که به لئین داوه بهم به هه شته بو باوه پرداران،
شاره زای نیمه یان کرده بولای راغبایی و نیمه ش راغبیمان و هرگرت بو لای یه کیتی
خواو موزده یان داینی به به هه شت نیمه ش باوه رمان هینا. کاتی باوه پرداران نهو به هه شته
نه بین دلخوش نه بن که له جیهاندا باوه ریان هیناوه له پروژی دوایشدا به هه شتیان دراوه تی.
﴿وَنُودُوا أَنْ تُلَكُمُ الْجَنَّةَ أَوْ رَتَّمُوها بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ و بهانگی به هه شتیه کان نه کری
له لایه ن جار چی که وه نهی دانیشتوانی به هه شت: به راستی نهو به هه شته ی پیغمه ران
به لئینان به ئیوه دا و به خشر او به ئیوه نهو شته ی ئیوه کردوتانه له جیهاندا، وه ک میرات وایه
به گویره ی یاساو پهیره ی رهوشتی پیغمه ران و خوایشان به تاک و تنها داناوو گوئی
رایه لی فرموده ی خوابوون. نهو رسته یه و امان بو پروون نه کاته وه که نهو به هه شته له لایه ن
خواوه پیویسته بو مان دانراوه به وینه ی میرات له کاتی مردنی میرات لی گیراو له جیهاندا بو
میرا تبه ران پیویست کراوه بی به رانه ره. زانایان بیریان جیساوزه نه بی نهو بانگ کهره چ
که سی بی؟ هه ندیکیان نه لئین: خوای مه زنه، هه ندی لایان وایه فریشته کانن به ده ستوری
خوا.

له دوايیدا خواى مهزن نهوشته مان بړ نه فرموئ که له نيوان دوزه خيه کان و بهه شتیه کان ديت و نه روا ت پاش نه وهى هه ريه که يان ناراميان گرت له جيگه ی تاييه تی خو ياندا له بهه هشت و دوزه خدا .

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿٤٤﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَفُورُونَ ﴿٤٥﴾

﴿ وَنَادَىٰ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ النَّارِ أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا ﴾ وه دانېشتوانې بههشت بانگ نه كنهه دانېشتوانې ناگرې دوزهخ له پروژې دوايېدا، بهراستې ئېمه دهستان كهوتووه و دراوه پېمان شتې خوا بهلېنې داوه نهو شته مان بداتې چ بهراستې و بېگومان له پاداشت له سهر زمانې پېغمه ران و له سهر گړې راپه لې ئېمه .

﴿ فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ ﴾ دوايې نيا ئېوه دهستان كهوتووه شتې پهروهرده كهري ئېوه بهلېنې پېداون بهراستې له توله و سزا له سهر گړې نه گرتتان له فهرموده ي خوا، دانېشتوانې دوزهخ نه لېن له وه لامې پرسيارې دانېشتوانې بههشت بهلې: دهستان كهوت نهو شته بهلېنې بې دابووين له توله و سزاي گران بهراستې و بهي گومان، له وكاته دا چاره يان نامېنې جگه ي ووتنې راستې بلېن .

﴿ فَأَذِّنْ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَن لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴾ دوايې بانگ نه كا بانگ كهري له نېوان دوزهخي و له نېوان بههشت ياندا و ههر دوولايان بانگه كه نه بېسن كه بهراستې نه فرت و دوور بوون له بهزه يې خوا له سهر نهو كه سانه يې سته ميان له خويان كردووه و باوه ريان نه هېناوه و په رستيان له جېگه ي خويان دانه ناوه .

بهراستې دانېشتوانې بههشت زور به چاكي نه زان كه دانېشتوانې دوزهخ نه وه ي بهلېنې بې دراوه و هريان گرتووه . به لام نهو پر سياره يان لې نه كنه هه تا سوپاسي خويان بو خوا ده رېن، گړې جكه ي بې باوه رانېش بله رزېن . خه فته يان بده نې له سهر باوه رنه هېنايان، بېريان بڅنه وه نهو شته ي له جېهاندان نه يان ووت: رو به پروي باوه رداران له گالته پې كردنيان .

﴿ الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ وَيَعْتَوُئُهَا عَوَجًا وَهُمْ بِالْآخِرَةِ كَافِرُونَ ﴾ كه سانيكي نهو تو بوون نهو سته مكارانه ريگه يان له ناده ميزاد نه گرت له باوه رهيتان به ناييني خواو نه يان گېرانه وه، هه وليان نه دا ناييني خوا بگورن و خوارو خيچې بكن . نهو سته مكارانه راست وېژي و دلپاكي يان ناوي . بهلكو درو و دوورويي و ناراستيان نهوي، نهو سته مكارانه نهوانه باوه ريان به پروژې دوايې نه بووه، له پرسيارو سزاو تاواني خويان نه ترسان، چونكه پروايان به زيدنووبونه وه بههشت و بهدوزهخ نه بووه .

دوایی خوای مه‌زن به‌جوژی تر باسی به‌هه‌شته‌ی کان و دۆزه‌خیه‌ی کان نه‌کا و نه‌فه‌رموی :

وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ وَعَلَى الْأَعْرَافِ
رِجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَتِهِمْ وَنَادَوْا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلِّمُوا عَلَيْنَا
لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ
أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾ وَنَادَى أَصْحَابُ
الْأَعْرَافِ رِجَالًا يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَتِهِمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ
وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٤٨﴾ أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ
اللَّهُ بِرَحْمَةٍ أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ

﴿ ٤٩ ﴾

ئیمه‌ی موسلمان باوه‌رمان هه‌یه به‌رۆژی دوایی و به‌رسیارو پاداشت و تۆله
به‌جوژیکی کورت، وینه‌ی هه‌مو ئایینه‌کانی تر و هه‌مو پایه‌کانی ئاین. به‌لام درێژه‌ی
چۆنیه‌تی ئه‌و رۆژه له‌زانراوه نه‌ییراوه‌کانه و هه‌واله‌ی زانیاری بی وینه‌ی خوای مه‌زنه .
به‌هۆی په‌یام و سروشه‌وه زانراوه که‌له‌رۆژی دواییدا جیگه‌یه له‌نیوان به‌هه‌شت و
دۆزه‌خدا پێی ئه‌وتری (نه‌عرف) نه‌خۆشی به‌هه‌شتی تێدایه‌و نه‌ سزای دۆزه‌خ. به‌لام ئه‌و
لایه‌ی به‌سزازه به‌به‌هه‌شته‌وه ده‌رگایه‌کی تێدایه میهره‌بانی و خۆشی تێدا ئه‌ییرئ،
لایه‌که‌ی تری به‌سزازه به‌دۆزه‌خه‌وه له‌به‌رانبه‌ریه‌وه سزا ئه‌ییرئ، به‌سه‌ر ئه‌و جیگه‌وه که
پێی ئه‌وتری ئه‌عرف چهند پیاوی هه‌ن هه‌مو دانیشتوانی دۆزه‌خ و به‌هه‌شت ئه‌ناسن نه‌ک
به‌ناو به‌لکو به‌چه‌ندین نیشانه‌یه به‌لگه‌ن له‌سه‌ریان، ئه‌و پیاوانه‌ رو ئه‌که‌ن بۆلای

دانیشتوانی به‌هه‌شت و سالاویان لی ئە‌که‌ن و ئاواته‌ خوازن کاتی له‌‌کاتان ئە‌مانیش له‌‌گه‌‌لیان بن، که‌‌چاویشیان ئە‌که‌‌وی بە‌‌دۆزه‌‌خیه‌‌کان داواله‌‌خوا ئە‌که‌‌ن نه‌‌یان خه‌‌نه‌‌ لای ئە‌‌وان، له‌‌پاشا ئە‌‌و پیاوانه‌‌ له‌‌ئە‌‌نجامدا ئە‌‌چنه‌‌ نیۆ به‌‌هه‌‌شت، چونکه‌‌ ئە‌‌وان خاوه‌‌ن باوه‌‌ربوون، خوای مه‌‌زن یارمه‌‌تی و میهره‌‌بانیه‌‌کی تاییه‌‌تی ده‌‌رباره‌‌یانه‌‌ هه‌‌یه‌‌ ئە‌‌و باسانه‌‌ ی پیشوو کورته‌‌ی فە‌‌رموده‌‌ی قورئانه‌‌ له‌‌باره‌‌ی ئە‌‌عراف و دانیشتوانی سه‌‌ر ئە‌‌عراف. ریزم بو هه‌‌ندی له‌‌زانایانه‌‌ بو باسکردنی ئە‌‌و مه‌‌به‌‌ستانه‌‌ به‌‌ی به‌‌لگه‌‌ی روون درێژه‌‌یان داوه‌‌ به‌‌وباسه‌‌ له‌‌سنورده‌‌رچوون، بو رونکردنه‌‌وه‌‌ی ئە‌‌و باسانه‌‌ خوا ئە‌‌فه‌‌رموی :

﴿وَيَنْهَاجِبُ﴾ وه‌‌له‌‌نیوان به‌‌هه‌‌شت و دۆزه‌‌خ دا په‌‌رده‌‌یه‌‌ هه‌‌یه‌‌، یا له‌‌نیوان دانیشتوانی به‌‌هه‌‌شت و دۆزه‌‌خ دا په‌‌رده‌‌و شورایه‌‌ هه‌‌یه‌‌ له‌‌یه‌‌کی جوێ کردونه‌‌ته‌‌وه‌‌، ئە‌‌و په‌‌رده‌‌یه‌‌ بریتیه‌‌ له‌‌ئە‌‌عراف. وه‌‌ك خوا ئە‌‌فه‌‌رموی :

﴿وَعَلَى الْأَعْرَافِ رَجَالٌ يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِمَاتِهِمْ﴾ وه‌‌به‌‌سه‌‌ر به‌‌رزاییه‌‌کانی ئە‌‌و شورایه‌‌ که‌‌ئه‌‌روانی به‌‌سه‌‌ر به‌‌هه‌‌شت و دۆزه‌‌خدا چهند پیاوی هه‌‌ن هه‌‌موو دانیشتوانی به‌‌هه‌‌شت و دۆزه‌‌خ ئە‌‌ناسن به‌‌هۆی چهند نیشانه‌‌یه‌‌ که‌‌وه‌‌، به‌‌هه‌‌شتیه‌‌کان به‌‌ره‌‌نگی سه‌‌ی و زه‌‌رده‌‌خه‌‌نه‌‌ی لیویان و شادمانی چاویان. دۆزه‌‌خیه‌‌کان به‌‌ره‌‌شی ره‌‌نگیان و گرژی و تۆزای رومه‌‌تیان. بو زانین: ده‌‌ر که‌‌وتوی مانای ئە‌‌م ئایه‌‌ته‌‌ به‌‌لگه‌‌یه‌‌ له‌‌سه‌‌ر ئە‌‌وه‌‌ی ئە‌‌و نیشانه‌‌ هه‌‌ر پیاوانی سه‌‌ر ئە‌‌عراف ئە‌‌یان ناسن، هه‌‌ندی له‌‌زانایان ئە‌‌لین: هه‌‌مویان هه‌‌مو ئاده‌‌میزاد ئە‌‌یان ناسن. هه‌‌رچۆنی بی کاره‌‌ که‌‌ ئاسانه‌‌ که‌‌ئیمه‌‌ به‌‌رپرسیارن و داوامان لی ناکری ئە‌‌ونیشانانه‌‌ بناسین به‌‌ته‌‌واوی و به‌‌شیوه‌‌ی گشتی یابه‌‌تاییه‌‌تی شیوه‌‌یان بناسین .

پرسیار / ئە‌‌وپیاوانه‌‌ به‌‌سه‌‌ر ئە‌‌عرافه‌‌ن چ که‌‌سیکن ؟

وه‌‌لام / زانایان له‌‌وباره‌‌یه‌‌وه‌‌ بیرو بوچونی زۆریان هه‌‌یه‌‌: زۆرتریان له‌‌سه‌‌ر ئە‌‌وه‌‌ن ئە‌‌و که‌‌سانه‌‌ ئە‌‌وانه‌‌ن کرده‌‌وه‌‌ی چاک و خراپیان یه‌‌کسانه‌‌، چونکه‌‌ ئە‌‌گه‌‌ر تۆزقالتی چاکه‌‌ یا خراپه‌‌ یان زۆتر بی له‌‌وی تریان ئە‌‌بوایه‌‌ شویتنه‌‌کانیان یاله‌‌به‌‌هه‌‌شت دیاری بکرایه‌‌ به‌‌گوێره‌‌ی زۆره‌‌که‌‌یان یا له‌‌دۆزه‌‌خدا .

ته‌‌فسیری زمانکۆبی

پرسیار / دانیشتوانی به ههشت هه ربه چونیان بۆ به ههشت نه ناسرتن، ههروهه دۆزه خیه کانیش، دوابی چ پتویست ههیه به چه ندین نیشانه بۆ نایسنان ؟
وه لām / به راستی وانه بی نهو نیشانه بۆ نهوه بی ههردوو تا قمه که بهر له پرسیار و سزا له نیو یه کتیدا جوی بینهوه، وه که نهوهی تاوانبار بناسری به دهه که وتوی رومه تیان که رهوانه ی لای دادگا نه کری .

﴿ وَنَادُوا أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ﴾ وه پیاوه دانیشتوه کانی سهر نه عراف بانگ نه که نه دانیشتوانی به ههشت و نه لئین: سلاوی خواتان له سه ربی و به بی نازار بژین. یانی که ته ماشای دانیشتوانی به ههشت نه کهن خوشحالی خویان دهه ربه برن بۆیان و به ریزه وه سلاویان لی نه کهن .

﴿ لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ ﴾ پیاوانی دانیشتوانی سهر نه عراف ههشتا نه چونه ته به ههشته وه، نهوان به ناواته وهن و به ته مان بچه به ههشت و له گه ل به ههشته کان بن، چونکه نهوان خاوهی باوه ربوون، ناشکرایه هه که سی باوه ری به خوا هه بی به ته مای لیبوردن و به زه بی خواجه و ته مابرنابی له لی بوردن، به دژی بی باوه رانه وه که ته ما بر بوون .

نهو رسته یه پال به بیر و بۆ چونی نهو که سانه وه ده نی نه لئین: نهو پیاوانه ی سهر نه عراف بریتن له پیغه مه ران و پیاو چاکان و زانایان، چونکه نه چوونی نهو پیاوانه ی سهر نه عراف بۆ به ههشت و به ته مای چونی به ههشتن شیاوی نهو ریزه نه خوا به وانی به خشیوه .

﴿ وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَارُهُمْ تِلْقَاءَ أَصْحَابِ النَّارِ قَالُوا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ وه هه کاتی چاوی پیاوانی سهر نه عراف وه ربه خایه بۆ لای دانیشتوانی دۆزه خ نه لئین: نه ی پهروه ده که ری ئیمه تو ئیمه مه گپه له گه ل تا قمی سته میان له خویان کردوه بی باوه ربوون و چونه ته نیو دۆزه خ. دوا ی بانگ کردنی به ههشته کان، پیاوانی دانیشتوی سهر نه عراف بانگی دانیشتوانی دۆزه خ نه کهن. نهوه یه خوا نه فهرموی :

﴿ وَنَادَى أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ رَجُلًا يَغْرِفُ لَهُمْ بِسْمَاتِهِمْ قَالُوا مَا أَغْنَىٰ عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تُسْتَكْبِرُونَ ﴾ وه دانیشتوانی سهر نه عراف بانگی پیاوانی پی شه وای بی باوه ران نه کهن نه یانناسن به ووی نیشانه کانیا نه وه نه لئین: نه گه یشته فریاتان داراییه کو کراوه که تان و کو رو کو مه لی زورتان و شتی نیوه خوتانیان پی شه وه به گه و ره دائه نا و خوتانتان له لای

راستی و لای دانیشتوان به‌گه‌وره دانه‌ناو ئەتەتان ووت به‌ باوەرداران: ئێوه هەرگیز به‌میه‌ره‌بانی خوا ناگەن. کاتی راستی رۆژی دوایی هات و بێ باوەردان به‌سزای کرده‌وه‌کانی خۆیان ئەگەن دانیشتوانی سەر ئەعراف دووشت بیری بێ باوەردان ئەخەنه‌وه: یه‌که‌میان ئەلێن داراییه‌ کۆکراوه‌که‌تان و خۆتان به‌گه‌وره‌ دانان نه‌گه‌یشه‌ فریاتان: دووهمیان ئەوه‌یه‌ به‌بێ باوەردان ئەلێن: ئێوه ئەتەتان ووت به‌باوەردان، ئێوه‌ ناچه‌ به‌هه‌شت وەك ناماژه‌ی بۆ ئەكاو ئەفه‌رموی:

﴿أَهْؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لَا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ﴾ ئەو باوەرداره‌ هه‌زارانه‌ ئه‌و که‌سانه‌ی ئەوتۆن ئێوه‌ی بێ باوەردان له‌جه‌ه‌ندا سوێندتان ئەخوارد خوا ئەوان ناگه‌یه‌نی به‌میه‌ره‌بانی خۆی و نایان خاته‌ به‌هه‌شت. بێگومان ئەچه‌ به‌هه‌شت. ئەوه‌تا ئەفه‌رموی: دوا‌ی ئەوه‌ی دانیشتوانی سەر ئەعراف له‌وتووێژی خۆیان ئەبنه‌وه‌ له‌گه‌ڵ بێ باوەرداندا خوا‌ی مه‌زن به‌به‌خشنده‌یی و گه‌وره‌یی خۆی ئەفه‌رموی:

﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لَا خَوْفَ عَلَيْكُمْ وَلَا أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ ئێوه‌ی دانیشتوانی سەر ئەعراف بچه‌ نیو به‌هه‌شت به‌هۆی گه‌وره‌یی و به‌زه‌یی خۆمه‌وه‌، ئێوه‌ له‌مه‌وپاش ترستان له‌سه‌ نیه‌، ئێوه‌ خه‌فه‌تبار نابن بۆ ئەوه‌ی پاداشتی کرده‌وه‌یه‌کتان له‌کیس بجێ، هه‌موتان له‌ئاسایش و خوشیدا ئەژین، به‌بێ باوەردان و خۆ به‌گه‌وره‌دانانه‌کانیش ئەبێژی: ئێوه‌ش بچه‌ نیو دۆزه‌خ.

دوا‌ی ئەو باسانه‌ی پێشوو خوا باسی گفتوگۆی دانیشتوانی دۆزه‌خان بۆ ئەکا و به‌کۆڵیه‌وه‌ ئەلێن له‌رۆژی دوایدا بانگی دانیشتوانی به‌هه‌شت ئەکه‌ن، وەك ئەفه‌رموی:

وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابَ الْجَنَّةِ أَنِ افْضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا

وَعَرَّتْهُمْ الْحَيَوةُ الدُّنْيَا فَالْيَوْمَ نَنسِفُهُمْ كَمَا نَسَوُا
 لِقَاءَ يَوْمِهِمْ هَذَا وَمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿٥١﴾
 وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصَّلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
 يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ يَوْمَ يَأْتِي تَأْوِيلَهُ يَقُولُ
 الَّذِينَ نَسَوْهُ مِنْ قَبْلُ قَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ فَهَلْ لَنَا
 مِنْ شُفْعَاءَ فَيَشْفَعُوا لَنَا أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلْ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ
 قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾

بهراستی خوشحالی دانیشتوانی بههشت به رزگار بویان نه بیته هوی چاکه له سهر
 چاکه بویان. خهفتهی دانیشتوانی ناگر له سهر چاکه به له کیسیان چوه نه بیته هوی سزا
 له سهر سزا بویان دانیشتوانی ناگر نه وان دانیشتوانی بههشت له نیو چاکه و خوشی
 بهرده و امدان بویه نه فهرموی :

﴿وَنَادَىٰ أَصْحَابُ النَّارِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَنْ أَفِضُوا عَلَيْنَا مِنَ الْمَاءِ وَمِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾
 وه دانیشتوانی ناگری دوزه بانگ نه که نه ادانیشتوانی بههشت: که نیوه بریژن به سهر
 نیمه دا له ناوی بههشت نه اندازه کی و اتینویمان بشکیئی، یا یتیمان بههشتن له و
 خوارده مه نیه خوا به نیوه به خشیوه شتی بیخوین .

﴿قَالُوا إِنَّ اللَّهَ حَرَمَهَا عَلَى الْكَافِرِينَ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَهْوًا وَلَعِبًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾
 دانیشتوانی بههشت نه لئین: بهراستی خوا ناو و خوارده مه نی بههشتی قهدهغه کردووه
 له سهر بی باوه ران نه وانهی نه و تون نایینی خویانیان و هر گرتووه و گه رانویانه به خو خهریک

کردن به پروپوچ و به یاری کردن و گالته کردن منه ولنی فریودابوو ژیان و خوشی جیهان لهه رزانی و پله و پایه و سامان .

﴿قَالِیَوْمَ نُنْصَاهُمْ كَمَا نَسُوا لِقَاءَ یَوْمِهِمْ هَٰذَا وَمَا كَانُوا بِآیَاتِنَا یَجْحَدُونَ﴾ دواپی ئیمه نه مرو ئه وان به جی نه هیلین له نیو سزاداو له بیری به زه پی خو مانیان نه بهینه وه، ههروهك چون له بیری خو مانیان برده وه بی گهیشتی رژی خو یان نا ئه م رژه و ههروهك ئه وهی باوه ریان به ئایه ته کانی ئیمه نه بو که به لگه بون له سه ر یه کیتی خوا و هاتی نه م رژه و به رده و امیشون له سه ر بی باوه ری.

﴿وَلَقَدْ جِئْنَاهُمْ بِكِتَابٍ فَصْلْنَاهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ یُّؤْمِنُونَ﴾ وه به راستی ئیمه هاتوبین بولای ئه و تا قمه بی باوه رانه به نامه یه که وه ئیمه روغان کردبوه وه به و نامه یه بیرو بیرو باوه رو فه رمان و ناموزگاری یه کان به دریزی له سه ر زانستی خو مان به و رو ن کردنه وه، ئه و نامه یه شاره زایی که ره بو فه رمانی خوا و، میهره بانیه بو تا قمی باوه رنه هیئن و کار به فه رمانه کانی نه که ن. به لآم ئه و که سانه رو و وه رنه گیرن له و نامه یه دوا ی هه وه سی خو یان نه که ون و پاشه ر ژیان دوزه خه .

﴿هَلْ یَنْظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُ﴾ ئه و بی باوه رانه باوه ریان به ئایه ته کانی ئیمه نه هیئا چاوه پروانی هیچ شتیکیان نه ئه کرد مه گهر چاوه پروانی نه وه یان نه کرد به لئینان پی درابوو به و شته له سزاو چوونیان برلای ناگرو ئه نجامی ناوه پروکی نه و نامه یه که له سه ر زمانی پیغه مه ران به لئین درابو توشیان بی .

﴿یَوْمَ یَأْتِی تَأْوِيلَهُ یَقُولُ الَّذِینَ نَسُوا مِنْ قَبْلُ﴾ رژی دیت پدیدابونی شتی نه و نامه یه هه والی پیداهو بی باوه ران به چاوی خو یان راستی نه وه ی نه و نامه یه هه والی پیداهو نه ی بینن. ئه و رژه که سانیکی نه وتو وازیان له و نامه یه هیئابوو له بیری خو مانیان برده وه له وه و به ر له جیهاندا و راستیان بو ده ر که وت نه لئین:

﴿قَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبَّنَا بِالْحَقِّ﴾ به راستی هاتوبن نیرواوه کانی په روه رده که ری ئیمه به راستی و به دروستی بو رو ن کردنه وه ی زیندو و بونه وه و به هه شت و دوزه خ و شته نادیاریه کانی تر. به لآم ئیمه ی بی باوه ر له جیهاندا به درومان نه خسته وه، نه وانه یان کاتی

نهووت سزایان بینی به چاوی خوځان، له جیهاندا به پیغمه و انیان نهووت: جادوگرو بوختنا چین .

﴿ فَهَلْ لَنَا مِنْ شَفْعَاءٍ يَشْفَعُونَ لَنَا ﴾ دوايي نایا بو نیمه ههیه یه کی له تکا کاران ههتا تکامان بو بکهن لهم روژهدا له خزمهت خوادا بو لی بوردغان له گونا هه کانمان و به کردهوی ناله باری خو مانمان له گهل نه کا. بیگومان نهو ناوا ته یان پوچ و بی سوده و بی نه نجامه .

﴿ أَوْ تَرَدُّ فَعْمَلٌ غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ ﴾ یائیمه بگپړ نهوه بو لای ژبانی تری جیهان دوايي نیمه بیکهین جگه ی نهو شته ی نیمه کرد و مانه له مه و بهر و باوه پر پیغمه و هران و روژی دوايي بهتین و به دروژان نه خهینه وه یا باوه پر یه کی تی خوا بهتین و هاو بهشی بو دانه نین له په رستندا. نه گهر خوا وه لای داوا که یان بداته وه به راسی هه مونر خاندنی پوچ نه بیته وه و نه و که سه ی به تیر و به شیر نه بی باوه پر نه یه رن یه کسان نه بی له گهل که سی به خوشی و به ویستی خو ی باوه پر به راسی بهتین و سه رو دارایی خو ی داننی له ریگه ی خوا دا، نهو ش گونجاو نیه .

﴿ قَدْ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴾ به راسی نهو که سانه زیانیان له خو یان داوه، ته مه نی خو یانیان به فپرو بر دوه ته سر، ونبوه له وان شتی نه وان به دروژ و به بوختان نه یان په رست له بته کانیان که تکایان بو بکهن، هه رو هه هه مو کرده وی تاوانباران به هه وادا نه رواو سودی نابی بو یان، هه مو تکا کارو دوسته کانیان لی وون نه بی که له جیهاندا به فهرمانی نه وان ههل نه سان و هه لیان نه گرتن بو کاتی ته نگانه .

کاتی خوی مه زن باسی بی باوه ران و په رستی جگه ی خوی فهرمو، دوايي به لگه یان له سر دانه نی به هو ی نهو شتانه وه دروستی کردوون. نه فهرمو ی جگه ی خوا په رستراویکی تر نیه، رو نه کاته هه مو بونه و هران و دروست کراوانی خو ی و نه فهرمو ی:

إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ
 أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا
 وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ ۚ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ
 وَالْأَمْرُ تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾ أَدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا
 وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا فِي
 الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا وَادْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا إِنَّ رَحْمَتَ
 اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾

﴿ أَنْ رَبَّكُمْ اللَّهُ ﴾ به راستی په روه رده كه رى ئوه خوايه كه له هه مو رو يكه وه خاوه نى
 توانای بى وينه يه، هه رخوايه تنه ا له نه بونه وه بونه وه رانى هيتا وه ته بونه وه، خاوه نى
 توانايشه دواى نه مانيان له سه ر پاشما وهى له شيان دروستيان بكا ته وه و زيندو ويان
 بكا ته وه، جگه ي ئه و خوايه كه نى تر خاوه نى تواناى وا نيه. كه وا ته نا گو نجي جگه ي ئه و
 په رستراوى تر هه بى. يه كي كه له توانا كانى خوا كه نه فه رموى :
 ﴿ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ﴾ خوايه كي نه و تو يه دروستى كرد وه
 ناسمانه كان و زه وى له ما وهى شهنش روژى ئيستادا .
 زانا يان له باسى ماناى ووشه ي (في ستة أيام) بى رى جيا وازيان هه يه: هه ريه كه يان
 به جو رى مانا يان كرد وه، هوى جيا وازى بى رو بو چونيان نه گه رته وه بو لای دو وشت :
 ١. به راستى كرد وه كه نى خواى مه زن ديارى نا كرى به هوى كاته وه، نه وه تا له نا يه تى
 په نجاى سوره تى نه لقه مه ردا نه فه رموى (وما أمرنا إلاّ كَلْحٍ بِالبَصَرِ) وه كارى ئيمه
 نابى مه گه ر به ناماژه و بريقه ي چا وه.

ته فسرى زمانا كوى

۲. رۆژ کاتی دیازی ئەکری دواى بوونی ئاسمانه کان و زهوى و پهیدا بوونی روداوه کان، بهرله وان نه کات هه به به نهرۆژ .

ئەبى ئەوه بزانی مەبەست رۆژی دیاری کراوی وینەى رۆژانی ئیستا نیه که به هوی خولانه وهی گۆی زهوى بى به ده وری باز نهی خۆردا، چونکه بهرله دروست کردنی ئاسمانه کان و زهوى خۆر نه به هه تا کات و رۆژی پى دیاری بکری. به لکو مەبەست ئەوهیه که خواى مەزن بهیه کجارو له یه ک کاتا دروستی نه کردوون له گەل ئەوه یشدا خاوهنی توانایه. یانی دروست کردنه که یان له شهش جاردا بووه، بۆ ئەوهی خواى مەزن ئیمه ووریا بکاته وهو فیرمان بکا ئیمه کارو کرده وه مان له سه ر خۆو هیدایه بی، دوره بهرێز بن له په له کردندا و رام بین له کردنی هه مو کاریکا به بی په له، وورد بین له کارو کرده وه ماندا، هه رزه و لاوازو هه له شه نه بین له هه لسو که و تماندا خوایش له هه مو کهس زاناره بۆ مانای هه مو شتی. که واته پێویسته مانای (الایام) به جۆری بکری وه برگیری و بجێته ئەقله وه، به راستی بۆ دیاری کردنی ئەم مانایه زانیان بیرو بۆ چونی جیاوازی تریان ههیه جگه ی ئەوانه ی پێشو، هه یانه ئەلین: له رسته که دا و وشهیه فیردراوه واته (فی مقدار ستة أيام) له ئەندازه ی شهش رۆژدا. هه یانه ئەلین هیمایه له چه ند جار، خوا بونه وه رانی بهیه کجار دروست نه کرده. به لکو به شهش جار دروستی کردوون، له بهر ئەوهی بۆ هه مو شتی هه بی سنو ریکی دیاری کراو و کاتی دیاری کراو، هه یانه ئەلین: (الایام) هیمایه له چه ندين گۆرانکاری، خوا به که مجار بونه وه رانی وه ک ئیستا دروست نه کرده. به لکو دروست کردنه که گۆراوه له گۆرانی که وه بۆ گۆرانی تر به گوێره ی بیرو رای پهیدا بون و بهرزه بونه وهی هیری بۆلای هیری تر. (نظریة النشؤ والارتقاء) هه تا بونه وه ران وه ک ئیستای لیها تروه. وه ک ئیستا ئەیان بینین. ئەو بیرو بۆ چو نانه هه مویان ئەگو ئیج و ئیمه به لگهیه کمان نیه بۆ دیاری کردنی یه کیکیان، هه رچه نده زانیانی کۆن و تازه مانای زۆریان بۆ کرده وه، بۆیه له بهر ئەوه ئیمه ئەلین: (الایام) بۆ ئەوانه هه مو ئەگو ئیج و بۆ شتی تریش هه ر ئەگو ئیج و بهراوردی ناکهین به ئەندازه کانی ئیمه. که واته

تهفسیری زمانکۆبی

پێویست نیه هیچ کەسی پێ داگری لەسەر مەبەستی ئەو ژمارەیه بەجۆریکی تەنهاو دیاری، گومان بردن بەناوی زانستەوه روخاندنیکی گیانییه و هەولدانیکی تەوەزمیه لەبەر دەم زانستا .

﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ لەپاش دروست کردنی ئاسمانەکان و زەوی خوا بەتەواوی دەسلەاتی پەیدا کرد بەسەر عەرشددا. عەرش لەزمانی عەرەبیدا بەمانا کورسیه، لێره دا هێمایه لەدەسلەات و پاشایهتی بۆ هەموو بۆنەوهران و هەموو کاروباریان لەخواوهیه، ئایه تی (٥٤) ی لەمەودوای ئەم سورەتە مانای ئەورستەیه ئەکا کە ئەفەرموی:

﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ یانی خوا خاوهنی بۆنەوهرانەو کاروباریان ئەبا بەرپۆه، وێنە ی ئەو ی ئیستا ئەبێژری پاشا لەسەر کورسی و تەختی خو دەسلەاتی هیه بەسەر هەری می خوێا. یانی خوا دوا ی دەسلەاتی پێشوی ئەو دەسلەاتی هیه، ئەگینا خوا ی مەزن هەر لەکۆنەوه خاوهنی توانای بی براوهیه وکاتی دیاری کراو پاش و پێشی بۆ نیه .

وهك باسمان کرد ووشە ی (العرش) هێمایه لەو ی کە خوا دەسلەات و توانای و هێزی بلاو بوەتەوه بەسەر هەموو بۆنەوهراندا، بەمانای ئەو نیه کە خوا شوێنیکی تایه تی هیه و لەسەری دانیشتوه، وهك رۆن کرایه وه وێنە ی ئەو یه تەختی پاشایه تی جیگه ی فەرماندایه تی بۆ دانیشتوان و هەلسۆراندنی کاروباریان، ئەو ی شایانی باسی تەختی خوا بۆنەوهران نابزانن، بەراستی یه کێکە لەکاره نهێنیه کان وێنە ی رۆژی دوا ی پێویسته ئیمه باوهرمان بی هه بی .

بۆ زانین: مانا کردنی عەرش بە کورسی و (الاستواء) بە دانیشتن وهك هەندێ کەس ئەیلێن پوچ و بی مانایه ، چونکە خوا بەرلە عەرش هه بووه و بی جیگه بوه ئیستاش ههروایه خوا گۆرانی بەسەردانایه و گۆران بۆ بۆنەوهرانه: زانای بهرز (راغیب) لەنامه ی خویدا (مفردات القرآن) ئەفەرموی: عەرشی خوا کەس بەراستی نابزانێ. لەزانایان سادیق و حەسەن و ئەبو حەنەفە و مالیکەوه گێراوه تەوه: ئیستیواء ماناکه ی دیاره، چۆنیهتی هه ی نازانری. باوهرپی بونی پێویسته، باوهرپی نه بونی بی باوهرپی یه، پر سيار لی کردنی تازه بابه ته (بدعة). توانایه کی تری خوا ئەمه یه:

تەفسیری زمانکۆبی

﴿ يَفْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا ﴾ خوا به تاريکی شهو روناکی شهو دانه پۆشی و دواي رۆژ نه کهوی به گورجی و به بی دوا که وتن. یانی شهو دواي رۆژ نه کهوی و به په له دیت به دواي رۆژ دا ئه و جیگایانه ی رۆژیان تێدایه شهو زال ئه بی به سه ریان تاريک نه بن دواي روناکی، هه رچه نده باسی دا پۆشینی روناکی رۆژ ناکا بۆ تاريکی، چونکه رسته که به لگه یه له سه ری، هه روه ها شهو و رۆژ و تاريکی و روناکی دین و ئه پۆن به هۆی میهره بانی خواوه له بهر به رژه وهندی و په ره پێدانی ژیان و ئاسایشی بونه وهران، به و جۆره له سه ر رینگه و په چه یه کی دامه زراوی به رده وام رۆژ پهیدا ئه بی هه تا هۆی زینده گانی پهیدا بیی و پایه داربی، دواي شهو دروست ده بی بۆ ئارام و حه سانه وه و پشوی بونه وهران. یانی رۆژ بۆ جوله و کارکردن و ها توچۆ، ئه گه ر واریک بکه وی ئاده میزاد به شهو کاربکه ن و به رۆژ سه ره ون و پشو بدن له بهر نه وه یه شیوه ی پشه کانیان ناچاریان نه کا، که م جار ان وه ک یه ک ئه بی نری به و شیوه یه بۆیان هه لئه سو ری و جۆریکی نا ئاسایه و پتچه وانیه ئه و په ی ره و و پرۆگرامه یه ده قیان پتوه گرتوه بۆ ریکه خستنی هۆی ژیانان .

توانای خوا ته نها دروست کردنی ئاسمانه کان و زه وی و توانای هه لسه وړاندنی کاروباری ئه وانی نیه ته نه ایش هاوردن و بردنی شهو رۆژ نیه به دواي یه کا، یه کی تر له توانا زۆره کانی خواي مه زن ئه مه یه که ئه فه رموی:

﴿ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنَّجْمُ مُسَحَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ﴾ وه خوا دروستی کردوه خۆرو مانگ و ئه ستیره کان به رام کراوی ناماده کراوی به هۆی فه رمانی خواوه و هه لسه وړاندنیان به گوێره ی سودی بونه وهران و دانانی هه ریه که یان له شوینی شیاوی خویانا بۆ سودی گیانداران .

بۆ زانین: گفتوگۆکردن له باره ی ئه و ئه ستیره وه پتوستان به زانینی ئاسمان ناسینه وه هده، ئیمهش له و باره وه هیچ نازانین، به تایبه تی ئه و شتانه ی له ژوره وه ی خۆرو مانگه وه ن له بونه وهران و بۆشایی که زانایانی ئاسمانناس رونیان کردونه ته وه زۆربه یان به جۆریکی راستی نه زانراون، بۆیان رۆن بوته وه زۆربه ی ئه و ئه ستیره گه وهره تر ن له زه وی به هه موو گیان له بهر و بی گیانه وه به جنۆکه و فریشه کانه وه، ئه و چۆلایه تیه پانه ی ئه م گه ردونه هده تی جگه له خوا که سی تر رینگه ی بی نه بردوون و رینگه شی بی نابهن، بۆیه پتوسته

زانین و بەرپۆهبردنی بۆنەوهران هەوآلەهێ لای زانیاری خۆی بکەین، هەر خوایشە بتوانی
بیانبا بەرپۆه، ئەوێ ئیمە بزانن زۆرکەم و کۆرە، وەك ئەفەرموێ :

﴿إِلَّا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾ ئاگاداربە و بزانن بۆ خواپە دروست کردن و فەرماندان بۆ
هەمو شتی، لەبەرئەوێ دروستی کردون و بۆ خواپە فەرمانیان پێی بدا بەهەرشتی
ئارەزووی هەبێ. بەورستەپە ناوەرۆك و مەبەست و مانای رستەپە (ثم استوى على العرش)
رۆن بویەو، وەك لەمەوبەر رۆن کرایەو.

﴿تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ بەرز و بالاو گەورەپە خواکە پەرورەدەکەری هەمو
بۆنەوهرانە، پیت و فەرپۆ چاکەپە خواپە کجار زۆر و پێشومارە بۆیان و پایەدارو
بەردەوامە و خواوێ هەمویانە.

﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ ئیو بەرپۆهه لە پەرورەدەکەری خۆتان بە کزۆلی و
گریانەو و لە خوا بترسن و خۆتان لە گونا بەرپۆه و، بەپەنھانی لەدەررونی خۆتانای
پارانەو و کەتان و راست و نییاز پاکن لە کارو گفتوگۆتانا، خۆتان دوورخەنەو لەبەرچاوی
دانیشتواندا و جگەپە خوا کەسێ تەرتان مەبەست نەبێ، بەئاشکرایش لەخوا بەرپۆهه
دەررونی خۆتان لەدوورپۆ و بەرپۆه.

﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ بەراستی خوا ئەو کەسانەپە لەسنور دەرچوون خۆشی ناوین
و بەدەنگی بەرزو ناقلۆ ئەبەرپۆهه و بەقیرەقیر و هاوار نازاری دانیشتوان ئەدەن و خۆیان
هەلئە کێشن لەبەرستندا لەدەررونیان پێس و چەپەلی ئەشارنەو و نیاریان پاک نە.

﴿وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ وەئپۆه خراپە مەکەن لەئپۆ زەویدا، سەتەم لەدانیشتوان
مەکەن و هاوێش بۆ خودا دامەنن، زەوی کاول مەکەن و شارو گوندەکان مەرپۆخین،
کلیسەو مزگەوتەکان تێک مەدەن، سەرچاوەپە ناوەرۆکەکان پرمەکەنەو، بەنداوەکان
بەرمەدەنەو بەپێ هودە، دانیشتوان لە نیشتمانی خۆیان دەرەمەکەن و بەندیان مەکەن و
مەیان چەوسیننەو، دارایی و سامانیان تالان مەکەن، زەوی پرمەکەن لە خراپە بەهۆی
بەرتیلو دزی کردن و دەست درپۆزی و دەست برپن لەکپن و فرۆشتندا، بەرزو و تۆپزی

تەفسیری زمانکۆپە

بی باوه ری مه سه پتن به سهر دانیشخواندا و به ویرنه وه بیانویان بی مه گرن، میشکیان تیشک مه دهن به خواردنه وهی مه بی و کردنی قومار و وانه گرتنه وه و خویندنه وهی ناوله پ و ناماده کردنی گیانان، گۆرانی یاسای ناین و پهیدا کردنی بیروباوه ری پوچ، برین و سوتاندنی دارو دره خت، نه هیشتنی ناسایش. هاللدانی کاربه دهستان بو خراپه کردن و سستی کردن بو کاری پیوستی سهرشانیان و ریگه گرتنیان له راستی و پهیدا کردنی ناکوکی له نیوانیان دانیشخواندا و کپینی ناموسی تاوانباران بو گیره شیوینی، لایه ن گرتنی ناره وای دادوهران له دادگادا بو لایه کی تاییه تی، هه تا دی، نه و کارانه ی پیشو مه که ن له زه ویدا.

﴿ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ﴾ دوی چا کردنه وه و پاک کردنه وهی زه وی له خراپه و خوشه کردنی به دادپهروه ری و باوه رهیتان به ناین و په رستی خوا، بانگ کردن بو لای چاکه و ریک وینکی نیو گه لان چاودیری کردنی نه ندامان و پاراستی زمانی گه لان و ناردنی پیغه مه ران بو لایان.

خوای مه زن نه و زه وییه ی چاک و پاکو خوشه کردوه به و هه موه کانگاو پیت و فه ره شاروا نه دایان و له ناویا که به هیچ که سی نایه نه ژماره، زه وی رازانه وه به مانای خواره وه:

۱- به جوانی و رابواردن و پهیدا کردنی خوشی گیان و ژیان له دروست کردنی ژن و پیاو بو یه کتری و چاکه کردن، دایک و باوک و دوست بو ریز گرتن له یه کتری و ناسینی یه کتری، دهنگی خوش و گۆرانی بو زاخوای میشک. هه تادی ...

۲- بنه مای پاک و خوشه کان له خواردنه مه نی: وه که گه نم و دانه ویله ی تر سه وزه و گوشت و میوه به هه موو ره گه ز و قه واره و ره نگیانه وه. له پێشاک و ژیرره خه ره سه ره خه ره: وه که لۆکه و پیس و نه وریشم، دوی نه وانه ش ناده میزاد نایلۆن و به ره مه می تری دۆزییه وه، له مه ولا شتی تری وانه دۆزنه وه لای گومانی نیمه نیستا نایانزانین و ناچیته میشکمانه وه، ههروه ها زۆر شتی سهر سو رهیتنه ره دۆزرا وه ته وه بو نزیک خسته وه ی جیگه

دوره کانی ئاسمان و زهوی، تێپەربون لە کیشوهره کاندایه ماوهی ووردهیه کی کاتژمێر و له ماوهیه کی کهمدا، بێنی یه کتری و شتی پێیست له دوورترین جێگهوه به هۆی تهله فزیۆن و سه ته لایه ته وه. بیستی دهنگی یه کتری له و په ری جیهانه وه به هۆی رادیۆ و تهله فزیۆنه وه. پهیدا کردنی سوتهمه نی خه لۆزی به ردو دوای نهوت و به نزی و گاز و درهخت، له روناکی ئاگر و نهوته وه بۆلای کاره با له وانیشه وه بۆ لای گهرمایی زهوی و خۆرو زه رپه به تابه تی پهیدا کردنی گهرماو سه رما به هۆی کاره باوه .

لای هه مان رونه ئاده میزاد دروست نه کهن له نهوت تایه ی ماشین و فڕۆکه و جگه ی نه وانه یش، شوشه ی نه شکاو نه برای به گولله لی دروست نه کهن، بۆمبا و ناپالم و نایلۆن و په بێنی کیمیای و لوله ی ئاو رشتن و تۆزی خۆ جوان کردن میژ و کورسی دانیشتن و به رگی میژ نان خواردن و گوێ دهست کرد و سو راوی لیو کلی چاوو بویه نیۆک و پۆشاکێ ژیر به رگ و فلچه ی دگان و رهنگی چاپخانه و فیلمی سینه ماو هه زاران شتی نایه نه ژماره، نه وانه هه میوان له نهوت دروست نه کرین و له زهوی ده ره نه یترین بۆ ناشتی و هیمنی و ئاسایش بلاو کردنه وه به سه رزه ویدا نهک بۆ گێره شیونی له سه رزهوی .

نهو ئایه ته بۆمان روون نه کاته وه که ئاده میزاد نه و په ری بی باوه ری و سه ته مکاری به کار دین له هه مو شتی خراپ و یاخی بون تر نه وه یه : له بریتی خواره مه نی پهیدا کردن بۆمبا و ناپالم و کازی کیمیای و خه رده ل دروست نه کهن بۆ کوشتنی منالان و بی چاره کان و ناشیرین کردنی گه و ره کان به وه یش کۆلنا ده ن دوو که لی ژه ه راوی و گپی ئاگری سوتنه ر دروست نه کهن، دوای نه وانه یش بۆمبا ی زه رپه و هیدرو جین دروست نه کهن بۆ له ناو بردنی گیانداران و گیانان، نه وانه و چه ندین تریش بۆ تیکدانی زهوی و دووا کهوتنی گه شه ی زهوی .

به راستی ئاده میزاد په رستی خویان گوپی به بی باوه ری، خوشی و به ره می زهویان گوپی به دۆزهخ، پاشه رۆژی مرۆفایه تیان به سته به به به کارهینانی بۆمبا ی زه رپه و هایدرو جینه وه. بێگومان خوی مه زن دروستی کردو له زه ویدا خوشی و خواره مه نی پاک

تهفسیری زمانکۆبی

بۆ دانیشتوانی سه زهوی، سه مکاران و بی باوه ران دایان ناوه و نامادهیان کردوه بۆ له ناوبردن هه زاران بۆ مباو فرۆ که نه گهرین به بۆشایی هه وادا به شهو و به پرۆژ. چاوه پروانی هه له نه کدن بۆ کاول کردنی زهوی و گهیرانی به خو له میشی هه تا نه وهی ئادهم به سه زهویه وه نه مینی. که واته پیوسته ئیمه بزاین چ که سیکه زهوی له ناو نه با و تیکی نه دا، دواي نه وه خواي مه زن ئاوه دانی کردوه ته وه و خوشی و رابواردنی بۆ ئیمه داناوه له زه ویدا. که واته پیوسته به گوێره ی توانا ریگه بگرین له خوین رژاندن و کاول که رانی زهوی، به هه مو توانا مانه وه کۆسپ دابنن له ریگه ی دوژمنانی خوا و زهوی و مرو قایه تی و نیشتمان و ئاده میزاد، به لای که مه وه ده ستیشانیان بکه ین هه تا خو مانیان لی بیاریترین .

﴿ وَأَدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ﴾ وه ئیوه بهاری نه وه له خوا به ترسانتان له سزای خوا و به ته ما بو نتان بۆ پاداشتی چاکی خوا و به ئومیدی ره زامه نی خوا، مرو قی ژیر کار نه کا بۆ سودی خوی و له خواش نه ترسی که وه ری بگری له ریزی پیاو خراپاندا به هوی که مو کوری و خراپه ی خو یه وه، له هه مان کاتدا به ته مای سه ر که وتن و وه رگرتنی پاداشتی چاکیه، چونکه ترس و ته ما نه بنه هوی خو پاراستن و کردنی کاری چاک و لادان له ستم کردن و گیره شیوینی .

﴿ إِنَّ رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ به راستی به زهوی و به خششی خوا نزیکه له چا که که رانه وه، نه وانیش به ته مای میهره بانی و به زهوی بی ژماره ی خوان . له و ئایه ته وه ده رته که وی نه و که سه ی له خوا نه ترسی و به ئومیدی پاداشتی چاکی له ریزی چا که که راندا نه ژمی ری و خواي مه زن پاداشتی چا که که رانیش نه داته وه. کاتی خواي مه زن له ئایه ته کانی پی شودا هه والی دا پیمان ئاسمانه کان و زهوی و نه و شته سه ر سور هینه رانه له وانان، دواي نه وانه باسی دروست کراویکی ترو توانایه کی تری خو یمان بۆ نه کا و نه فه رموی :

وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ
الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ حَتَّى إِذَا أَقْلَّتْ سَحَابًا

ثَقَالاً سَقْنَهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ كَذَلِكَ نُخْرِجُ الْمَوْتَى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾
وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ وَالَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ
إِلَّا نَكِدًا كَذَلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾

﴿وَهُوَ الَّذِي يَرْسِلُ الرِّيحَ بِشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ﴾ وهوا كه سێكی ئەوتۆیه بایه كان
ئەنیری بەهەر چوار جۆره كانیهوه: بای رۆژههلات و رۆژئاوا وبای باکورو باشور به
موژدهو بهباران بهرله چاکه ی خوا که بارانه. پیشهی بای رۆژئاوا هه ور پهیدا ئەکا، بای
باکور هه ور کۆ ئەکاتهوه، بای باشور باران ئەبارینی، بای رۆژئاوا هه ور پارچه پارچه
ئەکا، ههروهها خوا ئەو بایانه ئەنیری.

﴿حَتَّىٰ إِذَا أَقْلَتْ سَحَابًا ثَقَالًا سَقْنَاهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنْزَلْنَا بِهِ الْمَاءَ﴾ ههتا کاتی ئەوبایانه
ههله گرن و بهرز ئەکهنهوه هه ورێکی قورس بهباران و چرو پر لهئاو ئیمه ئەو بایانه پال
پتوه ئەنێن و ئەیان نێرین بۆ لای زیندو کردنهوه ی شارێکی مردوی بێتاو وبی سهوزایی،
دوایی ئیمه ئەنێرینه خوارهوه بۆ ئەو شاره مردوه ئاوی ئەنێژین بهسه ریا.

﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِ مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ دوایی ئیمه دهرئههتین بههۆی ئەو ئاوهوه لههه مو
بهروبوم و سهوزاییه كان. پوخته ی مانای ئەو رستانه بهم جۆرهیه: بهراستی بایه كان
ههله كه ن، خۆر ئاوی زه ریاكان و ته رایی زهوی ئەکا بههه لم و بهتەم ئەو بایانه بهو
ههلمهوه بهرز ئەبنهوه بۆلای سه رهوه پاشان زهوی راپان ئەکیشی بۆلای خۆی و ئەکهوی
بهسه ریا دلۆپه کانی ئاو یهك له دوا ی یهك، ئەوانه هه مویاندین و پهیدا ئەبن به گوێره ی
دهستوری دیاری کراوی سروشت بهی گومان، بهلام چ که سێکی ئەوتۆیه ئەو سروشته ی
پهیدا کردوه و ئەو یاسایانه ی ئەوتۆ لهسه ری ئەروا بهرێک پێکی بهماوه ی چه نندین

تهفسیری زمانکۆیی

مەلایینی خولەك كەناگۆرئین بەجۆری تر؟ ئایا سروشت لەخۆیەوه پەیدا بوو؟ ئایا ئەو یاساو دەستورانه فەرمانیان داوه بە سروشت لەیەكەم كاتەوه هەتا كۆتایی، بەرێكەوت بوو بەبێ ھۆیە پەیدایان بكا؟ دوايی چاكتر واىە ئەو گومانە گۆترەكارى و بى بەلگە بى، چۆن شتیكى بى پەپرەو بى پروگرام پەپرەو پەیدا ئەكا و چۆن شتیكى بى ناگا لەخۆى شتیكى خاوەن ناگا پەیدا ئەكا. دواى ئەو پرسیارانە وەلامیكى وەرگیراو بچیتە ئەقلەوه نیە مەگەر بونی دروستكەریكى خاوەن توانا، بەرێوەبەرى ھەمو شتی لەجیگەى شیاوی خۆیا دابنى، خوايىكى ئەوتۆ نیە سروشتى دروست کردبى و ئەو دەستورە یاسانەى دانابى و ھەمو شتی بۆلای ئەو كۆتایی بى بیت، ھەمو شتی پێوستى ھەریە ئەویى و ئەو پێوستى بەھیچ شتی نەبى، دوايى بايەكان و بارینی باران و زیندوبونەوه و بوژاندنەوهى شارە مردووەكان یەكەبجار لەخواوە پەیدا ئەبن راستەوخۆ دووھم جار بەھۆى سروشتەوه كەخوا دروستى کردوہ.

﴿كَذٰلِكَ نَخْرُجُ الْمَوْتٰى لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُوْنَ﴾ ھەر بەوجۆرەى ئیمە زەوى مردوو زیندوونەكەینەوه ھەروایش ئیمە دەرئەھتین مردووەكان و زیندویان ئەكەینەوه لەرۆژى دوايیدا، بۆئەوهى ئیوە بزانی كەسێ دەسلاتی بەسەر زیندوو كردنەوهى زەوى مردوبى دەسلاتی ھەیە لەرۆژى دوايیدا ئیوەى مردوو زیندو بكا، ھە، بى ئاینەكان ئەلین: ئیمە چۆن باوەر بەزیندوو بونەوه بەیتین و كەسمان نەیینوہ دواى مردن زیندەگانی بۆ بیتەوه؟ ئەو ئەلین و كەچی بەچاوى خویان ئەبینن زەوى مردوو بى سەوزایی زیندوو ئەیتەوه و سەوزایی بۆ دیتەوه، بەلام ئەوان ناگیان لەوہ نیە ھۆى زیندووبونەوهى ھەردوولایان یەكە، دوايى بۆ ئەبى بیر نەكەنەوهو سوود وەر بگرن؟.

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيْبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِاِذْنِ رَبِّهِ﴾ وەزەویەكى پاك و بى درك و دال و بى دۆچ و ھەریزو بەھیزو خاوەن پیت كاتى باران لى دا گياو سەوزایەكانى دیتە دەرەوہ بەھۆى دەستورو ناسان كردنى پەرورەدەكەرى خۆیەوه، بەرھەم و سودى زۆرى لى پەیدا ئەبى بۆ نادەمیزاد.

لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَتَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ
 مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
 قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرُّكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ
 يَتَقَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ
 ﴿٦١﴾ أَبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ
 مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوْ عَجِبْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ
 رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ
 فَأَنْجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلِّ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا
 بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾

﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ ﴾ بهراستی ئیمه ره وانه مان کردبو نوحی کوری مهلك
 کوری منوشه نوح کوری نوخنوخ (یدریس) بولای گهله کهی خوئی و خزمه کانی، نهو
 گهلهی نوح بت په رست بوون، له جگهی خوای تاق و ته نیا نه یان په رستن .
 ﴿ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ﴾ دواپی ووتی: نهی تاقمی من ئیوه
 خوا به کی تاك و ته نها په رستن و واز له بت په رستی بهین، نه بو ئیوه هیچ په رستراوی
 جگهی خوا. که واته ئیوه فرمان بهرداری خوا بن و هه ر نهو په رستن و هاو به شی بو
 مه سازین .

﴿ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾ به راستی من ترسم ههیه له سهر ئیوه نه گهر باوهر نه هیتن له سزای رۆژی که له جیهاندا ئاو روی زهوی داپۆشی و ئیوه بخنکیتی، له پاشه رۆژیشدا توشی سزای گهره تر بن به ناگری دۆزهخ، نوح بهو رسته کورته رووی کرده گه له که ی و مه به سته کهیشی نه وه بوو نه تر سا توشی سزا بن و بهزهیی پینانا هاته وه .
﴿ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴾ کۆمه لئ له پیاوه به ریزو ماقوله کانی خزمه کانی نوح که چاویان پرپوو له سامان و پله و پایه ی جیهان ووتیان: به راستی ئیمه تو نه بینین له ئیو گومراییه کی ئاشکرادای که داوا له ئیمه نه کهیت که لا مانده ی له به رستی چند خوا به و خوا به کی ته نها به رستین !، نهو گه له گومرایی و کهم نه قلپیان نه دایه پال نوح له به ره یج شتی نه بو مه گهر هه ره له به رنه وه ی قه ده غه ی لئ نه کردن له شتی ده قیان پیه گرتبوو له به رستی به رده کان و بویان جئ مابوو له پیشوه کانیانه وه، وینه ی نهو گه له ی نوحن که دانیشتوان گیل و گومرایی نه دهنه پال نهو که سانه ئاموژ گارییان نه کهن، گفتو گو ی نا ره واو نا په سهند نه هاو یژن بو نهو که سانه که وتونه ته سهر ریگه ی شار ه زایی و راغوبی، وینه یان له م رۆزه ی ئیمه دا یه کجار زۆرن. به تایه تی نه یانه وئ له ریزی ئاین پهروه ران و زانایانی ئاینی کهم بکه نه وه.

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ نوح له وه لامی نه واند ووتی: نه ی خزمانی من: نه به منه وه گومرایی له ریگه ی راست و دروست، به لام من ئیرویکم له لایه ن پهروه رده که ری هه موو بونه وه رانه وه، به ریزترین و پیرو زترین ریگه ی راست و پیشه ی گرنگم بی سپر دراوه .

﴿ أٰبَلِغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنْصَحُ لَكُمْ ﴾ من رائه گه یه نم به ئیوه په یامه کانی پهروه رده که ری خو م، بو نه وه ی ئیوه رزگارتان بی له بنه برپون و له سزای هه ردوو جیهان و من ئاموژ گاری ئیوه نه کهم و مه به ستم چا که ی ئیوه به دلیکی پاکه وه .

﴿ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴾ وه من شتی له خوا وه نه زانم ئیوه نایزان، نه بی بزانی که خوا وه نی داد پهروه ریه، هه ره که سیکیش به و جو ره بی من نه ی په رستم له ریگه ی راست

لامان نادا، من نه زانم تواناو زانیاری خوا بی وینه، سزای خوی له بی باوه ران ناگیر پته وه، گه لی نوح گفتوگوی نوحیان نه بیستبو وه ریان نه گرت که هیچ گه لی له سهر به درو خستنه وه ی پیغمه ره کانیاں سزای درابی و نه یان نه زانی که سزای گهلانی پیشوو و دراهه، کاتی ناوی پیغمه ریان بیست سهریان سورما، بویه نوح فهرموی :

﴿اَوْعَجِثُمْ اَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلٰی رَجُلٍ مِنْكُمْ﴾ نایا ئیوه بو پیغمه ران به درو نه زانن سهرتان سور نه میئی که هاتوه بولای ئیوه ناموزگاری کردن له لایه ن پهر و رده کهری خو تانه وه بوسه ر پیاوی له ره گه زی خو تان که ناده میزاده .

﴿لِيُنذِرْكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ بو نه وه ی ئیوه بترسیئی له سزای توله کردنه وه ی بی باوه ری و گونا هه کانتان، بو نه وه ی ئیوه که له خوا بترسن و خو تان له خه شی خوا بیار پتون به هوی نه و ترساندنه وه و، بو نه وه ی ئیوه میهره بانیتان له گهل بکری له لایه ن خوا وه سزاتان نه درئی به هوی بت په رستانه وه، گه له که ی نوح نه یان ووت: نه گهر خوا بیویستایه ئیمه باوه ر به یئین فریشته ی نه ناردو ئیمه ی ناگادار نه کرد، ئیمه شتی واما ن نه بیستوه له باوک و باپیر مانه وه .

پوخته ی مانای نه و نایه ته، خزمه کانی نوح ووتیان: تو هه ر ناده میزادیکی وینه ی ئیمه نه گهر خوا بیویستایه نو پنه ر و ره وانه کراوی بناردایه فریشته یه کی نه نارد، نوح وه لامی دانه وه به وه ی که سهر سور پنه ر نه که خوا پیاوی بئیری بولای خزم و هاو ره گه زی خوی که هیچ سودیکی نه و پیاوه ی تیدانه بی مه گهر شاره زایی گه له که ی بکا بولای چاکه یان، نه وه ی سهر سور پنه ر بی نه مه یه وازیان لی به یئی به بی سود و به بی شاره زایی کردنیان. به راستی مه به ست له ناردنی پیغمه ران ترساندنه، مه به ست له ترساندن خو پاراستنه، مه به ست له خو پاراستن رزگار بونه به هوی میهره بانی و به زه بی خوا وه له پروژی دووایدا.

﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ دوا بی گه لی نوح نوحیان به درو خسته وه. نوح له خوا پارایه وه نه و گه له بنه بریکا، خوا فرمانی دا به نوح که شتیه ک دروست بکا، خوی و باوه رداران بچنه ناو نه و که شتیه، دوا بی خوی مه زن په ری دا به هه لسان و به رزبونه وه ی ناو له سهر زه ی و هه مو بی باوه ران خنکان، نوح و باوه رداران رزگاریان بوو، وه ک خوا نه فهرموی :

﴿ فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفَلَكَ وَآغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴾
 ئیمه نوح و نهو کهسانه ی نهو تو له گهلیدا بوون له نیو کهشتیه که دا رزگارمان کردن
 له خنکان، ئیمه خنکاغان به ئاو کهسانیکی نهو تو باوه ریان به نیشانه رونه کانی ئیمه نه بوو،
 به تاییه تی هه لسان و زوربوونی ئاو. به راستی نهو گهله ی نوح تاقمی بوون دلیان کویر بوو
 راستی یان نه نه زانی، له ئاستی توانای ئیمه و پیغمه رایه تی نوح کویر بوون .

به کورتی ده رگای ئاسمان به ئاو کرایه وه به سه ر نهو گهله ی نوح دا، کانیه کانی روی
 زهوی هه لقولان به ئاوی ناهه مواری و زور، سته مکاران و نهو کهسانه ی پیغمه ره که ی
 خویانیان به درو خسته وه خنکان و بنه بر بوون، نوح و نه کهسانه ی له گهلی بوون و
 باوه ریان هینابوو رزگاریان بوو، به دریزی به سه ر هاتی نوح گهله که ی و چۆنیه تی تو فان
 له سوره ته کانی تر دا دین، به یاریده ی خوای مه زن باسیان نه که ین .

زانایان نه لئین: نهو کهسانه ی باوه ریان هینابوو له پیوان (٤٠) کهس بون و له ژنان
 (٤٠)، هه ندی تریان نه لئین: (٩) کهس بون: سام و حام و یافیس و کوپانی نوح و شهش
 کهسی تر. دوا ی به سه ر هاتی نوح و خزمه کانی خوای مه زن باسی به سه ر هاتی هو دو
 خزمو کانیمان بو نه کا و نه فه رموی :

وَالْإِلَٰهَ عَادِ أَخَاهُمْ
 هُودًا قَالَ يَقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ
 ﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّكَ أَنْتَ الرَّبُّ الْكَذِبُ فِي
 سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنُظُنُّكَ مِنَ الْكَذِبِيِّتِ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَقَوْمِ
 لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

أَبْلَغُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوْ عَجَبْتُمْ
 أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ
 وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ
 فِي الْخَلْقِ بَصْطَةً فَأَذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
 ﴿٦٩﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ
 يَعْبُدُ آبَاؤُنَا فَأَنْبِئْنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ
 ﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ
 أَتُجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ
 مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ فَانْظُرُوا إِنِّي مَعَكُمْ مِنَ
 الْمُنْتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنْبِئْنَهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا
 وَقَطْعِنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ
 ﴿٧٢﴾

﴿ وای غاد اخاهم هودا ﴾ وه نیمه ره وانه مان کرد بۆلای هۆزی عادى كورى عهوسى
 كورى نيرهه كورى سام كورى نوح. برآى پشتى خويان و له ره گهزى خويان هودى
 كورى عهبدوللا كورى ره ماه كورى نه خللود كورى عاد كورى عهوس ، هود يه كه مين

ته فسىرى زمنا كۆبى

که سه گفتوگۆی به زمانی عه ره بی کردوه، هود چوار کۆری هه بوه: قه حتان، مه قحه ت، قاحیت، فالیع، یه مه نه کان له نه وهی قه حتان، موزه ره کان نه وهی فالیعن، دوو کۆره که ی تری منالیا ن نه بووه، گۆری هود له یه مه نه. خاوه نی ته فسیری ته به ری نه لی: عه لی کۆری نه بو تالیب فه رمویه تی گۆری هود له یه مه نه. که واته نه ونوسینه ی شیعه کان له سه ر گۆره که ی نو سراه که گۆری هود لای گۆری عه لیه پیوسته بکۆژرته وه .

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ﴾ هود فه رموی: نه ی تاقمی من: ئیوه خوا به رستن به ته نها و باوه رتان هه ره خوا هه بی. نه بو ئیوه هه چ خوا به به رستری جگه ی خوا، به کان شایسته ی به رستن نین .

﴿ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴾ نایا داوی بو ئیوه له سزای خوا ناترسن که ئیوه جگه ی خوا به رستن ؟ نه و رسته یه واما ن فیر نه کا که گه لی هود ناگاداری لافاوی کاتی نوح بون، چونکه نزیکبون له وکاته، بۆیه نه فه رموی: بو ئیوه له سزای خوا ناترسن. به لām گه لی نوح به رله وان گه لی تر توشی سزا نه بون، بۆیه به راشکاوی ناوی سزای گه وه ی بی ووتن .

﴿ قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ ﴾ که سانیکی نه و تر باوه ریان به خوا نه هینابو له پیاو ماقولان و به ریزه کانی تاقمه که ی هود ووتیان: به راستی ئیمه تو نه نین له ئیو که م نه قلیدا جیگه ت گرتوه، چونکه تو واز له نایینی خزمه کانی خو ت نه هینی .

﴿ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكََاذِبِينَ ﴾ وه به راستی ئیمه گومانمان وایه تو له وکه سانه ی درۆزن له م داوایه تا نه یلی: من نیراوم له لایه ن خواوه .

بۆزاین: خزمه کانی نوح به نوحیان نه ووت: ئیمه تو له گومرایی دا نه بین، گه لی هود نه یان ووت: ئیمه تو له نیر بی نه قلیدا نه بین و گومانمان وایه تو له درۆزنه کانی، چونکه نوح که شتی دروست نه کر به بی ده ریا و زه ریا وروبار، نه و کرده وه یه به روا له ت نه زاین و گومراییه، به لām هود هه چ شتیکی له وابه ته دروست نه نه کرد وروی نه کرده گه له که ی و

ته فسیری ز مناکۆبی

بی ی نهووتن: ئیوه بی نهقلن، نهوانیش بهگویره ی گفتوگری نهو وهلامیان نهدايهوه تو گیلی، چونکه بهئیمه نهلی: بتهکان مهپدرستن، بۆیه وهلامی دانهوه:

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَنَاهَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ هود فهرموی: نهی خزمانی خوم: بهمنهوه نیه کهم نهقلی و گیلی، بهلام من نیراویکم لهلايهن پهروهده کهری ههمو برنهوهران .

﴿ أُنَبِّئُكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴾ من رانه گهیهنم بهئیهو پهيامهکانی پهروهده کهری خوم، وهمن بو ئیوه ناموزگاری کهریکی نیازپاک و هیمن و بی گهردم .

﴿ أَغْجَبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِّنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ﴾ نایا ئیوه پیغهمههران بهدرو نهخنهوه سهرتان سورنهمیئی کههاتوه بۆلای ئیوه سروش لهلايهن پهروهده کهری خوتانهوه بو سهر پیاوی لهپه گهزی خوتان بو نهوهی ئیوه بترستی لهسزای و تۆلهی خوا لهسهر بیباوهری و بهدرو خستهوهی پیغهمهرهکان .

﴿ وَأذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَسْطَةً فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ وهئیهو بیرى چاکه ی خوا بکهنهوه بهسهرتانهوه کاتی خوا گهلی نوحی لهناوبرد و ئیوهی گپرا بهجیگه داری نهوان لهزهویدا وهندی لهئیهو ی کرد بهپاشا وهک شه دادی کوری عاد که ناوه دانی (رهملی عاجبی ههتا دهریای عومانی داگیر کرد) لهذوای گهلی نوح، خوا له دروست کردنتانا ئیوهی زور کردوه لهلهش و له هیترانا کهواته ئیوه بیرى چاکهکانی خوا بکهنهوه کهئیهو ی کردوه بهجیگه داری نهوان و دریزی لهش و هیزی داوه پیتان، بۆنهوهی بیر کردنهواتان ئیوه رابکیشی بۆلای سوپاسی خوا که نه بیته هزی رزگار بونتان لهسزای خوا .

﴿ قَالُوا اجْتَنِبْنَا لِنَعْبُدَ اللَّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرُ مَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴾ خزمهکانی هود ووتیان: نایا تو هاتووی بۆلای ئیمه بو نهوهی ئیمه خوا پهپرستین بهتهنهاو ئیمه واز بهپیتن لهشتی باوکهکانی ئیمه نهی پهپرستن، ئیمه بههیچ جوړی واز لهپهپرستنی بتهکان نایهرین. زور سهیره لهسزا نهمانترستی .

﴿ فَأَتِنَا بِمَا تَعَدْنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَادِقِينَ ﴾ دواى تۆ بهیینه بۆلای ئیمه شتی تۆ به لئینی به ئیمه ئه دهی و ئه مانز سیتی به هاتنی ئه وشته ئه گهر تۆ له راست وێژانی و درۆزن نیت که سزای خوا دیته خواره وه بۆ سهر ئیمه. فروسته ای خوا به گورجی وه لامی دانه وه وه فرموی:

﴿ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رَجْزٌ وَغَضَبٌ ﴾ هود فرموی: به راستی پیوسته کراوه له سهر ئیوه له لایه ن پهروه رده که ری خوتانه وه سزاو خه شم و تۆ له سه ندنه وه له ئیوه به هوی بی باوه ریشانه وه .

﴿ أَتَجَادِلُونَنِي فِي أَسْمَاءٍ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَ آبَاؤُكُمْ مَا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ ﴾ ئایا ئیوه دزایه تی من ئه که ن و ئه تانه وی سهر بکه ون به سهر مندا له باره ی ئه و ناوانه وه ئیوه خۆتان و باو کو کانتان ناوتان ناو ن و بی ناوه رۆکن، خوا نه ی ناردوه ته خواره وه بۆیان هیچ به لگه یه، هیچ هێژیکى بی نه به خشیون بۆ ئه وه ی خوا وه نی سودو زیان بن، فره مانى نه داوه بۆ په رستیان. ئیوه خۆتان ناویکتان به هه ریه که له و بتانه داناوه و کاریکتان بۆ دروست کردوون، ئه لئین: هه یانه باران ئه بارین. هه ندیکیانان ناوانون پارێزهر، یانی ئاگاداریتان ئه که ن، هه ندیکیان رۆزی دهر و ناشتی دهرن به گومانی خۆتان رۆزی و ناشتی به ده ست نه وانه، نه وانه هه مویان ناوی بی ناوه رۆکن، ئیوه خۆتان و باو که کانتان ناوتان ناو ن .

﴿ فَأَنْتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظَرِينَ ﴾ دواى ئیوه چاوه روانی هاتنه خواره وه ی سزایه بکه ن، به راستی من له گه ل ئیوه دا له و که سانه ی ن چاوه روانی ئه و سزایه ئه که ی ن، ئه و رسته یه وه لامی ئه و بی باوه رانه یه ئه یان ووت: ئاده ی سزیمان بۆ به یینه .

﴿ فَأَلْجِئْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا ﴾ دواى ئیمه هودو که سانیکی ئه و تۆ له گه ل ئه و دا باوه ریان هتیا بو به هوی به زه یی و میهره بانى له لایه ن ئیمه وه رزگارمان کردن له سزای ئیمه .

﴿ وَقَطَعْنَا دَابِرَ الَّذِينَ كَذَبُوا بآيَاتِنَا وَ مَا كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴾ وه نيمه له ناومان بر دوه بيه برمان
 کرد بنچينه و راپوژکاری كه ساييكي نه و تر كار ه به كه خه ره كاني هو ديان به درو نه خسته وه
 و باوه ريان به خواو پيغه مهري خوا نه هينا بوو. خواي مه زن جوړي نه وسزايه نارديه
 خواره وه بو سهر خزمه كاني هود كه له ناوي بردن له نايه تي (٦) ي نه لئه حقافدا روني
 كرده وه و نه فهرموي: وه به لام خزمه كاني هود له ناو بردنيان به هو ي بابه كي سارد و
 سه ختي له سنور دهر جووي بي سود ماوه ي هه وت شه و هه شت روژ به رده وام بوو .

وَإِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا قَالَ يَاقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
 مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ
 رَبِّكُمْ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ فذَرُوهَا تَأْكُلْ
 فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمْسُوهَا بِسُوءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ أَلِيمٍ ﴿٧٢﴾
 وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ
 فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ
 الْجِبَالَ بُيُوتًا فَاذْكُرُوا آيَةَ اللَّهِ وَلَا تَعْتَوْا فِي الْأَرْضِ
 مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ
 قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ
 أَنَّ صَالِحًا مُرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ

مُؤْمِنُونَ ﴿ ٧٥ ﴾ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي
ءَامَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴿ ٧٦ ﴾ فَعَقَرُوا النَّاقَةَ وَعَتَوْا عَنْ
أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا يَا صَالِحُ أَتُنْتَابِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنْ
الْمُرْسَلِينَ ﴿ ٧٧ ﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ
جَاثِمِينَ ﴿ ٧٨ ﴾ فَتَوَلَّى عَنْهُمْ وَقَالَ يَاقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
رِسَالَةَ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَكِنْ لَا تُحِبُّونَ النَّصِيحَ

﴿ ٧٩ ﴾

﴿ وَاِلٰى ثَمُوْدَ اٰخَاهُمْ صٰلِحًا ﴾ وهنیمه ره وانه مان کرد بۆلای هۆزی سه مودی کوری
عامیر یا عابیر کوری نیرهم کوری سام کوری نوح برای خویان و له ره گهزی خویان
سالح کوری عوبهید کوری ماسیخ کوری عوبهید کوری حازیر کوری سه مور ، نهو هۆزه
یه کیکه له هۆزه کانی عه ره ب که بنه بریوون .

﴿ قَالَ يٰقَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَا لَكُمْ مِنْ اِلٰهِ غَيْرِهٖ ﴾ سالح فه رموی کاتی به په یامه وه
ره وانه کرابو بۆ لایان: نهی خزمانی من: ئیوه پیویسته خوای تاك و تهنها په رستن، نیه بۆ
ئیهو هیچ خوایی شایانی په رستن بنی جگهی خوای تاك و تهنها .

﴿ قَدْ جِئْتُكُمْ بِنَبِیٍّ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ به راستی هاتوه بۆلای ئیوه نیشانه یه کی رون و ناشکرا
له لایه ن په روه رده کهری خۆتانه وه که نهو نیشانه یه ناگاداری ته واه نه دا له سه ر توانای
خووا پیغه مه رایه تی من. لی ره دا یه کی پرسیار نه کاو نه لی: نهو نیشانه یه چ شتی که
له وه لآمدا؟.

﴿ قَالَ هَذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةٌ ﴾ سالف فهرموی: نهو نیشانه ده بریتیه له هوشتری خوا، ناوبردنی نهو هوشتره به هوشتری خوا نه مه مان نیشان نه دا که زور به ریزه، چونکه خوی مه زن داوییه تیه پال خوی و له لایه ن خوییه وه نیراوه و بهس به لگه ده کی ناشکرایه له سه ر توانای بی وینهی خواو راستی پیغمه مرایه تی سالف. به کورتی نیمه ی موسلمان پرومان هه ده که نهو هوشتره له لایه ن خواوه نه هاتوه به بی هویه کی ناسایی و ناسراو له وه زیاتر ناتوانین دریزه به دروست بوونی بده یس، پیویسته نیمه پرومان هه بی که نهو هوشتره نیشانه ده کی سه رسورینه ره خوی مه زن پالی داوه به خوییه وه، پروایشمان هه ده به هوییه کی ناسایی نهو هوشتره پهیدا نه بوه وه هوشتره کانی تر، نیمه له وه زورتر بوی نالین، چونکه به هوی نیگاوه له لایه ن خوی مه زنه وه پیغمه مره وه هیچ هه والیککی بیگومان بو نیمه ده ست نیشان نه کراوه بو چوییه تی دروست بوونی نه وه ره چهنده زانیان بو باسی نهو هوشتره فهرموده ی زوریان هه ده .

﴿ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ يَأْخُذْكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ دواپی نیوه واز لهو هوشتره به یتن له گزویگای نیو زهوی بخوا، نهو هوشتره هوشتری خوییه و له زهوی خوایشدا نه له وه ری و نازاری به نیوه ناگه یه نی و، نیوه نزیککی نهو هوشتره مه که ونه وه به هیچ جوړه نازاری: نه به سه ربړین و نه به لیدان و نه به راوانان و جگه ی نه وانه یس، دواپی توشی نیوه نه بی سزایه کی زور گه وره به هوی نازاردانی نهو هوشتره، به تاییه تی به هوی سه سه ربړینه وه، دواپی صالح فهرموی:

﴿ وَادْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ ﴾ وه نیوه بیري نهو خوشی و چاکه ده بکه نه وه که خوا نیوه ی گیراوه به جیگه داری دانیشتوانی سه رزه وی له دواپی له ناوبردن و بنه برکردنی گه لی عاد به هوی خراپه و گوناھی زوریانه وه .

﴿ وَبِأَكْمٍ فِي الْأَرْضِ تَنْخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْتَحِيضُونَ الْجِبَالَ يَوْمًا ﴾ وه خوا نیوه ی داناه له زهویدا، به خشویه به نیوه جیگه ی خوش و منال و سامانی فراوان، نیوه دروست نه که ن له ده شت و پانای زهویدا چهندين کوشک و خانوی به رزو گه وره بو

کاتی هاوین و، ئیوه تاشن بۆ خۆتان له کێوه کان چه ندین خانو به تاشین و برینی بهرده کانیاں بۆ کاتی زستان .
﴿فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ دوايي ئیوه بیرى چاکه و خۆشیه کانی خوا بکه نه وه، خوا رژاندى به سه رتانا له جیگیر کردنتان له سه ر زه وى و به خشینى سامانى زۆر و، ئیوه له سنورى خوا ده رمه چن و خراپه بلا و مه که نه وه له زه ویدا و کاول کارى بۆ خۆتان مه سازنن .

به کورتى کاتی گه لی عاد له ناوچون به هوى کرده وى خراپ و سته م و گونا هه وه ، له دواى ته وان گه لی سه مود شاره کانی سه ر زه ویاں ئاوه دان کرده وه ، خواى مه زن ته مه ن درێژى و سامان زۆرى پى به خشین له جیاتی نه وى سوپاسى خوا بکه ن ده ستیا ن کرد به بلا و کرده وى خراپه و سته م و بت په رستن، خواى گه وره سالتحى پیغه مه رى بۆ ناردن بۆ گه رانه و هیا ن له بت په رستى، نه و گه له عه ره ب بوون و سالتح له خویان بوو که چی جگه له تا قمیکی هه ژار و بى ده سه لات که سیا ن دواى نه که وتن، سالتح ترساندانی له سزا و خه شى خوا، گه له که ی بیانیان پى گرت و داویان لى ی کرد له به ردیکی دیارى کرا و هوشترى بیته ده ره وه، دوايى هوشترى به گوێره ی داوا که یان له و به رده هاته ده ره وه، تا قمیکی هه ژار باوه ریا ن پى هیئا، تا قمه سامانداره کان باوه ریا ن پى ته هیئا، وه ک خوا نه فه رموى :

﴿قَالَ الْمَلَأَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لِلَّذِينَ اسْتَضَفُوا لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ﴾ تا قمه ماقول و به ریزه کانی نه وتۆ خویان به گه وره دائه نا و سه رکیشبون له خزمه کانی سالتح له سامانداره کانیا ن و باوه ریا ن نه هیئا بو و تیا ن به که سانیکی نه وتۆ به لاواز و هه ژاریان نه ژماردن و نه چه و سترانه وه که بریتى بون له هه ندی له وانه ی باوه ریا ن هیئا له هه ژاره کان : یانی سامانداری خزمى سالتح بون به دوو به شه وه : به شیکیا ن باوه ریا ن هیئا، به شى تریان چاویان له سامانداره کان کرد باوه ریا ن نه هیئا، نه و تا قمه سامانداره به هه ژاره باوه رداره کانیا ن ووت به گالته پى کردنه وه :

﴿ أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مَّرْسَلٌ مِنْ رَبِّهِ ﴾ ئایا ئیوه نه زانن به راستی صالح نیی راه
له لایه ن په روه رده که زی خویه وه، نه وه شیان به راستیه وه نه نه ووت له پرسیاره که یاندا .
﴿ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ إِلَيْهِ مُؤْمِنُونَ ﴾ هه ژاره کان ووتیان له وه لامیان: به راستی ئیمه
به شتی صالحی پیوه نیی راه بر ومان هه یه، نه وه یان نه ووت و له هه ره شه و گالته پیکردنی بی
باوه ران نه نه ترسان، چونکه له سهر بر وای ته وای و بی گومان بون به ئایینی خویان و
بر وایان به کاری خویان هه بو .

﴿ قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا إِنَّا بِالَّذِي آمَنْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ ﴾ که سانیکي نه و تو خویانیان
به گه و ره نه زانی و باوه ریان به خواو پیغه مه ری خوا نه هیتابوو ووتیان: به راستی ئیمه
به شتیکی نه و تو ئیوه باوه رتان بی هیتاوه بی باوه رین، سهر باره ی نه وه یش به لگه و نیشانه ی
زور هه بون له سهر پیغه مه رایه تی صالح، چونکه نه و ان سودی تاییه تی خویانیان
له سهر وه ی هه مو ئایینکی ئاسمانیه وه دانه نا، ناوه ر و کی نه و ئایه ته گه و ره ترین شتی که بکری
به به لگه له سهر نه وه ی خو به گه و ره دانان به زوری له سامانی فراوان و پله و پایه وه په یدا
نه بی، چونکه نه و سامانه فراوانه وایان لی نه کا یاخی بون و باوه ر نه هینن و ده ست بده نه
سته مکاری .

﴿ فَعَقِّرُوا النَّاقَةَ وَعَتُوا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ ﴾ دوا بی گه لی صالح له بی باوه ران هوشه که یان
سهر بری و له فهران و راسپارده ی په روه رده که ری خویان ده رچون که نه و هوشه
بپاریزن و ئازاری نه دهن ئاموزگاری صالحیان خسته پشت گوئی و به دژیسه وه هه لسان و
شاراوه ی ده رونی پیسی خویانیان ده رخت، رون بویه وه که جگه له سودی تاییه تی
خویان هیچ شتی تریان ناوی، به گالته وه دا وایان له صالح کرد نه گهر راست نه که ی باسزا
بیته خوار به سهر ئیمه دا .

﴿ وَقَالُوا يَا صَالِحُ أَتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴾ وه خزمانی بی باوه رانی صالح
ووتیان: نه ی صالح: تو بیه ینه بو ئیمه شتی تو به لیت بی داوه له سزاو هه ره شه ی ئیمه ی

شَهْوَةً مِّنْ دُونِ النَّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾
 وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مِّنْ
 قَرْيَتِكُمْ إِنَّهُمْ أَنْفُسٌ يَنْظَهُرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ
 إِلَّا أَمْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
 مَطَرًا فَأَنْظَرُوا كَيْفَ كَانَ عِقَابُ الْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾

﴿ وَلَوْطًا ﴾ وهنیمه ره وانه مان کرد لوتی کوری هاران کوری ناحور و برازای ئیبراهیم،
 لوت له ئورپی پایته ختی کلدانیه کان له دایکبو، نه وشاره که وتوته له لای رۆژه لاتتی
 باشوری رۆژئاوای عیراق له پارێزگهی به سه ره نهو جینگه یه ناو نه بری به زهوی بابل ودوایی
 له گه ئیبراهیمی مامی چۆن بۆ نیوان زهوی (مایین النهرین) که جینگه یه که روباری
 دجله دهوهری داوه لهو جینگه یه که وولاتی ئاشور بوه، دوایی ئیبراهیم لوتی
 له رۆژه لاتتی نه ردهن دانا.

﴿ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴾ نه و کاته ی لوت
 به گه له که ی خوی فره مو که دانیشتوی شاری سه دوم بون، خوا ره وانه ی کردبو به
 پیغه مه رایه تی بۆلایان بانگی کردن بۆلای په رستی خواو به وانی فره مو: ئایا ئیوه بۆ نهو
 کاره پیسه بیزلیکراوه نه کهن، نهو کاره یش نهو بهو له پشته وه نه چونه لای پیاوان، یانی
 نیربازی یان نه کرد ووتی: پیشی ئیوه نه که وتوه بۆ کردنی نهو کاره پیسه بیزلیکراوه هیچ
 که سی له بونه وهران، نهو رسته یه به لگه یه له سه ر نه وه ی که گه لی لوت یه که مین گه لی بوون
 نهو جوړه کاره پیسه یان په یدا کردوه، نهو کرده وه بیزلیکراوه نه مه یه که خوا نه فره موی:

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ ﴾ ئیوه ئه و کاره بیزلیکراوه ئه که نه له گه ل پیاوان هه رله بهر ئاره زووی ئازه لی خۆتان له جگه ی ژنان که ره وایه ئه و کاره بکری له گه لیان له پیشه وه، یانی پشته وه ی پیاوان لای ئیوه خۆشتر و به تامتره له پیشه وه ی ژنان. مه به ست له و ئاره زویه چونه لای پیاوانه له جگه ی ژنان که کاریکی به که س نه کرده بو به بی هویه جگه ی کوژانه وه ی کاری ئازه لی که پیشه ی هه ندی له چوار پیکانه.

﴿ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴾ به لکو به راستی ئیوه تاقمیکن له سنوری دیاری کراوی خوا و ده ستوری ئاده میزاد ده رچوون، گه یشتونه ته راده یه ک کاری ئه که ن سروشت ئه ی بیزتی و دژی ده ستوری ژیان و په ره پیدانی ئاده میزاده، له کاری ره و لائه ده ن بو لای کاری ناره و.

﴿ وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَخْرِجُوهُمْ مَنْ قَرَيْتُكُمْ ﴾ وه تاقمه که ی لوت وه لامیکیان نه بو له و کاته دا سه رزه نشتی ئه کردن له سه ر کردنی ئه و کاره خراپه و له په لامار دانیان بو ئه و شته خوا قه ده غه ی کردبو مه گه ر که ئه یانوت هه ندی له دانیشتوانی شاری سه دوم به هه ندی تریان: ئیوه ده ربکه ون و راوینن لوت و کچه کانی ئه و که سانه ی باوه ریان هیناوه له گوندو شاره که ی خۆتان.

﴿ أَتَهُمُ أَنْاسٌ يَنْظَهُرُونَ ﴾ به راستی لوت و تاقمه که ی ئاده میزادیکن خویان به پاک ئه گرن له کردنی کاری بیزلیکراوه یانی له کردنی ئه و کاره دا له گه ل ئیمه نین. به لی زۆر راسته داوینن پاکی و خۆپاراستن له کرده وه ی خراپ لای داوینن پیس و خراپه که ران و ده ست پاکی تاوانه لای به کری گیراوو خوین مژان، ههروه ها هه مو کۆمه لی خراپ و کرده وه پیسبن پیاوچاکان و پیاوانی سروشت پاکیان ناوی، له بهر هه یج شتی نه جگه ی نه وه ی پاک و چاکه که رن.

﴿ فَأَنْجَيْنَاهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا إِمْرَأَتَهُ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ ﴾ دواپی ئیمه لوت و خیزانه که ی له کچه کانی و باوه رداران رزگارمان کردن مه گه ر ژنه که ی لوت که له ژیره وه بی باوه ربوبویه کی له و که سانه له گونده که دا مانه وه و له گه ل دانیشتوانی تر دا له ناوچوون.

یانی ژنه که ی لوت که ناوی (واهیله) بو هاوریته تی نه کردن له شه و ره ویدا بو هه لهاتن له توشبونی سزای خوا، چونکه نه و ژنه دوو روی و فیلی له لوت کردبو بو سودی بی باوه ران، بویه توشی سزابو له گه ل بی باوه ران و هاوریته پیغمه ری خوا هیچ سودیکی بی نه به خشی و توشی سزا بو.

﴿ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظَرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ ﴾ وه نیمه بارانان به سهر گه لی لوتا بارانی چ بارانی بریتی بو له بارینی به ردی گوگرد به سهریانا نه ک بارانی بریتی بی له ناو، وه که له مه وپاش له نایه تی (۸۱) ی سوره تی هو دا خوا باسی نه فه رموی: دوا ی تو ته ماشا بکه و بنواره چون بو پاشه رپوژی تاوانباران.

پر سیار/ به راستی هه مو یه کی له نوح و هو د و سالح بانگی گه لی خویانیان نه کرد بۆلای به رستی خوی ته نها. به لām لوت بانگی گه لی خوی کرد بۆلای وازه یان له وکاره بیزلیکراوه، دوا ی ئایا گه لی لوت خویان به ته نها داناوه به لām له سنورلایان داوه به هو ی کردنی نه و کاره بیزلیکراوه ؟

وه لām/ به راستی گه لی لوتیش بی باوه ربوون، داوا ی لی کردون بۆلای یه کیتی، قه ده غه ی کردوه له وان بی باوه ری و هاویه شدانان بو خوا، ههروه که قه ده غه ی کردوه له وان نیربازی، بو رپون کردنه وه ی نه و مه به سه ته ته ماشای مانای نایه تی (۱۶۳) ی سوره تی شو عه را بکه، به لām لوت گرنگی داوه به و کاره خراپه. چونکه په ره ی سه ندبوو له نیوانیاندا و سه ری نه کیشا بۆلای هه مو خراپه یه، پالی پیره نان له خوا یاخی بن و پیغمه ران و نیراوانی خوا به درو بجه نه وه.

بو زانین: هه مو زانایانی نیسلام به تیکرایی پیک هاتوون له سه ره وه ی نیربازی قه ده غه یه یه کیکه له گونا هه گه وه ره کان، به لām له سزادانی نیربازی و سنوره که ی بیران جیاوازه، پیشه واه نه فی نه فه رموی: سزاکه ی ته می کردن به شتی دادوه به شیوا ی بزانی به جگه ی کوشتن. زانایانی تر لایان وایه سزاکه ی کوشته ئیر به به رده باران بی یا به شتی تر، هه ردوولای کرده وه که رو کرده وه له گه ل کراودا له و سنوره دا یه کسانن نه گه ر

ههردو لایان گه وره بن، پشه و شافعی نهی: سنوری سزای نیربازی وینهی داوین پیسی به له گهل ژنان .

رژیمی پیسی بهریتانیا نیربازی لایان ره وایه به گویره ی یاسای دهست کردی خویان به هوی دهنگدانی نه نجومه نی گشتی بهریتانیا له سالی (۱۹۶۷) زاینی، رۆژنامه ی (الاهرامی) میسری نه و هه واله ی بلاو کرده و له رۆژی ۶ / ۹ / ۱۹۶۷ . رۆژنامه ی (تایمزی) بهریتانیای له ندهنی نوی که کۆمه لی له دانیشترانی په رله مان له پیش چاوی نه و کۆردها نه و کاره ناله باره یان له گهل یه کتری کرد، کۆره کهیش به دانیششتی هه ندی له ژنان رازنیرابوه و، کۆمه لی له گه وره پیاوان له نینگلته ردها کۆریکی پی خوشبونیان له و باره یه وه پیک هینا: به گویره ی تافیکردنه و ی زۆر کهس نه و کاره ناهه مواره له زۆربه ی رژیمه کانی رۆژنا وادا کراوه به یاسا ره و ابونی نه و کاره .

وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا قَالَ يَبْقَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ
مَا لَكُمْ مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِّنْ
رَّبِّكُمْ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا
النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ
إِصْلَاحِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ
﴿٨٥﴾ وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ
عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَن ءَامَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا
وَأَذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمُ ۖ وَانظُرُوا

تهفسیری زمانکوی

كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ
مِّنْكُمْ ءَامَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ، وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا
فَأَصْبِرُوا حَتَّى يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴿٨٧﴾

﴿ وای مَدینِ أَخَاهُمْ شُعْبَا ﴾ وهئیمه ره وانه مان کرد بۆلای مناله کانی مه دینه کوری
نیبراهیم برای خویان شوعهیی کوری میکیل یا سووویب کوری به شحور کوری مه دینه،
ئهو هۆزه عه ره ب بوون دانشتووی زهوی مه عان له که ناری شام و باکوری حیجاز،
سامانداربون و به بازار گانیه وه خهویک بون. به لām بت په رست بوون، له کیشانه و پیوانه دا
زوریان بۆ خویان ئه هینا و که میان ئه دا به جگهی خویان له مامه ئه دا، له گونا هه کانی
تریشدا خویانیان ئه ئه گیرایه وه، شوعهیب به زمانی سیریانی، به مانا (پیروزه) ناوی دایکی
میکائیلی کچی لوت بو، شوعهیب ناوی دهر کردوه به خوتبه خوتنی پیغه مه ران .

﴿ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ قَدْ جَاءَتْكُمْ بَيِّنَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ ﴾ شوعهیب
فه رموی ئه ی تا قمی من: ئیوه هه ر خوا بپه رستن به ته نها، نیه بۆ ئیوه هیچ خوایی شایانی
په رستن بی جگهی خوا، به راستی هاتوه بۆلای ئیوه به لگه یه کی په کخه ر و رون و ناشکرا
له لایه ن په روه رده کهری خۆتانه وه، هه رشتی راستیه کی پی رون پیته وه پی ئه وتری:
به لگه ی ناشکرا، ئیتر ئه و به لگه یه ئه قل بی یا کاریکی تری نا ئاسایی په کخه ر بی. گومانی
تیدانیه شوعهیب به به لگه یه کی روونی په کخه ر وه چوه بۆلای گه له که ی خوی، به لām
ده قیکی دیاری کراوی بۆ ده ست نشان نا کړی له قور ئاناد، دیاری کردنی ئه و به لگه یه
به گو تره کاریه و به درۆ ئه درپته پال خوای مه زن .

﴿ فَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ ﴾ دواپی ئیوه ته واو بکه ن پیوانه و کیشانه کانتان و به یه کسان
کاریان بی بکه ن بۆ خۆتان و جگه ی خۆتان، ئامیری پیوانه و کیشانه تان یه کبی، ره وشتی
ئه و گه له به جوړی بو پیوانه و کیشانه یان که م و کوری تیدانه کرا به زوړ بردن بۆ خویان و
که مذان به جگه ی خویان .

﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ وه‌ئێوه مافی ئاده‌میزاد که‌م مه‌که‌نه‌وه له پێوانه‌و کێشانه‌دا، نه‌و رسته‌یه واما‌ن پێشان نه‌دا که‌ئه‌و گه‌له‌ له‌ کرین و فرۆشتندا مامه‌له‌یان نا‌ه‌واو نا‌له‌باربوو، نه‌و ره‌وشته‌ له‌ ناویانا به‌ فراوانی بلا‌و بو‌یه‌وه، بۆیه‌ خ‌وا‌ی مه‌زن فه‌رمانی پێدان پێوانه‌و کێشانه‌یان ته‌واو بێ و که‌م و کوری تێدانه‌بی، پاش ئه‌وه‌یش خ‌وا‌ فه‌رمانی پێدان خ‌وا‌ به‌ ته‌نها دا‌بین، د‌وا‌ی نه‌وانه‌یش فه‌رمانی پێدان مافی ئاده‌میزاد که‌م نه‌که‌نه‌وه، نرخ‌ی شته‌کانیان دا‌نه‌به‌زێتن، ئیتر له‌باره‌ی کرین و فرۆشتنابی له‌باره‌ی ره‌وشت وزانیاریه‌وه، یانی تاوانج نه‌گرنه‌ که‌س و نه‌لێن به‌هیچ که‌سی: نه‌زان و ده‌ست پیس و ده‌ست بر، به‌هیچ که‌سی‌کا هه‌له‌نه‌شاخین، هه‌تادی..

﴿وَلَا تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا﴾ وه‌خرابه‌ بلا‌و نه‌که‌نه‌وه له‌نیۆ زه‌ویدا به‌بی‌باوه‌ری و ده‌ست برین و که‌م کردنه‌وه‌ی پێوراو و کێشراو بلا‌و کردنه‌وه‌ی گونا‌هانی تر له‌د‌وا‌ی چا‌ک و پا‌ک کردنه‌وه‌ی زه‌وی به‌هه‌رزانی و ئاوه‌دان کردنه‌وه‌ی به‌کشت و کا‌ل و را‌غویی کردنی ئاده‌میزاد بۆ په‌یره‌وی کردنی پێغه‌مه‌ران و کارکردن به‌ ناوه‌رو‌کی نامه‌ی خ‌وا‌ که‌ پ‌ره‌ له‌ نامۆژگاری. له‌باسی مانای ئایه‌تی (٥٦) ی ئه‌م سو‌ره‌ته‌دا مانای نه‌و رسته‌نه‌ تێپه‌ریوه .

﴿ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه‌و کرده‌وانه‌ را‌بو‌ردن، وه‌ک په‌رستی خ‌وا‌و ته‌وا‌وی پێوانه‌و کێشانه‌ و که‌مکردنه‌وه‌ی مافی ئاده‌میزاد و بلا‌ونه‌کردنه‌وه‌ی خ‌راپه‌و گونا‌ه چاک‌ته‌ربۆ ئێوه‌ له‌وشانه‌ ئێوه‌ له‌سه‌رینی، وه‌ک بێ باوه‌ری وسته‌م کردن و زه‌وت کردنی مافی ئاده‌میزاد، نه‌گه‌ر ئێوه‌ باوه‌ردارین و به‌نیازی پا‌که‌وه‌ باوه‌رتان هێنابی .

خ‌زمه‌کانی شو‌عه‌یب ری‌گه‌یان نه‌به‌ست له‌هاتو‌چو‌که‌ران بۆ ناو شا‌ره‌که‌ی خ‌ویان و نه‌یان ترساند‌نله‌وه‌ی په‌یوه‌ندی بکه‌ن به‌شو‌عه‌یه‌وه، نه‌یان ووت: ب‌روا به‌شو‌عه‌یب مه‌که‌ن چون‌که‌ درۆزنه‌. خ‌وا‌ی مه‌زن نه‌و کارانه‌ی قه‌ده‌غه‌کرد له‌وان و فه‌رموی :

﴿وَلَا تَقْعِدُوا كُلَّ صِرَاطٍ لَّنُوعِدُونَ﴾ وه‌ئێوه‌ دامه‌نیشن له‌سه‌ر هه‌مو ری‌گه‌یه‌ بۆ لی فراندنی دارایی دانیش‌توان به‌نا‌ره‌وا‌یی هه‌ره‌شه‌یان لی بکه‌ن، په‌یوه‌ندی به‌شو‌عه‌یه‌وه له‌وان قه‌ده‌غه‌بکه‌ن .

﴿ وَاصْذُوقُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ أَمَنَ بِهِ ﴾ وهئوه دامه نيشن له سهر ههموو ريگه يه ئيوه قه دهغه بکهن له ريگه ي خوا که سى باوه رى هيتاوه بهو ريگه يه بهو ئاينه ي خوا .
﴿ وَتَبْعُوهَا عَوَجًا ﴾ وه داوا بکهن له بو ريگه ي خواو بلين: ريگه ي خوا خواروخيچ و نار يکه، باسى نهو ريگه يه بکهن لاي دانيش توان به دزى خو ي و به جگه ي نهو شيويه خوا رو نى کرده ته وه .

نهو ئايه ته هه تا ئيره روونکردنه وه ي ماناي پرسته ي (وَلَا تَفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ) يه ياني ئيوه واز بهيئن له ئاده ميزاد بو خويان بزين، قه دهغه مه کهن له وان دروشم و ياساي ئاينه که يان به جى بين و راي وهستين، ريگه يان لى مه گرن پرؤن به ريگه ي راستا بولا ي ئاينى خوا، ههول مه دهن ئاده ميزاد بجه نه سهر ريگه ي خواروخيچ، شاگردى نهو گه له خراپانه له م سهر ده مه ي ئيمه دا زورن .

﴿ وَأَذْكُرُوا إِذْ كُنْتُمْ قَلِيلًا فَكَثَرْتُمْ ﴾ وه ئيوه ي گه لى شوعه ي بىرى چا که و ميه ره باني خوا بکه نه وه به ئيوه ي به خشيوه کاتى ئيوه که م بون له لايه ن ژماره و چه کتانه وه و هه ژار بون، دوا يى خوا ئيوه ي زور کردو داي پيتان دارايى و سامان و چهك و منال، له وه و پيش هه ژار بون، هيز دارى کردن دوا يى بى هيزيتان، که واته پيوسته له سهرتان خوا په رستى بکهن و سوپاسى بکهن .

﴿ وَأَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴾ دوا يى ئيوه ته ماشا بکهن و بنواړن چو ن بو ه کو تاي و پاشه روژى تا قمه خراپه کاره کاني گهلانى رابوردو، نه گهر ئيوه ي گه لى شوعه ي ب سوپاس و په رستنى خوا پياده نه کهن نهو نه گبه تى و سزاو له ناو چونه توشى نه وان بو له مه و بهر توشى ئيوه يش نه بى. به تا يبه تى گه لى لوت زور له ئيوه وه نز يکه و خو تان نه زانن به رده باران کران .

﴿ وَإِنْ كَانَ طَائِفَةٌ مِنْكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَمْ يُؤْمِنُوا ﴾ وه به راستى کو مه لى له ئيوه باوه ريان هيتاوه به شتيكى نهو تو منى بو ره وانه کراوه راي گه يه نم و پروايان به پيغه مه رايه تى من هيتاوه و گفتو گو ي ميان په سه ند کرده، کو مه لى تريان باوه ريان نه هيتاوه به من. ياني دانيش توانى مه ديه ن هه نديکيان باوه ريان هيتاوبه شوعه ي ب،

هه نديکيان باوه پريان نه هيتابو، نەم تاقمەي دوايي نه يان ووت: هيترو سامان بو ئيمه يه نهک بو باوه پداران، که واته راستي لای ئيمه يه، نه گەر باوه پداران راستي لای نه وان بوایه ساماندار و خاوه ن دارايي بونايه. به نه قلی ته وای خویان وایان نه زانی راستي نه بی لای سامانداري. وهک نەم رۆژه ی ئيمه، زۆربه ی دانیشتون واتى گه یشتون، شوعه یب له وه لاميانا فه رموی: له به ر نه وه ی ئیوه بوون به دوو پارچه .

﴿ فَاَصْبِرُوا ﴾ دوايي ئیوه ئارام بگرن و چاوه پوان بکەن هه ردولاتان و به ناشتیه وه به بی ئازاوه بژین به یه که وه و واز له یه کتری به یتن، هه ریه که تان بو خوتان کاربکەن، هه چ لایه کتان ده ست درێژی مه که نه سه ریه کتری و ئازاری یه کتری مه ده ن .

﴿ حَتَّىٰ الْحِكْمُ اللَّهُ بَيْنَنَا وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ ﴾ هه تا خوا فه رمان نه دا له نێوان ئيمه دا، به سه ر که وتی نه و که سه نه مان کاری په وایان وه رگرتوه به سه ر نه و که سه نه دا دواي کاری په وپوچ و سه تمکاری که وتون، نه و رسته یه موژده دانه به باوه پداران و هه ره شه یه له بی باوه پان و، خوا چاکترینی هه مو دادوه رانه، چونکه فه رماندانی خوا راسته و لایه نی که س ناگرئ، مه ترسی له فه رماندانیان په یدانای و دادپه روه ره، پاداشت و تۆله لای خرا به گوێره ی کرده وه ی شایسته ی ئاده مزاده. دانیشتوانی رۆژه له لاتی نه و نه د گه یژده ی بی په وشتی دانیشتوانی رۆژئاوابون و ده سه ته مۆی کرده و یان بون، له ژیره وه نیشتمانه کانیان داگیر کردون، گالته به نایینیان نه کەن و نه رخیان بو دانائین، واز له په وشتی به نه رخی باوباپریان نه هیتن، خویان به زۆل دانه نین و به خه له باوباپیری خویان هه لته ته کیتن، رۆژئاوابان کردوه به چاوه لیکراو و گه و ره ی خویان له به رگ و له زمان و به ره لاییدا، فه رمانه و او موچه ی خویانیان لا بی نه رچه. به یگانه په رستن و ریزیان لی نه گرن نه گه رچی نه زانیشتن، نه مانه ی نەم سه رده مه ی ئيمه زۆر خراپه رن له گه لانی نوح و لوت و هود و شوعه یب، چونکه نه و کرده وه خراپه ی نه وان هه یان بو به زۆری له مانه ی نەم سه رده مه ی ئيمه دا هه یانه. گوناھي وا نه کەن نه وانه ی پيشو ريگه یان بی نه برده وه نه و په ری به ره لایان ده ست داوه تی .

سوپاس بو خواو به یارمه تی خوا جزمی هه شتەم کوتایی بی هات، له سه ره تاي جزمی نۆه مەدا پاشاوه ی به سه ره تاي شوعه یب و گه له که ی باس نه که ی نەمپرو ريگه وتی (۳) ی مانگی ره بیعی یه که م سالی (۱۲۴۰) ی کۆچی به رانه ر ۱۶ / ۶ / ۱۹۹۹ زایینی

ته فسیری زمانکۆبی

به ناوی خوای به خشنده میهره بان. سوپاسی بی پان بؤ خوای همو بونه وهران.
درودی بی نندازه له سهر پیشه وای ناده میزاد پیغمه مری ئیسلام و له سهر یارو یا وهران و
بهیره وانی بی.

قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ
كُنَّا كَرِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدْ أَفْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلِّكَكُمْ
بَعْدَ إِذْ نَجَّيْنَا اللَّهُ مِنْهَا وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ
اللَّهُ رَبُّنَا وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا رَبُّنَا أَفْتَحْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾

له مه پیش باسمان کرد که شوعه یب بانگی سامانداره بی با وهره کانی کرد بؤلای نه وهی
به ناشتی بژین له گهل با وهر دارانا و واز له یه کتری بهین، همو که سی سهر به سستی
به ناره زووی خو ی بجیته نیو هر ئاینی که ئه یه وی. به لام سامانداره کان هه رچه نده
داواکاری شوعه بییان وازی هینا، به ویشه وه نه وه ستان شوعه بییان تهر خان کرد له نیوان
دووشتا و بهس، یا خو ی و نه وانه ی له گهل نه ون دهر بکری ن له گونده که یاندا یا بگه رپنه وه
خو ی و نه و که سانه ی با وهر یان هینا وه بؤلای بی با وهر ی و بت په رستی، بؤلای ره وشت و
خو ی پیشه وه بهر له پیغمه مه رایه تی، وه ک خوا نه فهر موی:

﴿ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَشْعِيبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِنْ قَرْيَتِنَا ﴾
وه یپا و ماقول و سامانداره کانی نه و تو داوای گه وهر ییان نه کرد له تا قمه کانی و وتیان:

ته فسیری زمانا کوینی

بەرپراستی ئێمە ئەى شوعەیب: تۆ وکەسانىكى ئەوتۆ باوەریان هێناوه لە گەل تۆ يادەرتان ئەکەين لە گەندەى ئێمە .

﴿أَوَلَمْتَعُودُوا فِي مِلَّتِنَا قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ﴾ يابەرپراستی ئەبى ئیوه بگەرێنەوه بۆ لای ئایینەکەى ئێمە و لە ئایینی خۆتان پەشیمان ببەوه. شوعەیب ووتى: ئێمە چۆن ئەگەر پێنەوه بۆ لای ئایینی ئیوه، ئێمە بێز لە ئایینەکەت ئەکەینەوه، ئێمە ناگەر پێنەوه بۆ لای ئایینی ئیوه، با ئیوه ئێمەتان خۆش نەوی و زۆر پشیمان لی بکەن ؟

﴿قَدْ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُمْ بَعْدَ إِدْجَانَا اللَّهُ مِنْهَا﴾ بەرپراستی ئێمە دروست ئەکەين و هەلەبەسەين درۆ و بوختان و ئەیدەين بەسەر خوادا ئەگەر بگەر پێنەوه بۆ لای ئایینی پوچی ئیوه دووای ئەوهى خوا ئێمەى رزگار کردوه لەو ئایینەى ئیوه، ئیتر چۆن ئێمە بوختان و درۆ ئەدەين بەسەر خوادا؟ چوونە ئیو ئایینی ئیوه بت پەرستیهو بە ئێمە ناکرێ .

﴿وَمَا يَكُونُ لَنَا أَنْ نَعُودَ فِيهَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا﴾ وهشایسته نیه بۆ ئێمە کە ئێمە بگەر پێنەوه بۆ ئیو ئایینی ئیوه واز لەو مافە پەراوێه بیهێنین، ئێمە لەسەرینی، ئاشکرایه ئەو ئایینەى ئیوه هاوبەش دانانە بۆ خوا، مەگەر خوای پەرورەدەکەرى ئێمە ئارەزووی سەرلی شیوان و گەرانهوێ ئێمەى هەبى بۆ لای ئەو ئایینەى ئیوه، بێگومان خوای مەزن ئارەزووی وەرگەرانی ئێمە ناکا لە ئایینی خوێ و بۆیه ئەفەرموی :

﴿وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ زانین و زانستی پەرورەدەکەرى ئێمە هەموو شتێ ئەگرێتەوه، ئەزانى بەوهى رابوردن و بهوانەى لەمەوپاش دێن و بهو شتەى لەدەورى نادهمیزادان، ئێمە هەربەخوا پشتمان بەستوه بۆ پتەوکردنى باوەرمان یاریدەمان بدا .

﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ ئەى پەرورەدەکەرى ئێمە: تۆ فەرمان بدە بەرپراستی و بەداد پەرورەى لەنیوان ئێمەو لەنیوان خزمانى ئێمەدا، پراستی، کارى پوچ جوێ بکەرەوه، تۆ چاکترینى هەموو دادوەرانى و هەموو کارى تۆرپون

تەفسیری زمانکۆبى

نه که یتوه، هرتو سهرچاوهی هه مو شتیکی و هه رتو ده رگای چاکه نه که یتوه. نه وه
پارانه وهی شوعه ییه له کاتیکا بو به ته مای باوه رهیتانی به وان نه بو، بویه په نای برده لای
خوا که رزگاریان بی له بی باوه ران .

وَقَالَ الْمَلَأُ

الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَيْتُمْ شُعَبًا إِنَّكُمْ إِذَا الْخَسِرُونَ

﴿ ٩٠ ﴾ فَأَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَثِيمِينَ ﴿ ٩١ ﴾

الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَبًا كَانُوا لَمْ يَخْنَوْا فِيهَا الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَبًا

كَانُوا هُمُ الْخَسِرِينَ ﴿ ٩٢ ﴾ فَنَوَلَّيْنَاهُمْ وَقَالَ يَوْمَ لَقَدْ

أَبْلَغْنَاكُمْ رَسُولَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ فَكَيْفَ آسَى

عَلَى قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿ ٩٣ ﴾

﴿ وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ لَئِنْ أَتَيْتُمْ شُعَبًا إِنَّكُمْ إِذَا لَمِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ تاقمی

له پیاو ماقولان و به ریزه کانی نه ورتو باوه ریان نه هیتابو له خزمه کانی شوعه یب
به ژیر دهسته کانیان ووت: نه گهر ئیوه به راستی دوا ی شوعه یب بکه ون له وریگه یه ی نه و
له سه ریته تی واز له نایینی خوتان به یتن نه و کاته ئیوه له زیان لی که و توه کان نه ژمیرین
که نایینی خوتان بگور نه وه به م نایینه تازه په یدابوه، ده ست مایه و سامانتان نه وواو نامینی
که شوعه یب فه رمانتان بی بدا به که م فروشی .

﴿ فَأَخَذَتْهُمْ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴾ دوا یی نه و گه له ی گرت

بومه له رزه یه کی سه خت دوا یی ده نگیکی زور گه و ره ی یه کجار ناهه موار، دوا یی نه و

ته فسیری زمان کوی

گه له ی شوعه یب له خانه کانی خو یان گه ران به مردوو به له شیکی بی گیان و به دهما که وتن له سه ر زهوی فر یدران .

﴿ الَّذِینَ کَذَّبُوا شَعِیًّا کَانَ لَمْ یَفْنُوا فِیْهَا ﴾ که سانیکى نه وتو باوه ریان به شوعه یب نه هینابوو به درو یان خسته وه وهك نه وه وابون که لهو جیگهو لهو شاره دا دانه نیشتن و نه ژیا بن وله ناو چون و نیشانه یان نه مایه وه، هه مو تا وانبارى وهك نه وان تو له ی لی نه سه نری دیر بی یا زو .

﴿ الَّذِینَ کَذَّبُوا شَعِیًّا کَانُوا هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ که سانیکى نه وتو شوعه ییان به درو خسته وه باوه ریان بی ته هینا هه رنه وان زیان لی که وتو بون، نه وه که سانه ی باوه ریان هینابوو قازانجیان کرد ورز گاریان بو، مروقی ژیر هه رگیز به ییاوانی ده ست بلاوی خوش گوزه ران نابى بلى نۆشی گیالتان بی و به هه ژاران بلى: هاوارو له ناو چون بو ئیوه، چونکه نه م جیهانه زور شتی تیدایه په نهان دراوه و زور کاتی کوتوپری په یدا نه بی و هه مو کارى به نه نجامی دوا بی ده رنه که وى له چاک وله خراب توشی دانیش توان نه بی .

﴿ قَتُلُوا عَنْهُمْ وَقَالَ یَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّی وَنَصَحْتُ لَکُمْ ﴾ وه دوا بی شوعه یب پشتی کرده گه له که ی و ده رچو له ناویانا که سزا ها ته خواره وه بو سه ریان و، ووتی: نه ی خزمانی من به ئیوه م را گه یاند په یامه کانی په روه رده که ری خو م و، من نامۆز گاری ئیوه م کردبو له بهر خزمایه تی وله پرو ی میهره بانیه وه و خه فه تان بو نه خو م، ئیوه م نه ترسان له سزای خواو بانگم کردن بو لای باوه رهیان و په شیمان بونه وه .

﴿ فَکَیْفَ أَسَىٰ عَلَی قَوْمٍ کَافِرِینَ ﴾ دوا بی من چون خه فه ت نه خو م و غه مناکم له سه ر له ناو چونى گه لی بی باوه ربون و خو یان به بهر کرد به هوی به رده وامیان له سه ر پروانه بون به خواو به کاره په واکان و به نامه کان، له سه ر گالته پی کردن به وه که سانه ی باوه ریان هینابو له نایه ته پیشوه کانا خوا ی مه زن باسی بو فه رموین: به بهری وله ناو چونى نه وه گه لانه به هوی به درو خسته وه ی پیغه مه ره کانیا نه وه بوو، وهك گه لی نوح و هود و سآلح و شوعه یب، باسی بو کردین که کوتایى ها تیان نامۆز گاری و ته می خواری و په ندی زوری تیدایه بو

ته فسیری زمنا کۆبی

ناده میزاد، به راستی بنه پری نه سوریت هوه بدم لاو لای بی باوهران و ناراستانه وه، لدم نایه تهی دوایدا بومانی رون نه کاته وه نه وشته ی توشی گه لی نه و پیغه مه رانه نه بوه به تاییه تی. به لکو ده ستوری تیبه ریوه و تی نه پهری به سهر هه مو گه لیکا پیغه مه ره کانی خو یان به درو بخه نه وه، ئیتر زویی یا دره نگ، خوی گه و ره نه یانگری به ناخوشی و به نه خوشی و ئازاوه و ئازاری له ش و به له ناو بردنی سامانیان هه رله به ره وه ی ته می خوارین و له خراپه کول بدهن، بو نه ویش کهسانی تری دووای نه وانیش ته می خوارین وه ک خوی مه زن نه فهرموی:

وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا
أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ
بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا وَقَالُوا قَدْ مَسَّ
آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُمْ بَغْنَةً وَهُمْ لَا يُشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

﴿ و ما ارسلا فی قریه من نبی الا اخذنا اهلها بالباساء و الضراء ﴾ و نهیمه ره وانه مان نه کردوه له هیچ گوند و له هیچ شاریکا هیچ پیغه مه ری که دانیشتی نه و گونده نه و پیغه مه ریان به درو خستیت هوه مه گه ر ئیمه دانیشتوانی نه و گونده نه و پیغه مه ریان به درو خستیت هوه ئیمه دانیشتوانی نه و گوند و شاره مان سزا داوه به کاری سهخت و تهنگی و زیانی دارایی و بیماری نه خوشی .

﴿ لَعَلَّهُمْ يَضُرَّعُونَ ﴾ بو نه وه ی بیاریته وه و خراپه له خو یان فری بدهن و ته می خوارین و په شیمان ببنه وه و باوهر به پیغه مه ره که یان بکه ن، هه تا نه و سزایانه له سه ریان هه لگیری، نه گه ر به و سزایانه ته می خوارنه بون و نه هاتنه وه هوشی خو یان نه وان به له ناو چون گیروده نه بن .

﴿ ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ أَعْفُوا ﴾ له پاشا ئیمه دائه نیین له جیگه ی تهنگی و ناخوښی، خوښی و گوښادی و ههرزانی ههتا زوړ نه بن و گه شه نه کهن خوښان و داراییان فراوان نه بی، ههتا به تهنگی و ناخوښی ته می خوار بین و به نه خوښی و بهختیاری سوپاسی خوا بکهن. به لام به داخه وه کهس ته می خوار نه بی و که میښیان سوپاسی خوا نه کهن. کاتی سامان و نه ته وه یان زوړبو، راستی به سوک دائه نینو گالته به دانیششتوان نه کهن، مانای ده ستور و یاسای خوا به نه زانین و به هه وه سی خوښان نه کهن و نه لئین: نه و شتانه له ناخوښی توشی باو بایر امان توله ی گومرایی و خراپه کاری نه وان نه بوه، ههروه ها خوښی و بهختیاری نه وان له بهر پاداشتی چا که گردن و راغوبی و هر گرتیان نه بوه، به لکو نه وانه توشی هه مو کهس نه بن باوه رداربڼ یایی باوه پرن، ده ستور و یاسای گه ردون ههروایه، وهک خوای مه زن رونی نه کاته وه و نه فهرمو ی:

﴿ وَقَالُوا قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضُّرُّ وَالْغُرَاءُ ﴾ وه نه لئین: به راستی توشی باو کانی ئیمه بوه ناخوښی و سهختی و ناسایش و ههرزانی له کاتانی را بوردودا. جاری گران، جاری ههرزانی و خوښی کاتی ساعی و کاتی بیماری، کاتی خفه ت و کاتی شادی، نه وانه هه مویان له بهر باوه رداری و بی باوه ری نه بوه. به لکو یاساو ده ستوری گه ردون وایه. هه کاتی نه و که سانه و یته ی نه وان بی ناگیان کرد له فهرمانه کانی خواو له کاری له شوینی شیاوی خو یا دانراوه، خوایش له وان و له کرده وه یان بی ناگانه، بویه نه فهرمو ی:

﴿ فَأَخَذْنَا هُمْ بِقَتَّةٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴾ دواپی ئیمه نه وانمان سزاداو و له ناومان بردوون کوتوپر له کاتی که له خوښی و ناسایشدا نه ژین، بونه وه ی خفه تیان زوړ تربی و هه ناسه ی سارد هه لکیشن و. نه وان نازان و هه ست ناکه نه به سزایه ی دینه خواره وه بو سهریان، ههتا بیته توله ی له خو بایی بونیان و رویشتیان بولای کرده وه ی خراپ و بهر له لایان و دووا که وتیان بولای هه وار هه وهس و ویستی ناله باری خوښان، خوای مه زن به هو ی قورنانی پیروژه وه هه مو ناده میزاد له هه مو کاتی که نه ترسینی ههتا بترسن و خوښان له خراپه بگیری نه وه، نه یشیان ترسینی له وه ی کوتوپر خوا سزایان بدا. خه ر کاتی چ ناده میزاد پروایان

ته فسیری زمنا کوی

به خوا هدى و هدمو فرمانه كانى به جى بهين، دادپهروهرى بۆ هدمو شتى و له هدمو كاتىكا
به رپاكهن، هدمو به ختيازى و ناسايشى نه به خشى به وان. به راستى دادپهروهرى بلا و بويه وه،
كارو فرمان به چاكى و ناسانى نه چيته سهر. تهنگى و ناخوشى نامينى، بۆ به خوا نه فهرموى
بيمان:

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ
مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيِّنًا
وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
يَرِثُونَ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ أَهْلِهَا أَن لَّوْنَشَاءُ أَصْبَنَهُم
بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلٰى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾

﴿ و لو ان اهل القرى آمنوا واتقوا لفتحنا عليهم بركات من السماء و الارض ﴾
وه نه گهر دانىشتوان و خاوهنى گونده كان كه به وسزايانه گيروده بون باوه رپان بهينايه و
خويانيان پاريزايه له بى فرمانى نيمه و بيهمه ره كانى نيمه به راستى نيمه ناشكرامان

ته فسىرى زمانكوى

ئه كرده سه ريانا چه ندين پست و فهر له ناسمان وزه ويدا و له ناسماندا به وه رگرتني پارانه وهيان و هاتنه خاوره وهی باران، له زه ويدا هه مو شتيكمان بۆ جي به جي نه كردن و هه مو پيويسيه كاغان بۆ نه رواندن و بۆمان سهوز نه كردن، نازال و گيانه وهري به سودمان نه داني، به تاييه تي زيري رهش .

﴿ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴾ وه به لام نهوان باوه ريان به پيغه مه ره كان نه هينا و به درويان خسته وه، به فهرماني خوا كاريان نه كرد. به لكو زه ويان تيكدا به سهته مكردن و نازارداني دانيشنوان، به تالان و كوشتن و داگير كردني ساماني ناده ميزاد و به فبروداني سامان و داراييان له سه ر گييان و پروتانه وهيان و چهوسانه وهی هه ژاران، دوايي ئيمه نه وانمان گرت و سزمانندان به هۆي نه وشته ی نهوان نه يكه ن، وهك به درو خسته وهی پيغه مه ران و بلا و كرده وهی گونا، سه ريپچي كردن له فهرمانه كانی خوا .

﴿ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَاعُونَ ﴾ نايبا دواي دانيشتواني نهو گوندانه ناسوده ن و ناترسن پاش نه وهی بۆمان رۆن كرده وه كه سزاي بي باوه راني تري پيغه مه ره كانی ترمان داوه و تۆله مان لي كرده وه كه سزاي ئيمه بيت بۆلايان له شه وداو له كاتيكا نهوان خه ويان پيدا كه وتبي .

نه و نايه ته و نايه ته كانی دوايي ترساندنه بۆ ياخييه كان و خوین مژان كه خوا كوتوپرپريان گري به سزاي خوی له كاتي بي ناگاييدا، وهك گه لاني پيش نهوان، نايبا ناده ميزاد خاوه نی نهو توانايه ن كه لاده ن له خويان سزاي خوا له كاتي هوشياريدا و له كاتي مه ترسيده زۆر رونه ناتوان له هه يچ كاتيكا، ئير چۆن له خه ودا نه توانن كه وهك مردوو وان .

﴿ أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ ﴾ نايبا دواي دانيشتواني نهو گوندانه له بي باوه راني مه كه و جگهي نهوان ناسوده ن و ناترسن كه بيت بۆلايان سزاي ئيمه له رۆژداو خوړ به رزبوبيته وه و له كاتيكا نهوان ياري نه كه ن و خه ريكي كار كردن و ناگايان له خويان نه .

پرسيار/ هه رگيز جياوازي نه له نيوان ناگاداري ناده ميزاد و بي تاگايان له به رده م سزاي خوا دا دوايي مه به ست له باس كردني خه و و ياري كردندا چ شتيكه ؟

وه لآم/ مه به ست نه وه یه که ناده میزاد هوش له لاوازی خوځیان بکه نه وه له هه مو روځکه وه، بو نه وه ی راغوبی وهر گرن ویر بکه نه وه ویر سن له سزای خوا هه مو کاتی.

﴿ أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ﴾

له سزای خوا نه وه که سانه ی پیغمه ره کان به درو نه خه نه وه که توشیان بی سزای خوا له کاتیکا پی نه زانن وبی ناگان، دواپی ناسوده نابن و بی ترس نین له سزای خوا مه گهر تاقمی زیانومه ندبن به هوی بی باوه ری یانه وه و له پاشه پروژی گه لان بیر نه که نه وه ته می خوار نه بن.

﴿ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرْتُونَ الْآرْضَ مِنْ بَعْدِ أَهْلِهَا أَنْ لَوْ نَشَاءُ أَصْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾

رونی نه کردوه ته وه بو که سانیکی نه وتو جیگه ی گه لانی رابوردویان گرتوه ته وه بون به میرات گریان له زه ویدا، دواپی بنه بر بونی دانیش توانی پیش نه وان که نیمه نه گهر نارزومان هه بی تم که سانه ی جیگه ی نه وانیان گرتوه ته وه نیمه توشی سزایان نه که بن به هوی گونا هه کانی خوځیانه وه، وه که نه وانیه ی پیشوومان توشی سزا کرد که زورتر له مانه ی نیستا به هیتر بون. ثایا بت په رستان نازانن و بوځیان روځ نه کراوه ته وه فه رمانی نیمه ده رباره ی نه مان هه وه که فرماندانه بو له ناو بردنی گه لانی رابوردو که ویستمان وه که نه وان له ناویان نه به بن. به راستی ده ستوری خوا یه که له هه مو بونه وه راندا و خوا بی ناگانیه، هه تا ته می خوار بن به جگه ی خوځیان، به دارایی و سامان وهیتر له خوځیان بابی نه بن، مه به ست له مانای نه و نایه ته ناده میزاده بو نه وه ی ناگاداری خوځیانن وبی فه رمانی خوا نه که ن به وینه ی نه وانیه ی توشی سزابوون.

بو زانن: زانایان بو دیاری کردنی (فاعلی) ووشه ی (لم یهد) بیریان جیاوازه: هه ندی لایان وایه فاعیله که ی بریتیه له (الله) هه ندی تریان نه لئین: بریتیه له (ماثلونا من أبناء الأقری) هه ندی تریان لایان وایه بریتیه له (ان لو نشاء).

﴿ وَطَعَّ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴾

نه و نیمه موځ نه ده بن به سهر دلی نه و که سانه دا ناموژگاری وهر ناگرن و بیر له به سهر هاتی رابوردووان ناکه نه وه، دواپی نه وان ناموژگاری نایسن و به سهر هاتی گه لانی رابورد و ته می خوار نابن.

ته فسیری زمانکوی

خوا روى فهرمودهى خوى نه كاته پيغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بۆ نه وهى هه وال بدا به موسلمانان
دهربارهى بنه بر كردنى گهلانى پيشو، بۆ نه وهى ته مى خوار بن و له سزاي خوا بترسن
ونه فهرموى :

تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ
بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ
كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا
لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ

١٠٢

﴿ تِلْكَ الْقُرَى نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِهَا ﴾ نهو چه ندين گوندانه كه دانيشتوه كانيان برىتى
بوون له گهلى نوح و هود و صالح و لوت و شوعهيب و جگهى نهوانهيش ئيمه نهى
خوئينه وه به سهر تودا و بۆتى رۆن نه كهين هه واله كانيان و به سهر هاتيان له خوئيان و
له پيغمهره كانيان، بۆ نه وهى تۆ بزاني ئيمه ياريدى پيغمه ران و باوه رداران نه دهين و
سهر يان نه خهين به سهر دوژماني خوئيان و ئيمه دا .

﴿ وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا بِمَا كَذَّبُوا مِنْ قَبْلُ ﴾
وه پيغمهره كانيان چو بو بۆلاى دانيشتوانى نهو گوندانه به چه ندين به لگهى رۆن و ناشكرا
و به كخهر، دواى له وانه بوون بۆ نه وهى باوه ربهيتن دواى چوئى نهوان بۆ لايان، به هوى
شتى به درويان خستبوه وه له نيشانه رونه كانى ئيمه له پيش هاتنى پيغمهره كان .

پوختهى ماناي نهو رستانهى پيشو بهم جوړهيه: دانيشتوانى ديها ته كان بهر له وهى
بنيردرى بۆ لايان پيغمهره كانيان له سهر نه وهى بت په رست و گومر ابوون، نهوان هه

ته فسيرى زمانكوئى

به رده و امبون له سهر بت په رستی دواى ئه وهش پيغهمهران چون بولايان به بهلگه ی رون و کارى په کخه روه، هيچ شتى کارى تى ته کردن، هه تا به شيويه کى وائت ووت: پيغهمهران نه نيراون بولايان بو ئه وهى بيانترسيښى و موژدهيان بداتى، بويه خوا ئه فهرموى: ﴿ كَذَلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِ الْكَافِرِينَ ﴾ و یتهى ئه و مؤره ی دراوه به سهر دلى بى باوه رانى پشودا هدر به وجوره خوا مؤر ئه دا به سهر دلى بى باوه رانى ئيستادا به تاييه تى بى باوه رانى قورهش، دليان په وه له گومرايى ناگه رپته وه و به ناواتى چا که يان مده . ﴿ وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِينَ ﴾ و هئيمه ده ستمان نه که و توه بو زور له گه لاني رابوردو کوهه واليانان خوينده وه به سهر تودا هيچ په يمانى بیده و بيه نه سهر و نه ی شکين و به راستى زانيومانه و ده ستمان نه که و توه زور تريان له سنورد هر چون و په يمانيان شکاندوه به راستى له موه به رژماريه زور له وئايه تانه ی رابوردن که باسى به سهرهاتى موسايان کرد له گه ل کوراني ئيسرائيلدا ، له م ئايه تانه ی دواييدا باسى چيرؤک و به سهرهاتى موسامان بو ئه کاو ئه فهرموى :

ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَظَلَمُوا بِهَا فَأَنْظَرُكَيْفَ كَانَتْ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾
وَقَالَ مُوسَى يَفِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٠٤﴾
حَقِيقٌ عَلَى أَنْ لَا أَقُولَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُمْ
بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِنْ كُنْتَ
جِئْتَ بِآيَةٍ فَأْتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَى
عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُ فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ

لِّلنَّظَرَيْنِ ﴿١٠٨﴾ قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّحِرُ
 عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾
 قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَا تُوْكَ
 بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾

﴿ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ مُوسَى بِآيَاتِنَا إِلَى فِرْعَوْنَ وَ مَلَأَهُ ﴾ له پاشا ئیمه هه لمان بژارد
 موساو ره وانه مان کرد له دوای نوح و هود و سالح و شوعه یب بؤلای فیرعه ون
 و تاقمه که ی به چندنین نیشانه و کاری پهك خهر له سه ر راستی موسا، نه وانه یش بریتی بون
 له دارده سته که یی و ده سته سپیه که ی و شتی تریش. موسا کور ی عیمرانه و خواوه ن
 نامه کان نه لئین: عیمرام، و وشه ی موسا پئک هاتوه له (مو) به مانا ئاوه وله (سا) به مانا
 دره خته، چونکه دایکی موسا موسای نایه ناو سندوقی و فره ی دایه نیئواوی نیله وه.
 و وشه ی فیرعه ون نازناوی پاشا کانی کۆنی میسره، به مانا زۆردار. کیسرا نازاناوی پاشای
 فارسه: یانی ولآت فراوان. نه جاشی نازناوی پاشایانی حه به شه یه واته به خشش. خاقان
 نازناوی پاشایانی چینه: واته سه ردار یاشیر. توبه غ نازناوی پاشایانی یه مه نه: پاشا له دوای
 پاشا. قه یسه ر نازناوی پاشایانی رۆمه یانی پاشا. میژو نوسان بیر یان جیاوازه له باره ی ناوی
 فیرعه ونه وه: هه ندیکیان نه لئین: ناوی قابوسه. هه ندیکیان نه لئین: ناوی وه لیده.
 هه ندی تریان نه لئین: ناوی مونقه تاحه. زانین و نه زانینی ناوه که ی له پیوستیه کانی ئاین نیه.
 میسریه کان به فیرعه ونیان نهوت: کور ی خوا، فیرعه ون داوای خوا یه تی کردو نه ته وه ی
 ئیسرائیلیه کانی نه چه وسانده وه، خورای مه زن موسای کرد به پیغمه ر ناردی بۆ سه ر
 فیرعه ون و تاقمه که ی هه تا بیانگیر ته وه له بی باوه ری و یاخی بون به هو ی کاره پهك خهر و
 نیشانه رونه کانی ئیمه وه .

ته فسیری زمانا کۆبی

﴿ فَظَلِمُوا بِهَا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴾ دواپی تاقمه که ی که باوه ریان نه هیتا به و کار به کخه رو ناشکرایانه وسته میان له خویان کرد، دواپی تو ته ماشا که و بنواره به چاوی نه قل که چون بو روژی دواپی خراپه کاران ویی باوه ران، نه وه بو خنکان به تاوی ده ریای سور .

بوئاگاداری: دهنگ و باسیکی پروپوچ و دراوه بلاووه ته وه له نیو نه خوینده وارو نه فاماندا له نیو نه وانه دا نه یانه وی دارایی دانیش توان تالان بکه ن و ده رگای خانوه کانیا ن بکه نه وه و سامانیا ن بدزن، نه لئین: هه رکه سی ناوی دایکی موسا بیا و ده ست بداته هه ر قوفلی بوی نه کرته وه، نه بی بزانی نه وه دهنگ و باسه دروو ده له سه یه هیچ سه رچاوه یه کی بویه و هیچ شتی به ناوی دایکی موسا وه ناکرته وه، هه ندی له زانایان کون وتازه ووتویانه: ناوی دایکی موسا (بوکاییده) نه وه ووته یه ی نه وانیش گوتره کاریه، له هیچ سه رچاوه یه که وه نه یان گیراوه ته وه. که واته نه وه جو ره باسانه جیگه ی بروا و متمانه نیه .

﴿ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا فِرْعَوْنُ إِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ وه موسا فه رموی: نه ی فیرعه ون به راستی من نیراویکم له لایه ن پهروه ده که ری هه مو بونه وه رانه وه بو لای نیوه، موسا روی کرده فیرعه ون به بی نه وه ی ریزی بو فیرعه ون دانی، چونکه به زمانی خواوه گفتوگوی نه کرد و به یامه کانی خوی رایته گه یاند نه وه په یامی هه مو که سی به بچوک دانه ری، به بو نه وه نیمه نه یزانی نه یی میژووی پیاوچا کان که خویان له ئاستی نه وه که سانه له سنوری خوا ده رچون به گه وه نه گرن. بالی ریزگرتن بو باوه رداران دانه نه وئین .

﴿ حَقِيقٌ أَنْ لَا أَقُولَ إِلَّا الْحَقَّ ﴾ شایسته و پیویسته بو فروستاوه یی من له سه رنه وه ی که هیچ شتی نه لیم مه گه ر گفتوگوی راست و هه رگیز درو بو هیچ شتی ره و نابینم. ناوه روکی نه وه رسته یه کارو کرداری هه مو پیغه مه رانه که سروشیان پی سپیردراوه وه هه لبر تراون بو گه یاندنی په یام .

دابئین و ئارەقی شەرمەزاری فیرعەون و وشک بکەنەو بەدرو دروست کردن و خو
رژگار کردن بەم ڕستەیی خواریوە:

﴿قَالَ الْمَلَأَ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَذَا السَّاحِرُ عَلِيمٌ﴾ کۆمەلای لەبیاوماقولاتی گەلی
فیرعەون و کار بەدەست و پەرس پیکراوی فیرعەون بون و گری دان و کردنەو و
کاروباریان بەدەستبو و وتیان بەراستی ئەم مۆسایە جادوگەرێکی زۆر زانایە، چۆن
ئەو دەستەیی بەسپێتی هێنایە دەرەو، ئەو داردەستەیی چۆن کرد بەئەژدییە، ئەو جوړە
تاوانج و پڕوپاگەندانەیی ئەوان پڕوپانوی لاوازن کە ئەیدەنە پال پیاوانی پاک و خاوەن،
ئەیانەوئ بەهاشەو هوشە لەریزی پیاوانی خوا کەم بکەنەو، دواوی پیاو ماقولاتی
گەلە کەیی فیرعەون و وتیان:

﴿يُرِيدُ أَنْ يَخْرُجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ ئەو جادوگەرە ئەیهوئ کە ئێوە
قییتی دەرەکا لەم زەویە چاکەیی خۆتان لەم میسرەدا و کورانی ئیسرائیل لەویدا بن
بەکار بەدەست و فیرعەون کە ئەو و تەیهی بەپەسەند هاتە پێش چاو و وتی: دواوی ئێوە چ
شتی ئەلێن و ڕاویژتان چ شتی کەو چ بریارێ ئەدەن و ئەتانەوئ چ شتی بکەن؟

﴿قَالُوا أَرْجُهُ وَأَخَاهُ وَأَرْسَلَ فِي الْمَدَائِنِ خَاشِرِينَ﴾ و وتیان بە فیرعەون: تۆ مۆساو
برا کەیی هارون بەندیان بکەو دوايان بچەو مەیان کوژە و پەلەمە کە، چونکە ئەگەر بیان
کوژی بیری گشت دانیشتان ئەگۆڕێ دەرەبارەیی تۆ و رقیان ئەجولێ، خۆت و
فەرمانرەوایت ئەکەو نە مەترسی یەو و، تۆ ڕەوانە بکە بەنیو شارەکانی میسر دا چەندین
پیاوئ لە یاری دەدەر و سەربازی خۆت کۆبکەنەو لەلای تۆ هەمو جادوگەرانی کارامەو
پسپۆر لە جادوگەریدا.

﴿يَا أَيُّهَا الْكَلْبُ سَاحِرٌ عَلِيمٌ﴾ ئەوان بەهێن بۆ لای تۆ هەمو جادوگەرێکی زۆر زانا
بەپیشەیی جادو. میژوو نوسان و وتیانە: بەراستی زەوی میسر لەسەر دەمی فیرعەوندا
شەپۆلی ئەدا بە جادوگەران، زانا ئایینەکانی میسر و زیوان و خزمەت گوزاری خواکان
هەر ئەوان بون خەریکی پیشەیی جادوگەری بون، فیرعەونە کان خۆیان پەنایان ئەبرد بۆ لای

جادوگەرلەر ئېلانپار ئۆزىنى زال ئېن بەسەر گىيانە نېھىيە كان لەدئىو مۆتەكە.. لەوسەردەمەدا جادوگەرلەر بەش ئەكرد بەچەندىن بەش: كۆمەللى كيان داواى يارمەتيلەر ئەكرد بەشتى لەتواناى خواى چاكە، بۆ ئەوئە سەربەكەون بەسەر خواى خراپەدا. بەشتى تەرداواى يارمەتيلەر ئەكرد بەهۆى تۈناناى شەيتانى گەورەو سەربەكەون بەسەر شەيتانى بچوكدە. بۆلۈبۈنەوئە جادو لەسەردەمى فېرەوندا ئەمەمان فېرەكە بۆچى دارەست كرا بەكارى پەكخەر بۆ موسا؟ ھەتا بزانين كارى پەكخەرى ھەمو پېغەمەرئى ھاتو لەجۆرى شتى باوى سەردەمى خۆى بى ھەتا بەرەنگارىيەكەى بيانوى ئەو سەردەمە نەيەللى. ئەوئەبو موسا جادوى پوچ كەردەو لەسەردەمى خۆيا. عيسا مردوى زىنو ئەكردەو. موھەمەد زامانى پياوانى زمان پارا و زۆرزانى لال كەرد بەشتى لەوئە ئەوان تەرتەر و پاراوتر بوو كەقۇرئان بوو.

بۆ ئاگادارى: رېستەى (أرجه) ئەسلەكەى (أرجه) بو، ھەمزەكە لا براو لەبەرئاسان كەردن بۆ زمان، بۆرى (ھايەكە) ئەكەين بە زەنە لەبەر وەستان لەسەرى.

بۆ زانين: كورتەو پوختەى ماناى ئەو ئايەتەنەى پېشوو بەم جۆرەيە: فېرەون داواى خوايەتلى ئەكرد لەجگەى خوا، بەنى ئىسرائىليەكانى ئەچەوسانەو، خوا موسا و ھارونى ئارد بۆلايان، بەبى ترس لەياخى بون و دەسلەللى فېرەون چۈنە لاي لەجىگەى دانېشتن، رېوى كەردە فېرەون و ووتى: ئەى فېرەون مەن ئېتراوى پەرورەكەرى ئېوھم و بۆلاى تۆ ھەمو بى باوھەرى. بەلگەم لايە بۆراستى پەيامى خۆم. پېويستە لەسەر تۆ بەنى ئىسرائىلى لەدىلى خۆت بەرەلايان بەكەى، وازيان لى بېيتى خۆيان ئازاد بن بۆ چ لايە ئەرپۆن بابرو، فېرەون بەبى ترخ موساى دانا و ووتى: چ شىكت لايە بېيە، دارەستەكەى ھاويشت بوبە ئەزەبھايە، دەستى لەباخەللى دەرھىتا بەسپىتى و روناكى پەخش كەردەو بەنىو دانېشتوانا پېشتەر گەم رەنگ بو، پياوانى فېرەون ووتيان بەراستى موسا جادوگەرىكى كارامەيە، فېرەون جادوگەرلەنى كۆكەردەو، بەرلەوئە دەست بەكەن بەيارىەكانيان بەفېرەونيان ووت: ئەگەر ئېمە زالبوين بەسەر موسادا پاداشتى گەورەو بەنرھان ئەوئە، فېرەون ووتى: پاداشتەن ئەدرىتى و ئەبن بەپياوانى نەزىك لەخۆم،

تەفسىرى زەمناكۆبى

جادوگەرەن گوريس و دارایی خۆیانیان هاویشت دانیشتوان وایان ئەزانی بوون بەچەند
 مار و پائەكەن، موسا دارەستی خۆی هاویشت و ئەوانەى بەبوختان دایان نابو هەمویانى
 قوت دا، دواى جادوگەرەن موسلمان بوون و باوەریان بەپێغەمەرایەتى موسا هینا .
 فیرەهون موسا و هارون و کورانی یەعقوبى ترسان بەسزا و چەوسانەوه، ئەوان
 گرنگیان بەو هەرەشەى فیرەهونەیان نەداو بەردەوامبون لەباوەرەیتانی خۆیان و نازارى
 زۆرداران. بەنى ئیسرائیلی شلەژان ووتیان بەرلەتۆو ئیستاش سزا ئەدرین، موسا
 فەرموى: ئارام بگرن و بەرزگارى خۆتان ئەگەن، خوا تاقمى فیرەهونى توشى گەرۆلى و
 گرانی کرد، بارانى وای بۆ ناردن کشت و کارو بەرهەمى لەناوبردن، دواى کولەش
 ئەوهى مابووه لە دووا لافاو خواردیان. ئەسپى بۆ ناردن لەشیانی ئازار ئەداو خۆیتیانى
 ئەمژى، بۆقى بۆ ناردن ژيانى لى تێکدان، سەرەرای ئەوانە هەمو ئاوى گۆران بەخوین،
 دواى هاواریان بردە لای موسا ووتیان ئەگەر خواى تۆ ئەم سزایەمان لەسەر لا با
 باوەر ئەهین، خوا ماوهیه لەسەرى لا بردن هەتا بگەرێنەوه بەلام پەیمانى خۆیانیان شکاند و
 بەزەوامبون لەسەر بى باوەرى ، خوا بنەبرى کردن بەخنکان .

وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّا

لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ

لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا يَمُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقَى وَإِمَّا أَنْ

تَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا فَلَمَّا أَلْقَوْا سَحَرُوا

أَعْيُنَ النَّاسِ وَأَسْثَرَهُمْ وَجَاءَهُ وَبِسِحْرِ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾

وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا

يَا فِكُون ﴿ ١١٧ ﴾ فَوْقَ الْحَقِّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿ ١١٨ ﴾ فَغُلِبُوا
هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَغِيرِينَ ﴿ ١١٩ ﴾ وَأَلْقَى السَّحَرَةُ سِحْرَ دِينَ ﴿ ١٢٠ ﴾
قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿ ١٢١ ﴾ رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ ﴿ ١٢٢ ﴾ قَالَ
فِرْعَوْنُ ءَامَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرَتُمُوهُ
فِي الْمَدِينَةِ لُكْخِرْجُوا مِنْهَا أَهْلُهَا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿ ١٢٣ ﴾ لَا قُطِيعَنَّ
أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِّنْ خَلْفٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿ ١٢٤ ﴾
قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴿ ١٢٥ ﴾ وَمَا نَنقِمُ مِنْآ إِلَّا ءَامَنَّا
بِتَايَتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَ تَنَارَبْنَا أَفْرَغَ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ

﴿ ١٢٦ ﴾

﴿ وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوا إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الظَّالِمِينَ ﴾ جادو گهران دواى
نهوى سدر بازه كانى فیرعهون کزبان کردنه وه بولای فیرعهون، کاتى چاویان به فیرعهون
کهوت ووتیان: نه گهر نیمه سهر کهوتین به سهر موسادا به راستی بو نیمه نه بی کر بی و
پاداشت و ریزمان لبی نه گری؟ جادو گهره کان له گهل فیرعهون ریک کهوتن له دزی
موسا، جادو گهران نوینه ری نایین بوون له وکاته دا. نه و جادو گهرانه ی پیشو نوینه ر
وشا گردیان زورن له هه مو سهر ده میکاوریک نه کهون له گهل نه و که سانه پارهیان بده نی
که له دزی نایین وویژدان و مرو فایه تی هه لسن، دانیش توان و نیشتمانی خو یان نه فروشن.
له م سهر ده مه ی نیمه دا هه ندی رژی می تاوانبار تاس کلاویه سهر و میزه ر به سهری زوریان

ته فسیری زمنا کوی

کریوه له گاورو له موسلمان پارهیان نه ده نئ و فرمانبهرداری و یاریده ی داگیر که ران بدهن له دژی بهر ژه وه نندی دانیشتوانی بی تاوان. رژیمی به عسی راویژکاری زوری کوردی خوږوږشی به پاره ی زور کړی که له دژی نه ته وه ی کورد جهنگ بکه ن و نه نفال له به دناوه کانیان به جی هینا، ههروه ها رژیمه کانی درواسی کوردان له وان خراب ترن بو کوردان، بو نه و مه ییسته خراپه ی خو یان به هه زاران کو مه لگا و ریک خراویان پیکه ی ناوه بو دژی دانیشتوان، خو راست و رونه هه مو کار به ده ستیکی سته مکار تاقمی له پیاوani ئیینی و جگه ی ئیینی نه کړن هه تا به مه به سستی خراپی خو یان بکه ن بو چه وسانه وه ی هه زاران به ناوی ئیین و نیشتمان پهروه ریه هه تا سهرنزمیان بکه ن بو یان به لآم په روره شی بو نه وانه و زوری بی ناچی ئابرویان نه چی و نه بن به په روی بی نو یژ .

﴿قَالَ نَعَمْ وَأَنْتُمْ لِمَنِ الْمَقَرَّتَيْنِ﴾ فیرعه ون ووتی: له وه لآمی داواکاری جادو گه ران: به لئ. به راستی ئیوه دووای سهر که و تن له پیاوه نزیکه کانی لای من نه بنو خاوه نی ریز نه بن و هه رکاتی بتانه وی له من نزیکه نه بنه وه. ژماره ی جادو گه ران چهنه بوون. سهر و که کانیان چ که سی بوه؟ چهنه کس بون و ناویان چی بوه؟ گرنگ نیه. پیویسته ئیمه بروامان به و روداوه هه بی، ئیتر هه رجونی بوه؟

﴿قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمَلْقَيْنِ﴾ جادو گه ران ووتیان: نه ی موسا: یاتو بهاویژ هه ده سته که ی خو ت و یا ئیمه بیهاویژین گوریس و دارده سته کانی خو مان .

﴿قَالَ أَلْقُوا﴾ موسا چونکه بروای به خو ی هه بو، نه وانی به بی نرخ دانه نا فهرموی: ئیوه بیان هاویژن و چیتان لایه به کاری به یین و خو تان خالی بکه ن و جاده گه ران دارو گوریسی خو یانیان فریډا، هه ریه که یان داریک و گوریسیکیان بی بو.

﴿فَلَمَّا أَلْقُوا سَخِرُوا مِنْهُمْ﴾ دواپی کاتی جادو گه ران نه و شتانه فراهه میان هینابو فره یانندان جادویان کرد له چاوی ئاده میزاد و چاویان له راستی وه رگه ران دن به شتی رازاند بو یانه وه به بی نه وه ی ناوه ر و کی هه بی، یانی نه و کاره ی نه وان

چاوبەستبو لە ناوەرۆکا هەر گوریس و داربون بەپێچهوانەی دەردهستی موسا ئەو بەراستی گۆرا بۆلای ئەژدیها و، جادوگەران بەو کارە ی کردیان دانیشتوانیان زۆر ترساندن .

﴿وَجَاءَ وَاسِحِرٌ عَظِيمٌ﴾ وە جادوگەران هاتبون بۆلای فیرعەون و دانیشتوان بە جادویەکی زۆر گەورەو، شیونکیان پێ کردبو لەبەرچاوی دانیشتوان بەماری زۆر گەورە و ناقولاً، وەك کێو سواری یە کێزی بوبون لەبەرچاوی دانیشتوانا، موسا ترسی لی نیشت کەنەزان و نەفامەکان سەریان لێی تێك بجێ بەهۆی ئەو جادووە دەستکردهووە کە بەدرۆ ساختەیان هێنابو، دوا یی خوی مەزن نیازی موسای بەهێز کرد و فەرموی :

﴿وَأَوْصَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ وە ئێمە نیگامان نارد بۆلای موسا و خستمانە دلی کە تۆ ئە ی موسا دەردهستە کە ی خۆت فری بدە، ئەو شتانە جادوگەرەکان هێناویان شتیکی گرنگ نین و ئێمە ئەو شتانە ی ئەوان کردویانە پوچی ئە کەینەو، موسا دەردهستە کە ی فری دا .

﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ دوا یی کوتوپر دەردهستە کە ی موسا بوبە ئەژدیهایە ئەو شتە ی جادوگەران بەدرۆو بەبوختان و بی ناوەرۆك دروستیان کردبو قوتی داو هەمو شتیکی ئەوانی پوچ کردەو، بۆ یە خوا فەرموی :

﴿فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ دوا یی جینگە ی خوی گرت، پەیدا بونی راستی بو دانیشتوان بەرونی و پوچ بویەو شتی ئەو جادوگەرەنە کردبویان بەفرۆفیل و بەدرۆو بەبوختان و بی ناوەرۆك. فیرعەون سەرسام بو لەناهەمواری ئەو کارە ی بەسەری هات، بەراستی ئەو کۆرپکی پێك هێنابوو، جادوگەری لەهەمولایکەو هێنابو هەتا تەخت و دەستەلاتی خوی پاریزی و رای وەستینی کەچی ئاواتە کە ی بەپێچهوانە گەرا، خوا فەرموی :

﴿فَقُلُّوا هُنَالِكَ وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ﴾ دوا یی فیرعەون و جادوگەران ژێرکەوتن و شکان و دۆرانديان لەو جینگە دایە و، گەران بەسەرشۆرو لاواز و چوئەو بو ناوشار بەنائومیدی و بەشەرمەزاری دوا ی ئەو فیزو خۆهەلکیشانه و لەخوبایی بونە ئە گەر بەو هیشەو

بوەستانایە کەمى سوکی روی ئەکرده فیرعهون . بەلام کوتوپر کاریکی تری تال و ناھەمواری تر یەخەى بەفیرعهون گرت . وەك خوای مەزن ئەفەرموی :

﴿وَأَلْقَى السَّحَرَةَ سَاجِدِينَ﴾ وەجادوگەران کەوتن بەدەما بەسوژدەبردن بۆ خوا و وای پێ کردن سوژدە بێن هەتا فیرعهون بەتەواوی بیدۆرپێی لەبەردەم ئەو کەسانەدا ئەیان ویست موسا بشتکێن ، راستی ھەر سەرئەکەوی زوبی یادەرەنگ ، مروّف کە لەسەر راستی بوو ھەر سەرئەکەوی بەیاریدەى خوا .

﴿قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ جادوگەران ووتیان : ئیمە باوەرمان ھێنا بەپەرورەدەکەری ھەمو بونەوهران کەھەلسۆرپێنەری کاروباری فرمانیانە ، فیرعهون لەوکاتەدا ووتی : مەبەستان بەپەرورەدەکەری بونەوهران منە ، ووتیان تۆ چیت ؟ ھەتا پەرورەدەکەری بونەوهران و ھەلسۆرپێنەری کاروباریان بێ . بەلکو مەبەستمان :

﴿رَبِّ مُوسَى وَهَارُونَ﴾ پەرورەدەکەری موسا و ھارون و ھەمو بونەوەرانی ، ئەو جادوگەرانی کەفیرعهون بەوانەوہ پەلاماری بۆردانی موسا و ھارونیان ئەدا ، بەپەرستەوہ سەریان بۆ خوا دانەواند و سوژدەیان بۆ برد . ئەک بۆ فیرعهون کەئەوانی ھێنابو بۆ پوچ کردنەوہی راستی خوای پەرورەدەکەری ھەمو بونەوهران و راستی ئایینی خوا .

بۆ زانین : لەمانای ئایەتی (١٠٢) ی سورتی ئەلبەقەرەدا باسی جادومان بەدریژی کرد . ئیمە لەگەڵ کەسانیکى ئەوتۆین ناوەرۆکی بۆ جادو نابین ، ئیمە لەویدا بەلگەمان داناوہ لەسەر بێ ناوەرۆکی جادو بەلام ئیمە ئەمانەى دواتر ، ھاوێج بکەین لەگەڵ ئەوانەى پێشو ، بەراستی فەرمودەى خوا لیڤەدا . جادویان کرد لەچاوی ئادەمیزاد . بەلگەى ئاشکرایە کە بەراستی جادو ناوەرۆکی نیە و بێ ناو کەو سوکی دەستەو بۆیە کردنە ، فەرمودەى خوا ئەفەرموی : جادویکی گەورەیان ھێنا ، یانی لەبەرچاوی دانیشتان گەورەبو ئەوپەری گرتبو لەدرۆکردندا ، جادو قەدەغەییو پیغەمەر ئەفەرموی : ھەرکەسى برّوا بۆلای جادوگەر و برّوای بێ بکا ئەو کەسە بێ باوەرە بەوہى خوا پەوانەى کردوہو .

زۆرتړین لهو زانایانیه مانای قورنایان کړدوه نه لئین: جادو گهرانی فیرعهون بو
جولاندنی دارو گوریه کانیاں فیلیان سازاندبو بهووی جیوهیان نه کړده ناویان تابه هووی
گهرمایي خوړه وه بکه ونه جم و جول و هاتوچو، هر هویه کیان هه بوئی نیمه بروای
بیگومانمان هه یه که جادو گهر دروزنه و جگه له گیل و گاوار نه بی کهس بروای پی ناکا.
نهووی جادو گهرانی فیرعهون کړدیان و جادو گهرانی هیندو جگه ی هیند نه یکه نه لهو کاره
سامناکانه به بی گومان نه بی هویه کیان هه بی و بی هوین. نیمه هه رچنده جوړی نهو هوپانه
نازانین به لام به بی گومان نه زانین که هیچ شتی ناکوړن له ره گه زیکه وه بولای ره گه زی.
نه گهر وانه بی نه بوایه توانای نهو هیان هه بوایه زیانیاں له خوړیان دوور بخستایه ته وه و بونایه به
خاوه نی هه مو چاکه یه و جیهانیاں به ویستی خوړیان و به چنه چینیاں داگیر بکړدایه و نازاری
خوړیاں نه دایه بو په یدا کړدنی پاره و پول.

﴿ قَالَ فِرْعَوْنُ آمَنْتُمْ بِهِ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ﴾ فیرعهون ووتی به جادو گهران: نیوه
باوه رتان هیئا به موسا به رله هووی من ده ستور بدهم. له ونایه ته وه گیل و گه و جی فیرعهون
دهر نه که وی، چونکه فیرعهون نه یه وی به ویستی خوړی فیرمانبداو کار بکاته سه ر کړده وه و
ویستی دلیان له باوه رهیئاو خو شه ویستی و رق لی بوون. هیچ مروقی ناتوانی ده سته لاتی
هه بی به سه ر نیازی دلی ناده میزادا. به لام سه مکاران له وه گیل و گه و ج ترن.

﴿ إِنَّ هَذَا لَمَكْرٌ مَّكْرُهُ فِي الْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا مِنْهَا أَهْلَهَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴾ به راستی نه م
کړده وهی نیوه فیلیکه نیوه موسا دروستان کړدوه له ناو شاری میسر دا، له بهر نه وهی
نیوه به رله وهی نیوه به چنه دهر وه، دانیشتوانی نه م شاره ی میسر که بریتین له قیتییه کان
دهر یسان بکه و به نی ئیسرانیلیه کان جیگه یان بگرنه وه له م شاره دا دانیشن، دواپی
له مپاش نیوه نه زان چیتان به سه ر دینم، فیرعهون نهو بوخانه ی نه دایه پال جادو گهران
که باوه رپیان به موسا له باوه رنه بو. به لکو راویژیکي فیلاوی بوو پک هاتون له سه ری
له گه ل موسادا، مبه ستیان دهر کړدنی دانیشتوانی میسر بو، فیرعهون نه ده ی ووت و
نه شیزانی درو نه کا له ترسی نه وهی نه وه ک دانیشتوان ده ست بده نه یاخی بون و باوه ر

ته فیسری زما کوپی

به موسا بهین. به لام دانیشتون نه یانزانی جادو گهران به باوه ری راستیه وه بر وایان هیناوه به موسا، موسا کونه بوته وه له گه لیان، چونکه فیرعه ون نه وانی کۆکر دوه ته وه لیره وه له وی، فیرعه ون به شیوه یه کی کورت هه ره شه ی لیکردن، له پاشا به در یژی یه وه نه لی:

﴿ لَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصْلِبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ به راستی ده ست وپی ی ئیوه نه برم به پیچه وانه. یانی دهستی راست نه بری له گه ل پیسی چه پدا وه به پیچه وانه یشه وه، له پاشا من ئیوه هه لئه واسم به گشتی، نه و جۆره هه ره شه یه چه کی سته مکارانه به رانه بر به کرده وی راست .

﴿ قَالُوا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا مُنْقَلِبُونَ ﴾ جام و گهران ووتیان: هه ره شه ی کوشتمنان لی نه که ی و کارمان تی تاکا، ئیمه ناو ته خوازی مردن زۆر تر له خواردنه وه ی ناوی شیرین، چونکه ئیمه به هو ی مهر گه وه به راستی ئیمه بۆلای پهروه رده که ری خۆمان نه گه ری نه وه، پاشه روژی هه موان بۆلای خواجه هه تا فرمانی خوی دیاریکا. که واته چی نه که ی بیکه، ئیمه نه خۆت ونه کوشتن به هیچ نازانین .

﴿ وَمَا نُنْقِمُ مِنْهَا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِآيَاتِ رَبِّنَا لَمَّا جَاءَتْهَا ﴾ وه تو رقت له ئیمه نیه و تانه ی تو له سه ر ئیمه نیه، هیچ گونا هیکمان نه کرده سزای ئیمه ی له سه ر بده ی مه گه ر ئیمه باوه رمان هیناوه به نیشانه رونه کانی پهروه رده که ری خۆمان کاتی نه ونیشانه یه هاتن بۆلای ئیمه، باوه ره یانی ئیمه و سزادانمان له سه ر باوه ره یانی به ختیری و رزگاری ئیمه یه که ئیمه سه ر به ست نه بین مردن زۆر چاکتره، دوا یی له خوا پارانوه ووتیان:

﴿ رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثُقُنَا مَسَلِّينَ ﴾ نه ی پهروه رده که ری ئیمه: تو بر یژه به سه ر ئیمه دا ئارم گرتن له سه ر نه و نازاردانه ی ئیمه هه تا خه فته نه خۆین و تو گیانی ئیمه بکیشه له سه ر نایینی ئیسلام و له سه ر باوه ره خۆت و به پیچه مهر و به ریگه ی راستی خۆت.

وَقَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَى وَقَوْمَهُ لِيُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَآلِهَتَكَ قَالَ سَنُقْبِلُ أَبْنَاءَهُمْ وَنَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ

أَسْتَعِينُوا بِاللَّهِ وَأَصْبِرُوا إِنَّا الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ
 يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوا أَوِذِنَا
 مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا قَالَ عَسَى رَبُّكُمْ
 أَنْ يُهْلِكَ عُدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِي الْأَرْضِ
 فَيَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾

﴿ قال الملا من قوم فرعون ألدر موسى وقومه ليفسدوا في الأرض ﴾ تا قمی له پیاو
 ماقولانی گهلی فیرعهون ووتیان: نایا تو واز له موساو خزمه کانی نههینی بو نهوهی خرابه
 بلاوبکه نهوه له نیو زهوی میسر دا؟ دانیشتران له تو بگورن بهووی پهرستی خوای تاك
 وتهنها و واز لوخوایه تی تو بهین، نهو وتوویره یان پاش نهو کوبونه وهیه بو که موسای
 تیداسهر کهوت و نابروی فیرعهونی تیداچو، موسایش بانگی دانیشترانی کرد بولای
 پهرستی تاك وتهنها، بهوبونه وه کومه لیکی زور له دهوری موسا کوبوبونه وه، بویه پیاوه
 گه وره کانی گهلی فیرعهون ترسان کاروباری رژیمان لی بگوری و بیته هوئی نهمانی خویمان
 وفیرعهون، بویه فیرعهونیان له موسا هاندا و ووتیان: تو هه تاکه ی بی دهنگ نه بی له موساو
 ووازی لی نههینی زهوی میسر کاول بکاو له دژی تو هه لسی.

﴿ وَيَذَرِكَ وَاهْتِك ﴾ وه موسا واز له توو پهرستی خواکانی تو نههینی، نه ورسته یه
 وائه گه نه نی فیرعهون چهن دین خوای هه بوه بو پهرستن، نهویش بهروالهت دژی نهوهیه:
 که فیرعهون نه بوت: نازانم ئیوه خواتان هیه جگهی من؟ من خوای گه وره ی ئیوه،
 زانایان وه لایمان داوه ته وه: فیرعهون چهن دین خوای هه بوه و گومانیشی وابوه کوخوی
 کوری خوشه ویستی نهوانه، هیز و توانای خوئی له وانه وه وهرته گری، ههر خوئی به تهنها
 مافی نهوهی هیه بهناوی خواکانه وه فرمان دهریکا، هومافه دا کهس هاوبه شی نهونیه.

تهفسیری زمانکویی

﴿ قَالَ سَقُتِلْ أَتْبَاهُمْ وَكَسَتْخِي نِسَائُهُمْ ﴾ فیرعهون ووتی: ئیمه له مهوداو وبهم نزیکه کورپه کانیاں نه کوژین و ئیمه ژنه کانیاں به وزیندوی نه هیلینه وه بو کاره که ری خوومان. فیرعهون بهر له دایکیونه موسا ئیسرائیلیه کان ههرمنا لیکي نیرینه یان بیوايه نه ی کوشت و مینه کانی نه هیشته وه. کاتی پیاوه گه وره کان هانی فیرعهونیندا له دژی موسا ووتی: ره وشته کۆنه که ی خوومان نه گیرینه وه به کوشتنی کورپه کانیاں و هیشته وه ی ژنه کانیاں هه تا بنه بر نه بن.

﴿ وَأَنَا فَوْقَهُمْ قَاهِرُونَ ﴾ وه ئیمه به راستی به سه ر ئه وانا زال ئه بین و ئه وان نه که بین به ژیره ده سته ی خوومان له پاش ئه و کارانه ئیمه بیکهین، کاتی ئه و کرداره دلنه ته زینه ناهه مواره توشی به نو ئیسرائیلیه کان هات سکا لای خو یان برده لای موسا.

﴿ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْتَعِينُوا بِاللّٰهِ وَأَصْبِرُوا ﴾ موسا به گه له که ی خو ی ووت: داوای یارمه تی و کۆمه کی له خوا بکه ن و ئارام بگرن له وه ی توشتان ئه بی، چونکه ئیوه هه ر خواتان هه یه و ئه ویشه بگاته فریاتان و کور و ژنه کانتان رزگار بکا، موسا فه رموی:

﴿ أَنْ الْأَرْضَ لِلّٰهِ يُورِثُهَا مَنْ يَّشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ ﴾ به راستی ئهم زه ویه ی میسر و هه مو زه ویه کانی تر بو خوا به ئیکا به میرات بو که سی ئاره زووی هه بی له بهنده کانی خو ی، ئه و رسته موژده یه به وه که قبیته کان فه رمانه وایان نامیتی و کورانی ئیسرائیل جیگه ی ئه وان نه گر نه وه له فه رمانه واییدا، وه ک خوا نه فه رموی:

﴿ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴾ وه پاشه روژ و نهجای چاک بو ئه و که سانه یه خو یان نه پارێژن له خراپه له ئیوه و جگه ی ئیوه له هه ردوو جیهاندا.

﴿ قَالُوا أُوذِينَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَأْتِيَنَا وَمِنْ بَعْدِ كَا جِئْنَا ﴾ نه وه کانی ئیسرائیل ووتیان: ئیمه ئازارمان دراوه له لایه ن قبیته کانه وه له پیش نه وه ی که تو هاتیته وه بو لای ئیمه و بکری ی به پیغه مهر، ئازارمان دراوه به کوشتنی کورپه کاغان و به کاره کردنی ژنه کاغان و، له دوای ئه ویش تو هاتیته وه بو لای ئیمه کرای به پیغه مهر ی خوا، له و کاته دا ئیسرائیلیه کان ئه و یان ووت موسا فه رموی:

﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُهْلِكَ عَذُّوْكُمْ وَيَسْتَخْلِفَکُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ شایان و شایستەبە کە پەرورەدەکەری ئێوە کە لەناو بیا دوزمێ ئێوەو لە ناویشیان ئەبا بە گرانی و بە خنکان و شتی ترو، ئێوە لە دواى ئەوان بکا بە جیگە نشینی دوزمنەکانی خۆتان لە زەویی میسردا، ئەو داوايە هاتە دی .

﴿فَيَنْظُرْ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ دوايی پەرورەدەکەری ئێوە ئەبینی چون کار ئەکەن لە سوپاس و بێ سوپاسی و لە پەرستن و بێ فەرمانی، دوايی پاداشتان ئەداتەو بە گوێرەى کردەوێ خۆتان موسا بە گەلەکەى خۆی ووت: گرنگی لەوهدانیە کە دوزمنەکانتان لەناو بچن و ئێوە جیگەیان بگرەو لەزەویدا. بەلام گرنگی لەوهدایە ئێوە خوا پەرستن و چاکە بکەن و خراپە بلۆ نەکەنەو، بە پێچەوانەو کە کردەوێ زۆر خراپان کردو پێغەمەران و پیاوچاکانی زۆریان کوشت لەو سەرەدەمەى پێشودا. لەم سەرەدەمەى ئێمەیشدا رژیمیکیان پێکەو ناو ناویان ناو ئیسرائیل جگە لە کوشتن و دەر بەدەر کردنی دانیشتوانی فەلەستین خاوەنی هیچ دەستورێ نین، هەر وەک زۆربەى رژیمەکانی جوووەکانی دواى موسا. بۆ نمونە لە سالی (١٩٤٨) لە ئیسرائیلدا نامەیەکیان دەر کرد بەناوی (سیاخ لوخامیم) یانی کارو گفتوگۆکانی سەرباوزهکان، رۆژنامەى ئەلشەهرامی میسری هەندێ لەوێ هاتبوو لەو نامەیەدا لە رۆژی (١٩٦٨/٨/٢٣) گۆری بۆلای عەرەبی، ئەمەیش دەقەکەیتى کەمن گۆریومە بە کوردی :

(هەرکەسێ نەیتوانی پیاوی بکوژی یا خانووی بپوختی بەسەر ئەو کەسەدا لەناویا دانیشتوێ دوايی چاکتر بۆ ئەو ئەوێ بەجێتە ناو خانووەکەى، بەراستی بزوتنەوێ زاویتی لەسەر ئەو بنچینەى وەستاو، ئەوکاتە هاتنە ئێو خاکی فەلەستین و گەلیکی تری تیدا دانیشتبوو لەنێویدا و ئەژیان، نابێ ئێمە چاوەروانی ئەو بەکەین بە رەزامەندی خوێشی خۆیان کێلگەو خانووەکانیانمان بۆبەجێ بهێلن، دواى ئێمە بیان کوژین و کێلگەو خانووەکانیان لێ داگیر بکەین، یان بە کوشتن بیان ترستین هەتا خۆیان رابکەن و واز لە خانووی کێلگەکان ئەهێنن).

جگه‌ی نه‌وانیش پارتی به‌عسی سؤسیالیس وینه‌ی نه‌و کاره‌ی نه‌وانی به‌کاره‌یناوه
 دهر باره‌ی کورده‌کان به‌بی جیاوازی، تور که‌کانی نه‌تاتور کی له‌وان که‌متر نین
 له‌مه‌وپاش خوی مه‌زن بۆمانی رۆن نه‌کاته‌وه که‌ دوی نه‌وه‌ی کورانی ئیسرائیل
 نازاریاندر له‌لایه‌ن فیرعه‌ون و ده‌زگا‌کانیه‌وه به‌سته‌م کردن، خوا تا‌قمی فیرعه‌ونی
 گیرۆده‌ کرد به‌ زۆر شتی گران و ناهه‌موار، وه‌ک خوا نه‌فرموی:

وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ
 بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴿١٣٠﴾
 فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
 يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ ۚ أَلَا إِنَّمَا طَّيَّرَهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ
 أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِنْ آيَةٍ
 لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ
 الطُّوفَانَ وَالْجَرَادَ وَالْقُمَّلَ وَالضَّفَادِعَ وَالْدَّمَ ۚ آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ
 فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾

﴿ وَلَقَدْ أَخَذْنَا آلَ فِرْعَوْنَ بِالسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴾ وه‌ئیمه
 گه‌له‌کی فیرعه‌ونمان تا‌قی کرده‌وه به‌چه‌ندین سالی له‌گرانی و که‌م ناوی و به
 که‌مبونه‌وه‌ی میوه‌و به‌روبو‌مه‌کانیان و به‌نه‌خۆشی زۆر، نه‌وانه‌یش پاش نه‌وه‌ی فیرعه‌ون
 خۆی هه‌لئه‌کینشا به‌هه‌رزانی و خۆشی زۆره‌ که‌چی نه‌گه‌تی به‌سه‌ره‌ینا، بۆ نه‌وه‌ شایانی

ته‌فسیری زما‌کۆبی

نه وه بن ناموژگاری وهر بگرن و له بیج باوه ری په شیمان بینه وه او هه ست به به د فه ری خو یان بکن .

﴿ فَإِذَا جَاءَتْهُمْ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ ﴾ کات ی بهاتایه بولای نه وان له هه رزانی نه یان ووت: نهو شته بو سودی نیمه و خو مان شایانی نه وانه یں. هیچ شتیکیان له خوا وه دانه نه نا هه تا سوپاسی بکن له گه ل نه وه یشدا چاکه ی زوری یی به خشیوون.

﴿ وَإِنْ تُصِيبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيِّرُ مُوسَى وَمَنْ مَعَهُ ﴾ وه هه رکات ی خراپه یه توشی نه وان ببوا یه باکه میشبوا یه نه وان نا پروزیه که یان نه دایه پال موسا و که سی له گه ل نه ودا بوو باوه ری هینا، له موسا و باوه ردارانیان نه قران. خوا وه لامی دانه وه و فهرمووی:

﴿ أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ ناگادار بن و بزائن به راستی نهو گرانیه و به شی دیاری کراوی نه وان له چاکه و له خراپه له لای خوا یه و به هو ی هیچ که سیکه وه نیه جگه ی خوا و، زورتر له و قیبتانه نازائن که هه موو خراپه و نه گبه تی به وان نه گا هو ی کرده وه ی خراپی خو یانه .

﴿ وَقَالُوا مَهْمَا نَأْتِينَا بِهِ مِنْ آيَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴾ تا قمه که ی فیرعه ون به موسایان ووت: هه رشتی تو نه ی هینی له نیشانه ی ناشکرا که به گومانی خو ت کاری په ک خه رن له بهر نه وه یه تو جادوو بکه ی له نیمه به هو ی نه و نیشانه وه، دوا یی نیمه باوه ر به تو ناهین، نه و رسته یه بریاردانه به وه ی نه وان واز له راستی نه هین و ناتوان له دژی نه و نیشانه بوه ستن و دل په قی خو یان ده رنه برن. که واته خوا گیروده یان نه کا به پینچ سزای گه وره:

۱- ﴿ فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الطُّوفَانَ ﴾ دوا یی نار دبو مانه سه ریان لافاوی ناوی باران، دوا یی نه و لافا وه هه موو کشت و کالی دا پو شین و درخته کانیانی هه لکیشا له بن.

۲- ﴿ وَالْجَوَادَّ ﴾ وه نار دبو مانه سه ریان کوله، نه وه ی مابوه وه و سه وزبو بو له پاوه ن و سه وزایی خو اردیان .

۳- ﴿وَالْقَمَلَ﴾ وه ناردبومانه سه ریان ئه سپی بو ئازاردانی خویشان و گه نه پیش بو ئازاردانی ئازاله کانیاں و ئه سپی تریش بو خواردن و پوچ کردنه وهی دانه ویله کانیاں، به هوی ئه وانه نه خوشی بلا و بیته وه .

۴- ﴿وَالضَّفَادِعَ﴾ وه ئیمه ناردبومانه سه ریان بۆقه کان که ئه که وتنه نیو ئاو خواردنه وه یان به جوړی ژیاںی لی تیکدا بوون و ئه په رینه ناو ده میان .

۵- ﴿وَالْدَّمَ﴾ وه ئیمه ناردبومانه سه ریان خوین، به جوړی ئاوی خواردنه وه یان ئه گه را به خوین، لوت و پوکیان ئه پزاو خوینیاں بهر ئه بوو .

﴿آیاتِ مَفْصَلَاتٍ﴾ ئه و نیشانانه روون کرابوونه وه بو هه موو که سی و له توانایان نه بوو به دروی بجه نه وه، یه که له دوا ی یه که پیدای ئه بوون و حه فته یه بهرده وام بوون .

﴿فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ دوا یی ئه وان داوا ی گه وره یان ئه کرد بو خویشان و سته میان کرد له فه رمان ره واییدا و باوه ریان نه هیناو، ئه وان تا قمیکی تا و انبار بوون و باوه ریان به خوا نه بوو له دوا ی ئه وانه ی باسکران خوا هه و المان ئه داتی به چۆنیه تی ئه و بی باوه رانه و به سه رهاتیاں و ئه فه رموی:

وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ

الرَّجْزُ قَالُوا يَمْوَسَىٰ اٰدَعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ لِيَن

كشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ لَنُؤْمِنَ لَكَ وَلَتَرْسِلَنَّا مَعَكَ بَنِي

إِسْرٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ اٰجَلٍ

هَمۡ بَلٰغُوهُۤ اِذَا هُمۡ يَنكُثُوۡنَ ﴿١٣٥﴾ فَاَنۡقَمْنَا مِنْهُمۡ طٰغِرَتَهُمۡ

فِيۤ اَلْيَمِّۤ بِاَنۡهَمۡ كَذَّبُوۡا بِآيٰتِنَا وَكَانُوۡا عَنَّا غٰفِلِيۡنَ ﴿١٣٦﴾

وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضَعُونَ مَشْرِقَ
الْأَرْضِ وَمَغْرِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
الْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَدَمَّرْنَا مَا كَانُوا
يَصْنَعُونَ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

﴿ واما وَقَع عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ ﴾ وهه موو كاتى تروشى نهوان ببوايه نهو سزايانهى رابورن له توقان و نهوانى ترو بكهوتنايه سهريان بههوى لادانيان له راستى پهلامارى لاي موسايان نهدا .

﴿ قَالُوا يَا مُوسَا أَذْغَ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِنْدَكَ ﴾ به موسايان نهوت له پروى پارانهوهوه: نهى موسا تو داوا بكه له پهروهده كهوت بو ئيمه به هوى پهيماندانى بوتو كه وولامى پارانهوهوى تو نه داتهوه .

﴿ لَئِنْ كَشَفْتُ عَنْ الرِّجْزِ لِمُؤْمِنٍ لَكَ وَلَكُنْ سِلَاقُكَ مَعَكَ بَنِي إِسْرَءِيلَ ﴾ به راستى نه گهر تو لابهوى له ئيمه نهو سوزايانه ئيمه بېگومان باوه بهتو نههين و بهو شتانهى تو هيتاوتن، به راستى ئيمه رهوانه نه كهين له گهل تو بهنى ئيسرايلى به خوځيان و به سامانيانهوه، بوچ جيگهيه نهتهوى با بروين .

﴿ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمْ الرِّجْزَ إِلَىٰ أَجَلٍ هُمْ بِالْفُؤْ إِذَا هُمْ يَنْكُتُونَ ﴾ دوايى ههركاتى ئيمه لامان بدا بهلهسر نهوان بههوى دواكردنى موساوه بولاى كاتيكى نهوتو بزيان دانرابوو كه كاتى لهناو بردنيان بو به خنكاني ناوى دهريا، كوتوپر نهوان بهلپنه كهيان شكاندو جي به جنيان نهته كرد هه بهلاچوونى نهو سزايه دهستيان نهدايهوه خراپه كارى .

ههروهها هه موو كاتى تروشى سزا بوبونايه دهستيان نه كرد به پارانهوه ههتا توشى سزاي پيچ هه مبون كه نهو يش لهناو بردنيان بوو بهيهك جارى و خوا تولهوى لى كردهوه، وهك خوا نهفه رموى:

تهفسيرى زمناكوبى

﴿ فَاتَّقِمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ ﴾ دوايي ئيمه توله مان له وان كرده وه به يه كجاري، دوايي ته وانغان خنكان به ناوي دهرياي ناوي سورو ته وانغان خسته ژير ناو هه مويان مردن. ﴿ بَأْنَهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴾ به هوي ته وه وه به راسي ته وان باوه ريان به نيشانه رونه كاني ئيمه نه هيتابوو به درزيان ته خسته وه و خويان به يهك دانه نه نا، وه ته وان بي ناگابون له و نيشانه رونانه ي ئيمه و نه يان ته زاني روي ته بي توشي سزاي ئيمه نه بن . ﴿ وَأَوْرَقْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمِنَا وَمَغَارِبَهَا الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا ﴾ وه ئيمه ته و گه له ي ته وتو به لاواز دانه تراو ته كران به به نده و كوره كانيان ته كوزراوو ژنه كانيان ته كردن به كاره كه ر دامن نان له جيگه كاني خوره لاتي زهوي شام و جيگه كاني روي ناوي زهوي كه بريتي بوو له نيوان شام و ميسردا ته و زهويه ي ته وتو ئيمه پيت فهران دروست كردبوو له نيويدا، به هه رزاني و چه ندين ميوه ي هه مه رهنگ و كانيو روياري يه كجار زور، پتر له وانه جيگه ي ناردي زوربه ي پتعه مه رانه .

﴿ وَكُنْتَ كَلِمَةً رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا ﴾ وه فهران موده شيرين تريني په روه رده كه ري تو ته واو بوو به رده و امبو به سهر كوراني ئيسراييلدا كه خوا به ليتي دابوو سهريان بخا به سهر دوژمنه كانيو له جيگه ي ته وانداندايان ني به هوي نارام گرتنيان له سهر ته و نازارو ته شكه نجه يه توشيان بويو ته وه بو خوا گه لي فيرعه وني له ناو بردو ته ماني له جيگه ي ته وان دانا .

﴿ وَدَمَرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ ﴾ وه ئيمه تيگمان داو كاومان كرد شتي فيرعه ون گه له كي ساخته يان هينا له كوشك و قلای به رزو شوي تي خوش و، ئيمه كاومان كرد شتي ته وان به رزيان كردبوه وه له كوشك كه چوبو به ئاسماندا به رزيه كه يان .

ميژوو نووسان ته ليتن: دواي خنكاني فيرعه ون و ماويه كي دريترو له دوايي كوي دوايي موسا و هارون له نيوي به ني ئيسراييلي دوو پتعه مه ري تريان لي په يداوو به ناوي داودو سوله يمان، رژيميكي داد په روه رانه يان پيك هينا بويون به خاوه ني سنوري خويان له روي هه لات و روي ناو ادا. به لام زوري بي نه چوو دواي سوله يمان و داود دهسته لاتيان له

ته فسيري زمانكوي

کیس چوو. به خته نهم نیشتمانه که یانی داگیر کردو دانیشته کانیان کردن به بنده و دیلی کردن، پاش ئه و فارسه کان، دووای ئه وان ئه سکه ندهر دووای ئه وان رۆمانه کان.

میژوو نووسان ئه لئین: زۆرتر له بیست سال موسا کۆششی پشی پایانی کرد له گه ل فیرعه ون بۆ بلا و کردنه وه ی فهرموده ی خواو پرگار کردنی به نی ئیسرائیلی، دووایی فیرعه ون و تاقمه که ی خنکان، له و ماوه یه دا کاری په کخه ری زۆریان له سه ر ده ستی موسا چاوی کوه ت، له کۆتایی هه موویانا به چاوی خۆیان بینیان چۆن ده ریای سوردای به سه ر فیرعه ون و له شکره که یه داو هه موویانی خنکان له سه ر ئه و هه مووه نیشانه رۆمانه دا داویان له موسا کرد په یکه ری بیتیکیان بۆ پیک بهیتی له و کاته دا که چاویان کوه ت به کۆمه لئی بتیان ئه په رست، ئه گه ر خۆیان به یی پرسی موسا بتیان دروست بکر دایه جیگه ی سه رسورمان نه بوو، له هه مووشتی سه یتر ئه وه بو داویان له موسا ئه کرد بۆ دروست کردنی بت بۆیان !! که چی ئه یانزانی موسا به دریزی ته مه نی خۆی له دژی بت په رستی بووه، بۆیه خوا ی مه زن ئه فهرموی:

وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ۚ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٢٨﴾

مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَهًا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٣٠﴾ وَإِذْ أَنْجَيْنَاكُم مِّنَ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُم بِسُوءِ الْعَذَابِ يُقْتَلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِّن

رَبِّكُمْ عَظِيمٌ

﴿ وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ ﴾ وه نیمه به نو ئیسرائیلیه کانمان په راندنوه له ده ریای سور به بی نازار دووای خنکانی فیرعه ون تاقمه که ی، نه گیر نه وه موسا له رۆژی (۱۰) ی مانگی موحرهم که په ریوه سوپاسی خوای کردو به گرتنی رۆژ له و رۆژه دا .
﴿ فَأَتَوْا عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَهُمْ ﴾ دوایی په رینه وه یان له ده ریا که به نو ئیسرائیلیه کان دایان به لای تاقمیکا به رده و امبوون له سهر په رستنی چه ندین بتی که بو خویانیان دانابوو .

زانایان نه لئین: په یکه ری نه و بتانه له شیوه ی گویره که دا بوون که که نعانیه کان دانیشتوی سهر که ناری ده ریا نه یان په رستن .

﴿ قَالُوا يَا مُوسَى اجْعَلْ لَنَا إِلَهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ﴾ کورانی ئیسرائیل ووتیان نه ی موسا: تو دروستی بکه بو نیمه خواجه بیپه رستین به وینه چه نیدن خواجه نه م تاقمه نه یپه رستن و بو خویانیان داناهو .

﴿ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴾ موسا فهرموی: به راستی ئیوه تاقمیکی نه زان و نافام و نه خوینه وارن، چون ئیوه داوای په رستنی جگه ی خوا نه که ن و به بینى نه و هه موه روداوانه ی پیشوو ته می خوار نه بوون، چون ئیوه داوای نه و کاره خراپه له من نه که ن و خوتان نه زان من درزی بت په وستم و له ماوه ی ته مه غا هه ولئ سه پاندنی یه کیتی خوام داوه .

﴿ إِنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّتَّبِعُونَ ﴾ به راستی نه و تاقمه بت په رستانه کومه لیکن له ناو نه برین و نه و شته ی نه وان له ناویدان و، خوا نایه ته که یان نایه لئ و، پوچه شتی نه وان نه یکه ن له بت په رستی. موسا یه که م جار وولامی گه له که ی خوی دایه به وه ی نه وان نه زان دووه م جار هه والئ پیدان که پاشه رۆژی بت په رستان له ناو چونه و تووشی زیان نه بن .

﴿قَالَ أَغَيَّرَ اللَّهُ أَبْنَاءَكُمْ إِلَهَا وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ موسا فهرموی: نایا من جگهی خوا داوا بکهم ئیوه بیهرستن، هیچ شتی شایسته‌ی پهرستن نی‌یه له جگهی خوا. که‌چی ئیوه به‌چاوی خوتان بینتان خوا چ شتیکی به‌سهر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یا هیناو، خوا رپیزی ئیوه‌ی داوه به‌سهر هموو بونه‌وه‌رانی ئهم سهرده‌مه‌ی خوتانا. به‌سهر شیوه‌یه بی‌ئهو رپزانده‌ی ئه‌وان به‌سهر فیرعه‌ون و تاقمه‌که‌یا ئه‌وه ناگه‌یه‌نی به‌رپزو گه‌وره بژمیرین به‌رانبه‌ر به‌هموو بونه‌وه‌رانی پیش و باشی خویان.

﴿وَإِذَا أَجْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُوءُكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ وه‌ئیوه بیری ئه‌وه کاته بکه‌نده‌وه ئیمه ئیوه‌مان رزگارکرد له نازارادانی تاقمی فیرعه‌ون بو ئیوه، ئه‌و تاقمه نه‌چیزن به‌ئیوه سه‌خت ترینی سزا. مانای ئه‌و ئایه‌ته له باسی مانای ئایه‌تی (٤٧) ی نه‌لبه‌قه‌رده‌دا کراوه.

﴿يَقْتُلُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْبُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ نه‌یان کوشت کوره‌کانی ئیوه هه‌تا ئیوه بنه بکه‌ن و، ژنه‌کانی ئیوه‌یان به‌زیندویی نه‌هیشته‌وه بو خزمه‌ت کردن و کاره‌که‌ری.

﴿وَفِي ذَلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ له‌رزگارکردن و سزادان و تاقی کردنه‌وه‌ی ئیوه به‌و کارانه‌ی پیشوو چاکه‌و نازاریکن له‌لایه‌ن په‌روه‌دگاری خوتانه‌وه زور گه‌وره‌ن، له‌لایه‌که‌وه چاکه‌یه‌و له‌لایه‌تره‌وه نازاره. مانای ئه‌و ئایه‌ته له‌ باسی مانای ئایه‌تی (٤٩) ی سوره‌تی نه‌لبه‌قه‌رده‌دا کراوه موسا داوای کرد له‌ خوای مه‌زن نامه‌یه‌کی بو بنی‌رته‌ خواره‌وه رانمویی ئاده‌میزادی پی‌ بکا، پی‌وستی هه‌ردوو جیهانیان جی‌به‌جی بکا، خوای مه‌زن وولامی دایه‌وه به‌م جو‌ره‌ی خواره‌وه:

وَوَاعَدْنَا مُوسَى ثَلَاثِينَ لَيْلَةً
وَأَتَمَمْنَاهَا بِعَشْرِ فِتْنٍ مِيقَتٍ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً وَقَالَ
مُوسَى لِأَخِيهِ هَارُونَ أَخْلُقْنِي فِي قَوْمِي وَأَصْلَحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ

رَبُّهُ قَالَ رَبِّ ارْنِيْ اَنْظُرْ اِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرِنِيْ وَلٰكِنْ اَنْظُرْ
 اِلَى الْجَبَلِ فَاِنْ اَسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ تَرِنِيْ فَلَمَّا تَجَلَّى
 رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَى صَعِقًا فَلَمَّا اَفَاقَ
 قَالَ سُبْحٰنَكَ بُتُّ اِلَيْكَ وَاَنَا اَوَّلُ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿١٤٣﴾
 قَالَ يَمُوسَى اِنِّىْ اَصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِيْ وَبِكَلِمٰى
 فَخِذْ مَّاءً اَتَيْتُكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِيْنَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا
 لَهُ فِى الْاَلْوَاحِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيْلًا لِّكُلِّ
 شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَاْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوْا بِاَحْسَنِهَا سَأُوْرِيْكُمْ
 دَارَ الْفٰسِقِيْنَ ﴿١٤٥﴾

موسا به لیتی دا به کورانی ئیسرائیل هه رکاتی فیرعه ون و دوزمنه کانی له ناوچوون
 نامه یه کیان له لای خواوه بو ئه هیتی، هه موو کارو کرده وى رۆژانه یان بو رۆن ئه کاته وه
 له کرده ره واکان و قه دهغه کراوه کان، خوا وه لامی جی به جی داواکه ی موسای دایه و
 فهرموی:

﴿ وَاَعٰدْنَا مُوسٰی ثَلٰثِيْنَ لَيْلَةً وَاَعْمٰنٰهَا بَعْشَرَ ﴾ وه ئیمه به لیتمان دابویه موسا
 نامه یه کی بوئیرین له ماوه ی (۳۰) شه ودا، فهرمانی دا به موسا رۆژی ئه و سى رۆژه
 به رۆزوو بیت، هه تا به و بۆنه وه پاکتر بیته وه و خوی لیتمان نزیک بکاته وه به به ده نه کی

ته فسر ی زمانکوی

پاکترهوهو، ئیمه کۆتاییمان بهو سی شهوه به (١٠) ه شهوی تر هینا. زانایان ئه لێن: ئه و به لێنه له یه کهم شهوی مانگی زیلقه عیده دهستی پێ کردو ناردنی نامه کهیش کۆتایی پێ هات له شهوی دهههه می مانگی زیل حیجه .

﴿فَمَقَاتَ رَبِّهِ اَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ دوا یی تهواو بوو کاتیکی ئه و تۆ پهروه ده کهری موسا دیاری کرد بۆ رۆژو گرتنی موسا و دیاری په رستی خوا به چل شهوی تهواو. یانی هه موو ئه و کاته ی که خوا دیاری کرد بوو له یه کهم جاری به لێنه وه هه تا تهواو بوونی هاته خوارهوی نامه که ی خوا گه یشته چل شهو و رۆژ. کهواته ناو بردنی شهو به ته نه ها له بهر ئه وه یه کات له شه وه وه ده ست ئه کر ئ به هه لێژاردنی .

﴿وَقَالَ لِاخِيهِ هَارُونَ اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي﴾ وه موسا به هارونی برای خۆی که هارون بوو پێی فهرمو: تۆ جیگه نشینی من به له ناو تاقمی مندا هه تا من دیمه وه بۆلای تۆ ئه وان، چونکه من ئه چم بۆلای کێوی توری سینا بۆ هینانی ئه و نامه یه خوا به لێنی پێداوم .

﴿وَأَصْلَحْ وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ وه تۆ ئه وه ی پێوسته و چاکه یه بۆیان جێ به جێ بکه له فهرمانی خواو له کاروباری رۆژانه یان و، تۆ په یه وه ی رێگه ی خراپه کاران مه که، ئه گه ره یه کێ له وان کرده وه یه کێ ناجوری کرد خۆت و ئه وانه ی له گه لێن ئامۆژگاریان بکه ن، ئاگاداریان به ئه وانه له مه وه بهر دهرونیان به پت په رستی ئاودراوه، هارون به دلێکی گه شه وه ئامۆژگاری موسای وه رگرت .

﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَى لِمِقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ وه کاتی موسا هات به سه رده می ئه و کاته ئیمه دیاریمان کرد بوو که بێت بۆلای ئیمه بۆ پارانه وه له ئیمه و، پهروه ده کهری موسا گفتوگۆی له گه ل کرد. ئه بی بزانی ئه و گفتوگۆ کردنه ی خوا به یی نوێنه ر بووه، راسته وخۆ فهرموده ی خوا ی مه زنی ئه بیست له پشتی په رده وه، نه که له ته نه ها لایه که وه .

﴿قَالَ رَبِّي ارْنِي اَنْظُرَ إِلَيْكَ﴾ موسا ووتی: ئه ی پهروه ده کهری من تۆ خۆم پێ نیشان بده و بۆم ساخته به یته من ته ماشای تۆ بکه م، من زۆر ئاره زۆمه ندی بینیی تۆم، ئه مه و ی به ختیاریم زۆر تر بێ ههروه که فهرموده ت ئه بیسم .

﴿ قَالَ لَنْ تَرَانِي ﴾ خوا فهرموی: تۆ من نابینی له جیهاندا، چونکه زانیاری بی ژمارهی من بریاری نه داوه بگوئجی نه و داوایه تۆ بۆ چاوپیی کهوتنی من. داواکردنی موسا هیچ خراپه کی تیدا نه، چونکه دهرونی مرؤف نهیهوئ هه موو شتی بزانی. به تاییه تی چاوپیی کهوتنی خوا به و پیرۆزیه .

﴿ وَلَكِنْ أَنْظِرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنَّ اسْتَقَرَّ مَكَانُهُ فَسَوْفَ تَرَانِي ﴾ وه به لام تۆ ته ماشی نه و کیوه بکه، دواپی نه گهر نه و کیوه له جینگای خویا مایه وه ههروه ئیستای و رزال رزال نه بوو، دواپی نه وه من تۆ نه بینی. موسا پرووانی بۆلای کیوه هه تا خوا ببینی که چی کیوه روچوو نیشانه ی نه مایه وه، خویا گه و ره به و کرداره ویستی له موسا بگه یه نی چاوپیی کهوتنی خوا له جیهاندا ناگوئجی.

﴿ فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًا ﴾ دواپی کاتی پهروه رده کهری موسا بۆ کیوه که ده رکه وت به جوړی شایانی ریزی خوابی. یانی له جینگای دیاری کراوی لای چه پ و لای راست و سهروه لای خوا وه نه بوو. خوا کیوه که ی کرد به خوئ و یه کسان بوو له گه ل زه ویداو بۆ به دهشت .

﴿ وَخَرَّ مُوسَا ضَعِيفًا ﴾ وه موسا کهوت به بی هۆشی و ئاگای له خوی نه ما، خویا مه زن به میهره بانی خوی موسای هینایه وه هۆشی خوی، وه خوا نه فهرموی:

﴿ فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَانَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ دواپی کاتی موسا هۆشی هاته وه به خویا ووتی: چاک و بی گهردی بۆتۆ نه ی خویا مه زن من په شیمانم بۆلای تۆ، له و داوایه ی له تۆم کرد بۆ چاوپیکه وتنت و، من یه که مین که سیکم له و که سانه به نیازی پاکه وه باوه رپیان به تۆ هیناوه، بروام هه یه کهس له جیهاندا تۆ نابینی .

﴿ قَالَ يَا مُوسَا إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَتِي وَبِكَلَامِي ﴾ دواپی نه وه ی موسا پارایه وه له خوا، خوا فهرموی: موسا به راستی من تۆم هه لبارد بۆ پیغه مه رایه تی، ریزم داوی به سه ر ئاده میزادی نه م سه رده مه ی خوئا به هۆی په یامه کانی منه وه به وینه ی پیغه مه ره کانی ترو، به هۆی گفتوگو کردنی من له گه ل تۆ به تاییه تی و به بی میانجی گهری

كهسى تر له سهر كښوى تور. به لام جگه له پيغه مهري ئيسلام خوا له سيدرته تولىوته هادا
گفتوگوى له گدل فدرمو .

﴿ فَخَذْنَا مَائِثِيكَ وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ دواى تو وهر بگره شتى من به تو م به خشيوه و
رښى تو م پي گرتووه له تهورات و بيكه به ياساى رږژانهى خو ت و گهله كهت و، تو
له و سانه به سوپاش گوزارى من له سهر نه و خه لاته گه ورهيه من به تو م به خشيوه.

﴿ وَكَتَبْنَا لَهُ فِي الْأَلْوَابِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ﴾ وه ئيمه نوسيمان به تواناى دهستى بى و پنهى
خو مان بو موسى له نيو تهخته كانى تهوراتا له هه موو شتى له كاروبارى ناييندا پيوستيان پيى
هه بى. هه ندى له زانايان نه لين ماناى نه و رستهيه به م جوړه: وه ئيمه فدرماغاندا به
جبره ئيل له له وحه كاندا بو موسى بنوسى له هه موو شتى پيوستى پيى هه بى .

﴿ مَوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ ﴾ هه موو شته كانى برى بوون له ناموزگارى كردن و
شى كردنه وه و رڼ كردنه وه بو هه موو شتى ، وه كه نه و شتانه په يونديان به فروستاده يه وه
ههيه له باوه ريان به خواو به پيغه مه ران و به رږژى دوايى و فدرمانه دهستوريه كان كه
كرده وه په واکان و كاره قه دهغه كراوه كان .

﴿ فَخَذْنَا بِقُوَّةٍ وَأَمَرَ قَوْمَكَ بِأَخْذِهَا بِحَسَنِهَا ﴾ دوايى تو نهى موسى تهخته كانى
تهورات وهر بگره به هه موو هږو تواناى خو ته وه وه به نيازى پاك و چاكه و كاريان پيى
بكه و، فدرمان بده به گهله كهى خو ت دهست بگرن به شيرين ترين ناوه رږو كى تهخته كانى
تهورات له نارام گرتن و لى بوردن و كاريى كردنيان. نه بى بزانه رى هه موو شتى خوا
بينيرى هه مويان چاكن. به لام هه يانه له ناو خو يانا شيرين تر له يه كترى .

﴿ سَأُورِيكُمْ دَارَ الْغَاسِقِينَ ﴾ له مه و پاش به م نزيكانه من پيشانى ئيوه ي نه ده م كاروان
سهر او شوپي حه سانه وهى كه سانى له سنورى خوا لانه ده ن له جيهاندا به خنكان و
له ناو بوردن. له پاشه رږژدا به ناگرى دوزه خ، هه روايشن بو نيشتمانى بت په رستاني شامتان
پي نيشان نه ده م و نه يكه م به نيشتمان بو ئيوه .

ته فسيري زمنا كويى

خوای مه زن ناده میزاد نه ترستی له خوایی بوون که رایان بکیشی بولای وورد بونه وه
له نیشانه کانی خوا که نوسراوون له تهوراتا یا پشت کرده ناموژگاری یاسا کانی خواو
بیر کرده وه له و که سانه لایانداو له سنوری خوا .

سَاصْرِفْ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَإِنْ يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا
بِهَا وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِنْ يَرَوْا
سَبِيلَ الْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ
الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ حُلِيِّهِمْ
عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُورٌ أَلْمَيَرُوا أَنَّهُ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ
سَبِيلًا اتَّخَذُوهُ وَكَانُوا ظَالِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سَقَطَ
فِي أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا قَالُوا لَئِنْ لَمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

﴿ سَاصْرِفْ عَنْ آيَاتِي الَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ﴾ له مه وودواو بهم نریکانه
من لانه دم که سانیکی نه وتو خویان به که وره دانه نین له زه ویدا به جوړیکی نار ه وواو

ته فسنیری ز مناکویی

ناشایسته له وه رگرتی نیشانه رونه کانی نیمه که دانراون له نیوان دهرونی خویمان و له هه موو گوشه و که ناری .

﴿وَإِنْ يَرَوْا كَلَّ آيَةٍ لَا يُؤْمِنُوا بِهِ وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الرُّسُلِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا﴾ وه نه گهر بین هه موو نیشانه به له سه ر راستی موحه مه د (د.خ) باوه رپانه بین به و هه موو نیشانه، نه بی نه و که سانه بزانه یاساو ناوه رپوکی قورئان نه پاریزین له ده ست کاری کردن و گوران و، نه گهر رپگه ی راست و شاره زایی کردن بین نه و که سانه نه و رپگه راسته و نه رناگرن بو خویمان و بیکه نه به یاسا .

﴿وَإِنْ يَرَوْا سَبِيلَ الْفِي يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ﴾ وه نه گهر رپگه ی خوارو خپج و گومرایی بین نه و که سانه نه و رپگه خراپه و نه گرن به رپگه بو خویمان و کاری بی نه که نه، نه و لادانه یان له رپگه ی راست و په پره وی کردنی رپگه ی خراپ به هو ی نه وه وه به باوه رپان به نیشانه رونه کانی نیمه نه به وه به درو یان خستونه ته وه و، نه وان بی ناگابوون له بیر کردنه وه بو یان و له نرخ بو دانانیان و له ناموزگاری و نه رگرتن .

﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ وه که سانیکی نه و تو باوه رپان به نیشانه رونه کانی نیمه نه هیتا وه به درو یان زانیوون و به گه یشتنی رپوژی دووایی نه به وه پاداشت و پرسپاریان به درو زانیوه بوچ بو ته وه پاداشتی کرداره چاکه کانیان .

﴿هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ نایا نه و که سانه پاداشتیان نه درپته وه به جگه ی شتی نه یکه نه؟ له جیهاندا چاکه ی یا خراپ بیگومان پاداشتیان نه درپته وه به شتی کردویانه . یانی هه رکه سی باوه ری به خوا و به رپوژی دوا بی نه بی سوود له کاری خو ی و نه ناگری، نه و شته یش کو ی کردوته وه و خو ی پیوه هه لکیشا، به بی سود نه روا به هو ی بی باوه ری خو به وه، چاکه ی جیهانی نه و که سه ناگاته فریای بو رزگار کردنی له ناگری دوزه خ .

﴿وَاتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَى مِنْ بَعْدِهِ مِنْ خَلْبِهِمْ عَجَلًا لَّهُ خُورًا﴾ وه گه لی موسا له دوا ی رپوشتنی موسا بو کیوی تور به بریاری خوا بو هاوردنی نه و نامه به خوا به لی پییدا که بیکا به یاسا، وهریان گرت و دروستیان کرد له و شخلانه ی که قبیته کان دایان نابوو

لایان گویره که یه کی له ش بۆ دانراو به بی گیان نهو گویره که یه ده نکیکی هه بوو وینه دهنگی گاو نهی بۆران .

یانی کورانی یه عقوب له روبره که په رینه وه چاویان کهوت به تا قمی بتیان نه په رست، نهو هبوو داویان کرد له موسا بتیکیان بۆ دروست بکات بیه رستن، موسا سه رزه نشتی کردن. به لام لهو کاته دا موسا بۆ ماوهی چل شهوی چوبۆ کیوی تورولایان نه ما به هه لیان زانی، به راویژی موسای سامیری شخلی ژنانی بی کو کردنه وه، نهو شخلاه نهی توانه وهو گویره که یه کی بی گیانی بی گوشتی بۆ دروست کردن ده نکیکی لیوه نه هات وهك بۆرهی گویره که وه ده ستیان کرد به په رستنی .

﴿ اَوْ لَمْ يَرَوْا اَنْهٗ لَا يَكْلِمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ سَبِيْلًا اتَّخَذُوْهُ ﴾ ئایا نهو تا قمه ی موسا نه یان نه بیی که به راستی نهو گویره که یه گفتوگزیان له گه ل نا کاو له توانایانیه شاره زایان بکا به وینه یه کی له ئاده مزاد هه تا گومان بین که نهو دروست که وه خواوه توانایه، له گه ل نهو هیشدا نه وان نهو گویره که یانه دانابو به خوا بۆ خویان و نه یان په رست .

﴿ وَكَانُوا ظَالِمِيْنَ ﴾ وه نه وان سته میان له خویان کرد به بۆنه وهی په رستنی نهو گویره که وه له جگه ی خوا به بی به لگه یه. زۆر جینگه ی سه رسورمانه مرۆف به دهستی خوی شتی دروست بکاو بیه رستی .

﴿ وَلَمَّا سَقَطْ فِيْ اَيْدِيْهِمْ وَرَاَوْا اَنْهُمْ قَدْ ضَلُّوا ﴾ وه کاتی نه گبه تی که وه ته نیو ده ستیان، په شیمان بوونه وهو خه فه تی زۆریان خوارد له سه ر په رستی نهو گویره که یه، بینان که به راستی نه وان له ریگه ی راست لایانداوه، په نایان برد بۆلای خوا .

﴿ قَالُوْا لَئِنْ لَّمْ يَرْحَمْنَا رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَتَكُوْنَنَّ مِنَ الْخٰسِرِيْنَ ﴾ ووتیان نه گه ر په روه رده که ری ئیمه به زه یی به ئیمه دا نه یه ته وهو میهره بانی له گه لمان نه کاو له گوناھی ئیمه خوش نه بی و په شیمان بوونه وه مان لی وه رنه گری به راستی له زیانومه ندانین له هه ردوو جیهاندا .

کاتی موسا له کیوی تور له خوا نه پارایه وه، خوی مه زن هه والی دا به موسا که
گهله که ی تور له ناین وهر گه رانو ده ستیان کرده به پهرستی له شی گویره که یه کی بی
گیان و بی گوشت، رونی نه کاته وه چون پهنی کرده وه وه موسا دوای هاته دی له
کیوی تور.

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ غَضْبَنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي
مِنْ بَعْدِي أَعْجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ وَالْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
أَخِيهِ يَجْرِهُ إِلَيْهِ قَالَ ابْنَ أُمَّ إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضَعَفُونِي وَكَادُوا
يَقْتُلُونَنِي فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي
رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا
الْعِجْلَ سَيَنَاءً لَهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتِرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ
تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى الْغَضَبُ أَخَذَ الْأُلُوحَ وَفِي
نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾

﴿ وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَى إِلَى قَوْمِهِ غَضْبَانَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي مِنْ بَعْدِي ﴾ وه کاتی موسا گه پرایه وه له کیوی تور بۆلای گه له که ی خوی به تورپیی و رقه وه به خه فه تیکی زۆره ووتی: ئیوه خراپ جیگه داری من بوون له دوا ی من که دهستان داوه ته گویره که په رستن.

﴿ أَعَجَلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ﴾ نایا ئیوه بۆ په له تان کرد وازتان له فه رمان و به لئنی په روه ده که ری خۆتان هیناو نارامتان نه گرت هه تا من دیمه وه له کیوی تورو دهستان کردوه به په رستنی کویره که؟

زانایان بیریان جیاوازه نایا نه و گفتوگوی موسایه له گه ل سامیری و تا قمه کویره که په رسته که یه تی یا له گه ل هارون و باوه ردارانیه تی هه رچۆنی بی له مه ست ناگۆرێ. به لام رسته ی (أَخْلَفُونِي) وانه گه یه نی پووی بۆلای هارون بی کردوه.

﴿ وَأَلْقَى الْأُلُوحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ يَجُرُّهُ إِلَيْهِ ﴾ وه موسا به تورپیه وه ته خه کانی ته وراتی فری داو دهستی گرت به سه ری هارونی برای خوی و موی سه ری گرت و رای کیشا بۆلای خوی.

پرسیار/ فریدانی ته ورات که ناو خوی تیدا بوو. راکیشانی موی سه رو ریشی هارونی بی تاوان له لایه ن موسای خۆپارێز له بی فه رمانی خوا له موساوه زۆر دووره ؟

وه لام/ بی گوناھی مروف ناگۆرێ له سروشتیکه وه بۆلای سروشتیکی تر، شیوه ی نارام یا تورپیی لانا بری له ئاده میزاد به تایبه تی نه گه ر تورپه بوون له بهر فه رمانی خوی مه زنی. له کاتیکا موسا توشی نه و کاره زۆر خراپه بوو که له وه و پیش ته مه نیکی زۆری خۆی دانا له گه ل خزمه کانی و رای هینا بوون له سه ر په رستنی خوا و یه کیتی خوا، فیزی کردبوون له سه ر یاسای ناین راوه ستن، وای زانی باوه ر چه سپاوه له ده روینا که چی کوتوپر وه رگه ران له ناین و هاوبه شیان بۆ خوادانا، نه و روداوه کاری زۆری تی کردبوو، ئیتر چۆن تورپه نه بی ؟

﴿ قَالَ ابْنُ أَمِّ إِنْ الْقَوْمَ اسْتَضَعُّقُونِي وَكَادُوا يَقْتُلُونِي ﴾ هارون به موسای ووت: نهی کوری دایکی خوځم: من هیچ خراپه به کم نه کردووه. بهراستی خزمه کاغان منیان بهی چاره و لاوازو زه بون، داناوه نریکبو نهوان من بکوژن بههوی بهرنهنگاری کردنی من بو نهو کاره خراپه و تهقینه وهیه دهی مندا بو قه دهغه کردنی بهرستی گویره که لهوان .

﴿ فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ دواپی تو دوژمنان دلخوش مه که بههوی شتی توشی من نهی له خراپه، نهو بت بهرستانه منیان به دوژمنی خوځان سهیره کرد، بویه نریکبوو من بکوژن، نه گهر تو بهو جوړه له گهل من بکهی نهوان وانهانن تو له گهل نهوانی و من بهی نرخ دانهی، من له کارو کردهوی نهوان دورم و له دژی بووم به تنهناو، تو من دامنهی له گهل نهو تاقمه سته مکاره بت بهرستانه. بهو ههوالانهی هارون باسی کردن، موسا دل نه رمی روی تی کردو ههستی به بهزهیی و برایتی کرد، بویه.

﴿ قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي رَحْمَتِكَ وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ ﴾ موسا فهرموی نهی بهروهرده کهری من: تو خوش بیه له من له سهر نهو شتهی که کردم له گهل هارون و، له برای من خوش بیه که مته رخمی نه کردووه له رانخوی و ناموژگاری کردنی خزمه کاغان و وازی لی نههیتاون له وهر گهرانیان له گویره که بهرست و، تو نیمه بجه نیسو بهزهیی و میهره بانی خوت و، تو به بهزهی ترینی هه موو خاوهن بهزه بیه کان و میهره بانیت له هه موو کهس زوړتره، هه موو لی بوردنې تو نهی بهخشی به هه موو کهس، خوی مه زن پاراندهوی موسا وهر گرت، چونکه نهیزانی موسا هارون دهر وون و دلیان پاکه.

﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْفَجَلَ سِتًّا لَهُمْ غَضَبٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ﴾ بهراستی کهسانیکي نهو تو نهو گویره که یانه وهر گرتو بو بهرست له جگهی خوا له مهو پاش بهم نریکه نه گا بهوان خه شم له لایه ن بهروهرده کهری خوځانه وهو، نه گا بهوان بی نرخي و کزولی له ژبانی جیهاندا بههوی بهرستی نهو کویره که وه، خوځان ههستی پی نه که ن توشی سهر شوړی بوون، دانیشتون بهی نرخ ته ماشایان نه که ن له زینده گانی جیهاندا.

تهفسیری زمانکویی

﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ﴾ هەر بەو یتەیی ئەوەی ئیتمە سزای گوێرە کە پەرستاماندا ئیتمە سزای هەموو کەسێ ئەدەین درۆو بوختان هەلئەبەستی و ئەیداته پال خواو جگەیی ئەو ئەپەرستن.

پرسیار/ ئەو ئایەتە وائەگەینەیی بە گوێرەیی روالەت ئەو کەسانەیی گوێرە کەیان پەرستووە خوا خەشم و سزایان ئەداو بەبێ نرخ دائەنرێن لە ژبانی جیهاندا هەتا کاتی زیندوونەو کەچی ئەوان بەراستی پەشیمان بوونەتەووە خوا لییان خۆش بوووە وەك لەمەوپاش خوا ئەیفەرموێ، کەواتە چۆن خەشم و بێ نرخ و دانان و دوری لە لی بوردنی پەپووستە بەوانەووە وە پەشیمان بوونەتەووە لە گوێرە کە پەرستن؟

وەلام/ هەندێ لە زانیان وولامی ئەو پرسیارەیان داووەتەووە فەرمویانە: ئەو کەسانەیی گوێرە کەیان پەرست دواي هاتنەووەی موسا بوون بە دوو تاقم: تاقمیکیان بەشیمان بوونەووە بە راستی و نیازی پاکەووە ئەو کەسانە خوا لییان خۆش بوو. تاقمێ تریان بەردەوام بوون لەسەر بت پەرستی، وەك موسای سامیری و تاقمە کەیی ئەو کەسانە خەشمی لی گرتن و سەرشۆری کردن لە جیهاندا و ئابروی بردن.

وولامی تر بۆ ئەو پرسیارە: بەراستی خوا ئەیزانی جوله کەکان پەشیمان نەبونەتەووە پەشیمانیش نابنەووە هەرگیز لە گومرایی و سروشتی رابوردویان، میژووی باپریان گەورەترین بەلگەیی، چونکە ئەوان هەروەها بەرانبەر بە خواو بە مەروفايەتی گۆران کاریکیان بەسەردا نەهاتووە، لە گومرایی و لە خراپە کردن لە هیچ کاتیکیان وازیان نەهێناووە مەگەر بەهێزو بەجەك.

پرسیار/ جوله کەکان لەم سەردەمەدا خاوەنی رژیتمیکی خۆیانن بەناوی ئیسرائیلەووەو بەرپێریش تەماشای ئەکړین. کەواتە بێ نرخ و سەرشۆریان نەماوەتەووە، ئەویش بە روالەت دژی فەرمودەیی خوايە؟

وەلام/ ئەبێ بزانیان هەرگیز ئەو لاوازی و سەرشۆریە لەسەریان لانهچوووە ئەو رژیتمە بەناوچوووە ئەو سەربەخۆییە ویتەیی رژیتمەکانی جگەیی خۆیان نیە. بەلکو کۆمەلێکی

چه کدارن و به کرئ گیراون رژیمه داگیر که ره کان په یدایان کردون بؤ پاراستی سودی خوځیان و لیدانی هیژی نیشتمانی، ناویان هه یه و ناوړه وکیان نیه، په یمان (بلفوری) به ریتانیای کون و دهست گیروی تازه ی نه مریکا چاکترین به لگن بؤ نه و مدهسته، له لایه تره وه هندی رژیمی کون و تازه ی به ناو موسلمان دهستیکی بالایان هه بروه له دروستکردنی نه و رژیمه دا، میژو به پونی نه و کاره یانی نویسه، بؤ نه وه ی نه و رژیمه داگیر که رانه یارمته تی نه مانیش بدن بؤ مانه وه یان له سهر کورسی .

﴿ وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا وَآمَنُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا لَقَوْزٌ رَحِيمٌ ﴾
 وه که سانیکی نه وتو نه و کاره خرابانه یان کردوه وه له گوناوی گه ووه و بچوک و له بی باوه ری، له پاشا په شیمان بونه ته وه و باوه ریان هینا ته وه . به راستی په ووه رده کهری تو له دوا ی په شیمان بونه وه له و خرابانه لیسی خوشبوونی زوره و زوریش خاوه نی به زهی و میهره بانیه بؤ وهرگر تنی په شیمان بونه وه . بیگومان هه که سی په شیمان بیته وه و بگه رپته وه بولای خواو ناین به پاکي هو نه کاته وه بولای بی باوه ری و به وینه ی جوه کان خوا لیان خوش نه بی و میهره بانیان له گه ل نه کا جوله که بی یا قوره یسی یا جگهی نه وان .

﴿ وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْفَضْبَ أَخَذَ الْأَلْوَحَ ﴾ وه کاتی رق و توره یه که له دلی موسادا و ه ستایه وه هاته وه به سهر خوځیاو نارامی روی تی کرد، دوا ی نه وه بوی دهر که وت هارون پاکه و که مته رخه می نه کردوه، دوا ی پارانه وه ی بؤخوی و هارونی برای، موسا ته خته کانی تهوراتی هه لگرت به ساغی و به نه شکاوی کاتی له رقا قریدان، له تهوراتیشا هیچ شتی لانه براو، به پیچه وانه ی نه وه ی هندی ووتویانه ته خته کان شکان و هندی تهورات وونو بوو .

﴿ وَفِي نُسْجِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴾ وه لئیو نوسراوه کانی ته خته کانی تهوراتا هه بوو راغویی کردن له گومرایی و لی بوردن و به زهی و میهره بانی و پاکبونه وه ی له چلک و چه پهلئ. گونا، بؤ که سانیکی نه وتو له سزای په ووه رده کهری خوځیان بترسن. به راستی و به بی گومان موسا پاریزراوه له گونا، وه که هه موو پیغه مه رانی تر. به لام موسا مروفه و خه فته نه خواو دلخوش نه بی نارام گره و رقیشی نه جولئ، نه وه بو

ته فسیری زما کوی

رقی هلسا کاتی توشی وهر گهرانی گله که ی له ناین رقه کهیشی نه ما کاتی دلی بو
هارون نهرمو، بریاری دا توله له وهر گهراوه کان بسینی.

وَأَخْنَارَ

مُوسَى قَوْمَهُ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَاتِنَا فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ
قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِنِّي أَتْلُو كِتَابَ مَا فَعَلَ
السُّفَهَاءُ مِنَّا إِن هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي
مَن تَشَاءُ أَنْتَ وَلِيُّنَا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ ﴿١٥٥﴾
وَأَكْتُبْ لَنَا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ إِنَّا
هُدُنَا إِلَيْكَ قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَن أَشَاءُ وَرَحْمَتِي
وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَاكُنْهَا الَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ
فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ
عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ

تهفسری زمانا کوئی

عَلَيْهِمْ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا
النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾

﴿ واختار موسى قومهُ سبعين رجلاً لميقاتنا ﴾ وه موسا هه لبيژارد له تاقمه كاني خوى
حه فتا پياو له دوواژه هوز له ههر هوزى شهش كهس نه بوايه حه فتاو دوو كهس بونايه.
به لام موسا فهرموى: دوو كهستان مهيدن، مايدوه به حه فتا كهسيان، له بهر نهو به لينه
تيمه دابومان به موساو، له بهر بيانو دانان بو خوداو بو پيسته كردنى گونا هه هه نديكيان
كرد بويان به پرستنى گويزه كه.

زانايان دريژويان داوه ده ربارهى ماناو مه بهست لهو نايه ته: نايا نهو كاته خوا ديارى
كردووه كاتى ناردنه خواره ووى ته ورات بوه يا كاتى تر؟ موسا بوچى نهو حه فتا كه سهى
هه لبيژارد؟ ناييا له بهر نهووه بوه گومانيان برده موساو ووتيان باوه رت پي ناهيتن هه تا
فهرموده ي خوا نه بسين وينه ي تر؟

يا له بهر هويه تربووه؟ هوى سزادانى نهو پياوانه چ شتى بوو؟ نايا نهو بومه له زويه
نهوانى كوشت يايى هوشى كردن و نه مردن؟

له وه لامى نهو هه موو پرسيارانده دا نه نوسين: لهو نايه ته دا شتى نيه بيته هو بو
هه لبيژاردنى نهو حه فتا پياوه، نهووى به لگه يي له سهري هدر نهوويه موسا حه فتا پياوى له
خز مه كاني خوى هه لبيژارد هه تا بيانبا به سه ر وه ختى نهو كاته ي خوا بو موساى ديارى
كرد بوو، نه يي بزائين نهو هه لبيژاردنه به فرمانى خوا بوه، چونكه موسا به يي فرمانى خوا
هيچ شتى ناك، خوا سزاي نهو حه فتا پياوه ي داوه به جوړه سزايه شايس ته ي نهوان بو يي،
هوى پرساره كاني تريشمان بو باس نه كراوه، نهووى شايانى باسي پيويسته تيمه پروامان
وايى بهو فهرمودانه ي خوا كه به شى كردنه وه بو تيمه ي باس كردوه.

ته فسيري زمنا كويى

﴿ فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّاي ﴾ دوایی کاتی بومهله زیه کی زور سهخت ئه و حفتا کهسهی گرت و بی هوشبون، موسا فهرموی: ئه ی پهره رده کهری من. نه گهر تو ئاره زوٲ هه بوایه ئه و کهسانهت له ناو ئه برد له پیش ئه وه ی بینه دهره وه بو ئیره له نیو خزمانی خوینا و بهر له وه ی گویره که یان ئه پهرست و، منیشت له ناو ئه برد به ههر هوٲکه وه بوایه، ئه وه ی راستی بی موسا له چاکزینی گه له که ی ئه و حفتا پیاوه ی هه لٲزار د بو چون به سهرده می ئه و به لٲینه ی خوا دا بوی به موسا که گه یشتنه ئه و شوینه له ناو چون موسا به ته نها مایه وه، ئه و رودا وه دلی موسای بریندار کردنه ی ئه زانی چی بکا و چون پیا و به یٲته وه که به ته نها پرواته وه بو لای به نی ئیسرا ئیلیه کان، چون وولا میان بداته وه؟ هیچ په نایه بو موسا نه مایه وه جگه ی خوای مه زن، بو به کر زلیه وه له خوا پارایه وه و فهرموی:

﴿ أَتَهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا ﴾ نایا تو بو ئیمه له ناو ئه به ی به هو ی شتی بی خبرهت و گیله کانی ئیمه کردویانه، به راستی میهره بانی و به زه بی تو له وه گه وره تره کاری و امان له گه ل بکه ی؟

﴿ إِنَّ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ ﴾ ئه و به مهله رزه یه و چه ندین کاری تو نه مه گهر تا قی کردنه وه و سزادانی بهنده کانی خو ته بو ئه وه ی ته می خوا بن و په ند وهر گرن. یانی دا واکردنی هه ندی خزمانی من بو بینینی تو و گویره که په رستی هه ندیکیان وای لی کردن به ره و نه مان بیان بدن.

بو زانین: ووشه ی (فِتْنَةٌ) بو چه ند مانایه هاته و: به مانا له ریگه ی لادان و خراپه کردن، وهك (لَا يَفْتِنُكُمُ الشَّيْطَانُ)، به مانا جهنگ کردن (أَفْتَنَ الْقَوْمَ) به مانا تا قی کردنه وه (فِتْنًا بَعْضُهُمْ) به زوری به مانای سزادان هاته و (وَأَتَقُوا فِتْنَةً)، نه م مانایه مه به سته له (إِنَّ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ).

﴿ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَاءُ وَتَهْدِي مَن تَشَاءُ ﴾ تو له ریگه لانه ده ی به هو ی ئه و سزادانانه وه که سی ئاره زوٲ هه بی به بومهله رزه له سزای ئه ده ی و، تو راغوی سی ئه که ی که سی

ئارەزۆت ھەبب و ھێژ ئەدەدی بە دڵی بۆ بەردەوامی لەسەر باوەر ھێتان. ھەموو کەسێ ئەتوانی بە بیر کردنەوەی خۆی ڕێگەی راست بدۆزیتەوێ. بەلام شەیتان ھەندیکیان لەناو ئەبە.

﴿أَلَمْ نَلِّكُم مِّن دُونِهَا مَنَازِلَ مُّتَعَدِّاتٍ ۖ لَّكُم مِّنْهَا مَنَازِلٌ مُّتَعَدِّاتٌ ۚ إِنَّكَ رَءِیْسٌ قَدِيرٌ ۖ﴾ ھەر تۆ کار بە دەست و گەورەیی ئێمە، دوایی تۆ خوش ببە لە ئێمە و بەزیت بێمانا بێتەوێ و میھرەبانیمان لە گەڵ بکەو، تۆ چاکترینی کەسانیکێ خواھەنی لێی خوشبوون و لێی بوردنی. ھەموو کەسێ لە خراپەیی کەسی خوش بێی لەبەر ئەوێ کە باسی بە چاکە بکری یا ئازاری لە خۆی دور بخاتەوێ. بەلام تۆی خواھەن میھرەبان لە گوناھێ بەندەکانی خۆت ئەبوری بەبێ مزەو پێویستت بە ھیچ شتێ نیە. ھەر لەبەر گەورەیی خۆتە.

﴿وَأَكْتُبُ لَكَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ﴾ وە تۆ بنوسە بۆ ئێمە و بۆمانی دابین بکە لەم جیھانەدا ژیانی خوش و یاری داغمان لەسەر پەرستنی تۆ، بۆمانی بنوسە لە پاشە ڕۆژدا بەھەشت و ڕەزامەندی خۆت.

﴿إِنَّا هَذَا إِلَٰهٌ﴾ بەراستی ئێمە گەراونیەتەوێ بۆلای تۆ پەشیمان بوینەتەوێ لەو کردارە تۆ لات چاک نەوێ بۆ فەرمانی تۆ ناکەین.

﴿قَالَ عَذَابِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَسْأَلٍ﴾ خوا فەرموێ: من ھەر کەسێ ئارەزۆم ھەبب توشی سزای خۆمی ئەکەم کە شایانی سزایی و ھیچ کەسێ مافی ئەوێ نیە ڕێگە لەمن بگری و ھەموو کاریکی من دادپەرورە.

﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾ وە بەخشندەیی و میھرەبانی و بەزەیی من ھەموو شتێ ئەکرێتەوێ لە جیھاندا بۆ باوەر ھێتان و بێ باوەر ھێتان بە ڕۆزی دان بەوان و پاراستنیان لە کارەسات بە جوړی کە شەیتانیش ئەکرێتەوێ بە ھۆی بەردەوامی ئەو لە ژیاندا ھەتا ڕۆژی دوایی و لە دروست کردیدا ئەگەر چاوە لەیە کدانی و کەمتریش وازی لێ بەھێتی کەس ناوی نازانی. بەلام بەزەیی بۆ شەیتان بەمانا پاداشتی چاکە نیە لە دوو ڕۆژدا، بۆ ئەو کەسانە بە باوەر ھێتان و ئەو لە گوناھە خۆیان پەرستوێ، جا بۆیە خوا ئەفەرموێ:

تەفسیری زمانکۆیی

﴿فَسَاكِبْهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ دواىى من ئەینوسم ئەو بەزەى و بەخشنەیدەى خۆم بۆ ئەكەسانىكى ئەوتۆ خۆیان ئەپاریژن لە بى فەرمانى خواو لە بى باوەرى و ئەو زەكاتهى پێویست كراوە لەسەریان ئەى بەخشن بە هەزاران و سامانى خۆیان سەریان لى تىك ناداو یاخى نابن هەتا واز لە یاساكانى خوا بهێنن .

﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾ وە بەزەى من بۆ كەسانىكى ئەوتۆ ئەنوسم ئەوان باوەر بە ئایەتەكانى هەموو نامەكانى ئیمە ئەهێنن و باوەر بە خواو بە پێغمەرو بە پۆزى دواىى و بە هەموو ئەو شتەنەى قورئان باسى كردون خۆپاریژن و زەكاتهكانیان ئەدەن بە هەزاران .
﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ﴾ ئەوانەى باسکران كەسانىكى ئەوتۆن بە نیازى پاكەوە دواى فروستادەو پێغمەرىكى نەخوینەوار نازانى بنوسى ئەكەون . خواى مەزن لەو ئایتەدا باسى پێغمەرى ئىسلامى كردوو بە پێنج شتى زۆر گرنگ :

١- ﴿الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ﴾ فروستادەى پێغمەرىكى نەخوینەوارە . كەسىكى ئەوتۆ نەى ئەزانى بنوسى و بخوینتەو، سروشى بۆهاتو لەلای خواوە بەبى هەولێ خۆى، جیاوازی نیوان (الرَّسُولَ) وە (النَّبِيَّ) ئەمەیه : (الرَّسُولَ) فروستادەى كە كرابى بە پێغمەرو نامەى بۆ نیرابى . (النَّبِيَّ) كەسىكە خوا كردوێتى بە پێغمەرو نامەى بۆنەاردوو . كەواتە هەموو فروستادەى پێغمەره . بەلام هەمو پێغمەرى فروستادە نیه .

نەخوینەوارى شێوەیه كى تايهتیه تەنها بۆ موحەمەد ﴿ﷺ﴾ جگەى پێغمەرانى تر، بۆ ئەوێ بزانى بەو نەخوینەواریه ئادەمیزاد لە تارىكى بى باوەرى و نەزانینهو دەرى هێناون بۆلای پوناكى باوەرو زانیارى و كارى كردووته سەر ژيانى ئادەمیزادو هەموو نەوكان لە هەموو كات و جیگەیه كا، بۆ ئەوێش بزانى هەر خواى مەزن مامۆستایهتى كردووە بە تەنها .

٢- ﴿الَّذِي يَجِدْنَاهُ مَكْتُوبًا فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ﴾ كەسىكى ئەوتۆیه خواوەن نامەكان ئەو فروستادەیانە دەست كەوتووە لە تەورات و لە ئىنجیلدا ناویشان و شیوازی بە نوسراوى و بە تەواوى، ئەو باسە لە ئایەتى (١٤٦)ى سۆره تی. ئەلبەقەرەو لە ئایەتى (١٦٣)ى سۆره تی نىساو دا بەرونى باسى كراوە .

تەفسیری زمانكۆبى

۳- ﴿ يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ ﴾ نهو پیغمبره فرمان نهدا به خواهن نامه کان به چاکه و به فرمانبرداری خواو قه دهغه نه کاله وان هه موو کاریکی خراب به تاییه تی هاویه شدانان بزخوا.

۴- ﴿ وَيُحِلُّ الطِّيبَاتِ وَيَحْرِمُ عَلَيْهُمُ الْحَبَائِثَ ﴾ وه فروستاده به که پروای کردوه بزبان هه موو خوارده مهنی پاک و ره واو قه دهغه کردوه له وان هه موو خوارده مهنی پیس و ناره وا به تاییه تی گوشتی به راز .

۵- ﴿ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ﴾ وه لانه با له سهریان باری گران و نهو کۆت و زنجیره ی نهو تو له سهریان دانراوه له لایه ن خزیانه وه به پیچه وانیه ی فرمانه کانی تهورات . وه ک کوشتنی یه کتری له بریتی په شیمان بونه وه به دل و به نیازی پاک، برینی نه ندامن گوناھی بین کرابین، برینی به رگتی پیسی پتوه درابین، کوشتنی پیاو کوژ به دهستیان قه سبب یا به هه له . به رستیان هه ر له که نیسه و کلّیسادابین و له روژی شه مه و یه ک شه مه دا .

﴿ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ ﴾ دواینی که سانی باوهریان به و پیغمبره هیتابین و ریزیان گرتین بۆ بلا و کردنه وه ی داواکه ی و یارمه تیان دابین بۆ سه رکه وتی به سه ر دوژمنیا .

﴿ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴾ وه دوا ی روناکیه کی نهو تو بکه ون هاتوته له که لیتا که قورئانه و کاریان بین کردین نهو که سانه رزگاریان نه بین له هه ردو و جیهاندا .

له پاشا خوی مه زن فرمان نهدا به پیغمبر (د.خ) که روبکاته هه موو ناده مزاد له عه رب و جگه ی عه رب و نه فدرموی:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ

فَعَامِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
 وَكَلِمَاتِهِ ۖ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾
 وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٍ يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴾ تۆ بلی ئه ی ئاده میزاد من به راستی
 نیردراوی خوام بۆلای هه موتان به بی جیاوازی و بۆلای هه موو نه ته وهیه له هه موو جیگه یه
 هه تا رۆژی دووایی. نه که ته نهها بۆلای عه ره ب. به گویره ی گومانی هه ندی له جو هه کان و
 هه ندی له گا وره کان ئه و ئایه ته له مه که ی پیروز هاتو ته خواره وه، ئه و که سانه ی ئه و تۆ
 به درۆ ئه خاته وه ئه یان ووت: کاتی موحه مه د بی هیز بو ئه یووت: من نیردراوم بۆ
 دانیشه وانی مه که و گونده کانی ده روه یه ی، له پاش ئه وه ی هیز پهیدا کرد ووتی: من
 نیراوم بۆلای هه موو ئاده میزاد.

﴿ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ ﴾ خواجه کی ئه و تۆیه
 هه ربۆ ئه وه خاوه ن یه تی و پاشایه تی ئاسمانه کان و زه وی و هه ئسورپنه ری کاروباریانه،
 هیچ په رستراوی نیه شایه نی په رستنی جگه ی خوا. زیندوئه کاته وه هه موو مردو هه کان
 له سه ر پاش ماوه ی له شی رزیوان هه روه که یه که م جار زیندویه تی بی به خشیون و ئه مرینی
 هه مو گیانداران له جیهاندا. ئه و ئایه ته و چه ندین ئایه تی تر بۆمان رۆن ئه که نه وه نوینه رو
 میانجی گه ری له نیوان خوی مه زن و بهنده کانیدا نیه، خاوه نیه تی و هه ئسورپنه ر بۆیان
 هه ر خواجه به ته نهها. که واته موحه مه د ﴿ ۞ ﴾ هه رچه نده ره وانه کراوه بۆلای هه مو
 ئاده میزاد و جنۆ که له هه موو کات و له هه موو جیگه یه کاو به ریزترینی هه موو بونه وه رانه و
 دواها وه ری هه موو پیغه مه رانه. به لām نه بو خۆی و نه بو هیچ که سی خاوه نی سودو زیان
 به خشین نیه.

مدهست لهو نایه ته نهویه: شیوه و پیشهی پیغمبر به همه مو کهس زابگه یهنی و پسانی بناسیتی که موحمه د ﴿ﷺ﴾ ناده میزادیکه وینهی نیوه، هتا نیوه له سنوری ناده میزاد ده ری نه کهن، وینهی گاوره کان و جوه کان عیساو عوزه بر به کورانی خوا دانه نین. به سه بۆ ریزی موسلمانان له شهو رۆژا نه لئین: هیچ په رس تراوی نه جگهی خواو موحمه د فروستاده ی خوایه .

﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَكَلِمَاتِهِ﴾ دوايسی نبيوهی ناده ميزاد باوه به خواوبه پیغمهر نه خوینته واره که ی بهین، نه و پیغمهری نه تو باوه به خواوبه به فرموده کانی خوا نه هیئی له قورئان و تهورات و ئنجیل .

﴿وَاتَّبِعُوا لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ و نېوه دواى نهو پيغمبره بکهون و فرمانبردارى
 نهوين، نهو رستهيه و امان فيرده کات به لگهيه له سر نهو باوه پهيان تنها به خوا خاوهني
 هيچ سودى نيه بؤ رزگار بوون له سزاي پاشه رږڅ نه گهر له گهل باوه به خوا دا پهيروى
 نيرراوى خوا نه کړئ و باوه به فرموده کاني پيغمبر نه هيرئ، بؤ نهو پيغمبره پيروى
 وهر گرن و پاداشت و به هشت وهر بگرن و بهر ده و امين له سر پهيروى پيغمبرو له
 ده ستور لانه دن .

﴿وَمِنْ قَوْمِ مُوسَى أُمَّةٌ يَهْتَدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾ و هه ندى تا قى موسى كز مهل و تا قى را نموى ناده ميزاد نه كهن به راستى و به گفتوگوى راست و، به راستى فرمان نه دهن له نيو ناده ميزادا به داد به روه رانه .

زانایان بیریان جیاوازه له دیازی کردنی نهو تاقمه‌ی خزمی موسا: چ کاتی نه‌وانه پیدابوون و له چ کاتیکا بوون؟ نه‌وه‌ی راستی بی نهو تاقمه له کاتی مانی موسادا بوون، له دوایدا زۆربه‌یان نه‌ماون و هه‌ندیکیان به‌رده‌وامبوون له‌سه‌ر راستی و له‌سه‌ر دادپه‌روه‌ری هه‌تا کاتی هاتی غیساو موحه‌مه‌د، به‌لام نه‌بی نهو که‌سانه عه‌بدو‌لای کوری سه‌لام و چه‌ند که‌سیکی تری که‌م نه‌بوین که باوه‌ریان به‌په‌مه‌ر هینا، چونکه نه‌وانه له‌به‌ر که‌می پێیان ناوتری (امه) هه‌ر چۆنی بی قورنانی پی‌روژ باسی جو‌ه‌کانی کردوه به‌هه‌موو شی‌وه‌یه‌کی ناشیرین و داویه‌تیه پالێان شوره‌یی و کاری ناشایسته له‌چه‌ندین

ژمارە ی ئایەتەکانی قورئانی پەرۆز، ئەبێ بیشزانین لە دوا ی موسا و کاتی پێغەمەرەکانی تردا
لەنیۆ جۆلە کە کاندای چەندین مەزۆفی باش و خاوەن باوەریان تێدا پەیدا بوو.
لە زوناکی فەرمودە ی قورئانەووە بۆمان زۆن ئەبێتەووە خراپە کردن و لە ڕێگە ی راست
لادان لە سروشتی جۆهەکان و میژویانا زۆر زۆرن، ئایسا جۆهەکان لە خراپە کردن پاکن
بێگومان پاک نین؟ بەلکو میژویان چاکە ی لی ئەووەشاوەتەووە. بۆ نمونە لەم سەرەدەمە ی
ئێمەداو لە کێشە ی نێوان کوردی چەوساوەو ڕژیمی ئەتا تورک تەنھا ڕژیمی زاویتیەکان
بوو بە یارمەتی ئەندێ ڕژیمی تر شۆرش گێرەکانی کوردیان گرت و دایانەووە دەست
ڕژیمی تورک بگرە هەندیکیان لی گوشت لەو بارەووە. لەنیۆ هەندێ ڕژیمی بەناو موسڵمان
بە کرێ گیراوی ئەوان بۆ کپ کردنەووە ی ئاین پەروەران و نیشتمان پەروەران دەستیان
هەبە.

پرسیار/ لەوانە یە بێژری جیاوازی لەنیۆا زاویتی و لەنیۆان جۆهەکاندا هەبێ، بەو جۆرە
زاویتی جۆلانەووە یەکی ڕەگەز پەرستێو و ئاوات و پامیاریان خزمەتی داگیرکەرەکان و خوێن
مژاندو و بلاو بوونەووە یی ڕەوشتی. بەلام جۆهەکان خاوەنی ئاین و وەک ئاینەکانی تر.
و ئەلام/ یە کەم: ئەو سەرچاوە یە ئەو جیاوازییە ی لی قولاووە هەر جۆهەکانی خوێنان لەبەر
ئەو خراپانە سەبەبێ نراون بە سەریان لە کۆن و لە تازەدا بێسرنەووە بە شیوێ یەکی
گشتی، ئەگینا جگە لە ڕژیمە داگیرکەرەکان و خوێن مژو بە کرێ گیراوەکان ئەو
جیاوازیە ناسەلمێن.

دووهم: ئایا جۆهەکان بە زاویتی خۆش حال نین و رقیان لێیانە؟ ئەبیشزانن تا قەمکی
چە کدارو جەردەن و نێونراون ئیسرائیل، هیچ ئاواتیان نیە جگە ی پاراستنی سودی
داگیرکەرەکان و لێدانی موسڵمانان و نیشتمان پەروەران، ئەگەر وانێە بۆچی جۆهەکان
یاریدە ی ئەو جەردانە ئەدەن بە دارایی و بە گیان خوێان؟ بەهەزاران ژن و پیاویان
بەخۆرای و بێ موحە ئەچنە نێریان بۆ جەنگ کردن لە گەل موسڵمانان. ئایا خوێان لەنیۆ
خوێان ناڵین: ئێمە گەلی هەلێژاردە ی خواین؟ خرا لایەنمان ئەگرێ بۆ دژی هەموو
بونەووەران، خوێن و کێشتی ئادەمیزاد بۆ ئێمە قەدەغە نە کردووە بۆ ئێمە و ڕەوا، یاسا و

تەفسیری زمانکۆری

په پړه وی نه وان له سهر نهو بنچینه یه دامه زراوه، پړوتو کولاتی زانایانی زاوینی نهو
باسانه مان بړون نه کاته وه، زاوینی ناقمه جدریه کن دروست کراون بړسه پاندنی
ناوه وړکی نهو پړوتو کولاته.

بړزانین: جوله کاتی وهک نایینی خوا که هاتیتته خواره وه بوسه موسا کوتایی پی
هاتو وه لایه ن گیری نه ماوه ته وه، به وینه ی ناینه کانی تر، که واته جوه کانی نیستا
هموویان زاوینن مه گهر که میکیان و هموویان بی باوه ون بهو نایینه ی هاتوه بولای موسا .

وَقَطَعْنَهُمْ أَثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ
إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنِ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ
فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَّشْرِبَهُمْ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ الْغَمَّ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّاتِ
وَالسَّلَوى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا
ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٦﴾ وَإِذْ
قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا نَغْفِرْ
لَكُمْ خَطِيئَتَكُمْ سَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٦٧﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ
ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ

فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ يَمَاسُكُونُوا

يَظْلِمُونَ ﴿ ١٦٢ ﴾

﴿ وَقَطَعْنَاهُمْ أَنتَنَى عَشْرَةِ أَسْبَاطٍ أُمَّمًا ﴾ وه ئیمه به نو ئیسرائیلیه کانمان کرد به دوازه
تاقم هه ر تاقمیکیان سه ر به هوزیک بوون له دوواز هوزه کانی کورانی یه عقوبی کوری
ئیسحاق کوری ئیراهیم که یه عقوب دووازه کوری هه بووه هه ر کوریککی چهنه
نه ته وه یه که و چهنه تاقمیککی زور بوون .

﴿ وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى إِذَا اسْتَسْتَأْذَنَهُ أَنْ اضْرِبَ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ ﴾ وه ئیمه نیگامان
نارد بۆلای وموسا کاتی خزمه کانی داوای ئاوی خورنده وه یان کرد که تو
به داردهسته که ی خوت بده لهو به رده ی لای خوت، موسایش داردهسته که ی دا لهو
به رده دوا ی دوا که یان .

﴿ فَأَلْبَجَسْتَ مِنْهُ اثْنَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرِبَهُمْ ﴾ دوا یی هه لقولاو
هاته ده ره وه لهو به رده دووازه کانی به گویره ی ژماره ی تاقمه کان به راستی ئایانزانی هه مو
تایفده یه جینگه ئاو خوارنده وه یان، هه تا ده ست دریژی نه که نه سه ر یه کتری و زورداریان
سته م له بی دهسته لاتیان نه که ن، هه مو یان بتوانن ئاوی خویان به بی ئاژاوه به کاره یین له
ئایه تی (٦٠) ی سوره تی نه لئه قه رده دا وینه ی نهو ئایه ته تیپه ربوه .

﴿ وَظَلْنَا عَلَيْهِمُ الْقَمَامَ ﴾ وه ئیمه هه ورمان کردبو به سییه ر به سه ریانه وه هه تا گه رما
ئازاریان توش نه کا له ده شتی ته یهدا و به خوشی بژین و،

﴿ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى ﴾ ناردبو مانه خواره وه به سه ریانا له ئاسمانه وه گه زو
که شیله یه کی شیرین و سپیه و نه که ویتسه سه ر دره خت و به رده ئه وانیش کویان
ئه کرده وه ئه یان خواردو، بۆمان نارد هه ریان بالنده یه پی ئه وتری شیلقه و
گۆشته که یان نه خوارد.

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ ﴾ وه ئیمه پیمان فەرمون: له چه ندین خوارده مەنی پاک و به تام شتی ئیمه کردومانه به رۆزی بۆ ئیوه بخۆن، بێ ئومید مەبن له میهره بانی ئیمه و مەیان شانوه له خانوه کانتان و هەلی مه گرن .

﴿ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ وه ئیوه ستهم له ئیمه ناکه ن به شتی ئیمه که می بکه یه وه زایانمان لی ناده ن به شتی ئیمه لی تان وه گرینه وه، به لام ئیوه ستهم له خۆتان که سوپاسی ئیمه ناکه ن و نازارو سزا توشی خۆتان نه که ن و خوارده مه نیتان لی نه گرینه وه، نه و نایه ته وینه ی نه و نایه ته باسی مانا کانیان کرا وه له نایه تی (۵۷) ی سوره تی نه لیه قه رده دا .

﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ اسْكُنُوا هَذِهِ الْقَرْيَةَ وَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ ﴾ وه بیری نه و کاته بکه نه وه بیژرا به روان فەرمانیان پندرا دووای کوتایی جنگیان له گه ل زۆرداران و سه رکه وتیان به سه ریانان له فله ستین ئیوه دانیشتن له و گونده دا که به به یه توملو قه ده سه و، ئیوه بخۆن له میوه و دانه وێله و خوارده مەنی له و گونده دا له هه ر جێگه یه ناره زوتان لی هه یه و هه ر کاتی نه تانه وێ بیخۆن .

﴿ وَقُولُوا حِطَّةٌ وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا ﴾ وه ئیوه بلێن: کارو فرمانی ئیمه نه وه یه داوا له خوا به یه ن لا با له سه رمان گونا هه ناته و او مان به هۆی سوپاس نه کردن مان له سه ر چاکه ی خوا، ئیوه به چنه ئیو شاری نه ریحا له ده رگای خۆیه وه به کورنوش بردن و سوژده بردن بۆ خوا .

﴿ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ سَتَزِدُ الْمُحْسِنِينَ ﴾ ئیمه له گونا هه کانی ئیوه خۆش نه بین و سزاتان ناده بین به هۆی گونا هه کانتانه وه زۆربن یا که م کاتێ خۆتان بهاریژن و بهاریشه وه له خوا. ئیمه پاداشتی چاکه که ران زۆر نه که بین و پله و پایه یان زۆر تر نه که بین.

﴿ قَبَلُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ قَوْلًا لَا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ ﴾ دوایی که سانیکی نه وتۆ سته میان له خۆیان کرد له وان گۆریان فەرمو ده ی خوا به جگه ی شتیکی نه وتۆ بیژابوو به وان بیکه ن، بۆیه پتویست کرا گیرو هه بکری ن و سزایان به دری، درێژه دان و نه رمی

له گه لیان سودی نیه، ناموزگاری و رانجوی کاریان تی ناکاو هه ره شه و ترساندن نایان ترستی.

﴿فَارْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَظْلِمُونَ﴾ دواى ئیمه سزامان له ناسمانه وه ناردده سهریان، چونکه شایانی نه وه بوهن له ناو بیرین، ئیتر نه و سزایه به ههر شتی بی توشی نه بن. به هوی شتی سته میان له خویان کردو بهره و امیون له سهر بی فه رمانی خوا.

له دووایدا خوی مه زن هه والی ترمان نه داتی که ره وای کردبو بو کورانی ئیسرائیل له ههفته یه کدا شهش رۆژ کار بکه ن و بو ژبانی خویان و پهیدا کردنی خواردده مهنی و شتی تر.

رۆژی هه وته م پشوو بدن له کار کردن خویان، ته رخان بکه ن بو په رستی خواو تازه کردنه وهی دروشمه کانی ئاین. به لام نه وان له و سنوره ده رچون، وهك خوا نه فه رموی:

وَسَّأَلَهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ
حَاضِرَةَ الْبَحْرِ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِثَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرْعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ
لَا تَأْتِيهِمْ كَذَلِكَ نَبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿١٦٢﴾
وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا قَالُوا مَعذِرَةٌ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَنْقُوتُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ

وَآخِذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعِزِّهِمْ يَمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ
﴿ ١٦٥ ﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ

﴿ ١٦٦ ﴾

﴿ وَأَسْأَلُهُمْ عَنِ الْقَرْيَةِ الَّتِي كَانَتْ حَاضِرَةَ الْبَحْرِ ﴾ موحه مد تۆ پرسیا بکه له جوہ کان له دانیشترانی گوندیکی نه وتۆ له سەر که ناری دهریای سوربون. خوای مه زن ناوی نهو گوندهو نهو دهریایه ی رون نه کردۆته وه زانیان نه فەرمون: نهو گونده ئه یله یا مه دیدن بهو دهریا که یش دهریای سوربو. بههر جوړی بی نهو گوندهو نهو دهریایه جوہ کان خویان ئه یانزان، بۆیه پیغمه مر به فەرمانی خوا پرسیا ری لی کردن، هوی پرسیا ره که یش ئه مانه ی خواره وه یه:

۱- پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ روه پروی جوہ کان نه وه ستی که باوه ر به پیغمه مرایه تی نهو ناکه ن و به باشی ئه زانن پیغمه مری خوایه، چونکه پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ هه والی زۆری دابونی له باره ی میژوی پیشوه کانیانه وه که یه کئی له وه هه والانه روداوی دانیشترای نهو گونده وه له سەر که ناری نهو دهریایه که چی هیچ نامه یه کی نه خویندبو وه له که سیشی نه بیستبو. به لکو به هوی په یامه وه خوای مه زن بۆی باسکردبو.

۲- له بهر نه وه یه پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ جوہ کان ناگادار بکاته وه له خویان بایی نه بن و بریاری راستی فەرموده ی خوا به دن. نهو خووه وشته بیگانه نیه له جوہ کانه وه له میژوی نهوانه وه. به لکو نهو شتانه و بوختان و درۆ و رهوشتی نهوانه هه ر له کۆنه وه به سه رهاتی نهو گونده یه.

﴿ إِذْ يَعْدُونَ فِي السَّبْتِ ﴾ کاتی له سنورو فەرمانی خوا دهرچون و ریزی شه مه ی پیروزیان شکاندو دژی فەرموده ی خوا وه ستان که له جگه ی په رستن هیچ شتی لهو رۆژه دا نه که ن که چی نهوان ده ستیان کرد به راوه ماسی کردن له شه مه دا.

ته فسیری زمانکۆبی

﴿إِذْ تَأْتِيَهُمْ صَيْتُهُمْ يَوْمَ مَسِيهِمْ شَرْعًا﴾ لەو کاتەدا ماسیەکانیان ئەهاتن بۆلایان لە
 رۆژی شەمە کەى ئەوانا بەدەرکەوتوى و بە ناشکرایى ئەیان بینن.

﴿يَوْمَ لَا يَسْقُونَ إِلَّا تَأْتِيَهُمْ﴾ وه ماسیەکان ئەههاتن بۆلایان و دەرەکەئەوتن رۆژى
 ئەوان لە شەمەدا نەبۆنايه و خەریکی کارکردن بۆنايه .

﴿كَذَلِكَ نُبْلُوهُمْ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بە وێنەى ئەو تاقى کردنەوه سەختە ئێمە
 تاقیمان کردنەوه ئێمە زانائەربوین بە کردەوهى ئەوان بەهۆى ئەوهوه لە سنور لایانداو بى
 فەرمانى خوايان کرد.

بە کورتى خواى مەزن قەدەغەى کرد لەسەر جوەکان کارکردنى جیهانى لە رۆژى
 شەمەدا. بە تابهتى راوهماسى کردن، بەو بۆنەوه وه کەسى تاقى بکەرێتەوه خوا ئەوانى
 تاقى کردەوتەوه، بۆ ئەوهى لە هەموو کەسى بگەيەنێ کە کەماسى زۆریان بۆ دەرئەخا
 بەسەر ئاوى دەریاکەوه لە رۆژى شەمەدا، لە رۆژەکانى تردا وونى ئەکردن لەژێر ئاودا.
 لە پاشا کۆمەلێک لە جوەکان فیلیکیان ساخته هینا بۆ ئەوه ئەو شتەى خوا قەدەغەى
 کردووه لەوان بیکەن و بەرەوايان دائەنا بە دژى فەرمودەى خواى مەزن. ئەوهبو هاتن
 چالیکیان دروست کردو ئاویان بۆ ئەو چالە راکیشا بە جوړى ماسیەکان لەشەمەدا کە
 ئەهاتنە دەرەوه بچن بۆ ناو ئەو چالە، ئەیان ئەتوانى لى دەرچن و بیگەرێتەوه لە دوایدا
 لە رۆژى یەك شەمەدا ماسیەکانیان راوێه کردن و ئەیان گرتن، ئەیان ووت: ئێمە
 راوهماسى لە رۆژى یەك شەمەدا ناکەین ئەك ئە رۆژى شەمەدا. بەلام تاقمى تریان دژيان
 وهستان و لۆمەیان کردن و ووتیان: ئەو کارە گالته کردنە بە ئاین و بە فەرمودەى خوا،
 لە سزای خوا بترسن، ئەوان ئامۆژگاریان وەرەگرت.

زانایان ئەلێن: جوەکان لە بارەى روداوى راوهماسیەوه، بوون بەسى بەش: بەشیکیان
 بى فەرمانى خوايان کردووه ستیان کرد بە راوهماسى کردن. بەشى تریان بى دەنگ بوون.
 بەشى تریان ئامۆژگارى کەرى چاکەبوون بۆ نەگرتنى ماسى. خوا ئەو باسەمان بۆ ئەکاو
 ئەفەرموى:

﴿ وَاِذْ قَالَتْ اُمَّةٌ مِنْهُمْ لِمَ تَعِظُنَّ قَوْمًا اللّٰهُ مُهْلِكُكُمْ اَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيْدًا ﴾ وه کاتئ کۆمه لئ له جوه کان له پیاو چاکانی دانیشتوی نهو گوندهو بئ دهنگبوون به نامۆزگاری که ره کانیاں ووت: ئیوه له بهر چ شتی نامۆزگاری تاقمئ نه کهن خوا له ناویان نه با یا سزایان نه دا به سزایه کی زۆر سهخت.

نهوهی شیان ووت نه که له بهر نهوهی نامۆزگاری کردنیان پئ ناخو شئ. به لام بئ ئومئدبوون له وهی نامۆزگاری وهر گرن، فهرمان به چاکه کاتئ پئویسته به بئ ئومئدی رونهوا.

﴿ قَالُوا مَعْذِرَةٌ اِلٰی رَبِّكُمْ وَاعْلَمُکُمْ یَّتَقُوْنَ ﴾ تاقمه نامۆزگاری که ره کان ووتیان: له بهر نهوه ئیمه بیانو بهئینه وه لای پهروه ده که ری ئیوه که ئیمه بئ دهنگ نه بووین له سههه نهوکاره خراپه ی نهو تاقمه نه یکه نه له گرتنی ماسیه کان و، له بهر نهوهی نهوان له خوا بترسن و خوین بیاریزن له راوه ماسی و ئومئدمان وابوو نامۆزگاری وهر نه گرن.

﴿ فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُکِّرُوا بِهِ اَنْجِنَا الَّذِیْنَ یَنْهَوْنَ عَنِ السُّوْءِ ﴾ دوا ی کاتئ له بیرئ خوینیاں برده وه شتی نامۆزگاری نهوانی پئ کرابوو له لایه نه پیاو چاکه کانیا نه وه ئیمه رزگارمان کرد که سانیکی نهو تو قه دهغه یان کردبوو له کاری خراپ و له راوه ماسی کردن.

﴿ وَاَخَذْنَا الَّذِیْنَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَیْسٍ بِمَا کَانُوا یَفْسُقُوْنَ ﴾ سزای که سانیکی نهو تو مان داو گرتمان به سزایه کی زۆر سهخت به وهی نهو شته ی نهوان له سنور دهه رچوو بوون له راوه ماسی کردن که قه دهغه کرابو له سههریان له رۆژی شه مه دا.

﴿ فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مٰلِهِمْ اَعْنٰهُمْ قُلْنَا لَهُمْ کُوْنُوْا فَرْدَةً خٰسِیْنَ ﴾ دوا بی کاتئ نهو راوه ماسی که رانه بئ فهرمانی خویان کرد وازیان هئابو له شتی قه دهغه یان لئ کرابوو له کردنی نهو شته ی و نامۆزگاریان وهر نه گرت و بئ فهرمانی خویان کرد ئیمه ووتمان بهوان ئیوه بئ به چه ندین مه یونی بئ نرخ و خاوه نه زیان و بهد رهوشت به له شه وه، گه وج و توره و لاسایی که ره وهیه، به جوئی چاکه و خراپه جوئی نه که نه وه. نه گپ نه وه نهو تاقمه دوا ی

ته فسیری زمانا کزی

بونیان بە مەیعون سی پۆژمانەوه، دواپی لەناوچون، چونکە ئەو شتە شێوەکە ی بگۆری
لە سی پۆژ زیاتر ناژی و منالی لە ڕەگەزی خۆی نای.

پرسیار/ بەراستی دەستوری خوا واپەیدا بوو سزای گوناھبار بەهۆی گوناھە کەبەوه
نادا لە جیهاندا بە ئاگاداری بوون و بە بینینی چاوو بە گوێرە ی فەرمودە ی خوا
(وَلَوْ يُؤْخَذُ اللَّهُ النَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَى ظَهْرِهَا مِنْ دَابَّةٍ) وەئەگەر خوا سزای
ئادەمیزاد بدا بەهۆی شتی ئەیکەن نای هێتی بەسەر زەویدا هیچ شتی بپروا بەسەریا. دوا
چۆن خوا سزای کەسانیککی ئەوتۆ ئەدا لە فەرمانی خوا دەرچن بەهۆی گرتنی ماسییەوهو
واز لەو کەسانە ئەهێتی ڕوباری خوین دروست ئەکەن لە قیقام و لە فەلەستین و کۆنگر
و یابان بە تایبەتی لەهەر چوار پارچە ی کوردستان و جگە ی ئەوانیش؟.

وەلام/ بەلێ زۆر راستە خوی مەزن گوناھباران توشی سزا ناکا لە جیهاندا بەهۆی
گوناھەوه هەرچەندە زۆریشی و گەورەیی، ئەگەر توشیان بکا پاک و پەس وەك یەك لەناو
ئەبا بەلێ بەبی جیاوازی، ئەبی بزاین ئەو کەسە ی واز لە خراپە بهیستی بەهۆی ترسی
کارەساتەوه ڕیزی بۆ دانانری. بەلام ئەبی هەر لەبەر ترسی خواو خۆشەویستی چاکەوهبی
نای لەبیرمان بچیتەوه کەکاری لە جینگە ی شیاوی خوا دانراوی خوا، دامەزراوه بە
پارێنەوه ی پیغممەران بۆ لەناوبردنی تاوانباران وەری ئەگری و ئەیکا بە کاری پەك خەر
بۆیان هەتا دانیشتانوی داھاتوو تەمی خواربن، ڕیزی پیغممەران لایان ڕون بیتەوه بۆ
چەسپاندنی پیغممەرە یەتیە کەیان. ئەبی ئاگادار بین لەم سەردەمە ی ئیمەدا پیغممەران نین
هەتا داوا بکەن لە خوابۆ توش کردن و بنێکردنی خوین ڕیژان و تالان کەرانی گیانی
گەلانی بی تاوان.

ئادەمیزاد بە کردەوه ی خۆیان پاداشتیان ئەدریتەوه با کاتە کەیشی درێژە بکیشی،
کەسی پەلە ئەکا بۆ تۆلە سەندن کە لە نەمانی خۆی بترسی، خوایش لە کەس ناترسی.

قورئانی پیرۆز بە دریزی باسی کورانی ئیسراییلی فەرمووە لەگەڵ بی باوەری و خراپە
بلاوکردنەوه یان لە زەویدا، ویتە ی زۆرمان لە ڕەوشتی پیسیان باس کردووە کە ئەوان
شایستە ی هەموو سزایەکن خوا لەگەڵیان بکاو ئابرویان ببووی نرخیان بکا لە جیهاندا.

تەفسیری زمانکۆبی

به لآم هندی کس له وانه به کویته نیو سر گهردانیوه و گومانی ناشایان بیا دهر باره ی
نهم نایه ته پرۆزه ی دوایی که نه فهرموی:

وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَنْ
يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ
لَغَفُورٌ رَحِيمٌ

﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لِيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ وه تو بیری نه و کاته بکه ره وه
پهروه ده کهری تو پای گه یاندوه و پیوستی کراوه که به راستی ره وانه بکا بو
سه رچه کان و زال بکا به سهریان هه تا رۆزی دووایی هه لسانه وه ی مردوو ان له
گۆره کانیا ن:

﴿ مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ﴾ که سی بچه ژینی به جوه کان سزای سهخت و گران له
کوشتن و له دهر به دهری کردن و په رته وازه کردنیا ن به جیهاندا، دیل کردنی ژن و
مناله کانیا ن و سه رانه لی سه ندنیا ن و نازاردانیا ن .

﴿ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ﴾ به راستی پهروه کهری تو سزای زور سهخته بو که سی
باوه نه هیتی و سزای دووانا خا، به تاییه تی بو که سی بهرده و امیی له سه ر بی باوه ری. له و
نایه ته به لگه هیه له سه ر نه وه ی خوا کۆ نه کاته وه بویان له گه ل نازاری جیهاندا سزای
پاشه رۆژ. که واته نه و سزایه بهرده و امه له سهریان له هه ردوو جیهاندا.

﴿ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ وه به راستی پهروه ده کهری تو لی خوشبوونی زوره بو نه و
که سانه ی په شیما ن نه بنه وه و داوای لی خوشبون نه کهن، میهره بانه بو باوه رداران.

نیستا به کورتی وولامی سر گهردانی و گومانی ژه هراوی نه و که سانه نه دهینه وه بهر
له مانا کردنی نایه ته که باسما ن کردو نه لئین: ناوه رۆکی نه و نایه ته زوره راست و بیگومانه،
نه وه بو له نایه تی (۵۳) ی نهم سوره ته دا خوا گه وره زالی کردبو به سه ر جوه کاندایه فیرعه ون

ته فیسری زمانکۆبی

و بابولیه کان و فارسەکان و جیگەنشین و باش ماوهی ئەسکەندەر و لە دواشدا گاورەکان.

لە تەفسیری بەحرو لموصیتا فرمودەبەکی زۆر جوان و بە نرخ لە میژوی ئەواندا ھەبە (بەرپاستی کۆمەڵی لە گاورەکان توشی ھەژاری و بێ دارایی بوون و ھیچ شتیکیان بۆ نماندەو ھەبە بۆیان نەلوا، بەو بۆنەو ھەجەکانی نیشتمانی خۆیانیان کرد بە کۆیلە و فرۆشتیان بە دراوسێکانیان، لە ئەنجامی ئەو کارەدا جووکان ھەلھاتن لەبەر ئازار و کرۆڵی و ئەشکەنجە دانیان، پەنابان بردە لای جیگەکانی تر. بە تاییبەتی نیو دورگە ی عەرەب لەویدا زۆر بە ئاسایش ژیان و رایان بووارد بە خوشی ھەتا کاتی ھاتنی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، ئەو پەیمانە ی لە نیوان ئەوان و پێغەمەردا بەسترا بوو شکانیان، بۆیە ھەندیکیان کوژران، جیگەنشینێ دووھەمی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ عومەری کورپی خەتاب ئەو کەسانەیان مابوونەو ھەری کردن، لە پاشا بە رۆژئاواو بە رۆژھەڵات بەلاو بونەو بە کەمی و بەبێ سەر بەخۆیی و بە دوواکەوتووی، فرمان بەرداری جگە ی خۆیان بوون بەبێ نرخێ).

دوایی جووکان کە بۆیان دەرکەوت بێ نرخن و ناویان نابری و باسیان ناکرێ مەگەر بێن بە خزمەت کاو و دەست کەلای پوختە ی رژی مە داگیر کەرەکان و خۆین مژان، چۆن و خۆیانیان فرۆشت بە ھەموو داگیر کەریکی زۆردار، ھەموو ناموس و پارە ی خۆیانیان بۆ تەرخان کردن، ئەوانیش باو ھەشیان پێدا کردن و فرمانیان دا بە جووکان ھەموو نەخشە و خۆین رژانیان بۆ جێبەجێ بکەن، ئەوانیش بە فراوانی دڵەو و ھەریان گرت، زۆر رووداوی خراپیان بۆ جێبەجێ کردن. دوایی لە ھاوینی سالی (١٩٦٨) پروون بویەو ھەموو دانیشتوانی سەر زەوی کە ھەندە ی لە رژی مە داگیر کەرەکان فرمانیان داو بە جووکان لە رۆژھەڵاتی ئەوروپا دا ھەلسن بە ھەولدا نیکی بێ ئەندازە کە رژی مە کانێ رۆژھەڵاتی ئەوروپا بڤنە نیو بازە ی داگیر کەرانی رۆژئاوای ئەوروپا بەبێ بیرو پای دانیشتوانی ئەو نیشتمانە، ئەوانیش زۆر بەبێ شەرمانانە دەستیان پێ کرد. بەلام بیرو پایان دەرکەوت نابرویان چوو بەر لەو ھە نەخشە کە یان سەر بگری، بەو بۆنەو نزیك بوو جەنگی سیھەم

تەفسیری زمانکۆیی

پهیدا بښ، بویه له دووایدا و لهووه بهریش بو خزمهت کردنی رژیمه داگیر که ره کان
تاقمی چه کدارو جهرده یان دروست کردبوو له جوه کان له زهوی موسلمانان ناویان برد
به رژیمی ئیسرائیل بو کپ کردنه وهی موسلمانانی نیشتمان پهروه.

پرسپاری نه کری له ههموو مروفیکی ژبرو بهوژدان: ثایا دروسته ئیسرائیل ناوبری به
دهولت به راستی که چی نه گهر داگیر که رانی خوین مژان یه ک رور وازیان لی بهین له ناو
نه چن ناویان نامیتی؟ نهوا نه له لایه که وه، له لایه تروه نه گهر رژیمه دراوسی کانیان،
وینهی میسرو نوردن به ناشکرای و رژیمه کانی تری به ناو موسلمان به نهیتی بریان نه دایه
به خاوهن رژیمیتی بویان له بهرمانه وهی کورسیه کانی خویان و دلخوش کردنی رژیمه
داگیر که ره کان نهو رژیمه نه نه مایه وه.

به راستی نهو رژیمه ی جوله که دروست بووه به نارهوایی و به چه کداری و جهردهی،
ههموو رژیمیکی راست و پهوا نه بی له سهر بنچینه ی راستی و ناشتی دروست بی و
دوربی له په گزه پهرستی، دروستبوونی ئیسرائیل رژیمیکی سهر بازیهو بو چه ک دروست
کراوه، رژیمیکه له دهست دریژی و په گزه پهرستی ناوهستی، ههموو نرخیکی زاوینه تی
و په گزه پهرستی و دل پیسی و فیل و دهست دریژی و تاوانه. نوسهری ئینگلیزی
(کریستوفر مارلو) له شانوگره ی جوه کانی مالتیدا نه لی: (پهیدا بوونی ژیان له گهل جودا
له ههر که سیکه وه بی جوړیکه له شیتی. دهرمان بو دهرونیان نیه جگه ی چه ک و دهست
دریژی) ثایا پاش نهوانه ههموو موسلمانان چون نه ژین له گهل جودا به ناشتی؟ ثایا شتی
وانه بی و راسته بیژری: جوله که پیاوی بهرین له کاتیکا جهردهو پیاو کوژن که چی
ناویان بری به دهولت. به سهدان موسلمانان کوشتووه و ناواره یان کردوون به
یارمه تی داگیر که رانی خوین مژ. به داخه وه دؤستی زوریان هدی له نیو رژیمه به ناو
موسلمانان کاند و نه خشه یان بو نه کیشن نه بن به ستونی پنجه م بویان له دژی خزم و هاو
ثایان و هاو نیشتمان خویان. به لی: نه گهر جهردهو رینگه گرو پیاو کوژو ناواره که ری
دانیشتون چاکبی و بهرین بژمیرن جوله که و هاو سوینده کایان و به کری گیراوه کانیان و
نهو په ری گه وروه به هیژن نهویش لای چ که سی؟.

وَقَطَعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا مِّنْهُمْ
الصَّالِحِينَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَلِكَ وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ
وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ
وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا
وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُ الَّذِي أَخَذُوهُ الْعَمَلُ يُوَخِّدُهُمْ عَلَيْهِمْ مِّثْقَالَ كَيْفَ
أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَالِدَارُ الْأُخْرَىٰ
خَيْرٌ لِلَّذِينَ يُتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾
وَإِذْ نُنَاقِشُ الْجِبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُ ظِلَّةٌ وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ
خُذُوا مَاءً آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَّأَذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تُتَّقُونَ ﴿١٧١﴾

﴿ وَقَطَعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ ﴾ وه نیمه جوه کاغمان پارچه پارچه کردو پهراکه ندهمان کردن
له زه ویدا به چه نلین کومه ل هه ریه که یان له جیگه یه، نه نیشتمانیکیان ما کویان بکاته وه
نه ده ولته تی هه بوو بیان ریژی.

زاوینیه کان هه ولیاندا رژی میان بو دروست بکه ن له روبری نیله وه هه تا روبری
فورات به هو ی جهرده ی و کوشتی دانیشترانه وه به نه نی و به ناشکرا به یارمه تی رژی مه
خوین مزه داگیر که ره کان وینه ی نهمه ریکا به تازه نی. زاوینیه کان وایان داوه له میشکی

ته تفسیری زمان کوی

خویان نهو دهست دریژی و کوشق و برینه نهوهی نهوان نهیانهوی دیته جی ، ناگیان لهوه نیه که جوهکان لهسه ر بونا دانیشتون لهوانهیه بهقیتهوه لهژی رانا، زور کاره سات و رودای وا پیدای نهی کهس نایزانی جگهی خوی مهزن، هله سورانی بونه وهران و بوژانهوه و لهناوبردنیان بهدهستی خوی به تهنها نهک به دهستی زاوینه کان و داگیر کهران .
﴿ مِنْهُمْ الصَّالِحُونَ ﴾ هندی لهو بهنی ئیسرایلیانه خوا باسی کردون پیسو چاکن و نایینی موسایان وهرگرتو نهیان گوری، باوهریان به عیسا و به موحهمده هینا، نهو باس و شیوازه له تهوراتا خویندوبیانهوه نهیان گورین، به پاکی نایینی دهست لی نهدرای موسا بویه که پیغمه مری ئیسلام هات باوهریان بین هینا.

﴿ وَمِنْهُمْ ذُوْنَ ذَلِكِ ﴾ وه جوهکان ههیان بوو جگهی پیسو چاکان بوون و باوهریان نههینا له سنور دهرچوون، پیغمه مره کانی خویانیان کوشق و بوختان ههله بهستن بویان و سودیان نهخوارد .

﴿ وَبَلَّوْناهُمْ بِالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ وه نیمه هه موویانان له پیسو چاکان و جگهی نهوان گیروده مان کردن و تاقیمان کردنهوه به چه ندین چاکه له ههرزانی لهش ساغی و گوزه رانی خوشی و به چه ندین خراپه له گرانی و ههزاری و ناتاواوی و نازارو نه خوشی دل و لهشیان بو نهوهی نهوان بگه رینهوه بولای به رستنی خوداو واز له بی فرمانی خوا بهین سوپاسی چاکه کانی نیمه بکن که چی ههتا نه هات خراپه نه بوون و نهیان ووت: خوا ههزارهوه دهست قوچراوه، نیمه ساماندارو دهست کراوهین .

﴿ فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ ﴾ دواپی پیشه کانیان رویشق تاقمی تریان له جیگهی نهوان دانیشق نهوه له دواپی نهوهو، وهران گرت نهو نامیه که تهوراته له رابورده کانیانهوه خویندوبیانهوهو زانیان چ شتیکی تیدایه ههتا کاتی پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ .

بوژانین: جیاوازی نیوان (خَلَفَ) بهلامی زه نه دارو نیوان (خَلَفَ) بهلامی سه ردار به که میان تاقمه پیوکی خراپن و دین به دواپی تاقمی تردا . دوه میان بریتین له پیسو چاکان .

﴿يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَى﴾ نهو ناقمه هاتوانه وهرئه گرن شتیکی نه ماوه و بی
 بدرده وام لهم جیهانه دل ، بدههست کاری کردنی تهورات و گۆرینی شیوهی پیغمهر
 بهرتیل و سودو دارایی خراپ تیر ناخون و چاو چنوک و بوختان چین .

﴿ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا ﴾ وئەلەین ئەو تاقمە: لەمەو دوا ئی بۆردن بۆ ئیمە ھەیه
لەلایدن خواوہ ئیمە لەسەر ھیچ شتی سزایان نادری، چونکە ئیمە کۆری خوا
خۆشەوێستی خواو گەلی خوایین .

﴿وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُ يَأْخُذُوهُ﴾ وەئەگەر بێت بۆلای ئەوان ئەمڕۆو دوای ئەمڕۆو شتی نەماوەو بێ دەوام لە کالای جیهان وێنەی ئەوەی لەمە وەریان گرتووە ئەمانەی دواایش وەرئەگرن، لە هیچ شتێک ناگەڕێنەووە قەدەغە بێ یان نا، کەم بێ یان زۆر. بەمرجی پارەو پۆلی تێدایێ بەداخەووە ئێمەی دانیشتوانی ئەم سەردەمە ی ئێمە هەمانە خوی ئەوانیان گرتووە .

پرسرار / نه و رسته يه و رسته ي پيشرو به روالهت مانا کانيا يه کن بوجي دووپات
کراوه ته وه ؟

وه لّام: مهبست نه مهيه: خواي مه زن به درويان نه خاتمه وه كه نه وان هه موو كاتي
به رده وامن له سهر كردني گوناوه خراپه به تايه تي به رتيل وه رگرتن و هو ناكه نه وه بولاي
چاكه جار له دواي جار نرخ به چاكه و به فهرمانی خوا نادهن، به رده وامن له سهر
پهيدا كردني سامان و مهبستي تريان نيه كه چي نه لين: لي خوش بوون بو نيّمهيه .

﴿ اَلَمْ يَأْخُذْ عَلَيْهِمْ مَثَاقُ الْكِتَابِ اَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى الْاِلٰهِ الْاِحْقَ ﴾ ئايا وەر نه گير اوه
له سهر ئه و بهر تيل خورانه پيهماني نامه ي تهورات كه نه يلين و نه يدهن به سهر خوادا
مه گهر راستي، زور رونه كه نه وان درويان نه دايه پال خوا، وهك نه وه ي ئه يان ووت: خوا
خوش نه بي له ههر گونا هه ي ئيمه بيكه ين، خويشيان ئه يان زاني درو نه كه ن و تهوراتيان
لابوو، وهك خوا نه فهرموي:

﴿ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ﴾ وه خویندبو یانه وه شتی له نیو نهو نامه یه دا بوو، کاره قه دهغه کراوه کان و ره واکانیان زانیوو، هه موو شتی که له تهوراتا نوسرابوو نه یانزانی که خوا له وه که سانه خوش نه بی په شپمان بینه وه واز له گونا ه بهین. به لام نهو که سانه بهرده وام بوون له سهر گونا ه کردن و له وانه نه ژمیرین له ناو بچن، هروه ها نه زنان که تهورات په یمانی لی وهر گرتوون له سهر هه موو که سی به خواو به ناوهر وکی تهورات باوهر بهین و پیوسته بوختان و درونه نه پال خوا، گونا ه باران خویان بهو په یمانه نه زنان که چی بهرده وامن له سهر گونا ه گه وره کان و نه لین: خوا لییمان خوش نه بی، نهو شتانه نهوان کردیان له شکاندنی په یمان به درو دان و بوختان به سهر خوا دا هو ی سزادانیانه نهک لی خوشبوون، بی به شن له لی بوردن نهو بوختان که رانه .

﴿ وَالذَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴾ وه شتی له خانوی دوا یه دایه له وه ی خوی مه زن ناماده ی کردوه بو دوستانی خوی و خاوه ن په رسته کان و کار که ران به فرموده ی خواو نامه ی خویان نه گزرا بی و به رتیلیان وهر نه گرتی چاکتره بو که سانیکی نه و تو خویان نه پارتیزن له خرا بهو له سزای خوا نه تر سن. ئایا نیوه بو نافامن و نه قل وهر ناگرن و نهو شتانه بزنان و بیر بکه نه وه؟ پاداشتی له ناو نه چونی پاشه روژ نه گزرنه وه به کالای بی نرخ و براوه ی جیهان. نهو که سانه هه واو هه وه سیان نه قلیانی داپوشیه و دهرو نیا توشی نه خوشی کردوه، ئیتر چو ن نه ی خه نه کاره وه بو خوا ناسین و چاکه کردن.

﴿ وَالَّذِينَ يَمَسُكُونَ بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ ﴾ وه که سانیکی نه و تو دهستان گرتوه به نامه ی خوا که تهوراته به توندی کار به ناوهر وکی نه که ن و دهست کاری نا که ن و سنوره کانی نه پارتیزن و نویژه کانیان نه که ن و پیاده ی نه که ن و نه یکه ن له کاتی خویا و نه زنان کۆله که ی نایینه. به راستی ئیمه به زایه ناده ی پاداشت و مزه ی چاکه که ران، به پاکی دهرو نیانه وه شایسته ی وهر گرتنی پاداشتی کرده وه ی خویان. نهو نایه ته تانه ته شه ریه له جو ه کان که به زمان باوهر یان به تهوراته و کاری پی نا که ن دوباره تانه و ته شهرو تاوانجه بو هه موو که سی خوی بدا به لای نایینه وه سستی بکا له

فهرمانه کانیډا. به تاییه تی کردنی نویژ که کۆله که ی نایینه. به لام دانیش توانی ئه م سهرده مه و لاوان و خویته وارن نویژیان له که ناروه داناه به شتیکی سهرکی نازان. ناین به گویره ی هه وه سی خویان ته ماشای نه که ن، خو نازان نویژ نه کردن گونا هی زور گه وره یه، بگره له داوین پیسی و کوشتن گه وره تره، خوی مه زن بو جاری تر روی فهرموده ی خوی نه گیریتیه وه بولای جوه کان و گه لی موساو نه فهرموی:

﴿ وَاِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَاَنَّهُ ظُلَّةٌ ﴾ وه تو بیری ئه و کاته بکه ره وه به بیری ئه و جووانه ی بکه ره وه ئیمه ئه و کیوه مان هه لکه ندو به رزمان کرده وه له زور سه ریا نه وه به وینه ی چه ترئ سیه ری کردبو به سه ریا نه وه. زانایان نه لین: ئه و کیوه کیتی توربو.

﴿ وَظَنُوا اَنَّهُ وَاَقَعَ بِهِمْ ﴾ وه وایان نه زانی که به راستی نه که وی به سه ریا نا، ترسیان لی په یدا بوبو ترسیکی زور گه وره، ئه و کاره په ک خه ره بو ئه وه بوه بترسن و فهرمانه کانی تهورات وه ربگرن، هه رشتی خوا له ته وارا تا هه والی پنداوه بلاوی بکه نه وه به باوه ری بی گومانه وه.

﴿ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ ﴾ وه ئیمه به وانمان ووت: ئیوه وه ربگرن شتی ئیمه به خشیو مانه به ئیوه له یاسا کانی تهورات به هه موو هیژی خوتانه وه، نارام بگرن له سه ر وه رگرتیان.

﴿ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴾ وه ئیوه بیر بکه نه وه و خوتان به ستن به و شته له تهوراتایه و کاری بی بکه ن و وازی لی مه هین و له بیری خوتانی مه بده وه، ئه و په یمانه ی نامه ی تهورات بیری خوتانی بکه نه وه، بو ئه وه ی ئیوه له خوا بترسن و خوتان پیا ریزن له گونا ه کردن و بی فهرمانی خوا و کاری ناشرین و ره وشتی بیژ لی کراوه نه که ن.

له دوا یدا خوی مه زن باسی نه کا وه ری گرتوه له کورانی ئاده م له په یمان به هوی نه قل و بیر کردنه و هیان له دروست کردنی بونه وهران، وه ک چو ن په یمانی وه رگرت له کورانی ئیسرا ئیل له نیو نامه کانیانا. هه تا گو یچکه و عه قلایان له وه رگرتی په یمانه که دا کۆبینه وه و بیانویان نه مینی. دوا ی ئه وه ی باسی جوه کان و په یمان وه رگرتن له وان له نامه که یان کردو کۆتایی بی هات، باسی هه موو ئاده میزادو په یمان وه رگرتن له وان نه کا

به هوى به لگه و نيشانهى روى بينراو نه وهى كه به هوى نه قل و گياني پاكيانه نهى
دوزنه وه نه فه رموى:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ
الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ نَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ
آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
الْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿١٧٤﴾

﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ وه تو بىرى نه و کاته بکه ره وه
بىرى هم مو ناده ميزادى بخه ره وه: په روه ردگارى تو له ناده ميزاد له پشتى نه وان دهى
هيناو مناله کانيان له ژن و له پياو زاوژى بکه ن خوله ک له دواى خوله ک و نه وه له
دوواى نه وه که بدوزنه وه به هوى نه و شته به نرخه وه نيمه بومان دروست کردوون و
پيمان به خشيون له نه قلى ساغ و له توانا، هه تا بتوانن بىر بکه نه وه له هم مو نه و شتانهى
خوا دروستى کردوون له م گه ردونه دا هه تا خواى پى بدوزنه وه ناده ميزاد پشت له
دوواى پشت و نه وه له دوواى نه وه، دانىشتوان کات له دواى کات به و سروشت و
دروست کردنه پا که دروست کراون له يه که م جارى بونيانه وه که توشى گونا نه بوون
له و نايينه پا که لانه دهن و وهى بگرن و وه رنه گه رين به هوى بىر کردنه وهيان، هه تا توشى
لاساى کردنه وهى پيشوه کانيان نه بن و ريگه ي راستيان لى وون بى.

ته فسیرى زمانکویى

﴿ وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ ﴾ وه پدرو و ده کهری تو نه وه کانی ئاده می کرده به شایهت له سهر کرده و هی خو یان، هه موو که سی له وانی کرده و به شایهت له سهر خو یان که خوا ته نه یاه و پدرو و ده کهری نه وانه، جگه ی نه و شایانی نه و شتانه نه. به جو ره شایهت دان و ناگاداری کردن ی بجته نه قلله وه له پاش بیر کرده وه، نه و ناگاداری دانه یش، به هو ی سروشتی پاک یانه وه بوو، بر یاری راستی له سهر ته نه یایی پدرو و ده کهری خو یان نه دهن که له م جیهانه دا شتی سهر سور هینه ری زوری دروست کرده. نه گهر ئاده می زاد نه قل یان بخه نه کار وه چاریان نامیت ی بر یاری خواهه تی خو یان نه دهن بو خو یان، پدرو و ده کهری تو به هو ی نه و نیشانه رونه وه بو ی دانان له هه لسور اندنی کاروباری بونه و ه ران رونه کاته ئاده می زادو پرس یار مان لی نه کا به هو ی خسته گهر ی نه قل یانه وه وه نه فهر مو ی: ﴿ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ ﴾ ئایا من پدرو و ده کهری ئی وه ی ئاده می زاد نیم؟ ئاده می زاد ووت یان: به لئ ی: تو پدرو و ده کهری ئیمه ی. نه و وولامه نه و شته ی بو دهر خسته ی به لگه و نیشانه ی ئاشکرایه پالیان پی وه نه ی و چاره یان نامیت ی که بل ی ن: تو پدرو و ده کهری ئیمه ی، له و کاته دا خوا نه فهر مو ی به فریشته کان: ئی وه به شایهت بن له سهر نه و بر یاره ی ئاده می زاد .

خواه نی ته فسیری توریتی نه فهر مو ی: نه م ئایه ته مانا که ی ناد یار و گرانه. زانایان له مانا کردنی او له فهر ماندان له و فهر موده یان کرده، ئیمه نه وه ی نه وان ووتویانه له و باره وه با سی نه که ی ن، به جو ری خو یار مه داوم هه ند یکیان نه ل ی ن: خوا له پشتی هه ند ی ئاده می زاد هه ند یکیانی دهر هینا، فهر مویانه مانای (أشهدتم علی أنفسهم الست برکم) شاره زایی ئاده می زاد نه کا له سهر یه کیتی خو ی نه ووست کرا وانی خو یه وه.

﴿ شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ ﴾ فریشته کان نه ل ی ن ئاده می زاد ئیمه شایه تی نه دهن له سهر نه و بر یاره ی ئی وه له بهر نه وه ی که ئی وه له روژی دو وایدا نه ل ی ن کات ی ئی وه بهر وه سزا نه رو ن: ئیمه ناگامان له خو مان نه بو وه له و شایه تی دانه مانا چونکه نه قل مان ته و او نه بو وه هه تا بیر که نه وه له و شایه تی دانه دا.

﴿أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ يا ئیسو ئەلن بەراستی باوکه کانی ئیمە لەمەبەر هاوبەشیان داناوہ بوخواو ئیمەش لاسایی ئەوانمان کردوہتەوہ، ئیمە هیچ گوناھیکمان نہ کردوہ ئیمە ئەو کاتە منال بروین لە دوای ئەوان لاسایی ئەوانمان کردوہتەوہ لە بت پەرستیدا .

﴿أَفْتَهَلْکُنَا بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ﴾ ئایا دوایی بو تو ئیمە لەناو ئەبەیی سزمان ئەدەیی بەھۆی شتی باو کہ پوچ خوازە کانی ئیمە کردویانەو بنچینەیان داناوہ، ئیمە دەستەلاتمان نہبوە تەفسیری بەیزاویدا هاتوہ لە عومەری کورپی خەتابەوہ کہ کاتی خوا ئادەمی دروست کرد لە پستی ئادەم ھەموو منالە کانی وەک میرو لەی وورد ھێنایە دەرەوہو زیندوی کردنەوہو ئەقل و گفتوگۆو ئەقلی یی بەخشین. کەواتە لەو ئایەتەوہ بۆمان رۆن ئەبیتەوہ ھێچ کەسێ ناتوانی خۆی رزگار بکا بە بیانوی لاسایی کردنەوہی باوو باپیرانی لە خراپە کردندا پاش ئەوہ خوا ئەقلی داوئەتی و ئەتوانی بیر بکاتەوہو چاک و خراپ لەبەک جوئ بکاتەوہ. بە تاییەتی پیغەمەرەن رێگەیی راست و بەلگەیی رۆنیانی فیرکردوون، ھەرۆھە ھەموو تاقمیی بیانوی لی وەرناگیری پاش ئەقل و ئامۆژگاری زانیان بۆیان .

مەبەست لە ھێنایی ئەو گفتوگۆیانە سەرشارکردنی جوہکانە بە گۆڕەیی پەیمانی گشتی بو ھەموو ئادەمیزادو داوی بۆردانیان بە پەیمانی تاییەتی بو خۆیان و بەلگەیی ئەقلی و ئەئەقلی و قەدەغەکردنی لاسایی لەوان و فەرمان پێدانیان بە بیرکردنەوہ .

بۆ زانیان: مەرۆف ماوہیەکی زۆری ئەوی و مامۆستای کارامەیی پیویستە ھەتا فییری ئەندازیاری یا پزیشکی و شتی تر یی. بەلام پاکی دەرون و سروشتی ئادەمیزاد کہ خوای مەزن یی بەخشوہ ماندوبونی زۆری ناوی بو دۆزینەوہی پەروردار جگە لە ووریایی و بیرکردنەوہیەکی کەم زۆر بە زوی تاک و تەنھایی خوای بو دەرئەکەوی، خوا ژیری و جەربەزەیی و ئامادەیی داوئەتی بو ئەوہ شتی یی بزانی بە ئاسانی، بیانوو لە ھێچ کەسێ وەرناگیری کہ بلی من دوای پیاو خراپەیان کەوتوم و ئەوان میان فییری هاوبەشدانان و

تەفسیری زمانکۆیی

شكاندن پەيمان كىردۈۋە، ئىتر جىاۋازى نىيە لەنئىۋان ئەۋ كەسە خۆى سەربەخۆۋ دەستىيان قەس خراپە بىكەن و لەنئىۋان ئەۋ كەسەى دوۋاى پىاو خراپان بىكەۋى بە نەزانىن و بەيى مەبەست، بەۋ مەرجەى ژىرتى و تواناى ھەيى بىرى خۆى بخاتە كار بۆ دۆزىنەۋەى چاك و خراپ و كىردەۋەى راست و كىردەۋەى خراپ.

﴿كَلَيْكَ نَفْصُ الْأَيَاتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ ۋەھەر بەۋ جۆرەى رۇئمان كىردەۋ درىژەمان پى دا بە ۋەر گىرتى پەيمان، ھەروايش زۈنى ئە كەينەۋە بۆ ئادەمىزادو بەلگەيان بۆ دائەنئىن بۆئەۋەى بىرى خۆيان بىخەنە كار بۆ دۆزىنەۋەى پەرۋەردە كەرى خۆيان و، بۆ ئەۋەى بىكەپنەۋە لە لاساى كىردەۋەۋە نەزانىن و بىكەپنەۋە بۆلاى ئەقلى خۆيان كە بىرىكەنەۋە بە جۆرى رايان بىكىشى بۆلاى خوا پەرسىتى بە ھۆى بەلگەۋ نىشانەى ئاشكراۋە.

بۆ زانين: تاقىمى لە زانايان ئەلئىن لە مانا كىردنى ئەۋ سى ئايەتەنەدا ۋەك لەمەۋەر باسى كرا: خۋاى مەزن لە پىشتى ئادەم ھەموو نىرومىيەكى لە نەۋە كانى ئەۋ كە لەمەۋ پاش ئەبن ھەتا كۆتايى و بىرەۋەى جىھان، ھەموۋيانى كۆ كىردەۋە لە شىۋەى مىرولەى و وردا، لە دوايدا پى ووتن: ئايا مەن پەرۋەردە كەرى ئىترە نىم؟ ئەۋانئىش ووتىان: بەلئى تۆ پەرۋەردە كەرى ئىمەى لە پاش ئەۋ پىسارو ۋەلام و بىرپارە خوا گەراندۋىيەتەۋە بۆلاى پىشتى ئادەم، ئىمە بىرومان ھەيە خۋاى مەزن تواناى بەسەر ھەموو شىئىكا ھەيە. بەلام ئىمە ئەم پىسارانە ئە كەين لەۋ زانايانە:

لە چ جىگەيە خۋاى مەزن ئەۋ خىزانانەى ئادەمى كۆ كىردەۋە؟ ئايا لەسەر ئەم زەۋىيە كۆى كىردەۋە يا لە جىگەيە تر؟ ئايا ئەۋ زەۋىيە ئەۋانە ھەمۋى ئە گىرى و جىگەى ئەۋانى ھەمو تىدا ئەيىتەۋە؟ ئە گەر دابىن جىگەى ھەموۋيانى تىدا ئەيىتەۋە، چۈنكە لەسەر شىۋەى مىرولەى وردن، ئايا ئە گونجى ئادەم ئەۋەندە گەۋرەى جىگەى ئەۋانەى ھەمو تىدا يىتەۋە بالە شىۋەى مىرولەدا بن لەيە كەم كاتى بوۋنى ئادەم ھەتا رۆژى دوايى؟ ئايا يە كى لەۋ كۆمەلە زۆرەى نەۋەى ئادەم بىرى ئەۋ روداۋەى كىردەۋەۋە؟ يە كىيان بىرى بىكەۋىتەۋە خوا پىسارى لىكردون و ئەۋانئىش ۋەلاميان دابىتەۋە و بەلئىشى لىۋەر گىرتون؟ ئە گەر ئەۋ روداۋەيان بىر چۈەتەۋە چۆن خۋاى مەزن سزايان ئەدا لەسەر شىئى يىريان

نه كه ویتته وه؟ نه وانه هه مو له لایه كه وه، له لایه كی تروه نه وناپه تانه نابن به به لگه له سه ر
نه وشتانه ی نه و زانیانه نه یلین، چونكه خوی گه وره ناهه رموی: په ورو ده كه ری ئی وه
له پشی ئادهه ده ری هیتان هه تا فه رموده ی نه وان بچیتته سه ره وه بویان. به لكو فه رموی:
ده ری هیتان له پشی كورانی ئادهه، زور راسته نه گونجی به كورانی ئادهه بیژی ئادهه
له هه ندی جیگه دا، به لآم نابی و ناگونجی به ئادهه بیژی كورانی ئادهه، نایه تی دو وه میش
وامان پیشان نه دا خوی مه زن نه و په یمانه ی وه رگروه له یه كه یه كه ی ئادهه میزاد له پاش
برنیان و دوی ته و او بونی نه قلیانه وه له دوی نه وه به هوی نه و سه وشته وه بویان
نامادهه كراوه. كه واته وه رگرتی نه و په یمانه له ئادهه میزاده وه بو وه به هوی پاکی ده رونیانه وه
له یه كه هه جاری په یدابونیان، به هوی پاکی نه و ده رونه وه نه گه ر بیه بكه نه وه راغوی و
گومرایی جوئ نه كه نه وه. راست و پوچیان لا پروون نه بیتته وه. كه واته مانای راستی
نه مه یه: پیوسته له سه ر هه ر ئادهه میزادی كه بیر بكاته وه له سه ر نیشانه و به لگه ی رون
له سه ر یه كیتی خوا و لاسایی كرده وه ژیر بی بكا بو كرده ی كاری خراب. بو سه پاندنی
نه و باسانه ی پیشو نه م فه رمودانه ی پیغه مه ر باس نه گه ین و نه یان نوسین:

۱- هه مو منالی له سه ر پاکی له دایك نه بی، له دو واییدا دایك و باوك نه یان كه نه به جو
یا گا ور یا به ناگر په رست .

۲- پیغه مه ر ﴿﴾ نه فه رموی: خوا نه فه رموی: ئیمه دروستان كرده به نده كانی
خوم به پاکی و به خاوتی، دوی شه یتان نه چی بو لایان و له ناویان نه با و له با وهریان
وه نه گیرئ له ناین دو وریان نه خاته وه.

له پاشا خوی مه زن فه رمان نه دا به پیغه مه ر ﴿﴾ بخوینیتته وه به سه ر جوه كاندا روداوو
به سه رهاتی ئیسرائیل و نه فه رموی:

وَأْتَلْ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي ءَاتَيْنَاهُ ءَايَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا
فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوْنَهُ فَشَاطِرٌ

كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثَ أَوْ تَتْرُكْهُ
يَلْهَثَ ذَلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ
الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَاءَ مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ
كَذَبُوا بِآيَاتِنَا وَأَنْفُسُهُمْ كَانُوا بِظُلْمٍ ﴿١٧٧﴾

﴿ وَاَتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا ﴾ وهتو بخوتنه به سهر جوه كاندا
هه والی که سیکی نه وتو به خشیومانه به و که سه چه ندین به لگه و نیشانه ی پروون له سهر
به کیتی و خوا به تی نیمه و نامه ی پیغمه ره پیشره کانی نه زانی، دوا بی بی باوه ربو،
له و به لگانه هاته دهر وه به وینه ی ماری له پیستی خوی بیته دهری و کارژ فری بدا، ته می
خوار نه بو .

﴿ فَاتَّبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْفَاقِينَ ﴾ دوا بی شهیتان دوا ی نه و که سه که وت کردی
به به پیره وی خوی له گونا ه کردندا و به هلی زانی کردی به ها ورپی خوی، دوا بی چووه
ریزی له نا و چووان و له ریگه ی خوا لادهر وان، که سانی تری له ریگه لاداو بی باوه ربی
کردن .

نه و که سه ی خوا نه و نیشانه ی بی به خشی و له و نیشانه چووه دهری نیمه نازانین چ
که سیکه و ناوی چی بوه، ههرشتی قورنان و فهرموده ی راست و بیگومان باسی نه کرد بی
له توانای نیمه دا نیه ده ست نیشانی بکهین، زورتر له چیرۆک و یژان و زور که سی تریش
ووتویانه ناوی (به لعمی کوری باعوره) له سهر ئایینی موسا بوه و زاناو شاره زایی ئایینی
نه و بوه، له پاشا له ئایین و هر گه را، نیمه به تر سه وه ته ماشای نه و بیرو بوچونه ی نه وان
نه یکهین و به جگه ی قورنان و فهرموده ی پیغمه ره ﴿ ﷺ ﴾ دلمان ئاو ناخوا و ئارام ناگری،
به لام دهقی نه و نایه ته پیمان نیشان نه دا که خوا فه زمانی دا به پیغمه ره هه و البدا به جوه کان

ته فسیری زمانگری

بهو روداووی نهو کهسهی نهوتو زاناو به ناین ونیشانه کانی ناین. نهوهی شایانی باسی
جوه کان نهیانزانی نهو کییه؟ لهپاشا شهیتان وهری گیرا له ناین وازی پی هیتا له زانیاری
خوی و ناینی راست .

﴿ وَلَوْ كُنَّا لِرَفْعِنَاهُ بِهَا ﴾ وه نه گهر نیمه ناره زومان ببوایه به راستی نیمه نهو کهسه مان
به رزنه کردهوه به پله و پایهی و شایستهی پناو چاکانی به هوئی نه ونیشانه رونانه وهو
به هوئی نهو زانیاریدهو نیمه پیمان به خشیبو لای نه نه دا له خوا په رستی. به لام خوای
مهن نایهوی به زور و به توپزی کهسی والی بکا کار به فهرمودهی خوا بکا و ناین
په رستی، خوای مهن نهقلی به خشیبو به ناده میزاد و ناموژگاری و شاره زایان به ناین و
به فهرموده کانی خوی به هوئی نهقله وه، ههر له بهر نه وه شیه خوا وازی لهو کهسه هیتاوه،
چونکه نهو وازی له ونیشانه رونانهی خوا هیتاوی پی به خشیبو به سه ر بهستی و ویستی
خوی، نهو کهسه شیه جیهانی بو خوی هه لیزارد به سه ر پاشه روژدا، وهك خوا نه فهرموی:
﴿ وَلَكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ ﴾ وه به لام نهو کهسه روی کرد بولای جیهان
و بولای شتی له زه ویدایه و، ژبانی نه مروی براوه و رابواردنی کاتی و خوی خدریک کرد
به کاری پوچه وهو، دوی ناره زو هوهوهی خوی کهوت به وه رگرتی به رتیل که شهیتان
بوئی رازاندبوه وه. نهو نایه ته گه وره ترین هه ره شهیه بو زانیانی ناینی هه تاهه تابه.
پیغمه ریش ﴿ ﷺ ﴾ نه فهرموی: ((نهو کهسه زانایی و راغویی زورتر نهیی، دوریونی
له خواوه زورتره)) .

﴿ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلَ عَلَيْهِ يَلْهَثْ ﴾ دوی وینهی نهو کهسهی دوی زانستی
خوی نه کهوی به وینهی سه گیکه به وینهی سروشت و پیسی نه گهر تو چفهی لی بکهیی و
دهری کهی و راوی بیتی زمانی ده رنه هیتی له تیتیتی و ماندبونو هه ناسهیه کی دریز نه دا.
﴿ وَإِنْ تَرَكْهُ يَلْهَثْ ﴾ وه نه گهر واز لهو سه گه بهیتی و ده ریشی نه کهی و ماندوی
نه کهی نهو ههر زمان ده رنه هیتی و هه ناسهی دریز هه لئه کیشی. سه گ له وشیوه دا جگهی
گیاندارانی جگهی خویه تی، ههروه ها نهو کهسه شیه دوی ناره زو هوهوهی خوی کهوت

ته فسیری زماناوی

به وینهی نهو سه گه یه له کاتی خوښی و ناخوښی و سامانداري و هه ژاریدا بهرده وامه له سهر گومپایي و ناره زوی کاری جیهان، ئیتر تو ناموژگاری بکهی یا وازی لی بهینی نهو ههر گومپایه و بهه موجوری. له ونایه ته پیروژه وه بزمان روون نه بیته وه نهو کهسه زانینی پی به خشراوه به لام بی باوه پوو زانینی خوی به کارهینا بو کوکرده هی له وه پری جیهان و وهرگرتنی دارایی به ریگهی ناره واه. به راستی نهو کهسه توشی نه زانین و پلهی پهست بوه ، نهو شیوه پهستییهی لی جوی نایته وه .

لهم سهرده مهی ئیمه دا زور زانایان نه بینرین خوا سامانی زوری پی داوون و ناوهستن له زور کردنی سامان نهك بو دوستایه تی خواو پاداشتی خوا. به لکو له بهر زور کردنی سامان که نه وهنده زوره پیوستی پی ی نیه. نهو کهسه به ناو زانا به زمانی لوسی خوی زانیاری به کار نه هی پی بو پهیدا کردنی دارایی، پروپاگهندهی زور نه کهن بو پارت و کومه لی بو ههندی کهس به ناوی ئاین پهروه ری و نیشتمان پهروه رییه وه. نهو زانایه وینهی سه گه .

﴿ ذَلِكْ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُواْ بِآيَاتِنَا ﴾ نهو کارو شیوه به به شیوه و وینهی تاقیمکی نهو توون باوه ریان به نیشانه رونه کانی ئیمه نه هی تاوه و جوری کهسن بهرده وامن له سهر بی فهرمانی خواو سوود له نیشانهی راون وهر ناگرن و گوی له ناموژگاری ناگرن به تایه تی له باوه ریپان به موحه مه د و قورنای پیروز، چونکه نهو که له ییش وینهی سه گن .

﴿ فَأَقْصَصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ دواپی تو موحه مه د هه وال بده به جوه کان کاروباری بی باوه پری پیشوه کانیان و به دروخته وهی نیشانه رونه کانی ئیمه له ته وراتا، هه والیان به ری بهو کاره ساتانهی بوون، وینهی کاره ساتی نهو گوندهی له سهر که ناری روباره که بوو کاره ساتی نهو کهسه ی باوه پری له خوی دارنی کاری نه کرد به نیشانه کانی ئیمه، بو نه وهی ته می خوار بین و پند وهر بگرن به گه رانه وهی به سهرهاتی پیشوه کان و بیر بکه نه وه و ور دینه وه و واز له به دروخته وهی پیغه مه ران بهین، هه تا بو یان دهر بکه وی زانینی نهو هه والانه به سروس بو ته ها تو ه و باوه پری بی بهین .

ته فسیری زمانا کوی

﴿ سَاءَ مَثَلًا لِّلْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَبُوا بَيَاتِنًا ﴾ خراب و ینه که له باره ی و ینه وه ، و ینه ی
تاقمیک ی نه و تو به و سروسرشته وه هه یانه ، نیشانه رونه کانی ئیمه به دروژنه خه نه وه ، به تاییه تی
باوه رپان به موحده مد و به قورنان نه هیتاوه ، چونکه و ینه ی نه و گه له و ینه ی سه گن .
﴿ وَأَنفُسُهُمْ كَانُوا يَظْلُمُونَ ﴾ وه نه و تاقمه سته میان له خزیان کردوه به به دروژ خسته وه ی
نیشانه رونه کانی ئیمه . جیاوازی له نیوان دروژ کردن و به دروژ خسته وه نیه : دروژ کردن پیدا
کردنی شتیکه په یوه ندی به تایینه وه نه بی . به دروژ خسته وه لابر دنی شتیکه به شی بی له تاین .
پرسیار / نایا نه گهر که سی راستی بگور ی له ترسی گیانی خزی له سته مکاری نه و که سه
به لادهر له تاین نه ژمیری و شتیکی پیدا کردوه دزی یاسای تاینه یانه ؟

وه لآم / به لی نه و که سه به لادهر دائه نری و شایسته ی خراپه و سزادانه به بی گومان ،
چونکه پیوسته له سهری له خوا بترسی به گورانی نه و راستیه و له وس ته مکاره نه ترسی .
به لآم مروژ بوی هدیه واز له کاری راست بهینی بو لادانی نازار له خزی . نه که گورینی
یاسای تاینی خوا به دروژدان به سهر خوادا نه مه یان هر گیز دروست نیه و بی به لگه یه .
خوای مه زن ناوه روکی چیر و که که ی پیشو و پته وتر نه کا به م نایه ته ی دوایی ، فهرمان
نه دا به پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بیخو یتیه وه به سهر نه و که سانه ی له ریگه ی راست لایانداوه
له هه والی برا پیشو ه کانیان ، بز نه وه ی بیر بکه نه وه واز له وشته خراپانه بهین له سهرینی
و نه فهرموی :

مَنْ يَهْدِ اللَّهُ
فَهُوَ الْمُهْتَدَىٰ وَمَنْ يُضِلِلْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾
بِهَآ أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَمِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغٰفِلُونَ ﴿١٧٩﴾
وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا وَذُرُوا الَّذِينَ يَلْحَدُونَ فِي

أَسْمِيهِ سَيَجْزُونَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿ ١٨٠ ﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً
يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿ ١٨١ ﴾

﴿ مَنْ يَهْدِي اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدَى ﴾ هه رکه سی خوا به هوی گه وره بی خو به وه راغوبی بکا بولای نایینی خوی، دوابی نهو که سه راغوبی وه رگرتوه. یانی نهو که سه ی رانومایی بو خوی هه لبریزری، له خزمهت خوادا به رانومایی وه رگرتوه لبریزری، ئیتر بالای ئاده میزاد به گومرا دابنری، بینگومان هه رکه سی رانومایی بو خوی هه لبریزری لای خوا خاوهن باوهره کاری چاکی کردوه.

﴿ وَمَنْ يُضِلِلْ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴾ وه هه رکه سی خوا لای بدا له ریگه ی راست، دوابی نهو که سانه زیانومه ندن له رۆژی دوایدا. یانی نهو که سانه به ویست و به ئاره زوی خویان گومرایان وه رگرتوه. که واته نهو که سانه به ریگه لادهر له خزمهت خوادا سهیر ده کرین. ئیتر باناده میزاد و ابزانن پیای چاکن.

مه به ست له ناوه رۆکی نه و نایه ته نه و نه یه هه رکه سی خوا رانمویی تیدا دروست بکا نهو که سه رانومایی وه رته گری، هه رکه سی خوا گومرایی تیدا دروست کرد نه بی هه ر گومرایی. ئاده میزاد هیچ دهسته لاتیکی نه. به لکو خوی مه زن ستهم له کهس ناکا، خوی مه زن نه قلی بی به خشیون به و بۆ نه وه چاک و خرابی جوی نه که نه وه، هه رکامیان بو خویان هه لبرارد خوا به و جو ره پاداشت و تۆ له یان نه داتی.

﴿ وَلَقَدْ دَرَأْنَا لِحِجْهَمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ ﴾ وه به راستی ئیمه دروستمان کردوه بو دۆزه خ زۆر کهس له جنۆ که و له ئاده میزاد.

بو زانین: خوی مه زن دروستی نه کردوه و دروستیشی ناکا هیچ که سی بو مه به ستی نه وه ی سزای بدا چون نه چیه ته قله وه خوا لای خوشی به و هه مو به زه یی و میهره بانیه وه

ته فسیری زمانا کۆبی

هه ده تی سزای کهسانی بذا توانای هیچ شتیکیان نه بی؟ به لکو خوای مه زن ئاده میزادی دروست کردوه بۆ زانین و زانیاری و په رستن و کردنی چاک، هه مو پێویستی پی به خشیون بۆ ئه و مه به ستانه، ئه قلی وای پێداون رانومایی و گومرایی له یه ک جوی بکه نه وه، چاک و خراپ بدۆزنه وه، پێغه مه رانیشی بۆ ناردوون هه تا ئاگاداریان بکا، هه لێژاردنی چاکه یا خراپه ی داوه ته ده ست خۆیان و سه ره به ستی پێداون له هه مو شتیکا، ئه گه ر ئه و شتانه لێی بسیتێته وه ئاده میزاد و بی گیان و ینه ی یه ک ئه بن، دوا ی ئه قل خسته کار و رێگه ی رانومیان هه لێژارد و خۆیانیان دایه پال میهره بانی خوا پاداشت وهر ئه گرن، ئه گه ر رانومیان هه لئه بژارد ئه نجامه که یان چونی نیو دۆزه خه .

پرسیار/ خوا ئاده میزادی دروست کردوه بۆ په رستی خۆی، نه ک بۆ زانین و کرده وه ی چاک و سود به خش؟

وه لām / به راستی زانیی سود به خش و کرده وه ی چاک گه وره ترین په رسته بۆ خوا، بۆیه پێغه مه ر ئه فهرموی: یه ک زانا گه وره تره له هه زار په رسته که ر .

﴿ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا ﴾ بۆ ئه و زۆر که سانه هه ده دلانی هیچ شتی به ودله نازانی و بیر یی ئاکاته وه و نایان خاته کار بۆ زانیی شتی چاک و، بۆ ئه وان هه ده چاوانی روی راستی به وان نابین، به و چاوه ته ماشای دروست کراوانی خوا ناکه ن هه تا بیان که ن به ده لگه له سه ر توانای خوا و، بۆیان هه ده گوێچکه کان و گفتوگۆی راستی پی تابیسن، له ئاستی ئامۆژگاری و نیشانه کانا که رن. یانی هه مو شتی بۆ هه ر شتی دروست کرابن و به هه مو پێویسته که ی پی وهر نه گیرئ بون و نه بونیان وه ک یه ک وان له و روه وه. که واته ئه و که سانه وه ک ئه وه وان دل و چااو گوێچکه یان نه بی، گرنگترین شت له دروست کردنی دلدا ئه مه یه بیر یی بکرتیه وه له به لگه رونه کان، چاویش بۆ ئه وه یه به لگه کانی پی یبئرئ، گوێچکه ییش بۆ ئه وه یه به لگه کان بیستی، هه ر کاتی وازیان له و سی شتانه هیئا و سودیان له وه به لگانه وهر نه گرت بون و نه بونیان یه کسانن و به وشیه نه بوون و بۆی دروست کراون .

﴿أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾ ئەو كەسانە كەدڵ و چاوو گۆیچكەو هەست وویستی خۆیان لەرەباردنو خۆشی جیهاندا بەكارئەهێتن وەك چوارپیی وان كە ئاواتیان هەر خواردن و خواردنەو و خەوتنە، نافامن ئاورپی بدەنەو و بۆلای خۆشی و ژبانی پاشەرۆژی بەردەوام. بەلكو ئەو كەسانە گومراترن لەچوارپیی كە داوای هێچیان لی ناكړی لەلایەن خواوە بەگۆڕە یاسا، بەپێچەوانەو و ئەو كەسانە داوای پەرستیان لی ئەكړی و هەمو سروشتیکی چاكەیان لی ئەو شەیتەو، وەك چوارپیی دڵ و چاوو گۆیچكەیان هەیه، بەلام بەراستی نازانن و بەلگەنابینن و نای بیستن، پتویستی دروست كراوی خۆیان جی بەجی ئەكەن بەبێ سەرپێچی، وەك باربردن و جوت پێ كردن و سواربون، ناتوانن پلە ی پەرستن پەیدا بكەن و پرسیاریان لی ناكړی و سزایان نادری، خوایش ئەناسن بەگۆڕە ی ئەو سروشته ی بەوان بەخشراو لەلایەن خوا ی مەزنەو. بەلام ئادەمیزاد و جنۆكە بێ باوەرەكان ئەگەر كاری خۆیان بەسەر نەگرتەو و توانایان هەبی و ئەقلیان هەبی و باوەر بەراستی نەكەن پرسیاریان لی ئەكړی و سزایشیان ئەدري. كەواتە لەچوارپیی خراپترن و گومراترن .

﴿أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ ئەو كەسانە بێ ئاگان لەو بەلگانە ی لەخۆیان و لەبۆنەو وەراندان دانراون، بێ ئاگان لە پاشەرۆژی خۆیان و لە شتی توشی ئەوان ئەبی لە پاشەرۆژدا لەبێ ئابروی و لە سزا .

﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ وەبۆ خوا هەیه چەند ناویکی شیرین و چاكتر، دوا یی ئیو بانگی خوا بكەن و لەخوا بپارتەو بەهۆی ئەو ناوانەو. هەمو ناوەكانی خوا چاك، چونكە ماناكانیان لەشیرینترین مانا پێك هاتوون و كەمو كورپیان تێدانیە، لەچاكی ولەشیرینیدا هەمو وەك یەك وان، چونكە بۆ خوا نابێ وێنە ی چەند شتی شیوایان جیاواز بی و مانایان دژی یەكترن. دروست كردنی بالله میشلەیهك و دروست كردنی هەمو بۆنەو وەرەن لای خوا وەك یەك وان ئاسانن لای خوا، كەواتە ئیو ناوی خوا ببەن و بانگی بكەن بەهەرناوی خۆتان بتانەوی لەوناوانە، هەمو ناوەكانی خوا لەپاکی ولەخاوتینیدا وێنە ی یەكن، بۆ خوا نیە ناوی گەورەتر بی و ناوی تر نزمبی هەمویان

گه ورهن. له بهر ئه وه ئیمه له گه ل ئه وه که سه دانین ئه لی: خوا ناویکی تایه تی هه یه پیی
ئه وتو تر ئی ناوی گه وره ی خوا، که بیزانی هه مو چاکه ی به سهر دا ئه رژی و کاری په کخهر
له سه رده ستی ئاشکرا ئه بی، بیژراوه خوا (۹۹) ناوی هه یه هه ر که سی بیانژ میژی ئه چیه
به هه شت، به لای ئه وه که سه وه وایه به هه شتی بۆ ئه وه که سانه دروست کردوه فه ره هنگی
زمان دابین، نهک بۆ ئه وه که سانه خو یان بیارین له بی فه رمانی خوا !

﴿ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ ﴾ وه ئیوه واز بهین له که سانی ئه وتو ناوه کانی
خوالا ئه دهن له راستی دوا یی ناوی بته کانیانی خو یان ئه بدن به و ناوه، ئه لین: (اَللّات) له
(الله - العری) له (العزیز) و (منات) له (المنان) دروست کراون، یاناوی بری به
هاوړی، به سه خی، هه روه ها قه ده غه یه به ناوی جگه ی خوا بری به شتی بۆنی خوا یه تی
لی بیی، ئیتر ئه و ناوه بۆ پیغه مه ر بی یا جگه ی پیغه مه ربی له بت و له ئه ستیره. وهک ئه وه ی
ناوی که سی بری به (بنده ی موحه مه د، یا بنده ی عوزا، یا بنده ی زوه ره) هه روه ها
دروست نه ناوی خوا بری به (باوک یاناوی که سی بری به کوری خوا هه رچه نده بۆنی
خوا یه تیان لی نایه). وینه ی ئه و ناوانه زۆرن و چاک نین وهک عه بدول موحه مه د. عه بدول
حوسه یین، عه بدول مه ناف و شتی تریش.

بۆ زانین: ئایا ناوه کانی خوا (توفیقیه) یانی له قورئان و فه رموده ی پیغه مه را باسیان
کرا بی و به ره وایان دانابی. به جوړی دروست نه بی ناوی خوا بری به بی فه رمانی قورئان و
پیغه مه ر ؟ یاناوه کانی خوا (قیاسیه) یانی هه ر ناوی نا کومی و ناته واوی تیدا نه بی دروسته
ناوی خوا بری. ئیتر له نامه ی خوا دا و له فه رموده ی پیغه مه را هاتن یانه ؟ زۆر ترینی زانایان
لایان وایه ناوه کانی (توقیفیه) به لام هه ندی له زانایان رو نیان کرده وه ته وه پارانه وه له خوا
به هه ر ناوی بی و به هه ر شتی بی که پاک و خاوین و بی گهر د بی و نزمی تیدانه بی و بالایی
و به رزی خوا بگه یه نی دروسته و ره وایه، ئیتر له نامه ی خوا و فه رموده ی پیغه مه ردا باسی
لی کرا بی یانه، هه ر شتی خوا قه ده غه ی نه کرد بی به گۆره ی یاسا و بنجینه ی ئاین ره وایه و
قه ده غه نه.

زانان له کۆن و تازه دا بریانداوه بههه مویانه وه لههه مو کات و لههه مو جیگه یه کدا به جگه ی ناوی عهره بی دروسته ناوی بری له گه ل شیوه کانیدا، دروسته هه مو نه ته وه یه به زمانه ی خویان ناوی خوابه دن و پاریته وه و مانای قورنای پی بده نه وه .

﴿ سَجَزُنْ ماکائوا یَعْمَلُونْ ﴾ لههه و دوا نه و که سانه پاداشتیان نه دریته به شتی نه وان بیکه ن که بو دۆزه خ دروست کراون، ناوی جگه ی خوا نه به ن به ناوی شایسته ی نه وان نه و شایسته ی خوایه، ناوی خوا نه به ن به ناوی شایانی گه وه یی خوانیه، سزا که یشیان له پاشه پرۆژدا نه یی.

﴿ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةً یَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ یَعْدِلُونَ ﴾ وه تا قمی هه ن له و که سانه ی دروستمان کردون ریگه نیشان نه ده ن به نه ده میزاد و فه رمان نه ده ن به چاکه به وینه ی زانایان وه و که سانه ی دانیشتون بانگ نه که ن بۆلای ئاین، وه به راستی فه رمان نه ده ن و کار نه که ن به داده پروه ری له نیو خویان و له نیو جگه ی خویان له باوه رداران و بی باوه ران به گویره ی یاسای قورنان .

نه و نایه ته به لگه یه له سه ر نه وه ی کۆپ نه وه زانایان له سه ر فه رمانی شتی نه یی به لگه یی بو کاری له کاران به وینه ی قورنان و فه رموده ی پیغه مه ر ﴿ ۱۱۱ 》 .

پرسیار/ هه مو نه ده میزادی نه زان له خویانا هه یه باوه ردارو بی باوه ر، هه یانه پاکن و هه یانه پیسن و که سی نه نه و راستیه نه زانی، ئیتر نه یی مه به ست له باس کردنی نه وانه چ شتی بی ؟

وه لām/ خوی مه زن له نایه تی پی شودا فه رموی: زۆر که سم له جنۆ که وه له نه ده میزاد دروست کردوه که پاشه پرۆژیان بۆلای دۆزه خه، شیباوو ریکه له م نایه ته یشدا به فه رموی تا قمی ترم دروست کردوه پاشه پرۆژیان و جیگه یان بۆلای بههه شته، هوی چونیان بو بههه شت وه رگرتنی راغوبیه و داده پروه ری .

کاتی خوی مه زن باسی باوه ردارانی کرد به موحه مه د ﴿ ۱۱۲ 》 که رانوما ییان وه رگرتوه بۆلای راستی، لههه و دوا یش باسی نه و که سانه نه کا نیشانه رونه کان به درۆ نه خه نه وه:

ته فسیری زمانا کۆبی

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
 سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ آيَاتٌ
 كِيدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أُولَٰئِكَ يَنْفَكُّوْا مَا بِصَاحِبِهِمْ مِنْ جَنَّةٍ إِنَّ
 هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ أُولَٰئِكَ يَنْظُرُوا فِي مَلَكَوَاتِ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَنْ يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ
 أَجَلُهُمْ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا
 لَهَادِي لَهُمْ يُذَرُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾

﴿ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا ﴾ وه كه سانیکی نه و تو باوه ریان به نیشان رونه کانی نیمه نه هیناوه و به درو یان خستوه ته وه له بی باوه ره کانی مه که که گالته یان به موحده مه و هاته خواره وهی سزا نه کرد .

﴿ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ نیمه نه و که سانه نزیك نه کهینه وه و پالیان پیوه نه نین بولای له ناو چون وورده وورده وه که سانی سرکه ون پله به پله به په یژدها و به رزیان نه کهینه وه دووایی دایان نه نه وین له جیگه یه که وه خو یان بی نه زانن . به راستی خوش گوزهرانی و رابواردن نه رژی بی به سر ئاده میزدا، دوایی دریژه نه دهن به یاخ بیون و له خو بیایی بوون به هوی زوری سامان و پله و پایه ی به رزیانه وه و بی ناگان له و شتانه په نه اندراون له لای خراوه که کوتوپر تووشیان نه بی، هه رکتی بیژرا به وان نوشی گیانتان بی سامانی زور و پله و پایه ی به رز و رابواردنی زورتان هه یه کوتوپر دووای نه وانه خراپه و نه گبه تی یه خه چه سپیان نه بی و به خو یان نازانن .

ته فسیری زمانکوی

﴿وَأَمْلَى لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ و من مژده تی له و گه سانه لدهم و وېژ ماوه به سزادانان دورور له خدم و نه مه لمان له ختی درېژله گدم . بدرستی گرتن و سرادانی من بژ له و گه سانه سهخت و گرانه . پالی من وازیان لی دېم هدا به سامانی خویان بای له بن و به و سامانه خویش حال له بن دواپی خواپی مدون به جزری له یان گری و سزایان لدا خویان به خویان نه زانن چه لده گرانه .

﴿أَرْأَيْتُمْ كَيْدُكُمْ مِمَّا تَصَاحَبُ مِنْ جَنَّةٍ﴾ لایا بت به رستان بژ وورد نابه و له راپور دوی موحده هدا بزیان دهر بکه و بی به هاور بکدی له وانه و گه موحده هج جزوه شته به ، نه و به ری ژیره و داوی پیغمه ری نه کا ، نژوه ناوتان ناوه بدرست گزو ده ست پاك و ناشی خواز و داوین پاك .

بژ زانین: چه و و خویان ریژانی نیستار له مه و به ر پړوبا گنده و درو بوختان بلاونه کده و له و زی همر گه سیکی پاك و چاك له همر گانگا گه موحده دروژن و جادو گهر و هوس باز به ، همر له به ر نه و بی دروژن و ریگدی خرابی ته ده غه کرده ، به تابه تی له و گه سانه له ترسان پله و پایه و سامانیان گدم بیته و گله گدیان به به رده و می نه چنگا له ناویردن و به ر گردنی خویان مژی ، و ته تی له وانه بن که بوختان لدا به به ر پیغمه و را ﴿﴾ که چی له یانزانی و نایانناسی گه موحده ﴿﴾ له گاتی پیدا بوینه و هدا ته منی گه شته چل سالانه بدرست و یژ و ده ست پاك و ژیریان دانه ، به لام له و ابیدا که پیغمه و را ﴿﴾ داوی پیغمه و رایستی کرد ده ستیان دایه دژایستی گردن له گه لیدا ، چونکه له یانزانی له و داویه مدترسی زور گه و و به له به و پایه و سامانیان ، همر له به ر له ویش بو له یان ووت: موحده شته . به لگو به و بژنه و دانیشوان لی دوی دور بکه و نه و ، دواپی پیغمه و را ﴿﴾ داوی لی گردن به هزی قورانی پیروژه و ، بیرو راپوژی خویان بجه نه کاره و بژ فرمانی خوا ، به زهی به خزم و هاور بگانی هاته و ، هدا بت به رستان به هزی له ویر گردنه و یانه و ریگدی راست به و ژنه و ، یالاشتی پیدا بگدن له نه قلی خویان و سوهی لی و به ر بگرن ، بزه خوا فرمانی بندان و له و می: موحده شیت نه .

﴿ اِنْ هُوَ اِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴾ موحهدهد هيج شتی نيه مه گهر ترسيته ريكي ناشکرايه، راگه نه نري په يامي خوايه، نه ودهش به لای بي باوه رانه وه خرايه نه و مروقه به رپړه داوای نه کا. کاتي بي باوه ران دايانه پال موحهدهد ﴿ ۱ ﴾ شيتيه تي خواي مه زن نه م نايه ته ي ناره خواره وه فهرموي:

﴿ اُولَکُمْ يَنْظُرُوْنَ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْاَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللّٰهُ مِنْ شَيْءٍ ﴾ نايابو بي باوه ران ته ماشا ناکه نه له خاونه تي و پاشايه تي و خاوه داري ناسمانه کان و زه وي و نه و وي له ناوياندايه له خوړو مانگ و نه ستيره و درخت و کيو و باو کانزا کاني نه وت و زيرو زيرو نه لئماس و شتی خوا دروستي کرده له هه مو شتی له بونه وهراني تر به چاويکي راست و بي لايان و دادپه روه ري و فراوانه وه ياني ناسمانه کان و زه وي نه و شتانه ي له نيرو نه و ناندان هه مويان فهرمانبه داري تواناي خوان و به لگه ي په کيتي خوان. به راستي هه رږي بنواړي بولای هه رشتي له و بونه وهرانه که هه ريه که يان نه و کاره ي پيسان سپر دراوه به بي که م و گوران به جتي نه هيتي.

نه و روانه ش دوربي له مه به ستي تاييه تي، چاري ناميتي باوه ربه خواو نامه کاني پتغه مه ره کاني نه هيتي. به لام که سبي ته ماشاي سودي خو ي بکا راغوي وهرناگري بولای خواو بولای هيج شتی له چاکه و هه ربولای سودي خو ي نه رواني، بولای دهسته لاتي خوا له ناسمانه کان و زه وي و بونه وهراني نانواړي.

﴿ وَاَنْ عَسَى اَنْ يَكُوْنَ قَدْ اِقْتَرَبَتْ اَجَلُهُمْ ﴾ وه بو نانواړن بولای نه و وي که به راستي نزیکه ماوه ي نه مانيان و بمړن، بو چاوه رواني مردن ناکه نه هه تا په له بکه نه بولای راستي که نزیکه مردنيان و روبکه نه بولای شتی رزگار يان بکا له سزا، به له مردنيان و هاتنه خواره و وي سزاي گه وړه يو سهريان، دوايي په شيمان بونه وويان لي وهرناگري. ياني خوا داوای بير کرده و وي له بونه وهران لي کردن ناگادار ي شيان. نه کاته وه به ووي مردنه وه که له ناوبه ري خو شيه کانه و په رت و بلاو که ره و وي کومه لانه و له وانه يه کوتوپر توشيانبي و نه وان له گور اييدا بن هه تا په شيمان بینه وه بولای خوا.

ته فسيري زمناکوي

﴿ فَبَايَ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴾ دوابی نه وان به چ گفتو گزیده و به چ نامه یه باوه رنه هین
دوای قورئان، له قورئان به ولاره هیچ به لگه و نیشانه ی رونیان دهست ناکه وی، ههر که سی
به لگه ی قورئان کاری تی ته کا به لگه ی تر کاری تی ناکا.

﴿ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ فَذَرَهُمْ فِي طُفَيَاتِهِمْ يَعْمَلُونَ ﴾ ههر که سی خوا له ریگه ی
لابدا به هوی باوه رنه بونی به قورئان، دوابی راغوبی که ری تر بو نه و که سانه نابی، له باسی
مانای نایه تی (۱۷۸) ی نهم سوره ته به رونتر مانای نه و رسته یه کراوه، دوابی تر واز له و
بی باوه رانه بهینه له سه رکیشی و له نیو دریزدانی خویان له بی باوه ریدا سه رگه ردانن. بین و
برون و ریگه ده رنه که ن. واته خوا وازی لی هیناون سه رگه ردان بن و مؤله تیشی داون
هه تا کاتی مردنیان له پاشا پاداشتیان نه داته وه به وشتانه ی کردویانه و پیشی خویانیان
خستوه، نه بی بزانی نه و مؤله ته و وازی لی هینانه سته می نیه خوا لیی کردن، چونکه نه و
مؤله ته دوای رون کردنه وه ی به لگه و ترساندنیان هاتوه و دوای نه وه یش ئومیدی
که رانه وه یان بولای خوانه ما .

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ

أَيَّانَ مَرُّ سَنَاقُلٍ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجِيبُهَا لَوْ قَهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا ابْغَئْهُ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ
عَنِهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿ ١٧٧ ﴾
قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ وَلَوْ كُنْتُ
أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَا سْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ

أَنَا الْإِنذِيرُ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ﴾ موخمه د پرسیار له تو نه کهن له و کاته ی نهو تو بونه وهرانی تیدا له ناوئه چی و زینده وهران هه مویانی تیدا نه مری، نهو پرسیار که رانه دانیش توانی مه که بن یا جوه کان گرنگ نیه. ووشه ی (السَّاعَةِ) به سی مانا هاتوه: (۱) به شیکی که می له نادیار له نه ندازه ی کات. (۲) به به شیکی له ۲۴ بهش له شه و ورژیکا. (۳) به و کاته نه لئن هه مو بونه وهران له ناوئه چن و هه مو گیانداران نه مرن، لییره دا مه بهست مانای سییه مه چ کاتی پهیدا نه بی له لایه ن خوی مه زنه وه.

﴿ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجْلِيهَا لَوْحٌ مِّمَّا إِلاَهُو ﴾ تو بلن زانین و راستی نهو کاته له خزمهت پهروهرده که ری مندایه، نهو زانینه تاییه تیه خوا بوخوی داناهه. فریشته کان و فروستاده و نیراوه کانی خوا نایزان، پهروهردگار نهو کاته ناشکرا ناکا مه گهر هه رخوی ناشکرای بکا. هه نهو زانایه به هه مو نهی و شاراوویه، ناسینی و دهر خستی له توانای که سی تر دا نیه.

﴿ ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَفَقَّةٍ ﴾ گران و گه ورهیه پهیدا بونی له سهردانیش توانی ناسمانه کان و زهوی له فریشته کان و ناده میزاد و جنوکه، له بهر نهو گرانیه یه خوا په نهانی کردوه زانینی له لای نهوان، نهو کاته ی نهمانی بونه وهرانه نایه بولای نیوه مه گهر بیت بولاتان به بی ناگاداری نیوه.

﴿ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ خَفِيٌّ عَنْهَا ﴾ پرسیار له تو نه کهن له کاتی پهیدا بونی کاتی دواپی، وانه زانن تو گرنگی به زانینی کاتی هاتنی روژی دواپی نه دهی، نه تهوی بزانی بو پرسیار نه کهن، وهك نهوان گرنگی پی نه دهن، پیغه مهر ﴿﴾ گرنگی به زانینی نهو کاته و پهیدا بونی نادا. به لکو گرنگی به کار کردن نه دا بوی و به ترسان له و کاته دا. نهو که سهی ژیر بی که توشی نه خوشی بو نابی پرسیار بکا چ کاتی نه مری، به لکو نه بی پرسیار له شتی بکا رزگاری بکا له و نه خوشیه.

ته فسیزی زمنا کوی

﴿ قُلْ إِنَّمَا عَلَّمَهَا عِنْدَ اللَّهِ ﴾ توبلی بهراستی زانینی کاتی روژی دواپی لای کهس نیه مه گهر له لای خواجه بهته نها. خوی مه زن دووچار نه ورسته یی دوو پات کردوه ته وه له بهر نه وهی زانینی هاتی نه و کاته هدر له خوا وه نه زانری هه تا بیی به پیشه کی بو نه م رسته یی دواپی که خوا نه فهر موی:

﴿ وَلَكِنْ أَكْثَرُ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ وه به لام زورتری ناده میزاد نازانن که بهراستی زانینی نه و کاته لای هیچ کهسی نیه له بونه وهران بزانی، هدر دروست کهری به نه وهران نه یزانی و کهسی تر ناگاداری هاتی نه و کاته نیه .

﴿ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ﴾ موحه مه د توبلی: من خاوه نی هیچ سودو زیانی نیم بوخوم مه گهر شتی خوا ناره زووی کردبی نه وشته بو منبکا، ناوه روکی نه و نایه ته پوخته یی بیرو باوه ری موسلمانانه دهر باره یی پیغمه ری خویان که موحه مه ده، زور رو نیشه بهر پترترین و پیروزترین دروستکراوانی خواجه، به گشتی بیرو باوه پرمان وایه پیغمه مەر ﴿ ﷺ ﴾ دهسته لاتی هیچ شتیکی نیه نه بو خوی وه نه بو جگه ی خوی به چاکتر، نه و جوړه باوه ریان به موحه مه د ﴿ ﷺ ﴾ نامانج و بهر هه میکی پیوسته بو یه کیتی خوا.

﴿ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْمَرْتُ مِنْ الْخَيْرِ ﴾ وه نه گهر من کاره نه پیته کام بزانیایه بهراستی من زورم نه کرد له چاکه بو خوم له کاتی هه رزانیدا و سامانی زورم پیدانه کرد. زانینی هه مو نه پیته کان هه ربو خواجه .

بو زانین: بریاردان و سه پاندنی ناوه روکی نه و نایه ته به سه ر خویا له لایه ن پیغمه ره وه که نزدیکترین هه مو ناده میزاده له خوا وه که پر به ده می خوی هاوار نه کاو رای نه گه یه نی به هه موود انیشخوانی روی زهوی که له بهر ده م نه پیته کانی لای ناده میزاد و جیاوازی له نیوان من و نه واندا نیه، به ویش واز نا پیی . به لکو به لگه ش نه هیتیه وه، به شیکی دیاری و هه ست پی کراو ویزدانی که نه فهر موی: نه گهر من پاشه روژی فهرمانه کام بزانیایه په لاماری نه و شتانه م نه دا بوخوم چاکبونا یه، وخوم نه گیرایه وه له پاشه روژی شتی بوخوم خراب بوا یه له ژبانی نه م جیهانه دا ترشی هیچ شتی نه نه بوم زیانی به من بدایه و یم ناخو شبوا یه، وه که نه فهر موی :

﴿ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ ﴾ وهنه نه گهشت به من هیچ خراپه یه لهه ژاری و برسیتی و هه مو شتی نازاری پی گه یاغایه ، له بهر نه وهی کهس نه لی: پیغهمهر چۆن ئه بی نهییه کان نه زانی بهو نزکیه ی له خواوه هه یه تی، خوا نه فهرموی تو رای بگه یه نه و بلی:

﴿ إِن أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴾ من نیم مه گهر من فروستاده یه کم خوا ره وانیه ی کردوم بۆلای ئیوه بۆ ترساندنن له سزای خوا نه گهر ئیوه باوه رنه هین و به موژده دان پیتان نه گهر باوه ربهین به خواو پاداشتی پاشه روژ و پیغهمه رایه تی من .

ئه بی ئیمه لیمان تیک نه چی کارو پیشه ی فروستاده یی پیغهمه رانی خوا کورت هه له پتراه له سه ر گه یاندنی په یامی پهروه رده که ره ئاده میزاد و ترساندنیا نو موژده دان به ئاده میزاد به سزادانی خراپه که ران و پاداشتی پیاو چاکان . به لام زانین و ناگاداری له نهییه کان و سود گه یاندن و لادانی نازار و زیانه دهستی خوایه به ته نها . له وایه ته دا روی پیغهمهر کراوه بۆلای باوه رداران به موژده دان و ترساندنیا ن، وه که نه فهرموی:

﴿ لَقَوْمٌ يُؤْمِنُونَ ﴾ بۆ تاقمی باوه ربهین به به ههشت و هه مو نهییه کان، بۆ نه وهی هه مو ئاده میزادی بزانی نه و که سانه سود وهر نه گرن به ترساندنو به موژده دان که خواوه نی باوه ری راستی و بیگومانین . به لام نه و که سانه بی باوه ر و له خوباین هیچ شتی سودیان پی نابه خشی .

پرسیار/ له میژووی پیغهمه رداو له نامه کانی دا هاتوون پیغهمهر ﴿ ﷺ ﴾ هه والی داوه به زۆر تر له نهییه کان ، له وهه والانه یه پیغهمهر ﴿ ﷺ ﴾ فهرموی: پاش من رۆمه کان سه ر نه که ون به سه ر فارسه کاندا، فهرموی: سه لمانی فارسی تاجی کیسرا له سه رخوی دانه نی، فهرموی: نه جاشی کۆچی دوا یی کردوه، هه والی دا به کوشتی زه ییدی کوری حاریسه و جه عفهری کوری نه بوتالیب و عه بدولای کوری ره واحه و حوسه یی کوری عدلی و چه ندین هه والی تری نهی، نه وانه چۆن به رانه ر نه کرین له گه ل رسته ی ﴿ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ ﴾ هه تا کۆتایی پی هاتنی نایه ته که ؟

وه لام / نهییه کان کۆتایی یان نایه و نایه نه ژماره . به لام ئه بی بزاین نهییه کان سی

به شن:

۱- نهییه کان هه یانه خوا خوی په نهانی داوه له بهنده کانی خوی و هیچ که سی له سهریان ناگادار ناکا له هه رپله به کدا بی، نه بی خوا هه خوی بیزانی، وهک په یدابونی رۆزی داوی، نه و به شیان پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ نایزانی.

۲- نهییه واهه ن خوی مه زن هه ندی که س له بهنده کانی خوی که خوشی نه ویچن و به ریزن لای ناگاداریان نه کا له سهریان، وهک نه و هی خوی مه زن باسی فره مو له نایه تی (۲۶) له سوره تی (جیندا) که نه فره موی: (فَلَا يُظْهَرُ عَلَى غَيْبِهِ إِلَّا مَنْ ارْتَضَى مِنْ رَسُولٍ) یانی (دوا یی خوا ناشکرا ناکا له نهییه خوی هیچ که سی مه گه ر که سی په سه ند بی لای له فرو ستاده کان. له نایه تی (۱۷۹) له سوره تی نالی عمران دا نه فره موی: (بهم مانایه خوا که س ناگادار ناکا له سه ر نهییه، به لام هه لئه به ریز لاه فرو ستاده کانی خوی بو نه و ناگاداری کردنه)، به وینه ی نه و هه ولانه ی پیشوی پیغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ له بر گه ی یه که مدا.

۳- نهییه واهه ن هه مو که سی له ناده میزاد و له جنو که خوا ناگاداری کردوون له سهریان وهک بونی به هه شت و دوزه خ و فریشته و جنو که و چه ندین شتی تر که واته مه به ست له و نهییه هه ر بو خوابی و لای خوابی و ریگه نه بی بۆلای ناسینیان نه به تاقی کردنه وه نه به نه قل و نه به شتی تر مه گه ر به سروش له لایه ن خواوه، خوابش سروش نه نیری بۆلای که سی خوشی نه وی به زانییه. نهییه کانی خوی به جو ری زانییه خوی داوای بکاو ناده میزاد پیوستیمان بی ی هه بی، دوا یی نه و فرو ستاوه یه له لایه ن خوی وه هه وال نه دا به ناده میزاد به و نهییه به و جو ره ی له خواوه وه ر گرتوه. که واته هه وال دانی پیغمه مر به وشته زانییه نهییه نه به لکو گه رانه وه یه له که سی که وه نهییه نه زانی. جیاوازی نیوان سه ر چاوه ی زاین و نیوان گه رانه وه ی زاین زور دورن له یه کزی.

نه و نایه تانه ی به لگه ی ییگومانن له سه ر بو چایه تی شتی هه ندی له خواوه ن ریکه کان نه لاین: که دلی ناده میزاد به جو ره ریا زه یه وهک ناوینه نهییه کانی تیدا نه بیری، نه و جو ره وه ر گرتنه یان ناوانه به زانییه (له دونی) و نه توانی هه وال بدنه به نهییه کان له جیهاندا. زور جیگه ی سه ر سو ر هیه ره ئیبنو لعه ره بی له جزمی سیه می فتوحاتی مه کیدا و له بابی (۳۱۱) نه لی: هه ر که سی به پاک ی و بوخته یی خوی خوشبو ی نه و که سه نه توانی خوی

ته فسیری زمان کوی

بگۆرێ بەهەمو شتی ئارەزووی هەبی لە گیانداران و لە درەخت و ئاوو بەرد. ئەلئ شتی وایش روی داوه. چونکە هەندێ لەخۆشەویستان و خاوەن رینگەکان چووە لای پیریکی خۆی، لەبەردەم ئەودا خۆی گیرا بە ئاو، کاتی بەپیرە کە بیژرا: فلان کەس هات بۆلای تۆو نەچووەتە دەرەووە ووتی: بەلئ ئەو کەسە ئەم ئاوەیه.

خوای مەزن لەم ئایەتە ی دوایدا فەرمودە ی خۆی ئەگێڕێتەووە بۆ دابین کردنی یەکی تی خۆی و پوچ کردنەووە ی هاوێشداران بۆخۆی بەهۆی شتی کەووە کاربکاتە سەر ئااده میزاد کە بریتیه لە نیشانە ی دروست کردنی ئەم بونەوەرانە هەرلە لایەن خۆیەووە کە کاریکی زۆر پە کخەرە بۆ بی ئاوەران و ئەفەرموی :

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ

مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا فَلَمَّا

تَغَشَّيْهَا حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ دَعَا

اللَّهُ رَبَّهُمَا لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا لَنُكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴿١٨٩﴾

فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلَ لَهُ لُشْرَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا فَتَعَلَّى

اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٩٠﴾

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ خوا کە سیکی ئەوتۆیە ئیوێی دروست کردووە لە کە سیکی تەنھا کە ئاوهە، لەتۆوکی تاکە کەسی و لەرە گەز و سروشتیکی تەنھا، بەبی جیاوازی لەنیوان رۆژئاوایی و رۆژھەلاتی و لەعەرەب و کورد و جگە ی ئەوانیش و لەرەش و لەسبی و جگە ی ئەوانیش ولەنیرو لەمی .

تەفسیری زمانکۆیی

﴿ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ﴾ وه خوا دروستی کردوه لهوته نها کهسه یه ژن و هاوسه ره که ی خوی که حه وایه، بۆ مه بهستی فراوانی و په ره پیدان و مانه وه ی ئیوه، بۆ نه وه ی نه و کهسه دابیشی و نارام بگری و بجه سیته وه له لای نه وژنه و هاوسه ری خوی، خوا په یدا کردوه له نیوانیا نا دۆستی و خۆشه ویستی و به زه یی و ریز بۆ یه کتری، هه ره به و جۆره یش دروستی کردوه بۆ هه موزینده وه ری نیر و مینه یه ک بۆ یه کتری .

﴿ فَلَمَّا نَفَسَاها حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ ﴾ دوا یی کاتی نه و کهسه نریکی ژنه که ی بویه وه چه ولای، ژنه که هه لته گری له منالدا نی خویا بار یکی سوک که بریتیه له تووی پیاوه که یه کهم جار سوک دوا یی به وه ی له منالدا نیایه نه روا و دانه نیشی هه تا کاتی منالونی و سوک له لای .

﴿ فَلَمَّا أَفْقَلَتْ دَعَا اللهَ رَبِّهَا ﴾ دوا یی کاتی ژنه که باره که ی قورسی لیبی کرد له منالدا نی دا و کاتی نه وه هات مناله که ی بی ژنو پیاوه که هه ردو کیان زۆر به په روژه وه له خوا نه پارینه وه و داواله په روه رده که ری خویان نه کهن، له و کاته دا نه و باوک و دایکه رو نه کهن بۆلای خوا .

﴿ لَئِنْ آتَيْنَا صَالِحًا لَتَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ به راستی نه که تۆ په روه رده کهر به ئیمه ت به خشی منالیکی چاک و پاک و لهش و ره وشتی ته و او بو به راستی ئیمه سوپاسی تۆ نه کهین، خوی مه زن پارانه وه که یان لی وه نه گری دوا یی ئاده میزاد نه بن به دووبهش هه ندیکیان سوپاسی خوا نه کهن وه ک پیاو چاکان، هه ندی تریان سوپاسی خوانا کهن، وه که نه فهرموی:

﴿ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلْنَا لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا ﴾ دوا یی کاتی خوا به خشی به هه ندی له نه وه ی ئاده م منالیکی چاک و پاک و بی شوره یی و شیرین نه و پیاو ژنه دانه نیین بۆ خوا چه نندین هاو بهش له وشته ی خوا دا ی به وان یانی کاتی خوا به گو یزه ی پارانه وه ی خویان منالی پیدان نه لاین: نه و کاره چاکه به هوی بته کانه وه و پیرۆزی نه وانه وه یه، خوا و په یمانه که ی خویانیان له بیر نه چیتسه وه، چونکه سروشتی ئاده میزاد به و جۆره یه له کاتی ته نگانه دا خوا نه ناسن له دوا ییدا په شیمان نه بنه وه و گه وره ی خویان له بیر نه چیتسه وه .

بۆ زانين: نهو نايه ته هه رچه نده ده رياره ي ئاده م و حه وا ها ته وه خواره وه . به لام
 بېگومان ئاده م و حه وا ها وه شيان بۆ خوا دانه ناوه . كه وا ته مه به ست له ناوه رۆكي نهو
 نايه ته هه ندي له نه وه كاني ئاده مه ، نه وه ته خاوه ني ته فسيري به يزاي ماناي رسته ي (جَعَلَا
 لَهُ شُرَكَاءَ فِيمَا آتَاهُمَا) به م جوړه نه كاو و نه فه رموي: موزاف مه حزوفه ، وا ته (جَعَلَ
 أَوْلَادَهُمَا) . ياني داويي كاتي خوا منالي چاكياني دايه مناله كانيان له ناواندا نه كه ن
 به هاو به ش بۆ خوا له جياتي نه وه ي مناله كانيان ناو بنين عه بدولا يا عه بدوره حيم ناويان
 نه نين عه بدولعو زاو عو بدول مه ناف .

﴿ فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ داويي خوا به رزتره ها كتره له شتي بي باوه ران نه يكه ن
 به هاو به ش بۆ خوا . ياني زۆربه ي ئاده ميزادي بي باوه رهاو به ش بۆ خوا دانه نين . ناوه رۆكي
 نهو دوو نايه ته ي پيشوو بۆ روداويكي تايه ته ي نه له نيوان ژن و ميږديكا . به لكو هه ولدانه
 به كرداري ئاده ميزاد كاتي كه توشي گيرو گرتي ناله باربون يا داواي چا كه يه كيان كرد
 په لاماري نه دهن بۆلای خوا به كزيه وه و پيويستي نه كه ن له سه ر خويان و په بمان نه دهن
 نه گهر ناوات و داوا كاغان ها ته دي سوپاسي خوا نه كه ين كه چي كه خوا ناواته كاني نه واني
 هيتايه دي پشت نه كه نه خواو به لئنه كانيان وازلي نه هين . وهك خواي مه زن له و باره وه
 نه فه رموي:

أَيْشُرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلِقُونَ

﴿ ١٩١ ﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسُهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿ ١٩٢ ﴾

وَإِنْ تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ

أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴿ ١٩٣ ﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ

عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ فَاذْعَبُوا عَنْهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا أَلْكُمُ

إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿ ١٩٤ ﴾ أَلَمْ أَرْجُلُ يَمْشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ

ته فسيري زما كويي

يَبْطِشُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يَبْصُرُونَ بِهَا أَمْ لَهُمْ أَذَانٌ
يَسْمَعُونَ بِهَا قُلْ أَدْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ كِيدُوا فَلَا تُنْظَرُونَ ﴿١٩٥﴾
إِنَّ وَلِيََّ اللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ﴿١٩٦﴾
وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصَرَكُمْ وَلَا
أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا
وَتَرَاهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾

﴿ أَشْرَكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ سَيِّئاً وَهُمْ يَخْلَتُونَ ﴾ لایا بۆ بی باوه ران شتی ته که نه هاو بهش
بۆ خوا دروست ناکه نه ههچ شتی که بریتیه له به ته کان و، نه وان دروست کراون، یانی
دروست کردن هه ربۆخوا به ته نه هاو نه فهرموئ به هه رشتی بیهوئ دروستی بکا: بیه
نه وشته کو تو پره نه بی، هه موشتی به به ته کانی ئیوه یشه هه زاری ده رگای خوان له بون
وله نه مانیان و بهرده و امیانا وله به خێو کردن و پاراستیان. به تاییه تی نه و بتانه بی گیانن و
دروستکراوی دهستی خۆتانن.

﴿ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴾ نه و بتانه توانای یاریدانیان بۆ بت
په رستنا نه توانایان نه یاریدهی خۆیان بدهن. ناتوانن سوود به خۆیانو به بت په رستان
بگه یه نن. زیان و نازار له خۆیسان و له بت په رستان دوور ناخه نه وه، ئیتر نه و بتانه
ئاده میزادین یادارو به ردو گو رستان، یاریدان و زالبون و گه ورهیی و به خشین و
سه رشۆری هه مو که سی له بونه وه ران به دهستی خوان، نه و بتانه دارو به ردن و ینهی
ده رخت و به رده کانی تر چۆن ئیوه نه یان په رستی و که چی به چاوی خۆتان نه بینن سه گ و
پشيله میزیان پیداته که ن.

﴿ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَتَّبِعُوكُمْ ﴾ . وه نه گهر ئیوهی بی باوه پردارو ههمو ناده میزاد بانگی نه بوت په رستانه و ناوبانگی نه و بتانه بکه ن بۆلای راغویی و نایین دواى ئیوه ناکه ون، بی باوه ری نه وان له بهر نه وهیه دلیان ووشک و په قه و دواى شه یان که وتون، به تاییه تی بته کان له بهر نه وهیه که پرو کوئرو بی توانان و توانای وه لآمدانه وهی که سیان نیه که چی بت په رستان له گهل نه و ههمو عه ییه دا هه یانه نه یان په رستن و به پیروزیان دانه نین .

﴿ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴾ یه کسانه له سه ر ئیوهی بت په رست بانگی نه و بتانه بکه ن بۆ لا بردنی نازارو راغویی و شاره زایی، یا بۆلای نه وهی سودیکیان بی بگه یه نری یاز یا نیکیان لی لادری، یا ئیوه بی ده نگ بن و بانگیان نه که ن له هه ردوو کاته که دا نه وان و لآمتان ناده نه وه چونکه نازان هیچ شتی نابین .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ عِبَادٌ أَمْثَلُكُمْ ﴾ به راستی که سانیکی نه وتو ئیوه نه یان په رستن و بانگیان نه که ن و ناوتان ناو ن خوابه نده و دروست کراوی خوان وینه ی ئیوه، ئیتر ئیوه چۆنیان نه په رستن و نه یان که ن به خوا ی خو تان؟ که وینه ی ئیوه بن دروست نیه داوا ی کۆمه کیان لی بکری له کارو فرمانی هه ردوو جیهانتانا، نه و که سه ی داوا ی کۆمه کی لی بکری هه رخوا یه . نه گهر ئیوه راست نه که ن له و شتانه ئیوه نه یان ده نه پال نه وان .

﴿ فَأَدْعُوهُمْ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ ﴾ دوا یی ئیوه بانگی نه و بتانه بکه ن ئیوه نه یان په رستن له جگه ی خوا دوا یی با نه وان وه لآمی ئیوه بده نه وه؟ بۆ نه وهی ئیوه بزاتن نه وانه وینه ی ئیوه و زو رتر له پله ی ئیوه نرم تر و شایانی په رستن نین .

﴿ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ نه گهر ئیوه راست نه که ن نه و بتانه خوانو به گومانی خو تان ههمو و شتیکیان بده سه ته . خوا ی راستی نه وهیه که داوا ی پارانه وه و داخوازی نه و که سانه بداته وه نه یه رستن و وه لآمیان بداته وه، خوا ی مه زن بۆ نه وهی باشتر سه ر شو ریان بکا ههمو که سی له خو یان و جگه ی خو یان بۆیان ده ر که وى گیل و نه زان و بی نه قلن له په رستنی نه و بتانه دا و رو نه کاته بت په رسته کانو نه فهر موی .

﴿ اَلْهَمْ اَرْجُلٌ يَمْشُوْنَ بِهَا اَمْ لَھُمْ اَیْدٌ یَّیْطَشُوْنَ بِهَا ﴾ ئایا بۆ ئه و بتانه ههیه دووپسی که به و پێیانه برۆن بهرپێگه دا بۆ پهیدا کردنی چاکه دان به ئیوه و به خۆیان، ئایا بۆ ئه وان ههیه چه ند ده ستی به و ده ستانه شتی بی به خشن به ئیوه و به خۆیان و شتی بی بگرن و بگه نه فریاتان له جیهاندا؟.

﴿ اَمْ لَھُمْ اَعْيُنٌ یُّبْصِرُوْنَ بِهَا اَمْ لَھُمْ اَذَانٌ یَّسْمَعُوْنَ بِهَا ﴾ ئایا ئه و بتانه چاویان ههیه به و چاوانه ببینن که ئیوه ئه یان په رستن هه تا بگه ن به هاوار تانه وه له سزا بتان پارێژن، ئایا ئه و بتانه گوێچکه کانیا ن ههیه به و گوێچکه نه شتی بیستن و له پارانه وه تان بگه نو وه لا متان بده نه وه، زۆر رو ن و ئاشکرایه ئه و بتانه بی و ده ست و چاو و گوێچکه یان نیه، ئیتر مرو ف نه ختی ئه قلی تیدا بی چۆن ئه وه بتانه به و جو رانه بن ئه یکه ن به په رستراوی خۆیان، خوا ی مه زن به نا وه رو کی ئه و ئایه ته هاو به ش دانه ران و وریا ئه کاته وه که ئیوه خو تان له و بتانه چاکترن و بهر پترن، چونکه ئیوه خاوه نی ئه قلن و شتی بی ئه زانن و پی و ده ست و چاو و گوێچکه تانه ههیه و زمان تان ههیه. به لām به ته کانتان ئه وانه یان نیه، چۆن ئه بی خوا بن و ئیوه ئه وان به رستن ؟

پرسیار / رانا وه کانی وینه ی و وشه ی (یَخْلُقُوْنَ وَیَبْصِرُوْنَ وَ لَھُمْ) بۆ خاوه ن ئه قل به کار دین، ئه بی قورئانی پیرو ز بۆ بی ته قلّه کان چۆنی به کار ئه هیئیی ؟
وه لām / ئه و رانا وانه بۆ جگه ی خاوه ن ئه قلش به کار دین، وه ک خوا ئه فه رموی: (کُلْ فِي فَلْکِ یَسْبَحْنَ یَا اَیُّهَا التَّمْلُ ادْخُلُوا فِي مَسَاکِنُکُمْ) به لām زۆر تر بۆ خاوه ن ئه قل به کار دیت .

﴿ قُلْ اَدْعُوا شُرَکَآئِکُمْ ثُمَّ کَیْدُوْنِیْ فَلَا تَنْظُرُوْنَ ﴾ تۆ بلی: ئیوه بانگی ئه و بتانه بکه ن هاو به شی خو تان و کردو نتان به هاو به ش بۆ خوا و ئه لیئ: ئه وانه خوا ی ئیمنه که دو ژمنی هه ره گه وه ی من و دو ژستی ئیوه و گومان وایه ئه بن به یاریده ری ئیوه، له پاشا ئیوه و به ته کانتان به ئه و په ری توانا وه تیی کۆشن و کار بکه ن بۆ له ناو بردنی من و بۆ ئازادام، دوا یی داوایان لی بکه ن مو له تی من نه ده ن و چ شتیکیان ئه و ی بی که ن به من به گورجی دل تان

ته فسیری زمان کۆبی

خوشبې. خواى مەزن به وړستانه فرمان نه دا به پيغمهر ﴿ﷺ﴾ بلى به وبې باوه رانه نه گهر
 بته کانتان شتيان به دهسته به گوږه ی گومانی خوتان من به بې هیز نه زانن به رانېر به وبتانه.
 ناده ی پەنایان بۆ بیهن باتۆله له من بسین و وازم لی نه یهرن، لایشتان رونه من زوړدوژمنی
 نه و بتانهم، نه م کاته کاتی هق سه ندنه، من بروام به خواى خوم هدی به دوستی منه و نه م
 پاريزی، من له هه ره شه و گوره شه ی ئیوه ناترسم و لاتان رونی:

﴿إِنِّى وَلِىُّ اللّٰهِ الَّذِى نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ﴾ به راستی که سى سهر به رشتی
 پاراستی من بکا و یاریده ری من بى خوائکی نه و تو به ناردویه نامه ی خوى که قورئانه و
 پاريزه ری به ننده کانی خو به تی، هه رخا سهر دارو دوست و هه لسور پنه ری پیاو چا کانه و
 نه یان پاريزی و داواکانیان جی به جی نه کا که به نده ی بیرو باوه ر پاکن، بیگومان پیغمهر
 ﴿ﷺ﴾ به کیکه له و پیاو چا کانه. دواى نایا ئیوه ی بت په رست نامه تان هدی به و بته کانتان
 نه توان بته پاريزن؟ له نه نجامدا بۆ هه مو که س ده رکوت په ستی و سهر شور بونی بت
 په رستان ده ریش کهوت به رزکردنه وه ی نایینی ئیسلام و موسلمانان.

﴿وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللّٰهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصَرُونَ﴾ و
 که سانیکى نه و تو ئیوه نه یان په رستن و هاوریان لی نه کهن له جگه ی خوا و له بته کانتان
 توانای یاریده ی ئیوه یان نه و توانای یاریده ی خو یان یان نه. له نایه تی (۱۹۳) ی نه م
 سوره ته باسی نه م مه به سته کراوه و خوا دوپاتی کردو ته وه، چونکه پیغمهر ﴿ﷺ﴾
 روبه روی بت په رستان نه وه ستی که بته کانیان هېچ نازاری توشی نه و ناکهن. که واته
 شایسته به ئاماژه بکا بۆلای نه وه که بته کانیان بى هیز تریشن له وه ی یارمه تی ده ربن خوشیان
 سهر بکه ون.

﴿وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى لَا يَسْمَعُوا﴾ وه نه گهر ئیوه ی موسلمان داوا بکه ن
 له بې باوه ران بۆلای راستی و راغوبی کردنی پیغمهر و دوستانى خوا نه وان نه و داوا به
 نایسن به جوړی شایسته ی وه لاملدانه وه ی ئیوه ی، چونکه زیندوی دل مردوون، نه و پرسته به
 جاری تر ماناکه ی باسکراوه، لیږده دا دوپات کراوه ته وه له به رمه به ستی رسته ی پیشو و.

به هه موو نه فامیه که وه توانای خوین نه خه نه کاره وه له دژی ره خه گره کانیه وه، بگره گیانی نهو ناموژگاری که رانه نه که ویشه مه ترسیه وه، یا هیچ نه بی دانیش توانیان لی نه هه روژین هه تا بیریان لی بکه نه وه، به هه زاران بوختان و دروین بو دروست نه کهن . کاتی خوی مه زن فرهانی دا به پیغه مهر ﴿ ١١٩ ﴾ بانگی دانیش توان بکا بولای نایینی خوا، به ناده میزاد رابگه یه نی فره موده کانی خوا، فیژی کرده وهی شیرین و کرداری ره وشتی به رزبان بکا نه فره موی :

خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ

بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴿١١٩﴾ وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴿١٢١﴾ وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّوهُمْ فِي الْغَيِّ ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ ﴿١٢٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِمْ بِآيَةٍ قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي هَذَا بَصَإِيرٌ مِّنْ رَبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٣﴾

﴿ خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْنَا بِالْعُرْفِ ﴾ موحه مه د تو ناسانی و بی نازاری وه ربگره بو ناده میزاد و توندو تیژی مه که له گه لیان و خراپه یان له گه ل کردی له وان بیوره ، فره مان بده به چاکه و به ره وشتی پاک، نه وشتانه ی یاساو ده ستور بریاری پیداون له مامه له وشتی تردا فیریان بکه به گویره ی یاسا و هه مو شتیکیان بی بناسینه .

ته فسیری زمان کوی

﴿ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ ﴾ وه تۆ روی خۆت وهر گیره له نه زان و گیل و نه فامه کان و توندو تیژی مه نوینه له گه لیان، به راستی نه و نایه ته هه مو ره وشتی به رزی له نیودایه و باسی کردون. له یاساو ده ستوری ئیسلامدا سی شتی سه ره کی هه ن له کۆمه لایه تیداو زۆر گرنگن له و نایه ته دا باسکراون:

۱- (الْعَفْوَ) یانی ناسانی و سوکی و بی تازاری و بی توره یی له هه موو کرده وه و ره وشته کاناو له به خشی نی دارایدا به شتی زۆر تری بۆ پیوستی ژیا نی مرو ف، تۆ له کردنه وه له ناده میزاد بۆخوی .

۲- (الْأَمْرُ بِالْمَعْرُوفِ) یانی فه رماندان به چاکه و ناسراو بی له لای ئادمیزاد و رونی به یی ماندوبون. ناده میزاد بزانی که چاکه له ره وشتو له مامه له داو هه مو ده ستوری خوا بریاری له سه ر داوه

۳- (وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) روو وهر چه رخان له و که سانه به لگه ی رۆن کاریان تی ته کا بۆلای راغویی وهر گرتن و سود له نامۆزگاری کردن و شاره زایی کردن وهر نه گرن، زۆر که س هه ن گیل و گه وج و نازاری نه و که سانه نه ده ن فه رمانیان بی نه ده ن به چاکه کردن و قه دهغه نه که ن له وان کردنی خراپه، وینه ی نه و پیاو خراپانه پیوسته ئیمه ده مه ده میان له گه لدا نه که ی و به حه وسه له بین له گه لیانا، رۆیان لی وهر گیرین ئارام گر بین له سه ر ره وشتی خراپان له به ر پاراستن و پیزی خۆمان. به لکو بیر بکه نه وه و واز له ره وشتی خراپی خۆیان به یتن .

﴿ وَإِنَّا يَنْزِعُكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نُزْعًا ﴾ وه نه گه ر شه یان هانی تۆی داو توشی تۆی کرد گومان و خراپه کردن و دوودلی، وای له تۆ کرد پیچه وانهی نه وشتانه فه رمانت پیدراوه بیان که ی له توره بون و فه رمان به چاکه نه دان و رو وهر نه گه ران له نه زان و نه فامه کان. له و کاته دا :

﴿ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ دوا یی تۆ په نا بگه ره به یاریده ی خواو روی خۆت وهر گیره بۆلای خوا، بۆ نه وه ی خوا په نات بداو به تاریزی له گومان و دوودلی. به راستی

ته فسیری زما کۆبی

خوا شارهوی تۆو گومانی شهیتان ئه بیتی، ئه و شتهی له دلی تۆدایه و هاتوچۆ ئه کا له گومان و دلی تۆ ئه یزانی .

ئو سی یرو باوه ره له و ئایه تانه ی پیشو باسیان کرا، ئه گهر ئاده مزاد ده ستیان بی بگرن، له نیاواندا دلپسی رق و بیزاری نابی و په یدانابن و یه کتریان خوش ئه وی، ناشتی بالئه کیشی به سه ريانا، هاوریه تی و دۆستایه تی فراوان ئه بی، پیغمه ی ﴿ ﴾ ئامۆزگاری هاواله کانی به و بیرو باوه ره وه ئه کرد .

پیغمه ر ﴿ ﴾ توره ئه بی هه رله بهر خوا، توره بونیشی له بهر خوی هه ر له بهر خوایه، زۆر جاری واته بی پیغمه ر توره به وه له سه ر نه زانیی که سانیکی ئه و تۆ خوا فه رمانی داوه رویان لی وه رگپری، ئه و کاره خراپه ی ئه وان دلی پیغمه ر ی ﴿ ﴾ ئه جولیتی گفتوگۆیه به شایسته پله ی ئه و نه بی به و بی باوه رانه ی به رمو ی . بۆیه خرای ئامۆزگاری که ری پیغمه ر ﴿ ﴾ به وه ئه فه رمو ی: ئه گهر به ریکه وت ئه و شیوانه ت توش بوو توره مه به و ئارام بگه ر و په نابیه بۆلای خوا، خوا ئه و شتانه ی توشی تۆ ئه بی ئه یان بیسی و ئه یانزانی و پاداشت ئه داته وه ئیتر خه فته ت چیه ؟ له پاشا خرای مه زن ریگه نیشان ئه دا به و که سانه خویان ئه پارێژن له خراپه له کاتی توشیان ئه بی دوودلی و گومان له شه ی تانه وه و ئه فه رمو ی:

﴿ إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا ﴾ به راستی که سانیکی ئه و تۆ خویان پاراسته له خراپه کانی توشیان به دوودلی و گومان له شه ی تانه وه، ئه و کاته گه یشتی به وان دوودلی و خراپه ئه سورایه وه به ده زونیا و ئه هات بۆ لایان له لایه که وه بیرى ئه و شته ئه که نه وه خوا فه رمانی پێدا و قه ده غه ی کرده له وان و خویان دور ئه خه نه وه له وانو ئه گه رپته وه بۆلای راستی و شاره زایی و خویان دوور ئه خه نه وه له کرده وه ی پیسی شه ی تان .

﴿ فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ ﴾ دوا یی ئه و که سانه خۆپارێژن له بی فه رمانی خوا ئه بین ریگه ی راست و خراپ، له گومانی شه ی تان خویان ئه پارێژن به هۆی ریگه ی راسته وه، خیلی شه ی تان دوودلی په یدا کردن کاریان لی ناکا، ئایین زāl ئه بی به سه ر هه واو هه وه سی خراپدا .

بۆ زانین: نه وهی ئیمه تاقیمان کردیته وه له زۆربهی ئاده میزاده وه سی شت پالیان پیوه نه نی بۆ توره بون و رق هه لسان:

۱- پال پیوه نانی خو شه ویستی و خواستی خزمایه تی و نیشتمان پهروه ری بۆ رق هه لسانیان .

۲- پال پیوه نانی نه قل بۆ رق هه لسان و نه قلش زۆرجاران شوینی لاسایی نه که وی ، هه ر شتی نه بی نی یانه بیسی یا بۆنی نکا یاتامی نه کا یا نه ندایمی لی نه که وی نه قل به شیوه کی راست نایزانی. که واته زۆرجار توشی هه له نه بی و ناوه رۆکی هه موشتی نازانی، فونه هه ندی کهس خاوه نی نه قلن، که چی گاو شتی تر به خوا دائه نین، هه ندی دیش عیسا به کوری نه زانن هه تادی .

۳- پال پیوه نانی ئاین بۆ رقه لسان، ئاین پهروه ران زۆرجاران رقیان هه لئه سی له کاتی گالته کردن به ئاین. له بهر نه وهی زۆربهی ئاده میزاد ئاییان لاوازه و نه قلشیان ناته واره واز له ئاین نه هین و ئاین نه رو خین له بۆ پاراستی خزمایه تی و پاراستی نیشتمان بگه ره نه قلش نه رو شین، چونکه ئاده میزاد خو شه ویستی و خواستی خزمایه تیه که ی پیش ئاین که وتوون و بوون به به شی له له شی له کاتی له دایک بونی وه و ماوه کی زۆرش خاوه نی نه قل نه به به هۆی منالیه وه. له پاشا خوی مه زن ئایینی ناردوه ته خواره وه بۆ گرته وه ی ئاده میزاد له سه رکیشی و خواستی خرابی خو یان و خزمایه تی و گه رانه وه یان بۆ لای نه قلی ته واهو بیر بکه نه وه له بونه وهران بۆ چه سپاندنی ئاین و باوه ربه خوی بی وینه، هه تا ئاده میزاد وای لی بی بروا پهیدا بکا. هه ر ئاینه هۆی ئاسایش و خو شه ویستی له نیوان ئاده میزاداو به ختیارى خو یان له ئایندا بزائن و ئاین زالبکه ن به سه ر خواستی خزمایه تی و ره گه ز په رستی و نه قلی لاوازدا، بۆیه خوی مه زن نه فهرموی :

﴿ وَإِخْوَانُهُمْ عَدُوُّهُمْ فِي الْغَيِّ ﴾ وه براشه يتانه کانی بت په رستان کومه کی و یاریده ی نه و برایانه یان نه ده ن بۆ بی باوه ری و نه ترسان به هیزیان نه که ن و رایان نه کیشن بۆ لای بی باوه ری و گونا ه کردن، خراپه یان فیر نه که ن، بت په رستانیش له بهر لاوازی نه قلیان

ته فسیری زمناکۆیی

وخواستی خزمایه تی وره گه زیهرستی دووایان نه که ون و لاساییان نه که نه وه له و کاره خراپانه دا .

﴿ ثُمَّ لَا يَقْصِرُونَ ﴾ له پاشا شهیتانه کان کۆتایی ناکه له لادانیان له نایین و راستی ههتا نه گه رپنه وه له گومرایی بۆلای باوه رهینان و خۆیان نه به ستنه وه به گونا هه وه نه وانیش نه بن به دۆستی شهیتانه کان و لاساییان نه که نه وه له بهر خواستی خزمایه تی و مانه وه ی پله و پایه و سامانیان، هۆشی به خۆیان به رنه وه ههتا بگه رپنه وه بۆلای رپگهی راست و شاره زایی و دوور بکه ونه وه له برا شهیتانه کانیان .

﴿ إِذَا لَمْ يَأْتِيَهُمْ بَأْيَةٌ قَالُوا لَوْلَا جِئْتِهَا ﴾ وه هه ر کاتی تۆ نه تهیتابایه بۆنه و بی باوه رانه نایه تی له قورنان و له وه ی نه وان پش نیایان نه کرد، بی باوه ران نه یانوت به ته شه ره وه به پیغه مهر ﴿ ۱۰۰ ﴾ نه وه بۆ نایه تی هه لئابزیری له خۆته وه دروستی ناکه ی نایا تۆ پیغه مهر نیت، نه و بی باوه رانه گومانیان وابو که پیغه مهر خۆی نایه ته کان ساخته نه هیتی. بت په رستان هه ر کاتی داوایان نه کرد له پیغه مهر: چه ند نایه تی له کاره په کخه ره کان بهی نۆ بۆنه وه بو گالته ی بی بکه ن، نه گه ر نه ختی دوابکه و تابه هاتنه خواره وه ی نه و نایه ته نه یانوت: بۆله خۆته وه دروستی ناکه ی، نایا تۆ پیغه مهر نیت؟ بۆیه خوا فره مانی پێدا و فره موی به پیغه مهر ﴿ ۱۰۱ ﴾:

﴿ قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِنْ رَبِّي ﴾ تۆ بۆی به و بی باوه رانه: به راستی من دوا ی هیچ شتی ناکه وم له خۆمه وه دروستی ناکه م مه گه ر من دوا ی شتی نه که وم به سروس نه هینری بۆلای من له لایه ن پهروه ر دگاری خۆمه وه، زۆر به چاکی بزانی من فروستاده م. به لām فروستاه کاری په کخه ر له خۆیه وه دروست ناکا و ناتوانی هه لبسی به هیچ شتی له نایه ته کانی قورنان، داوا له خوا یش ناکا بۆی بنیری، چونکه خوا هه موو شتی نه زانی. پیغه مهر چاره وانی خوا به په یامی بۆ بنیری به گویره ی ویستی خۆی، نه ویش ییگه یه نی به بهنده کانی خوا له بهر فره ماندانی خوا.

﴿ هذآ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ وَهَدَىٰ وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ ئەم قورئانه چەندین بەلگە یەکن
پروون ئەکەنەوه بو ئیوه و رێگە ی راستان نیشان ئەدەن لە کاروباری هەردوو جیهان،
رانوما ییتان ئەکاو شارەزای راستیان ئەکا، میهرەبانی و خوشیە بو تاقمی باوهر ئەهینن هەر
لەبەر ئەوه ی راستە و بی گریه، ئەگەر ئیوه داوای راستی ئەکەن بە گوێرە ی گومان ی
خۆتان پیوستە لەسەرتان واز لە هاو بەشدانان بهینن و موسلمان بن، ئەگەر وانەکەن
دەر ئەکەو ی ئیوه هەر سودی تایبەتی خۆتانان ئەو ی، ئەوه ی راستی بی هەر باوهر داران
سودی لی وەر ئەگرن بەهو ی ئەو بەلگانە ی پیشەوه .

لەپاشا خوای مەزن فرمان ئەدا بە پیغمەر و هەمو ئادەمیزاد بە گو ی گرتن لەقورئان
لەکاتی خوێندنەویدا و بیر بکەنەوه لەرانوما ی کردنی قورئان و بەلگە رونه کان،
بەبی گومان هەرکەسی ووردیتەوه لەقورئان و لەنامۆزگاری کردنی قورئان و بەلگە
رونەکانی شایستە ی میهرەبانی و پەسەندی و بەختیاری لای خوا یەو ئەفەرمو ی :

وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ

فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٤﴾ وَأَذْكُرَّ بِكَ

فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ

وَالْآصَالِ وَلَا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٢٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ

لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ وَلَهُ يَسْجُدُونَ ﴿٢٦﴾

﴿ وَإِذَا قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴾ وهه رکاتی قورئان

خوێنرا یه وه بەسەر ئیوه ی باوهر داراندا، دوا ی ئیوه بەمەبەستەوه گو ی بگرن لەخوێندنەوه ی
ئەو قورئانه هەتا لەماناکە ی تیگەن و بیر لەنامۆزگاریەکانی بکەنەوه، ئیوه بی دەنگیش

تەفسیری زمانکۆیی

بن بۆ بیستی ئەو قورئانە، بۆ ئەووی ئیو مېهرەبانیتان لە گەڵ بکری و شایشتەیی بەزەیی
خوابن و سزاتان نەدری .

هۆی هاتنە خوارەووی ئەوئایەتە بەتایبەتی بۆ نوێژکەرانی نە لە کاتی نوێژکردندا
گفتوگۆیان ئەکرد، بەلکو بۆ هەموو کەسانیکە قورئان بەسەریندا بخوێنرێتەو، هەندێ
لە نوێژکەرانی گفتوگۆیان ئەکرد لە کاتی نوێژکردنیدا بەهاتنە خوارەووی ئەو ئایەتە
قەدەغە کرا گفتوگۆکردن لە نوێژدا هەتا هەتایە، کەواتە گۆی گرتن و بێ دەنگبون لە کاتی
خوێندنی قورئاندا پێویستە لە نوێژدا و لە جگەیی نوێژدا ، بەلام هەندێ لە هاوڕێکانی
پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ وێنە ئەبو هورەیره . عەبدولای کوری مەسعود، پێویستە بێ دەنگبون
لە هەموو کاتێکدا . بەلای پێشەوا کولەییەو پێویستە بێ دەنگ بون لە و کاتەدا پێشەوای نوێژ
بە دەنگی بەرز قورئان بخوێنێ، نوێژکەرانی پشتی ئەو پێویستە لەسەرین بێ دەنگن . بەلای
پێشەوایان سەعید کوری جوبەیر و موحامید و عەتا پێویستە بێ دەنگبون لە کاتی خۆتەیی
هەینیدا و نوێژدا .

تێبینی: ئایا پێویستە بۆ نوێژکەرانی لە کاتی نوێژی کۆمەڵدا دووای پێشەوای نوێژەو
قورئان خوێندن، زانیان لەو بارەووە ئەم فەرمودانەیی خوارەویان هەیه:

۱- بەلای پێشەوایان: عومەر، عوسمان، عەلی، ئینو مەسعود، مەعزۆ، ئەو راعی،
شافعی، پێویستە لەسەر نوێژکەرانی خوێندنی قورئان لە نوێژکردندا بە کۆمەڵیی یا بە تەنھا،
ئێتر پێشەوای نوێژ بە دەنگی بەرزەو قورئان بخوێنێ یا بە نزمی، ئەبێ قورئانە کەیش سورەتی
فاتحایی .

۲- لای پێشەوایان جابیر و زاهیرەکان پێویستە قورئان نە خوێنێ لە کاتی نوێژی
کۆمەڵدا و لە دوای پێشەوای نوێژەو، ئێتر پێشەوا بە دەنگی بەرز بێخوێنێ یا بە نزمی ئەو
بیرو بۆچونەیی ئەوان هەلئێژاردەیی پێشەوا حەنەفیە .

۳- لای پێشەوایان: ئینو عومەر، قاسم، زهیری، مالیک، ئینو موبارەك، ئەحمەد،
ئیسحاق. نوێژکەرانی پێویستە لەسەرین خوێندنی قورئان لە نوێژی کۆمەڵدا و نزمی دەنگی

تەفسیری زمانکۆیی

پیشهوا بۆ خویندنی قورئان. پیویسته نه خویندنی قورئان له کاتی دهنگ بهرز کردنه وهی
پیشهوای نوێژ بۆ خویندنی قورئان .

بۆ زاین: ئەو بی‌دهنگیه بۆ خویندنی قورئانی پیرۆز زۆر گرانه له گه‌ڵ گوی گرتن بۆ
خویندنی به‌تایبه‌تی له‌م سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌دا که قورئان به‌زۆری بۆلند وێژو رادیۆ
ته‌له‌فزیۆندا به‌شیوه‌ی گۆرانی ویاری کردن به‌ دهنگی بهرز نه‌خویندنی به‌بی‌ئه‌وه‌ی هۆیه
بی‌ بۆ خویندنی قورئان .

ئەو ئایه‌تانه به‌و هه‌مووه مانا زۆرانه‌وه پیشه‌کین بۆ ئەو شتانه دڵ وله‌ش و زمان و پوی
ئاده‌میزاد پاك بکه‌نه‌وه، پێژیان به‌رز بکه‌نه‌وه و ته‌ماشای بونه‌وه‌رانی بالۆ نزم بکه‌ن، بۆ
ئه‌وه‌ی باوه‌ربه خوا بکه‌ن و رزگاریان بی‌ له‌پیس و پۆخ‌لی و چ‌لک له‌هه‌مو رۆیکه‌وه
به‌هۆی بیر کردنه‌وانه‌وه، بۆیه خوای مه‌زن پێمان ئه‌فه‌رموی :

﴿ وَأَذْكُرْ رَبَّكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ ﴾ وه‌تۆ بی‌ی په‌روه‌ردگاری
خۆت بکه‌ره‌وه و ناوی بی‌ له‌دڵ و ده‌روونی خۆتا به‌کرو‌لی و به‌ترسه‌وه، باسی بکه‌له‌کاتی
خویندنی قورئان و پارانه‌وه‌داو له‌هه‌مو کاتانی تریشداو تۆ گفته‌گۆ بکه‌ به‌ گفتوگۆیه‌م
ناوه‌ندی بی‌ له‌زۆری نه‌یتی و جگه‌ی ده‌نگی به‌رزبی، چونکه‌ باشتر ترس و نیاز ی پاك په‌یدا
نه‌بی. به‌نزمی بی‌په‌ر په‌ر وه، له‌نزمیدا بچوکی بۆ خوای زۆرتر تێدايه، نزیک‌تره له‌شیری
گفتوگۆه، له‌به‌رچاوی دانیش‌تواندا هه‌رخوا بی‌زانی بۆتۆ چاک‌تره .

﴿ بِالْعَدْلِ وَالْأَصَالِ وَلَا تُكِنِّ مِنَ الْغَافِلِينَ ﴾ له‌کاتی به‌یانی و ئیواره‌دا. یانی له‌
هه‌موو کاتی‌کا بچوکی خۆت ده‌ربخه بۆ خواو بی‌ ئاگا و بی‌ هۆش مه‌به له‌شه‌وو له‌پو‌ژدا و،
تۆ بی‌ ئاگا مه‌به له‌یادو له‌ناو‌بردن و پارانه‌وه له‌خواو خه‌ریکی جیهان و گالته‌وگه‌پ و
ر‌ابواردن مه‌به، له‌وکه‌سانه مه‌به یادی خوا به‌زمان و د‌لیانانایه، به‌ گفتوگۆی پو‌چه‌وه‌و
بی‌ماناوه د‌لیان به‌سه‌راوه، له‌پیویستی دانیش‌توان ناکۆلنه‌وه .

بۆ زاین: ئەو ئایه‌ته به‌لگه‌ی ئاشکرایه له‌سه‌ره‌وه‌ی خویندن به‌ده‌نگی به‌رز وازه‌ینانه
له‌ کاری چاک به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر به‌بۆلند گو‌ی، به‌تایبه‌تی ئه‌گه‌ر ئازاری دانیش‌توان بده‌ن

ته‌فسیری زمانکۆبی

ولەخەودا رايان پەرىن، ئاۋىردىن ۋىر لەخوا پىۋىستە بەم جۆرەبى، ئەبى ۋابزانى كەخوا دروستى كىردوۋە بەتەنھا ئەودرۇست كەرى بونەۋەرەنە ۋ بەخىۋ كەريانە، بەتەنھا خوا بونەۋەرەن ئەمرىنى ۋ زىندىيان ئەكاتەۋە ھەرخوايە كەمجار ئەۋانى ھاوردوۋەتە بەنەۋە، ھەرئەۋىشە ئەيان گىرپتەۋە بۆلەي خۆي. گەۋرەتەن بارو ئاۋىردىنى خوا پارانەۋەيە بەم جۆرە ئادەمىزاد خراپە لەگەل براكانى خۇيانا نەكەن لەبەر ترسى خوا، گەۋرەتەن لەۋە ئەمەيە خراپەيان لەگەل نەكا بەئومىدى پاداشتى خۋاي پەروەردگارى تۆ، ئىتر ئەۋكەسان ھەرىشتە كانىن ياهەموو كەسىكى تىر خاۋەن رېزۋ پەسەي بەرز لای خوا لەئادەمىزاد ۋ جىۋكە. ھەندى لەزانايان لايان ۋايە مەبەست لەۋ كەسان فرىشتە كانى.

﴿لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيُسَبِّحُونَهُ﴾ ئەۋكەسانە لەئاستى پەرىستى پەروەردگارا خۇيان بەگەۋرە نارگىن ۋ سەركەشى ناكەن ۋ ھەۋبەش بۆ خوادانانين، پەروەردگار لەھەموو كارىكى ناسايشتە دوۋرەخەنەۋە كورۋىكچ ۋ ھاسەر ۋ ھابەش يۆئەۋ دانانين، بەتەنھاۋ بىۋىنەي دانەنن.

﴿وَلَهُ يَسْجُدُونَ﴾ ۋەھەر بۆ پەروەردگارى تۆ سەرشۆرئەكەن ۋ سوژدەي بۆ ئەبەن لەنۆيژداۋ لەجگەي نۆيژداۋ پەرىست بۆ جگەي خاۋاناكەن.

زانايان بىرى جياۋازيان ھەيە دەربارەي سوژدەبردن بۆ خوا لەكاتى ئايەتەكانى سوژدەدا ئايا پىۋىستە يان نا؟ لاي پىشەۋا ھەنەفى پىۋىستە سوژدە بردن لەۋجىگانەدا. لاي پىشەۋا شافىعى ۋ پىشەۋاكانى تر پىۋىست نىيە، بەلكو سوژدەبردن چاكەي زۆرى تىدايە.

﴿﴾ سوره تی ئه لئه نفال ﴿﴾

ژماره ی ئایه ته کانی (۷۵) ئایه تن. هه موو ئایه ته کانی له مه دینه هاتونه ته خواره وه، جگه له ئایه تی (۳۰) هه تا کۆتایی ئایه تی (۳۶) له مه که هاتونه ته خواره وه.

پیشه کی: موسلمانان بوبه ئازاوه یان له نیو خویانا له باره ی دهست کهوت و تالانی روژی (بهرده وه) چون بهش بکری؟ چ که سی ئه و دهست کهوته ی بدریتی؟ به کۆچ که رانی مه که که بدری یا به یاریده رانی مه دینه، به لاوانی جهنگ بدری یا به پیرو پاسه وانه کان. ئه گێر نه وه لاوه کانیان به په له و به چالاکی چونه نیو جهنگه وه (۷۰) که سیان له بی باوه رانی قورپه ش کوش و (۷۰) که سیان لی به دیل کردن؟ له پاشا داوی تالانه که یان کرد ئه و تالانه ش زۆر که م بو، پیره کان و پیاره به ریزه کان ئه وانه ی که له لای په دیاخه که بون ووتیان: ئیمه پشتیوان و پاریزه ری ئیوه بووین. کۆمه لی تریش له پیرو ماقولان لایه نی پیره کانیان گرت. بۆ ئه و مه به سه ته ئه م ئایه تانه ی دوا یی هاته خواره وه. پیغه مه ر ﴿﴾ به ده کسان تالانه که ی بهش کرد به سه ریا نا. به بی جیاوازی نیوان پیرو لاو جهنگ که ر، به بی جیاوازی نیوان کۆچ که ران و یاریدوران، هه ره وشیه یه پیغه مه ر ﴿﴾ دهست کهوتی بهش ئه کرد به سه ریا نا هه تا ئایه تی (۴۱) ی ئه م سوره ته هاته خواره وه، دوا یی پیغه مه ر ﴿﴾ به گۆره ی فه رمانی ئه و ئایه ته تالانی بهش کرد، رۆن کردنه وه ی مانای ئه و ئایه ته و چۆنیه تی بهش کردنی دهست کهوت به روونی و بهشی که روه یی له و کاته دا باس ئه کری.

له به ره وه ی بهش کردنی تالان و دهست کهوت په یوه ندی به جیهانه وه هه یه، دارایی جیهانی ش ئاده میزاد رانه کیشی بۆلای کرده وه ی ناله بار و ره وشتی په ست و ره وشتی به رزیان که م ئه کاته وه، هه ر دارایی و له وه ری جیهانه خزمانی نزیک له یه که ئه کهن و کۆمه لانی دۆستی یه کتری په رته وازه ئه کهن و رق و کینه له ده رونیانا ئه رویتی و په یدای ئه کا، بۆیه خوا فه رموی:

ته فسیری زمانکۆبی

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴾

به ناوی خوای گه وره و میهره بان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتَقُوا اللَّهَ
وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِنْ كُنْتُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنْفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ
رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾

﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ ﴾ هاوړيكانت له باره ی بهش کردنی نه و تالان و دهست

که وتانه ی له بی باوهرانی نه گرن پرسیار له تر نه که ن به چ که سی نه دری ؟

ووشه ی (النفل) به لای شافیه کانه وه به و دارایه نه وتری جگه ی دهست که وت و
تالانی پشه وای جهنگ برپاری نه دا بو که سی به گویره ی بیرو بوچونی خو ی له جهنگدا
نازاو کارامه بی و خو ی بنویتی، یابریاری نه دا بو که سی هیزی دوژمن لاوازیکا له گهرمه ی
جهنگدا نه لی، نه م نه ندازه دارایه تان نه دهمی نه گهر نه و کارانه تان کرد، نیز نه و نه ندازه یه
له تالانی له وه و به ربی یا له مه و پاش بگیری. لای مالیکیه کان نه نفال بریتیه له شتی به بی

ته فسیری ز مناکوی

جنگ بگیری. لای حنه فیه کان بریتیه له وهی هدر که سی بی باوهری بکوژی کهل و پهله که ی بو خویه تی یاشتی به دهست بهی هی خویه تی .

﴿قُلْ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ تَو له وه لامیاندای بلی: کاروباری به شکردنی تالان و دهست که و ته کان نه که ریته وه بو خواو بو فروستاده ی خوا له جو ری به شکردنیانا و به هدر که سی بدن .

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ﴾ دوایی ئیوه له خوابترسن و خوتان پاریزن له نازاوه و دوو به ره کی و، ئیوه چاکه بسازین له نیوان خوتانا به داد به روهری و یارمه تی دانی یه کتری و سهرشوری فهرمانی خواو پیغه مهرین و بو تالانی نازاوه مهره خستین .

﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ نه گهر ئیوه باوهرداری ته واو و له هدره شه ی خوا بترسن و به ته مای پاداشتی خوابن و دوستی یه کتری بن و نازاوه مه سازین بو بهش کردنی دهست کهوت، له پاشا خوی مه زن رونی نه کاته وه که موسلمانی راست نه و که سانه ن که خویان برازیننه وه بهم شیوانه ی خواره وه:

۱- ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ به راستی باوهردارانی ته واو که سانیکی نه وتون کاتی ناوی خوا برای لایانا دلیان خورپه ی پی که و توه و ترساو و له به ریژ و گه وره یی خواو دهسته لاتی بی پایانی. که واته ترساندن له خوا هه رگیز جوئ نایینه وه له باوهرداران له کاتی ناوبردن خوادا و له ترسی گه یشتن به خواو به پرسیار و سزای خوا ، به ناواتی به زه یی و میهره بانی خوا دلیان په یوه سته .

۲- ﴿وَإِذَا قِيلَ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا﴾ وه هه ر کاتی خویترایینه وه به سه ربانا نایه ته کانی قورنان ، نه و نایه تانه باوهره یینه کانیانی زورتر و پته وتر نه کردو نارام گرتن نه بون، گومان و دوو به ره کی روویانی تی نه نه کردن .

۳- ﴿وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ وه له سه ر په روهردگاری خویان پشت به ستن و به یاخ هه ر به خوا نه دهن، هه مو کاری خویان هه واله ی لای په روهردگاری خویانی نه که ن و هه ر له خوا نه ترسن و پشت به دهست کهوت و تالان نابه ستن .

ته فسیری زمناکوی

بۇ زانين: پشت بەستىن بەخواتەنھا ھەر بەزمان نىھ كەئادەمىزاد بلىن: ئىمە پروامان بەپەرۋەردىگارى رۆزى دەرى خۆمان ھەيە بەتوندى. بەلكو پىۋىستە لەسەريان كۆش بىكەن و خۆيان ماند وىكەن بەگۆيرەي فەرمودەي خوا لەسنور دەرەنەچن كۆششيان بۇ پاداشتى پاشەرۆژ زۆرتىبى و بۆيەيدا كەردنى دارايى و سامانى جىھان بەگۆيرەي پىۋىستى، ئەو كەردەوانە بەوجۆرەي ئەو پەرى پەرستىنى خوايە. ئەبى زانين باۋەرپون بەخواتەنھا بۇ ئەو نىھ كەگەنم و برىنج و شى تىرمان بۇ بىيارىنى و رىزگار شىمان بىكە لەنەخوشى، ئەو باۋەرە بەوجۆرەي راست نىھ، خوا ناييارىنى، خواي مەزىن بۆيە دەست و قاچ وئەقلى پىداوين كارىكەين و گەنم و جۆو برىنج و دەرمان پەيدا بىكەين. بەلام ئەوئەندە ھەيە ئايىنى توند و راست خۆشەويستى رىك و پىك ئەرويتى لەدلى ئادەمىزادا بۇ يەكترى، نەك گەنم و برىنج و دەرمان كەبەزۆرى ئازاۋەيان بۇ ئەسازىنى، ھەرۋەھا زانين و زانىارى رۆزى و دەرمانغان بۇ سەوزناكا. بەلام ئەوئەمان بۇ ئەكەن چۆن دانەۋىلە بىچىتىن و دەرمان دروست بىكەين، ئايىنى راستەقىتەنە راست ھانغان ئەدا بۇ زانين و زانىارى و فېرنەبونيان تاۋانى گەۋرەيە. خواي مەزىن سزاي ئەو كەسانە ئەدا زانين بەكاربەيتىن بۇ تالان و دوزمنايەتى بۇ دانىشتوان، پوختە ئايىن فېرمان ئەكا ھەرۋەك ئادەمىزاد بەبى تۆيژ و رۆژ و ئازىن بەبى پەيدا كەردنى گەنم و جۆو دەرمانىش ئازىن، نابى بەتەمەلى دابىشىن و پىۋىستە ھەۋلى پەيدا كەردن و بەجى ھىنانى ھەمويان بەدەين .

۴- ﴿الَّذِينَ يَقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ باۋەردارى تەۋاۋ كەسانىكى ئەوتۆن نوپۇزەكانيان رائەۋەستىن بەوجۆرەي فەرمانى پىندراۋە بەسنورىكى دىارى كراۋ لەمەرج و پاىەكانى بىكەم و كورى .

۵- ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ ۋەبەھەندى لەۋشتەي ئىمە پىمان بەخشيون كەردومانە بەرۆزى بۇيان ئەيدەن بەھەزاران بەزەكات كەپتورىستمان كەردوۋە لەسەريانلەپەرستى خوا، دلىان بەدەست كەۋت و تالان و سامانەۋە نەبەستراۋە .

بۇ زانين: پشت بەستىن بەخۋاۋ باۋەرھىنان و ترسانى دل شىۋازى دلن، نوپۇزەكاتىش كەردەۋەي لەشن، نوپۇزەكات بەرھەمى باۋەرھىنان بەخۋاۋ ترساندن لەخۋاۋ پشت

تەفسىرى زمناكۆيى

به ستن بهو. كه واته نوئژ و رۆژ و له باوه ره وه په دانه بن. به ته نهها ئاده ميزاد ناگيرن به باوه ردارى راسته قينه .

﴿إِنَّكَ هُمْ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ ئەو كه سانهى ئەوتۆ ئەو پينچ شتانهى تيدابن هەر ئەوانه ن باوه ريان هيناوه به باوه رهيتانى راست و بيگومان، باوه رهيتان به كارو به كرده وه ده رته كه وى ئەك به گفتوگرو زمان و وئژه .

﴿لَهُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ بۆ ئەو باوه ردارانه هديه له لای پهروه ردارى خويان چه ندين پله و پايه و لى خۆشبون له خراپه كانيان و رۆزى و سامانى پاك و بى گهر دو ره وابهى ترس و بيم. پله و پايه دانى خوا به باوه رداران زۆربن ياكهم به هوى خۆبهخت كردن و به كوشت دانى خويانه له ريگه ي خوادا، له و پله يه به رزتر دادپهروه رى ساز كردنى هه رزانى و سود گه ياند نه به ئاده ميزاد و خۆماندو كردنه هه تا ئاده ميزاد به خۆشى كامه رانى و به ختيارى و سه ره به ستى بژين له ژيڕ سيپه رى ئاسايش و دادپهروه ريда و ره خساندنى هه رزانى بۆيان، به وانه هه مو رۆزى پاكتريان ده ست ئەكه وى كه بريته له به هه شت. كاروانى كى قوره يش له شامه وه گه رايه وه بۆ مه كه بارو بارخانه ي زۆرى شارو به ره ريان پى بويه سه ره رۆكايه تى ئەبو سوفيان به هاو رپتى چل سوارى تر، له و كاته دا جبه ئيل پيغه مه رى ئاگادار كرد به و روادوه، پيغه مه ريش ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ هه والى دا به موسلمانان و فه رمانى پيدان ده رچن و ريگه يان لى بگرن، فه رموى: هيوام وايه خواى مه زن دارايى و سامانى ئەو كاروانه تان پى بيه خشى، هه ندى له موسلمانان زۆريان پى خۆشبوو ده رچون و ريگه يان پى بگرن. هه ندى تريان لايان گرانبوو سستيان ئەكرد بۆ ده رچون، پيغه مه ر ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ چوه ده ره وه گوى نه دا يه بيانو هينانه وه يان، له گه ل (٣١٣) كه س له ها وه له كانى، بۆ روون كردنه وه ي ئەو مه به سه خه خوا فه رموى:

كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ

مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَاذِبُونَ

يَجِدُ لَوْنَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَ مَا بَيَّنَّ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ
وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا
لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللَّهُ أَن يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ
﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

﴿ كما أخرجك ربك من بيتك بالحق ﴾ مؤرده دانی خوا به باوه‌داران که چه ندین پله و پایه‌یان نه داتی راست و بیگومانه، به وینه‌ی نه‌وی په‌روه‌دگاری تو توی له‌خانه‌ی خوت که مه‌دینه‌یه ده‌ری کردی بو جه‌نگ کردن و ریگه‌گرتن له‌کاروانی قوره‌یش هه‌رچه‌نده هه‌ندی له‌باوه‌داران لایان ناخوش بو، هه‌ندی له‌زانیان بهم جو‌ره مانای نه‌ورستانه‌یان کردوه :

جه‌نگ کردن راسته ، به‌وینه‌ی ده‌رکردنی په‌روه‌دگاری تو له‌مه‌دینه به‌راستی هه‌رچه‌نده تاقمی لایان ناخوشه چونه ده‌روه‌ی تو بو ریگه‌گرتن له‌کاروانی قوره‌یشه‌کان. زانیان له‌مانا‌کردنی نه‌ورستانه‌دا سه‌رگه‌ردانن، به‌جو‌ری خوا‌ه‌نی ته‌فسیری (البحر الخیط) پازده‌مانای بو کردوه، نه‌وی راستی بی‌مانای زوری بو کراوه، به‌لام نه‌و دوو‌مانایه زورچاکن .

﴿ وَإِنْ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهِينَ ﴾ وه‌به‌راستی کومه‌لی له‌باوه‌داران ده‌رچوونی تزیان بی ناخوش بو، هه‌ر جه‌نگ کردنیان بی ناخوش بو، بویه‌ شاراو‌هی ده‌رونی خو‌یان ده‌ربری. به‌لام چونه ده‌روه‌یش بو نه‌وان سوودی زورتر بوو .

ته‌فسیری زمانکویی

یانی کاتی پیغمهر ﴿﴾ ویستی له مه دینه دهر بچی بو گر تنی کاروانی قوره ش تا قمی له باوه داران لایان قورس و گران بو، ووتیان: ئیمه توانای جهنگی قوره شمان نیه، دوی جهنه دهر وه له گهل پی ناخو شبر نیشیان چونه دهر وه له گهل تا قمه که ی تر دا که پیان ناخو ش نه بو چونه دهر وه، له ناوه راستی ریگه دا پیغمهر ﴿﴾ هه والی زانی که قوره شیه کان هاتر نه ته دهر وه بو کومه کی کردن بهو کاروانه، پرسى به هاوریکانی کرد بچین به سهر کاتی جهنگ وه یابچینه وه بو مه دینه هه ندیکیان جهنگ کردیان لاناخو ش بو، ووتیان دهر چونی ئیمه بو ریگه گر تن بوو بهو کاروانه، زور به یان ووتیان ئیمه نه چین به سهر کاتی جهنگ وه به په نای پر وژ کردنی خوی مه زنین . له پاشا هه مویان چوون به لای جهنگ وه. نهو نایه ته دهر ی خست که هاوریکانی پیغمهر ﴿﴾ له باوه ره وه بوون به دوو به شه وه، هه ریه که یان به هه لویستیکه وه .

﴿يُجَادِلُكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ﴾ نهو تا قمه گفتو گوی به رزو کیشه یان له گهل تو نه کرد له راستی هه لبار دنی جهنگ له لایه ن تو وه که سودی زوری تیدا بوو، نهوان کاروانه که یان هه لبار د له بهر دارایی زورو که می پیوان له گهل نهو کاروانه له پاش نه وه ی پروون بویه وه راستی و هه رشتی تو فه رمانی پی بده ی راسته و خوا له مه و پاش باوه داران سه ر نه خا .

﴿كَأَنَّمَا يَسْقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾ جهنگیان نه وه نه ده لا گران بوو وه که نه وه ی بینرین بولای مردن و راپیچ بکرین بولای مردن و، نهو تا قمه ته ماشای مردن و هو ی هاتنی مردیان نه کرد له بهر که می خویان و زوری ژماره ی پی باوه ران .

پرسیار/ موسلمانان به گشتی پیوانی جهنگا وه ی به دریان نرخانده و ریژی زوریان بو داناو و پله ی به رزیان داو نه تی که چی نه بینرێ قورنان به نا شکرایی سه ر زه نشتیان نه کاو باسی نا ئازیان نه کا بهو بونه وه گفتو گزی به رزیان له گهل پیغمهر نه کرد وه که با سمان کرد، له گهل نه وه شیدا راستیان بو پروون بویه وه به هاتنی سه روش و هه والدان پیغمهر بهو راستیه ؟

وه لآم/ نهو روداوه بهو جوړه له پله ی نهوان گهم ناکاته وه، خراپه یه به باوه پریان ناگه یه نی، چونکه نهوان ناده میزادن و دهر و نیان نه که و یت له رزه وه که. نیشانه و هو ی مردن بینن بانه و په ری باوه پریان ه بی، نهو بهو تهم و دوو که له دلیانا نه ماو نازایی روی تی کردن، زور به خو شیه وه بهر ه و مردن چون و جه نگیان کرد.

﴿وَإِذْ يُعَذِّبُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ الْهَالِكُكُمْ﴾ وه یتوه ی باوه پردار بیری نهو کاته بکه نه وه که خوا به لئین و موزده ی دابه یتوه یه کی لهو دوو تاقمه به راستی بو یتوه نه بی یاسه ر که وتن به سهر قوره شیه کاند ا به بی کار وانه که یا کار وانه که به بی سهر که وتن به سهر یانا.

﴿وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾ وه یتوه پیتان خو شه که جگه ی هیرو شکو بو یتوه بی که بر یتیه له کار وانه که، چونکه چل سوار یان له گهل بو، کهل و بهل بازار گانی نه بو به ده سکه وت بو یان. به لآم تاقمی نهو به جهل له مه که وه هاتون به هیروون، هه زار سوار یون به سهر و کایه تی نهو به جهل، بو یه پیتان ناخو شبوو رو به پرو یان پرو ن.

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يَحِقَّ الْحَقُّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ﴾ وه خوا نه یه و ی دهر ی بخاو پایه داری بکا راستی به هو ی فهر موده کانی خو یه وه که فهر موی: به راستی یه کی له و دوو تاقمه بو یتوه نه بی و نایینی پرو ز نیسلام سهر بکه و ی و، خوا بنه بر ی بکا دوا هه مین که سی بی باوه ران. یانی نه ی موسلمانان: یتوه نه تانویست کالو له وه ری جیهان، خوائه یه و ی یتوه سهر بخا به سهر سهر و کایه تی قوره شیدا که دوز منی خواو یتوه، یتوه نهوان له ناو یه ن و که سیان نه مینی به هو ی هیرو بازوی خو تانه وه، به و موزده یه سهر که وتنی یتوه بیته دی، دوا بی کامیان چاکبو؟ سهر که وتن یا ژیر که وتن؟

﴿لِيُحِقَّ الْحَقُّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُحْرِمُونَ﴾ خوا بنه بر یته کای بی باوه ران له بهر نه وه ی خوا پایه داری بکا راستی و نا شکر ای بکا نهو راستیه که نایینی نیسلام به کوشتنی بی باوه ران و، خوا پوچی بکاته وه بی باوه ری و نه ی هیلی و، بالایان ناخو شیی سهر که وتنی راستی و نایینی نیسلام تا و انبارانی قوره یش و لایان خو ش نه بی نه مانی بی باوه ری. کورته ژبانی پیغمه مر و روداوی جهنگی (به در): پیغمه مر ﴿ﷺ﴾ کرا به پیغمه مر له ته مه نی چل

ته فسیری ز مناکوی

سالیډا. له مه که مایه وه دواى بونی پیغمهر (۱۳) سال، له پاشا کوچی کرد بو مه دینه روژی دوو شه مه (۱۲) ره یعی یه که م چوه نیو مه دینه وه، (۱۰) سال مایه وه و کوچی دووایی کرد له ته مهنی (۶۳) سالیډا روژی دوو شه مه (۱۲) ی مانگی ره یعی یه که م، کاتی له مه دینه جیگیر بو تا قم تا قم هاوړ پکانی نه نارد ړنگه بگرن له کاروانی بت په رستان، بو ناگادار بوون له هه والیان و تیک دانی ناسوده یی نه وان، پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ سه رو کایه تی (۲۶) جهنگی کرده و له (۹) جهنگدا خو ی جهنگی کرده. لیږدها نیمه نامازه ده که ین بو ده چوونی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ بو جهنگی به در، له وجه نگه دا بو یه که مین جار هیزی موسلمانان ده رکوت، به ریچی هیزی بت په رستانی دایه وه که له ماوه ی (۱۳) سالډا نازاری زوری مه سلیمانان نه دا، وه ک با سمان کرد نه بو سوفیان له شامه وه گه راپه وه به کاروانیکی گه وړه وه داراییه کی زوری قوره یشیه کانی پی بوو، هه ندی له وسامانه ی موسلمانان کانی تیدا بوو قوره یشیه کان ده ستیان به سه ردا گرتبو، دوا یی پیغمهر ﴿ ﷺ ﴾ هاوړ پکانی خو ی کو کرده وه و هانی دان ړنگه بگرن له و کاروانه، له (۱۷) ی مانگی ره مه زاندا و سالی دوو هه می کوچی چونه ده ره وه، به دلی موسلماناندا نه هات توشی جهنگیکی گه وړه ی واین کاریگه ربی له ژبانی نیسلام و موسلماناندا، جوه کانی مه دینه که سیکیان نارد ناگاداری نه بو سوفیان بکا، دوا یی نه بو سوفیان داوای کو مه کی کرد له قوره یشیه کان، نه وه ی توانای چه ک هه لگرتنی بو له مه که هاته ده ره وه، موسلمانان به ره و به در نه روین، به لام نه بو سوفیان ړنگه ی گوری بولای که ناری ده رای سور، موسلمانان به (۳۱۳) که سه وه به رانه ر زور تر له (۱۰۰۰) که س له بت په رستان ده ستیان دایه جهنگ (۷۰) که سیان له بت په رستان کوشت و (۷۰) که سیان لی به دیل گرتن و نه وانی تریان هه له اتن، (۱۴) که س له موسلمانان کوژران و که سیان به دیل نه گیرا، دوا ی نه وجه نگه کاری موسلمانان گورا له بی هیزیه وه بولای هیزو شکوی به رزو بالاتر بو.

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِآلِ

مِّنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ
 وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ
 عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنَزِّلُ
 عَلَيْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ رِجْزَ
 الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ﴿١١﴾
 إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا
 سَأَلِقَىٰ فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَأَصْرَبُوا فَوْقَ
 الْأَعْنَاقِ وَأَصْرَبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ
 شَاقُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ
 شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذَلِكَ كُمْ فَذُوقُوا وَآتِ الْكَافِرِينَ
 عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾

﴿ إِذْ تَسْتَفِيقُونَ رَبَّكُمْ ﴾ نيرهی باوهردار بیرى نه وکاته بکه نه وه نیه داوای
 فریا که وتن و سهر که وتن نه کهن له پوره ردگاری خوتان، له وکاته دا که چاره تان نه ماو
 زانیتان نه بی هه رجهن بۆ جهنگ کردن له گهل قوره یشیه کاندا. کاتی خوی گه وره زانیوی
 که باوهرداران راست نه کهن و نیازیان پا که هه والی پیدان له سه رزمانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾
 که بارانه وه که م لی وه رگرتن، نه وه ته نه فه رموی:

﴿ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴾ دواپی خوا وه لآمی ئیوهی دایه وه و پارانه وه کی لی وهر گرتن که به راستی من یاریده ی ئیوه نهدهم به هزار کهس له فریشته کان دین هه ندیکیان له دوا ی هه ندی تر یانه وه، نه وه ستن له بهرده متانه وه و له پشته نه وه جهنگ نه کهن له گه لتان و تواناتان به هیژ ده کهن و هانتان نهدهن بۆ جهنگ کردن، خوا ی مه زن له م نایه ته دا نه فهرموی: من یاریده ی ئیوه نهدهم به هزار کهس له فریشته کان له نایه تی (۱۳۴) ی نالی عیمراندا نه فهرموی: به سی هزار کهس. له نایه تی (۱۳۵) سوره تی نالی عیمراندا نه فهرموی: به پینج هزار کهس. به چ جوړی نه و سی نایه ته ناوه رۆکیان یه که نه گرن و مانا کانیان درژی یه کتری نابن ؟

له وه لآمدا نه بیژری: له باسی مانا کردنی نه و دوو نایه ته ی نالی عیمراندا وه لآمی نه و پر سیاره دراوه ته وه ، برۆن و سهیر بکهن و تیگهن .

﴿ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ ﴾ وه خوا نه و یاریدان و هاتی فریشته نه گپراوه مه گهر مه زده دانه به سه رکه وتنی ئیوه، بۆ نه وه یش ئیوه دلستان ئارام بگری و ئاسوده بی به هوی کومه کییه وه و خۆتان رابگرن له جهنگدا، پیوسته ئیوه پشت بیهستن به خۆتانه وه نه که ته نها به و فریشتانه، هه مو کۆشی خۆتان بجه نه گهر بۆ سه رکه وتنی خۆتان به هوی باوه ری به هیژو بازوی خۆتانه وه .

﴿ وَمَا التَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وه سه رکه وتن نابی به هوی فریشته کان بۆ ئیوه مه گهر له لایه ن خوا وه ، نه که به هوی ماندوی خۆتان و به یاریدانی فریشته کان. به راستی خوا زۆر به دهسته لآته و دۆستی خوی سه رنه خا، هه مو شتی له جیه کی شیاوی خوی دانه نی، ژیر که وتن نه سازینی بۆ له ناو بردنی دوژمنانی خوی و موسلمانان و بۆ سه رکه وتنی موسلمانان و دۆستانی خوی .

له پاشا خوا ی مه زن باسی شهب جوړه چاکه ی خوی نه کا به سه ر موسلمانانه وه به م شیوانه ی خوا وه وه :

۱- ﴿ اذْ يُعْشِيْكُمْ النّعَاسَ اَمِنَةً مِنْهُ ﴾ نيوهى هاوړيكانى پيغمهر بيرى نه و كاته بكه نه وه خوا رږاندى به سهر نيوه دا و ونه ووزو خه ويكي سوك له بهر ناسايش نه مانى ترسى نيوه له لايه ن خويه وه، موسلمانان ترسان له زورى نه فهره كاني بى باوه ران، خواته وترسه ي لابرډ له سهر يان به هوى نه و ونه ووزه وه، كاتى بيدار بونه وه نارامى داي پوښين و خوشيان بو پديدابو، به راستى خه و نازارو ترس نايه لى .

۲- ﴿ وَيَنْزِلَ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءٌ لِّيُطَهِّرَ كُمْ بِهِ ﴾ وه خوا رږاندى به سهر نيوه دا نوى له ناسمانه وه له بهر نه وهى خوا نيوه پاك بكاته وه به هوى نه و ناره وه له بى ده ست نويژى و له له ش پيسى و له چلكى له شتان. يانى پاش نه وهى به شى له ناسايشيان وه رگرت به هوى نه و ونه ووزه وه دهر ونيان ناره ووى ناويان كرد، چونكه باوه رداران له بيره كاني به دره وه دووربون، خوى مهن نه و بارانه ي بوناردن بو خواردنه ويان و بو پاك كردنه وهى له شيان .

۳- ﴿ وَيَذْهَبَ عَنْكُمْ رَجَزَ الشَّيْطَانِ ﴾ وه خوا لاي برد له نيوه بيز لى كراوه ي له ش و دهر ونيان له بى ده ست نويژى و له ش پيسى و دوودلى و گومان و ترسى له شهيان پديدايان نه كا، خوا به هوى نه و ونه ووزو ياريدانه ي خوى گوماني شهياني لابرډ .

۴- ﴿ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ ﴾ وه بو نه وه خوابه ستى به سهر دلى نيوه وه نوميده وارى وسهر كه وتن و برواي بينگومان به نه هيشتنى ترس و دله خورپيتان به هوى ميهره باني و گه وره يى خوا وه .

۵- ﴿ وَثَبَّتَ بِهِ الْاَقْدَامَ ﴾ وه هه تا خوا راي بووه ستينى به هوى نه و بارانه وه پتي و قاچى نيوه و رونه چى له نيو له مدا نه و رسته يه له وه وه هاتره نه و جيگه يه موسلماناني تيدا بوو لم و خولى وردبو، قاچيان نه چوه خواره وه كاتى نه و بارانه بارى نه و له ي پيگه وه نوساندو قاچيان دا نه نه چوو .

٦- ﴿إِذْ يُوصِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ إِنِّي مَعَكُمْ﴾ موحه مد تو بیری نه و کاته بکهره وه پهروه ده گاری تو سروشی نارد بولای فریشته کان که به راستی من له گهل ئیوهی فریشته م بو کومه کی یاریدانتان بو چه سپاندنی هیز له دهرونی موسلمانان و هاندانیان .

﴿فَقَبِّلُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ دوایی ئیوهی فریشته به هیز بکه که سانیکی و نه تو باوه ریان هیناوه، دلیان بده نه وه به موزده دان به وان به وهی سه رنه که ون به سه ر بت په رستاندا و فریشته کان له پیشه وهی باوه ردارانه وه له وینهی ئاده میزادا نه رویشتن و نه یان ووت: موزده بی ئیوه سه رنه که ون، به بو نه وه باوه رداران هوریه یان به رزبویه وه، دوژمنانیان ترسیان لی په یدابوو له به رچاویاندا ژماره ی باوه رداران زوربوون، هندی له زانایان نه لئین: فریشته کانیش جدنکیان له گهل موسلماناندا کردوه .

﴿سَأَلْنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّغْبَ﴾ من نه خه مه دلی که سانیکی نه و تو باوه ریان نه هیناوه ترس و بیم له موحه مد و موسلمانان و هوریه یان نه به م.

﴿فَأَضْرَبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ﴾ دوایی ئیوهی باوه ردار به شمشیر بدن له سه ره وهی ملیان و له جیگه ی کوشنده یان. هندی له زانایان نه لئین: نه ورسته یه روی پی ته کری بولای فریشته کان .

پرسیار/ به چ جوړی فریشته کان هاو به شی موسلمانانیان کرد له جهنگدا و یارمه تی نه وانیاندا له جهنگی به دردا به کوشنی بی باوه ریان بو یابه لیدان یا موسلمانانیان هان نه دا و هوریه یان به رز نه کردنه وه به بی کوشتن و به بی لیدان و نه یان ووت: موسلمانان نازابن بیگومان سه رنه که ون .

وه لآم/ له ونا به ته دا خوی مه زن هه وائی داوه که فهرمانی داوه به فریشته کان باوه رداران به هیز بکه ون و هوریه یان به رز بکه نه وه. به بی گومان نه وانیش فهرمانه که ی خویان به جی هینا، موسلمانانیش هیز یان په یدا نه کرد و هوریه یان به رزبویه وه، فریشته کان له شیوه ی ئاده میزاد نه هاتن و نه رویشتن به به رده می جهنگاوه رانی باوه ردارانا و هانیان نه دان بو جهنگ. دوژمنانیان ترسی زور که و ته دلیان، چونکه خوا موزده ی دا به سه ر که و تیان و به لئینی

ته فسیری زماناوی

خوايش هاته دى و موسلمانان سهر كه وتن، پروالته تى دهر كه وتوى دهقى ماناي نايه ته كان بهوشيوه نيشانى ئيمه داه . بهلام دريژه وشى كردنه وهى چؤنيه تى نهو پروداوه له كاره نهئييه كانى خوايه، سروش به جگه باسكردنى به وجوره ي پيشوو هيچ شتى ترى راون نه كردوه ته وه . كه واته چاك وايه ئيمه يش باوه رمان بهو پروداوه هه بى و بى دهنگين له دريژه پيدانى . بى دهنگبونى سروش به لگه توندو تيژه له سهر نه وهى پروابون به دريژه دانه په يوه ندى به باوه ره وه نيه، نه گينا پتويستبو خواى مه زن بؤمانى راون بكر دايه وه . ﴿ وَاَضْرِبُوا كُلَّ بَنَانٍ ﴾ وه ئيوه باوه رداران، يائيوه فرشته بدهن له هه مو جومگه كانى دهست و قاچى بى باوه ران و له يه كيان بترازين . يانى هيچ هه لى له كيسى خوتان مدهن و چونتان بوجوتبو لييان بدهن و پرش و بلاويان بكهن .

رسته (فاضربوا) له هه ردوو جيگه كه دا فرمان دانه به موسلمانان نهك به فرشته كان چونكه موسلمانان مه بهستن له جهنگدا، هه رچهنده هه ندى له زانايان لايان وايه فرماندانه به فرشته كان . بهلام پتويستى سهرشانى ئيمه نه وهى به پروامان بهو فرماندانه هه بى، ئيتر بؤ ناده ميزاد بى يا بؤ فرشته گرنگ نيه .

﴿ ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَاقُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ ﴾ نه وليدان و ترساندن و سزادانه گرانه بى باوه ران بهو سهختيه به هوئى نه وه وه بو بى فرمانى و دژايه تى خواو پيغه مهريان كرد . ﴿ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴾ وه هه كه سى بى فرمانى و دژايه تى و خواو پيغه مهري خوا بكا له نايندا به هه ر شيوه به بى، دوايى به راستى زور سهخت و گرانه سزاي خوا له جيهاندا به گرفتار كردن و به ليidan و كوشتن و ديل كردن، له پاشه رويشدا زور گرانه ته گه ر به شيمان نه بنه وه وه باوه رنه هين .

﴿ ذٰلِكُمْ فَبِقُوْهِ وَاَنَّ لِلْكَافِرِيْنَ عَذَابَ النَّارِ ﴾ نهو سزا گرانه ناماده كراوه بؤتان، دوايى ئيوه بجيژن به گورجى له جيهاندا له گه ل نه وه يشدا به راستى بؤ بى باوه ران هيه سزاي ناگرى دؤزه خ له پاشه رويژدا سهربارى نهو سزاي جيهانه ته گه ر باوه رنه هين .

کاتی خوی مه زن یاریده ی موسلمانانی دا به فرشته، موژده ی دانسی به سه رکه وتن و زالبونیان به سه ر بت په رستانا، له مه ودوايش قه ده غه نه کا لیان هه له اتن و را کردن له جهنگی بی باوه رانداو نه فهرموی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَنْ يُولِهِمْ يُومِدْ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنٌ كِيدَ الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾ إِنْ تَسْتَفِئِحُوا فَقَدْ جَاءَ كُفْرُ الْفِتْحِ وَإِنْ تَنْهَوْا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِيَ عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾

﴿ يا ايها الذين آمنوا اذا لقيتم الذين كفروا زحفا ﴾ نه ی که سانیکی نه وتو باوه رتان هیناوه هه ر کاتی ئیوه توشان بو به توشی که سانیکی نه وتو باوه ریان نه هیناوه روبه پروی نه وان بونه وه له ئیوه ی باوه ردار نریک بونه وه لیان و په لاماری ئیوه یاندا ئیتر زوربن یا که م.

﴿ فَلَا تُولَهُمُ الْآوْبَارَ ﴾ دواپی ئیوه پروو وهرمه گیرن لهوان و پشتیان تی مه کهن بهشکاوی و روخواوی ههلهمهیهن، ههلههاتن هوی کزبوونی ئایینی خواویه و خواری موسلمانان .

﴿ وَمَنْ يُولَهُمْ يَوْمَئِذٍ دَرَّةٌ ﴾ وههر کهسی رووله بی باوهپان وهر گیر ی و ههله بی بهشکاوی و پشتیان تی بکاو لهو روزه دا که جهنگی بهدره .

﴿ إِلَّا مَتَّحِرٍ فَالْقِتَالِ ﴾ مه گهر نهو وهر گهرانه بو ئهوه بی بگهر پتهوه بو جهنگ کردن دوا ی ههلههاتن و مه بهستی سه رلیشیوانی دوژمن بی و وابزانن موسلمانان شکاون، بهو بونهوه بی باوهپان له خویان بایی بین و که متهر خه می پروویان تی بکا .

﴿ أَوْ مُتَحِيزًا إِلَى فِتْنَةٍ ﴾ یامه گهر نهوه ههلههاتنه بو ئهوه بی خوی بداته لای کۆمهلی له موسلمانان بو یارمه تی دانیان له کاتیکا ئه بینی دوژمنان ههلههاتیان بو دین و لهوانه یه ئه و تاقمه بشکینن . بو ئه و دومه بهسته نه بی ههلههاتن قه ده غه یه .

﴿ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ﴾ دواپی بهراستی ئه و که سه ی که ههلههاتوو نه گهر پتهوه به خه شیکی زور گه و ره له لایه ن خواوه و شایسته ی خه شی خوایه .

﴿ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبَنَسَ الْمَصِيرُ ﴾ وه جیگه ی ئه و که سه دۆزه خه و، خراب گهرانه وه یه که دۆزه خ بو جیگه ی ئه و که سه .

به کورتی پیویسته خور اگر تن بهرام بهر به دوژمنانی ئاین له جهنگدا و ههلههاتنه ، مه گهر بو ئه وه خویان بگه یه نن به جیگه یه کی تری چاک بو زالبوون به سه ر دوژمندا ، یانه خشه یه کی باشتر دابری بو ئه وه ی بچی بو لای تاقمی تر له خویان که لهوانه بن دوژمن گه مارویان بدهن ئه گهر ئه و که سه نه چی به ده میانوه ، ههر که سی ههله بی به بی یه کی لهو دوو هویانه شایسته ی خه شی خوایه .

بهراستی زانیان بریارانداوه به گویره ی ئه و فه رموده ی خوایه به قه ده غه کردنی ههلههاتن له نیو سه ربازه کاندا مه گهر ژماره ی له شکری دوژمن زورتر بی لهو دوو چه نانه ی له شکری موسلمانان . به لām له گه ل فه رموده ی ئه و زانیانه ی پیویسته هه موو کاریکی

جەنگ لەراکردن لە گەرمە ی جەنگداو پالەدان بە کۆمەڵی ترەوێ نابی سەر بە خو
سەربازەکان بەو کارانە هەلسن. ئەوانە هەوالە ی نەخشە ی پێشەواو ی پڕسراوی جەنگە،
نەوێ بێتە هۆی بەرەللا ی، ئەو ی پڕسراوێش ئەبێ نەترس و ئازاو ئاین پەرور و داد
پەرور بێ و خاوێن تەجروبو و تاقی کردنەو بێ لە جەنگدا، پێویستە موسلمانان با
ژمارەیشیان کەمبێ یازۆر هەلنە یەن ئەگەر ی پڕسراوی جەنگ ئە یزانی جیگە گۆرکی
نە کەن و هەلنە یەن بۆ جیگە یە تر بنە بڕ ئەبن و تاقیان نامینی لە و کاتەدا چونکە راکردن و
هەلەتەن سوودی هەیە بۆ موسلمانان هەلەتەن دروستە و بگرە پێویستە، بە تاییەتی لەم
سەر دەمە ی ئیمە کە دوژمن چەکی نامادە کراوی زۆر نالە بارو و پوختنەرو کۆمەل کۆژی
نا هەمواریان هەیە بۆ لە ناو بردن و بنە بڕ کردنی زینە وەرەن. بە تاییەتی تر لای هەندی
لە زانیان ناوەرۆکی یاسای ئەو ئایەتە دەربارە ی جەنگی بە در یو بە تەنها .

﴿ فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ﴾ دوا یی ئیوێ موسلمان ئەو بێ باوەر پانەتان
نە کوشتو بە لām خوا ئەوانی کوشتو. هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو ئایەتە ئەمە یە:
موسلمانان لە جەنگی بە دردا ئەو بو سەر گەوتن بە سەر بێ باوەر پاندا، هەندی لە بێ
باوەرانیان کوشت و هەندیکیان ی بە دیل کردن، دوا یی موسلمانان نزیکبون لە خۆیان بای
بن، کە وێتە ئەوێ باسی خۆیان بکەن، هەندیکیان ئەیان ووت من فلاّم کوشت، یەکی
تریان ئەبوت منیش فلاّم کوشت، بۆ یە خوا ی مەزن ئەو ئایەتە ی ناردە خوارەوێ هەتا بۆیان
دەربکەو ی ئەو سەر کە وێتە ئەوان هەر خوا کردو یەتی و دلی ئەوانی بە هیژ کرد، هەر خوا
وای ی کردن قاچیان زەوی بگری بە هۆی ئەو باوەر پانەو، هەر خوا بو یاری دە ی ئەوانی دا
بە ناردنی فریشتە، هەر خوا بو ترس و بیمی خستە دلی بێ باوەر پان، ئەگەر خوا ی مەزن
ئەو کارانە ی نە کردایە بێ باوەر پان زāl ئەبوون بە سەریانان. کەواتە هەر خوا یە ئەوان بکوژی
هەتا موسلمانان سەربکەون .

خوا ی مەزن بۆ موسلمانانی پونکردووە: پێغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ لە رۆژی بە دردا مشتی
خۆلی هەلگرت و فرەیدا بۆ لای بێ باوەر پان هیچ کەسی لەوان نە مایەو ئەو خۆل و
زێخە ی بەر نە کەو ی و نە چیتە ناو دەم و چا و ولوتیانەو، بەو بۆنەو بێ باوەر پان سەریان ی

شيو او مو سلمانان په لاماريانندان، خوا بو هم مو و كه سى دهر نه خا نه و كار هى پتغه مهرش
هر خوا كړدويه تى و نه فهر موى:

﴿ وَمَا رَمَيْتْ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى ﴾ و هتو فریت نه دا نه و مشته زيخ و خولهى
به روى بى باوه راندا فریتدا كاتى فریت داوه، به لام خوا فهر پيدا. بويه چاوو دهمو لوروى
بى باوه رانى گرته وه، به توانای خوت نه بو، كارى په ك خه ربو خوا به توى به خشى به لى:
زور راسته خوا فهر پيدا، به لام خوا پتغه مهرى هه لېژارد بو نه و فریتدانه، هه تا بو ناده ميزاد
دهربكه وى مو حه مد زور گه ورهيه و ريزى داوه به سهر همو بونه وهراندا، يه تاييه تى
ره وانهى كړدوه بو سهر همو بونه وهران.

﴿ وَلِيْلَى الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسَنًا ﴾ و به لام خوا چاكهى زور گه وره و شيرينى خوى
به خشى به باوه رداران و تاقيان بكاته وه له لايه ن خويه وه، وهك سهر كه وتن و ده ست
كه وت و كوشتن و ديل كړدن و شكاندنى بى باوه ران، بو نه وهى سوپاسى خوا بكه ن و
جارى تر سهر به خو كار نه كهن و نه تر سن له جگه ي خوا، له هم مو كاتيك و ايزانن همو
شتى خوا نه يكا.

﴿ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ به راستى خوا هم مو شتى نه ييسى له سوپاس كړدن وپارانه وهى
باوه رداران، نه زانى به مبه به ست و نيازى نه وان بنگومان له وانى وهر گرت و وه لامى دانه وه
و نيازى خويانى بى به خشين.

﴿ ذَلِكَمُ وَأَنَّ اللَّهَ مُهِينٌ كَيْدِ الْكَافِرِينَ ﴾ نه و كارانهى نيوه چاوتان پى كه وت له و
به خششه گه وره و شيرينه دى به نيوه له كوشتنى بى باوه ران و فریتدانی نه و مشته خول و
زيخه و، به راستى مبه به ست له و چاكه گه وره نه وه بو خوا لاوازيكا فيلى بى باوه ران و بى
هيزيان بكاو بوچ بكاته وه فيله كانيان به خستنى ترس له دلينا و په رت و بلاو كړدى بيو
رايان به هوى ناكوكى نيوان خويانه وه.

نه گيرنه وه بى باوه ران كاتى دهر چون له مبه كه بو لای جهنگى به در چون بولای خانه ي
خوا و داواى يارمه تيان كړد و ووتيان: نهى خوايه: تو سهر بخه و زال بكه نه و تاقمه ي
به رزو به ريزن لای خوت. خواى مه زن پارانه وه كه ي لى وهر گرتن و فهر موى:

ته فسيرى ز مناكولى

﴿ إِن تَسْتَفِيحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ ﴾ نه گهر ئیوهی بی باوهړ داوای سهر که و تن بکه ن بؤ که سانی بالا تر و رانمویی ترو بهر پتر ترن لای خوا، دواپی بهر پاستی خوا سهری خسته و که سانی بالا تر و راغویی ترن و سهر که و تنیان بؤ لای ئیوه هاتوه که ئایینی پیروزی ئیسلامه و سهر که و تنی تیدایه بؤ نه و که سانه نه و ئایینه یان و هر گرت، نه و تاقمه بهر پتر و بالا تر موحه مه د و موسلمانان و سهر که و تن و پارانه وه که ی له ئیوهی بی باوهړان و هر گرت .

﴿ وَإِنْ تَتَّبِعُوا فَهَوْ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ وه نه گهر ئیوهی بی باوهړ کوتابی بهین له بی باوهړی و جهنگ کردن و دژایه تی فروستاده ی خوا و باوهړ داران، دواپی چاکتره بؤ ئیوه دوا ی نه وهی چیشیان کوشتن و دیل کردن و شکانندیان .

﴿ وَإِنْ تَعُوذُوا ﴾ وه نه گهر ئیوهی بی باوهړ بگهر پنه وه بؤ لای جهنگ و دوژمنایه تی موسلمانان و فروستاده ی خوا ئیمه نه گهر پینه بؤ لای یارمه تیدانی نه و که سانه ی سهر که و تن و زالبون به سهر ئیوهی بت په رستانا .

﴿ وَلَنْ تُغْنِي عَنْكُمْ فَتْحُكُمْ شَيْئاً وَلَوْ كَثُرَتْ ﴾ وه هیچ سودی به ئیوهی بی باوهړ ناگه یه نی تاقمه که ی خوتان و، باوه کو نه و تاقمه زوړیشن و کو بونه وه کانیان به رده و امیتی و ژماره و چه کتان زوړبن. به چاوی خوتان بینتان نه و کو مه له زوره تان که خوتانتان پیوه هه لئه کیشا چون کوژران و دیل کران و نه گه یشته فریاتان .

﴿ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ بهر پاستی خوا له گهل نه و که سانه یه باوهړ داران به سهر خستن و په ره پیدانیان، نه گهر ئیوهی بی باوهړ پش بتانه وی سهر بکه ون باوهړ بهین به خوا و به پیغه مهر و بچه نیو ریزی باوهړ دارانه وه .

له پاشا خوا ی مه زن فرمان نه دا به په رستی خوی که نه بیته هو ی سهر که و تن و

نه فهر موی :

يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنَّهُ وَاسْمَ
تَسْمَعُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ

ته فیسری زمانا کوپی

لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ
الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ تہی کہ سانیکی تہوتو باوہرتان ہیٹاوه : تہوہ
فہرمانبہرداری خواو فروستاوہی خواہن، مہبہستی خواہو باوہرداران تہمہیہ : کہ خواہی
مہزن رونی کردوہتہوہ باوہرداران تہو کہ سانہن کہ یاریدہی پیغمہر بدن،
فہرمانبہرداری خواو پیغمہر بن لہہموکاتیکا، ہر فہرمانیکیان پیدرا بہجیگہی خوی
بگہیہنن، فہرمان بہچاکہ بدن و قہدہغہی خراپہ بکہن، ہر کہسی تہوانہی تہدابو
باوہرداری راستہقینہیہ .

﴿وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ وہتہوہ روو و ہرمہگیرن لہ پیغمہر ﴿ﷺ﴾: دژی
مہوستن و، لہ کاتیکا تہوہ تہ بیسن فہرموودہ کانی خواو تہتہ کانی قورٹان، بیسن و
داواو کردنی پیغمہر لہ تہوہ تہمہیہ فہرمانبہردارین، تہوہ موسلمانہن، پیوستہ بیسن و
بہدل و بہزمان باوہرہیتن .

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ وہتہوہ و تہی کہ سانیکی تہوتو
مہبن تہیان ووت: تہمہ بیستومانہ تہو قورٹانہو، تہوان بہجوری سودی لی و ہربگرن نای
بیسن، یانی تہوہ بہوشیوہیہ مہی بیسن و ہک تہو کہ سانہ تہی بیسن. یانی خوا قہدہغہ
تہ کا لہو باوہرداریان و تہی دوو روہ کان نہبن دہر تہبرن و ہرگرتنی فہرمانی خواو پیغمہر،
لہ دلہانا پہنہانیاندوہ دژاہیتی و گوناہ کردن .

﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ بہرستی خراپرتینی تہوشتانہ
تہروٹن و تہجولین لہزہویدا لای خوا کہرو لاتیکی تہوتون راستی نایسن و نایلین و
نایزانن بہجوری سودی لی و ہربگرن: تہو کہرو لالانہ کہ سانیکی تہوتون بیر لہہیچ شتی

تہفسیری ز مناکوی

ناکه نه وه هه تا له راستی بگن، یانی باوه داران سوود له راستی وهر نه گرن و بی باوه ران سوود له راستی وهر ناگرن، وه كه كه پرو لال وان له سوود وهر نه گرتن و پروا پی نه کردن و بریار پیدان، خراپ تریشن له هه موو زینه وهران، چونکه نهو زینه وهرانه هه رچه نده گوچک هه زمانیان هه یه ناتوان مانای هیچ شتی بزنان و نایسن و ناتوان گفتو گو بکهن . به لام بی باوه ران نه یسن و زمانیان هه یه و نه توان له مانای شت تی بگن و گفتو گو بکهن که چی خویان له راستی که نه کهن و راستی به زمانیان نایه . که واته خراپ ترن له نازل . نهو که پرو لالانه که سانیکی نهو تون فرمانی خوا نازان وهری ناگرن .

﴿ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ ﴾ و نه گهر خوا بیزانیایه نهو که پرو لالانه راستیان تیدایه و نه یانه وی باوه رهیتن، به راستی خوا راستی به وان نه یسان و باوه ریان نه هیتا . ییگومان خودای مه زن هه مو شتی نه زانی و ناگاداره نه وان باوه ریا بهرن

﴿ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا ﴾ و نه گهر خوا نه رمی له گهل بگردنایه و به وانی بیسانیه نهو قورئان و راستیانه به راستی نهو بی باوه رانه پشتیان نه کرده باوه رهیتان و رویان وهر نه چهر خان له فرمان بهرداری . به لام خوا چاکه لهو که سانه دا نابینی، چونکه دهرونیکی پیسیان هه بوه، دهرونیان ناماده نه بوه بو وهر گرنتی باوه . که واته بویه چاکه ی به وان نه یسان له بهر نه وه به جوړی وهری ناگرن سوودیان پی به خشی .

﴿ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ﴾ و نهو که سانه روی خویان وهر نه گیرن له وهر گرنتی راستی و به دل باوه ری پی ناکهن . ییژراوه: ووتیان به پیغه مهر ﴿ ﷻ ﴾: تو قوسه ی بو نیمه زیندوو بکه ره وه چونکه نهو پیاویکی به فهره و شایه تی بدا پیغه مه ری هه تا نیمه پروات پی بکهین، خوا نهو نایه ته ی نارد ه خواره وه، فهر مووی: نه گهر زیندووی بکهینه وهو گفتو گو ی نهویش بیسن پشت نه کهنه نهو گفتو گو یه ی نهو، نه وان روی لی وهر نه گیرن .

بو زانین: ناده میزاد نه کرین به دووبه شه وه:

۱- هه بانه داوای راستی نه کهن و نه یانه وی راستی وهر بگرن ، روتیشن له مه به سستی تاییه تی خویان . به لام باوه ره هیچ شتی نایه رن و هیچ شتی بو خویان هه ل نابز ترن به بی

ته فسیری زمنا کوپی

به لگه و نیشانه، دواى ووردبوونه وه له و به لگانه و دوزینه وهى راستى بیری خویان له سهه
نه و راستیه دانه نین و باوه ری بی نه هین .

۲- به شى تریان به شوین به لگه دا ناگه رین، چاویان هه له نیچیری خویانه . باوه ریش
به هیچ به لگه یه ناکه ن، جگه ی سوودی خویان باوه ریان به هیچ شتى نی یه، هه رشتى سوودی
تایینه تی خویانی تیدانه بی به ده میه وه ناچن و باوه ش نه که ن به سوودی خویانا باوچ و
خراپیش بی به گویره ی ناین، هه رشتى سوودی تاییه تی خویانی تیدانه بی نایانه وه ی باراست
و پاکیش بی .

خوای مه زن به بی جیاوازی بانگی هه ردو و به شه کان نه کا بۆلای راستی . به لگه یشیان
پی نه به خشى به یه کسانى له دواى رۆن کردنه وه ی به لگه کانیش بۆیان، له دوایدا
نه و که سانه یان وه لآمی خویان دایه وه و سوودیان له فه رمۆده کانی خوا

و هه رگرت، خوای مه زنیش نامۆزکاریان بۆ پتر نه کا . چونکه خوا زانیویه تی راستییان
وهه رگرتوه . به لآم نه و که سانه یان جگه له سوودی تاییه تی خویان هیچ شتى تریان ناوی،
وولآمی خواناده نه وه چونکه سوودی تاییه تی خویان به دی ناکه ن، خوا وازیان لی دینی و
نه زانی نامۆزگاری هیچ سودی به وان ناگه یه نی، بۆیه نه فه رموی نه گه ر خوا بیزانیابه
له وانا چاکه هه یه به وانی نه بیسان نه و چاکه یه و نامۆزگاری نه کردن، نه گه ر یشیان
بیستایه رویان له و چاکه و راستیه وه ره نه گه ران . چونکه به گویره ی هه وه سی نه وان نه بو .

له پاشا خوای مه زن فه رمان نه دا به باوه رداران که وه لآمی پیغه مه ر بده نه وه و فه رمان
به رداری نه وین و نه فه رموی :

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَٰهٌ

مُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ ئەي کەسانیکى ئەوتۆ باوەڕتان هێناوە:
ئێوە وەلامى خوا و فروستادهى خوا بدەنەو بە فەرماندارى ئەوان و سەرشۆڕکردن بۆ
فەرمانەکانیان. بە وەلامدانەو هیه هیچ جوۆرە کەم و کورپى تێدا نەبێ. وەلامدانەو بە
زۆر شتە: جەنگ کردنە بۆ خوا و شتى تریش .

﴿ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُخْيِكُمْ ﴾ هه رکاتی فروستاده ی خوا بانگی ئیوه ی کرد بو لای شتی ئیوه زیندو نه کاته وه له زانیاریه ئاینیه کان و ده ستوری ژیان له جیهاندا، نه و شته ی ئه بیته هوی ریزی ئیوه له جیهانداو به ختیا ری ئیوه له پاشه روژدا. بنگرمان هه مو زانیاریه پزیشکی یا نه ندازیار بی و جگه ی نه وانیش هوی زیندو و کردنه وه ی ئیوه .

بۆ زانین: ھەر کەس ئى بەرپاستی وردىيىتەۋە لەزانىستىيە ئايىنىيە كان ئىسلام دەستى ئە كەۋى
كە ھەموو بىنچىنەى بىرۋاھە و ھەمو لقاە كانى دەستورو ياساى ئىسلام چە قىيون و
راۋەستاون لەسەر ئەۋەى بانگى ھەمو ئادەمىزاد بكا بە ئاشكرائى بۆ لای كار كوردن لەبەر
ژيانى جىھان و بۆ مانەۋەيان، بە تەمەللى و تەۋەزلى دانەنیشن بۆ كار كوردن بۆ بەختيارى
ھەردوو جىھان، كەۋاتە باۋەرھىتان بە خوا پال ئەنى بە ئادەمىزادەۋە و پىۋىستى ئە كا
لەسەريان كە خۆيان ماندوو بكنە و ھەول بەدن بۆ چەسپاندنى سەربەستى و رزگار بون
لە كۆتى بەندايەتى و بنەبر كوردنى كۆيلەيى، بۆ جگەى خوا سەر دانەنوئىن و نەيەلن بى
باۋەرپى و ستم و داگىر كوردن بلاۋىيىتەۋە بە گۆيرەى تواناى خۆيان، راستەوخۆ
كار بەدەستان لىي پىرساۋن لەلای خواۋ ھاۋنىشتان، مېژوو رۋنىشى ئە كاتەۋە سامان و
دارايى و پلە وپايە و رەگەز ھىچ نر خىكى بۆ دانەنراۋە لای ئايىنى خوا، جگەى راستى و
دادپەرۋەرى نر خى نىيە، ناگوئجى ژيان و بوژانەۋەى چاك و بە تىن بە جگەى سەپاندن و
پايەدارى ياساۋ دەستورى قورئانى پىرۆز، ئەمەيشمان لەبىر نەچى باۋەرھىتان بە پەيام و
فروستاۋەى موحەمەد ﷺ پروا ھىتانە بە دەستورى برايتى و يەكسانى و سەربەستى و
پاراستنى رەۋش و مەروفايتى و دادپەرۋەرى لەنئو ئادەمىزادا، باۋەرھىتانىشە بەۋەى
پىۋىستە ھەمو شتى بگەرپتەۋە بۆ لای ئەۋانەۋ ئاستى دۆستايەتى لەنئو ئادەمىزادا
بە گۆيرەى ياساى ديارى كراۋ بۆيان، چونكە رەۋانە كوردنى پتەمەر ﷺ بۆلای ھەمو

بونه وهران ئاوات و مه بهسته که ی راغوی بی و به اختیار کردنی نه وانه، باوه رهیتانیشه به
 رۆزی دووایی، ئاده میزاد نابی دهستی لی بدردا چونکه به بی سوود دروست نه کراون
 لی پسران له هه موو کرده و هیانا گه وره بن یا بچوک، پاداشتی چاکه و خراپه ی خویان
 وهرئه گرن، نه وانه هه تا ئیستا باسکران بیرو باوه ری بنچینه یی ئایینی ئیسلامن و به بی
 نه وانه مروّف به ئیسلام دانانری .

لقه کانی ئیسلامیش دوا ی نه وانه ی پیشو له پله ی دوو هه مدان و بریتیت له هه رشتی
 سوودی تایه تی یا سوودی گشتی تیدابی بۆ ئاده میزاد له هه موو رۆیکه وه ره وای دروسته و
 پیوسته جی به جی بکرتن، هه رشتی نازاری تایه تی گشتی تیدابی دروست و ره وانین و
 قه ده غهن .

به کورتی بانگ کردنی خوا و پیغمه مهر ﴿ ﷺ ﴾ بریتیه له وه ی نه و ئایه ته ی پیشو
 فه رمانی پیداه به بی په رده که نه وشته زیندو که ره وه ی ئاده میزاده به بی جیاوازی، که واته
 بۆمان ده رکه وت ئیسلام له گه ل ئاده میزادایه ده رباره ی ژیان و بوژانه وه یان و
 دوور خسته وه یان له نازار، هه رکه سی بانگی ئاده میزاد بکا بۆ لای شتی بیته هۆی مردنیان
 و نازاردانیان و روتانه وه یان و سته م کردن له وان و گیروگرفت په یدا کردن له ناویانا و
 نه یه لن به ره وه پیش برۆن دوژمنی خوا و پیغمه مهر و مروّفایه تین . هه مو که سیکیش به گویره ی
 نیازی دهرونی خۆی پاداشت وهرئه گری .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ﴾ وه ئیه ی باوه ردار بزنان به راستی خوا
 نه که وینه نیو مروّف و دلی مروّفه وه، یانی خوا نه خاته دلی مروّفه وه شتی دلی مروّف
 لابدا له مه به ست و نیازی خۆی له بهر شتی خوا نه وشته ی نه وی، نه و رسته یه وینه
 هینانه وه بۆ نزیککی خوا له بهنده ی خۆی، ناگادار کردنه وه یه له سه ر نه وه ی خوا ناگاداره
 له سه ر شاراهه کانی دل که خاوه ن دل بی ناگیه له وشاراوانه، ههروه ها هاندانه له سه ر
 په له کردن بۆ پاک کردنه وه ی نیازی دله کانیان، زۆر راسته خوا له هه موو شتی نزیکتره له
 مروّفه وه به بی جیگه ی دیاری کراو بۆ خوا له دلی مروّف و جگه ی دلی مروّف، خوا

ئەزانى چ شتى مروف كوئر ئەكا لەبىنى راغوى بون و گومراى و ئەزانى مروف كاميان
هەلئەبژىرى، دلى باوەرداران ئەپاريزى بەبەردەوامبونی لەسەر باوەر، بى باوەرانی
ئەپاريزى بەبەردەوامبونی لەسەر بى باوەرى هەریەکیان بەگوێرەى نیازی خویان و
هەلئەبژاردەى خویان .

بۆ زانین: دلى مروف جیگەى باوەر و جیگەى بى باوەرىیە، شوێنى نیازی پاک
دووڕووبی، جیگەى خوشەوێستى و کینەى، هەرلەدڵەو هەموو کردەوێەکی چاک.
خراب دەرئەچى، ئەگەر دڵ نەبواى مروف نەئەبو بەمروف و خاوەن ئەقل نەئەبو، لەدلى
ئادەمیزادەو پەرست و نافەرمانى دانراو بەو دانانە هەلیان لەکیس چو، خواش ناگادارە
چ شتى کیان لەدلى خویانا داناو لەچاکە و خراپە .

﴿وَاللّٰهُ يُخْشِرُونَ﴾ وەئێوە بيشتران بەراستى ئێوە بۆ لای خوا کۆ ئەکرێنەو لەپاش
مردنتان و زیندوبونەوتان ، هەتا هەموو ئادەمیزادى پاداشتى بدريتهو بەوشتهى کردویانە
ولەدلیانا پەنھاندانە .

مەبەست لەناردنە خوارەوێ ئەو ئایەتە ئەمەیه: خواى مەزن هانى ئادەمیزاد ئەدا بۆ
پەرست و فەرمانبەردارى بەر لەوێ نیشانەى مردن بێتە خوارەو بۆلایان کەلەوکاتەدا
هەلیان لەدەست دەرئەچى، خوا لەدلیانا بوە ئاوات و نیازیان چى بوە، بەمردنیان هەمو
ئاواتیان لە کیس چو، جارى تر نایەنەو بۆ جیهان. هەندى لەزانایان مانای (يَحُولُ بَيْنَ
الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ) بەم جوړە کردو: یانى بەراستى دلى مروف لەژێردەستەلاتى خوادایە ئەم دیو
ودىو بى ئەکا بەهەر جوړى ئارەزووى هەبى .

وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾
وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ

أَنْ يَخْطَفَكُمْ النَّاسُ فَعَاوِنَكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِنَصْرِهِ ۚ وَرَزَقَكُمْ
 مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا
 لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمْنَتَكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ
 ﴿٢٧﴾ وَاعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللَّهَ
 عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ تَنَقَّوْا
 اللَّهُ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
 اللَّهُ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
 لَكُمْ ۗ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

﴿ وَ اتَّقُوا فِتْنَةً ﴾ وهیوہ خوتان بپاریزن له سزای گوناھی زیانه که ی بو گشت که سی، وهك بریاردان بو کاری خراب له که سانیکه وه له نیو ئیوه دان. یتکدانی کۆمه لی دۆستی یهك بن. بلاو کردنه وه ی شتی به درؤ نه بو بی، بو ئه وه ی دانیشتوانی بی تاوان تووشی نازار بن .

﴿ لَا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ ﴾ ۞ ئەو سزايە توشى كەسانىكى ئەوتۇ نايى ستمە كەيان كىردو بەتايەتى، بەلكو ئەو سزايە ھەموو دانىشتوانى ئەو جىگەيە ئەگرىتەو تەوانبارن يا بى تەوان، چاك و خراپان وەك يەك ئەگرىتەو .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ ۞ وەئىو بزانن كەبەرەستى خوا سزاكەى زور سەخت و گرانە بو كەسانى ستمە كەيان سەربكىشى بو لای دانىشتوانى بى تەوان .

تہ فسیری زمنا کو پی

﴿ وَ اذْكُرُوا اِذْ اَنْتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِي الْاَرْضِ ﴾ وه ئیوهی هاوه لانی پیغه مه ر
﴿ ﴾ بیرى نه وکاته بکهنه وه ئیوه ژماره تان که مېو بیچاره و چهوسیتراوه بون لهزه ویدا
به رله وهی ئیوه کوچ بکهن .

﴿ تَخَافُونَ اَنْ يَّخْطَفَكُمْ النَّاسُ ﴾ ئیوه نه ترسان له بهر لاوازیان که ناده میزادی
دانشتوانی مه که ئیوه بدزن و له مه که یش دهرتان بکهن و نه وپه ری سزاتان بدهن، چونکه
نه وان خاوه نی هیژبو ن و ئیوه بی دهسته لات .

﴿ فَاَوَاكُمُ وَاَيَّدَكُمُ بِنَصْرِهِ ﴾ دووایی خوا جیگه یه کی خاوه ن ئاسایشی دا به ئیوه و
مه دینه ی کرد به نیشتمان بو تان و خوا ئیوه ی به هیژ کرد به هو ی یارمه تیدانی خو ی و
به دانشتوانی مه دینه .

﴿ وَ رَزَقَكُمُ مِنَ الطَّيِّبَاتِ ﴾ وه خوا به خشی به ئیوه روزه پاکه کان له دهست که وتوو
دارایی بی باوه ران که له بهر ئیوه بو هیچ که سی له باوه دارانی پیشوو ره وانه کرابو بو یان
نه و دهست که وتوه بخون .

﴿ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴾ بو نه وهی ئیوه سوپاسی خوا بکهن له سه ر نه و هه مو چا کانه خوا
به خشی به ئیوه و ئیوه ی حه سانه وه له مه دینه به بی ترس

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ﴾ نه ی که سانیکی باوه رتان هیناوه:
ئیوه ناپاکی مه که ن له گه ل خوا و فروستاده ی خوا له هه مو رو یکه وه، نه بی بزائن ناپاکی
ته نها به وه نابی ئیوه واز له نو یژ و ر ژو به یتن. به لکو ناپاکی زور گه وره نه وه یه کاری
ناشایسته بکری له گه ل موسلمانان و له گه ل نیشتمانا. سیخوری مه که ن، بو نه وهی
تاوانباران و خوا نه ناسان و سیخوره کان ببه کار به دهست و پیشه وایی بگر نه دهست و
فرمان ره اوی به دهستیایی، دانشتوان بی دهنگ دانشن و یارمه تیان بدهن و جهنگیان
له گه ل نه که ن به گو یړه ی توانای خو یان، سه رباری نه وه یش واز له نو یژ و ر ژو و پیړیست
کراوه کانی تر به یتن و دلشیان پیسی .

﴿ وَ تَخُونُوا اٰمَانَاتَكُمْ ﴾ وه ناپاکیش مه که ن له گه ل نه وشته نه ی لای ئیوه دانراون و
به ئیوه سپیراوان. وه ک دارایی و نو یژو ناموس و په یمان و به لین، ئیویسته نه وشته لاتان

دانراون بیده نه وه به خاوه نه کانیاں به بی دهستکاری کردنیاں، به لام له وانه یش گه وره تر ناپاکی کردنه له گهل هه ژاران و یارمه تیاں نه دری بو وهر گرتنی مافه کانیاں به گویره ی تواناو ریگه به دسته مکاران نه گیری .

﴿ وَأَلَّيْمُ تَعْلَمُونَ ﴾ وه ئیوه بزائن بهوشتانه ناپاکن و به نیاز و مه بهسته وه بیان کهن، چ که سی بی ناپاک تر له وه په لاماری گوناوه و سته مکردن بدا به دهستیاں قهس .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ فِئْتَةٌ ﴾ وه ئیوه بزائن که به راستی دارایی و مناله کانتان ناشوب و دهر دو ناخوشین، خوشه ویست و دل پیوه به سترای ئیوه و هو ی تاقی کردنه وه ی ئیوه .

که واته پیویسته له سهرتان دارایی و منالی خوتان قه ده غه نه کهن له هه لسان به پیویستی نایین و نیشتمان، به شیوه به ئه و انتان خوش نه وی که ریگه بگرن له راستی و له چاکه، دارایی به ره می دهسته و مناله کانتان به ستراون به دل تانه وه، بهر چاوته نگ و ترسنو کتان نه کهن بهر انبه ر راستی نایین .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ وه ئیوه بزائن به راستی له خزمهت خوادا هه به پاداشت و مزه ی زور و گه وره، مرو فی ژیر نه و که سه به هه موو ئاواتی نه وه بی نه و پاداشته گه وره به له کیس خوی نه دا، ریتری مناله کانی و دارایی خوی نه دا به سهر نه و پاداشته گه وره به دا .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا ﴾ نه ی که سانیکی نه و تو باوه رتان هیناوه : نه گهر ئیوه له خوا بترسن، ههرشتی خوا فره منی پیداوه بی کهن و ههرچی قه ده غه کردوه نه ی کهن، ناگاداریان بکهن به نه پتی و به ناشکرا خوا پهیدا نه کا و نه سازینی بو ئیوه راغویایی و پوناکیه، راست و بوچ و چاک و خراب جوی نه که نه وه بو ئیوه .

﴿ وَيَكْفُرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ﴾ وه خوا دا نه پو شی خراپه کانی ئیوه که له وه و بهر کردوتانه له جگه ی گوناوه گه وره کان و، خوا خوش نه بی له گوناوه گه وره کانتان له پروژی دوو اییدا، نابروتان نابا به دهر خستنی گوناوه کانتان .

تهفسیری زمناکویی

﴿ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيْمِ ﴾ وه خوا. خاوه نی گه وره یی و به خششی گه وره یه به سهر هموو بونه وهرانه وه، به تاییه تی بو ئه وکه سانه به ته مای خوشه ویستی خواو لی بوردنن، خوا به خششی خوی قه ده غه ناکا له تاوانباران، چاکتر له باوهرداران قه ده غه ی ناکا له هه ردوو جیهاندا .

له نایه تی (٢٦) ی ئه م سوره ته دا خوا ی مه زن باسی چاکه ی خوی کرد به سهر موسلمانانه وه به گشتی، له م نایه ته ی دوا ییدا خوا باسی چاکه ی خوی ئه کا به سهر پیغه مه ره وه ئه وه له لایه که وه، له لای تره وه زانایانی میژوو ناس ئه فهرموون: بی باوه رانی قوره یش له (دارو نه دوه) کۆبونه وه له باره ی پیغه مه ره وه ﴿ ٢٧ ﴾ پێک هاتن و بریاندا به ههر جوړی بی خویان رزگار بکه ن له موحه مه د ﴿ ٢٨ ﴾ ههر که سی له و دانیشه تانه به جوړه رهنگی بیرو باوه ری خوی ده رب ری، هه ندیکیان ووتیان: به ندی ئه که یی و پی ونی ئه که یی، هه ندی تریان ووتیان له مه که ده ری ئه که یی، هه تا دی، ئه بوجه ل ووتی: له هه مو بنه ماله یه کی قوره یش لاویکی ئازا و نه ترس هه لئیرن و خویان بکه ن به خانوی موحه مه دا له ناکاو وله کاتی خه وتندا هه موویان به یه کجار شمشیره که ی خویان بکیشن به موحه مه دا بیکوژن، به وشیه وه ی خوی نه که ی بلاو ئه بیته وه به سهر هه مو بنه ماله کانی قوره یشدا، ئه و کاته بنه ماله ی هاشم توانای جهنگی هه مو هۆزه کانیان نای له دوا ییدا رازی نه بن به وه رگرتنی خوین، دانیشه تانی ئه و کۆره به و بیرو بۆچونه رازی بوون به گشتی، دوا یی خوا ی مه زن ئه و هه واله ی دا به پیغه مه ر و فه رمانی شی پێدا له مه که به چیه ده ره وه، پیغه مه ر ﴿ ٢٩ ﴾ فه رمانی دا به عه لی کوری ئه بو تالیب له جیگه که یا بجه وی، عه لی به رگی پیغه مه ری کرده به ری خوی وله وی راکشا، پیغه مه ر فه رمانی دا به عه لی ئه و شتانه ی دانیشه تانی مه که لایاندا بوو بیداته وه به خاوه نه کانیان، له پاشا پیغه مه ر ئه بو به کری له گه ل خوی برد و

چونه دهره وه، سّی شهو له نه شکه وتی سه وردا خوځان په نهاندا کهړوژ بریه وه بی باوه ران
 پیغمه ریان له جیگه ی خوځا نه بی، له عه لیان پر سی هاوړیکه ت له کوږیه، ووتی: نازاخم،
 نه وان چون به دوای پیغمه مردا ﴿ ۳۱ 》 به هو ی هیلانه ی کۆترو چینه راوه ی جو لایی که ره
 به دهر گای نه شکه وته که وه سه ریان لی ټیکچو، به نا ئومیدی و شهرمه زاری گه رانه وه،
 دهر باره ی نه و چا که به به سه ر پیغمه ره وه خوا نه فهر موی:

وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ
 كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ
 اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِينَ ﴿٣٢﴾ وَإِذْ أَنْتَ عَلَىٰ عَلَيْهِمْ أَيْتُنَا
 قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا
 أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتَ هَذَا
 هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَابًا مِنَ السَّمَاءِ
 أَوْ آتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانِ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
 وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانِ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٥﴾
 وَمَا لَهُمُ إِلَّا يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
 الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ هَٰؤُلَاءِ أَوْلِيَاءُ هَٰؤُلَاءِ إِلَّا الْمُنْقُوتُونَ

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أَوْلِيَائِهِمْ إِلَّا الْمُنَافِقُونَ
وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءٌ وَتَصْدِيَةٌ فَذُقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾

﴿ واډ یمکر بک الدین کفرؤا لیثشوک او یقتلوک او یخرجوک ﴾ تو بیری نه وکاته
بکهرهوه داویان دانا بو تو و بو نه هیشتی تو که سانیکی نه وتو باوه ریان نه هیتابو بو نه وه
تو به ندبکهه و پتوت بکهه یا بت کوژن یاد هرت بکهه له مه که .
﴿ ویمکرو ویمکرو والله خیر الماکرین ﴾ وه بی باوه ران فیلو داویان په نهاندا بو
توو، خوا فیلی نه وان پوچ نه کاته وه که فه رمانی دا به تو له مه که بجته دهره وه له ژیر
چاودیری خو یا وه چاکترین که سانیکه و به هیترین که سه فیلی بی باوه ران پوچ بکاته وه،
نه وه بو خوا توی رزگار کرد له فیلی بی باوه ران به بی نه وهی بتوانن نازار به تو بگه یه نن .
کاتی قوره یشیه کان بویان نه لوا به چهک و به جهنگ و فیل سازاندنیغه مهر له ناوبهه و
نابرویان نه ما په نایان برد بو لای بوختان و درودان به سه ر پیغمهر و قورنانی خواو، له بهر
نه و نابرو چون و بی ده سه لاتیبهی خو یان بشار نه وه، ووتیان: نه و قورنانه تو هی تاوته
چیروکی پیشینه، نیمه یش نه توانین وینهی نه و دابنن، زور رپون و ناشکرایه هر که سی
نه یتوانی به چهک و فیل زال بی به سه ر بی تاوانا ده ست نه با بو بوختان هه لبه ستن و وینهی بی
نابروانی نه م سه رده مهی نیمه یش : بویه خوی مه زن هه وال نه دا به و کرده وه پیسه ی بی
باوه رانا نه فه رموی :

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا﴾ ۖ وَهِيَ كَاتِبٌ بِخَوِّتِرَتِهِ وَهِيَ بَسْمُ بِي ۖ بَاوَه ۖ رَانْدَا ۖ وَ بَت پەرستاندا ئايەتەكانى قورئانى ئىمە فەرمان بدا بە باوهرهتياں بەقورئان و ھەوال بدا بەسەر ھاتى گەلانى رابوردودا بى باوهران ئەلئىن: بەراستى ئىمە بەگوچكەى خومان ئەو شتەى موحەمەد ھىئاوتى ئىستومانە لەجگەى ئەویشەوہ .

﴿لَوْ كُنَّا لَقُلْنَا مِثْلَ هَذَا إِنْ هَذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ۖ ئەگەر ئىمە ئارەزوومان ھەبى ئەمان ووت: وئەى ئەونامەى ئەو ئەخوئىتەوہ بەسەر ئىمەدا نىہ ئەونامەى وئەو باسانە ئەو ئەخوئىتەوہ بەسەر ئىمەدا مەگەر چىرۆك و نوسراوى پىشەنەكانن .

ھۆى ھاتنە خوارەوہى ئەو ئايەتە ئەمەى: نەزرى كورى حارىسەى كورى كەلدەكە لە ھەرە دوژمنە گەرەكانى پىغەمەر بوو لەجەنگى بەدردا بەدیل گىراچوو بو كاروان لەوولاتى فارس و حىرە بو بازارگانى كەھاتەوہ ھەندى چىرۆكى لەقەشەو زاناكانى فارسەوہ بىستبو .

نوسراوىكى لەھەوالى رۆستەم و زال وئەسففەندىارەوہ ھىئابوو، قورەيشىەكانى كۆكرەوہ بو لای خوئى و بۆى ئەخوئىندەوہ، كاتى كەنەزر ئەوہى ئەخوئىندەوہ پىغەمەر فەرمووى: شىن و ھاور بو تۆ ئەمەى من ھىناومە نامەى خواىە، قورەيشەشكان بەگشتى ئەيانزانى كەئەوقورئانە لەتواناى ئادەمىزادا نىہ و لەلايەن خواوہ ھاتوہ، ئەو قورئانە بە ئاشكرا ئەيفەرموو: ھەموو ئادەمىزاد كۆبىنەوہ ناتوانن سورەتتىكى وئەى ئەونامەىە دابىئىن ياسورەتتىكى بچووك .

﴿وَإِذَا قَالُوا لِلَّهِمَّ إِنَّ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ أَلْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ۖ وەتۆبىرى ئەوكاتە بكەرەوہ بى باوهران ووتيان بەگالتەوہ بەتايەتى نەزرو ھاورىكانى: ئەى خواىە ئەگەر ئەو نامەىەى موحەمەد ھىئاوتى ئەگەر راست و دروستە لەلاى تۆو بۆى ھاتوہ، دواى تۆ بيارىتە بەرسەر ئىمەدا بەرد بەوئەى باران لەئاسمانەوہ وەك گەلى لوت يا بەوئەى لەشكرەكەى ئەبەرھەمان لىى بكە، ياتۆ بىھىتە بو ئىمە سزايىكى ئازار دەرو سەخت لەجگەى بەرد و لەبەرد خراپتر .

تەفسىرى زمناكۆبى

هه ندى له بى باوه ران خو بان به رېژ و گه وړه دانه نا، په گه ز په رستى له خو يانيان بايى نه كا، وټه يى ته و كه سانه خاوه نى ثاينى راستن، بگره بى باوه ران زوړ تر له ثاين په رستان لايه نى ثاينى پوچى خو بان نه گرن به شيو هيه كرشن و نه مانى خو بان هه لئه بژيړن به سهر نه وه دا سهر شو رېكه ن بؤ دوژمنى خو بان، نهوبى باوه رانه يى قوره شيش مردن و له ناوچون و كوشتنى خو يانيان به به ردو سزاي گه وړه به لاوه چاكو ژبوو له وهى دوواى موحه مه د بكه ون كه پټغه مه ره نه شيان زانى كه پټغه مه ره له لايه ن خاوه نيړاوه. به لام جيهان په رستان پله و پايه گر تبوونى و به رېه گه ز په رستى له خو بان بايى بون و نه شيان زانى دوژمنه كه يان له سهر راستى تيه، به وبؤ نه وه خو بان نه دهن به دهم نه مان و سزادانه وه و دانابه زن له وانه و له لاسايى كړدنه وه يى پشه و كاني خو بان، ميژوو زوړ كه سى له و كه سانه باس كړدوه وه كه فبرع هون و گه لى نوح و جگه يى نه وان، قوره شيشه كان كاتى پټغه مه ر ﴿﴾ بانگى كړدن بؤ لاي ثاينى نيسلام پارانه وه له خوا نه گهر موحه مه د راسته نه و سزايانه يى سهره وه يان بؤ بنيړى، خواى مه زن وه لامى دانه وه به وسزايه له پيشيانه وه يه، دهر گاي په شيمان بونه وه هيشتا دانه خراوه، خوا سزاي ئيوه يى دوو واخسته له بهر نه مانه يى خواره وه:

۱. ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ بِعَذَابِهِمْ وَأَلَتْ مِنْهُمْ ﴾ وه خوا به راستى سزاي بت په رستان ناداو، تو له ناو نه واندابى، چونكه تو ميهره باني و دياريت له لايه ن خاوه بؤ هه مو ئاده ميزاد كه له ناوى نه واندابى سزايان نادا، به لام كاتى تو له ناويانا نه ماي هه والى ويستى خوايه هه ر شتيكيان لى بكا، يانى خوا سزاي دانيشتوانى مه كه نادا هه تا توله مه كه دابى له بهر رېژى تو.

۲. ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ بِعَذَابِهِمْ وَهُمْ يَسْتَفِرُّونَ ﴾ وه خوا سزاي نه وان ناداو له كاتى كا نه وان داواى لى بوردن له خوا بكه ن له بى باوه رى و گونا هه كانيان و وازيان لى بهيئن، ئيتر باتو يش له ناويانا نه بى.

﴿ وَمَا لَهُمْ أَنْ لَا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصْنَدُونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾ وه چ شتى هديه بؤ بت په رستانى قوره شيش كه خوا سزاي نه وان نه دا، بيته هوى نه وه يى سزانه دريئن، يانى نه وان

ره وشتی پاکی وایان نه بی قه ده غه ی سزایان لی بکا و له کاتیکا ئه وان ریگه ئه گرن له و مزگه و ته ریژداره و نایه لن موسلمانان په رستی خوی تیدا بکه ن بسورپنه وه به م لاو لایدا. یانی بت په رستان سه رباری بت په رستیه که یان نه یان هیشت موسلمانان نویژ و خوا په رستی تیدا بکه ن. نه موسلمانان و نه پیغه مهر هه تا له مه که دا بوون نه یان ئه توانی بچن بو نویژ به بی ئازارو بگرو به رده. به راستی پیک هاتبوون له سه ر ریگه گرتن به پیغه مهر و موسلمانان له سالی حوده بیبه دا بو عه مره کردن هه موو توانایانه وه.

﴿وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَ﴾ وه ئه و بت په رستانه دوستی خواو هه لسورپنه ری کاروباری ئه و مزگه و ته ریژدارو پیروژه نین و شایسته ی ئه و کاره پیروژه نین. به لکو ئه وان دوژمنی ئه و مزگه و ته ریژدارو پیروژه ن و شایسته ی ئه و کاره پیروژه نین. به لکو ئه وان دوژمنی ئه و مزگه و تن که واته پیوسته ده ربکرین له ویدا و نه هیلرین بچنه نیوی ئه و مزگه و ته، چونکه ئه وان پسن.

﴿إِنْ أَوْلِيَاءُ هَٰؤُلَاءِ الْمُتَّقُونَ﴾ خاوه ن هه لسورپنه ری ئه و مزگه و ته هیچ که سی نیه مه گه ر ئه و که سانه خو یایان پاک کرده ته وه له چلک و چه په لی بت په رستی.

ئو نایه ته هه رچند له باره ی ئو مزگه و ته به ریژه وه هاتو ته خواره وه. به لام هه مو مزگه و تی ئه گریته وه پیوسته که سی سه ر په رشتیان بکا خاوه نی خو پاراستن له گونه کردن. به لام به داخه وه له م سه رده مه ی ئیمه دا زوړبه ی ئه و که سانه ی کاروباری مزگه و تیان دراو ته ده ست نویژ نه که ر و مه ی خوړن به هه مو جوړی خه ریکن ریژ بو مزگه و ت نه یه لن. به لکو زوړیان بروایان به نایینی پیروژ و به پیوسته کانی مزگه و تیان نیه، بویه خوی مه زن ئه فهرموی:

﴿وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وه به لام زوړتر که س له و بی باوه رانه نازان که سه ر په رشتی کردن و هه لسورپنه ری کاری ئه و مزگه و ته ریژداره شایانی ئه وان نیه، چونکه ئه وان بی باوه رن، پیوسته خاوه ن و سه ر په رشتی که ری هه مو مزگه و تی پاک و خاوین و بی گه رد بن، نه که ئه و که سانه له سنوری خوا ده رچون.

پرسیار/ مانای ئەو ئایەتە واماڵن پێشان ئەدا کە خۆی مەزن سزای قورەیشەکانی داوێ
کەچی ئیمە ئەزانین ئەوشتانەیی خوا سزای گەلانی پێشوی پێداون، وەك عاد و سەمود و
گولی نوح و لوت و جگەیی ئەوانیش سزای قورەیشیە بێ پەرستەکانی پێ نەدراوێ .

وہلام/ بەراستی ئەو بێ پەرستانە کە سزای پێغەمەر و مۆسڵمانانیان ئەدا ھەموویان
لەجەنگی بەدردا کوژران ھەربەدەستی مۆسڵمانان، لەو کوژراوانەدا بون: ئەبو جەھل،
نەزی کوری حاریس، ئومەیی کوری خەلف. جگەیی ئەوانیش لەگەورەکانی قورەیش،
ئەوھوو بیلالی حەبەشی کە ئومەیی بێی بەشمشیر دای پاچی و کوشتی و سەری پری .

﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصِيدَةً﴾ وەنویژ کردنی بێ باوەران و بێ
پەرستان کەرپێگیان لەپەرستنی مۆسڵمانان ئەگرت لای ئەو خانەیی خوادا ھیچ شتیکی
شایستە نەبوو مەگەر فیکەیی وێنەیی زیکەو چەپڵەلێدان .

پرسیار/ قورەیشیەکان و ھاوێشدا نەران نوێژیان ئەکرد لای ئەو مزگەوتەیی خانەیی
خوادا ئێتر بۆ ئەبێ شایانی ئەوسزاییە بێ؟

وہلام/ خوا وەلامی داوێتەو و فەرمووی ، نوێژی ئەوان ھەلقونکی و قیرەو فیکەبو
نەك كزۆلی و ترسان و بێ دەنگی .

﴿فَذُقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ دوا بێچێژن ئەو سزاییە کە بێتییە لە کوشتن و
دیل کردنیان و جگەیی ئەوانیش، لەپاشەرۆژدا سزای گرانتری ئاگری دۆزەخ، بەھۆی
باوەرنەھێنانتانەو و بێ پەرستیانەو، ئەبێ بزائری ئەگەر ئێوی مۆسڵمانان وێنەیی ئەوان
بونایە توشی سزا ئەبون لەھەردوو جیھاندا لەدوایدا خۆی مەزن باسی ئەوھمان بۆ ئەکا
بێ باوەران دارایی خۆیان دا ئەنێن لەکارو کردەوێ گوناھ و لەدژی باوەرداران و
ئەفەرموی :

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ

تەفسیری زمانکۆیی

عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ
يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ
الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ
فِي جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا إِن يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَّا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا
فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَالُوا هُمْ حَتَّىٰ
لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ
انْتَهُوا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِن تَوَلَّوْا
فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعَمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعَمَ النَّصِيرِ ﴿٤٠﴾

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَتَفَقَّهُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيُصْعِدُوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ به راستی که سانیکی نه و تو
باوهریان نه هیناوه له ناو نه بن دارایی خوین له جهنگی پیغمهر و موسلماندا و له شتی
خراب و ناله باردا بژنه وهی ریگه بگرن له ناده میراد و لایان بدهن له نایینی خواو
له و که سانهی نه یانه وی بجن بژ لای باوهره یان به نایینی خواو ریگهی راستی خوا ههر
له بهر دوژمنایه تی کردن له گهل موحه مه د .

﴿فَسَيَتَفَقَّهُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةٌ ثُمَّ يُغْلَبُونَ﴾ ذوایی دائه نین و نه به خشن
نه و داراییه ی خوین که کویان کردوه ته وه و کوتایی پی نه هینن، له پاش کوتایی پی هاتی
نه و داراییه نه پی به خفه ت و په شیمانی به سه ریانه وه . چونکه سودی لی وهرناگرن

ته فسیری زمانا کزی

نه له به دردا و نه له جیهان و نه له پاشه پوژدا له پاش تریش ژیر نه که ون و نه شکین له جهنگی به درداو مه سلیمانان زال نه بن به سهریانادا، رون و ناشکرایه سهر که وتن ههر بو ئایینی ئیسلامه به سهر بت په رستاندا .

﴿ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْشَرُونَ ﴾ وه که سانیکی نه وتو باوه ریان نه هیئاوه کو نه کرینه وه بو لای دوزه خ دواى نهو خه فته هی توشیان بووه له جیهاندا، زور ناشکرایه هه ندی لهو بت په رستانه باوه ریان هیئا به ئایینی پاکی خوا، بویه خوا نه فهرموی :

﴿ لِيُمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ﴾ بونه وهی خوا جوئی بکاته وه تا قمی پیسی بی باوه ران له تا قمی پاکی باوه رداران، رون و ناشکرایه له داد پهروه ری خواى مه زنه پاک و پیس وهك يهك و باوه ردارو بی باوه ر وه كيه كه ته ماشانه کرین، هه مو که سى به گویره ی کرده وهی خو یان مامه لیهان له گهل بکری ههر له بهر نه وانه يشه پا که کان پاداشتیان نه دریشه وه له هه ردوو جیهاندا، تاوانبارانیش سزایان نه دری له هه ردوو جیهاندا .

﴿ وَيَجْعَلُ الْخَبِيثَ بَعْضُهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمُهُ جَمِيعًا ﴾ وه له بهر نه وه يش خوا دانه نی تا قمی پیسی بی باوه ران هه ندی کیان له سهر هه ندی تریان و سواری یه کیان نه کا له بهر زوری ژماره یان له دوا ییدا خوا کو یان نه کاته وه هه مو ریان له روژی دوا ییدا .

﴿ فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أَوْلٰئِكَ هُمُ الْخٰسِرُونَ ﴾ دوا یی نهو تا قمه بی باوه رانه خوا فره یان نه داته نیو دوزه خ . وینه یان وهك شتی وان به گور یس شه تهك بدرین به یه که وه، دوا یی بن به سوته مه نی بو ناگر، نهو بی یاوه رانه هه ر نه وان خاوه ن زیانی ته وا ون، چونکه خوین و له شیان نه کرین به سوته مه نی ناگری دوزه خ، چ شتی له وسزایه گه وره تر .

له پاشا خواى مه زن داوا نه کا لهو که سانه ی پیشو واز له بت په رستی به یتن و نه فهرموی :

﴿ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِن يَنْتَبِهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مٰقَدٍ سَلَفٍ ﴾ تو بلی بهو که سانه باوه ریان نه هیئاوه بت په رستن به وینه ی نه بو سوفیان و هاوړیکانی: نه گهر نه وان کوتایى به یتن له بت په رستی و بی باوه ری و په شیمان بینه وه له دوژمنایه تی پیغه مهر و موسلمانان لیى

ته فسیری ز مناکوی

خوښبون بۆ نهو كه سانه نه بى له گوناھى به راستى رږيشتوه له مه و بهر كړدويانه ، ئيتر هه ر گوناھى بى ، بېگومان خوا له و گوناھانه نه بوږى ، دهر گاي په شيمان بونده و كراوه ته وه هه مو كاتى و بۆ هه مو كه سى ، هه ليان له كيس نه چوه به و مەرجه دى واز له بى يا وه پرى و دوژمانيه تى خوا و پيغه مەر بهيئن .

﴿ وَاِنْ يَّعُوْدَا ﴾ وه نه گهر نه و بى باوه رانه بگه رپنه وه و هوبكه نه وه بۆ لاي بى بباوه پرى و جهنگ كړدن و دوژمانيه تى پيغه مەر و كړبونه وه بكن له دږى پيغه مەر به په نه هانى و بۆ ساز كړدنې هوى جهنگ له گه ل مو سلمانان ، دارايه كانيان به كار بهيئن بۆ رپكه گرتن له نايينى خوا و پيغه مەر ﴿ ﷻ ﴾ .

﴿ فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِينَ ﴾ دوايى به راستى رابووردوه ميژووى گهلانى پيشو به له ناو بردنى دوژماني پيغه مهران و زالېونى دوستانى خوا به سهر دوژماني نايينداو له ناو بردنى نه و بى باوه رانه په لامارى مو سلمانان ياندا له جهنگى به دردا ، نه گهر نه و كه سانه يش هوبكه نه وه بۆ لاي دږايه تى پيغه مەر وپنه دى پيشوه كاني خوږيان له ناو نه چن . به گوپړه دى ماناى نه و نايه ته نه گهر كه سى مو سلمان بى پيوست نيه له سهرى گه رانه وه دى په رسته له شيه كان و په رسته دارايه كان . به لام نه گهر له نايين وهر گه را و مو سلمان بپيته وه پيوسته له سهرى نوږږو رږوږى كاتى بى باوه رپه كه بى و زه كاتى دارايه كان به سهر بگريته وه و جگه دى نه و انيش . به لاي پيشه و نه بو حه نيفه وه وهر گه را و يش له نايين پيوست نيه له سهرى به سهر يان بگريته وه .

﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ ﴾ وه نيوه دى باوه ردار جهنگ بكن له گه ل بى باوه ران هه تا نه ميتى بى باوه پرى و هاو به شدانان و جهنگ كړدن له گه ل پيغه مەر ﴿ ﷻ ﴾ هه تا هه تا به له زه ويدا ، په رستن ته نها بۆ خوا بگري به گوپړه دى توانا . نه ك بۆ بت و كار به ده ستانى سته مكار .

﴿ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ﴾ وه هه تا نايينى پاك و بى هاو به شى هه موى بۆ خوا بى و نه ميتى هه مو نايينكى پوچ و نايينى نيسلام له نيويانا پا به دار بى و په رستن له مزگه وتى رږږدار بگري .

﴿ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴾ دواي ته گهر نهوان کۆتاي بکهن له هاوبهش دانان وناشوب سازان و نازاردانی موسلمانان و کۆتاي بکهن له پریگه گرتن له پهرستن خاوا بتیش نه پهرستن، دواي بهراستی خوا نهوشته نهیینی نهوان نهیکه و نهیینی نهوان نهزانی، پاداستنی ههمو شتی نه داته وه .

﴿ وَأَن تَوَلَّوْا فَاغْلَمُوا إِنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴾ وه نه گهر نهو بت پهرستانه وه چهرخین وپشت بکه نه ئایینی خوا، پهرستن وراستی وهرنه گرن، بگه پرتسه وه بۆ لای جهنگ کردن له گهل موسلماناندا، دواي ئیوهی موسلمانان بزنان بهراستی خوا پاریده دهرو گه وره ی ئیوهیه. خۆتان بگرن و مه ترسن له کاتی جهنگدا، خوا چاک گه وره یه که، واز له دۆستانی خۆی نایه ری، وه چاک یاریده ری که و باوه رداران زال نه کا به سه ر بی یاوه راندا.

کۆتاي بهم نوسراوه هات رۆژی یهك شهمه ۱۹/۸/۱۹۹۹ - زایینی

به ناوی خوای به خشندهی میهره بان، سوپاس بو خوای ههموو بونه وهران، درودی بی پایان له سهر گیانی پیغمدهی نازدار وهاوری ویاو یوانی بی هه تا کۆتایی جیهان . له دوا ی مانای ئایه ته پیشوه کانی خوای مه زن بۆمانی پروون نه کاته وه ده ستوری دیاری کراو بو ده ست که وتی دارایی له بی باوه ران، پوئه کاته موسلمانان و نه فهرموی :

وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن
كُنْتُمْ عَامِنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ
يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ ﴾ وه ئیوهی باوه ردار بزنان به راستی شتی ئیوه نهی گرن و ده ستان نه که وی له دارایی بی باوه ران به زور له ههر شتی که مبی یازور یا نه و شته دهرزی و ده زوش بی :

﴿ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ لِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ﴾ دوا یی به راستی پینج یه کی نه و ده ست که وته بو خوایه و بو نی راوی خوایه بو خزمه نزیکه کانی پیغمده که بریتیت له به ره ی هاشم و عه بد و لموته لیب به گشتی نه وانه یان موسلمانان بۆهه تیوانی بی باوک دایک و بی دهرامه تن و بو هه ژارانی موسلمانانه بو که سانیکن له کارواندان و دوورن له نیشتمانی خو یان .

بوخته و درێژه ی مانای نه و رستانه ی پیشوو به گوێره ی یاسای ئیسلام بهم جوړه ی خوا ره وه یه :

۱- نهوده ست کهوتهی موسلمانان نهیگرن له بی باوه ران به زور و بازووی خوین له جهنگدا ، له پیش هه موو شتیگا نهو موسلمانیهی بی باوه ری بکوژی یا وای لی بکا به جوژی دواپی به کاری جهنگ کردن نهیه ، وهك کویری بکا یا هه ردودهستی یا هه ردو و قاچی بری له و کاته دا هه رشتی له گهل نهو پییاوه بی باوه ره بی نه دری بهو موسلمانان که نهو کارهی کردوه .

۲- له پاشا نهو هی مایه وه لهو ده ست کهوته نه کری به پیچ به شه وه بهم جوړهی خواره وه :

أ- پیچ یه کیکی بو خوایه و بو پیغمهر ﴿ﷺ﴾ رونه بهشی خوایش هه ربو پیغمه ره ﴿ﷺ﴾ نهو بهشی پیغمهر دانه ری بو پیوسته گرنگیه کانی موسلمانان به گشتی ، وهك دروست کردنی ریگه و بان و کرینی چهك و تفاق بو جهنگ و بو موچهی قازیه کان جگهی سه ربازه کان ، بو موچهی زانا ئایینه کان با سامانداریش بن . بو دروست کردنی مزگهوت و خهسته خانه هه تادی .

ب- پیچ یه کی تری نه دری به بنه ماله ی هاشم و بنه ماله ی موله لیب با سامانداریش بن له ژن وله پیاو ، به لام پیاون دوونه وهنده ی ژنانیان نه دریتی هه وهك میرات بهو مهرجهی موسلمان بن .

ج- پیچ یه کی تری نه دری به هه تیوانی بی باوك و موسلمان و بی ده رامهت ، ئیتر بازول و دوزراوه بن .

د- پیچ یه کی تری نه دری به هه ژاران بهو مهرجهی موسلمان بن ، ئیتر با هه دراریان نه بی یا بیانی و بهشیان نه کا .

ه- پیچ یه کی تری نه دری بهو که سانه کاروانی بن و هه ژار بن و دهستیان نه گاته نیشتمانی خوین ، ئیتر ژنن یا پیاو .

۳- نهو چوار پیچ یه کهی تری ده ست کهوت و تالانی بی باوه ران نه دری به سه ربازه کان که دانراون بو جهنگ کردن له گهل بن باوه راندا به گویره ی پیوستی ژبانی خوین و خیرانیان له گهل برآورد کردنی کاتی هه رزانی و گرانی و شوین و کاتیان ،

تهفسیری زمناکویی

له دواى مردنى نهو سهر بازانه موچه كهى نه درى به باوك و بايرو نهكى باوكى و به كور و كچه كانيان ههتا و ايان لى دى خويان بزيئن بهو مهر جهى موسلمانين .

﴿ اِنْ كُنْتُمْ اٰمَنْتُمْ بِاللّٰهِ وَمَا اَنْزَلْنَا عَلٰى عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقٰى الْجَمْعَانِ ﴾ نه گهر نيوه باوه رتان هيتاوه به خوا . يانى پيوسته نهو پنج يه كه بدرى بهو كه سانهى پيشرو نه گهر باوه ريان به خوا ههيه ، به تهماى نهو به شه بن فنيات بكه ن به تهماى نهو چوار پنج يه كهى ترى تالانى بى باوه ران مه بن و ، نه گهر پرواتان هيه به شتى نيمه ناردومانه ته خواره وه به سهر بندهى نيمه دا كه موچه مه ده له رۆزى كه راست و پوچى جوى كرده وه كه رۆزى به دره رۆزى به يه كه گه شتى نهو دوو كۆمه له له باوه رداران و بى باوه ران هه لته قان به يه كا لهو رۆزه دا .

﴿ وَاللّٰهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴾ وه خوا دهسته لاتی به سهر هه مو شتيكا ههيه ، خاوهنى توانايه نهو بهر موسلمانانى زال كرد به سهر بى باوه راندا .

له پاشا خواى مه زن روى نه كاته وه بو موسلمانان چۆنيه تى ياريدانى خوى بو موسلمانان له رۆزى به دردا و نه فهرموى :

اِذْ
اَنْتُمْ بِالْعُدُوَّةِ الدِّىَا وَهُمْ بِالْعُدُوَّةِ الْقُصُوٰى وَالرَّكْبِ
اَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَا خْتَلَفْتُمْ فِى الْمِيْعَدِ
وَلٰكِنْ لِّيَقْضِ اللّٰهُ اَمْرًا كَاَنْ مَفْعُوْلًا لِّيَهْلِكَ مَنْ
هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيٰى مَنْ حٰى عَنْ بَيِّنَةٍ وَاِنَّ اللّٰهَ
لَسَمِيْعٌ عَلِيْمٌ ﴿ ٤٢ ﴾ اِذْ يَرْيَكُهُمُ اللّٰهُ فِى مَنَامِكَ قَلِيْلًا

ته فسرى زمانكوى

وَلَوْ أَرَادَكُمْ كَثِيرًا لَفَاشَلْتُمْ وَلَتَنْزَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ
 وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذْ
 يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّيَقَاتُمْ فِي أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ
 فِي أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا وَإِلَى اللَّهِ
 تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٤٤﴾

﴿إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَى﴾ بیری نه وکاته بکنه وه
 ئیوهی موسلمانان له که ناری نهو شیوه بون نزیکو له مه دینه وه، قاجتان دانه چوو به نیو لمدا و
 ناویشان دهست نه نه که وت و، بی باوه ران له که ناری نهو شیوه بوون دوربون له مه دینه وه،
 جیگه یان خوش و ناودار بوو .

﴿وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ﴾ وه سوارانی کاروانه که به سه رو کایه تی نهو بوسوفیان
 له جیگه یه کی دورتر و خوارتر له ئیوه به نزیکه ی سی کات ژمیر، ریگه ی خویانیان گوری
 بولای که ناری ده رای سوور. مه به ست له بیر خستنه وه ی نهو شتانه نهو بو که نهو شتانه
 له سودی موسلماناندا تهواو بوون، وه که له مه وپاش بزمان راون نه بیته وه .

﴿وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لِاخْتِلَافْتُمْ فِي الْمِيعَادِ﴾ وه نه گهر ئیوه ی موسلمان و نهوانه ی بت په رست
 به لیتیان بدایه به یه کتری یه که م کات بو جهنگ کردن نه که ریگه گرتن له کاروانه که،
 له دواییدا بو ئیوه ی موسلمان دهر که وتایوه بت په رستان ژماره یان زورترن له ئیوه و چهک و
 تفاقیشیان زورتره، ئیوه ی ژماره تان که مه و چهک و تفاقیشیان که مژه، به راستی نهو کاته
 ئیوه نهو به ناژاوه تان لهو جیگه یه به لیتیان پیدرا بو ریگه گرتن لهو کاروانه له مه دینه دا،
 له ترسانا دووا نه که وتن له جهنگ یانی کاتی موسلمانان چونه دهر وه له گهل پیغمهر

تهفسیری زمانکوی

لهمه دینه بۆ گرتنی کاروانه که بو، به نیازی جهنگ کردن نه چونه دهره وه، به لام خوای مدزن رویشته که ی گۆری له بۆ به دهست هینانی دارایی کاروانه که بۆ لای جهنگ کردن له رینگه ی خوادا، گۆرینه که یش چاکه ی زۆری تیدا بوو بۆ موسلمانان، نه گهر به کهم جار بۆ جهنگ کردن به چونه ته دهره وه، نه گهر به لێن بدرایه بۆ جهنگ له گهل بت په رستانه چنه دهره وه بۆیان دهر که وتایه نه وان زۆرن و نه مان که من هه ندی موسلمانان نه ترسان و وازیان نه هیناله جهنگ، نه بو به نازاوه یان له گهل نه که سانه دا نه یان و یست جهنگ بکه ن له و کاته دا دۆستانی خوا زال نه نه بون به سهر دوزمنانی خوادا.

﴿ وَلَکِنْ لِّقِضَى اللَّهِ أَمْرًا کَانَ مَفْعُولًا ﴾ وه به لام خوا نیه ی کۆ کرده وه له گهل بت په رستانه بی واده و به لێن له نیوان نیوه و نه واندا هه تا خوا بسازی تی کار ی نه بوایه بکرایه به گۆریه ی زانیاری خۆی که سهر که وتنی دۆستانی خوا و به ژیر که وتنی دوزمنانی خۆی .

﴿ لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَتَّىٰ عَنْ بَيِّنَةٍ ﴾ له به رنه وه ی له ناو به چی و به ری که سی نه مر ی، بی به په ند به روونی و به ناشکرای ی. یانی خوا یاری ده ی دۆستانی خۆی دا به سهر که وتن، دوزمنانی خۆی له ناو برد له رۆژی به دردا، بۆ نه وه ی نه و کارانه بینه به لگه ی ناشکرا و بیگومان و ته می کردن له سهر بی باوه ران، هه روایش بی به به لگه ی ناشکرا بۆ قازانجی نه و که سانه باوه ریان هیناوه .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ وه به راستی خوا نه بیسی گفتوگۆی موسلمانان و بت په رستان، نه زانی کار و کرده وه ی هه مویان، هه چ شتی له خوا په نهان نه له گفتوگۆو کردار و لیدانی دل .

پرسیار/ پرواله تی مانای دهر که وتی نه و نایه ته واده رنه خا هه ر که سی زۆران به گری له گهل راستیدا نه بی به ری به زه ویدا که چی به چاوی خۆمان نه بین زۆر خراپه که سهر که وتیه به سهر نه و که سانه دا چاکه خواز و چاکه که رن ؟

وه لام/ خوای مدزن باوه رداران ناگادار نه کا له سهر زمانی پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ یش جهنگی به در که موسلمانان سه رنه که ون له گهل نه وه یشدا ژماره یان که من و لاوازن و

تهفسیری زمانکۆبی

چه کیان که مپوو، ئه وه بو له نایه تی (٧٥) ی ئه م سوره ته دا فه رموی: خوا به لێن ئه دا به ئیوه به یه کی له و دوو تاقمانه ی بی باوه ران، له نایه تی (٩) ی ئه م سوره ته دا ئه فه رموی: من یاریده ی ئیوه ئه ده م به هه زار که س له فریشه، له نایه تی (١٩) ی ئه م سوره ته دا ئه فه رموی: پیغه مه ر مشتی خۆل و وزیخی هه لگرت فرییدا بۆ بت په رستان، ئه و فه رمودانه هه مویان کاری په ک خه رن و ده رکه و تن له سه ر ده ستی پیغه مه ر ﴿ ٢٢ ﴾، مه به ست له ده رکه و تنی به لگه یش له و نایه ته دا سه رکه و تنی موسلمانانه به ته نها له جه نگی به دردا، هه و الدانی پیغه مه ره به و سه رکه و تنه به ر له په یدا بوونی، مه به ست سه رکه و تنی موسلمانان نیه به ته نها له هه موو کاتیکا .

﴿ اذْ يَرْكُمُ اللَّهُ فِي مَنَاصِكٍ قَلِيلًا ﴾ تۆ بیر ی ئه و کاته بکه ره وه خوا بی باوه رانی نیشاندا به تۆ له خه وی تۆدا به ژماره یه کی که م، خه و بینیی تۆیش سه رو شه له لایه ن خوای مه زنه وه هه تا ئیوه نه تر سن و ئازاو دلیری، به و به لێن دانه ی خوا سه رکه و تنی خۆ تانتان بۆ ده رکه و ت .

﴿ وَلَوْ أَرَأَيْتُمْ كَثِيرًا لَفَسَخْتُمُ وَلَنْ تَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ ﴾ وه نه گه ر خوا بی باوه رانی نیشان بدایه به تۆ به ژماره ی زۆر به راستی ئازاوه تان ئه کرد له فه رمانی جه نگدا خۆ تانتان نه نه گرت وه هه له اتن و دوو به ره کیتان لی په یدا ئه بوو، ئه و خه و بینیه ی پیغه مه ر ﴿ ٢٢ ﴾ کاریکی په ک خه ره که ژماره ی بی باوه رانی به که م نیشاندا به ها ور پیکانی به هۆی ئه و خه وه وه، ئه وانیش موژ ده یان دا به یه کتری، دلیری و ئازیایان بۆ گه رایه وه، نه گه ر به ژماره ی زۆر بی باوه رانی نیشان بدایه هه ره یان ئه چوو سستی روی تی ته کردن له جه نگدا و دووایی نه تر سان و هی زیان نه نه ما .

﴿ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴾ وه به لām خوا موسلمانانی پاراست له دوو به ره کی و ئازاوه ی نیوان خویان و له گیر و گرت رزگاری کردن، خوا بی وه یی و ته ندروستی بی به خشین، به راستی خوا ئه زانی به شتی له دلی موسلماناندا هه ستی ئه که ن

ته فسیری زمانکۆیی

به ترس که لایان رونی بت په رستان ژماره وچه کیان زوره، بویه خوا نه وه سته ی لی
دوور خسته وه بهو شته پیغه مری گوره مان پیشانی درا له خه ویا به که می ژماره ی دوژمنان
و لاوازیان .

﴿ وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذَا لَتَقْتُمُ فِي أَغْنِيَكُمْ قَلِيلاً ﴾ وه نیوه ی هاوړپیکانی موحه مه د
﴿ ﴾ بیری نه وکه تاه بکه نه وه خوا پیشانی دا به نیوه بی باوه ران به ژماره ی که م
له بهر چاوی نیوه دا کاتی نیوه گه یشتن به به ک و به یسه کا هه لته قان له پرژی به دردا هه تا
هوره تان بهرز بیته وه و جهنگ بکه نه له گه ل دوژمنانی خوتانا به دلیری و نازایه تی و
خوړاگرتن .

﴿ وَيَقْلِلْكُمْ فِي أَغْنِيَهُمْ ﴾ وه خوا نیوه ی به ژماره ی که مدانا له بهر چاوی بت په رستاندا،
هه تا نه وان که مته رخدم بن له خو ناماده کردنیانا بو جهنگ، هه رواش بوو به جزری نه بو
جهل ووتی: به راستی هاوړپیکانی موحه مه د ﴿ ﴾ به شی تاکه خوار دنیکی هوشتر ټکن،
باشه پرژ نه وگالته وله خو بایی بوونه بو به هوی نه گبه تی و له ناوچونیان .

روداوی کارو کرده وه ی جیهان ده ری خسته و ده رکه وتوه که به راستی به هیترین
چه کی به ده ست دوژمنه وه نه وه یه نه و دوژمنه به بی نرخ دانریس و خو بیانیان بو
خو مده نه کری .

﴿ لِيَفْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ﴾ هه تا خوا فه رمان بدا به کاری نه بویه بکرایه،
له سه رکه وتی موحه مه د و گرتی نه و ده ست که وت و تالان و کوشتن و دیل کردن و
تیشکانی بی باوه ران. زانایان فه رمویانه: هوی دوو پات کردنه وه ی نه مده یه: له نایه تی
یه که مدا بو کوز بونه وه ی موسلمانان و بت په رستانه له جهنگدا به جگه ی واده و به لاین
دانان بو جهنگ، له نایه تی دووه مه د بو نه وه یه هه ریه کی له و دوو تاقمه تاقمه که ی تر
به که م بزانی له باره ی ژماره یانه وه .

﴿ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورَ ﴾ وه بو لای خوا نه گه ریته وه هه مو کاره کان، به راستی
له خدمت خواوه ده رنه چی و بو لای نه گه ریته وه هه مو کاری، هه رخواش هه لیان

نه سورپتی به دادپهروه ری و دانانی هه موو شتی له جینگه شیای خویا له پاداشتی چاکه و
توله ی خرابه .

له دوایدا خوی مه زن فه رمان نه دا به جهنگ و خوراگرتن و نه جولان له جینگه
دیاری کراوی خویاناو نه فه رموی :

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا اِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً
فَاتَّبِعُوْا وَاذْكُرُوْا اللّٰهَ كَثِيْرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴿٤٥﴾
وَاطِيعُوْا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهُ وَلَا تَنْزِعُوْا اَنْفُسَكُمْ وَاَتَذٰهَبَ رِيْحُكُمْ
وَاصْبِرُوْا اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُوْنُوْا كَالَّذِيْنَ
خَرَجُوْا مِنْ دِيَارِهِمْ بِطَرَاوِرٍ عَلٰى النَّاسِ وَيَصُدُّوْنَ
عَنْ سَبِيْلِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ يَمَّا يَعْمَلُوْنَ مُحِيْطٌ ﴿٤٧﴾ وَاِذْ زَيْنَ لَهُمْ
الشَّيْطٰنُ اَعْمَلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ
النَّاسِ وَاِنِّىْ جَارٌّ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَآءِى الْفِئَتَانِ نَكَصَ
الشَّيْطٰنُ اَعْمَلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ
النَّاسِ وَاِنِّىْ جَارٌّ لَّكُمْ فَلَمَّا تَرَآءِى الْفِئَتَانِ نَكَصَ
عَلٰى عَقْبَيْهِ وَقَالَ اِنِّىْ بَرِيْءٌ مِّنْكُمْ اِنِّىْ اَرٰى مَا لَا تَرَوْنَ
اِنِّىْ اَخَافُ اللّٰهَ وَاللّٰهُ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ اِذْ يَقُوْلُ

الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّهُوا دِينَهُمْ
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاَتَّبِعُوا ﴾ نهی که سانیکی باوه رتان هیئاوه هه ر کاتی
نیوه گه یشتن به کومه لی بی باوه ران که نیازیان جهنگ کردن بوو له گهل نیوه، دوا بی نیوه
خوتان راگرن و ههل مه یه و پشتیان تی مه کن، نه بی نه و تاقمه خراپه بلا و بینه وه
به زه ویدا بنه برین .

﴿ وَادْكُرُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ وه نیوه بیر ی خوا بکه نه وه به زوری و به زمان و به دل
داوا بکه نه له خوا زالتان بکا به سهر دوزمانانانا و دلشان به هیژ بکات له کاتی ناخوشی و
جهنگدا نه ترسن، هه موو کاتی گوئی رایه لی پیشه وای خوتان بن، بو نه وه ی نیوه
سهر بکه ون به سهر نه و تاقمه دا و به ناواتی خوتان بگه ن به بی نا کوکی و به بی نا زاوه ی
نیوانتان .

خوای مه زن باسی دووشتی کرد له ونایه ته دا که زور گرنگن که هوئی سهر که و تن
به سهر نه و سهر کیش و یاخیانه :

۱- خور اگرتن و نه بزوان له جیگه ی دیاری کراوی جهنگدا له گهل پیغه مه ری خویانا
و ههل نه هاتن له به ردهم دوزماناندا .

۲- بیر کردنه وه له خوا زوری له شوینه کانی جهنگدا ، پارینه وه که زالیان بکا به سهر
دوزمانی خویاندا به زور پارانه وه ، نه بی بزاین بیر کردنه وه ته نها به وه نابی بیژی (الله اکبر
لا اله الا الله) به دهم . به لکو مه به ست له جهنگ و خور اگرتن نه وه به به پاکی هه رله به ر
خوایی نه که بو نه وه ی ناویان به نازا بیر ی ، جهنگ خواز و جهنگ هه لگیر سین نه بن له هیچ
کاتیکا مه گهر بو به رگری له خویان و راوه ستانی چاکه و پوچ کردن و نه هیشتی خراپه ،
بو نه وه یشتی خوشی و کامهرانی بنده کانی خوا و ناسایش دهستی خراپه که ران له زه ویدا

ته فسیری زمنا کوئی

بېړی و نه هیلری تالان و پوتانه وهی هه ژارانې بی بکری. ناشوب و جهنگ بهرپا نه کهن
بو نه وه دانیشتوان بکه نه به ژیر ده سته ی خو یان و پیت و فهری نیشتمانه که یان بخون
ویدرن .

﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرُسُلَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَنَاشُلُوا وَتَذَهَبَ رِجْكُمْ ﴾ وه ئیوه فرمان به رداری
خواو فروستاده ی خوابن له هه موو کاریکاو نازاوه و دوو بهر که کی مه کهن له نیوان خو تانا،
دوایی ئیوه برسن و لاواز بین بهرانبهر به دوژمن، هیژ و سامتان نه میتی و بای سهر که وتن
وزال بوون نه دا به سهر تانا و کاروبارتان نه پروا و نه لوی بو تان .

﴿ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ وه ئیوه نارام بگرن و خو تان راگرن له جهنگداو
هه لمه یه ن، له پرووی دوژمنانی خو تانا، به راستی خوا له گه ل نه و که سانه یه خو راگرن
و نارام گرن و سهر که وتن و زال بوونی خو یان نه پاریزن .

بو زانین: نه وشته ی بو مانده رده کویت له و دوو نایه ته ی پی شودا نه مه یه که به هوی
سهر که وتنی راستی سی شته:

۱- نارام گرتن له هه موو کاریکا دا به تابه تی له جهنگدا ، نه ویش به وه په یدا نه بی
که مرو ف خوی راهیتی له سهر فیدا کاری به هه موو شتیکی به نرخه وه و به دارایی و به گیان
بو زال بوونی راستی و داد په روه ری به سهر کاری پوچ و سته مدا ، نارام گرتن زور پیو سته
بو هه موو مده به ستی له مده به سته کان . که واته خوا په رستی یاقوتایی یامو ستا یا دروست
که رو هی نانه دی شتیکی نوی یا هونه رمنه ند یابازرگان یا هه موو کاری تر بی ناواتی خو یان
نایه ته دی به بی نه وه ی نارام گرتن و خو راگرتن له سهر مانده و بوون به رده اوم نه بی .

۲- نیازی پاک له هه موو کاریکا، واته مده به ست له و کاره هه ر له بهر خوابی و پشت
به خوا بیه ستی نه که به جگه ی خوا، بر وای وایی به بی گومان هه رشتی لای خوا وه بیست
نه وه چاکه ، ئیز پله و پایوه سامان و کوړو شتی تر بی، هیچ شتی له و شتانه هه لئه به ژیری
به سه په رستندا . هه رده ست که وتی به فیلو ناوړه وای بی پی ناوتری سهر که وتن، به لکو
شه یتان په رستی و جهرده یی و خراپه به هیژ کردنه .

ته فسیری زمانا کو بی

۳- خۆدورخستەنەو لە ئاژاوە و ناكۆكى، ئەو ناكۆكىە خوا قەدەغەى كردووە ئەو یە بۆ بەدەست ھێنایى ھەووس و رابواردن بى و بۆ پەلاماردانى جیھان ولەو ەرى جیھان بىت و بۆ روتانەو ەى دانىشتوان بى، بىتتە ھۆى دژاىەتى لەنیو موسلماناندا، بگرە ھۆى جەنگ كردنیا ئەگەل یەكترى، ئەو یە بەچاوى خۆمان ئەیبین ھەرىمەكانى بەناو موسلمان پەلامارى یەكترى ئەدەن بەزمان و بەچەك، ژمارەىەكى زۆر لەیەك ئەكوژن، بەھەزاران شارو گوند و بەرھەم و ئابورى بنەبرئەكەن، بەئامۆزگارى پىسى ھەرىمەكانى رۆژئاواو رۆژھەلات بەچەك و تفاقى ئەوان. ئەك بەخۆراىى بەلكو بەقەرەز و سود، ئەنجامەكەى لاوازی و گرانی پەیداكردنە بۆ ھەرىمە موسلمانەكان و برسێتى و روتانەو ەى دانىشتوانە، قەرەزىكى زۆر ئەخەنە ئەستۆى گەلەكەیان، بەقازانج و سوودى دوژمنانیان تەواوئەبى، بەتایبەتى بۆ قازانجى زاوینیەكان، ئەوانە غونەیان زۆرەو ناژمیرین. بەلام ھەندىكیان ئەنوسین بۆ تەمى كردن بىر كوردنەو لەخۆیان، وێنەى جەنگى نیوان ئییران و عىراق، لىیاو مىسر، جەزائىرو مەراكىش، جەنگى یەمەنى باشورى لەنیو یەكدا، جەنگى مىسرو یەمەنى باكورى، جەنگى نیوان پاكستان و بەنگلادىش، جەنگى ئەفغان لەنیو یەكزىدا، كىمىابارانى كوردەكانو روخاندنى پىنچ سەد گوندى كوردان و ئەنفال كردنى (۱۸۰) كەس لەكوردانى بى تاوان و كوشتنى نیوملیۆن لەوان و دەر كردیان لەنىشتمانى خۆیان. بەلام وائەبى ئاژاوە پەیدا ئەبى لەنیوان دانىشتوان و برايانا بۆ كردنى كارىكى سوودبەخش بەگوێرەى بىرو باو ەرى خۆیان و دیارى كردنى رینگەىە بۆ سەر كەوتنى ئایىنى ئىسلام، ھەرىەكەیان بەجۆرە كارى ئەیانەو ئىسلام سەربخەن بەگوێرەى بىرى خۆیان، لەگەل ئەو ەیشدا ھەموویان نیازیان پاكەو راستى پەرسن ئەو جۆرە كارو ناكۆكىە دژى فەرمانبەدارى خواو پیغەمەرى خوانین، نابنە ھۆى قەدەغە كردیان و پىك نەھاتنیان لەسەر جەنگى بى باو ەران، بگرە زۆرجاران ئەبىتە ھۆى دەر كەوتنى راستى كەبەرزىتەو ە ئالای ئایىنى ئىسلام، ئەو جۆرەیشیان زۆرەو نایەنە ژمارە.

دواى فەرمان ئەدا بەخۆراگرتن و وەستان لەجەنگدا، فەرمان ئەدا بەنیازی پاك و پىك ھاتن لەگەل یەكترى، قەدەغەیش ئەكالىمان ئەم سى شتەى خوارەو ە: سەركىشى و یاخى بون، خۆنىشاندان و نومایش بەدانىشتوان. رینگە گرتن لەئایىنى خواو ئەفەرموى:

تەفسىرى زمانكۆبى

﴿ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِثَاءَ النَّاسِ ﴾ ووه ئیوهی باوه پردار له گوناوه کردندا مه بن وهك نه و كه سانهی نه وتۆ دهر چوون له جیگهی خۆیان كه مه كه به بۆ پاراستنی کاروانه كه یان به فیزه وه به یاخی بوون له چا كه ی خواو، به خۆپیشاندان و نمایشه وه بۆ ناده میزاد، زانیشیان کاروانه كه رزگاری بووه كه چی نه گه رانه وه بۆ مه كه ووتیان: ناگه رپینه وه هه تا نه چینه به درو له وئ مهی نه خۆینه وه. نه وه بوو چون و توشی كوشتن و دیل کردن بوون له نیو عهره به كاناد نابرویان چو.

﴿ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴾ وه نه و بی باوه رانه رپگه یان له ناده میزاد نه گرت بۆ په رستنی خواو رپگه ی نایینی خوا و چون بۆ لای خانه ی خوا، خوا نه زانی به شتی نه وان نه یکه ن و سزایان نه دا له سه ر نه وشته ی نه یکه ن، هیه شتی له خوا په نهان نی به .

﴿ وَإِذْ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ ﴾ وه تو بیری نه و کاته بکه ره وه که شهیتان کاره کانی بی باوه رانی بۆ رازاند بونه وه بۆ نه وه ی جهنگ بکه ن و دوژمنایه تی تو بکه ن، وه شهیتان خسته دلیان ووتی: هیه که سی نه زالبی به سه ر ئیوه دا نه مرۆ له ناده میزاد، چونکه ئیوه ژماره تان زۆره و چه کی زۆرتان هیده .

﴿ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ ﴾ وه به راستی من یاریده ی ئیوه و فریارستم، خراپه و نازارتان لی لانه دهم .

﴿ فَلَمَّا تَرَأَتِ الْفِتْنَانَ نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ ﴾ دوا یی کاتی هه ردوو تاقمه که گه یشتن به دهك و چاویان به دهك کهوت شهیتان گه راپه وه به توندی وپاشه و پاش چوبه دواوه، چونکه له شکری خوا ی بین ی له فریشته کان که جهنگ نه که ن له گه ل موسلماناندا، ته له که و فیله که ی پوچ بو به وه، کاتی بی باوه ران شهیتانیان بین ی هه لهات و تیان: بۆ رانه که ی خو تو یاریده ری ئیمه برویت؟.

﴿ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ ﴾ وه شهیتان ووتی له وه لامیان: به راستی من بیزارم له ئیوه له جهنگی ئیوه و په شیمانم له ووتاری خو و توانای یاریده ی ئیوه نه .

به راستی من شتی نه ینیم ئیوه نه و شته نابین، نه وشته بریتبون له فریشته کان .

ته فسیری زمانکوی

﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بەرپاستی من لەخوا ئەترسم لەم کاتەدا توشتی خراپەیدەکم بکا بەدەستی فریشتەکان، یالەناوم بیا، یافەرمان بدا بەجبرەئیل یم گریو بەئێوەم بناسیڤی و، خوا سزای زۆرسەختە بۆ ئەو کەسانە لەخوا ناترسن و یاخی ئەبن لەخوا.

زانایان فەرموویانە: هۆی هاتنە خوارەوێ ئەو ئەبەتە سەرەو بەم جوۆرێ خوارەوێه:

کاتی قورەیشیەکان پێک هاتن لەسەر رۆیشتن بۆ یاریدە ی ئەو کاروانە رزگاری بکەن، لەوکاتەدا لەئێو ئەواندا و لەئێو هۆزی کەنانەدا دوستایەتی توندیان هەبوو، شەیتان بەهەلی زانی خۆی بردە وێنەی سوراقە کۆری مالیکی کەنانەییەو، شەیتان گفتو گۆرپاواردنی لەگەڵ بت پەرستان کرد، کاتی فریشتەکانی بینی هەلھات و رای کرد لەکاتیکا دەستی لەئێو دەستی حاریسی کۆری هیشامدا بو، حاریس ووتی: بۆچ بەجیمان ئەهێلی لەم کاتەدا، شەیتان ووتی: ئەوشتە من ئەیبینم ئێو نابینن، کاتی بەشکاوی گەراندەو بۆ مەکە ووتیان: سوراقە بو بەهۆی شکاندانی تاقمی ئێمە و هورەت بردین، ئەو روداوێ کە گەشت بە سوراقە ووتی سۆیندم بەخوا: هەستەم نەکردو بەچونی قورەیشیەکان هەتا هەوالی شکاوی و لاوازی ئەوانم پێگەیشتو، کاتی کەموسڵمان بوون زانیان شەیتان بوە خۆی بردووە وێنەی سوراقەو.

ئەو ئەبەتە بەزەقی ئەفەرمو: لەوکاتە دا شتی هەبوە کەقورەیشیەکانی هان ئەدا بۆ جەنگ کردن لەگەڵ پێغمەر ﴿ﷺ﴾ لەبەدردا کەگرتبویە ئەستۆی خۆی سەرکەوتنی ئەوان، شەیتان کاتی بۆی دەرکەوت پاشەرۆژیان خراپەو بەرەونەمانە خۆی لی بێزارکردن، پیویستە ئێمە پروامان بەهەمو شتی بێی خوا بەسروش ببیری، ئەقلیش پالی پیوەنانی و بەلایەو قەدەغەنیە شتی هەبی و زوربە کەس نەبی و دوودلی و گومان و پوچی بخاتە دلەو، سەرلەئادەمیزاد بشیوتی. خوای مەزن فەرمانی داو بەپێغمەر ﴿ﷺ﴾ پەنابگری لەخراپەو دودلی خستنی شەیتان بۆ ئێو دلی ئادەمیزاد و لەخراپەو دوو دلی خستنی ئادەمیزادیش بۆ ئێو دلایان.

تەفسیری زمانکۆیی

له و کاته دا شه یان رازاندویه وه بۆ بی باوه ران کرده وه کتانیان له دوژمنایه تی
فروستاده ی خوا و بهرده وامی له سه ر جهنگ کردنی موسلمانان، تا قمی تره به یون
دوور و یون و دل نه خوش که تانه و نوانجیان نه گرتنه موسلمانان، وهك خوا نه فهرموی:
﴿ اِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَّرَضٌ ﴾ تۆ بیری نه و کاته بکه ره وه
دوور و ه کانی دانیشتری مه دینه و که سانیکی نه و تۆ نه خوشی و بی باوه ری له دلیانیاه وه
نه لین:

﴿ غَرَّ هَؤُلَاءِ دِينُهُمْ ﴾ نه وانه ی تا قمی مه حمه د نایه که یان فریوی دا و ن و خه له تا و ن
به جو ری که نه چنه ده ره و به ژماره ی (۳۱۳) که س به و که میه نه یانه وی زال بن به سه ر
هزار که سی ناماده کرا و بۆ جهنگ به نیازی نه و ن خویان بده ن به کوش ت بۆ پاداشتی
پاشه پوژ یان نه و که سانه زۆر سه ر گهردان یون کاتی چاویان که و ت به موسلمانان به و
ژماره که مه وه نه چن بۆ جهنگی ژماره یه کی زۆر له بت په رستان .

﴿ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وه هه ر که سی بروای ته وای له سه ر خوا
بی و پشت بهستی بۆ کار ی له سه ر خوا، دوا یی خوا به راستی زۆر گه و ره یه و به ده سه لاته،
نه و که سه ی پشت به خوا بهستی سه ری نه خا، هه مو شتی له جیگه ی شیاوی خویا دانه نی
ویاری ده ی نه و که سه نه دا. به لام به لای بی باوه رانه وه و به لای دوور و ه دل نه خوشه کان،
بروا به خوا و پشت به ستن به خوا و پاداش ت و به هه شت به لایانه وه گفتوگۆ ی بی مانا و بی
سو و د ن، چونکه به گو ی ره ی بیری نه و ان هه مو و شتی له نایین و له جهنگ و شتی تر هه ر بۆ
بازرگانی و پول پهیدا کردنه.

له ژیر رووناکی مانای نه و نایه ته پیروژه دا نه م راستیانه ی خواره وه باس نه که یین له ژیر
درو شتی نایا کورد و پیشمه رگه خرا به کار و کاول که رن ؟

نالهم روژه دا که هیزی تا و نبار و دوژمنانی کورد و پیشمه رگه پیلان نه گیرن بۆ نه مانی
ناوی کورد، نه یانه وی دانیش توانی کورد له نیشتمانی خویان و خانه ی خویان ده ر بکه ن به
منال و پیرو ژنه وه به روتی فره یان نه دهنه ده شتی چۆل .

ته فسیری زمان کۆبی

ئالهم کاته‌دا که پیشمه‌رگه‌کانی کورد جی‌گه‌ی دوژمن له‌ق و لۆق ئه‌که‌ن و خوشی و خه‌ویان لی تیک ئه‌ده‌ن، روی ئاواتی سه‌ربه‌ستی هه‌مو کورد ده‌رئه‌خه‌ن، ئه‌بانه‌وی هه‌موو کوردیکی دلسۆز له‌خاکی داگیر کراوی خۆیا‌نا ئازادبن، به‌داخه‌وه‌ پیاوانی به‌ناو ئایینی ناوخۆیی و ده‌ره‌کی فرمیسک بۆ تاوانباران ئه‌پرێژن .

ئالهم کاته‌دا که شاری هه‌له‌بجیه‌ی شه‌هید کیمیاباران ئه‌کرێ له‌لایه‌ن دوژمنانی ئایینی پی‌رۆزی ئیسلام و مروّ‌فایه‌تی، پیاوانی به‌ناو ئاین په‌رست له‌ بۆلندو گودا هه‌وار ئه‌که‌ن و ئه‌لێن: پیش مه‌رگه‌ هۆی ئه‌و کیمیاباران، چونکه‌ داوای مافی کورد ئه‌که‌ن پیش ئه‌و پیاوه‌ ئایینه‌ی فرۆکه‌ به‌سه‌ر شاری هه‌له‌بجیه‌ی شه‌هیدان ئه‌سوپایه‌وه‌و ئه‌یووت کاربه‌ده‌ستانی عێراق مافی خۆیا‌نه‌ هه‌موو خراپه‌یه‌ بکه‌ن له‌گه‌ڵ کورداندا و پیشمه‌رگه‌ خراپه‌کارن .

ئیمه‌ پرسیب‌ار ئه‌که‌ین له‌و که‌سانه‌ پیش مه‌رگه‌ به‌کا‌ول کار دانه‌ن بۆ بیر له‌ کۆبونه‌وه‌ی سه‌ردانی سی وولات ناکه‌نه‌وه‌ له‌جه‌زائر بریاری نه‌مانی کوردیان ده‌رکرد و شۆرو شه‌ر واکه‌ کپ کرایه‌وه‌؟ بۆ بیر له‌روخانی پێنج هه‌زار گوند و زینده‌ به‌چال کردنی (١٨٠) هه‌زار که‌سی کوردان به‌ناوی ئه‌نف‌تاله‌وه‌ ناکه‌نه‌وه‌، بۆ بیر له‌وه‌ ناکه‌نه‌وه‌ کار به‌ده‌ستانی دراوسی ئه‌لێن کورد به‌ر نیه‌و نیشتمانی نیه‌ و نابێ به‌زمانی خۆیا‌ن بدوین، ئه‌ی بۆ بیر له‌فه‌رموده‌ی پێغه‌مه‌ر ناکه‌نه‌وه‌ (مَنْ مَاتَ دُونَ عِقَالٍ مِنْ مَالِهِ مَاتَ شَهِيداً) . بۆ ئه‌بێ به‌رگری له‌ناموس و دارایی و نیشتمان خراپ بێ و فتوای کوشتمان بدری ؟

به‌یاریده‌ی خواو هێزی پیشمه‌رگه‌و گه‌لی دلسۆز له‌پا‌ه‌پ‌رینی سالی (١٩٩١) که‌مێ هه‌ناسه‌ی خۆشیماندا . به‌لام به‌داخه‌وه‌ پیشمه‌رگه‌ و شه‌هیدانمان بێ خواهنن، دوژمن کراون به‌کار به‌ده‌ست بۆیا‌ن . به‌لام په‌نا به‌خوا پاشه‌پۆژمان به‌ره‌و ئازادی و سه‌ربه‌ستی نه‌روا، پشت به‌خوا ئه‌به‌ستین، خوا ئه‌فه‌رموی: ﴿وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ غَزِيرٌ حَلِيمٌ﴾ وه‌ك له‌مه‌وه‌ به‌ر باس‌مان کرد .

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ

وَجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَلِكَ
بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنْتَ اللَّهُ لَيْسَ بِظَلَمٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾
كَذَّابٍ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٥٢﴾
ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِعَمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا
مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَذَّابٍ ءَالِ
فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ
بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَاهُ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَكُلُّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴿٥٤﴾

﴿ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ ﴾ و نه گهر تۆ نه بىنى كاتى فرشته كان
گيانى كه سانيكى نه وتو و نه گرن له كاتى مردنيانا به راستى تۆ فه رمانىكى گران و
گه وره و سزايى گه وره و ناهه موار نه بىنى توشيان نه بى له و كاته دا .

﴿ يَضْرِبُونَ وَجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴾ فرشته كان نه دهن له و رومه تيان
و ته نيشتيان و پشتيان به شيشى ناسنى ناگرين ، نه و ليدانه هيمايه له و سزايه توشى بى
باوه ران نه بى له كاتى مردنيانا ، دروستيشه نه وليدانه هه ربه و جوره بى و له رومه ت و
پشتيان بدرى ، نيتز بانه يش بينرى به هه ر جورى بى بى باوه ران له كاتى مردنو پيش مردن
سزايان نه درى به هه ر سشيويهك بى و ، نه بيژرى به وبى باوه رانه : نيوه بچيژن سزاي زور
سو تينه رو نازارده ر كه پيشه كيه بو چونى نيو دوزه خ و سزاي گرانتر . نه و نايه ته هه چه نده

ته فسرى زمانكوبى

بەر و ئەلەت پرووی بێ کراوە بۆلای پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ بەلام مەبەستە که بۆ هەموو کەسێکە ئەو شتە بێنی، چونکە ئەو باسە بۆ نامۆگاری کردن و تەمیی وەرگرتنە، مەبەستیش لەبێ باوەرێان لە و نایەتەدا هەموو بێ باوەرێانە لەسەر زەویدا، هەندێ زانیان ئەلین: مەبەست بەت پەرستانی بێ باوەرێانی قورەیشیە کانه. بەتایبەتی ئەوانەیان جەنگیان کرد لە گەڵ پیغمەمەر ﴿ﷺ﴾ لە بەدردا، چونکە باسە که هیشتا باسی روداوی بەدرە .

﴿ذَلِكَ بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ ئەو لێدان و سزایە بەهۆی شتێکە کردو تانە لەبێ باوەری و پیشی خۆتانان خستو، ووشە دەست هێمایە لەتواناو، بەراستی خوا ستم ناکا لەبەندەیی خۆی لەسزادانیانو بێ تاوان سزا نادری، زۆر رۆنەپرسیار لەخوا ناکری و هەموو شتێکی دادپەر وەرێه. لەپاشا خواي مەزن پرووی ئە کاتەو کە بەسەر هاتی ئەو بێ باوەرێانە وێنە بەسەر هاتی کەسانیکی ئەوتۆن پیش ئەوان کەوتوونو ئەفەرموی:

﴿كَذَّابٍ آلٍ فِرْعَوْنٍ﴾ ئەو خو و رەوشەیی بێ باوەرێانی قورەیش لەبێ باوەری و دوژمنایەتی پیغمەمەر وێنەیی خو رەوشی تاقم و پیاو ماقولە کانی فیرعەونە لەبێ باوەری و دوژمنایەتی موسا .

﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ وەبەوێنەیی خو و رەوشی کەسانیکی ئەوتۆن پیش بێ باوەرێانی قورەیشی بێ باوەرێان بە نایەتەر و نە کانی خوا نە هێنا کە بە لگەبوون لەسەر یە کیتی خوا و لەسەر پیغمەمەرایی و کارەپەك خەرەکانیان، وێنە گەلی نوح و لوت و عاد و سەمود .

﴿فَأَخَذَ اللَّهُ بَذُنُوبِهِمْ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ دوا بێ خوا ئەو کەسانەیی گرت و سزای دان بەهۆی گوناھەکانیانەو کەبێ باوەری و بەدر و خستەو هە پیغمەمەرەکانیان، قورەیشیەکانیش سزایان درا بە کوشن و دیل کردن. سزای گەلانی تریش سزایان باسی ئە کری لەجێگەیی خۆیان . بەراستی خوا زۆر بەهێزە سزای زۆر سەختە بۆ بێ باوەرێان ، هیچ شتی رێگە لەتواناو سزای خوا ناکری .

﴿ ذلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُفِرًّا نِعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَى قَوْمٍ ﴾ ئەو گرتن و سزادان و تۆلە لى سەندنەو لەو گەلانەى رابورد بەهۆى ئەو وەهەىە خوا چاکەى بەخشىبى و رژاندىبىتى بەسەر تاقمىکا نای گۆرپى و لەوانى ناسىنئەو، ئەو چاکەىش برىتى بوو لەناردنى پىغەمەر بۆ لایان و بلاو کردنەو و ئاسايش و هەرزانى لەنئویانا .

﴿ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ﴾ هەتا ئەو گەلەنە گۆرپ شتى بەخۆیانەو وەهەىە لەچاکەو نەرپۆن بۆ خراپە و لەخراپەىە کى خراپ نەرپۆن بۆ لای خراپتر و بى سوپاسى خوا بکەن، وینەى قورەیشەکان باوەرپان نەهیناو گۆرپیان بەبى باوەرپى، خزمایەتپان گۆرپى بەدوژمنایەتى پىغەمەر ﴿ ﷺ ﴾ بەخوین رشتن و گالته بپى کردن بەئایەتەکانى خوا، هەرزانى و رپۆزى فروانپان گۆرپى بەگرانى و لا بردنى دارابى .

پرسىار / بەو جۆرەى دەرکەوت لەو ئایەتەو : هەر گەلى بەردەوامبى لەسەر فەرمانبەردارى خوا، ئەو رپۆزى و چاکەو بەخششە پى داون نای گۆرپى و لەوانى ناسىنئەو . بەلام هەرکاتى بى فەرمانى خوا بکەن خوا لەوانى وەردەگرئەو، لەگەل ئەویشدا ئەبىرى گوناھباران هەتا بى فەرمانى زۆربکەن سامانیان زۆرتەرئەبى یالەسەریان هەلناگیرى و لەوانى تىک نادا ؟ .

وەلام / بەراستى ئەو ئایەتە باسى گوناھ کردن و بى باوەرپى نەکردو ، هەر ئەو نەندەى فەرمو : خوا ئەو چاکەىە ناگۆرپى لەسەر هیچ کەسى هەتا خۆى نەى گۆرپى ئەو شتەى بەخۆیانەو وەهەىە، خوا رپونى نەکردو ئەو چۆنەتى ئەو گۆرپانە، بەگۆرپەى ئەو وەهەىە کە گەلانى پىغەمەرانى پىشو سزایان دراو ئەگەر بەووردى بۆى داچین بۆمان دەرئەکەوى مەبەست لەناوەرپۆکى ئەو ئایەتە ئەمەىە : خواى مەزن هیچ گەلى لەناو نابا لەجیهاندا هەتا پىغەمەریان بۆ نەنیرى و داوايان لى بکا بۆ لای ئایىنى خوا دەم بە دەم و رپو بەر بۆ باوەرپەتپان، دواى ئەو گەلە رپو لەو پىغەمەرە وەرگىرپ لەداواى ئەو، وینەى بانگ کردنى گەلى قورەیش و گەلى فیرعەون و گەلانى پىش ئەوان، ئەگەر خوا پىغەمەرى بۆ نەناردناىە سزاکەيانى دوورئەخست هەتا رپۆزى پرسىار و پاداشت، خوا لەهەموو کەس زاناترە .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴾ وهئه و سزا و گرتن و توله سه ندننه ش بههوی نه وه وه بو که به راستی خوا نه بیسی گفتوگوی نارپکی نه و بی باوه رانه که پیغمه ر به درو نه خه نه وه، نه زانی بیرو باوه ریان چونه، سزای پاداشتی هه مو که س نه داته وه به گویه ی کرده وه ی خو یان و نیازی خو یان .

﴿ كَذَّابِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ ﴾ نه و بی باوه رانه ی نه و تو کوزراون له روژی به دردا چاکه ی خو یان گوری به وینه ی ره وشت و کرده وه ی تاقمی فیرعه ون و که سانیک ی نه و تو ی پیش نه وان باوه ریان به نایه ته کانی پهروه ردگاری خو یان نه هیناو به درو یان خسته وه .

دوو بات کردنه وه ی نه و رسته یه نه مه یه: ناوه روکی نایه تی یه که م به نایه تی دو وه م به هیزتر بکاو مه به ستیش نه وه یه نایه تی یه که م پرونی بکاته وه نه و بی باوه رانه شایسته ی سزای پاشه روژن. مه به ستیش له نایه تی دوهم نه مه یه شایسته ی سزای جیهان، نه وه یه خوا نه فهرموی:

﴿ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ ﴾ دووایی نیمه له ناومان بردن بههوی گونا هه کانیانه وه. به تابه تی بههوی به درو خسته وه ی پیغمه ره کانیانه وه. هه ندیکیان بههوی بومه له رزه وه، هه ندیکیان بههوی روچونی زهوی له ژیریانه وه، هه ندی تریان بههوی رژاندنی به رد به سه ریان له ناسمانه وه، هه ندیکیان به بای ناهه موار، هه ندی تریان کردنیان به مه یون، قوره یشیه کان به شمشیر و به تیرو که وان .

﴿ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ ﴾ وه نیمه خنکاندمان گه لی فیرعه ون به ناوی ده ریای سوور، وینه ی نه و رستانه ی له نایه تی (۱۱) ی سوره تی نالی عیمراندا جاری تر رویشته وه .

﴿ وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ ﴾ هه موتاقمی له و گه لانه سته مکاربون. یانی هه مو یه کی له گه لی فیرعه ون که خنکان و تاقمه کانی قوره یش که کوزران سته میان له خو یان و له دانیشته وان کرد که باوه ریان نه هینابه پیغمه ره کانیان و ریگه یان له دانیشته وان نه گرت له خوا په رستن و له خانه ی خوا .

له پاشا خوی مه زن باسی بی باوهران به خرابه نه کاو نه کاو نه فدرموی :

إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾
 الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ
 وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَإِمَّا تَثَقَفَنَّاهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِدْ بِهِمْ
 مَنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَدْكُرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِنَ
 قَوْمٍ خِيَانَةٍ فَانْذِرْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ
 ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾
 ﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا إِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾
 وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ
 تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخِرِينَ مِنْ دُونِهِمْ
 لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ
 اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِنْ جَنَحُوا
 لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦١﴾
 وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي آتَاكَ

بَنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٣﴾ وَأَلْفَ بَيْتٍ قُلُوبِهِمْ لَوْ أَنْفَقْتَ
مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بَيْتَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ
اللَّهَ أَلْفَ بَيْنِهِمْ إِنَّهُ غَزِيرٌ حَكِيمٌ ﴿٦٤﴾

نهو نایه تی سهر وه باسی چهند ده سترو فهرمانی نه کاله باره ی رون کردنه وه ی
ناشتی و جهنگ که نه مانه ن :

۱- ﴿ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ به راستی خراپترین بونه وه ری پروا و
خوی بکیشی به زه ویدا له لای خوا که سانیکی نه وتون باوه رپان نه هیتاوه ، بی باوه ری
جینگه ی خوی گرتوه له دلیانا ، وینه ی نه بو جه هل و نه زو وعه ته به و هاوړیکانیان
له قوره شیه کان ، که عی کوری نه شره ف و حوبه یی و هاوړیکانیان له جوله که کان .
﴿ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴾ دواپی نه و که سانه باوه رناهین به موحه مه د و چاوه پروان ناکری
باوه ربهین .

﴿ الَّذِينَ عَاهَدَتْ مِنْهُمْ ﴾ که سانیکی نه وتون تو په یمانی ناشته وایت له گهل هندیکیانان
به ستهو ، وینه ی سهر و که کانی قوره ش و سهر و که کانی جوله که کانی به نو قوره یزه
که پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ په یمانی لی وهر گرتن ناپاکی نه که ن و به بی ناشوب له شوینی خویانا
دانشن و هه وال دهر نه بن بولای یه کتری .

﴿ ثُمَّ يَنْقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِي كُلِّ مَرَّةٍ وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴾ له پاشا نه و که سانه په یمانه که ی
خویان له هه مو جاریکا نه شکین . به گویره ی ناوه ر وک و بر گه ی په یمانه که هه لئه سان ،
نه وان خویان نا پاریزن له خوا و له شکانادنی په یمان .

۲- ﴿ فَأَمَّا تَتَّقْنَهُمْ فِي الْحَرْبِ ﴾ دواپی نه گهر تو زالبوی به سهر یانان له کاتی جهنگ
کردنداو نه وانت گرت به دیلی و سهر که وتی به سهر یانا .

ته فسیری زمانا کوی

﴿ فَشَرَّ رِبِّهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ ﴾ دوایی تو ئه و بی باوه رانه ت گرت به جوړی نازاریان بده و پدرت و بلاویان بکه به کوشتن و سزادانیان به هوئی نه وانه وه پرزو بلاو بن که سانی له دوای نه وانه وه دین نه توانن پیمان بشکینن و دوزمنایه تی ت بکه ن و خراپه بکه ن ، بو ئه وه ی نه و که سانه ی پاش نه وان ته می خوارین .

۳- ﴿وَأَمَّا تَخَافَنَّ مِنْ قَوْمٍ خِيَانَةً فَأَنْبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ﴾ وه نه گدر تو ترسایت له تاقمی پیمانت لی وهر گرتون ناپاکی و پیمانه که یان شکاند، دوایی تویش فری بده بولای نه وان پیمانه که یان له سهر دادپه روه ری و یه کسان ی له ههر دولا تانه وه و بدر له جهنگ کردن ناگاداریان بکه ن به شکاندنی پیمانه که یان . تو پیش دهستی مه که له جهنگ کردندا، بویه پیوسته ناگاداریان بکه ی چونکه :

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾ به راستی خوا ناپاکی خوش ناوی و له هه ر لایه که وه بی به ی ناگاداری دوزمنه کانیان پیمانیان یه کسهر په لاماریان بدری، ونه ی به نو قوره یزه و جگه ی نه وانه یش .

به مانای ووشه ی نیسلام پیوستی کردوه پیمان جی به جی بکری له گهل نه و که سانه ی پیمانیان له گهل به ستر وه . به لام نه و که سانه پیمان نه کهن به دهست که لا بو نه وه ی ناپاکی و ژیر به ژیری پیوه بکه ن و به پنهانی دانیشتون نازار بدهن و بیان کوژن و تالانیان بکه ن، له و کاته دا فرماندراوه به شکاندنی نه و پیمانه ، له م سهر ده مه ی نیمه دا کوردان زورشتی وایان له گهل دا کراوه .

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا أَنْهُمْ لَا يَغْزُونَ﴾ وه گومان نه بدهن به که سانیکی نه و تو باوه رپیان نه هی ناوه رزگاریان بووه له کوشتن و به دلیل گرتن له رژی به دردا به راستی نه وان به و رزگار بونه یان په کی خوا ناخن توله یان لی نه کاته وه، که س له دهستی من رزگاری نابی، نیز یاله جیهاندا سزایان نه ده م به کوشتن یاله پاشه رژی سزایان نه ده م به سزای گه وره تر، خوا به و رسته یه دل خوشی پیغه مهر نه داته وه .

له پاش نه وه ی نایه ته کانی پیشو و باسی جی به جی کردنی پیمانی له گهل یه کتری کرد، فرمانیشی دا بو دیاری کردنی هه لو یست له گهل یه کتری له کاتی شکاندنی په یماندا، فرمانه دا به موسلمانان و نه فرموی :

٤- ﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَبْلِ﴾ و ٥- ﴿وَهُتَّوْهُى مُوسَلَّمَانِ﴾
 ناماده بکنه بوجدهنگی بی باوه ران شتی توانای نهو شته تان هه بی له هیز به چهک و به تفاق و
 که ره سه ی چهک له یرم و شمشیر و له چاره وی که به ستر اونه ته وه بوجدهنگ، خوی مه زن
 نه و کاته باسی چاره وی کردوه، چونکه گه وره ترین هیز بووه بوجدهنگ کردن
 له و سه رده مه دا، پیغه مهر ﴿﴾ له کاتی خویندنه وهی نه و ئایه ته سی جار ئه یفه رمو
 ناگادار بن: هیز بریتیه له فری دانی تیر. نهو ووشه یه ی دوویات نه کرده وه سی جار .

بۆ زانين: خۋاي مەزن لە ونايەتەدا فەرموي: ئېۋە ئامادەبکەن شتێ خۆتانی یی بەهیز
بکەن لەجەنگدا، ئەوشتەي دیاری نەکردوو، میژوو دەري خستوه راستی ئەو فەرمودەيه
بەرلە (١٤٢١) ساڵ لە کاتیک نەفرۆکە نە بونبای زەرە و ساروخ نەبو، زانایانی بلیمەت
لەهەموو سەردەمیک زانستی خۆیانیان بە کارهێناوه بۆ بەهیزکردن و گەشەپێدانی
کەرەسەي هیز لەتیرەو بۆ فیشەك و تفەنگ، لەوانەو بۆلای ساروخ و بۆنبای بچوک،
بۆلای بۆنبای زەرەو هیدروچینی و چەکی کیمیای، هەتادێ. ئەو بو موسلمانان
لەجەنگي خەبەر دا مەنجه نیقیان بە کارهێنا بۆ فرێدان، ئامادەبکەن شتێ خۆتانی
یی بەهیز بکەن بۆ ئەو:

﴿ تَرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ﴾ ۞ تَبَوَّءُوا لِنَفْسِهِمْ دَارًا مِمَّا يَبْنُونَ لِللَّهِ يَكُونُ لَكُمْ أَعْقَابًا فَأُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاغِبُونَ ۖ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ اللَّهِ أَكْثَرَ الْمَلَكِاتِ ۚ

بۇ ئاڭادارى: ئەبى بىزانى (ئىرھاب) واتە ترستاندن ئوقاندن دوو جۆرە: يەكەمیان
توقاندنى بى باوهران كە بە ئاشكرایى دوژمنى يىسلامن و فیل و پیرن ئە گېرن بە

تہ فسیری زمانہ کویتی

موسڵمانان ئەم جوړه‌یان شتیکی ره‌وايه و پتړیسته له به‌رگری کردن له ئاین و له نیشتمان، به‌و مهرجه‌ی سهر نه‌کیشی بۆلای کربوونی هیزی ئیسلام و نه‌توانری به‌رگری له خویان بکه‌ن، موسڵمانان خاوه‌نی چاکه نه‌بن هاوتای چه‌کی بی باوه‌ران بی. دووه‌هم نه‌گه‌ریی باوه‌ران جه‌نگیان به‌ریا نه‌کردو دوژمنایه‌تی ناشکریان نه‌ه‌کرد. له‌و کاته‌ تو‌قاندنیان قه‌ده‌غه نای پهلما‌ری خویان و دارایی و کۆشکیان بدری ئەم جوړه‌ کاره ئی‌سنا بیی ئەوترتیلو.

بۆ زانین: ئەو دوژمنانه‌ی خوی مه‌زن ئەیانزانی، هه‌مو ئەو که‌سانه‌ن ئاواته‌ خوا‌زن موسڵمانان توشی ترس و لاوازی ببن، خویانیان له‌موسڵمانان په‌نه‌ان داوه‌ هه‌تا ده‌سته‌لاتیان په‌ره‌ئه‌سیتی بۆ داگیر کردنی هه‌زاران ئەو جوړه‌ که‌سانه‌ له‌سه‌رده‌می پی‌عه‌مه‌روه هه‌تا ئەم سه‌رده‌مه‌ی ئیمه‌ کۆتاییان بی نه‌هاتوو، کۆتایشیان بی نایه‌ هه‌تا رۆژی دوا‌یی، بۆیه ئیویسته‌ له‌سه‌ر موسڵمانان و که‌لانی هه‌زار ئەو فه‌رموده‌ی خوا‌یه بگره‌ دل و کاری بی‌که‌ن و خویان پرچه‌ کبن.

دووباره ئیمه‌ی موسڵمان به‌تایبه‌تی، که‌لانی تری ئاشتیخوا‌ز پتړیسته‌ له‌سه‌ریان دوژمنانی خویان بناسن خویانیان بۆ ئاماده‌بکه‌ن به‌هه‌مو چه‌ک و تفاق‌ی هه‌تا کۆمه‌لی ئاده‌میزاد بیاریزن له‌گیچ داوی زیان، سه‌مه‌کارانی چاو‌چنۆک بترسی‌ن هه‌تا نه‌توانن گالته‌و پاری به‌ژیانی ئاده‌میزاد بکه‌ن، ئەوبیروباوه‌رو هی‌زه سوود به‌خشن، به‌لام پی‌ویستیان به‌ مرو‌فیکی خاوه‌ن دادپه‌روه‌ر هه‌یه، که‌سه‌ر شو‌رپکا بۆ فه‌رمان و یاسای خوا و بانگی هه‌مو ئاده‌میزاد بکا بۆ لای یاسای خوا، بۆ ئەوه‌ی هه‌موویان وه‌ک یه‌ک بژین به‌گو‌یره‌ی یاساو ده‌ستوری خوا و هی‌چ که‌سیان له‌و ده‌ستوره‌ لانه‌ده‌ن، نه‌گه‌ر که‌سی لا‌بدا به‌هیزو توانا بی‌گی‌رنه‌وه بۆ لای خوا په‌رستی، رۆژ‌نا‌واو رۆژ‌ه‌لات. به‌تایبه‌تی ئەمه‌ری‌کا‌و به‌ریتانیا و ئیتالیا و فه‌ره‌نسا و روسیا، هه‌رئه‌وانه‌بوون دوژمنی کوردان ئیمه‌ بی‌انناسین له‌م سه‌ۆرده‌مه‌ی ئیمه‌و بریتین له‌ رژی‌مه‌ بی باوه‌ره‌ گه‌وره‌کان که‌ عی‌راقیان چه‌ک‌دار کردو و کورده‌کانیان کیمیاباران کرد و خویانیان لی بی ده‌نگ کرد. به‌لام ئەو کاره خراپانه‌ کاربه‌ده‌سته‌کانیان نه‌یکه‌ن، ئەه‌گینا ژیره‌سه‌سته‌کانیان زۆر به‌یان چه‌وساوه‌ن بۆ

سه پاندنی نه وانه ی پیشو به لگه مان زوره. به لام نه مانه ی خواره وه تان بو نه نوسین کورد نه لی مشتی خه رواریکه :

۱- (نیکولاس سیکمان) له نامه ی خو یا (الاستراتيجية الامريكية في السياسة العالمية) نه لی: چاوپو شی کراوه بو نیمه ی نه مریکا زورو سهر کوت کردن به ههمو جو ره کانیه وه له وانه جهنگی کاولکهر هه تا ویستی خو مان به زور بسه پیتین به سهر که سانیک ی نه ووتوی بی هیزن و داگیران بکهین .

۲- (لیود بلتش) ی نه مریکی نه لی: پیویستی نه وه یه که گه وره یی بونی خو مان پهیدا بکهین به هیزو توانا به سهر بونه وهران به رامیاری و نابوری و کومه لایه تیه وه وه پیویسته نه وه یش بو کاتی نه بی و دیاری بکری، نه وانه به راستی پیویستیکی به رده وامه ناب ی که مته ر خه می تیدا بکری .

نه ی موسلمانان، نه ی گهلانی ناشتی خواز. نه ی ههمو دانیشتوانی روی زهوی نه ی کوردی چه وساو ه؟ نه و خو به گه وهر زانین و له خزیای بوونی دوژمنان و ده برپینی ده ست در یژی و سته مکاریه بو سهر بنده کانی خوا به تاییه تی هه و لدانی دوژمنانی کورد بو بنه بر کردیان، بو نه بی بیریان لی نه که نه وه و نه بی بزانشن هیچ شتی نیه ناوایان لی بکا جگه ی نه وه ی ترسیان له هیز ی نیه ده ستیان بشکی تی. نه وه یزه نه وان بتر سینی جگه له یاسای قورئان ده ست ناکه وی، هه تا ووشه ی خوا به رزو بلند نه بی ووشه ی پوچ وسته م به ره و خوار و نزم ناب ی.

۵- ﴿ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴾ وه هه رشتی نیوه ی موسلمان بیبه خشن دای بنین له هه رشتی بو ناماده کردنی هیرو چه ک و تفاق له ریگه ی ئایینی خوا دا بو په رستن و پیویستی جهنگ پاداشته که ی نه در یته وه به نیوه به بی که م و کوری و، نیوه سته متان لی ناکری به که مونه وه ی پاداشت و نه ییه خشن له ریگه ی خوا دا، نه م مه به سته له نایه تی (۱۹۶) ی سوره تی نه لبه قه رده دا و له نایه تی (۹۲) ی سوره تی نالی عیمراندا تیبه ریوه .

دوای ئه وهی خوا فره مانى دا به باوه رداران به ئاماده کردنى هیزو ئه وشتانهی دوزمنیان
بى بتز سینهی فره مانیشمان بى ته دا نه گهر له دواییدا دوزمن داوای ناشته وایيان کرد و
وه لایمان بده نه وه و نه فره موی :

٦- ﴿ وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ﴾ وه نه گهر بى باوه ران ئارهزو
ومه یلیان کرد بو لای ناشتی و دوستایه تی، دوایی تویش مه یلت هه بى بو لای ناشتی و
دوستایه تی و، تو پشت بیهسته به خواو کاری خوٲ بسپیره به خوا ده رباره ی ئه و په یمانه ی
ئه ی به ستی له گه ل بى باوه ران، بو ئه وه ی خوا یاریده ی تو بدا له هه مو کات و له هه مو
شوینیکا .

﴿ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ به راستی خوا هه ر ئه وه ئه بیسی گفتو گوی ئه وان، ئه زانی
به کردار و شاراهوی دلایان که دروو ته له که بازی له گه ل تو بکه ن، خوا ئاگاداری تو ته کا
له فیلی ئه وان .

بۆزانی: ئه و ئایه تانه ئه مانه ی خواره وه مان فیر نه کا، پیوسته له سه رمان فره مانسه رداریان
بن:

١- ناشتی و وازه ییان له جهنگ ئه مانه نه گرته وه : وه ستانی جهنگ له نیواندا .
وه رگرتنی سه رانه له بى باوه ران . چونه نیو ئایینی ئیسلام .

٢- پیوسته له سه ر موسلمانان ناشتی خواز بن له گه ل هه مو که سیکا و هه مو
هه ریمیکا ، ناشتی خواز و بى تازار بن له گه ل موسلماناندا و پیلانی ژیر به ژیر وازلی به یین .

٣- پیوسته ئیمه بزانی که مه به ست له ناشتی له و ئایه دا ناشتیه له گه ل دانیشتوانی
روی زه وی ئیر جهنگیان کردبى له گه ل موسلمانان یا بى لایه ن بن نه که له نیوان
دوولایه نی جهنگ که ر له گه ل یه کتری به ته نها . واته نه گهر یه کیکیان په لاماری شوینی
تری دا ئه وی تریان بى لایه نبی ، به و مه رجه ی په یمان له گه ل ئه وشوینه دا نه به سترایی بو
دوستایه تی ، یاموسلمان نه بن ، بو ئه وه نه بى ئه و ناشته واییه هه ریه که یان به ناره و په لاماری
کیشه وریکی هه ژار و بى ده سه لات بده ن و داگیری بکه ن و خوینیان بمژن ، وینه ی

ته فسیری زمناکویی

ئهو په یمان و ژبانه ناشتییه نیوان ئه مه ریکاو روسیا که مه به ستیان له و ناشتییه ئه وه یه ئه وان له نیو یه کزیدا ناشتبن. دوا یی ئه بیری ته له کهو فیل ئه سازین بو کیشوره بی لایه نه کان، به لیدانی سهر به ستی و پوتانه وهی دانیشتون له ناسیاو ئه فهریقا و ئه مه ریکا ی لاتینی، له بهر په ره پیدانی قازانجی هه ردوولایان ..

۴- ئه و ئایه ته فهرمان دانه به ناشتی ئه گهر داوای ناشتی کرا، ئایه تی (۳۵) ی سوره تی موحه مه د له مایا کهیدا ئه فهرموی: ئه ی باوه رداران: ئیوه سستی مه کهن و داوای ناشتی مه کهن له بی باوه ران. له کاتی که ئیوه بالاده ستبن و، خوا له گهل ئیوه دایه، رینگه ی یه کگرتی مانای ئه و دوو ئایه ته چییه؟ دژایه تی له نیوان فهرماندانی ئه و دوو ئایه ته دا نیه، ئایه تی سوره تی موحه مه د بو ئه وه یه مه به ستی موسلمانان به رزبکاته وه و گیانیان به هیزبکا، قه دهغه بکا لییان روخاندن و هه له اتن له بهر دوزمن، ئایه تی ئیره ئه فهرموی ئه گهر ئه وان داوای ناشتیان کرد وه لامیان بده نه وه .

۵- ﴿ وَ إِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُونَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ ﴾ وه نه گهر ئه و که سانه داوای ناشتی ئه کهن ئه بیان ویست که فیل له تر بکه ن و فریوت بده ن به هو ی ناشتییه وه خو یان ده رباز بکه ن، له په نه انیدا ناپاکی له ده رونیاندا بیت تر له وان مه ترسه، دوا یی به سه بو تو خوا له خراپه ی ئه وان ئه تانپارتری، به راستی له وه وه به ریش خوا یاریده ی تو ی داوه و سه ری خستن .

﴿ هُوَ الَّذِي أَيْدٍ تُبْصِرُهُ وَ يَأْمُرُ مَنِ ﴾ خوا که سیکی ئه و تو یه یاریده ی تو ی داوه به هو ی یارمه تی دانی خو ی و به هو ی باوه ردارانی خو یه وه به نه یی به نار دنی فریشته، به هو ی باوه ردارانه وه به ناشکرا به یاریده ران و کوچ که رانه وه .

پرسیار / له ئایه تی (۵۸) ئه م سوره ته دا خوا فهرمانی دا به پیغه مه ر ﴿ ﷺ ﴾ که په یمان کهانیان بشکیتی و فری بداته وه بو لایان ئه گهر ترسی ناپاکی وفیلی بو له وانه وه، له م ئایه ته دا ئه فهرموی به پیغه مه ر وه لامیان بداته وه ئه گهر داوای ناشته وایان کرد بابیشیان وه ی ناپاکی بکه ن مانای ئه و دوو ئایه ته چۆن جووت ئه بن ؟

ته فسیری زما کو یی

وه لآم / دژایه تی له نیو مانای نه و دوو نایه ته دا نه، چونکه خوا له نایه تی (۵۸) دا
 فهرمانی داوه به شکاندنی په یمان له گهل ناگدار کردنیان به شکاندنی نه و په یمانه له کاتیکا
 به راستی بزانی به ناپاکی و فیلیان به پرونی به هوئی نیشانه ی بیگومانه وه، له م نایه ته دا
 فهرمانی داوه به پیغه مهر ﴿ ۵۹ ﴾ به ناشته وایی له گهل ناله کاتیکا بزنی رونی نه بیته وه ناپاکی
 نه و که سانه، ئیتر له ژیره وه نه وان بیان هوئی ناپاکی بکن. که واته پیغه مهر ﴿ ۶۰ ﴾ پیوسته
 ته ماشای پروالته بکا له هم مو کاریکا، به وگویره له گهل ناله بجولیتنه وه، شاراوو نهیته
 دهرونیان دهرونیان هه والهی خوا به، پروالته په یوه ندی به ناده میزاده وه هیه له همو
 شیکا .

له پاشا خوای مه زن رونی نه کاته وه به چ شیویه خوا یاریده ی باوه دارانی داوه و
 نه فهرموئی:

﴿ وَالْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه خوا خوشه ویستی و دوستایه تی کوکرده وه له دلینا به هوئی
 ووشه ی نیسلامه وه . به تایه تی له نیوان دلی هوژی نه وس و خه زره ج که دوژمنایه تی
 له نیوانا بو ماوه و ۱۲۰ به رده و امبو به هوئی باوه رهینانیان به نیسلام وازیان لی هینا ، بون
 به دوستی گیانی به گیانی ، له گهل نه و همو ره گه زه رستی و لوت به رزی و دل ره قیه وه
 عه ره به کان هه یانبو .

نه و نایه ته بومان دهر نه خا که عه ره به کان به گشتی تورپی و خه شم و لوت به رزی و
 ره گه زه رستی و رق و دوژمنایه تیان بو جی مابو له باپیره کانیا نه وه، نه وشته تیکه لاوی دلین
 بوبو . جیگه ی خوینیان گرتبو له دهرونیان، نه وکرده وه خراپانه هیشتا به رده وامه له نیوانا
 له م سرده مه ی ئیمه دا، چونکه لایانداوه له ده ستوری قورنان : بو نمونه سوریا و عیراق و
 جگه ی نه وانیش . به تایه تی تورکیا و ئیران نه و شیوازه خراپه و ره گه زه رستی به رله نیسلام
 به رده وامه له نیوانا به جوژی نه یانه وئی ره گه زانی تر به بر بکن به تایه تی ره گه زی کوردان .
 به لآم له گهل نه و همو ره وشته نا په سه ندانه ته ماشا بکن چون کاتیک پیغه مهر ﴿ ۶۱ ﴾
 هات عه ره به کانی گه راند به برای یه کتری، نه و کاره کاری په کنخه ره بو پیغه مهر ﴿ ۶۲ ﴾

ته فسیری زمنا کوئی

چونکه یه کگرتن بو دلیان کاریکی و ابو هر گیز بیری لی ننه کرایه وه له گه ل نه و ره و شته ناله بارانه دا بویه خوا فهرموی:

﴿ لَوْ اُنْفَقَتْ مَافِي الْاَرْضِ جَمِيعًا مَا اَلْفَتْ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ نه گهر تو خه رجت بکردایه بو چاک کردن و نه رمی دلیان نه و شته ی له زه ویدایه هه موی به دارایی و به ره مو پسته وه تو توانات نه بوو به کیتی و دوستایه تی و نه رمی بخه یته دلیانه وه .

﴿ وَلَكِنَّ اللَّهَ اَلَفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه به لام خوا نه رمی و دوستایه تی خسته نیو دلیان و دوستی و به کیتی نیوانیان گه شه ی سهند به جور ی بون به برای یه کتری، بگره زور تر له خو یان یار مه تی برای ئایینیان نه دا .

﴿ اِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ به راستی خوا زور گه وره و به ده سه لاته بو نه و که سانه فیل نه کهن له تو، هه موشی له جیگه ی شیای خویا دانه نی، یاریده ی تو و به و رداران نه دا .

له دوایدا خوی مه زن فهرمان نه دا به باوه رداران به جهنگ کردن له گه ل بی باوه ران و هانیان نه دا و نه فهرموی :

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ

اَللّٰهُ وَمَنْ اَتَبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِيْنَ ﴿٦٤﴾ يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ

اَلْمُؤْمِنِيْنَ عَلٰى الْقِتَالِ اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عَشْرُوْنَ صَابِرُوْنَ

يَغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ يَغْلِبُوْا اَلْفًا مِّنَ

اَلَّذِيْنَ كَفَرُوْا بِاَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٦٥﴾ اَلَّذِيْنَ خَفَفَ

اَللّٰهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنَّ فِيْكُمْ ضَعْفًا اِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّائَةٌ

صَابِرَةٌ يَغْلِبُوْا مِائَتَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُوْا اَلْفَيْنِ

بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴿٦٦﴾

﴿ يَأَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ زانايان به دوو جور ماناي ئه و
 ئايه تهيان كردوه :

۱- ئه ي پيغمهر: به سه بۆ تۆ خواو كه سى پهيروى توى كردوه له باوهرداران بۆ
 هه موكارو كردوه و به بۆ تۆ و ئه وان، جگه له خوا تۆ و پهيروانت كه سى تر تان ناوى .

۲- ئه ي پيغمهر به سه بۆ تۆ خواو باوهرداران به هوى پهيامى تۆوه، ئايه تى (۱۶۲) ي
 ئه م سوره ته به لگه ي ئاشكرايه له سه ر ماناي دوو هه م، به هه ر جورى بى مه به ست له ناردنه
 خواره وى ئه و ئايه ته ئه مه به : كه پيغمهر ﴿ ﴾ ئارام بگرى و بزاني كه جهنگ كردنى
 ئه و له گه ل بى باوهردان ئه و بى باوهريه خوا به وانى داوه .

﴿ يَأَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ ﴾ ئه ي پيغمهر: تۆ هانى باوهرداران به
 له سه ر جهنگ كردن له گه ل بى باوهردان، باوهرداران بخه جوئه و گه رميان بكه بۆ ئه و
 جهنگه له بۆ به رزبونه وى ئايين .

﴿ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ ﴾ ئه گه ر هه بى له ئيوه بيست كه سى
 ئارام گرو خوراگر ئه وان زال ئه بن له باوهرداران. به ختيارى به جهنگ ده ست ئه كه وى و
 به خوراگرتن و خو به كوشت دان .

﴿ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ يَغْلِبُوا مِائَةً أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴾ وه ئه گه ر
 بى له ئيوه سه د كه س زال ئه بن به سه ر هه زار كه سى له كه سانيكى ئه و تر باوهردان
 نه هيتاوه، ئه و زال بونه ي ئيوه به هوى ئه و وه به ئه وانه تاقميكن هيج شتى نازانن و سوود
 له هيج شتى وه رناگرن .

خوا به كه م جارى هاتنى ئيسلام پيويستى كردبوو له سه ر موسلمانان ههريه كه يان
 جهنگ بكه ن له گه ل (۱۰) كه س له بى باوهردان به و بۆنه وه موسلمانان ژماره يان كه مبو،
 بۆيه پيويستبو خويان راگرن له به رده م هيژى بى باوهرداندا، ئه وانيش هيتيان ئه دا به خويان
 بۆ ئه و مه به سه ته، كاتى ژماره ي موسلمانان زۆربوو، خواى مه زن ئه يزاني هه ندى
 له موسلمانان لاوازو هه ندېكيان پيرن ، بۆيه خوا سوكى رژاند به سه ريانا به مه پهره باني خوى
 وفه رموى :

﴿ اَلَا اِنَّ خَفَّ اللهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ اَنْ فِيْكُمْ ضَعْفًا ﴾ ئیستا ئهو فەرمانه گرانه له سهرتانه خوا سوکی کرد له سهر ئیوه که بی، یسته یه کیکتان جهنگ بکه له گهل دوو کس له بی باوه ران و خوراکر و هه لئه یه له بهرده میانا، خوا ئه زانی که به راستی له ئیوه دا هه یه لاوازی له شتان و گرانه له سهرتان جهنگ کردنی یه که کهستان له گهل (۱۰) که سدا، خوا ئه زانی به لاوازی موسلمانان له دواى ئه وانه وه دین. که واته خوا ئهو فەرمانه ی سوك کرد له سهر هه مو موسلمانان فەر موی:

﴿ فَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِّنْ صَابِرَةٍ يَغْلِبُوا مِثْلَيْنِ وَاِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ اَلْفٌ يَغْلِبُوا اَلْفَيْنِ بِاِذْنِ اللّٰهِ وَاللّٰهُ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴾ دواى ئه گهر هه بی له ئیوه سه د که سی خوراکر زال ئه بن به سهر دوو سه د که س له بی باوه ران. ئه گهر بی له ئیوه هه زار که س زال ئه بن به سهر دوو هه زار که س له بی باوه ران به ده ستوری خوا و فەرمانی خوا و، خوا له گهل ئهو که سانه یه ئارام گرن و خوراکر و یارمه تیان ئه دا، ئیتر چۆن سهرنا که ون ؟

له رۆژی به دردا موسلمانان (۷۰) که سیان له بی باوه ران به دیلگرتن و هینان، پیغمهر پرس و راویژی کرد له گهل هاوړیکانی له باره ی ئهو دیلانه وه، ئه بوبه کر ووتی: خزم و خیزانی خۆتن بیانیه له وه لئه یه به شیمان بینه وه، باخویان بکړنه وه و پاره یان ل وه بگره و موسلمانان بی به هیژ بکه، عومهر وتی: بده له گهر دنیان ئه وانه پی شه وای بی باوه ران خوا تو ساماندارمان ئه کاو پیو یست به کړینه وه ی ئه وانه نیه، هاوړیکانی تری پیغمهر ووتیان ئیمه خو کړینه وه ی ئه وغان ئه وى، دواى دبله کان خویانان کړیوه. خواى مه زن به ربه خنه وه که خو کړینه وه یان هه لئزارد روی کرده موسلمانان و فەر موی:

مَا كَانَتْ لِنَبِيِّ اَنْ يَكُوْنَ لَهُ اَسْرٰى حَتّٰى يَشْرِىْ فِي الْاَرْضِ تَرِيْدُوْنَ عَرْضَ الدُّنْيَا وَاللّٰهُ يُرِيْدُ الْاٰخِرَةَ وَاللّٰهُ عَزِيْزٌ حَكِيْمٌ ﴿ ١٧ ﴾ تَوْلَا كِتٰبٌ مِّنْ

اللَّهُ سَبَقَ لَمَسِّكُمْ فِي مَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا مِنَّمَا
 غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٦٩﴾
 يٰٓأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِّمَن فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَىٰ إِن يَعْلَمِ اللَّهُ
 فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِّمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ
 وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧٠﴾ وَإِن يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا
 اللَّهَ مِن قَبْلُ فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾

﴿ ما كانض لني ان يكون له اسرى حتى يشخن الارض ﴾ سزاوارو شايسته نيه بو
 هيچ پيغمه مري كه بوي هدي چندين ديل خوكرپنه وهيان هركاتي نهو پيغمه ميره به زوري
 زال نهبي به سهر بي باوه راناو زوريان لي نه كوژي له زه ويدا، بي باوه ري لاوازي بي به هوي
 نهو كوشته له نيو بي باوه راندا، شكزي نيسلام پهره بستي. كه واته نهبي بكوژين هه مو
 موسلمانان هير پيدا نه كهن ديل نه كرين .

﴿ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ نيوه كالا و خوارده ميني
 جيهاننان نهوي به وهر گرتي پاره له ديله كان و خواپاداشتي پاشه روژي نهوي كه به هه شته و
 برانه وي بو نيه، خوا تواناي زوره، دوستان خوي زال نه كا به سهر دوژمنانيدا، هه مو شتي
 له جيگهي شيوي خويا دانه ني، بويه فرمان نه دا به كوشتي بي باوه ران و قه ده غه نه كا
 وهر گرتي خوكرپنه وهيان هه تا موسلمانان شكو پيدا نه كهن و هيريان پته و نه بي .

بو زانين: ههركاتي موسلمانان له جهنگي بي باوه راندا ديليان گرت به فرمانداني نهو
 نايته بو موسلمانان هديه دووشت:

۱- نه گهر جهنگ پيدا بوو له نيو موسلمانان و بي باوه راندا له بهر نهوي نايين
 جيگهي خوي بگري له زه ويداو بهرله و هيش ته و او بي بو نايين هيرو زالبون به سهر بي

ته فسيري زمانكوي

باوه راندا ، له و کاته دا نه گهر موسلمانان زالبون به سهر بى باوه راندا پيوسته له سهر موسلمانان بيان کوژن و ديليان نه کهن، بو ته وهى ترس بکه وپته دليان و جارى تر نه توانن جهنگ بهرپا بکه نه گهل موسلمانان، وهك ثايه ته که فهرمانى داوه .

۲- له کاتيکا جهنگ ده ستى پى کرد له نيوان موسلمانان و بى باوه راندا پاش ته وهى ثاين هيز شکوى پهرى سهندبو، دواى ته و او بونى تواناى ثاين و موسلمانان ، به جوړى ته له کهى بى باوه ران کارى نه نه کرده سهر موسلمانان، له و کاته دا موسلمانان بويان هديه بى باوه ران بکوژن، بزيشيان هديه ديليان بکه نه، که ديليان کردن بويان هديه به پاره بهر لايان بکه نه، بزيشيان هديه به خوړاى بهريان بدهن، وهك خوا فهرمانى پيداوه له ثايه تى (۴) ى سوره تى موحه مده دا .

﴿لَوْلا كِتَابٌ مِّنَ اللَّهِ سَبَقُ﴾ و نه گهر فهرمانى له لايه ن خواوه دهر نه چو بايه له مه وپيش که خوا ياريدى ثاين و پيغمه مرى خوى ته ده دا به تاقميکى که مى ته و تو جهنگيان کرد له گهل پيغمه مړ و فهرمانى نه دا به سزای بى باوه ران به و ژماره زوره و به کوشتن و به ديل کردن به ده ستى باوه رانان ، نه گهر خوا به و جوړه فهرمانى نه دايه .

﴿لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ به راستى توشى نيوه نه بوو سزايکى زور گه و ره له سهر نه و شتهى نيوه و هرتان گرت که بى باوه رانى دوژمنانى خوانان به ديل گرتو به پاره بهر تانندان، چونکه خوا نه يو يست که نه و کوشتن و خوړماندو کردانه تان و کاره کانتان بو نيازى خوا بى نهك بو خوار دنى جيهان ، جوړى نه و سزايه خوا نه يزانى چيه وباسى نه کرد و وه .

پرسيار / کاتى که ديل کردن قه ده غه بوو، بهر له وهى خوا ثاينى خوى سهر بخا به سهر هم موو ثاينه کانا، پيغمه مړ چو ن فهرمانى دا به هاوړ پیکانى له پوړى به دردا بى باوه ران ديل بکه نه و خوړيان بکړ نه وه بهر له ته و او بون و چه سپاندنى ثاين ؟

وه لآم / به راستى پيغمه مړ ﴿ﷺ﴾ نه و قه ده غه گرتانهى گريته وه به تايه تى و بوى هديه نه و ديلانه بهر له بکاو پاره يشيان لى و هر بگرى، بو جگهى پيغمه مړ قه ده غه يه، کارى پيغمه مړ بى سودنيه، نه وه بوو زور له و ديلانه موسلمان بوون، نه وه له لايه که وه و له لايه تر وه

ته فسيرى زمنا کوبى

زۆربە ی ئەو دیلانە بەزۆرو بەتۆیزی هیترا بون بۆ جەنگ . کەواتە نە کوشتنی ئەو دیلانە و بەرە لا کردنی هەندیکیان سودی نایینی تێدا بوە .

ئینبۆل ئەسیر لەبەرگی دووی میژووە کە ی خویا ئەلی: پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ لەروژی بەدردا و فەرموی: من ئەزانم پیاوانی بەنوهاشم و جگە ی ئەوانیش بەزۆر دەرکراون و هیتراون بۆ جەنگ کردن ئێوە توشی یەکی لەوان بوون مەیان کوژن . لەناو ئەو گێراوانەدا سۆھەیلی کۆری عەمر بە دیلی گێرا، عومەری کۆری خەتاب ووتی: ئە ی نیراوی خودا لیم گەری بایکۆژم جاری تر لەدژی تۆ خۆی نەنویتی، پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموی: لەمەودوا پلە یە وەرئە گری تۆ سوپاسی ئەکە ی لەسەر ئە و پلە یە، هەروەها لەبەدردا ئەبۆل عاسی کۆری رەبیع میژدی زەینەبی کچی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ دیل کرابو زەینەب ملوانکە ی خۆی کە لەلای خەدیجە ی دایکیەو پێی درا بوو ناردی بۆ ئەو ی ئەو میژدی خۆی بکڕیتەو . پێغەمەر فەرموی: ئە گەر ئێوە ی باوەردار ئارەزوو ئەکەن بەرە لای بکەن، ئەوانیش میژدە کەیان بەرە لا کرد و ملوانکە کەیشیان دایەو بەزەینەب، دووایی میژدە کە ی موسلمان بوو .

﴿فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ دوایی ئێوە بخۆن هەندێ لەوشتە ی ئێو بەتالان گرتوتانە و دەستتان کەوتوو لەپارە ی خۆکڕینەو یان بەخواردنێکی رەوا و پاک بەی ترس و، ئێوە لەخوا بترسن و خۆیان بیاریژن لەبی فەرمانی خوا، بەراستی خوا لی خوشبونی زۆرە بۆ گوناھ ی ئێوە، میهرەبان و خواوەنی بەزەییە بۆ رەوا کردنی دەست کەوتی ئێوە لەبی باوەردان، بۆ جگە ی ئۆمەتی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ قەدەغەبوە .

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى﴾ ئە ی پێغەمەر: تۆ بلی بەو کەسانە لەژێر دەستی ئێودان لەدیله کان، ئەوانەیان موسلمانەتی خۆیانیان دەربری، خوا فەرمانی دا بەپێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەوان بلی .

﴿إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أَخَذَ مِنْكُمْ﴾ ئە گەر خوا بزانی لەدلی ئێوەدا چاکە یە هە یە لەباوەرھێتان و نیازی پاک بەپوختە ی، زۆر پونە خوا هەمووشتی

نه زانی بهر له پیدابونی نهو شته خوا نه به خشی به ئیوه چاکتر لهو شته وهر گراوه له ئیوه بو نه وهی خو تان بکړ نه وه له دلیلی .

﴿ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ وخوا خوش نه بی له ئیوه و خوا لی خوشبوونی زوره بو گونا هباران لهو که سانه تان نیاز تان پاکه و لهو که سانه تان باوه رتانه هی ناوه ، میهره بانه که یاریده ی ئیوه بدا بو ئیسلام بون تان و نیازی پاک تان .

﴿ وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ ﴾ وه نه گهر نهو دیلانه موسلمان نه بن بهر و آلت و ویستیان ناپاکی له گهل تر بکهن وله دلایان به په نهانی ، دوا یی نه وانه ناپاکیان کردوو له گهل خوا له مه ویش به شکاندنی پیمان و باوه رنه هی تان و جهنگ کردنیان .

﴿ فَأَمْكِنَ مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ دوا یی خوا تو و موسلمانان سه رنه خا به سه ر نه واندان و توانا به ئیوه نه دا ، نه گهر جاری تر بگه رینه وه بو لای ناپاکی له گهل خوا و له گهل تر ، جاری تر خوا توانا نه داته وه به ئیوه و سه ر شو ریان نه کهن ، به وینه ی جهنگی به در و ، خوا نه زانی به کارو کرده وه ی پاشه روژی بهنده کانی خو ی و چ شتی له دلایانیه له بی باوه ری و ناپاکی ، هه موشتی له جیگه ی شیای خو یا دانه نی ، پاداشتی هه مو که س نه داته وه به گویره ی کرداری خو یان له پاداشت و توله ، ئیر نه ی مو حه مه د: تو نابی بترسی له ناپاکی نهو که سانه به ره لآت کردون ، نه وه ی تو کردو ته بو سوودی ثابین کردو ته .
دوا یی خوا ی مه زن له کوتایی سوره ته که دا فه رمان نه دا که پیوسته موسلمانان و باوه رداران واز له دوستایه تی بی بو ه ران به ین و ، نه فه رموی :

إِنَّ الَّذِينَ
آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَّهَهُدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَالَّذِينَ عَاوُوا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَالَّذِينَ

ءَامَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَا لَكُم مِّن وَلِيَّتِهِم مِّن شَيْءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا
وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمْ النَّصْرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ وَالَّذِينَ
كَفَرُوا بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُن فِتْنَةٌ فِي
الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ ﴿٧٦﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَهَاجَرُوا
وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ ءَاوُوا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مِن
بَعْدِ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنكُمْ وَأُولَٰئِكَ الْأَرْحَامُ
بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧٨﴾

﴿ إِنِ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا ﴾ به راستی که سائیکی نهو تو باوهریان هیناوهو کوچیان
کردوه له نیشتمانی خوین له بهردو ستایه تی و خوشه ویستی خواو پیغمه در ﴿ ۷۵ ﴾ .
﴿ وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ وه کو ششیان کردوهو خوینیان
ماندوو کردوه له جهنگدا به دارایی خوین و به گیانی خوین، به دارایی خوین بو
ناماده کردنی چهك و تفاق بو جهنگ، به گیان و لهشی خوین چونه ته نیو گهرمه ی جهنگ
له ریگهی به رزی نایینی خواداو له بهر ره زامه ندی خوا .
پرسیار م واز انراوه کوچ کهران که چونه مه دینه جیگهیان کردنهوه ریژیان گرتن وهك
خوین به بهرگ و خوارده مه نی، که واته نه بی کوچ کهران داراییان له کوپوه هیناوه دای
بنین له ریگهی خوادا ؟

تهفسیری زمناکوی

وه لآم/ یه که عجار سامانداره کانی کۆچ که رانه مه که دارایی خۆیانان به هه ژاران
موسلمانان نه دا بهر له کۆچ کردیان، دووهم جاریش نیشتمان وجیگه و زهوی و زارو
دارایی خۆیانان به جی هیشت له بهر خوا، بت په رستان سامانه کانیان تالان کردن، چ شتی
به نرخه و گوره تره له وه مروف جیگه و زهوی و دارایی خۆی دهست لی هه لگری،
هه رشتی له ته مه نی خۆیان کۆیان کردبوه وه بۆ خۆیان و خیزانیان به جی بهیلن له بهر
به رزی نایینی خوا .

﴿ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا ﴾ وه که سانیکی نه وتو پیغه مهرو هاوړیکانی پیغه مهریان له
کۆچ که ران له خانوو له جیگه ی خۆیان و یاریده یان دان و ریزیان دان به سهر خۆیانو
منالیا، دۆستی نه و که سانه بوون دۆستیان بن و دۆزمنی نه و که سانه بوون دۆزمنی نه و
کۆچ که رانه بوون، بۆیه خوی مه زن ناوی نان یاری ده ران .

﴿ أُولَٰئِكَ بَغَضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَغَضٌ ﴾ نه و دوو تاقمه له کۆچ که ران و یاریده ران
هه ندیکان دۆست و خۆشه و یستی هه ندیکان له یاریدانی یه کۆری و میرات له یه که گرتن،
به جۆری کۆچ که ران و یاریده ران له پاش مردن میراتیان له یه که نه گرت و خزمه کانیان
میراتیان لی وه رنه نه گرتن باوه کو باوه رداریشبونایه به مه رجی کۆیان نه کردایه .

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا مَالَكُمْ مِنْ وَلَا يَتَّبِعُهُمْ مِنْ شَيْءٍ حَتَّى يُهَاجِرُوا ﴾
وه که سانیکی نه وتو باوه ریان هیناوه کۆچیان نه کردوه بۆ ئیوه نیه سهرداری کردن و میرات
گرتنیان هیچ شتی هه تا کۆچ نه که ن له مه که و نه یه دن بۆ مه دینه و میراتی ئیوه یش به وان
نادری .

﴿ وَإِنْ أَسْتَضَعُّوكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ فَعَلِكُمُ النَّصْرَ ﴾ وه نه گهر نه و که سانه موسلمان
بوون و کۆچیان نه کردوه داوای یارمه تیان له ئیوه کرد له سهر دۆزمنانیان له کاروباری
نایینداو بۆ پاراستنی خۆیان و نایینیان له جهنگی بت په رستاندا و داوای کۆمه کیان
له ئیوه کرد، دواپی ئیو یسته له سهر ئیوه یارمه تی نه وان بدهن و کۆمه کیان پی بکه ن .
به راستی نه و که سانه باوه ریان هیناوه کۆچیان نه کردوه به نه ندانی له کۆمه لگای
نیسلام نازمیرین، هیچ مافیکیان نیه له موسلمانانی وه رگرن له میرات و دهست که وت،

ته فسیری زما کۆپی

چونکه نهوان هاوړيښه تی بت په رستانیان هه لېږار دووه به سهر موسلماناندا . به لام نه گهر دهست دریڅی کرایه . سهریان له بهر ئاین و پروایان، بت په رستان هه و لیان ئه دا له ئیسلامه تی وه ریانگړن و بیانکه نه وه به بت په رست، پیوسته له سهر کڅ چکه ران و یاریده ران یارمه تی نهوان بدن هه رله به رنه وه به ته نه ها، چونکه پیوسته له سهر هه مو که سی پشی برای ئاینی خو ی بگری با گونا هبارش بی به گوړه ی توانا .

﴿إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَاقٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ مه گهر نهو یاریدانه ی ئیوه یو نهوان له سهر دڅی تا قمی بی له نیوان ئیوه و نه و اندا په یمانی ناشته وایی هه بی، نه و کاته دروست نیه یو ئیوه یارمه تی نهوان بدن له دڅی نه و تا قمه، له بهر نه وه ی ده ستیان نه دا وه ته جهنگ و، خوا به وشته ئیوه بیکه نه ناشتی وله جهنگ نه ی بینی .

له پاشا خوی مه زن باسی چوښه تی بی باوه رانمان یو نه کا له نیوان خو یاناو نه فهر موی :
﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِغَضُّهُمْ أَوْلِيَاءَ بَعْضٌ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾
وه که سانیکي نه و تو باوه ریان نه هیئاوه هه ندیکیان دؤست و سه ر په رشتی که ری هه ندی تریان له میرات و یارمه تی دانی یه کتری، نه گهر ئیوه نه وشته ی من فهر مانم پی دا ون ئیوه نه یکه نه دؤستایه تی و په یوه ست و یارمه تی دان له گه ل یه کتری بی باوه ری و ناشوب په یدا نه بی له نیو زه و یدا و بی باوه ری و سته م به هیز نه بی و په ره نه سیتن و باوه ره ئاین کز نه بی و خراپه ی گه و ره سهر هه لئه دا له کوشتن و تالان و چه و سانه وه و بلا و بونه وه ی گونا هو خوا نه په رستن .

خوای مه زن هؤ نه کاته وه بؤ لای باسی کؤچ که ران و ئاریده ران و باسکردن و ناو بر دنیان به چاکه و نه فهر موی:

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه که سانیکي نه و تو باوه ریان هیئاوه و کؤچیان کردووه له مه که وه یو مه دینه و جیگه ی خو یانیا ن به جی هی شته وه خو یانیا ن ماندو کردوه یو جهنگ و کؤششیا ن کردوه به دارایی و به له شی خو یان له ریگه ی به رزی ئاینی خوا دا .

﴿وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾
وه که سانیکي نه و تو باوه ریان هیئاوه و جیگه ی پیغه مهر و هاوړ پکانی پیغه مه ریان

کردوه تهوه له مه دینه و یارمه تیان داو له چنگی بت په رستان و شتی تردا، نه وانه
 نه و که سانه باوه ریان هیناوه به باوه ری راستی و بیگومان، باوه ریان په ره پێدا به به خشیانی
 سامان و گیانی خویشان له ریگه ی خوادا، بزیان هیه لی خوشبون له گونا هه کانیا و
 بۆشیا ن هیه رۆزی و خوار ده مه نی پاک و بی رهنج و بی نازار له به هه شت و له جیهاندا .
 خوای مه زن له نایه تی (٧٢) ی ئه م سوره ته دا به و رستانه ی پێشو باسی کۆچ که ران
 و یاری ده رانی کرد بۆ نه وه ی رونی بکاته وه پێوسته له سه ر هه مو و موسلمانێ به رانه ر
 به یه کتری پشتی یه کتری بگرن، له م نایه ته ی دوو اییدا باسه که یان دوو بات نه کاته وه بۆ
 نه وه ی چاکه یان باس بکا و رونی بکاته وه نه وه ی بۆی ناماده کردون له لای خو ی له لی
 خوشبون له خرا به یان و له پاداشتی گه وه له پاشه رۆژدا .

﴿ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ ﴾ وه که سانیکی نه و تر باوه ریان هیناوه له دووای کۆچ که ران
 و یاری ده رانی پێشو، له دوای ناسته وایی حوده بیه .

﴿ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَٰئِكَ مِنْكُمْ ﴾ وه کۆچیان کردوه خو یان ماندوو کردوه
 و کۆششیا ن کردوه له گه ل ئیوه به دارایی و به گیانی خو یان، دوایی نه و تاقمه له ئیوه
 و باوه رداران وینه ی ئیوه . نه ی کۆچ که ران و یاری ده ران پێوسته ئیوه ی یارمه تیان بده
 به بی که م و کوری، ئیتر به دوای ئیوه باوه ریان هینایی .

﴿ وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾
 وه که سانیکی نه و تر خاوه نی خزمایه تی یه کترین له پشتا هه ندیکیا ن شایسته و چاکترین بۆ
 هه ندیکیا ن له میرات گرتندا که رونا که و ته وه له فەرماندا ن له نامه ی خوادا بۆ به شکردنی
 میرات، به و رسته یه ناوه رۆکی نایه تی (٧٢) ی ئه م سوره ته که کۆچ کردن نه یته وه ی
 میرات گرتن گۆررا به وه ی که خزمایه تی وه ی میرات گرتنه به ته نها، به جۆری رۆن
 که و ته وه له نامه و ده ستور به کاند و له سوره تی نیساندا به راستی خوا به هه مو شتی نه زانی
 هه مو شتی له جیگه ی شیاوی خو یا دانه نی که له مه و به ر به وه ی میرات گرتن له ئیسلامدا
 کۆچ کردن بو یه که م جار ، له دواییدا وه ی میرات گرت نگو ررا به خزمایه تی .

کۆتایی به ته و او بونی ئه م سوره ته هات به یارمه تی خوا له ٢٩ / ٩ / ١٩٩٩

به رامبه ر به ١٩ / جمادی دووهه م سالی (١٤٢٠) ی کۆچی

﴿سوره تی تهوبه﴾

له مه دینه هاتوته خواره وه، هندی له زانیان نه لئین: جگهی نایه تی (۱۲۸) و نایه تی (۱۲۹) له کوتایی نهو سوره ته دا له مه که هاتونه ته خواره وه. ژمارهی نایه ته کانی (۱۲۹) نایه تن.

نهو سوره ته (۱۳) ناوی هیه: ۱- (التوبه) له بهر نهو هی له م سوره ته دا هیه باسی وه گر تنی په شیمان بونهو هی باوه پرداران له لایه ن خوا وه ۲- (براءة) به مانا بیزاری خوا و پیغمهر له بت په رستان. ۳- (المستغشیه). به مانا بیزاری دووری له دوو پروان. ۴- (البحوث) باسی هه وائی دوو پروان نه کا. ۵- (المبغثرة) بلاو نه کاته هه وائ و به سه رهاتی دوو پروان. ۶- (المنقرة) قه دهغه نه کا شتی له دلی بت په رستانایه. ۷- (المثيرة) بهرپا نه کا بین نابرویی و خراپهی دوو پروان. ۸- (الحافرة) کون نه کا دلی بی باوه پران. ۹- (المخزية) نابرویه ری بی باوه پران. ۱۰- (الناضحة) ده رخه ری خراپهی دلی دوو پروان. ۱۱- (المنکلة) ته می که ری دوو پروان. ۱۲- (الدمنة) له م سوره ته دا هیه له ناوچونی دوو پروان. ۱۳- (سورة العذاب) باسی سزای بی باوه پران نه کا.

هاوړیکانی پیغمهر ﴿﴾ به تایه تی و خوینه وارانی قورئان به گشتی یتک هاتوون له سه ر فریدانی رسته ی (بسم الله الرحمن الرحيم) له سه ره تایی نه م سوره ته دا له یه که م کاتی هاتی خواره وه یدا، له بهر نهو هی نه م سوره ته هاتوته خواره وه بۆلابردنی ناسایش و لابردنی پاراستنی بت په رستان و بهرپا کردنی جهنگ، نهو رسته یه شایسته ی دۆستایه تی و ناشتیه که دوو جار به زه یی و میهره بانی خوی تیدا بیژراوه له و کاته ی جهنگدا نهو رسته یه نه بیژراوه، هندی له زانیان نه لئین: نهو سوره ته و سوره تی نه لئه نفال یه ک سوره تن، چونکه ناوه رۆکی هه ردوکیان په یوه ندی ته وایان به یه که وه هیه، له بهر نهو هی نه لئه نفال باسی به ستنی په یمان نه کا، نه م سوره ته باسی تیکدانی په یمان نه کا، بۆیه لکاوه به سوره تی نه لئه نفال وه.

پتغمه به ﴿﴾ له شه شه سالی کۆچیدا په یمانی ناشتی به ست له گهل قورپه یشیه کان له سهر نه وهی بۆ ماوهی (۱۰) سال جهنگ له گهل په کتری نه کهن، ههر هوزو که سی ناره زوی هاوپه یمانی له گهل پتغمه به به ستی رینگه ی پی نه گیرئ، ههر که سیکیش پی خۆشبو بجینه نیر په یمانی قورپه یشیه وه قه ده غه ی نه کړئ، بهو بۆنه وه هوزی خوزاعه بونه هاوپه یمانی پتغمه به ﴿﴾ هوزی به نو به کر چونه نیو په یمانی قورپه یشیه کان. له سالی هه شته می کۆچیدا قورپه یشیه کان په یمانه که یان شکاندو کۆمه کی هوزی به نو به کریان به پیاوو به چهک له کاتیکدا جهنگیان کرد له گهل هوزی خوزاعه، زۆر که سیان له هوزی خوزاعه ی هاوپه یمانی پتغمه به ریان کوشت، هاواریان بۆ پتغمه به هیتاو چونه خزمه تی پتغمه به له سالی هه شته می کۆچیداو (۱۰) هه می مانگی ره مه زان چوه دهره وه مه که ی داگیر گرت عهر به کان هه ندیکیان موسلمان بوون، هه ندیکیان مانده وه له سهر پت پرستی و شکاندنی په یمان نه وانه له لایه که وه، له لایه تره وه بت پرستانی عهر به له سهر خوو رهوشتی خویان به رده و امبوون، به روتی نه سورانه وه بهم لاو به ولای خانه ی خوادا و فیکه یان نه کیشاو چه پله یان لی نه دا، نهو کرده وه پیسانه نازاری زۆری دلی پتغمه به ریان نه داو شایانی ریزی خانه خوانه بو، بۆیه نه بو به کری کرد به پتشمه وای چه ج که ران، له سالی نۆه می کۆچیدا له کاتی چوونی نه بو به کر نهو سوره ته هاته خواره وه، ناموزاکه ی خوی عه لی کوری نه بو تالیبیشی ناردو فهرمانی پندا نهو سوره ته بخوینیته وه به سهر ناده میزادا له رۆزی چه جی گه وره داو به وان رابگه یه نی له مه و پاش قه ده غه یه به روتی چه ج کردن، بت پرستان نابی چه ج بکه ن. بۆیه خوی مه زن فهرموی:

بَرَاءَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾
فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي
اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

ته فیسری زمان کۆبی

إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا
أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
﴿٣﴾ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُوكُمْ
شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَى
مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾

﴿براعۃ من اللہ ورسولہ إلى الذین عاہدتم من المشرکین﴾ بیزاری و بچرانندی بہ ایمان
و نہ ماندانی پاراستن لہ خواوہو لہ فروستادہی خواوہ بولای کہ سانیکی نہوتو بہ ایمانیان
بہستوہ لہ گہلیان لہ بت پەرستان.

یانی خوی مہزن بلاوی کردوتہوہ کہ خواو پیغمہر بیزارن لہ بت پەرستان، دوستی
بت پەرستان لہ نیو دورگہی عہدہا بترستی بہ جہنگ کردن لہ گہلیان ہتا ہہموویان
موسلمان نہبن.

﴿فَسِحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ دواہی نیوہی موسلمان بلین بہ بت پەرستان برون
بہ نیو زہویدا بہی و ہی و بہی ترس و ہاتوچو بکہن بو ماوہی چوار مانگ، لہ پاش نہو
ماوہیہ نہ گہر موسلمان بوون رزگاریان بووہ لہ ہہردو جیہاندا بہختیاری بو نہوانہ،
نہ گہر ہہر ہہردہوامبن لہ سہر بین باوہری پاداشتہ کہیان کوشتہ لہ جیہانداو سزای زور
سہختہ لہ پاشہ روژداو کاتی راکردنیان لہ کیس نہچی.

﴿وَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ﴾ وہ نیوہ بزائن بہ راستی
نیوہ پہکی خوا ناخن لہ سزای خوا دہرچونتان نیہ ہہرچہندہ ماوہیہ مؤلہتتان بدری وہ

تہفسیری زماناکری

بە راستى خوا رسوا ئەكا بى باۋەران لە جىھاندا بە كوشتن و لە پاشە رۆژدا بە سووتانى ناگرى دۆزەخ.

زانايان لە بۆ ديارى كردنى ئەو چوار مانگە بىريان جياوازه. ھەندىكىتان ئەلئىن: برىتىن لە مانگى شەۋال. زىل پەغىدە. زىل حەجە. موحەرەم، چونكە ئەم سورەتە لە مانگى شەۋالدا ھاۋۆتە خوارەو، ھەندى تريان ئەلئىن: ئەو چوار مانگە دەست پى ئەكا لە دەھەمى مانگى زىل حەجەو كۆتايى پى دى ئە كۆتايى دەھەمى مانگى رەبىعى يەكەمدا، چونكە گەياندىنى ئەو ئايەتە بە ئادەمىزاد لە رۆژى دەھەمى مانگى زىل حەجەدا بوو، لەبەر ئەوەيش كاتى ئەو سورەتە ھاە خوارەو پەغەمەر ﴿ﷺ﴾ عەلى ئامزۆى خۆى نارد بە سوارى ھوشرەكەى پەغەمەر ﴿ﷺ﴾ كە ناوى (البعضاء) بوو ھەتا ئەو سورەتە لە كاتى حەجدا بخوئىتەو بەسەر كەج كەراندا، لەووە بەر پەغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەبو بەكرى نارد ھەتا بىي بەكار بەدەستى حەج كەران، كاتى عەلى بىنى ۋوتى كراوى بەكار بەدەستى حەج كەران يا كاري تريت پى سپىردراو؟ عەلى ۋوتى: كاري ترم پى سپىردراو، لەووە پاش ئەبو بەكر لە رۆژى ھەشتەمى زىلحەجەدا ۋوتارىكى خوئىندەو باسى چۆنەتتى حەج كردنى كرد، لە رۆژى دەھەمى مانگى زىل حەجەدا لەلاى جومرەتوالعەقەبەدا عەلى ھەلسايە پى ۋوتى: ئەى ئادەمىزاد: مەن رەوانە كراوى پەغەمەرم بۆلاى ئىو، ۋوتيان، بە چ شتىكەو؟ (۲۰) ئايەت يا (۴۰) ئايەتى بەسەردا خوئىندەو، لە دووايدا ۋوتى: فەرمانم پىدراو بە چوارشت: ذوۋى ئەم سائە پىۋىستە ھىچ بىت پەرسىتى نزيكى خانەى خوا نەكەۋى، بە روتى حەج نەكرى. ناچىتە ئىو بەھەشت جگەى مۇسلمانان.

ئەو كەسانەى پەيمانايان لە گەل پەغەمەر بەستو ھاو كەى خويان بەسەر بىن بە پى ترس و بە پى ۋەبى.

پرسىيار / فەرماندان بە جەنگ لەو ئايەتەدا لە گەل بىت پەرستان ھەتا باۋەر نەھىتىن چۆن دژايەتى نىە لە گەل ئايەتى (۲۵۶)ى سورەتى ئەلبەقەرە كە ئەفەرمۆى: (زۆر لە ئايندا نىە) يا لە گەل ئايەتى (۹۹)ى سورەتى يونس ئەفەرمۆى: (ئايا تۆ زۆر زەنگ ئەكەى لە ئادەمىزاد ھەتا باۋەر بەيتىن). بەراستى ئاينى ئىسلام ئاينى ئاشتىە نەك ئاينى جەنگ؟ .

تەفسىرى زمانكۆبى

وہ لām/ بەلئ: ئایىنى ئىسلام زۆر لە کەس ناکا باوەر بەیتى. بەلام بانگ ئەکا بۆلاى
 ئاین بە نەرمى و بە دانانى بەلگە. ئەوەندە ھەبە کاتى بەئى سوود گەشت ئىسلام لە
 ھەندى کاتى تايەتدا داوا ئەکا لە بى باوەران باوەر بەیتى، ئەبى بزائى ئەکا بەت پەرستان
 لە نىو دورگەى عەرەبدا لەو کاتەدا بووبون بە ستونى پىنجەم و خۆرە بۆ دانىشتوان و
 کۆمەلگای ئىسلامى تازە بى گەشتوو، ھەر لەبەر ئەوانە فەرمانى خوا لەواندا کوشتە یا
 باوەر ھىتە، ئەو فەرماندانەش بە تايەتە ھەر بۆت پەرستانى نىو دورگەى عەرەبە، لە
 تايەتە (٢٥٦)ى ئەلبەقەرەدا ئەو باسە تىپەر بوو.

﴿وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ﴾ وە راگەياندنە لە خوا و لە
 پىغەمەرى خوا و بۆلاى ئادەمیزاد لە رۆژى حەجى گەورەدا کە رۆژى چەژنى قوربانە،
 بۆيەش گەورەبە چونکە لەو رۆژەدا حەج و زۆربەى کارەکانى کۆتایی پى ھاتوو، وەك
 وەستانى عەرەفە و تەواف و سەرتاشین و فریدانى بەرد بۆ جومرە تولەقەبە. با ئەوەشى
 بزائى عەمرە کردن پى ئەوترى: حەجى بچوک.

زانایان بیران جیاوازە لەبۆ دیارى کردنى ئەو رۆژە: ھەندىکیان ئەلئى: رۆژى
 عەرەفەى نۆھەمى مانگی زیل حىجەبە، ھەندى تریان ئەلئى: رۆژى چەژنى قوربانە کە
 دەھەمى مانگە.

﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ فَإِنْ تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ رایان گەياند بەراستى
 خوا بێزارە لە بت پەرستان و پەیمانى ئەوان، وە تیرراوى خواش لەوان بێزارە، پتویستە
 بزائى جارێ تر پەیمانان بۆ ناگەرێتەو و رێزبان لى ناگیزى، دواى ئەگەر پەشیمان ببنەو
 لە بت پەوستى و لە ناپاکى و بە راستى مۆسلمان ببن، دواى ئەو گەرانبەوانە لە بت
 پەرستى چاکترە بۆ ئیو لە بەردوام بونتان لەسەر بى باوەرى، دواى ھەموو مافیکى
 مۆسلمانان ئەدریتى و گیان و دارايتان پارێزراو ئەبى و ئەچنە بەھەشتەو و لە سزای
 ناگرى دۆزەخ رزگارتان ئەبى.

﴿وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ﴾ وەئە گەر ئێوە پشت بکەنە پەشیمان بوونەوه واز لە بێ باوەری نەهێنن، دواى ئێوە بەراستی پەکی خوا ناخەن و ڕینگە لە خوا ناگرن و ناتوانن لە دەست خوا ڕاکەن.

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وەتۆ مۆژدە بدە بە کەسانیکى ئەوتۆ باوەریان نەهێناوه وەخەفەتیا ن بەهەری بە سزایەکی نازاردەر لە پاشە ڕۆژدا .

پاش ئەوێ خواى مەزن مۆلەتی بت پەرستانیدا هەتا کۆتایی چوار مانگ لە گەڵ ئەو کەسانە پەیمانی موسلمانانیا ن شکاندوه و ناپاکیا ن کردوه لە گەڵ موسلمانانا، لە ناوەرۆکی ئەو فەرماندانه دەرئەکا لە ئێو بت پەرستانا کۆمەڵی پەیمانیان هەیه لە گەڵ موسلماناندا و تێکیان نەداوه، ئەوانە مۆلەتیا ن ئەدری بە کۆتایی ماوہیە بۆیا ن دیاری کراوه وێنەى ھۆزى کەنانە کە ماوہی پەیمانە کەیا ن نۆ مانگی مابوو، بۆ پێغەمەر هەیه مۆلەتیا ن بدا هەتا کۆتایی ئەو مانگە، وەك خوا ئەفەرموی:

﴿إِنَّ الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُواكُمْ شَيْئاً﴾ مە گەر بەراستی کەسانیکى ئەوتۆ ئێوە پەیمانتان بەستیی لە گەڵیا ن لە بت پەرستان، لە پاشا هیچ شتی لە مەرجەکانی ئەو پەیمانیان کەم نە کرێتەوه، پەیمانە کەیا ن بردیته سەر و تێکیان نەدا ی و کەسیان لە ئێوە نەکوشتیی و نازاری ئێوەیا ن نەدا ی .

﴿وَلَمْ يَظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَداً﴾ وەیا ریدەى هیچ کەسیکیان نەدا ی لە دوژمنانی ئێوە و لە دژی ئێوە بە چەك و تەفاق و سەربازو ھەواڵ بردن، وێنەى ئەوانە یاریدەى ھۆزى بەنو بەکریاندا لە دژی ھۆزى خوزاعەى ھاوپەیمانی ئێوە.

﴿فَاتِمُوا عَلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ﴾ دواى ئێوە تەواو بکەن بۆلای ئەو کەسانە پەیمانە کەیا ن هەتا کۆتایی ماوہی دیاری کراوی ئەو پەیمانە، وێنەى ھۆزى کەنانە، لە ماوہی پەیمانە کەیا ن نۆ مانگی مابو، دواى پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەو پەیمانەى بۆ تەواو کردن.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ بەراستی خوا خوشی ئەوێ ئەو کەسانە خوێان ئەپارێزن لە گوناھو لە شکاندنی پەیمان و خراپەکانی تر.

له پاشا خرای مہزن فہرمانی خوی رون نہ کاتہوہ بڑ بت پەرستان دواى کوتایى
 پەیمانہ کہیان، خواى مہزن له نایہ تی پیشوودا مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دا کہ
 پەیمانہ کہیان پاراستبوو ہتا کوتایى پەیمانہ کہیان. مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دابوو
 پەیمانان بہستبو لہ گہل موسلمانان. لہ پاشانا پاکیان کرد لہ گہلیان ہتا کوتایى نہو
 ماوہیہ لہ مانگہ ریزدارہ کاندہ کہ بریتہ لہ (۵۰) رۆژ. مؤلہ تی نہو بت پەرستانہ ی دا بہ
 پەیمانیکہوہ نہ بہستزابوون ہتا کوتایى جوار مانگ بڑ رون کردنہوہ ی نہو شتانہ خوا
 نہ فہرموی:

فَإِذَا أُنْصِلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ
 فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ
 وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِن تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
 وَآتَوْا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾
 وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ
 كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ ابْلِغْهُ مَا مَنَعَكَ ذَلِكَ بَأْنَهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾
 كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ
 رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ فَمَا
 اسْتَقَمُّوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ
 ﴿٧﴾ كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ إِلَّا

وَلَا ذِمَّةَ يُرْضُونَكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ

فَاسِقُونَ ﴿ ٨ ﴾

﴿ فَإِذَا أَلْسَنَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمَ ﴾ دواىى كاتى مانگه رږداره كان كوتايى پى هات كه رهوا كرابوو لهو مانگانه دا به سهر به سى هاتوچو بكن كه له (۱۰) دهى مانگى زيل حيجه وه دهست پى نه كا هه تا دههمى ره بى مانگى يه كه، هه ندى له زانايان نه لى: نهو مانگانه برىتن له مانگى ره جه ب. زيل قه عيده. زيل حيجه. موهره م.

﴿ فَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ ﴾ دواىى نيوه نهو بت په رستانه په يمانيان داوه به نيوه شكاندويانه بيان كوژنله هدر جيگه يه نيوه نهوانتان دهست كهوت له مه كه دابن يا له دهره وهى مه كه بن؟

﴿ وَخَذَهُمْ وَأَخْصَرَهُمْ وَأَقْعَدُوا وَالْهَمَّ كُلَّ مَرَضٍ ﴾ وه نيوه نهو بت په رستانه بگرن به دىلى و به نديان بكن و مه يه لن بسورپنه وه به ملاولاي خانه ي خورادا، مه يه لن بچنه دهره وه نيوه دانیشن بويان له هه موو جيگه يه كه وه دىن و نه رونه دهره وه نه گهر موسلمان نه بون يا كوچيان نه كر دى له نيو دورگى عهره ب بهر له كوتايى هاتنى نهو ماوه يه بويان ديارى كراوه .

﴿ فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ ﴾ دواىى نه گهر نهوان په شيمان بوونده به دهر پرېنى په شيمانه تى خويان، بهر له كوتايى نهو ماوه يه بويان دانراوه، دروشمى نيسلاميان بهر زكردوهو نوږه كانيان بهر پا كړدو زه كاته كانيان دا به هه ژاران، دواىى نه گهر نهوانه يان كرد بهر لايان بكن و نيوه ريگيان بوچول بكن و دهستيان بو دريژ مه كهن و باوه ردارن وه نيوه.

﴿ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ بهراستى خوا لى خوشبوني زوړوه بو نهو كه سانه وازيان له بى باوه رى هيتاوهو موسلمان بون و نه بورى له گونا هه كانيان، بهزه بى زوړو ميه ربه بانه بو دوستانى خوى و بو نهوانه په رستنى بو نه كهن.

تهفسرى زمناكوپى

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ وەئەگەر یەكێ لە
بت پەرستان پەنای بۆ تۆ هێناو داواى بێ نازاردانى كرد، دواى پێویسته تۆ پەنای بدهی
هەتا ئەو كەسە فەرمودەى خوا كە قورئانە ئەى بیسى. یانی ئەگەر یەكێ لەو بت
پەرستانە كەمن فەرمانم داوه بە تۆ بیکوژی پەنای هێنا بۆلای یەكێ لە موسلمانان پێویسته
لەسەریان پەنای بدهن و خۆی و دارایی ئەو بپاریزن هەتا فەرمودەى خوا ئەبیسی و بۆی
دەرئەكەوێ پاداشتی باوەر هێنان و سزای بێ باوەرێ چۆنە، دواى داواى باوەر هێنانى لى
بکەن بە نامۆزگارى شیرین و ووتەى نەرم، ئەگەر وەری گرت وەك موسلمان تەماشای
ئەكړێ، ئەگەر وەری نەگرت نابێ ئێوه بیکوژن.

﴿ثُمَّ أَوَّلُّهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾ لە باشا كە باوەرێ نەهێنا تۆ ئەو كەسە
بگەیهنە بە جینگەیه كە لەو جینگەیه‌دا ترسی كوشتنی نەبێ و بچەسپێتەوه، لەپاشا ئەگەر
ویستت جەنگی لەگەڵ بكە، ئەو پانادانە بەهۆی ئەووەیه بە راستی ئەو كەسانە تاقمێكن
نازانن ئیسلام چۆنەو یاسای ئیسلام لەو بارەوه چۆنە؟ فەرمودەى خویان نەبیستەو پەنایان
بدهن هەتا ئەیزانن و ئەى بیسن.

هەندێ لە زانایان ئەلێن: دروستە بۆ مسلمانێ پەنای بێ باوەرێكى جەنگ كەریدا،
بەو مەرجە خراپەیه لە پانادانە كەیا پەیدا نەبێ، وێنەى هەواڵ بردن بۆ بێ باوەران، بەو
هەواڵ بردنە جەنگ لەگەڵیان رانه‌وستێت.

كاتێ خواى مەزن فەرمانی دا بە فرێدانی پەیمان بۆلای بت پەرستان، رونی ئەكاتەوه بۆ
ئەو كەسانە دەرکەوتوو لەوانەوه ناپاکی، فەرمانیشی دا بە كۆتایی پەیمانی ئەوانە
پەیمانەكەیان شكاندوه و ئەفەرموی:

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ چۆن ئەبێ و چۆن ئەتوانرێ بۆ بت
پەرستان لای خواو لای نێردراوی خوا. یانی پەیمانی خواو پێغەمەر بۆ ئەو كەسانە نابێ لە
كاتێكا ئەوان ناپاکی بكەن و پەیمان بشكێن، ئەو رێستەیه تەواو كەری ناوەرێكى مانای
(١) ی ئەم سوره‌تەیه، هەموو كاتێ پەیمانی خواو پێغەمەر بۆ بێ باوەران نیه.

تەفسیری زمانكۆیی

﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ مه گهر بۆ که سانیکی نه و تو ئیوه په یمانتان له گهل به ستیون له لای نه و مزگه و ته ریژداره، وینه هی هۆزی به نو نه زرو به نو که نانه له رۆژی حوده ی بیه دا، نه و رسته یه ته و او کهری مانای ئایه تی (۴) ی نه م سوره ته یه.

﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِمُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ دوا یی هه تا نه و که سانه راوه ستان بۆ سودی ئیوه له سهر په یمانه که یان ئیوه چاودیریان بکه ن نه گهر ناپاکیان نه کرد، دوا یی ئیوه یش له سهر په یمانی خوتان به رده و امین. به راستی خوا خوشی نه و ئی که سانی خوپاریژن له بی فهرمانی خواو په یمان نه پاریزن و ناپاکانی خوش ناوی.

﴿كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُونْ فَيْكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةٍ﴾ چون نه یی په یمان له گهل ئیوه نه و اندا بمینی، نه گهر نه و بی باوه رانه ده ستلآت پهیدا بکه ن به سهر ئیوه نه و ان چاوه رانی نه و نه ناکه ن له ئیوه دا هه بی هاو سویندی و خزمایه تی، چاوه رانی نه و هیش ناکه بۆ دوزمنیه تی کردن له گل ئیوه په یمان و مافی بۆ ئیوه دابین.

﴿يَرْضَوْنَكُمْ بِأَفْوَهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ﴾ نه و بی باوه رانه ئیوه دلخوش نه که ن و رازیان نه که ن به ده میان و به رواله ت باوه ر نه هین و په یمان نه ده ن به ئیوه، به دلیان باوه ر ناهین و قه ده غه نه که ن نه و هی به ده م و وتویانه.

﴿وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وه زۆر تر له و که سانه له سنوری خوا لایانداوه و به رده و امن له سهر بی باروه ری خویان، که میکیان له بهر به دناوی و بی ئابروی خویان نه پاریزن له شکاندن ی په یمان.

خوا ی مه زن له و ئایه ته دا باسی خراپه ی بی باوه رانی کردوه به سی شت.

۱- دل پیسی و بی باوه ری و بی باوه تی و درنده یی، چونکه نه گهر ده ستلآت پهیدا بکه ن به سهر موسلماناندا هه مو شتیکی خراپ له گهل یان نه که ن و بیر له مرو قایه تی و په یمان و خزمایه تی ناکه نه وه.

۲- به دوو رووی، نه و که سانه به زمان شتی در نه برن و له دلیان شتی تر هیه، چ شتی بی و له و کاره و له و ره و شته خراپ تر بی؟.

ته فسیری زمانا کو بی

۳- ناویان نه بری به وهی له سنور ده چوون .. هه رکه سی نهو شتانه ی تیدا بی و فرمان نه دری به سه ریا به گرانتر و سه خترین سزاو هیچ مافیکیان نادریتی.

پ- بی باوه ران هه مه مویان له سنور ده چوون، چونکه بی باوه ری له سنور ده رونه و زور تریش.

نیتر چوون خوا نه فهرموی: نه وانه له سنور ده چوون؟

و- مانای رسته ی ﴿ وَأَكْثَرَهُمْ فَاْسِقُوْنَ ﴾ بهم جو رهیه: زورتر له بی باوه ران به رده وامن له سه ر بی باوه ری و له سنور ده چوون و چاوه روانی راغوبی وه گر تیان لی نا کری، که میکیان نه گه رینه وه له بی باوه ری خزیان. که واته مه به ست له سنور لادان به رده وامیه له سه ر بی باوه ری و وز نه هیتان له بی باوه ری، نهو جو ره ووشانه له قورئاندا زورن.

له یاشا خوی مه زن رونی نه کاته وه نهو کر دارانه بی باوه ران نه بکه ن و نه فهرموی:

أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا
عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩﴾ لَا يَرْقُبُونَ
فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وِلَادِمَةً وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ ﴿١٠﴾
فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ وَإِنْ تَكْثُرُوا
أَيْمَنَهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ فَقَتَلُوا
أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُوْنَ
﴿١٢﴾ أَلَا تَقْتُلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَنَهُمْ وَهَمُّوْا

أَيْمَةَ الْكُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَيْمَنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنْتَهُونَ
 ﴿١٢﴾ أَلَا نُنْقِلُوكَ قَوْمًا نَكُثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا
 بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدْعُوكُمْ أُولَٰئِكَ مَرَّةً
 اتَّخَشَوْهُمْ فَلَّوْهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾
 قَتَلُوهُمْ يَعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِجُهُمْ وَيَنْصُرْكُمْ
 عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبَ
 غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

﴿١٥﴾

﴿أَشْتَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بت پەرستان نہ گورنہوہ نایہ تہ کانی قورٹان بہ نرخیکی
 کہم کہ بریتہ لہدوا کہوتنی نارہزوی خرابی خویان، نہوہ بوو نہو پیمانہی بہستویان
 لہ گہل پیغمہر شکاندیان بہ خواردنی کہ نہبوسوفیان دہر خواردی دان .
 ﴿فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِهِمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ دوابی نہو پتہرستانہ ریگہ نہ گرن
 لہ نادمیزاد لہ ریگہی نایینی خواو نایہلن بچن بو لای خانہی خوا پەرستن لہو خانہیہدا
 یاریدہی یہ کتریان نہدا بہ دارابی بو جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر ﴿ﷺ﴾ بہراستی نہو بی
 باوہرانہ خراب کاریکہ نہیکہن لہ بی باوہری و تیکدانی پیمان و قہدہغہ کردنی نادمیزاد
 بو چونی نیو نایینی خوا .

نہو نایہ تہ بہ نایہ تہی دہربارہی پتہرستان و خواوہن نامہ کان نہہاتوہ تہ خوارہوہ . بہ لکو
 ہمو نہو کہسانہ نہ گریتہوہ ناین نہ گورن بہ گویرہی سودو نارہزوی داگیر کہرانی

تہفسیری زماناکوی

نیشتمان و ئەو کەسانە ھەژاران و ئاین پەرورەران ئەچەوسیتەو، تەلاق بەفیل و بەپارە چاک ئەکەنەو .

﴿لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةَ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُمْتَدُونَ﴾ ئەو بێ باوەرانی چاودێری خزمایەتی و ھاو سویتدی و پەیمان بۆ نێو باوەرداران و چۆنیان بۆ بلوی ئازاری باوەرداران ئەدەن . وە ئەو کەسانە ئەوانەن لە سنوری ئاینی خوا لائەدەن یاخی و بوون بەشکاندنی پەیمان .

پرسیار: ئەو ئایەتە وێنە ئایەتی (۸) ی ئەم سورەتە یە بۆچی دوویات کراوەتەو؟
وہلام: ئایەتی پیشوو خوا روی بێ ئەکا بۆلای ھاوڕێکانی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەم ئایەتە ی ئێرە روی بێ ئەکا بۆلای ھەموو باوەرداران . یانی دوزمنایەتی بێ باوەرانی تاییەت مەند نیە بۆ پێغەمەر و ھاوڕێکانی . بەلکو ھەموو باوەرداران ئەگریتەو .

﴿فَأَنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَأَخْرَأْنَكُمْ فِي الدِّينِ﴾ دوا یی ئەگەر بێ باوەرانی پەشیمان بونەو نوێژەکانیان راوەستان و زەکاتەکانیاندا بە ھەژارانی دیاری کراو لەلایەن قورئانەو دوا یی ئەو کەسانە برای ئێوەن لە ئاینی ئیسلامداو ئێوە ئەوان یە کسانن لە مافدا، گەورەو بچوکیان وێنە یە کەن بەبێ جیاوازی، زۆردارو بێ ھێزیان لای ئاینی ئیسلام یە کسانن .

پرسیار: ئەم ئایەتە و ئایەتی (۵) ی ئەم سورەتە بەم رێستانە لەیەک جیاوازی: یە کەمیان بە رێستە ی (فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ) دوو ھەمیان بە (فَأَخْرَأْنَكُمْ فِي الدِّينِ) چۆن لەیەک جوئ ئەبنەو .

وہلام: رێستە یە کەم لە ئایەتی پێنجەمدا یانی ئێوە وازیان ئی بەیتن و ئازاریان مەدەن و خراپەیان لە گەل مە کەن باوەرداران وێنە ئێوە، رێستە ی دوو ھەم لەم ئایەتەدا یانی ئەوان و وێنە ی ئێوەن و گەورەو بچوک نەماوە نابی یە کئی ھەر بخۆرێ و یە کئی تر خوراوی .
﴿وَتُفْضِلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ وە ئێمە رۆن ئەکەینەو و شێ ئەکەینەو ئایەتەکانی قورئان بۆ تاقمی بزائن و لەمانای ئایەتەکان ووردبینەو . ئەک ئەیزائن و ئییان وردنەبنەو .

تەفسیری زمانکۆبی

﴿ وَإِنْ لَّكَثُورٌ أَيْمَانُهُمْ مِنْ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ ﴾ و نه گهر بت په رستان سوینده کانی خوږیان شکاند له دووای نهووی په ایمانیان دابوو به ئیوهو، تا ئه و تاوانجیان گرتبوه نایینی ئیوهو نه بیان ویست له که داری بکه ن فرمانه کانی ئیسلام.

﴿ فَقَاتِلُوا أَیْمَةَ الْکُفْرِ إِنَّهُمْ لَا أَیْمَانَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ یَنْتَهُونَ ﴾ دوایی ئیوه جهنگ بکه ن له گهل پشه واکانی بی باوهری و سهر و که بت په رسته کانیان. به راستی نه و که سانه هیچ په ایمان و سویندی بو نه وان نیه، نه گهر باوهر هیتانیان راست بوايه به ریگه ی چه و تا نه نه چون، بو ئیوه نه بی وازیان لی بهین؟ بو نهووی نه که سانه کوتایی بهین به تاوانج له نایینی ئیوه و واز له ئیوه بهین و دهسته لاتیان نه مینی.

﴿ أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا لَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ ﴾ نایا ئیوه چون جهنگ ناکه ن له گهل تا قمی له بت په رستانی قوره یش سویند و په ایمانی خوږیان شکاندوه که له حوده ییبه به ستبویان و ، نه و بت په رستانه نیازیان کردو ویستیان پیغه مهر دهر بکه ن ، دوای راو پزیان له (دارو نه دوه) به جوړی پیغه مهریان والی کرد بجینه دهره وه له مه که .
﴿ وَهُمْ بِذَاکُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ﴾ و نه و بت په رستانه یه که م جار دهستیان کرد به په ایمان شکاندن، دهستیان کرد به جهنگ کردن له ریزی به دردا .

له پاش نهووی خوای مه زن باسی نه و شته ی کرد که بی باوهران پی ی هه لسان له تیکدانی په ایمان و هه و لدانیان بو دهر کردنی پیغه مهر و یه که م جار له وانه وه جهنگ هه لگیر سا، خوا موسلمانان هان نه دا بو کوشش بو به رزی نالای ناین و جهنگ کردن، چونکه به جگه ی جهنگ کردن نه وان ته می دارنابن، له دواییدا ترس له دلی موسلمانان دهر نه کا و نه فهر موی :

﴿ اِنْخَشَوْهُمْ فَاللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ نایا ئیوه ی موسلمانان چون نه ترس له و بی باوهرانه و جهنگ کردن له گهل یان که چی نازارتان نه دهن ، دوایی هدر خوا شایسته و راستره که ئیوه له و بترس و سزاتان بدا بهووی و از هیتانتان له جهنگ کردن له گهل یان که واته پیو یسته له وان نه ترس و هدر له خواب ترس و جهنگیان له گهل بکه ن.

ئه گهر ئیوه باوهرداران هیناوه به سزادانی خوا. یانی بهراستی ترس له خوا له جگه ی باوهردارانوه نه بووه ناشیی، ههر باوهرداران له خوا ئه ترسن و بی باوهردان ناترسن، ئه گهر بیشتر سن جیگه ی سود ناگری بۆ ئه وان و دیت و ئه پروا و نامیچی ئه و ترسه .

له پاشا خوای مهزن باوهرداران و وریانه کاته وه له سه ر ریژ و گه و ره یی جهنگ کردن بۆ بهرزی ئالای ئیسلام و ئه فهرموی:

﴿ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ ﴾ ئیوه جهنگ بکه ن له گه ل بت په رستان خوا سزای ئه وان ئه دا به هیژو توانای دهستی ئیوه و به چه کی ئیوه ئه کوژرین و، خوا ئه ویت په رستانه رسوا ئه کا و نابرویان ئه با.

﴿ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴾ وه خوا ئیوه سه ر ئه خا به سه ر ئه واندا و خوا رزگار ئه کا ده ردی دلی باوهرداران و نه خو شیی تا قمی باوهرداران نایه لی و ئه و رق و کینه یه هه بیان بوو به هۆی ئه و ئازاره وه له ویت په رستانه وه چه شت بویان ته فروتونا ئه بی، ههر کاری له ویت په رستانه له مه و دوا ر بویدا بویان ناچیته سه ر. ئه و هه ولدانه ییش به و کارانه ی باسکران له و نایه ته دا کاریکی په کخه ره بۆ پیغه مه ر ﴿﴾ که به ر له په ییدا بوونیان هه والی پیداون، ئیتر ئه و تا قمه باوهرداران هه ر که سی بن گرنگ نیه، چونکه موسلمانان ئه و شتانه یان هه موو پی به خشراره له لایه ن خوای مه زنه وه .

﴿ وَيَذِهبُ غِيظَ قُلُوبِهِمْ ﴾ وه خوا لانه با به هۆی یاریدانی خۆیه وه خه فه ت و ناخو شیی دلی ئه و تا قمه باوهرداران که به هۆی ئازاد رانی بی باوهرانه وه چوبوه دلیان، زۆر رونه خوای مهزن یاریده ی باوهرداران داو برینی دلیانی ساریژ کرد به لاوازی سته مکاران .

﴿ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ وه خوا په شیمان بونه وه وه ر ئه گری و ئه ی ریژی به سه ر هه ر که سیکا ئاره ووی هه بی باوهر ئه هین به دلی پاکه وه با خراپه ی زۆریشیان کردیی وه خوا ئه زانی به په شیمان بونه وه ی ئه وان، هه موو شتی له جیگه ی شیای خۆیا دانه نی له هه مو کارو کرده وه ی خۆیا.

له پاشا خوای مهزن رونی ئه اکاته وه ئه و که سانه ی گرانه لایان جهنگ کردن له ریگه ی خوا دا، ئیتر باوهردار بن یا له دوو روه کان بن:

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا
 مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ
 وَلِجَّةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ
 أَنْ يَعْمُرُوا مَسْجِدَ اللَّهِ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكُفْرِ
 أُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ ﴿١٧﴾
 إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَى
 أُولَئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾

﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ﴾ نایا نیوه گومانان بردوه
 که نیوه وازتان لی بهتری و فدرمانتان بی نه دری به جنگ کردن و نیوه تاقی نه کریهوه
 که نیوه راست نه کهن یا درو نه کهن و، له کاتیکا خوا نه زانی و نه بینی که سانیکی نه و تو
 کوششیان کردوه و جهنگیان کردوه له نیوه و ده ری نه خا بو دانیش توان نه و شته ی خوا
 زانیو به تی له نیوه و. مه به ست نه و به پیو یسته نیوه جهنگ بکهن. نه گینا خوای مه زن
 هه موشتی نه زانی بهر له به پیدابوونی، مانای نه ورستانه له باسی مانای نایه تی (۴۲)، نایه تی
 (۱۶۵) ی سوره تی نالی عیمراندا تیبه ربون .

﴿وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ وَلِجَّةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾
 وه له کاتیکیشا خوا نه زانی به و که سانه و نه نه گرن له جگهی خوا و له جگهی فروستاده ی و
 له جگهی باوه داران دوستی پهنهانی و ژیر به ژیری له بی باوه ران که دژی خوا و پیته مه ر و

ته فسیری زمانا کزی

باوه‌داران و، خوا ناگاداره به‌شتی نیوه ئه‌یکه‌ن له‌کاری چاک و له‌کاری خراب و له‌دۆستایه‌تی بی باوه‌ران و له‌نیازی پاکتان بۆ خوا به‌ته‌نھا .
گه‌وره‌ترین په‌رستی خوا جەنگ کردنه له‌گەڵ دۆزمنانی خوا به‌ته‌نھا . گه‌وره‌ترین
گوناھ مه‌یل کردنه بۆ لای دۆزمنانیان ، هه‌رکەسی پەنا بیا بۆ لای دۆزمنانی خوا سودی
خۆی ببه‌ستی به‌ دۆزمنانی خواو پیغمه‌ری خواو بی باوه‌رانه‌وه ، پیوسته هه‌مو باوه‌ر پاکێ
ئه‌وه‌که‌سه ده‌ست نیشان بکا و خراپه‌ی ده‌ربخه‌ن ، هه‌تا چاک و خراب له‌یه‌ک جوی
بکریته‌وه .

کۆمه‌لی له‌سه‌رۆکه‌کانی قوره‌یش به‌دیل گیران له‌ڕۆژی به‌دردا له‌نیو ئه‌و دیلانه‌دابو
عه‌باسی کوری عه‌بدول مه‌ته‌لیب و مامی پیغمه‌مه‌ر ﴿ﷺ﴾ تاقمی له‌موسلمانان
سه‌رزه‌نشتی عه‌باسیان ئه‌کرده‌ به‌ت په‌رست ، عه‌لی کوری ئه‌بو تالیب تانه‌ی ئه‌دا له‌عه‌باس
به‌بۆنه‌ی جه‌نگ کردنی له‌گەڵ پیغمه‌مه‌ردا و په‌چران ووازه‌یتانی له‌خزمایه‌تی . عه‌باس وتی :
بۆچی خراپه‌ کاتمان باس ئه‌که‌ن وچاکه‌ کاتمان په‌نه‌ان ئه‌ده‌ن ؟ ئیمه‌ گه‌وره‌ترین له‌نیو ، ئیمه
مزگه‌وتی رێزدارێ خوا ئاوه‌دان ئه‌که‌ینه‌وه‌و ئاوه‌ده‌ین به‌حاجیه‌کان ، دیله‌کان به‌ره‌لا
ئه‌که‌ین به‌رگ بۆ که‌عه‌ ئه‌که‌ین ، خوای مه‌زن بۆ ئه‌و مه‌به‌سته ئه‌م ئایه‌ته‌ی نارد ه‌واره‌وه
و فه‌رموی :

﴿ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ أَنْ يَغْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ ﴾ سزاوارو سایشته نیه بۆ بت په‌رستان
که‌ئاوه‌دان بکه‌نه‌وه مزگه‌وته‌کانی خوا . یانی بچه‌ نیو مزگه‌وته‌وه‌و بت په‌رستی تێدا بکه‌ن ،
به‌چاک‌تریش نابێ سه‌ر په‌رشتی ئه‌و مزگه‌وتانه‌ بکه‌ن .

﴿ شَاهِدِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ بِالْكَفْرِ ﴾ له‌کاتی‌کا خۆیان شایه‌تی بده‌ن له‌سه‌ر خۆیان بی
باوه‌ری خۆیان چونکه په‌رستی به‌کان و پارانه‌وه‌و هاوار کردن له‌وبتانه‌ شایه‌تی دانه
له‌خۆیان به‌وه‌ی که‌ بی باوه‌رن ، هه‌رکەسی بی باوه‌ری نابێ بچیه‌ نیو مزگه‌وته‌کانه‌وه .

﴿ أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴾ ئه‌و تاقمه‌ بت په‌رستانه‌ پوچ
بوته‌وه‌ پاداشتی کرده‌وه‌کانیان ، چونکه خوا وه‌رناگری له‌گەڵ په‌رستیدا هیچ کاریکی

ته‌فسیری زمانکۆری

چاك وهئو كه سانه له نيو ئاگرى دۆزه خدان هه تا هه تايه و بهرده وامن له نيو ياندا و نايه نه ده ره وه .

﴿ إِنَّمَا يَغْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ به راستى كه سى ئاودان نه كاته وه مزگه وته كانى خوا باوه رى هيتايى به ده كيتى خوا ، باوه ربه خواته واو نايى به بى باوه ره هيتان به پيغه مهر و باوه رى هيتان به رۆژى دواى .

﴿ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ ﴾ وه نويزى كردبى به هه مو مهرجه كانيه وه وه ،زه كاتى به خشيى به هه ژاران به گويزه رى ديارى كردنى سنور نه گهر پيوستى له سه رى زه كات ، وه كه له تايه تى (٦٠) ى ئهم سوره ته باسى كراوه وه له كهس نه ترسى مه گهر له خوا به ته نها .يانى كه سى بۆى هه به مزگه وته كان ئاوه دان بكاته وه كه خاوه نى نه و چوار شتانه بى باسيان كراوه له و نايه ته دا .

﴿ فَعَسَى أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ ﴾ دواى بۆ ئه وهى له وانه به وه كه سانه له وانه بن راغوبى وه رگرن بۆلاى راستى و كار كردن به راستى .

عه باسى مامى پيغه مهر و ته له رى كورى شه به وه عه لى كورى نه بو تاليب خويانيان هه لئه كيشا .عه باس ووتى: من خاوه نى ئاودان و خزمه ت كردنى حاجيه كام . ته له ووتى من خاوه نى كه عه به و كليلى خانه رى خوا لاي منه .عه لى كورى نه بو تاليب ووتى: من به رله هه مو كهس به شه ش مانگ نويزم كردوه بۆلاى نه وه مزگه وته وه جه نكم كردوه له بهر خوا ، خواى مه زن لايه نى عه لى گرت و فهرموى:

أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ

الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجْهَهُدُ وَأَفِي سَبِيلِ اللَّهِ
بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾
يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّتِ لَهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾

﴿اجْعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ نایا یتوه خاوه نی ناودان به حاجیه کان و ناوه دان کردنه وهی نهو مزگه وته بهریزه ی خانه ی خوداو پاک کردنه وهی له بی باوه ری .
﴿كَمْ أَمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وهك كه سینکی دائه نین باوه ری به خواو باوه ری به رژی دووا هیئابی و کوشش و جهنگی کردبی له ریگهی خواو، نهو شتانه ترازوی گهوره نین لای خوا و پلهو پایده کن زور جاران خواو کانیا ن رانه کیشن بولای چاکه . به پیچه وانه یشه وه پلهو پایهی جیهان خواونه کانیا ن پال پیوه نه نین بو لای خراپه .

﴿لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ﴾ وینه ی یهك نین نهو دوو تاقمه له باوه رداران و بی باوه ران له خزمهت خواو له ریژو پاداشتیان، باوه رداران له کویی و بی باوه ران له کوی ؟
﴿وَاللَّهُ لِيَهْدِيَ الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وه خوا ریگهی راست نیشان نادا بهو تاقمه سته مکارن به هوی بت په رستی بته کان ، دوا ی نه وهی ریگهی راستیا ن بی تیشاندراوه و پشتیا ن تی کردوه و ریگهی خراپیا ن هله ژاردوه .

﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَكْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ﴾ كه سانیکی نهو تو باوه ریا ن هیناوه و کزچیا ن کردوه بو مه دینه و کوشش وجهنگیا ن

تهفسیری زمانا کویی

کردوہ لہ ریگہی نایینی خوادا بہ دارایی و بہ گیان و لہشی خویان نہو کہسانہ گہورہ ترن لہ لایہن پلہوہ، ناوہ دان کردنہوہو ناودان بہ دانیشتران لہ کوی و باوہ ریتان و کوچ کردن و جہنگ کردن لہ کوی؟

لہ خزمہت خوادا لہ و باوہ داراندیش نہوشتانہ یان نہ کردوہ، ووشہی گہورہ تر بہومانایہ نیہ نہوی باوہ راندیش پلہی گہورہ یان ہبئی بہ لکو مہبہست نہوہیہ ریز ہر ہر بڑ باوہ ردارانہ، چونکہ بی باوہ ران لای خوا پلہو پایہ یان ہر نیہ و نرخیان بڑ دانانری .

﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَٰئِزُونَ﴾ و نہو تاقمہ خواوہنی نہوشتہ بہ ریزانہن ہر نہوان خواوہنی سہرکہو تن و سہر بہرزن لہ ہر دوو جیہاندا و بہ ناواتی خویان نہ گہن .

﴿يَسِيرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَاتٍ لَّهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ﴾ موزدہ نہدا بہو باوہ ردارانہ خواوہنی نہوشتہ بہ نرخانہن پەرورہ دگاری خویان بہ بہزہی و میہرہ بانی لہ لایہن خویہوہ و بہ رہزامہندی و خوشہو یستی و بہ چہ ندین بہ ہشت بڑ نہوان ہدیہ لہو بہ ہشتانہ دایہ رابواردن و خواردہ مہنی چاک و بہردہوام .

﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ نہو تاقمہ بہردہوام نہبن لہو بہ ہشتانہدا ہتا ہتایہ و جینگہی خویانہ و دہر چونیان نابی . بہ راستی خوا لای ہدیہ مزہو پاداشتی زور گہورہ بہرانبہر ناکری بہ ہیچ پاداشتی لہ جیہاندا، نہو باوہ ردارانہ خواوہنی باوہری بہتین و کوچ و جہنگیان کردوہ پاداشتیان میہرہ بانی و خوشہو یستی یہو بہ ہشتانہ کانہ و ہک باسکران .

لہ پاشا خوی مہزن قہدہغہ نہکا لہ مہرسلمانان دؤستایہتی بی باوہ ران با، لہ پشتا خزمہ نزیکہ کانین . نہفہرموی لہو بارہوہ:

يٰۤأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا تَتَّخِذُوا ءَابَاءَكُمْ
وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ
وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنكُمْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن

تہ فسیری ز مناکوی

كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسْكَنُ
تَرْضَوْنَهَا أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ
فِي سَبِيلِهِ فَتَرَبَّصُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرٍ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي
الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٢٤﴾

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ لَا تَذْكُرُوا آبَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ أُولَئِكَ﴾ نهی که ساینکی نهوتز باوه پرتان
هیناوه : نیوه وهرمه گرن باو که کانتان و برا کانتان به دؤست و یاریده رو هاوسویند و
به ریوه بهری کاره کانتان .

﴿إِنْ اسْتَحْبُوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ﴾ نه گهر نهوان خوشه ویستی بی باوه ری بدهن به سهر
باوه پهناندا و بهرده و امین له سهری و هانی ناده میزاد بدهن بۆ لای بی باوه ری .
﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَاُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وههر که سنی بی باوه ران بکا به دؤست و
سهر پهرشتی که ری خوی دوا بی نهو که سانه هدر نهوانه سته میان له خویان کردوه
که دؤستایه تیان له جگهی جیگهی خویا به کار نه هیناوه : ناوه پوکی نه و نایه ته هه مو گونا هی
نه گریته وه . که واته نه گهر باوک و برای موسلمانیش سته میان کرد له جگهی خویان
پیویسته له سهرتان پشتی ستهم لی کراو بگرن .

﴿قُلْ إِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ﴾ توبلی
بهو که سانه باوه پردارن نه گهر نیوه باو که کانتان و کوره کانتان و برا کانتان و ژنه کانتان و
خزم و هۆزه کانی خۆتان .

﴿وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا﴾ وهه و داراییه پهیدا تان کردوون و
نهو بازار گانیه نیوه ترستان هدی به روی نه مپی و له ناو بیچی که هه تانه له مه دینه داو کاتی
به سهر بیچی به هوی جهنگ کردنیانه وه له ریگهی خوا دا .

تهفسیری زمناکوی

﴿وَمَسَاكِينُ تَرْضَوْنَهَا أَحَبُّ إِلَيْكُمْ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ﴾ وه خانوو جیگهی دانیشتنان که ئیوه لاتان خۆشه ویسته و بی ی رازین، نه گهر نه و (۸) شتانه خۆشه ویستر بن له لای ئیوه له خواو له نیرای خواو له خۆماندو کردن و جهنگ کردن له ریگهی خوادا.

﴿فَیَرْتَصُّوا حَتَّى یَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾ دوا یی ئیوه چاوه روان بکه نه هتا خوا نه هیتی فرماندانی خوی به هیتانی سزادنی ئیوه زوی یا درهنگ و مه که نه گیری له لایه ن باوه پردارانه وه، نه و کاته ریژی کۆچ کردنتان نامینی له و کاته دا ئیوه دهر چوون له به رستی خوا به هوی دۆستایه تی بی باوه ران .

﴿وَاللَّهُ لَیْهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وه خوا ریگهی راست نشان نادا به تاقمی له سنوری خوا دهر چوون له و که سانه دۆستایه تی بی باوه رانیان کردوه.

هوی هاته خواره وهی نه و نایه ته نه مه یه: کاتی موسلمانان فرمانیان بی درا کۆچ بکه نه له مه که ووتیان: نه گهر ئیمه کۆچ بکه نه ده ستمان نه بری له باوک و کوره کاغان و له خزمه کاغان و له ژن و له هۆزه کاغان و له بازارگانی و جیگهی دانیشتنان و له داراییمان همه مو یاغان نامینی، نه و نایه ته هه رچه نده له بهاری نه و روداوه وه به تاییه تی هاتوه ته خواره وه. به لām به روآله ت همه موشی نه گرته وه. که واته هه ر که سی سودی تاییه تی خوی ریژ بدا به سه ر راستیدا و بی باوه ری بو خوی هه لبریزی نه و که سه به دوو روو دانه نری .

له کاتی که له مه و بهر باسکرا فرماندانی خوا به باوه رداران بیران نه خاته وه نه و شته ی به وانی به خشیوه له سه ر که و تن کات له دووای کات و نه فه روی:

لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ
كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ
تَغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمْ الْأَرْضُ

بِمَارْحُبَتٍ ثُمَّ وَلَيْتُمْ مُدَبِّرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ
 عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَنْزَلَ جُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا
 وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦﴾
 ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ
 رَحِيمٌ ﴿٢٧﴾

﴿ لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَطِنٍ كَثِيرَةٍ ﴾ بهراستی خوا یاریدهی ئیوهی موسلمانانی داوه
 له چه نندین جیگهی زوردا له کاتی وه ستانتانا بۆ جهنگ کردن لهو جیگانه دا، وینهی رۆژی
 به در، جهنگی خه بیهر، جهنگی به نوقوره یزه، ناشته وایی حوده بییه. جهنگی به نو نه فزیر.
 گر تنی مه که، جگهی ئه وانیش ژماره یان گه یشتو ته هه شتا جیگه، کاتی هه وائی گر تنی
 مه که گه یشت به هۆزی هه وازین و سه قیف هه ردوولایان پێک هاتن که په لاماری موسلمانان
 بدهن، ئه وه وائه گه یشت به پیغه مهر ﴿ ۲۵ 》 به دوازه هه زار که سه وه روی کرد بۆ لای
 ئه و دوو هۆزه، ئه وان چوار هه زار کهس بون. یه کێ له هاورپیکانی پیغه مهر ﴿ ۲۶ 》 ووتی:
 ئیمه ژیر ناکه وین ئه مرۆ له بهر که می بی باوه ران و زۆری ئیمه ی باوه رداره وه و له خو یان
 بایی بویون، پیغه مهر ئه و ووته یه ی به لاوه په سهند نه بوو به و بونه وه که موسلمانان کان
 شکان، خوا ی مه زن ئه و روداو ه یان بیر نه خاته وه و نه فه رموی:

﴿ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ ﴾ وه بیری رۆژی (حونهین) بکه نه وه که شوپنیکه
 له مه که و تایفدا کاتی ئیوه ژماره ی زۆری ئیوه خو تانی بایی کردبو، سه رتانی لی تیکدا بو،
 ئه تان وت: ئیمه ئه مرۆ ژیر ناکه وین له بهر ئه وه ی ژماره مان زۆره، واتان ئه زانی ناشکین.
 به لام یه که بچار ئیوه ی موسلمان شکان و په رته وازه و بلاو بونه وه به دۆل و شیودا.

تهفسیری زمانکۆبی

﴿ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئاً ﴾ دواى ژماره تان هيچ سوديكي به ئيوه نه به خشي و نه گه يشته
فريتان هيچ شتى و بۆتان دهر كهوت ياريدان و هله اتان هه له لايه ن خواوه ديت .
﴿ وَصَافَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ﴾ وه ته نگبو له سه ر ئيوه روى زهوى له بهر
له ترساناو له بهر سه ختي ئهو رۆژه بهو پاني و فراوانيه وه زهوى هه يو .

﴿ ثُمَّ وَلَيْثُمُ الْمُدَبِّرِينَ ﴾ له پاشا ئيوه پشتان كرده دوژمنى خۆتان و شكان و به ره و دووا
هه له اتان له كاتي جهنگدا ، پيشه وه تان به را كروى گه يشته وه مه كه ، كهستان لاي پيغمه مر
نه مايه وه جگه ي كه مى له خزم و له هاوړيكانى كه برى بون له عه لى و عه باس و ئه بو
سوفيانى كورى حه رسى ئاموزاي پيغمه مر و ئوسامه ي كورى زهيد و فه زلى كورى عه باس و
عه بد و لاي كورى مه سعود و ره بعه ي كورى مه رس و ئه بو به كر و عومه ر و ئه بعه نى
كورى عوبه يد كه له بهر دهم پيغمه مر دا كوژرا ، عه باسى مامى ده ستى گرتبو به له غاوى
هيسره كه ي پيغمه مر وه ﴿ ﷺ ﴾ نه بو سوفيانى ئاموزاي پيغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ هيسره كه ي
رانه كيشا ، ژماره ي ئهو كه سانه مابونه وه لاي پيغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ دووا زده كه سبون . پيغمه مر
فه رموى به عه باس : هاوړ بكه و بلى بگه رپنه وه ، نه و يش بانگى كردن و وورده و وورده
گه رانه وه و هه لمه تيان برد بو بى باوه ران ، بى باوه رانيان شكاند و دريژهى ئهو روداوه
له نامه ميژويه كاندا تومار كراوه .

﴿ ثُمَّ أُنْزِلَ اللَّهُ سَكِينَةً عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَلَ جُشُوداً لَمْ تَرْوْهَا ﴾ له پاش
را كردنى باوه رداران خوا به ميهره باني خوى ئارامگرتنى خوى رژاند به سه ر نيراوى خويا و
به سه ر باوه رداراندا و ترس له دليانا نه ماو گه رانه وه بو لاي پيغمه مر ﴿ ﷺ ﴾ و ، خوا
نارد بويه خواره وه بو ياريده ي باوه رداران چه ندين سه ربازى له فرشته كان ئيوه نه تان
نه بينين به چاو ، به لام نيشانه ي هاتنه خواره وه يان رون بويه وه به سه ر كهوتنى باوه رداران .
بوزانين : هه ر چه نده پيشه و را زى فه رمويه تى : ئهو سه ربازانه فرشته بون . به لام ئيمه
بروامان وايه خوا له شكرى بى ژماره ي هه يه له فرشته كان و جگه ي فرشته كان و ، له و
له شكرا نه يه ئازاى و هيزى دهره وه ي تريش . نايه ته كه جوړى ئه و سه ربازانه ي رون
نه كرده ته وه ، بويه واشايسته يه ئيمه يش وا زى لى به ينين ، خوا ئه فه رموى :

ته فسيري زمنا كويى

﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾ نازانی بہلہ شکرہ کانی پەرور دگاری تۆ مہ گہر ہەر خوی بیزانی .

﴿وَعَذَابَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ وہ خوا سزای کہ سانیکی ئہوتوی دا باوہریان نہہینابوو بہ کوشتن و دیل کردنی خویانو خیزانہ کانیان و ئہوسزایہی خوا کردی لہ گہل بی باوہریان تۆلہی بی باوہرانہ لہ جیہاندا، لہ پاشہ رۆژ دا بہ تۆلہی گرانر .

﴿ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ لہ پاشا خوا وەرئہ گری پەشیمانبونہوو ئہ پیرئۆی بہ سەر کہ سیکا ئارہزووی ہہ بی بہ گہورہی خوی، دوا کۆتایی جہنگ و شکانی بی باوہریان و خوا خوش ئہ بی لہ و گوناہہی کردویانہ و دوا پەشیمان بونہوہیان، میہرہ بان و خواہنی بہ زہیہ بۆ بہندہ کانی خوی .

بہ راستی خوی مہزن زۆر بہ خشندہیہ و گران نیہ لای لی بوردنی گوناہی گہورہو دەر گای لی خوشبونی کراوہ تہوو بۆ ہہمو کہ سی . کہواتہ ئہو کہ سہی لہ موسلمانان رایان کردوو پەشیمان بونہو تہوو ئہو بی باوہرانہیش جہنگیان لہ گہل پیغمہر کردوو لہ دواویدا باوہریان ہیناو کردہوی چاکیان کرد، ئہوانہ خوا خوشی ئہوین و رزگاریان ئہ کا لہ ناگر .

نمونہ لہ لی بوردن و بہ زہی پیغمہر ﴿ﷺ﴾ کاتی جہنگ کۆتایی بی ہات و دہست کرا بہ بہشکردنی دہست کہوت و تالانی بی باوہریان، نوینہری لہ لایہن ہۆزی ہہوازیہوو ہاتنہ خزمہت پیغمہر ﴿ﷺ﴾ ووتیان: ئیمہ موسلمان بووین ئہی فروستادہی خوا و تۆ چاکترین کہسی و چاکہ کہری ئادہ میزادی، خیزانہ کاغان گیراون و دیل کراون و داراییمان زہوت کراوہ . پیغمہر ﴿ﷺ﴾ ئیسلامہ تیہ کہیانی وەرگرت و فہرمانی دا ژن و خیزان و داراییان بدہنہوو . کاتی خوی مہزن قہدہ غہی کرد دۆستایہ تی بی باوہریان، ہہلی گرت سہرپرہشتی کردنیان بۆ مزگوتہ کانی خوا، قہدہ غہیشی کرد بچنہ نیو مزگوتہ کانہوو فہرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ
 نجسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا
 وَإِنْ خِفْتُمْ عِيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ
 شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٨﴾

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نجسٌ ﴾ نهى كه سانيكى نهوتو باوهرتان بهراستی
 بت پهريستان و نهو كه سانهى هاوبهش بو خوا دائه نين پيس و دهر وون پيسن، نهى
 خوټانيان لى پياريزن به جوړى خوټان له پيسى تر نه پاريژن، قيژه و ن وبى پرواو له شيان
 پيسه و لهش پيس و بى دهست نويزن و بهر گيان پيسه.

﴿ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا ﴾ دوايى نابى نزيكى نهو مزگوته
 ريزداره بكهون و قهدهغه به بچه نيوى له پاش نهم ساله سوهرتى (بهرانه تى) تيداها توه ته
 خوارو سالى نوه مى كز چيه .

زانايان له باره ي نهونزيكونه و به بريان جياوازه: لای پيشهوا شافيعى نزيكى نهو
 مزگوته ريزداره نه كه ونه وه به تايه تى ، نهك مزگوته كاني تر، لای پيشهوا ماليك پيوسته
 قهدهغه بكرين له ههمو مزگوتى. پيشهوا حنه فى نه فهرموى: قهدهغه ناكرين له هيچ
 مزگوتى. نه مزگوتى حهرام و نه مزگوته كاني تر و بو بى ساوه راني هاوپهيمان دروسته
 بت پهريستان له ههمو لايه كه وه له نيو دورگه ي عه رب نه هان بو مه كه بو حج كردن و
 بازار گاني، دانيشتوان سوديان لى وه رنه گرتن به هوى كرين و فروشتن و به كرى داني
 خانه كانيان، كاتى خوا قهدهغه ي كرد بى ساوه ران نه چن بو مه كه ترسيان پهيدا كرد
 له هه زارى، خواى مه زن فهرموى:

تهفسيرى زمناكوږى

﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عِيلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيَكُمْ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ﴾ وہنہ گہر نیوہ ترساون
لہہ ژاری و کہم دہرامہ تی بہہوی قہدہغہ کردنی بی باوہران بولا می مزگہوتی حہرام،
دوایی خوا بہم نزیکہ نیوہ ساماندار نہ کا بہگہورہیی خوئی و دہست کہوت و
لہ لایہ ترہوہ روزیتان بو نہ نیڑی نہ گہر ئارہزو بفہرموی، فہرمانیشتان بی تہدا بہ تہمہ لی
دانہ نیشن و کوشش بکہن بو پیداکردنی دارایی و سامان و ہوی ژیاننان .

﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ بہراستی خوانہ زانی بہسودی بہندہ کانی خوئی لہہ مو
رویکہوہ، ہہموشتی لہ جینگہی شیاوی خویا دائہ نی لہ قہدہغہ کردن و پڑوا کردنی کارو
فہرمانی خویا .

لہ پاشا خوا می مہزن رونی نہ کاتہوہ کہہندی لہ بی باوہران دروستہ دانیشن لہ نیو
دورگہی عہرہدا بہوہرگرتنی سہرانہ لہوان و نہ فہرموی :

قَاتِلُوا الَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ
اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴿٢١﴾
وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى
الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ
يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قُلْ لَهُمْ

اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٣٥﴾ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ
 وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ
 مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا
 لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَنَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣٦﴾
 يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَهًا
 أَن يَسْمُؤَهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٣٧﴾ هُوَ الَّذِي
 أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ
 كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٣٨﴾

﴿ قَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يَزِيدُونِ بِاللَّهِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ تيوي باوهرداران جهنگ بکهن له گهل کهسانیکی نهوتو باوهرناهیئن بهخواو بهروزی دواپی و زیندوبونهوهو پرسیار بهشیویه پیویست بی. وهك جوله که کان نهلین : له بهههشتا خواردن و خواردنهوه نین، گاوره کان نهلین: کلیسا چه کی لی خوشبون نه فروشی و خوابوه به عیسا .

﴿ وَلَا يَحْرِمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ ﴾ وهقهدهغه ناکهن شتی خواو نیراوی خوا قهدهغهیان کردوه ، وهك مهی خواردنهوهو خواردنی گزشتی بهراززوپروا نایه رن به نایینی راست که نایینی ئیسلامه و باوهریان به وهنیه که ههمو نایینه کانی گزراوهو کار بهوشتانه ناکهن له تهوراتایه که دووای پیغه مهر بکهون .

﴿ مِنَ الَّذِينَ آتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ ﴾ نهوبی باوهرانه کهسانیکی نهوتون به خشراوه بهوان نامه کان که تهورات و ئینجیله بو موساو عیسا ،

تهفسیری زمانکویی

جهنگیان له گهل بکهن ههتا خاوهن نامه کان ئه یدهن به موسلمانان ئه وشته ی له سهریان پیوست کراوه له سهرانه به دهستی خویان ونابی سهریچی بکهن له دایا به گۆره ی دیاریکراو له لایه ن یاساوه و، به جۆری ئه بی ییده ن سهرشۆر و مل که چن و ئیوه دانیشن و ئه وان به پتوه بن .

زانایان له باره ی سهرانه وه که وه رته گیرئ له بی باوه ران بیریان جیاوازه: لای پیشه و شافیعی له جوو گاورو ئاگر په رست سهرانه وه رته گیرئ، ئه ندازه ی سهرانه که یان پیوسته له یه ک دینار که متر نه ی. لای پیشه و ه نه فی و ئه حه د له جگه ی بت په رستانی عه رب پیوسته سهرانه وه ربگیرئ. ئه ندازه ی سهرانه که یان بریتیه له دووا زده ده رهم بۆ هه ژاران، بیست درهم بۆ مام ناوه ندی یه کان چل و هه شت درهم بۆ سامانداران، هه ر هه ژاری ده رهم ته نه ی سهرانه ی لی وه رناگیرئ، تور که کان و هن دی یه کان وه ک خاوه ن نامه کان ته ماشا ئه کرین، هه موو که س جگه له بت په رستانی عه رب سهرانه ئه بی بده ن، لای پیشه و مالیک سهرانه له هه موو بی باوه ران وه رناگیرئ له جگه ی ئه و که سانه له ئاینی ئیسلام وه رگه راون، ئه ندازه ی بۆ هه موو سالتی له یه ک دینار که متر نابئ ئیتر هه ژار بن یا نا .

پرسیار/ ئه و ئایه ته ئه فه رموی: خاوه ن نامه کان بر وا به خوا و به رۆژی دوا ی ناکه ن، زانراوه له وانه وه باوه ریان به خوا هیتا وه به رۆژی دوا یش؟
وه لام/ به ئی . باوه ریان به ئاینی راست نی یه به و شیوه یه شایسته بی و ولامی ئه و
پرسیاره به م ئایه ته ر و نکرا وه ته وه که خوا ئه فه رموی:

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عَزِيزُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ﴾ وه جوه کان و وتویانه: عوزه ی کور ی خوا یه، گا وره کان و وتویانه مه سیح کور ی خوا یه. پوخته ی پرسیا رو وه لامی پیشو به م جۆره یه: به راستی جوه کان و گا وره کان دایان نا وه بۆ خوا هاوبه ش. که واته ئه وان بر وایان به خوا یه هه بو وه هه ر نه بو ه مه گه ر لای ئه وان و باوه ری پو چیان؟ چونکه ئه وان لایان وایه خوا خاوه نی کور ه، بر وایان به خوا ی راستی هه بی کور ی بۆ دانائین که واته باوه ره کانیان وه ک بی باوه ری وایه.

ته فسیری زمانکۆبی

پرسیار/ ہر راستی ئیسلام زور لہ کہس ناکا بؤ باوہرہینان کہچی خوای مہزن لہو
تایہ تہدا فہرمانی داوہ بہ جہنگ کردن لہ گہل تہو کہسانہدا باوہر ناہین بہ خواو بہ
رؤژی دواپی ہتا سہرانہ نہدہن؟

وہلام/ فہرمان دان بہ جہنگ لہ گہل تہو خاوہن نامانہ بؤ تہوانہ یانہ بہ تایہ تی کہ
لہ نیو دورگہی عہرہدان و تہوانہ یان ہاوسویندی بت پہرستہ کانہون بؤ جہنگ کردن
لہ گہل پیغہمہر ﴿﴾ و ہک جوہ کانی مہدینہ، تہوہ لہ لایہ کہوہ لہ لایہ ترہوہ ہہوال
گہشت بہ پیغہمہر ﴿﴾ کہ رؤمہ کان لہ شامدا لہ شکریان کؤ کردہوہ بؤ تہوہی
پہلاماری موسلمانان بدہن و پہرتہوازہیان بکہن. بہلگہو نیشانہی رون دہرکہوتیو کہ
خاوہن نامہ کان ہہوال بدرو یاریدہری رؤمہ کانن لہ بدہر تہو شتانہ خوا فہرمانی دا بہ
جہنگ کردن و چہک کردیان و سہرشور کردیان بؤ موسلمانان لہ گہل بہخشینی
سہرانہ ہتا بیتہ بہلگہ لہ سہر تہوہی کہ خاوہن نامہ کان ناشتی خوازبن و پہیمانہ کانیان
ناشکینن، کاتی سہرانہیان بہخشینی پیوستہ دہست دریژی نہ کریتہ سہریان و یاریدہیان
بدری و سہربہست بن لہ بارہی ٹاین و مامہ لہی خویانہوہ، تہبی ہزانری کاتی موسلمان
ہون سہرانہیان لہ سہر ہلئہ گیری.

﴿ذٰلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاحِهِمْ يُضَاهَوْنَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ﴾ تہوانہی رابوردن
گفتوگوی خاوہن نامہ کانہ دہر تہچی لہ زمان و دہمیانہوہ بہبی تہوہی بہلگہو
نیشانہیہ کیان ہہبی بجیتہ تہقلہوہ، گفتوگوکان و ہک گفتوگوی کہسانیکی تہوتویہ
باوہریان نہہیناوہ لہ پیش تہوہ کہ تہیان ووت: فریشتہ کان کچی خوان، ہہروہک بت
پہرستہ کانی رؤمان ویؤنان و بوزیوکان و جگہی تہوانیش .

﴿قَاتِلْهُمْ اِنَّهُ يُوْفِكُوْنَ﴾ خوا لہ ناویان بباو دوریان بخاتہوہ لہ بہزہی و میہرہبانی
خوی چؤن لایانداوہ لہ ریگہی راست لہ گہل دہر کہوتنی بہلگہی دروست بہرہو ریگہی
خراب رویان کردہوہ .

﴿ اتَّخَذُوا أَصْبَارَهُمْ وَرُءُوبَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ وهریان گرتوه و دایان ناوه جوه کان و زاناکان و نهو کهسانه و ازیان له جیهان هیناوه و خوا پهرستی نه کهن به چه ندین خوا بۆ خویان له جگه ی خوی تانک و تنها و نهیان پهرستن، هه ربه وینه ی جوه کان گاواره کانیش نهو کهسانه ی خویانیان تهرخان کردوه بۆ خوا پهرستی کردنیان به چه ندین خوا بۆ خویان، نهو شتانه ی خوا قه دهغه ی کردون ره وایان نه کهن بۆ په پره وانی خویان له جوه کانو گاواره کان، نهوانه ی خوا رهوان قه دهغه ی نه کهن بۆیان به بی به لگه به لای خوا و هاتی بۆیان .

﴿ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ ﴾ وه گاواره کانیش مه سیحی کوری مریه میان وه گرتوه به خوا بۆ خویان نه ی پهرستن، نهیان ووت: مه سیح کوری خوا به، نهو گفتو گو خراپانه به لگه یه ترن له سه ره نهوه ی نهو خاوه ن نامانه باوه رپیان به خوا نیه. به لکو هه رباه و رپیان بهو شتانه هه یه زاناکانیان نه یلن .

﴿ وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ وه فه رمان نه دراوه بهو بی باوه رانه مه گهر له بۆ نهوه ی نهوان خوی به کی تنها پهرستن و له نامه پی شه کاندایا بهوه فه رمان دراوه که خوا وه رگرن به پهرستراو نه ک زاناو تهرخان کراوه کان وه رگرن، هه یه پهرستراوی نیه مه گهر نهو خوا تنه یاهه پاک و دوره خوا له شتی نهوان نه یکه نه به هاوبه ش بۆ .

﴿ يُرِيدُونَ أَنْ يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَيَأْبَى اللَّهُ إِلَّا أَنْ يَتِمَّ نُورُهُ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴾ سه رو که کانی جو و گاوه نه یانه و ی که بکوژینه نایینی پاک ی ئیسلامه به فوی ده می خویان و به درو و بوختان هه لبه ستن و، خوا رازی ناب ی مه گهر که خوا ته واوبکا روناکی نایینی خوی و نالای ئیسلام به رزبینه وه و باوه کو بی باوه ران پین ناخوش بی و لایان گرانی نهو روناکی نایینه ی باوه رداران .

﴿ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴾ خوا که سیکی نهو تو به ره وانه ی کردوه نیرای خوی به گه وه یی خوی به ریگه نیشاندهریک که قورنانه و به نایینیکی راسته وه، بۆ نهوه ی نه و نایینه به رزبکاته وه به سه ره

هەمو ئایینه‌کانی تردا و موسلمانان گەورەیی بە دەست بهێتن و، ئەگەرچی پێشان ناخۆش
بێ و لایان گرانێی بت پەرستان ئەو سەرکەوتنە ئایینی خوا بە سەر هەمو ئایینه‌کانی تردا.
بێگومان خوا ئایینی ئیسلامی سەرخست لەشارەکانی عەرەبدا و بە سەر جووکان
و رۆمەکانی شام و بە سەر ناگەرپەرستەکانی فارسدا.

کورتەبایسێک لەبارەی میژووی رابوردوی گاوری کانه‌وه که‌چۆن پارچه‌ پارچه بوون

بە‌جۆرە‌ی‌ خوارە‌وه :

گاوری‌کان‌ دوا‌ی‌ عیسا‌ هەتا‌ هەشتا‌ ساڵ‌ لە‌سەر‌ ئایینی‌ راست‌ بون و نوێژو‌ رۆژویان
ئە‌کرد‌ هەتا‌ جە‌نگی‌ پە‌یدا‌بوو‌ لە‌نیوان‌ ئە‌وان‌ و جوو‌کاندا، جوو‌کان‌ مە‌و‌فێکی‌ زۆر‌ ئازاو
دلێریان‌ هە‌بو‌ ناوی (پۆلس) بو، لە‌وجە‌نگە‌دا‌ ژمارە‌یه‌کی‌ زۆری‌ لە‌ گاوری‌کان‌ کوشت،
لە‌پاشا‌ ووتی: ئە‌گەر‌ عیسا‌ لە‌سەر‌ راستی‌ بیت‌ ئێ‌مه‌ بێ‌‌باوه‌رین‌ و ئە‌چینه‌ دۆزه‌خ‌ و ئە‌وان
ئە‌چنه‌ بە‌هەشت. که‌واته‌ من‌ فێلی‌ ئە‌سازینم‌ هە‌تا‌ ئە‌وانیش‌ وێ‌نه‌ی‌ ئێ‌مه‌ بچنه‌ دۆزه‌خ، لە‌پاشا
سواری‌ ئە‌و‌ ئە‌سپه‌ بوو‌ جە‌نگی‌ پێ‌‌کرد‌بوو، هوزە‌نگی‌ لێ‌داو‌ بە‌ره‌و‌ گاوری‌کان‌ که‌وته‌ رینگ‌و
پە‌شیمان‌ بونه‌وه‌ی‌ دەر‌ب‌ری‌ و خۆ‌لی‌ کرد‌ بە‌سەر‌ خۆ‌یدا .

گاوری‌کان‌ ووتیان‌ تۆ‌ چ‌ که‌سی‌کی، پۆلس‌ ووتی: من‌ پۆلسی‌ دۆژمنی‌ ئێ‌وه‌م‌ لە‌ئاسمانه‌وه‌
بانگم‌ لێ‌‌کراو‌ پە‌شیمان‌ بونه‌وه‌م‌ لێ‌ وەر‌ناگری‌ هە‌تا‌ نە‌م‌ بە‌ گاوری، ئە‌وانیش‌ بر‌دی‌ان‌ بۆ
کلیساو‌ یاری‌ده‌ی‌ زۆریان‌ داو‌ هۆ‌ده‌یه‌کیان‌ بۆ‌ تە‌رخان‌ کرد و لە‌وه‌هۆ‌ده‌یه‌ نایە‌تە‌ده‌ری‌ بۆ
ماوه‌ی‌ یە‌ک‌ساڵ، لە‌وماوه‌یه‌دا‌ فێری‌ ئینجیل‌ بوو، دوا‌ی‌ هاته‌ دەر‌ی‌ ووتی: لە‌ئاسمانه‌وه‌ بانگم‌
لێ‌‌کراو‌ خوا‌ پە‌شیمان‌ بونه‌وه‌ی‌ لێ‌ وەر‌گرتوم‌ و منی‌ خۆ‌ش‌ ئە‌وی، گاوری‌کان‌ بر‌ویان‌
پێ‌‌کرد، لە‌پاشا‌ سی‌‌که‌سی‌ لە‌ گاوری‌کان‌ هە‌ل‌بژارد: یە‌که‌میان‌ ناوی (نسطور) بو‌ فێری
کرد‌ که‌ عیساو‌ مریه‌م‌ و خوا‌ هەر‌ سیان‌ خوان، دوو‌هە‌میان‌ ناوی (یە‌عقوب) بوو‌ فێری
کرد‌ که‌ عیسا‌ ئاده‌میزاده‌و‌ کۆ‌ری‌ خوایه، سی‌هە‌میان‌ ناوی (ملک‌ان) بو‌ فێری‌ کرد‌ که‌
هەر‌عیسا‌ خوایه و هەر‌بووه‌و‌ هەر‌ئە‌یشی. کاتی‌ زانی‌ فێ‌‌کردنه‌که‌ی‌ کاری‌ تی‌‌کردون
لە‌پە‌نه‌انیدا‌ لە‌گە‌ڵیان‌ کۆ‌بووه‌وه‌ و، پێ‌‌وتن: یە‌ک‌ بە‌یه‌ک‌ هەر‌ تۆ‌ پە‌خته‌ی‌ و شاگردی

تە‌فسیری‌ زمانکۆ‌یی

راستی منی، بہہریہ کیانی ووت: من خوم سہرئہ برم و خوم نہ کہم بہ قوربانی، لہ دوا پیدا
خوی سہربری، ہہریہ کیان لہوسی کہ سانہ رویان کردبو شوئی یہ کیکیان بو روم،
دو وہ میان بو بہیتو لوقہ دہس، سپہ میان بو لایہ تر، لہ و کاتہ دا گاورہ کان بون بہسی تا قم
دژی یہ کتری، ہہرچہ ندہ بہ لگہیہ نیہ بو راستی نہو روداوہ. بہ لام لہم سہر دہمہی نیمہ دا
نہینری گاورہ کان بہو جورہن، لہ فیلزانی جولہ کہ کانہہ دوورنیہ، لہ پاشا خوی مہزن
رونی نہ کاتہوہ کہ زاناکانی جوہ کان و گاورہ کان لہ ہہو لی نہوہ دان دارایی و پارہی
نارہوا و پوچ بخون، نہوہتہ خوا نہ فہرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَخْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ

أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ

وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَفْقَهُونَهَا

فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾ يَوْمَ يُحْمَى

عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ

وَضُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ

تَكْنِزُونَ ﴿٢٥﴾

﴿یا ایہا الذین آمنوا ان کثیراً من الاخبار والرهبان لیأکلون اموال الناس بالباطل﴾

نہی کہ سانیکی نہوتو باورہ تان ہیناوہ بہ راستی زور کہس لہ زانایان و نہو کہ سانہی

تہفسیری زمانکوی

﴿وَتَعْلَمُ الْكَافِرِينَ﴾ و ههتا تو ئەزانى بهو كه سانه درۆيان له گهڵ تو كردوه، ئەگەر ئارامت بگرتايه راست گۆو درۆزنت بۆ رۆن ئەبويهوه، لهخۆتهوه دهستورت دهر نه ئە كرد بۆيان نهچنه دهرهوه. ئەويى باوه رانه ئەيان ووت: موحه مەدمان خەڵەتان بەدرۆ كردن. بەلام ئابرويەن چو لهنيو دانيشتوانداو رۆن بويهوه درۆكانيان.

پرسيار/ پيغمههري خوا له دوو جگه دا سهرزه نشتي كراوه: يه كهميان: له كاتي وەرگرتنى خۆ كړينه وهى ديله كان له به دردا. دوو ههميان: دهستوردانى به نه چونه دهره وهى دوو رووان له وئايه تا دا، سهرزه نشت نه وه نه گه يه نى پيغمه مهر گوناھى كړدى؟

وه لام/ ئى بوردن نه وه ناگه يه نى پيغمه مهر ﴿﴾ گوناھى كړدى، چونكه زۆرجاران نه و جوړه ووشه يه بۆ زۆرى پاداشتو ميه ره بانيه، هه مو پيغمه مه ران داواى ليو درديان كردوه له خوا و ماناى وانيه كه نه وان گوناھبارن، پيغمه مهر ﴿﴾ به گوێره ي بىرى خۆى نه و دوو كارانه ي كردوه و به چاكي زانيوه بۆ ئاين، بۆيه فەرمانى پێداون.

له دوايدا خواى مه زن شيوه ي كارى باوه داران و بت په رستان رۆن نه كاته وه هه ره كه يان به گيره ي شايسته ي خويان و نه فەرموى:

لَا يَسْتَعِذُّكَ الَّذِينَ

يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَعِذُّكَ الَّذِينَ

لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَآرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ

لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا فِيكُمْ

مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا تُضْعَفُونَ لَكُم مِّنْ دُونِكُمْ

الْفِتْنَةَ وَفِيكُمْ سَمْعُونَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٤٧﴾
 لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَبُوا لَكَ الْأُمُورَ حَتَّى
 جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَرِهُونَ ﴿٤٨﴾

﴿ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ داوای دهستور ناکه ن له تو کهنه چن
 بۆ جهنگ کردن به بیانو هیتانه وه که سانیکی نهوتو باوهره هینن به خواو بهرۆزی دواپی .
 ﴿ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ ﴾ که نهوان جهنگ بکه ن له بهر بهرزی ناین
 به دارایی و به گیان و به له شی خوینانه وه، ناشکرایه هیچ هوپی نیه بۆ نهو داواکردنه
 له کاتیکا جهنگ پیویست کرابی له سهریان. نایا باوهرداری راستی داوانه کا نویتو و رۆژ و
 بگری و بیکاو شایه تیمان بهیتی؟ چونکه که بزانی پیویسته چونی داوانه کا، جهنگ
 پیویسته نابی داوای بکا نایا جهنگ بکه م. زانایان بۆ رۆن کردنه وهی فرمانی نهو نایه ته
 نه لئین: جهنگ کاتی پیویسته له سهر که سی دارایی هه بی خو ی پی به هیز بکا بۆ کرینی
 چهک و خویشی ساغبی و شایسته ی جهنگبی، نه گهر نه خوشبو یاهه که و تهو که م نه ندام
 بو یا لاواز و بی هیزبو پیویسته له سهری به دارایی خو ی پیوا ی بگری بۆ جهنگ کردن .
 ﴿ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ ﴾ وه خوا نه زانی بهو که سانه خو یان نه پارتزن له دانیشن و
 له نه چون بۆ جهنگ، بهو که سانه نه زانی په له نه که ن بۆ لای فرمانی خواو بۆ په رستی خوا
 له جهنگ و جگه ی جهنگ و به نیازی دلی ناده میزاد .

﴿ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ به راستی که سانیکی نهوتو داوای
 دهستوری چون بۆ جهنگ نه که ن باوهره خوا و بهرۆزی دووایی نایه رن، نهو که سانه
 دوو رۆن .

﴿ وَارْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴾ وه دلیان گومانی هه یه له باوهره نیناندا،
 دواپی نهوان له نیو گومانی خو یاناسه رگه ردان، به موسلمانته تی خو یان نه نوین و له راستیدا
 دوو دلن له بریاردانی باوهره ی باوهری و نازانن راسته یادرۆیه باوهره نینان .

خوځایان تهرخان کردوه له خاوهن نامه کان بۆ په‌رستن نه‌خۆن دارایی ئاده‌میزاد به‌به‌رتیل وهرگرتن له‌فهرمانه‌کانی خوادا و نه‌یان گۆرن به‌گوځره‌ی سودی تایبه‌تی خوځیان .

﴿وَيَصْبُدُونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وه‌ئاده‌میزاد قه‌ده‌غه نه‌که‌ن له‌رڼگه‌ی ئایینی خوا و نایه‌لن موسلمان بن و کارنه‌که‌نه‌ سه‌ر نه‌قلی موژفه ساویلکه‌کان، کاتی وایش نه‌بی تاوانج نه‌گرنه ئایینی خواو پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ بۆ نمونه: زانای فهره‌نسی (فولتر) ناوه‌اته خروش له‌دژی کلیساو په‌لاماری قه‌شه‌کانی داو ووتی: هه‌موو کاتی وه‌ک سه‌گ نه‌وه‌رن بۆ کۆکردنه‌وه‌ی دارایی وتانه‌یشی گرتنه‌ ته‌ورات و ووتی: شتی خراب و قیژه‌ونی دژی به‌کتری تیدایه، به‌و بۆنه‌وه‌ پیاوani کلیسا ده‌ریان کرد له‌تایینی خوځیان، هه‌ندیکیان داوایان کرد ماوه‌ی ژبانی به‌ند بکری له‌گرتو‌خانه‌دا، نه‌و زانا فهره‌نسیه له‌ترسا نه‌قلی تیک چوو، هه‌چ چاره‌یه‌کی بۆ رزگارکردنی خو‌ی نه‌دو‌زیه‌وه له‌لای (پاپا بناو) ی چواره‌ده‌م جگه له‌وه‌ی نامه‌یه دابن‌ی له‌دژی پیغه‌مه‌ری ئیسلامدا، نامه‌که‌ی دانا و جنیوی دا به‌پیغه‌مه‌ر ﴿﴾ کلیسا له‌و خروش بوو پیرو‌زباییان له‌خو‌یی و نامه‌که‌ی کرد .

﴿وَالَّذِينَ يَكْتِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يَنْفِقُوهَا فِي سَبِيلِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وه‌که‌سانیک‌ی نه‌وتو کۆنه‌که‌نه‌وه زیرو زیوو دایان نه‌نن له‌سه‌ر یه‌ک، هه‌ریه‌که له‌وانه دانانن له‌رڼگه‌ی ئایینی خوادا و نه‌و نه‌ندازه‌یه پیوست کراوه بدری له‌زه‌کاتا نایده‌ن به‌هه‌زاران دوا‌یی تو موژده بده به‌و که‌سانه زه‌کاته‌کانیان نابه‌خشن به‌و که‌سه دیاری کراوانه به‌سزایه‌کی خاوه‌ن تازار، مه‌به‌ست له‌وه‌که‌سانه هه‌ره‌شه‌یان لی نه‌کری له‌و‌تایه‌ته‌دا هه‌مو که‌سی نه‌گرځته‌وه، ئیتر خاوه‌ن نامه‌کان بن یا موسلمانان به‌بی جیاوازی. مه‌یه‌ست له‌و داراییه دانراوانه‌یش ته‌نها زیرو زیو نیه. به‌لکو هه‌موو داراییه نه‌گرځته‌وه زه‌گاتی تیدا پیوست کرابی، ئیتر با دانراویش نه‌بی یا زیرو زیو نه‌بی. مه‌به‌ست له‌رڼگه‌ی ئایینی خوا جه‌نگ کردنه بۆ به‌رزی یاسای ئایینی ئیسلام و به‌رگری له‌نیشتمان و دروست کردنی مزگه‌وت و خه‌سته‌خانه و قوتابخانه و چاک کردنی رڼگه و بان و دروست کردنی پرد و راکیشانی ناو نه‌وانه هه‌مو نه‌گرځته‌وه به‌بی جیاوازی به‌و‌ینه‌ی هه‌زاران و شتی تریش .

ته‌فسیری زمانکۆیی

بُو زانین: پیوستہ لہسہر موسلمانانی خواہن سامان و دارایی خویان لہجگہی
زہ کاتیش بہخشن بُو بہرگری لہدوژمنی ناین و نہشتان. کاربہدہستان بویان ہدیہ زور
بکہن لہدانیشٹوان بُو نہو مہبہستہ سوودی تایہتی خویان نہبی، بگرہ پیوستہ مروف
لہشی خوی ماندو بکا بُو نہو مہبہستانہ بہگویرہی توانای خویان .

﴿يَوْمَ يُخْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فُتُكُوىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وظُهُورُهُمْ﴾ نہو سزا
نازاردہرہ توشیان نہبی لہ روژیکا گہرم نہ کری لہسہر نہو داراییہ دانراوانہ ناگری
دوڑخ ہتا زور گہرم نہن و سورنہنہوہ، دواپی داخ نہ کری بہو داراییانہ ووتو نہدری
یہوان تہوئل و لاتہنیشٹ و پشتی نہوان. نہبیژری بہوان.

﴿هٰذَا مَا كُنْتُمْ لَآنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ تَكْنُزُونَ﴾ نہمہیہ شتی نیوہ داتان نہنان
لہسہر یہك و کوتان نہ کردہوہ بُو خوتان و نہتان نہبہخشین لہریگہی خوادا، نیستا بُو بہ
سزادانتان دواپی نیوہ بچیژن شتی نیوہ کوتان نہ کردہوہ داتان نہنان لہسہر یہك .

کاتی خوی مہزن باسی جہنگی باوہردارانی کرد لہ گہل نہوشتہی بوبو بہہوی بی
باوہری خواہن نامہکان لہخواردنی بہرتیل و باسی چاوچنوکی نہوانی کرد، دواپی نہوانہ
باسی چہند شتی نہفہرموی کہپہیوہندیان بہجہنگہوہ ہدیہ، نہفہرموی :

إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ
شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ
أَنفُسَكُمْ وَقَتْلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا
يَقْتُلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا
يُحِلُّونَهُ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُوَاطِعُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ
فِيهِ لَوْلَا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ
لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٧﴾

﴿ إِن عِدَّةُ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾
بهراستی ژماره‌ی مانگه‌کان له‌خزمه‌ت خوادا دوازده مانگن له‌نیو نامه‌ی خواداو
له‌فه‌رمانی نه‌ودا له‌رپوژیکه‌و ه‌خوا ناسمانه‌کان وزه‌وی دروست کردوه و له‌یه‌که‌م کاتی
بونیا نه‌وه. ژماره‌ی نه‌و مانگانه ده‌ست کردو دانروای ناده‌میزاد نین، به‌ره‌میکی پیوستین
بو بونه‌وه‌ران و بو ده‌ستور و ژبانیان .

بو زانین: نه‌گه‌ر نیمه‌ ته‌ماشای چو‌نیه‌تی س‌روشتی نه‌م گه‌ردونه بکیه‌ن به‌هوی خو‌رو
مانگه‌وه هه‌مو کاته‌کان نه‌ناسین که‌خو‌ر دیت و نه‌روا هه‌لدیت و ئاوانه‌بی‌ی رپوژ به‌رپوژ .
به‌و بو‌نه‌وه به‌یانی و نیوه‌رپو‌و عه‌س‌رو ئی‌واره وشه‌ویان بی‌ته‌ناسین و نه‌وانه په‌یوه‌ندیان
به‌مانگه‌وه نیه. به‌لام مانگ دیت و نه‌روا به‌شی‌وه‌یه‌کی تاییه‌تی له‌یه‌که‌م رپوژ‌ی هه‌مو
مانگی‌که‌وه هه‌تا کو‌تایی نه‌ ومانگه، به‌و بو‌نه‌وه دوا‌ی تی‌په‌رپو‌ونی دوازده مانگ سالی
بی‌ته‌ناسین. که‌واته نه‌ومانگانه‌ی مانگ په‌یدایان نه‌کا هه‌ر نه‌وانه مانگی س‌روشتین بو
گه‌ردون نه‌ک جگه‌ی نه‌وان، هه‌رله‌به‌ر نه‌وه‌یشه‌خوا‌ی مه‌زن کاتی دیاری کردوه به‌هوی
مانگه‌وه بو‌حه‌ج کردن و رپوژو گرتن، بو ژماره‌ دیاری کراو بو شیردان به‌منال. وه‌ستانی
ژنان بو‌ماوه‌ی دیاری کراوی دوا‌ی ته‌لا‌قدانی ژنان (عده) به‌لام نو‌یژ کردن کاته‌کانیان
به‌هوی خو‌ره‌وه نه‌ناسرین، خو‌ر بو‌ناسینی کات که‌ بیست وچوار کاتژمی‌ره بو‌شه‌و
ورپوژ، ناسینی دو‌وازده مانگه‌ی سال به‌هوی مانگه‌وه‌یه. مه‌به‌ست له‌دیاری کردنی مانگ

ته‌فسیری زمان‌کو‌یی

بۆ حج کردن و رۆژو گرتن ئەوێه ئەوێه پەرستانە بۆ خوا بسورێنە و لەهەموو وەرزه کاندایە و لەهەموو بەشە کانیایە هەتا ناسانی و گرانیان توشی ئادەمیزاد بێن لە گەرماو لەسەرماو و رۆژی کورت و درێژ .

﴿ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حَرْمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ﴾ هەندێ لە دووازدە مانگانە رێزدارن و نابی جەنگیان تێدا بکری، ئەو چوار مانگە بریتین لە زیل عەقیدە و زیل حیجە و موحرەم و رەجەب. ئەو باسکردنی مانگانە بە دووازدە مانگ بە گۆڕەوی هاتوچۆو سورانیەوی مانگ و ئەو قەدەغە کردنە جەنگ لەوانداو رێزدارن ئایینی راستی ئیبراهیم و ئیسماعیلە و بۆ ئیسلام ماونەتەو. قەدەغە دەست کاری کردنیان و گۆرانیان لە ژمارەیاندا بە گۆڕەوی ئارەزووی ئادەمیزاد .

﴿ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ ﴾ دواوی ئێو ستم مە کەن لەخۆتان بە لە کەدار کردنی ئەو مانگە رێزدارانە و کاری قەدەغە کراویان تێدا مە کەن و جەنگ و تالانی کردن لە ئێو ئەو چوار مانگەدا مە کەن .

بۆ زانی: زۆری زانیان لەسەر ئەوێه قەدەغە کردنی جەنگ لەو چوار مانگەدا گۆراوە و دروستە جەنگیان تێدا بکری لەبەر سودی نایین، هەرچەندە گوناھ کردن و واژەیان لە فەرمانی خوا لەو چوار مانگەدا خراپترە .

﴿ وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً ﴾ وە ئێو جەنگ بکەن لە گەڵ بت پەرستان لەسەر بەرزی ئایینی خوا بە هەموو تانەو بە بی جیاواز لەو چوار مانگەدا و جگەیی ئەو چوار مانگەیش، هەر وەک ئەوێه بت پەرستان جەنگ ئە کەن لە گەڵ ئێو هەمویان بە بی گۆیدان بەرێز گرتن لەو مانگانەدا بۆرێزی هیچ مانگی .

﴿ وَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴾ وە ئێو بزانی بە راستی خوا لە گەڵ ئەو کەسانە خۆیان ئەپارێن لە بت پەرستی و بی باوەری و تیکدانی پەیمان و جەنگ کردن لەو چوار مانگانەدا و جەنگ ئە کردنیان لەو مانگانەدا دووانە خست بۆ مانگی تر. بۆ ئونە لەمانگی موحرەمدا دەستیان ئە کرد بە جەنگ کردن و ئاوریان ئە دایەو بۆ رێز گرتن لەو مانگە .

تەفسیری زمانکۆیی

نہ بیان ووت: نہ وپڑہ نہ دہین بہ مانگی سہ فہر و لہ ومانگہ دا جہنگ ناکہین لہ بریتی موحرہم. خوائ مہزن بؤ قہدہ غہ کردنی نہ وکارہ خراپہ فہرموی:

﴿ إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضِلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا ﴾ بہ راستی دوواخستنی مانگی لہ وچوار مانگہ لہ بارہی پڑدارییہ وہ بؤ مانگی تر زوربونہ لہ بی باوہ ریدا، چونکہ نہ وہی خوا قہدہ غہی کردہ نہی گیرن بہرہوا بؤ خوین و نہ وہی رہوایہ لای خوا قہدہ غہی نہ کەن، بت پەرستان بہو کارہ خراپہ کہسانیکی نہ ووتن باوہریان نہ ہیتاوہ لہرپگہی راست لایان نہ دہن .

﴿ يُخْلَوْنَ عَامًا وَيَحْرِمُونَ عَامًا لِّيُؤَاطِعُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ ﴾ بت پەرستان نہو دوواخستنی مانگہ ریزدارہ بہ رہوا دائہ نین جہنگ کردن لہودا، لہجگہی نہودا مانگی تر دائہ نین بؤ قہدہ غہ کردنی دوواخستن و، دوواخستن قہدہ غہ نہ کەن لہ سالی تردا. یانی لہ سالیکا مانگی لہ ومانگہ ریزدارانہ رہوا نہ کەن جہنگ لہودا کہچی لہ سالی تردا بہ قہدہ غہی دائہ نین لہ ومانگہ دا جہنگ کردن لہ بہر نہ وہی رپکی بخن ژمارہی شتی خوا قہدہ غہی کردوہو ژمارہ کہیان بی بہ چوار مانگ .

﴿ فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ ﴾ دواپی نہو بت پەرستانہ رہوا نہ کہ نہہوی نہو رپکنخستہوہ رہوا بکەن شتی خوا قہدہ غہی کردوہ بہ بی چاودیری مانگہ کان، رازیراوتہوہ بویان لہ لایہن خواو خراپہی کردارہ کانیان و لہرپگہی لادان بہجوری گومان نہ بہن نہو کارہیان چاکہ. ئینو عہباس نہ قہرموی: بت پەرستان رہوایان نہ نہ کرد مانگی لہ مانگہ ریزدارہ کان مہ گہر قہدہ غہیان نہ کرد لہجگہی نہودا مانگی تر کہرہوابو جہنگی تیدا بکری، قہدہ غہیان نہ نہ کرد مانگی رہوابو جہنگ لہودا مہ گہر دایان نہنا لہجگہی نہودا مانگی لہ مانگہ ریزدارہ کان .

﴿ وَاللَّهُ لَإِيْهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾ وہخوا راغومایی تاقمی بی باوہران ناکا بؤ لای کاری چاک ہتا نہوان بہردہوام بن لہسہر بی فہرمانی خوا .

کاتی خوائ مہزن رونی کردوہ کاتہ کاتی قہدہ غہی جہنگ کردن لہ وچوار مانگانہو جگہی نہوانیش دہست بی نہ کا و ہانی موسلمانان نہدا لہسہر جہنگ کردن، نہوہیش

تہفسیری زمانکوی

له کاتیکا بوو هېغه مهر ﴿﴾ له تائف گه راپه وه و فدرمانیدا به جہنگ کردن له گهل
رومه کان، له کاتیکا بو دانیشتون له تنگیدا بوون گهرمایش پهری سەندبو، دانیشن و
پشودان له سیبه ردا زور خوشبو لایان، پتغمهر ﴿﴾ کاتی بیویستایه جهنگی بکا
نیشارده وه نهی نه فرموو: هتا نه و کاته نه یویست بجی بو جهنگی ته بولک له پشه وه
دهری بری و بهاورپکانی خوی راگه یاند، فدرمانی دا به جهنگ له و کاته گهرمه دا، روی
کرد بو لای کارو رویشتنی زورو یه کجار دورودریژ و برینی چهند بیابانی، بولای جهنگی
ژماریه کی زور له رومه کان له مانگی ره جبهی سالی دهه می کزچی، موسلمانان که
نه و فدرمانه ی پتغمه ریان بو دهر کهوت که خویان ناماده بکه ن زوریان لاگران و سهخت
بوو چونیان بو نه و جهنگه. دوا یی خوی مه زن فرموی:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ

ءَامَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ أَنْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْقَلْتُمْ

إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ

فَمَا مَتَعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾

إِلَّا أَنْفِرُوا يُعَذِّبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا

غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذَا أَخْرَجَهُ

الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيًا أَتَيْنِ إِذْ هُمْ فِي الْغَارِ إِذْ

يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَأَنْزَلَ

تهفسیری زمانکزی

اللَّهُ سَكِينَتُهُ عَلَيْهِ وَأَيْدِيهِ يُجْنُودُ لَمْ تَرَوْهَا
وَجَعَلَ كُلَّ كَلِمَةٍ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى
وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

﴿ يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ اتَّقُوا اللَّهَ أَنْفَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ﴾ ندى
كهسانيكى نهوتو باوهرتان هيتاوه: چ شتيكه ريگه بگري لهتويه كاتي بيژراوه بهتويه نيوه
بچنه دهرهوه بو جهنگ له گهل پيغمههري خوتانا له ريگه بهرزي ناييني خوادا نيوه سستي
نه كهن و خوتان دوا نه خهن و ناوړ بو لاي جيهان نه دهنه وهو چونه دهره وه تان لاگرانه و
نه تانه وي لاي زهوي نيشتماني خوتانا بميتته وه. له و كاته دا پيغمههري ﴿ ﷺ ﴾ فدرماني دا
به چونه دهره وه بو ته بوك همدى له باوهرداران نه وانه يان سستيان نه كرد بو چونه دهره وه
چون بو خزمهت پيغمههري ﴿ ﷺ ﴾ بيانويان بو نه هيتايه وهو ووتيان: كاته كه مان زور گهرمه،
دانيشنوان له ته نگانه دان له بهر كه مي خوارده مهنى، ميوه ي مهدينه بي گه يشتوهو كاتي
كو كردنه و هيتي وبو نه و مه به سه ته خوا سه رزه نشتي كردن و فدرموي به و كه سانه
نه وېر و بيانويهان نه هيتاوه .

﴿ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ ﴾ نايان رازين و پيتان خوشه له جياتي پاداشتي رورزي
دوايي نيوه ژيان و رابواردني جيهان هه لبريزن، بويه كارو كرده وه ي به و جوړه دهر نه برن؟
﴿ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴾ رابواردن و خوشي ژياني جيهان نرخي
بو دانانري بهر انبه ر به دواړوژ مه گهر كه ميكي بي نرخ و برپاوه. كاري به و جوړه بي
سايشته ي باوهري نيوه نيه .

﴿ إِلَّا تَنْفَرُوا يَعْذِبُكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴾ نه گهر نيوه نه چنه دهره وه وه لامى پيغمههري نه دهنه وه
بو جهنگي روم خوا سزاي نيوه نه دا به سزايه كي خاوهن نازار و دهر دنك له تزلهي
ته مه ليتانا .

﴿وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وه خوا بنه برئه کا و نه تان گورپی به تاقمی جگهی نیوه
 فهرمانبهرداری خواو پیغمهر نه بن، نه وتاقمه رژی دووایی هه لئه بژیرن و جیهانیان ناوی،
 خوا یاریده یان نه دوا یاریده ی پیغمهر و نه وتاقمه نه دا.

﴿وَلَا تُضِرُّهُ شَيْءٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وه نیوه ناتوان هیچ زیانی به خوا بگه یه نن
 به هو ی دانیشنتانه وه، خوا پیغمهری خو ی سهر نه خوا، خوا دهسه لاتی به سهر هه مو شتیکا
 هه یه، به بی گومان توانای یاریدانی پیغمهری خو ی هه یه به وتاقمه وه، کورتیه له میژووی
 چونی پیغمهر ﴿ﷺ﴾ بۆ ته بوک: له شکری نیسلام به سهر و کایه تی پیغمهر رژیشتن له و کاته
 گهرمای زوره دا و چهن دین دهشت و چولاییان بری، له پاش حدوت رژی گه یشتنه سنوری
 نیشتمانی رومه کان، له وسنوره دا سهر وک و گه وره کانی نه و شوینانه هاتنه خدمت پیغمهر
 ﴿ﷺ﴾ داوای ناشته وایان کرد له پیغمهر ﴿ﷺ﴾ له سهر نه وه ی سهرانه بدهن به پیغمهر
 ﴿ﷺ﴾، پیغمهر ﴿ﷺ﴾ وه لامی دانه وه. له شکری نیسلام به ره وه دوا گهرانه وه هه تا
 گه یشتنه شاری ته بوک که نیوه ی ریکه یه له مه دینه وه هه تا دیمه شق، نه و رودا وه له سالی
 نوه می کوجیدا بو له مانگی ره جه بدا بو. له و گه شته دا توشی فهرمانبهری ته بوک بون که
 هاتبو بۆ راو کردن به دیلی گرتیان و شاری ته بوک خزی دا به دهسته وه، پیغمهر ﴿ﷺ﴾
 له جیکه یه که وه بۆ جیکه تر نه ی گوازته وه، چهند بنکه یه کی سهر بازی رومه کانیان گرت،
 تایفه کانی عهره بی نه و جیکایانه رزگاریان بو له دهستی رومه کان، موسلمانان به به ختیار
 گهرانه وه بۆ مه دینه به دهست که ویتیکی زوره وه. پیغمهر ﴿ﷺ﴾ بریاری دا نه و که سانه
 نه هاتوون بۆ جهنگی ته بوک وازیان لی بهیئی و قه دهغه ی کرد هیچ که سی گفتوگو و
 مامه لیه یان له گه ل نه کهن.

دوایی خوا ی مه زن به پیغمهری راگه یاند نه گهر نیوه واز له پیغمهر ﴿ﷺ﴾ بهیئن هیچ
 زیانی به پیغمهر ناگو خوا یارمه تی نه دا وینه ی نه و کاته ی له مه که بو که بت په رستان
 ویستیان یکوژن، خوا سهر په رشتی کردو فهرموی:

﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ نه گهر ئېوه يارمه تي پيغمه مه
نه ده ن، دوايي به پراستي خوا يارمه تي پيغمه مه ري داوه له مه وپيش و به م نزيكه يش له مه وپاش
يارمه تي نه داو يارمه تي داوه له مه و به ر كاتي كه سانكي نه و تو باوه ريان نه هيتابو
پيغمه مريان ده ر كرد له مه كه، نه وه بو خوا له و كاته دا فەرمانې دا به پيغمه مه ر به ده ر چون كاتي
نه يو بست بجه وې، نه وه بو پيغمه ر كوچي كرد بو مه دبه .

﴿ثَانِي اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ﴾ پيغمه مه ر يه كي بو له و دوو كه سه ي كاتي
له نه شكه و ته دابو ن، نه و دوو كه سه بريتي بوون له پيغمه مه ر و نه بو به كر له و نه شكه و ته دا
خويانيان په نهان دابو. نه و نه شكه و ته له سه ره وه ي كيوي سه ره وه ي نزيكي مه كه به دورې
يەك ساعات سي رور له وې مانوه .

﴿إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾ له و كاته دا پيغمه مه ر ﴿﴾ فهرموي
به هاوړيكي خوي نه بو به كر: تو خه فته مه خو به پراستي خوا له گهل نيمه يه و ياريد ه مان
نه داو له نازاري دوژمن نه مانپارويي و نيمه زالېه كا به سه ريانا .

نه گير نه وه كاتي بت په رستان چونه سه ر نه شكه و ته كه وه نه بو به كر ترسا كه پيغمه مه ر
بگيرې. پيغمه مه ر فهرموي: به نه بو به كر گوماني تو چونه به دوو كه س خوا سي هه ميان بي،
دوايي خوا چاوي بت په رستاني له ناستي نه وان كويړ كړدو نه گه ران به م لاو لاي
نه شكه و ته كه داو نه وانپان نه نه پني، پترراوه خوا دوو كوترې نارد له خواره وه ي
نه شكه و ته كه و هيلكه يان كرد و جولايي كه ره يشده ر گاري نه شكه و ته كه يان ته ني به بونه وه
خوا پاراستي .

بو زانين: زانايان نه لئين: هه ر كه سي بلي: نه بو به كر هاوړني پيغمه مه ر نيه بي باوه ره .
به لام بو جگهي نه و گرنا هبار نه بن، چونكه پيغمه مه ر ﴿﴾ نه فهرموي به نه بو به كر: تو
هاوړني مني له لاي حه وزي كه وسه ر و هاوړني مني له م نه شكه و ته دا. تورموزي
فهرمويه تي. كاتي گه يشته نه شكه و ته كه و نه بو به كر و وتي به پيغمه مه ر ﴿﴾ وه لې ناي
به ر له من بچيته ناوي، نه وه بو چونه زوره وه و گسكي داو كراسه كه ي خوي درې و

ته فسري زمناكويي

کونہ کانی پی گرتن، وہ کونیکیان مایہ وہ پاژنہی پی خوی پندا کرد، دواپی چونہ ژورہ وہ پیغمہر سہری نایہ سہر کوشی تہوبہ کر و خہوت، دواپی تہوبہ بہ کر ماری پیہوی دا و نہ جولایہ وہ نہ وہک پیغمہر خہبری پیہوہ و لہتاو نازاری خوی فرمیسکی رژا بہ سہر رومہ تی پیغمہر ﴿﴾ فہرموی: تہوہ چیہ؟ ووتی باوک و دایکم بہ فیدات پی مار پیہوی دام. پیغمہر تفی خوی لیداو نازاری شکا، دواپی ہلہی دایہ وہوہ تہلین: بو بہ ہوی مردنی تہوبہ بہ کر.

﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا﴾ دواپی خوا نارامی و میہرہ بانی خوی ناردہ خوارہ وہ بوسہر پیغمہرو دلی بہ ہیز کرد، وہ خوا یارمہ تی پیغمہری دا بہ چہ ندین سہر بازی تیوہ نہ تان تہ بینن، روی بت پەرستانی وەر چہر خان ہہ تا نہ یانبین ویتہی یارمہ تی دانی بہ فریشتہ لہ جہنگی بہ درو تہ حزاب و حونہین.

﴿وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَى﴾ وہ خوا ووشہی کسانیکی تہوتو باوہریان نہ ہینابوو کہ بریتی بو لہ بت پەرستی و پی باوہری گیرای بہ نزم و سہر شورپی کردن لہہمو کاتیکا بہ تاییہ تی لہروداوی تہ شکہوتی سہوردا.

﴿وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وہ ووشہی خوا کہ بریتیہ لہ یہ کیتی خودای مہزن ہدر بالاو بہرزه لہہمو کاتیکاو، خوا زور گہورہو بہدہ سہلآتہ، ہہموشتی لہ جیگہی شیاوی خویا دائہ نی.

دواپی خوی مہزن فہرمان تہ دا بہ جہنگ کردن لہریگہی خوا دا، رویشی تہ کاتہ وہ کہ پیوستی کردوہو بہ بندہ کانی خوی تہ فہرموی:

أَنْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبَعُوكَ وَلَكِنْ بَعْدَتْ

تہفسیری زمانکوی

عَلَيْهِمُ الشَّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا خُرْجَنَا
مَعَكُمْ يَهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٤٢﴾
عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذِنْتَ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكِ الْزَيْنُ
صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَذِبِ ﴿٤٣﴾

﴿اَنْفَرُوا خِفَافًا وَثِقَالاً﴾ ئیوه بچه دهره وه له گهل پیغمه ری خوتانا بۆ جهنگی ته بوك
به سوک و قورستانه وه، به لاوو به پیرتانه وه. به سوارو به پیاده تانه وه. به لاوازو قهله وتانه وه.
به منالدارو بی منال تانه وه. به هه ژارو ساماندار تانه وه. به خاوهن هیژو لاواز تانه وه، به چه کدارو
بی چه کتانه وه.

﴿وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكَُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾
وه تییكۆشن و جهنگ بکهن به داراییه کانتانه وه و به له شی خوتانه وه له ږنگه ی ئایینی خوادا
ئه و دهرچونه ی ئیوه بۆ جهنگ کردن چاکتره بۆ ئیوه ی موسلمان له دانیشن و که نار
گرتتان بۆ به رزی نیسلام نه گهر ئیوه بزانه به پاداشتی زوری ئه و دهرچونه تان و به سزای
زوری دانیشتیان.

بۆ زانین: هه رکاتی دوژمن هه ولی داو ویستیان دهست دریتی بکه نه سه رتان و
سه ر ئایینی نیسلام، یا بیانه وی نامه ی خواو فه رموده ی پیغمه مر بگۆرن، یا قه ده غه ی په رستو
به جی هینانی درۆشی ئاین بکه ن. یا ویستیان یه کێ له شاره کانی موسلمانان داگیر بکه ن،
له و کاتانه دا پتویسته له سه ر هه موو موسلمانان به رگری له وشتانه بکه ن و
له و داگیر که رانه، به خویان و به دارایی و به ژن و پیاویانه وه، نه گهر به هه ندیکیان نه و کارانه
به رگری نه ئه کران موسلمانان گونا هبار نه بن به گشتی، نه گهر به هه مو موسلمانان نه بوایه
ئه و مه به سه نه ئه چه سه ر پتویسته هه مو یان به و کاره هه لسن. نه گینا هه مو یان

گونہبارنہ بن، ہەرلہہر ئەومہبہستەیشە خوا روئەکاتە موسلمانانی مەدینە ئەوان سستی نە کەن لەدەرچون بۆ جەنگ و ئەفەرموی:

﴿لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبْعُوكَ﴾ ئەگەر تۆ داوا بکە ی ئەوان دەست کەوتیکی نزیک و ئاسان لەسودی جیهان و، داوای کاروانیکی مام ناوەندی نەدوو و نەنزیک بکە ی ئەوان دووای تۆ ئەکەوتن.

﴿وَلَكِنْ بَعُدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ﴾ وەبەلام پێگەیه ناخۆشیی چون بەناویاگرانە لەسەریان بچنە دەرەو، گەردەلول و بای لماوی و زۆری دوژمن ئە ی ترساندن داوای تۆ بکەون.

﴿وَسَيَجْلِفُونَّ بِاللَّهِ لَوْ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يَهْلِكُونَ أَنْفُسُهُمْ﴾ و ئەو دووروانە نەچونە دەرەو و دوواکەوتون سویند ئەخۆن بەخوا ئەگەر توانامان ببوایە بەراستی ئێمە دەرئەچوین لەگەڵ ئێو، ئەو کەسانە خۆیانیان کەئاردو سویندیان خوارد خۆیان لەناوئەبەن، سایشتی سزای گران و تۆلە ی سەختن لەهەردوو جیهاندا.

﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ وەخوا ئەزانێ بەراستی ئەو کەسانە کەناریان گرتووە درۆ ئەکەن لەسویند خواردن و بیانووەیانەوێاندا. ناوەڕۆکی ئەو ئایەتە بەلگەیه لەسەر پێغەمەرایی موحەمەد ﴿ﷺ﴾ کەخوا هەوایی داو بەپێغەمەر ﴿ﷺ﴾ بەشارەوای دلی ئەو کەسانە بەرلەوێ بچنە دەرەو بۆ جەنگی تەبوک لەکاتی گەڕانەوێان بۆ مەدینە. ئەو بو چونە خزمەت پێغەمەر و دەستیان کرد بەبیانووەیانەو سویند خواردن.

پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرمانی دا بەهەندی لەدانیشتوانی مەدینە نەچنە دەرەو بۆ جەنگی تەبوک بەبێ ئەوێ خوا فەرمان بدا بەوشتە، داوای خوای مەزن روئەکاتە پێغەمەر بەجۆرە سەرزەنشتی بەهۆی ئەو فەرمانەو دابوێ بەو دواکەوتنە و فەرموی:

﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكَ الْذِينَ صدَّقُوا﴾ خوا لەتۆ ببوری لەبەر چ شتی تۆ دەستورت دا بەو دوو رووانە نەچنە دەرەو بۆ جەنگی تەبوک لەوکاتەدا بیانویان هێناو بۆ تۆ، ئەبوایە دەستورت پێ نەدانایە هەتا کاتی بۆ تۆ دەرکەوتایە کەسانیکی ئەوتۆ راستیان کردووە لەگەڵ تۆ لەبیانووەیاندا.

﴿وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُوا لَهُ غَدَةً﴾ وہنگہ تہو دوروانہ بیان وستانہ بچہ
دہرہوہ لہ گہل پیغمہر بوجہنگی تہبک بہراستی نامادہنہببون بوجہونہ دہرہوہیہ
بہچہک و بہتفاق و وولاخی سواری وتوانای تہوانیشیان ہدیہ بہزورتیرشہوہ.
﴿وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ الْبِعَاطِمَ فَبَطَلَهُمْ﴾ وہخوا پیی ناخوشہ چونہ دہرہوہی تہوان
بوجہنگ لہ گہل تیوہ، دواپی خوا قہدہغہی کرد چونہ دہرہوہیان و سست و تہمہلی
کردن و وئارہزوویان لہ چونہدہرہوہ نہما، تہگر بچونایہتہ دہرہوہ گیرہ شیونی و
دوودلی بلاو تہکہنہوہ .

﴿وَقِيلَ أَقْعَدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ﴾ وہبیٹراو ہدو دوروانہ لہلایہن ہندی لہخویانہوہ:
تیوہ لہ گہل دانیشٹوان و پک کہوتہکان لہژنان و لہمندالان و بیمارہکانبن، خوی مہزن
رونی نہ کردوہتہوہ چ کہسی بہوانی ووت: مہچنہ دہرہوہ پیغمہر بوبی یاہندی
لہخویان یازمانی خویانی گرنگ نیہ، نیمہ بروای پاکمان بہفہرمودہی خوا ہدیہ .

برسیار/ خوی مہزن لہنایہتی (۴۳) ی تہم سورہتہدا فہرموی بہپیغمہر ﴿ﷺ﴾
بوجی دہستورت بہواندا بوجہونہ دہرہوہ، لہم نایہتہدا تہفہرموی: پہسہند نیہ لای خوا
بچنہ دہرہوہو دواپی سست و تہمہلی کردن، تہو دوونایہتہ بہچ جورئ دژی یہکتر نین ؟
وہلام/ لہباسی مانای نایہتی پیشودا ووتمان: تہورستہیہ بوجہراپہ گرتن لہپیغمہر
﴿ﷺ﴾ نیہ. بہلکو بوجہوہیہ درو بیانوی دوروان رون بیٹہوہ .

﴿لَوْ خَرَجُوا فِیْكُمْ مَازَادُوْكُمْ اِلَّا خِیَالًا﴾ تہگر تہو دوروانہ بچونایہتہ دہرہوہ لہنیو
تیوہداو تیہکہلاوی تیوہببونایہ پیدایان نہتہ کرد بہوچونہ دہرہوہیہ وبو تیوہیان زور
نہتہ کرد مہگر خراپہو گیرہشیونی و نازاوہو لاوازی بو تیوہو بلاو کردنہوہی
دووبہرہکی. وینہی تہو پرووداوانہ لہہموو کات و جیگہیہکدا زورن، لہم سہردہمہدا
ناویان تہبری بہستونی پتجہم (الطابور الخامس).

﴿وَلَا وَضَعُوا خِلَالَكُمْ یَبْغَوْنَکُمْ الْفِتْنَةَ﴾ وہبہراستی دایان تہنا لہنیو تیوہدا دووبہرہکی
و ہاوردن و بردنی گفتوگوی نارہواو لاوازی تیوہ، تہیانہوی و نیازی نازارو دووبہرہکی
و شتی خراپہ سازینین بو تیوہ.

﴿وَفِيكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وهله نیو ئیودا ههیه بو سوودی نهوه
 دوورپروانه ههوالبهرو گوی گر له گفتوگۆی ئیوهو نهی بدن بو لای نهوان و وایش نهیی
 له ئیوهدا ههیی چهند کهسیکی سادهو نهزان ههموو درویه وهرگرن و بهههمو دهنگی
 ههلهپرن و، خوا نهزانی بهسته مکاران لهودوورپروانه و ستهم لهخویانه کهن
 لهههردوو جیهاندا .

﴿لَقَدْ أْتَبَعُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ﴾ بهراستی نهودوورپروانه پهیدایان
 کردوه بو ئیوهو داوای نهوهیان کردوه بو ئیوه ههمو خراپهیه لهمهو ویش لهجهنگی
 ئوحو دداو له گهرا نهوهی عهبدولای کوری ئوبهی لهجهنگی خهنده قدا و، نهو دوورپروانه
 سازاندویانه بو تو چهن دین فیل و تهله که بازی و بهپێچهوانه ی کاری تووه ههلساون،
 راوێژیان کردوه له نیو خویانا بو نهوهی تو له ناوبهه و چورمت پی بدهن .

﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ ههتا کاتی هات یاریدانی کۆمه کی خوایی
 دهر کهوت فهرمانی خوا بهسه ر کاری دوورپرواندا، ههرشتی خوا بیهوی راست و
 دروسته و جگهی نهو پوچه، خوا ویستی پیغمهه ری خۆی سه ر بخواو سه ریشی خست و
 ههمو هویه کی بو ئاماده کردن بو گرتنی مه کهو بو سه ر کهوتن له حونهین و ته بوک و پاک
 کردنه وهی نیوه دورگهی عه رهب لهبت په رستان وه جو ه خوین خۆره کان، له وسه ر ده مه وه
 ههتا ئیستا و ههتا هه تایه و پاشه رۆژیش ناوی موحه مه دی کوری عه بدولآ دهنگ ئه داته وه
 له خۆره ه لآت و خۆرئاوا، رۆژ به رۆژ ئایینی ئیسلام خۆی ئه نوێتی به هۆی لاوانی
 ئیسلامه وه .

﴿وَهُمْ كَارْهُونَ﴾ وه نهو دوورپرو و بی باوه رانه، نهو یاریدانه ی خواو دهر کهوتنی
 ئاین و سه ر کهوتنی ئاین و بیروباوه ری ئیوهیان زۆر لاقورس و گرانه و پێیان ناخۆشه .
 زانایان زور بهیان نه لێن: کاتی پیغمه مهر ﴿ﷺ﴾ فه رمانی دا به ده رچوونی گشتی بو
 جهنگی ته بوک (جه دی) کوری قه یس که یه کی بو له پێشه واکانی دوورپروان ووتی
 به پیغمه مهر ﴿ﷺ﴾: ئه ی فروستاده ی خوا: تو ده ستور بده به من دانیشم و نه یه مه ده ره وه بو

جہنگی تہوبک، چونکہ من مروّفیکم ژنانم زور خوش تہوی، تہترسم چاوم بکہوی بہژنانی
 روم و گبرودہیان بیم و خومم پی نہ گیری و توشی گوناہیم، بہلام من یاریدہی تو نہدہم
 بہدارایی، تہو دوورووہ بہگومانی خوی لہ گوناہ تہترسی بہہوی ژنانہوہ. بہلام لہخہشم و
 سزای خوا ناترسی کہدرو لہ گہل پیغہمہر تہکا، بو تہو مہبہستہ خوی مہزن تہم نایہتہی
 ناردہ خوارہوہ: فہرموی:

وَمِنْهُمْ مَّنْ يَقُولُ اُذِّنْ لِي وَلَا تَفْتِنِي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ
 سَقَطُوا وَاِنْ جَهَنَّمَ لَمْ حِيطَۃٌۢ بِالْكَافِرِيْنَ
 ﴿٤٩﴾ اِنْ تُصِْبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَاِنْ تُصِْبْكَ
 مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ اَخَذْنَا اٰمْرًا مِنْ قَبْلُ وَيَتَوَلَّوْا
 وَهُمْ فَرِحُوْنَ ﴿٥٠﴾ قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا اِلَّا مَا كَتَبَ
 اللّٰهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللّٰهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ
 ﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُوْنَ بِنَا اِلَّا اِحْدٰى الْحُسْنٰیْنَ وَنَحْنُ
 نَتَرَبَّصُ بِكُمْ اَنْ يُصِيبَكُمُ اللّٰهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِنْدِهٖ
 اَوْ يَأْتِيَنَا فَرَبَّصُوْا اِنَّا مَعَكُمْ مُّتَرَبِّصُوْنَ ﴿٥٢﴾

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ اُذِّنْ لِي وَلَا تَفْتِنِي﴾ وہہندیکہ لہو دوورووہ کەسی تہلی: تو
 دہستور بدہبہمن نہچمہ دہروہ بو جہنگی تہوبک و، تو من توشی خراہ و گوناہ مہکہ
 بہبۆنہی چونہ دہروہم.

﴿أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا﴾ ناگادار بہو بزائہ ئہوان کہوتونہ تہ نیوخراپہو بہہوی دہرنہ چونیانہو دہرکہوتنی دووروی خوئیانہو بہ گومانی خوئیان لہ دہستی گونہا ہلدین . بہ لام کہوتونہ تہ نیو گونہی خراپہو .

﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ وہہراستی چونکہ دوورون دوزخ دہوری داوہ بہم لاو لای بی باوہراندہ دہرچونیان نیہ و لہ دوزخ رزگاریان نابی . بہراستی پیغمہر ﴿﴾ بانگی ئہوانی کرد بو لای بہہشت و رزگاری ئہ گہر پەشیمان بونایہ تہوہ . بہ لام بہرہوی پیغمریان نہ کردو سزای خوا دہوری دان .

﴿إِنْ تُصِيبَكَ حَسَنَةٌ تَسْتَوِهمْ﴾ ئہ گہر توشی تو بیی چاکہیہ لہ سہرکہوتن و دہست کہوت ئہو چاکہیہ خفہ تباریان ئہ کا، چونکہ دلّیان پیسہ بہرانبہر بہ تو، زور راستہ ہمو مروئیکی نامہردو پەست ہہرکاتی پیاوچاکان توشی چاکہ بین لہوانیہ لہ داخا زیرہ بکن . ﴿وَإِنْ تُصِيبَكَ مُصِيبَةٌ يَقُولُوا قَدْ أَخَذْنَا أَمْرًا مِنْ قَبْلُ﴾ وئہ گہر سہختی و شکان وینہی جہنگی ئوحود و برینداری و ئازار یا لاواری توشی تو بیی، بہیہ کتر ئہلین: بہراستی ئیمہ کاری خوئمانان وەرگرت لہمہو پیس، خوئمانان رزگار کرد لہوناخوئشیانہ توشی موسلمانان بو، باسی رزگار بوونی خوئیانیان ئہ کرد بہہوی دہرنہ چونیانہو بو جہنگ .

﴿وَيَتَوَلَّوْا وَهُمْ فَرِحُونَ﴾ وئہو دووروانہ پشت ئہ کەنہ تو و کۆمہ کی موسلمانان بہشادمانی و خوشی یہوہ لہ بہر ئہو ئازارہی توشی تو بوہ و ئہوان رزگاریان بوہ . ﴿قُلْ لَنْ يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا﴾ تو بلی: توشی ئیمہ نابی ہیچ شتی لہ چاکہو لہ خراپہ مہ گہر شتی خوا بو ئیمہی نوی بی، ئیمہ ناگاداری خوئمان بوین، بہ لام بی ناگاو نہزنان خہریکی چ شتیکن بہ بونہی دانیشتیان لہ گہل پەک کہوتہ کاندہ، ئیمہ جہنگمان کردوہ لہ رپگہی ئایینی خوادا، ہموو کەرہسہی جہنگمان نامادہ کردبو . بہراستی موسلمانان کہوتبونہ زورانبازی لہ گہل بی باوہراندہ . بہ گویرہی دہستوری خوا جاری باوہرداران سہرکہوتن، جاری تر بی باوہران سہرئہ کەون . جہنگ بہردہوامہ لہ نیوانیانہ .

تہفسیری زمناکوی

بەلام هەموو کارێ تەماشای ئەنجام و پاشەرۆژی ئەکری، بەبێ گومان سەرکەوتن بۆ مەسلمانان بو، یاریدە ی خوا هەموو کاتی هەروا ئەبێ پاشەرۆژی سەرکەوتن بۆ مەسلمانان و باوەردارانی نیازپاکان ئەبێ.

﴿هُوَ مَوْلَانَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ خوا گەورەو کار هەلسۆرپنەری ئێمە، هەر خوا خاوەنی ئێمە و ئێمەش بەندە ی ئەوین، هەر لەسەر یاریدە ی خوا پشت ئەبەست باوەرداران، پەنا هەر بۆ لای خوا ئەبەن، باوەرداران کەرەسە ی جەنگ نامادە ئەکەن و بەتەنها پشتی بێ تەبەست و خویان لەبەر ناچی و بەتەمای یاریدە ی خوا، هەرشتی بێی لەسەرکەوتن و لەژێرکەوتن بەمێهرەبانی خوا دادپەرورە ی خوای ئەزانن، تاکە ئومێدیان سەرکەوتنی خویان و ئایینی ئیسلامە.

﴿قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا إِلَّا إِحْدَى الْحُسَيْنِ﴾ تۆ بلی بەو دوورپروانە چاوەروانی هیچ شتی مەکەن بۆ ئێمە مەگەر یەکی لە دوو شتە ی ئەوتۆ ئەنجامەکانیان شیرین و چاکە: یاسەرکەوتنە بۆ ئێمە لەجیهاندا یامردنە لەرێگە ی ئایینی خواداو بەهەشتی بەریندا، ئەگەر ئێمە سەرکەوتن ئێوەش توشی کزۆلی و بێ نابرویی ئەبن، ئەگەر کوژراین بەختیاری پاشەرۆژ و بەهەشت و پلە ی گەورە بۆ ئێمە، کەواتە هەردوولایان گەورە یی و رێژن بۆ ئێمە.

﴿وَلَنَحْنُ نَرَبَّصُ بِكُمْ أَنْ يُصِيبَكُمْ اللَّهُ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ بِإِذْنِنَا﴾ وە ئێمە چاوەروانی ئەوە ئەکەین بۆ ئێوە کە خوا سزا توشی ئێوە بکا لەلایەن خۆیەووە و بنەرتان بکا وێنە ی گەلانی رابوردو یاسزاتان توش بکا بەهۆ ی هێرو دەستی ئێمەووە بەکوشتنتان بەهۆ ی بێ باوەرپێتانەووە.

﴿فَتَرَبَّصُوا إِنَّا مَعَكُمْ مُرَبَّصُونَ﴾ دوا یی ئێوە چاوەروانی ئەوشتانە بکەن ئەتانەو ی توشی ئێمە بێن بەراستی ئێمەش لەگەڵ ئێوە چاوەروانی ئەوشتانە ئەکەین ئەمانەو ی پێمان بکا.

لەپاشا خوای مەزن رونی ئەکاتەووە ئەو دوورپروانە سودی وەرناگرن بەهۆ ی ئەوشتانەووە ئە ی بەخشن لەکاتی کە ئەوان بەردەوامن لەسەر بێ باوەری و ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆیی

قُلْ

أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ إِنْ كُنْتُمْ

قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقَبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَتُهُمْ

إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ

إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَرِهُونَ ﴿٥٤﴾

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ

بِهَافِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٥٥﴾

وَيُخْلِفُونَ بِاللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ وَمَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ

قَوْمٌ يَفْرُقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَخْتُلِفُونَ مَلَجًا أَوْ مَخْرَبًا

أَوْ مَدْخَلًا لَوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾

﴿قُلْ أَنْفِقُوا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَنْ يُتَقَبَلَ مِنْكُمْ﴾ تو بلی بہو دو وروانہ: نیوہ بہہ خشن

دارایی خزان لہ ریگہی چاکہ کاندہ بہ خواہشتی خزانہی یالاتان گرانہی لہ نیوہ وہ زناگیری و سودی بڑتان نابہ، چونکہ بڑ جگہی خوا کردوتانہ.

ہوی ہاتہ خاورہوی نہو نایدتہ نہمہیہ: ہندی لہ دو وروان داوایان کرد لہ پیغمہر

﴿﴾ نہیان بہن بڑ جہنگی تہوک، ووتیان بہ دارایی یاریدہ تان نہدین، بویہ خوی مہزن

فہرمانی دا بہ پیغمہری خوی ﴿﴾ بہوکہ سانہ بلی: نیمہ پیوستان بہ دارایی نیوہ نہ

بہہر شیوہیہ بی.

پر سیار/ زور راسته هدرستی به ناخوشه ویستی بدری وهر ناگیری لای خوا ، بوجی به خواشت و بی خوشبونی وهر ناگیری ؟.

وهلام/ نه وکسانه نهو به خشینه یان له بهر خوا نه. به لکو بو شورهت و ناویردنه و بو به دهست هینانی پله و پایه، وهك خوی مهزن رونی نه کاته وه نه فهرموی :

﴿إِنكُم كُنْتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ به راستی ئیوه تا قمیکن له ره فشار تانا له سنورلاتان داوه له باز نهی موسلماناندا. که واته نهو به خشینه تان لی وهر ناگیری لای خوا .

﴿وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ تَقَاتِلَهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ وهقه دهغی نه کردوه که وهر بگیری لهو که سانه به خشینه کانی نهوان مه گهر به راستی نهو که سانه باوهر پان نه هیناوه به خواو به نیراوی خوا، ههر له بهر نهو بی باوهر پیه لهوان وهر ناگیری له لایه ن خوداوو .

﴿وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ إِلَّا وَهُمْ كُسَالَى وَلَا يُنْفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَارْهُونَ﴾ وهنهو که سانه ناچن بو نویژی به کومدل له گهل پیغه مهر مه گهر نهو که سانه به ته مه لی و به له شی قورسه وهو له بهر چاوی دانیشتون نه چن به لای نویژه وه وه دارایی خویان نابه خشن مه گهر نهوان لایان ناخوش و گرانه نهو به خشینه و به ته مای پاداشت نین و له سزای پاشه رور ناترسن .

﴿فَلَا تُغْنِكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ دوایی سه رنجی تو رانه کیشی ولای تو چاک نه بی دارایی و مناله کانیا و سهرت له وانه سورنه مینی. به راستی خوا نهیه وی که به هوی نه وانه وه سزایان بدا له ژیان و زینده گانی جیهاندا و خویانیان لی بگوری و له نا کاودا نه یالدا به زه ویدا، نهو سزادانه ی خوی مهزن بهم دوو جو ره به:

۱- نهوی باوهرانه به هوی دارایی و منالیانه وه سه ریان لی تیک چوهو گیروده ی کردوون خوشه ویستیان و له خویان بای بوون به هوی نهو شتانه وه. له کاتیکا یه ههر جو ری بی که دارایی خویان بیه خشن به زوری یابه خواشتی خویانی، یاماله کانیا نیران بو جهنگ و کوژران و دیل کران ، بهو بونه وه توشی خه فته تی زور نه بن له جیهاندا ، چونکه له بهر خوا نهو شتانه یان نه کردوه وه له پاشه روریشدا سودیان لی وهر ناگرن . که واته خوا سزای داوون به تاییه تی له جیهاندا .

۲- خَوای مه زن سزای بی باوه رانیش نه دا هر له جیهاندا به هوی نه وه وه که مناله کانیاں موسلمانته بن به دلی پاک و بی گهرده وه به پیچه وانه ی باوکه کانیا نه وه چ شتی بی له و سزایه گه وره تر بی کور له تاینی باوکی خوی لا بدا .

﴿وَكُذِّبَتْ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرِينَ﴾ وله بهر نه وهی گیانیان دهر نه چی و نه مرن و نه وان بی باوهرن. که واته له پاشه پوژدا خوا سزایان نه دا به هو ی بی باوهر پانه وه، ههروهك سزایان نه دا له جیهاندا به هو ی دارایی و مناله کانیه وه سوودیان پویان نیه .

﴿وَيَجْلِفُونَ بِاللَّهِ إِيَّاهُمْ لِمَنكُم مَّا هُمْ مِنْكُمْ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ﴾ وہ وہودوورپووانہ سوئند تہخون بہخوا بہراستی کہتہوان لہئیوہ و موسلمان ہون و، تہوان لہئیوہ نین وباوہریان بہخوا نہہیناوہ لہدلی خویانا، بہدرؤ باوہریان ہیناوہو، بہلام تہوبی باوہر و دوورپووانہ تاقمیکن تہترسن لہئیوہ کہبیان کوژن کہلہسر دوورپووی بمیئتہوہو لہترسی کوشتن و دیل کردن و تالان کردیان بہسہرزارہ کی موسلمان ہون .

﴿لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مُدْخَلًا وَلَوْ أَلِیَهِ وَهُمْ يُجْمَحُونَ﴾ نه گهر نه و
 دووړو وانه دهستیان بکهوئ په ناگایه پهنای پیښ، وینهی قه لایه یاسه ری کیوی یادورگه یه
 له ناوړه راستی ده ریایه کا، یائ هکله وته کان یا کونی بچنه نیویانه وه و خو یان بشارنه وه له واند
 بهر راستی نه و که سانه رائه که و وړو وهر نه گپښ بولای نه و شتانه له ترسی نیوه بهر اکر دن
 به گورجی بولای نه وانه به وینهی نه سپی سهر کیش و هیچ شتی نایان گیر پته وه .

له کاتيکا پيڻغمهر ﴿ﷺ﴾ دارايي بهش نه کرد به سهر هاورپڳانيدا به گوڙهي پيوستي و سوودي ٿاين، له وکاته دا (زيل خويبه سهر) که پياوئ بو له هوزي ته ميم هات ووتی: ئهي فروستادهي خوا له و به شکر د نه دا دادپهروه به. پيڻغمهر فهرموي: هاور بو توچ که سي بي دادپهروه ربی نه گهر من دادپهروه نه يم، عومدري کوري خه تاب ووتی: وازم لي بهينه بابيکوژم، نهو رو داوه گه شسته پيڻغمهر ﴿ﷺ﴾ فهرموي: من په نانه گرم له خوا که ناده ميزاد بلين: من هاورپڳاني خوځم نه کوژم. بهراستي نهو که سانهو هاورپڳاني قورئان نه خوځين. به لام له قورځيان ناچيته خواره وه ودهر نه چن له ده ستوري قورئان به وښه ي تيري له که وان ده چي، بو نه و مه به سته خوا نه فهرموي:

وَمِنْهُمْ مَّن يَلْمِزُكَ
فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا
هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ
وَرَسُولُهُ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴿٥٩﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَّن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ ﴾
وهه نديك لهو دور ووانه كهسى تاوانج و ره خنه نه گرنه تو له باره ي به شكر دنى زه كاتو
دهست كهوته كان، گوماني وايه بهي داد گهري و بهلايدن گري بهشى نه كهي، دوايي
نه گهر بيه خشري بهوان لهو زه كات و دهستكه وتانه شادمان نه بن ولايان په سنده، نه گهر
نه به خشري بهوان لهو زه كات و دهست كهوتانه كوتوپر خرايه له تو نه گرون و زوير نه بن
له تو .

﴿ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ﴾ وهه گهر به راستي نهو تاقمه په سنده نديان
بكر دايه نهو شته ي خوا و نيراوي خوا به خشيوتني بهوان و بهلايانه وه چاكبوايه .
﴿ وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ سَيُؤْتِينَا اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَرَسُولُهُ ﴾ وهه وان بيان ووتايه: بهسه بو نيمه
لهوشته ي خوا بمانداتي له مهوداو خواته به خشي به نيمه له گه وره يي خوي زه كات يا
دهستكه وتي ترو نيراوي خوايش نه يبه خشي به نيمه زورتر له شتي نه يبه خشي پيمان، نه گهر
نهوانه بلين چاكتره بويان .

﴿ إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ ﴾ به راستي نيمه نار هزوو مهنو نوميده وارين بولاي خوا ميه ره باني
خوي بريزي بهسه رمانا و پويستيمان جي به جي بكا. ياني نه گهر به و جوړه يان بووتايه
چاكتر بو نه وان له وه ي داواي زه كاتو دهستكه وتيان بكر دايه له پيغه مهر به ره خنه گرته وه .

ته فسيري زمنا كړي

ئەو ئایەتە هانی ئادەمیزاد ئەدا بۆ ئەوەی خۆیان پاریژن بەوشتە ی بەدەستی خۆیانەو، داوای هیچ شتی ئەکەن لە ئادەمیزاد و پشت بەستن بە خوا و رازی بن بەوشتانە بە ئارەقی ناوچاوانی خۆیان پەیدای ئەکەن .

پاش ئەوەی خوای مەزن باسی ئەو دوور و وانەی کرد کە تا وانجیان ئەگرتە پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ لە بەشکردنی زە کاتا بەوشتە ی ئارەزوی هەبێ بیدا بە هەر کەسی و بەو کەسانە ی نادا خۆشی نەوێن، بەخزمە کانی خۆی ئەبەخشی و زۆریش بۆ خۆی هەڵشە گری، ئەو کەسانە ی داوایان ئەکرد لە بەشی خۆیان زۆرتریان بدریتی، لە داوای ئەوانە خوا رونی ئەکاتەو ئەو تا قەمە ی زە کاتیان ئەدریتی هەتا ئەو دوور و وان تیگەن کە بەشکردنی زە کات بە گوێرە ی فەرمودە ی خوا. ئەک بە گوێرە ی وستی پێغەمەر ﴿ﷺ﴾، باسیشی ئەفەر موێ ئەو تا قەمانە ی زە کاتیان ئەدریتی هەشت تا قەم، وەک ئەفەر موێ :

إِنَّمَا الصَّدَقَتُ
لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ فُلُوجِهِمْ
وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ
فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

لەم ئایەتە ی سەر وەدا خوای مەزن باسی بەشە کانی خوای کردووە کە پێی ئەو تریت: زە کات یا سەدە قە. پێشە کی ئەبێ بزاین سەدە قە بریتی یە لەوشتانە ئادەمیزاد لە دارایی خۆیان دەری ئەکەن و لەبەر فەرمودە ی خوا ئەبێخشن بۆ ئەوە ی نزیک ببەو لەبەزەبی خوا، سەدە قە دوو جوړە: (١) پێی ئەو تریت سەدە قە ی سونەت، واتە بەخشینی چاکە یە پێویست نە کراوە لە سەر ئادەمیزاد. (٢) پێی ئەو تریت زە کات، خوای مەزن پێویستی کردووە لە سەر ئادەمیزاد بە گوێرە ی ئەندازە یە کی دیاری کراو لە لایەن یاسای

تەفسیری زمانکۆیی

تایینه وه که موسلمانان له دارایی خویشان دهری بکه ن و بیدهن به و تاقمانه ی خوا له و تاییه ته دا باسی کردون که نه فهرموی :

۱- ﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ﴾ به راستی و به بی گومان زه کاته کان بو نه و که سانه یه هه ژارن نه دارایی و نه کاریکی وایان نه بی پی بژین خویشان و نه و که سانه ی پیوسته به خویشان بکاو پی بژین. یانی نه و که سانه ی پیوستیان به (۱۰) دینار هه یه رۆژانه پی بژین، به لام نه وان هه چیان نه بی یا که متر له پینچ دیناریان بی، ئیتر داوای زه کات بکه ن یانه یکه ن یاشله به تیش نه بن .

۲- ﴿وَالْمَسَاكِينِ﴾ وه بو بیمار هه کانه: نه و که سانه ی دارایی و کاری شایانیان هه یه . به لام به شیان ناکا، یانی، پیوستیان به (۱۰) دینار هه یه بو ژایانی رۆژانه ی خویشان و خیرانه کانیا ن. به لام ناگاته نه ندازه یه به شیان بکا .

بو زانین: نه و که سانه ی جزمی یامیرد پیوسته به خویشان بکه ن و به خپویشیان نه که ن، یا بو یه بیمار و هه ژاران خه ریکی په رستنی سونه تن، نه و که سانه زه کاتیان نادریتی. به لام قوتایی ئایینی له به ره وه ی خه ریکی کاریکن که سودی موسلمانانی تیدایه به گشتی زه کاتیان نه دریتی. خزمه تکار و خانو و به رگ و نامه ی پیوستی نابنه هوی زه کات پی نه دانیان. داراییه دورتر بی له دوو قوناخ و قهرزی واده ی دانه وه ی نه هاتی یا هه به ته مای دانه وه ی نه بی نه وان هیش نابنه هوی زه کات پی نه دان و زه کاتی پی نه دری نه و که سه .

۳- ﴿وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا﴾ وه بو نه و که سانه یه کار که رن له سه ر سه ده قه کان، دانراون له لایه ن کار به ده ستانی موسلمانانه وه بو نه وه ی بگه رپن به سه ر دانیشه تواندا بو کو کردنه وه ی زه کاته کانیا ن، نه و که سانه ی زه کات نه دهن و ناوی نه و که سانه نه نوسن زه کات نه دهن و زه کات و ره نه گرن .

۴- ﴿وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ﴾ وه بو نه و که سانه یه دلایان کو بکریته وه و دلایان خوش بکری له سه ر ئیسلامه تی. یانی موسلمان بوون و هیشتا نیاز پاک نین و لاوازه باوه ریان و نه چه سپاوه له دلایان، یاسه روکی هوزیکن نه و که سانه زه کاتیان نه دریتی هه تا جگه ی

ته فسیری زمانکوی

ئهوانیش چاویان لی بکهن بۆ موسلمان بون، بۆ ئه وهیش ئه وکه سانهی زه کات نادهن به ئیسلام رامیان بکهن بۆ دانی زه کات به ئیسلام .

۵- ﴿ وَفِي الرِّقَابِ ﴾ وه سه دهقه ئه درئ له ئازاد کردن و سه ره بهستی ئه وکه سانه کۆیلهن و بهندهن و ئه یانه وی خۆیان بکړ نه وه له گه و ره کانی خۆیان، ئه وه به شیان سوپاس بۆ خوا لهم سه رده مهی ئیمه دا نه ماون و نه گه ر ماییشن زۆر که من و له کور دستاندا نین .

۶- ﴿ وَالْغَارِمِينَ ﴾ وه بۆ ئه وکه سانه یه قه رزارن و ناتوانن قه رزه کانیان بده نه وه، هوی قه رزاریان شتیکی ره وای بوی یاناره وای بوی و به راستی په شیمان بونه ته وه، یا قه رزار بویون به هوی ناشت کرد نه وهی دوو تاقمی دوژمنی یه کتری، یا بوی به ته نخوای که سی (کفیل) ، ئه وه شانه زه کاتیان پی ته درئ به گۆره ی پیوستی خۆیان .

۷- ﴿ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ وه سه دهقه ئه به خشرئ له ریگه ی ئایینی خوا دا بۆ که سانی جهنگ بکهن به خۆرایی له بهر به رزی ئاین، با سامانداریشن. هه ندی له زانیان ئه لێن: ئه درئ به هه مو شتی خوای مه زن لای په سه ند بی: وه ک دروست کردنی مز گه وت و قوتابخانه ی ئایینی و جگه ی ئایینی که سودی موسلمانانی تێدابی و بۆ دروست کردنی پر دو خه سه خانه و کړینی چه ک و چاک کردنی ریگه و بان و جگه ی ئه وانیش .

۸- ﴿ وَأَبْنِ السَّبِيلِ ﴾ وه بۆ ئه وکه سانه یه جی ماون له کاروان و ده ستیان ناگاته نیشتمانی خۆیان، ئه وکه سانه زه کاتیان ئه دریتی به ئه ندازه یه بیان گه یه نی به نیشتمانی خۆیان، کاروانه که یش بۆ گونا نه بوی، ئیتر بۆ هه رشتی بوی .

﴿ فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴾ وه نه وه سه دهقانه خوا پیوستی کردون و دیاری کراون له لایه ن خوا وه، بۆ ئه وهی بدرئ به و هه شت تاقمانه و، خوا ئه زانی به پیوستی بونه وهران، هه مو شتی له جیگه ی شیای خۆیا دائه نی له وه رگرتنی زه کات و به خشیانی زه کات به و تاقمانه .

له باسی مانای ئایه تی (۱۱۰) ی سوره تی ئه لیه قه رده دا باسی سودی زه کات و ئه و شتانه ی زه کاتیان تێدا پیوست کرا وه ئه وکه سانه ی زه کاتیان پی ته درئ و

ئەو کەسانە ی قەدەغە یە زە کاتیان بدریتی، بەهەموو مەرجه کانیانەو بەدرێزو شی کراوایی
رون کراوەتەو .

کۆمەڵی لەدووڕووەکان گفتوگۆی ناشایستەیان دەربارە ی پیغمەر کردو ئەیان ووت:
موحەمەد گویچکە ی هە یە هەموو شتی ئەبیستی راستی یادرو، هەندیکیان ئەیان ووت:
گفتوگۆی وامە کەن ئەترسین بگەنە موحەمەدو توشی نازارمانبکات. جە لاسی کوری
سوید ووتی: هەر شتی ئارەزو مان هە یی ئەیلێن و دوایی ئەچین بۆ لای موحەمەد
وسویندی بۆ ئەخوین کە گفتوگۆی خراپمان نەووتو، بۆ روون کردنەو ی ئەو کارە خوای
مەزن ئەفەر موی:

پیغمەر ﴿ﷺ﴾ کردەو ی لە گەل ئادەمیزادا بە گۆڕە ی پروالەت بوو، لەنهی ی
وپەنەنی ئەوان نە کۆلاو تەو، نە یی ئەوانی هەاولە ی خوا کردو، ئەو کارە شیرینە ی
پیغمەر ﴿ﷺ﴾ بوە بە دەستوری موسلمانان، ئەو کردەو چاکە ی پیغمەر ﴿ﷺ﴾
دوو پروان کردیان بەهەل بۆ خوێان بۆ یە تاوانجی زۆریان ئەگر تە پیغمەر و
﴿ﷺ﴾، لەدواییدا بیانویان بۆ ئەهینایەو، پیغمەر لەوانی وەر ئەگرت، بۆ دەر خستی ئەو
کردەوانە خوا ئەفەر موی:

وَمِنْهُمْ

الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أذنٌ قُلْ أذنٌ خَيْرٌ

لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ

آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٧﴾

يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ

أَنْ يَرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿١٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ
مَنْ يُكَادِرِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَوَاتَ لَهُ نَارُ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
ذَلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾

﴿وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أَذْنٌ﴾ وهه ندى لهو دووروانهى نهوتو
نازاري پيغمهر نهدهن و نهلین: پيغمهر مروفيكه گفتوگو نهیسی و هرچی بیژری
بروای بی ته کا، بهی نهوی وورد بیته وه لهیج شتی هه تا چاك و خراب جوی بکاته وه بو
وهرگر تنی باوهر و بی باوهری .

﴿قُلْ هُوَ أَذْنٌ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ تو بلای: موحه مد پیاویكه چاكه نهیسی، خراپه نایسی،
وهر نه گری له نیوه شتی زیانی ناده میزادی تیدا نهی، نهوی زیانی نهوانی تیدابی وهری
ناگری موحه مد.

﴿يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بروای به خوا هیه هدرشتی بفهرموی و و بروای
به چاكه هیه بو سودی باوهر دارانو گفتوگوی نهوان وهر نه گری بهوی نیازی پاکی
خویانو، به لام له دوو پروان نهوشتهی سودی نهی وهری ناگری، دواپی پيغمهر شتی
نهیسی زیانی كه سی تیدانه بی.

﴿وَرَحْمَةً لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ﴾ وه پيغمهر بهختاری و دیاری به بو كه سانی یكى نهوتو
باوهریان هیناوه له نیوه، چونكه ههر نهوان ریگهی راستیان وهر گرتوه بهوی پيغمهر و
پارانه وی پيغمهر به .

﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وه كه سانیكى نهوتو نازاری فروستادهی
خواله دهن بو نهوان هیه سزایه کی خاوهن نازار له روژی دوایدا وله جیهاندا .
﴿يَجْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يَرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾
وه نه كه سانه سویند نهخون به خواو بو نیوهی موسلمان نهوشتهی گه یشته به نیوه پوچه
له بهر نهوی نیوه رازی بكه و دلتان بدهنه وه هه تا نیوه نازاریان نهدهن، و خوا و نیروای

خوا شایسته و چاکترن که به کعبه به کعبه کی نهوان پازی بکهن به پهرستی خواو به شیمان
 بونه و بیان به نیازی پاک و گوی رایله پیغمه مدرین، نه گهر نهوان باوه پیهتن به پراستی .
 ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ مَنْ يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا ذَلِكَ الْحَزِي الْعَظِيمُ﴾ نایا
 بی باوه پان و دو وروان نه یانزانیوه که به پراستی هه که سی دزایه تی و بی فهرمانی خوا و
 نیرای خوا بکات به پراستی دوا بی بو نهو که سه هیه ناگری دوزه خ به رده و امه له ناو
 دوزه خدا، نهو به رده و امیه له ناگردا رسوایی و بی نابروی گه ورهیه .
 کاتی پیغمه مدر نه چو بو جهنگی ته بوک، تاقمی له بی باوه پان له خزمه تیا بوو ن له نیو
 خویانا به گالتوه نه بیان ووت: سهیری نهو پیاوه بکهن نه یه وی کوشک و قه لا کانی شام
 بگری. دوا بی پیغمه مدر فهرموی: نهو تاقمه م بو راوه ستین، هاتنه خزمه ت پیغمه مدر ﴿ﷺ﴾
 فهرموی: نایا نیوه نهو شانه تان ووتوه؟ و بیان نهی فروستاده ی خوا: سویند به خوا
 له باره ی توو هاوړیکانته وه هیچ شتیکی خراپان نه ووتوه، له نیوان خو ماندا باسی نه م
 له شکره مان کرده هتا ریگه مان کورت بکینه وه به گفتو گو کردنه وه. بو
 روونکردنه وه ی نهو مبه سته خوا فهرموی :

يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ
 أَن تَنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزَؤْا
 إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ
 لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِإِلَهِهِ
 وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْذِرُوا قَدْ كَفَرْتُمْ
 بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِنْ نَعْفُ عَنْ طَآئِفَةٍ مِّنْكُمْ نُعَذِّبْ طَآئِفَةً
 بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾

﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ أَنْ تُنْزَلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُمْ بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ دوورپووه کان ئەترسن کەبەیتەرتە خوارەو لەلایەن بێ باوەرپانەو سورتی لەقورئان ئەوسورتە ھەوالبدا بەو دوورپوانەو دەربخا شتی لەدلیانایە لەکینەو دوژمنایەتی بۆ موسلمانان. ھەندی لەزانایان ئەلین: راناوەکانی (عَلَيْهِمْ، تُنَبِّئُهُمْ، قُلُوبِهِمْ) ھەمویان ئەگەرپتەو بۆلای باوەرداران ھەندی تریان لایان وایە راناوی (عَلَيْهِمْ، تُنَبِّئُهُمْ) ئەگەرپتەو بۆلای باوەرداران. راناوی (فِي قُلُوبِهِمْ) ئەگەرپتەو بۆلای دوورپوان. لەبەرئەوێ باسی باوەرداران لەوئایەتەدا نەکراوە و اشایستەییە راناوەکانەمویان بگەرپتەو بۆلای دوورپوان، خوایش لەھەموکەسی زانائەو.

﴿قُلْ اسْتَهِزُّوا إِنْ اللَّهَ مَخْرَجَ مَا تَخَذَرُونَ﴾ تۆبلی: ئیوێ دوورپوو گالتە بکەن بەباوەرداران بەراستی خوا دەرئەخا شتی ئیو ئەترسن ئاشکرا بێ لەدەرەونتانا. بەجۆری ئەترسان یەکی لەوان ووتبوی: من خۆم پیشکەش ئەکەم سەدئا زیانەم لی بدەن. بەلام شتی نەبەتە خوارەو ئابرومان بیا.

ھەندی لەبێباوەران گفتوگۆی ناشایستەیان ئەووت لەبارە ی پیغمەرەو ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا هَؤُلَاءِ﴾، تاوانجیان ئەگر تە قورئانو باوەرداران. خوا فەرموی: ﴿وَلَنْ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾ وەئەگەر تۆ پرسیارت بکردایە لەو دوورپوانە چ شتیکیان ووتو لەبارە ی ئیمەو؟ سویند ئەخۆن و ئەلین: بەراستی ئیمە لەبارە ی لەشکرو سوارەکانەو ه گفتوگۆمان کردووەو چوینەتە ناوباسیکەو بۆئەوێ ئیمە رابویرین و ماوەکەمان کورت بکەینەو جگە لەو ھیچ شتی ترمان نەوتو.

﴿قُلْ أَلِلَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِؤْنَ﴾ تۆبلی: ئایا ئیو گالتە ئەکەن بەفەرمانەکانی و بەئایەتەکانی نامە ی خواو بەنیژای خوا، بەراستی بیانو ھێنانەو کانتان خراپزە لەوگوناهانە ی کردوتانەو بیانوی بۆ ئەھیننەو. ئایا خواو ئایەتەکانی نامە ی خوا و نیژای دەستکەلای ئیو ھەتا بەوانرابویرن؟ موحەمەد تۆ گرنگی بەخراپەگرتنی بێباوەران مەدە. ئەوئایەتە بەلگە ی رۆنە لەسەر ئەوێ ھەرکەسی گالتە بەئایین و فەرمودە ی خواو پیغمەر بکا لەپیزی بێباوەراندە ئەژمیری. ئەوئەو خوا ئەفەرموی:

تەفسیری زمانکۆبی

﴿لَا تَعْتَدُوا قَدْ كَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ تیوہیانو مہینہوہ، چونکہ بیانہ کانتان دروی پروتہ بہرستی تیوہ بی باوہری خوتانتان دہربری لہ پاش تہوہی باوہرہینانتان ناشکرا کرد.

پرسیار / تہورستہیہ وائہ گہیہ نی تہو کہ سانہ خاوہن باوہرہیون بہرلہ و گالتہ کردنیان، یان بہو گالتہ کردن ہی باوہرہیون ؟

وہ لام / تہو کہ سانہ لہ ناوہر و کا بہرلہ گالتہ کردنہ کیشیان ہرہی باوہرہیون بہ لام لہ بہر تہوہی باوہرہیان دہربری و ہک موسلمان تہ ماشائہ کران لہ بارہی کارو فرمانی جیہانہوہ، لہ پاش تہوہی بی باوہریان دہربری بہ ہوی گالتہ کردنیان بہ خواو بہ تاہیہ تہ کانی خواو فروستادہی خوا تہ ماشاکران و ہک بی باوہران لہ بارہی کاروباری جیہان ولہ پاشہر و ژیشہوہ.

﴿إِنْ نَعَفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ﴾ تہ گہر تیمہ بیورین لہ تا قمی لہ تیوہ بہ ہوی پہ شیمان بوتہ و تان بہ پاکی یا لہ بہر تہوہی بیانوتان لی و ہر تہ گیری کہ بلین: تیمہ لاوازیوین و سہر و کہ کان زر و یان لی کردوین تہ گینا لہ دلدا باوہر داربوین .

﴿نَعَذِّبُ طَائِفَةً مِنْكُمْ بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ تیمہ سزای تا قمی تر لہ تیوہ تہ دہین بہ ہوی تہوہوہ کہ بہرستی تہوان تاوانباربوون و بہر دہوامن لہ سہر بی باوہری وسہر و کی دوور و وانبوون .

لہ پاشا خوی مہزن باسی کارو کردہوہی بی باوہران تہ کا لہ نیو خویانا و لہ شیوہی ہہلسان و دانیشتیان لہ گہل یہ کتری و یارمہنی دانیان بڑ یہ کتری لہ کاری پوچ و نارہ وادا و تہ فہرموی:

الْمُنْفِقُونَ وَالْمُنْفِقَاتُ
بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنْكَرِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ

تہفسیری زمانا کزی

اِنَّ الْمُنْفِقِيْنَ هُمُ الْفٰسِقُوْنَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللّٰهُ
 الْمُنْفِقِيْنَ وَالْمُنْفِقٰتِ وَالْكٰفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خٰلِدِيْنَ
 فِيْهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعْنَهُمُ اللّٰهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيْمٌ ﴿٦٨﴾
 كَالَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوْا اَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَّاَكْثَرَ
 اَمْوَالًا وَّاَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوْا بِخَلْقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُمْ بِخَلْقِكُمْ
 كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِكُمْ بِخَلْقِهِمْ وَخُضْتُمْ
 كَالَّذِيْ خَاصُّوْا اَوْلِيَّكَ حِيْطًا اَعْمَلْتُمْ فِي الدُّنْيَا
 وَاْلآخِرَةِ وَاَوْلٰىكَ هُمُ الْخٰسِرُوْنَ ﴿٦٩﴾ اَلَمْ يَأْتِهِمْ
 نَبَا الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَوْمٌ نُّوحٍ وَّعَادٍ وَّثَمُوْدٌ وَّقَوْمُ
 اِبْرٰهِيْمَ وَاَصْحٰبِ مَدْيَنَ وَاَلْمُؤْتَفِكَةِ اَنْتُمْ
 رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنٰتِ فَمَا كَانَ اللّٰهُ لِيْظْلِمَهُمْ وَلٰكِنْ
 كَانُوْا اَنْفُسُهُمْ يَظْلِمُوْنَ ﴿٧٠﴾

﴿الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ پیاوانی دووړو وژنانی دووړو
 هه نديکيان له هه ندى تريان له دووړو و له دووړيان له باوه په نندا به وښه
 تا که که سينک ، شپوه کرده ويان په کسان له دوايدا خوى مه زن پوني نه کاته وه جوړی
 په کسانيان و کاره خراپه کانيان و نه فرموی:

ته فسیری زما کوی

﴿بَأْمُرُونَ بِالْمَنكِرِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ نهو دوورووانه به پیاو و به ژنیانه وه فرمان نه دهن به کاری خراب و زورشت و بی باوه ری و به دروخته وهی پیغمهر و ﴿﴾ قه ده غه نه کن له کاری چاکه و له خوا به رستی و فرمان بهرداری پیغمهر ﴿﴾ و دهستی خو یان نه قوچین و نه یان گرن و پژدن و نایکه نه وه بو به خشینی دارایی خو یان له ریگه ی نایینی خوادا و له دهست گیروده یی هه ژاران دهستیان به رزناکه نه وه بو پارانه وه له خوا .

﴿نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ﴾ نهو دوورووانه خویان له بیر خو یان برده ته وه و نایه رستن، دوایی خوا واز له وان نه هیتی و به چاوی به زه یی و میهره بانیه وه ته ماشایان ناکا و نه فهرموی:

﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ به راستی دوورووه کان هه نه وانن ده رچوون له سنور و باز نه ی باوه ره یان و ریگه ی شیتان و بی باوه ریان گرتوه .

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتُ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ﴾ خوا به لینی داوه به پساوانی دووروو و ژنانی دووروو به بی باوه ران به ناگری دوزه خ نه گهر به رده وامین له سه ر کاری خرابی خو یان و به رده وام نه بن له نیو ناگری دوزه خدا ، نهو ناگری دوزه خ به سه بو سزادانی نه وان .

﴿وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ وه خوا نهو دوورووانه ی دورخته ته وه له به زه یی و میهره بانی خو ی و له خو شی به هشت و، بو دوورووان هه یه سزای بی پایان و به رده وام و گران .

له پاشا خوی مه زن روته کاته بی باوه ران به گشتی و نه فهرموی : نیوه وینه ی نه م بی باوه رانه خوار وهن .

﴿كَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْكُمْ قُوَّةً وَآكْثَرَ أَمْوَالاً وَأَوْلَاداً﴾ خوا به لینی داوه بهو دوورووانه به وینه ی به لینی دابی به که سانیکی نهو تو له پیش نیوه وه بون له که لانی رابردودا نه وان توندرو سه ختر بوون له نیوه له به ره ی هیرو له شیانه وه ، داراییان زورتربوه له نیوه و منالیشبان زورتربوه .

﴿فَاسْتَمْتِعُوا بِخِلَافِهِمْ﴾ دوايی نه و که سانهی پیشو رایان نه و بوار دو به هره مه ند بیرون به بهشی خویان له جیهاندا به هژی هترو دارایی خویانه وه و ازبان له پاشه رۆژ هیتابوو .
﴿فَاسْتَمْتِعُوا بِخِلَافِكُمْ كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ دوايی ئیوهش رابویرن و به هره مه ند بین به بهشی خوتان لهم جیهاندا به خوشی و به وینهی که سانیکی نه و تو رایان نه و بوار دو به خوشی له پیش ئیوه وه بون .

﴿وَحُضِّتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا أُولَئِكَ حَبَّطْتَ أَعْمَالَهُمْ﴾ وه ئیوه خوتانسان فره داوه ته نیو کاری پوچه وه به وینهی که سانیکی نه و تو چوبونه نیو کاری پوچه وه له پیش ئیوه وه ، نه و تا قمانه پاداشتی کاره کانیاں پوچ بوته وه له ههردوو جیهاندا ، له جیهاندا نرخیان بۆ دانانری لای مروفتی خاوهن بیرو هوش ، له پاشه رۆژدا له کیسیان چوه پاداشتی نارقی ماندو بوونیان که نه و هه موه سامانهیان پیکه وه نابو .

﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ وه نه و تا قمانه هه ر نه و که سانهن زیانو مه ندن له ههردوو جیهاندا ، چونکه خویانیان ماندو کړدبو به نازاردانی باوهردارانه وه له جیهاندا و به پهیدا کړدنی سامانه وه ، له پاشه رۆژدا نه و نازاردانه و نه و داراییه نازاره که ی گه راپه وه بۆ سه ر خویان ههروه که له جیهاندا توشی نازار بو بون .

مه به ست له و تابه تانهی پیشو بۆ نه وه یه که دوو پرووه کانی سه ر ده می پیغه مه ر و نه و بی باوه ر نه یش له مه و پاش دین واز له بی باوه ری و دوو پرویی نایه رن ، به گه لانی پیشه وه ی خویان ته می خوار نابن ، خوی مه زن وه بیریان نه خاته وه و نه فهرموی :

﴿أَلَمْ يَأْتِهِمْ نَبَأُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ نایا نه هاتوه بۆ لای نه و دوو پرو وانه هه والی به سه رهاتی که سانیکی نه و تو له پیش نه وانه وه بون که به خوشی سامانی جیهان له خویان بایی بو بون نه نجامه کانیاں نه مان و له ناو چونبون .

﴿قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ الْمَدِیْنِ وَالْمُؤْتَفِکَانَ﴾ که بریتی بون له گه لی نوح به لافاو خنکان و گه لی عاد به بای سه ختی ناهه موار له ناو چون و گه لی سه مود به بومه له رزه و دهنگی گهور و تیژ له ناو چون و گه لی ئیبراهیم به سزای زۆر گیرۆده بونو

ته فسیری زمنا کۆبی

نه مرودی به میشوله له ناو برد و دانیش توانی مه دیه نی گه لی شو عه یی بنه پر کرد به ناگری
بومه له رزه و دانیش توانی گونده کان و شاره کانی لوتی بنه پر کرد به بارینی به رد به سه ریانا و
شوینه کانیان ژیرا و ژووربون (والمؤتکات) به مانا ژیرا و ژوربوونه ، نه و گه له ژیرا و ژور
بوو شوینه کانیان .

﴿ اَتْتَهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ﴾ چوبوون بۆلای نه و گه لانه پیغه مهرو کانی خو یانیان
به چه ندین به لگه و نیشانه ی رون و ناشکرا و به کاری پهك خه ره وه که چی باوه ریان پی
نه هیتان و له نه نجامدا خوا بنه بری کردن .

﴿ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلَمَهُمْ وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ دواپی خودا له وان سته م
ناکا به بی تاوان سزای نه وان بدا ، به لأم خو یان سته میان له خو یان کرد به هوی بی باوه ری و
به در و خسته وه ی پیغه مه ره کانیان کرداری پیسی خو یانه وه سزایان درا .

کاتی خوی مه زن باسی دو ور وه کانی کرد بدو هه موه کرداره خراپانه وه باسی
باوردار انیش نه کا به دژی کرداری نه وان وه به هه مو کرده وه چاکه کانیانه وه نه فدر موی :

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾
وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسْكَنٌ طَيِّبَةٌ فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ و هپوانی باوهردارو ژنانی باوهردار هندیکیان دوست و بهرپوه بهری کاری یه کترین، نه ورسته یه فیрман ده کات هه رکه سی خوی به باوهردار بزانی و یاریده ی برای خوی نه دا به دو وروو نه ژمیری .
 ﴿يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ﴾ و نه و باوهردارانه فه رمان نه دهن به چاکه و به باوهر و به فه رمان به رداری خوا و به قه ده غه کردنی خراپه و بی باوهری و دزایه تی باوهرداران .

﴿وَيَقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ و نه و ژه کانیان نه کهن و بهرپایان نه کهن و زه کاته کانیان نه به خشن به و تا قمانه ی خوا دیاری کبر دوون، و فه رمان به رداری خوا و نیرای خوانه کهن له هه موو فه رمانه کانیان .

﴿أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ نه و باوهردارانه به هوی کردنی نه و شتانه وه خوا میهره بانیان له گهل نه کا به بی گومان . به دژی بی باوهرانو دور ووه کانه وه خوا میهره بانیان له گهل نا کا . به راستی خوا خاوه نی توانای زوره، هه موشتی له جیگه ی شیای خویا دانه نی .

﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ خوا به لیتی داوه به پیاوانی باوهردارو ژنانی باوهردار به چهن دین به هه شت و بیستان نه چی به ژیر دره خته کانیان و به ملاو لای کوشکه کانیان چهن دین روبرای ناوی شیرین و بوخته، به رده و امن له و به هه شتانه داو کاتیکی ده زچونیان بو نیه .

﴿وَمَسَاكِينٌ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ﴾ و به لیتی پیداون به چهن دین جیگه ی دانیشتنی خوش و پاک له و به هه شته بهرین و به رده و امانه دا له پاشه ر ژدا بو حه سانه و هیان .
 ﴿وَرَضَوْنَ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ و ه خوشه ویستی و ره زامه ندی له لایه ن خواوه بو باوهرداران گه وره تره له به هه شت و له خوشی به هه شت و له هه موشتی تر، خوشه ویستی که باسی نا کری له گه وره پیدا، نه و به هه شت و جیگه پاکانه و خوشه ویستی خوا به بو نه وان سه رکه و تنویر ژیه کی گه وره یه، به تایبه تی ره زامه ندی خوا به رانه ر به هه یج شتی تیه .

لہ پاشا خواہی مہزن فہرمان نہدا بہ کوشش و جہنگ کردن لہ گہل بی باوہران
ودووروانداو نہ فہرموی:

يٰۤاَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ
وَمَا لَهُمْ جَهَنَّمَ وِبَئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ
مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ
وَهُمْ أَوْيَمَاءُ أَلَمْ يَأْتُواوَمَا نَقَمُوا إِلَّا أَنْ أَغْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ
مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبْهُمْ
اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ
مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾

﴿یایہا النبی جاہد الکفار و المنافقین و اغلظ علیہم و ماوہم جہنم و بئس المصیر﴾ نہی
پیغمبر: تو جہنگ بکہ لہ گہل بی باوہران و دووروان و خوت ماندو بکہ لہ گہلیان
بہہموجہ کیکہوہ بو پاراستنی سنور ویاسای خواو، تو لہ گہلیان زبروتیز بہ، تو
لہمہوپاش نہرمی بہ کارمہینہ لہ گہلیاندا کاتی تاوانج نہ گرنہ توو قورنان و، جینگہی
نہوان دوزہخہو خراب جینگہیہ کہ بو گہرانہوہیان .

زوریہی زانایان نہلین: پیغمبری خوا لہ تہبوك گہرایہوہ بو ماوہی دوومانگ نایہتی
قورنان لہ دزی نہو دووروانہ نہہاتہ خواوہوہ نہچوبون بو جہنگی تہبوك، یہ کی لہو
دووروانہ کہناوی جہلاسی کوری سوہید بو ووتی: نہ گہر نہوشتہی موحمہد نہیلیت
راستی گوی دریزئی کہنیمہ سواری نہین چاکترہ لہ نیمہ، دواہی عامیری کوری قہیس

تہفسیری ز مناکوی

ووتی به جه لاس: موحه مد راست نه کاو تو خرابتری له گوی دریژی. نهو روداوه گه یشت به پیغمه مر ﴿ ۱ ﴾. پیغمه مر بانگی جه لاسی کردو سویندی خوارد به خوا من نهم ووتوه، عامر دهستی به رز کرده و ووتی: نهی خوابه: بنیره خوار بو سهر پیغمه مری خوت شتی راست ویز و دروژن جوی بکاته وه، خوی مه زن فدرموی:

﴿ يَجْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ ﴾ نهو دوور ووانه سویند نه خون به خواو به درو نه وشته یان نه ووتوه، له پاشا خوایش سویند نه خوا که نه وشته یان ووتوه: نه فدرموی: به راستی نهو دوور ووانه ووشه ی بی باوه ریان ووتوه له تاوانج و دوودلی پیغمه مرو، بی باوه ربون دوی دهر برینی نیسلامه تی خویان، بی باوه ریان له دلیانابه نهان دابو نیستا ناشکریان کرد، بو نه وهی چاکتر مانای نه ورسته یه بزانی ته ماشای مانای نایه تی (۶۶) ی نه سوره ته بکری که پرسیارو وه لامی له وی رونکراوه ته وه.

﴿ وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا ﴾ نهو دوور ووانه نیازی شتیکیان کردو به وشته و به مه بهستی خویان نه گه یشتن. وهك نه وهی و یستیان پیغمه مر بکوژن یاله مه دینه دهری بکه ن و دووبد ره کی بلاوبکه نه وه له نیو هاوړیکانی پیغمه مر دا ﴿ ۲ ﴾ خوی مه زن نه وه وه والی دا به پیغمه مر ﴿ ۳ ﴾.

﴿ وَمَا تَقْمُوا إِلَّا أَنْ أَعْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ ﴾ وه نهو دوور ووانه هیچ رقر کینه یه کیان نه بوو له پیغمه مر و موسلمانانو تاوانج و تانه یان تی ته نه گرتن مه گهر نه وه نه بی خواو نیراوی خوا سامانداریان کردن له رژی خوا به به خشینی دهستکوت و تالانی بی باوه ریان. زور به ی زوری نهو دوور ووانه له ته نگگی گوزه راندابون و هه ژار بون بهر له وهی موسلماننه تی دهر برن، کاتی به دههم موسلمانبون نه وقره زانه ی لایانو دایانه وهو پیغمه مر بزی بژاردن. له پاداشتی نهو چاکه یه نه بویه سوپاسی خویان بکرا دیه که چی نه وه بو نیازی کوشتنی پیغمه ریان کرد.

﴿فَإِنْ يَتُوبَايْكَ خَيْرٌ لَّهُمْ﴾ هەوايي ئەگەر ئەوان پەشيمان ببنەو لەبى باوەرى و دووروى ئەو پەشيمان بونەو هە چاکترە بۆ ئەوانو هەموکەسى بچیتە نيوانىنى ئىسلام، رینگەى چونی زۆر ناسانە. بى باوەران و دووروان داواى ههچ شتيکیان لی ناکری لەپەشيمان بونەو هەياندا .

﴿وَإِنْ يَتُوبَا يَعْذِبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ وەئەگەر پشت بکەنە پەشيمان بونەو هە بەردەوامیش بن لەسەر دوورپووی، خوا سزای ئەوان ئەدا بەسزایەکی خاوەن بازار لەجیهاندا بەکوشتن و دیل کردن و ترس و ئابروچون و لەپاشەرپۆژدا بەسوتانی ناگری دۆزەخ .

﴿وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ وەنابی لەنیو زەویدا بۆ ئەوان ههچ دۆستی دەستیان بگری و و نابی بۆ ئەوان ههچ یاریدەدەری بیانپاریزی لەسزای جیهان و پاشەرپۆژ. چ کەسى ئەتوانی بی بەدۆست و یاویدەدەری کەسانی ئابرویان چوبی لای هەمو دانیشتوان .

زۆربەى زانایان ئەگێر نەو هەسەلەبەى کوری حاتیب ووتی بەپیغەمەر ﴿ﷺ﴾ ئەى فروستادهى خوا: تۆ داواکە لەخوا دارایم بی بپەخشی، پیغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموى: ئەى سەلەبە: دارایی کەم سوپاسی خواى لەسەر بکری چاکترە بۆ تۆ لەزۆرى سامانی تۆ بەرگەى نەگری، وازی لەپیغەمەر نەهیناو وتی: بەوکەسى تۆی بەراستی ناردو هەگەر خوا دارایم بداتى ئەیه خشم بەهەموکەسى مافی خۆی. لەپاشا پیغەمەر ﴿ﷺ﴾ پاراپەو لەخوا دارایی بیەخشی، هەندى مەری راگرت، بەویستی خوا زۆربون و پەرهیان سەند بەوینەى گەشەکرم، هەتا وای لی هات لەمەدینە جیگەى نەبویهو لەمەدینە دەرچو بۆ شیویکی مەدینە، وازی لەنوێز هیناو نوێزی بەکۆمەل نەئەکرد. پیغەمەر پرسىاری لەچۆنەتى سەلەبە کرد، بیژرا کەدارایی ئەو زۆربو و لەمەدینەدا جیگەى نابیتەو. پیغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموى: هاوار بۆ سەلەبە. لەپاشا پیغەمەر ﴿ﷺ﴾ دووکەسى نارد بۆ وەرگرتنی زەکات، چوونو داواى زەکاتیان لی کرد، ئەویش ووتی: ئەو وینەى سەرانهیە،

تەفسیری زمانکۆیی

بگه پنهوه ههتا بیرى لى ئە كه مه وه، دووباره كه چونه وه بۆلای پیغه مه ر ﴿ ٧٥ ﴾ دوو جار
 فهرموى: هاوار بۆ سه عله به. له پاشا خواى مه زن ئەم ئایه ته ی ناردە خواره وه، سه عله به
 هاته خزمه ت پیغه مه ر ﴿ ٧٦ ﴾ زه كاته كه ی لى وه ربگرى. پیغه مه ر ﴿ ٧٧ ﴾ فهرموى: خوا
 قه ده غه ی له من كرده كه زه كات له تۆ وه ربگرم، سه عله به ده ستى كرد به خۆل كردن
 به سه رخویا، پاش كۆچى دووایى پیغه مه ر ﴿ ٧٨ ﴾ چووه لای ئە بویه كر و عومه ر و عوسمان
 یه ك له دوای یه ك هه چیان لى وه رنه گرت، بۆ رۆن كرده وه ی نه و روداوه خوا فهرموى:

وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهَ لَئِنْ

آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٧٥﴾

فَلَمَّا آتَاهُم مِّنْ فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُّعْرِضُونَ

﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ إِلَى يَوْمِ يَلْقَوْنَهُ بِمَا أَخْلَفُوا

اللَّهُ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا

أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ وَأَنَّ اللَّهَ عَلَّامُ

الْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾

﴿ وَمِنْهُمْ مَّنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَئِنْ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴾

وهه ندىك لهو دووروانه كه سى پهمانى دابوو به خوا ئە گه ر خوا دارایى به خشى به ئیمه
 له گه وره یى خۆى و سامانى خۆى به راستى ئیمه زه كات ئە به خشین به هه ژاران و ئیمه ئە بین
 به یه كى له پیاو چاكان و به فهرماندارانى خوا .

﴿ فَلَمَّا آتَاهُم مِّن فَضْلِهِ بَخِلُوا بِهِ ﴾ دواپی کاتیک خوا دای بهوان دارایی و سامان بهزوری له گه ورهیی خویه وه، نهو دوورووانه رږدیان کرد لهو داراییه خوا به گه وره بی خوی بهوانی دابو، بی فرمانی خویان کرد له باره ی زه کاتدانه وه و په یمانی خویان شکاند. ﴿ وَتَوَلَّوْا وَهُمْ مَغْرَضُونَ ﴾ وه پشیمان کرده پرستی خوا و به ه موودلیانه وه وازیان له پرستی خوا هینابو ورویان له و په یمانه و فرمانی خوا وهر گیرا.

﴿ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِي قُلُوبِهِمْ ﴾ دواپی چروکی رږدی و دووروی چه سپاند له دلیانا، خوا په شیمان بونه و هیان لی وهر ناگری هه تا له رږزی دووایدا به خزمهت خودا نه گهن توله یان لی نه کرته وه، به هی دووشته وه :

۱- ﴿ بِمَا أَخْلَفُوا اللَّهَ مَا وَعَدُوهُ ﴾ به هی شتیکه وه دزایه تی فرمانی خویان کرد به شتی نهوان به لیتیان دابو بیکه و نه یان کرد له ده رچوونی زه کاتی دارایی خویان و کردنی بی فرمانی خوا .

۲- ﴿ وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴾ وه به هی شتیکه وه نهوان درو نه کهن له به لیت دانیان به خوا، نهو دووشتانه ده رکه و توترین کرده وهی نهو دوورووانه بوو خراپترین کرده وهن . ﴿ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُمْ ﴾ نایا نهو دوو رووانه نه یان زانیوو خوا به نهیتی نهوان و به ناشکرا کردنی نهو کاره و نه زانی به جفه ی نهوان که نه یان و یست پیغمه ر بکوژن و نایانه وی زه کات بدن و به سه رانه ی دانه نین .

﴿ وَأَنَّ اللَّهَ غَالِمُ الثُّبُوبِ ﴾ وه نه یان زانیو خوا به راستی نه زانی بهو شتانه ی په نهان و نادیارن و ناده میزاد نایان زانی. زور جیگه ی سه رسورمانه چون نه توان بی باوه ری و جفه ی ناروا به کار به یتن، هه رشتی بیت و بروا به دلیانا و له آسمان و زه ویدان خوا نه یزانی .

زانایان نه لیت: پیغمه ری خواهی موسلمانانی دا بو به خشینی دارایی خویان له ریگه ی خوا دا. عه بدولره هانی کرپی عه وف چواره زاردره می هینا بو خزمهت پیغمه ر و ووتی: نهو نه ندازه یه نیوه ی سامانی خومه، پیغمه ر ﴿ ﷺ ﴾ فرموی: خوا بیت وفه ر بخاته نیو نه وهی هینا و ته و نیو نه وهی دات ناوه بو خیزانه کانت ، نهو بهو خوا پیتی خسته نیو دارایی عه بدوره هان به جوړی که کوچی دواپی کرد (تهمازوری) ژنه که ی ریک کهوت

لہ گہل خیزانہ کانی تریا بہ ہشت ہزار دہم کہ ہشت یہ کی سامانی عہدورہ جانی
کوری عہوف بو (عاسمی کوری عہدی) سہ دو بست خورمای ہینا۔ ہاوریکانی تری
پتغمہر ﴿﴾ ہرہ کہیان بہ گیرہی توانای خویان داراییان ہینا لہ دووای ہمویان نہو
عوقہیلی نہنساری یہک مہن خورمای ہینا، پتغمہر فہرموی: بیرژن بہناو ہموی
زکاتہ کاندنا۔ لہ پاشا ہندی لہ دوووروان تاوانخیانگرتہ ہاوریکانی پتغمہر ﴿﴾ ووتیان:
عہدورہ جمان و عاسم بو بہرچاوی و خوہہ لکیشان نہو نہندازہیان ہینا، نہو عوقہیل
بویہ نہو مہنہ خورمایہیان ہینا، ہتا بہزہیان پینا بیتہوہ لہ کاتی بہشکردنی زہکاتا بیریان
بکہویتہوہ۔ خوی مہزن نہو روداوہی رون کردہوہو فہرموی:

الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ
الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جَهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾
أَسْتَغْفِرُ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرُ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
 فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ
وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٨٠﴾

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ کہ سانیکی نہوتو رہخنہو
خرابہ نہگرہ نہو کہسانہ دارایی خویانیان نہبہخشی لہباوہرداران لہدہرکردنی
زہکاتہکانا، وک عہدولرہجانی کورشی عہوف و ہاوریکانی۔

﴿وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جَهْدَهُمْ﴾ وہخرابہو رہخنہ نہگرہ کہسانیکی نہوتو لہ
باوہرداران دہستیان ناکہوی لہدارایی ببہخشن لہریگہی خودا مہگرشتی لہ توانایان

تہفسیری زماناکزی

هه بی، وهك عوقیل كه شه و هتا به یانی ناوی له بیر دهر نه هیتا به دوو مهن خورما مه نیکی هیتا بۆ خزمهت پیغه مهر ﴿﴾ نهو دوور ووانه نه یان ووت : خواو پیغه مهر پیوستان بهو دوومه نه خورمایه نیه .

﴿فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ دوا یی نهو دوور ووانه گالته نه که نه به هه ندی له باوه رداران له وشته ی نه یان به خشی خوا پاداشتی نهو گالته کردنه نه سیتی لهو دوور ووانه تو له یان لی نه سیتی و، بۆ نهو دوور ووانه هه به سزایه کی زۆر ئازاردهر له پاشه پرۆژدا .

کاتی خوا ی مه زن نهو نایه تانه ی پیشوی نارده خواره وه له باره ی نهو دوور ووانه وه داوایان له پیغه مهر ﴿﴾ كه داوا له خوا ی مه زن بکا له وان خوشی بی، خوا ی مه زن وه لایم دانه وه وه فرموی :

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ تو داوای لی بوردن و لی خوشبون بکه بۆ نهو دوور ووانه یاداوای لی خوشبون نه که ی بزبان، یانی داوای لی خوشبون یان بۆ بکه ی یانه ی که ی خوا له وان خوش نابی .

﴿إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ نه گهر تو داوای لی خوشبون بکه ی بۆ نهو دوور ووانه هه فتاجار، دوا یی خوا خوش نابی له وان و له کونا هیان، ئابرویان نه با له پرۆژی دوا ییدا له بهر چاوی بونه وه راندا، ژماره ی هه فتا هیما یه به له زۆر کردنی پارانه وه، مه به ست نهو ژماره یه نیه به تابه تی .

﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ نهو وه رنه گرته ی لی خوشبونه ی تو بۆ نه و بی باوه رانه به هۆی نهو وه یه که به راستی نهو که سانه باوه ریان به خواو به نیراوی خوا نه هیتا وه، نه وان دووروو بهر چاوبازبون .

﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وه خوا ریگه ی راستی نیشان نادا به تاقمی له سنور و فرمانی خوا دهر چوبن و له نایین وه رگه رابن و بهرده وام بن له سه ر بی باوه رپی، زۆر پونه باوه رنایه رن، بۆیه خوا ی مه زن ریگه یان لی وون نه کا .

﴿﴾ فرمانی داوه به و تاقمه داوایان له پیغه مهر کردبو نه چنه دهر وه بۆ جهنگی ته بۆك و ده ستوری دانسی نه چنه دهر وه له بهر نه وه ی نه یزانی سودی

لہ چونہ دہرہ وہی اندا نیہ، ئہ وتاقمہ زوریان بی خوشبو نہ چونہ دہرہ وہ، دژی پیغمہ ریش
وہستان لہ کاتی فرماندانی بو چونہ دہرہ وہی موسلمانان. لہ بہرہ وہو باور لہ دلایانا
جیگہی خوی نہ گرتبو، یاریدہی پیغمہ ریان نہ دا نہ بہ چونہ دہرہ وہی خویان و نہ بہ
دارایی، بویہ خوی مہزن فہرموی:

فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ

بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ

وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ

أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا

جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ

مِنْهُمْ فَاسْتَعِذْ نَوْكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ

تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعَدُوا

مَعَ الْخَلَفِينَ ﴿٨٣﴾

﴿فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ شادمان و خوشحالبون نہ و کہ سانہی
درواکہ وتبون بو چونہ دہرہ وہ لہ جہنگی تہ بوکدا و وازیان لی ہینرابو لہ لایہن
پیغمہ رہو بہ دانیشتنی خویان بہ دژیہ تی کردنی نیراوی خوا لہ دہرہ نہ چونیا .

﴿وَكَرِهُوا أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ولایان ناخوشبو کہ جہنگ
و کوشش بکہن بہ دارایی و بہ لہ شی خویان و گیانی خویان لہ رینگہی نایینی خوادا،
حہ سانہ وہو ناسایشیان نہویست و بہرستنی خوایان واز لی ہینابو.

تہفسیری زمناکوی

﴿وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ﴾ وەئەو دوورپوانە ئەیان ووت بەیەکتری و بەموسڵمانان ئێوە مەچنە دەرەو بەگشتی بۆ جەنگی تەبوك لەمکاتە گەرمەدا، خوای مەزن وەلامی دانەو:

﴿قُلْ نَارَ جَهَنَّمَ أَشَدَّ حَرًّا﴾ تۆ بلی بەوان ئاگری دۆزەخ سەختتر و زۆرترە لەلایەن گەمیەو بە گەرماى ئەم پرۆزە .

﴿لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ ئەگەر ئەو دوورپوانە بزانی پاشەپڕۆژیان لەپاشەپڕۆژدا ئاگری زۆر گەرمیەو دۆزەخە، ئیتر بۆ ئەبى ناسایش و پشوی ئە مپروژۆ بەچاکتر بزانی لەپەرستنی خوا، ئەوان هەرچەندە خوشحالن بەو دانیشتنە . بەلام لەپاشەپڕۆژدا توشی کزۆلی بی ئابرویی دەبن .

﴿فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا﴾ کەواتە ئەو دوورپوانە بابی بکەن بەکەمی لەجیهانداو بگرین بەزۆری لەپاشەپڕۆژدا . یانی خوشی جیهان کەمە بەرانبەر بەناخۆشی پرۆژی دوایی کەهەرگیز برانەوێ بۆ نە .

﴿حِزَاءٌ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ لەبەر پاداشت دانەو تۆلە کردنەو لەئەوان بەهۆی شتیکەو ئەیکەن لە دوورپوی و پەوشتی خراپ و قیزەون . یانی ئەو گریانە زۆرە پاش پرۆژ پاداشتی ئەو پێکەنینە کەمەو کردەو خراپەکانیانە .

﴿فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ﴾ دوایی ئەگەر خوا تۆی گەرانەو بۆ مەدینە لەجەنگی تەبوك بۆ لای تاقمی لەو دوورپوانە کەبەردوامن لەسەر دوورپوی و نەهاتون بۆ جەنگی تەبوك، دوایی ئەوان داوائە کە نەتۆ بۆ دەرچونیان بۆ جەنگ و جگەى جەنگ، لەمەوپاش تۆ رێزو گەرەبی جەنگیان پێمەبەخشە .

﴿فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا﴾ دوایی تۆ بلی بەوان : ئێوە مەینە دەرەو لەگەڵ من هەر گیز بۆ مەبەستى و ئەوکارە پیرۆزە بەبەشتان نای .

﴿وَلَنْ تَقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقَعْدِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ وەئێوە لەمەودوا جەنگ لەگەڵ من مەکەن بەرانبەر بەهیچ دوزمنی چونکە بەراستی ئێوە رازی

بون و خوشحالبون بهدانیشتن یه کهم جار بۆ چونی جهنگی تهبوک. که واته دانیشتن له گهل نه هاتوان بۆ جهنگ به وینهی منال و ژن و پیر و پهك که وته، له بهرئه وهی ئیوه شایانی نه و کاره پیرۆزه نین.

پهغه مهر ﴿﴾ هه رکاتی یه کی له هاوړیکانی بمردنایه نو یژی له سه ره کرد و له گهل تهرمه که ی نه چو بۆ سه رگورستان، نه وهستا له سه رگوره که ی و داوای لی بوردنی بۆ نه کرد له خوا و نه یشی فهرمووی به و که سانه له وی بون ئیوه یش بۆی بپارێنه وه که خوا پای وهستی له سه ر باوه ر، له بهرئه وهی ئیستا پر سیاری لی نه که ن له نیو گوره که یدا.

کاتی عه بدولای کوری ئوبه ی سه رۆکی دووړووان که وته گیانه لاو عه بدولای کوری که هاوناوی باوکی بو داوای له پهغه مهر کرد که کراسی خوی بداتی هه تا بیکا به کفی باوکی و داوایشی لی کرد نو یژی له سه ربکا، پهغه مهر ﴿﴾ کراسه که ی خوی دایه له بهر دلخوش کردنی، چونکه نه و کوره زۆر پیاوی خوا بو، پهغه مهر فهرمو ی: کراسی من ناگانه فریای عه بدولای باوکت. به لام هیوادارم به هوی نه م کاره وه هه زار کهس له خزمه کانی باوکت باوه ر به یتن، خوی گه و ره هیوا که ی هتایه دی له هۆزی خه زره ج هه زار کهس موسلمان بون، هه ر له بهرئه وهی عه بدولای کوری عه بدولای کوری ئوبه ی له کاتی نزیکبونه وهی مردنی باوکی له بهر پیرۆزی داوای کراسی پهغه مه ری کرد، کاتی که مرد پهغه مهر نو یژی له سه ر کرد، زۆر بی ته چو نه م ئایه تانه هاته خواره وه:

وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُمْ مَّتَّ أَبَدًا وَلَا تُقِمِّ
عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَسِقُونَ
﴿٨٤﴾ وَلَا تَعْجَبْ أَمْوَهُمْ وَأَوْلَدَهُمْ إِنَّمَا رِزْقُ اللَّهِ أَن يُعَذِّبَهُمْ
بِمَا فِي الدُّنْيَا وَتَرْهَقَ أَنْفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَا

ته فسیری ز مناکۆبی

أَنْزَلَتْ سُورَةً أَنْ ءَامِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَعِذْكَ
 أُولَؤُلَا الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ ﴿٨٦﴾
 رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
 لَا يَفْقَهُوْنَ ﴿٨٧﴾ لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ
 جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
 مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾

﴿وَلَا تَصِلْ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا﴾ وہ تو نویزمہ کہ لہ سہر ہیج کہ سی لہ و دوو
 رووانہ کہ مردن ہر گیز، پیغمہری کائی مروفی بخزایہ تہ گزہ وہ بوی نہ پارایہ وہ
 لہ خزمہ تہ خوادا .

﴿وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ﴾ وہ تو رامہ وہ ستہ لہ سہر گزری نہو کہ سہو سہ پرشتی دانانی لہ
 گزہ دامہ کہو زیارہ تیشی مہ کہ .

﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَا ثَوْا وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ بہ راستی نہو دوو رووانہ باوہ ربان
 بہ خواو بہ تیراوی خوا نہ ہینا وہو بدردہ وامبوون لہ سہر بی باوہری، کہ واتہ نویژ لہ سہر
 کردنیان و ناشتنی نہوان شایانی تو نپہو شایانی سہر لیدانی تویش نپہ لہ گزہ کانیا نا،
 نہو دوو رووانہ مردوون و نہوان لہ سنوری ناین دہر چون و لہ ناین و ہر گہ راون .

نہو نایہ تہ پیمان فیژ نہکا و ہستان لہ سہر گزری مردووان دروستہو چاکہ بہ مہرجی
 باوہر داربن، چو نیتی سہر لیدانی گزہ کان بہم جزہ یہ: سہر لیدانی گزہ ستانی موسلمانان

تہ فسیری ز مناکزی

چاکە بۆ پیاوان و پێویست نیه، بۆ ژنان چاک نیه بەو مەرجە ئەو سەرلێدانه سەر نه کێشێ
بۆلای یی سنوری. هەندێ له زانایان لایان وایه بۆ ژنان قەدەغەیه. ئەو کەسانە ئەچنە
سەردانی گۆرستان سلاو بکەن له مردووکان، به گۆتیرهی خواست و توانای خۆیان
قورئان بخوین لەسەریان و داوای لی بوردنیا بۆ بکەن له خوا.

بۆ زانین: لای پێشەوا شافعی و زۆرتین له زانایانی سەر به شافعی خۆتندنی قورئان
سود به مردو ناگەیهنێ. بەلام لای پێشەوايان حەنەفی و مالیک و ئەحمەدو کۆمەلێ له
شافعیەکان خۆتندنی قورئان سوود ئەگەیهنێ به مردووان و سوودی لی وەرئەرگرن. بۆ
رون برونەوهی ئەو مەبەستە تەماشای نامە (مغنی المحتاج) بکە بەرگی سێهەم و لاپەرە
(٧٠-٦٩) پاداشتی دارایی بەخشین و پارانەوه بۆ مردوان خاوەنی سۆدن لای موسلمانان
له خزم و له ییگانه. ئەو ئایەتە بەلگەیه لەسەر پێویستی نوێژکردن لەسەر مردووان،
ئەبێ بیشزانین ئەو کەسە مرد پێویستە لەسەر خزمان و باوەرداران ئەمانە خوارەوه:

١- شۆردنی مردو به ئاوێکی پاك، كەمترین شۆردنی مردو لابردنی ئەو پێسیانەیه به
لەشی مردووەوە، له دوایدا یەكجار لەشی مردووەكە بشۆرێ به ئاوی روت و پاك،
دریژە ی ئەو باسە لەنامە دەستوریەكاندا رون كراوەتەوه.

٢- بەرگ كردنه بەری مردوو (كفن) به قوماشی شیاوی پۆشینیی بۆ مردووەكە به
زیندوی بهلای كەمەوه هەموو لەشی مردووەكە داپۆشی، ئەو بەرگە و چاکە سێ بالا
پۆش و كراسێك و میژەرێ بۆ پیاوان، ژنان یەك بالا پۆش و چارشێوێهه و كراس و
دەرپێیه، وایش چاکە ئەو بەرگە سێ یی بۆ پیاوان و بۆ ژنان، دریژە ی باسەكە له نامەكانا
باسكراوه.

٣- نوێژکردن لەسەر مردو پێویستە لەسەر باوەردارانێ ئەو جیگەیه مردووەكە ی تیدا
مردوو، ئەگەر یەك كەس نوێژی لەسەربكا لەسەر هەموویان لائەبڕی. پایەو
پێویستیه كانی نوێژ مردو ئەمانە خوارەوه:

أ- (النيه) يانی نیازی نوێژکردن لەسەر مردووەكە لەسەرەتای نوێژەكەوه بەم جۆرە:
نییازم هەیه نوێژی ئەم مردوو ئەكەم و پێویستە لەسەرم و بۆ خوای ئەكەم.

تەفسیری زمانکۆیی

ب۔ لہ دواى نياز چوار جار بلى: (اللہ اکبر) دواى يہ کہ میان سورہ تی فاتحہ بخوئی،
 لہ دواى دووہ میان کہ مترین سہلہ وانی پدا لہ سہر پیغمہر ﴿ﷺ﴾ بلى: (اللہم صل علی
 محمد) لہ دواى سیہہ میان بیارتہوہ لہ خوا بؤ مردوہ کہو بلى: (اللہم اغفر لہذا المیت
 وأرحمہ) لہ دواى چوارہ میان بلى: (اللہم لا تخرمنا أجرہ ولا تفتننا بَعْدَہ).
 ج۔ سلاودانہوہو یہك جار بلى: (السَّلامُ عَلَیْکُمْ)، واکا کہ رووہر گپری بؤلای
 راست.

د۔ پیوستہ وستان بہ پیوہ لہ یہ کہم جاری نیازہوہ ہتا کاتی سلاودانہوہ بہی رکوع
 و بہی سوژدہ بردن .

۴۔ دانانی مردوہ لہ گوردا، کہ مترین گور بریتہ لہوہ قہدہغہی بؤن بؤنی مردوہ کہ
 بکاو قہدہغہی دہرہیانی لہ شی مردوہ کہ بکا لہ دہرہاوردنی دروندہ کان. دریژی باسی
 نہوانہی پیشو لہ نامہ کاندرا پروون کراونہتہوہ.

دووروی سہرؤکی دوورپروان عہدولای کوری ثوبہی، خو ہلکیشانی دوورپروان
 بہدارای و منال و ہوزہ کہیانہوہ، دانیشن و دوواکہوتیان لہ یاریدانی پیغمہر ﴿ﷺ﴾
 بہردہوامیان لہ سہر خرابہوہ رخنہ گرتن لہ نیسلام و پیغمہر ﴿ﷺ﴾ گہیشتنی دوورپروان
 بہ گومرای و بی باوہری، داواکردنی عہدولای کوری عہدولای کوری ثوبہی بؤ
 کراسی پیغمہر ﴿ﷺ﴾، نہوانہ ہموویان شایستہی نہوہن خوی مہزن فہرمودہی خوئی
 بہم رستہی خواوہوہ دووپات بکاتہوہو بفہرموی:

﴿وَلَا تُعْجِبْکَ أَمْوَالُہُمْ وَأَوْلَادُہُمْ﴾ وہتو سہرگردان نہکا دارایی و منالی دوورپروان
 بازویشن بہہیزو توانایشانہوہ، نوژیان لہ سہمہ کہو لہ سہر گوریان رامہوہستہ .

﴿إِنَّمَا يُرِیدُ اللہُ أَنْ یُعَذِّبَہُمْ بِہَا فی الدُّنْیَا﴾ بہراستی خوانہیہوئی کہ سزای نہو
 دووروانہ پدا بہ ہوی دارایی و منالہ کانیانہوہو خو خہریک کردن بہوانہوہو خہفہت
 بخون لہ پاراستیاناو توشی رنج بہن لہ پیداکردنی گوزہران و دارایانا لہ جیہاندا.

﴿وَتَرْهَقَ أَنْفُسُہُمْ وَہُمْ کَافِرُونَ﴾ وہ گیانیان دہربچی و بمرن وہ نہوان بی باوہرن،
 خوی مہزن لہ نایہتی (۵۵) ی نہم سورہتہدا وینہی نہو نایہتہی فہرموہ، لیژہدا دووپاتی

کردوتہوہ لہبہر تہوہی تیژ ترو توندتر بیان ترستیٰ لہسہر گہردانیانا بہ ہوی پہیدا کردنی دارایی و لہ خویان بایی بن بہ ہوی منالہوہو خو ماندو کردن بہوانہوہ، ہہتا بیرى نادمیزادی بخاتہوہ تہو شتانہی لہسہر زہوین بی دہوامن و تہبنہ ہوی سزادانی خاوانہ کانیاں لہ جیہاندا .

لہ پاشا خوای مہزن رونی تہ کاتہوہ ہہوائی کردہوہی تہو دووروانہ بہ تیرو تہسہلی و تہفہرموی:

﴿وَإِذْ أُنزِلَتِ سُورَةُ أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ﴾ وہہرکاتی بنیرایہ تہ خوارہوہ سورہتی لہ قورٹان بہ تہواوی یابہشی لہ سورہتی، فہرمانی بدایہ کہ تیوہ باوہر بہخوا بہین و، تیوہ جہنگ بکہن لہ گہل نیردراوی خوادا لہ دژی بی باوہران .

﴿أَسْتَذِنُكَ أَوَّلُوا الطَّوْلَ مِنْهُمْ﴾ داوی دہستور تہ کەن لہ تو بو دانیشن لہ جہنگ نہ کردن خاوہ داراییہ کان و بہ تواناکان لہو دووروانہ، سودی تایہتی خویانیان تہوی.

﴿وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ﴾ وہتہیان ووت بہ بی شہرمانہ: تو واز لہ تیمہ بہینہ لہ گہل دانیشخوانابین لہ ژن و منال و پەك کەوتہ کان، تہوان مہبہستیان لہو دانیشتنہ تہوہبوو خراپہ بلاوبکہنہوہو خویان بہ گہورہ دابین و نہیان تہزانی ئایینی نیسلام و باوہر بہخوا ہیتان و داوی یہ کسانى تہکا لہ تیو نادمیزادا، جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر بکری لہ گہل بی باوہران بو دژی ستم و خراپہیہ، بہر لہوہی تہو دووروانہ بہ رووالہت موسلمانن ہیچیان بو نہماوہتہوہ جگہ لہوہی داوی دانیشن بکہن لہ پیغمہرو نہچنہ دہرہوہ بو جہنگ .

﴿رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفَ وَطَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ خوشحالن بہوہی کەلہ گہل ژنہ کاندان بن و، مؤردراوہ بہسہر دلایانا، ہہواو ہہوہسی خویان کوپرو کەری کردوون لہ ناستی راستی، تہو مؤر کردنہوای لی کردوون لہ گہل پیغمہر ﴿﴾ نہبن، دواپی تہو رووداوانہ نازانن و تی ناگہن بو جہنگ کردن لہ گہل پیغمہر بن تہ بیتہ ہوی بہختیاران .

﴿لَکِنَ الرَّسُولَ وَلِذَیْنِ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ﴾ به لآم فروستاده ی خواو
که سانیکی نه وتو باوهریان هیناوه له گهل تز جهنگ نه کهن به دارایی و به لهش و گیانی
خویان له ریگهی نایینی خوادا، نیز دو وروان نرخیان بو دانانری .
﴿وَأُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ وه نهو باوهردارانه بو نهوان ههیه
چه ندین چاکه له جیهاندا به وهرگرتنی دهستکهوت و به سرکهوتنی خویان و، نهو
باوهردارانه هدرنهوانن به ختیارن و به هه مو ئاواتی خویان نه گهن ورزگاریان نهی
له پاشه پروژدا .

﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ خوا
ناماده ی کردوه بو نهو باوهردارانه چه ندین باخ و بولاخ و چیمهن له پاشه پروژدا نه چی
به زیر دارو دره خته کانیاو نهم لاوای کوشه که کانیاو چه ندین رویاری ئاوی شیرین و
خوش و بی خهوش به رده وامن له نیو نهو به هه شتانه دا هه تاهه تایه نهوانه ی باس کران بو
باوهرداران رزگاربون و سرکهوتنیکی زور گه ورهیه .

پاش نهوه ی خوی مهن باسی دو وروه کانی کرد له باره ی دانیشتیان له مه دینه و
نه چونیاو بو جهنگ کردن له نایه ته کانی پیشودا باسی نهو که سانه ییش نه کا که له جهنگ
دواکه وتوون له عهره به دهشته کیه کان نهیان کا به دو وربه شه وه له م نایه ته ی دوایدا
که نه فهرموی :

وَجَاءَ
الْمُعْذِرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿١١﴾ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ

مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٩١﴾
وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
مَأْجِلَكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَاعْيَنُّهُمْ تَفِيزُ مِنَ الدَّمَعِ
حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى
الَّذِينَ يَسْتَدْنُوكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رِضْوَانٍ يَكُونُوا
مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

به شی یه که میان دینه خرمهت پیغمهر ﴿ ۹۱ ﴾ داوای دهستوری لی نه کهن بو دانیشن

و بیانوی راستی بو پیغمهر نه هیئنه وه، وهك خوا نه فهرموی :

﴿ وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ ﴾ وه چون بو لای پیغمهر لهو کاته دا
فهرمانی دا به دهر چرونی گشتی بو جهنگی ته بوک نهو که سانهی بیانویان نه هیئایه وه
له عهر به دهشته کیه کان وهك هوزی نه سه دو هوزی غه تفان یا هوزی تر هه تا دهستور بدری
به وان نه چنه دهر وه بو جهنگ له بهر نه وهی هه ژارن و توانای چهك و تفاقیان نه و
خیترانیان زوره، دواپی پیغمهر ﴿ ۹۲ ﴾ بیانوه کانی لی وه رگرتن و فهرموی: دانیشن .

به شی دو وه میان چونه خرمهت پیغمهر ﴿ ۹۳ ﴾، بیانویان بو هیئایه وه بو پیغمهر ﴿ ۹۳ ﴾
وهك خوا نه فهرموی :

﴿ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ وه دانیشن که سانیکی ته و تو با وه ریان نه هیئابویه
خواو به نیراوی خوا به بی نه وهی بیانویه بهیئنه وه بو چونه دهر وه، خویانیان
وادهر نه خست خاوه نی باوه رن . به لام له ژیره وه بی باوه ربون ، نرخیان بو بیانوه هیئانه وه
دانه نه ناو خوا هه ره شهی لی کردن و فهرموی :

تهفسیری زمانکوی

﴿ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ که سانیکی ئەوتۆ باوەریان نەهێناوە
لەعەرەبە دەشتەکان توشی ئەوان ئەبێ سزایەکی خاوەن ئازار بەکوشتن لەجیهانداو
بەسوتاندنیان بەناگری دۆزەخ لەپاشەرۆژدا .

هەندێ لەزانایان لەمانای ئەو ئایەتەدا لەدیاری کردنی ئەو دووبەشە ئەلین: هەردوو
بەشەکان دروێان ئەکرد لەگەڵ خوا و پیغەمەر دا بەم جورە ی خوارەو:

یەكەمیان بەدرۆ بیانویان ئەهێناوە، مەبەستیان پشودان وراکردن بوو لەگرانی جەنگ
بەلام بەناشکراو بەنهیتی بریویان بەخوا و پیغەمەر هەبو. بەلکو سست و تەمەلبوون .
بەشی دووهمیان بیانویان نەهێناوە بۆ پیغەمەر و بەناشکراو سەلمانبوون لەنهیتیدا
باوەریان بەخوا و پیغەمەر ایەتی موحەمەد نەبو، ئەوتاقمە بێ باوەر پانە شایانی سزای خاوەن
ئازارن .

لەپاشا خوا ی گەورە باسی ئەو کەسانە ئەکا لاوازن و توانای جەنگ کردنیان نیە ئەو
کەسانەن بیانویان لی وەر ئەگیری بۆ نەچونە دەرەو، وەك خوا ئەفەرموی :

﴿ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ ﴾ نیە لەسەر ئەو کەسانە لاواز و توانای جەنگیان نیە لەبەر پیری
و ناتەواوی لەشیان لەبنچینە ی بونیانەو کەهاتنەتە جیهانەو.

﴿ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى ﴾ وەنیە لەسەر نەخۆشەکان و بیمارەکان: جیاوازی نیوان لاوازو
نەخۆشەکان بەوێ: نەخۆشی یەكەم جار لەگەڵ ئادەمیزاد نەبوو بەپێچەوانە ی لاوازی
ناتەواوی لەشیان کە یەكەم جاری بونیان کەم ئەندام و لاوازیبوون .

﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يَنْفِقُونَ ﴾ وەنیە لەسەر کەسانیکی ئەوتۆ دەستیان
ناکەوئ شتی خەرجی بکەن بۆ خۆیان و بۆ تفاق و کەرەسە ی جەنگ و کەشیش
نایانداتئ .

﴿ حَرَجَ إِذَا نَصَحُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ﴾ هیچ گوناهێ لەسەر ئەو سێ تاقمە نیە هەرکاتێ
نیازیان پاك و خاویبێ دەر بارە ی باوەر هێنانیان بەخوا و بە نیراوی خوا و پەرستی خوا
شتی تر . وەك پاسەوانی نیو شار ئاگاداری و چاودێری خێزان و دارایی جەنگ کەرانی

تەفسیری زمانکۆیی

موسڵمان بکەن ، ئەو سێ تاقمە بەومەزجانەوہ گوناھیان ناگا نەچنە دەرەوہ بۆ جەنگ کردن .

﴿ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴾ نیه لەسەر چاکەکرانی نیازپاک
رێگەپە لە سەر زەنش و گوناہ ، ئەبێ لەبیرمان نەچی ھەرکەسێ بەپێوستی سەر شانی
خۆی بەپاکی ھەلسا ئەو کەسە چاکەکەرە ، ھەرکەسێ ناپاکبێ لە ھەر کاریکا بێ
خراپە کەر و ، خوا لی بوردنی زۆرە بۆ کەسێ دوواکەوتبێ لە جەنگ بە ھۆی بیانیوی
راستەوہ بێ ، خواوەن بەزەیی و میھرەبانییە بۆ ھەمو بەندەکانی خۆی کە پەشیمان بینەوہ .

﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ ﴾ وەھیچ گوناھی
نیە لەسەر کەسانێکی ئەوتۆ دوواکەون لە جەنگ ھەرکاتێ ھاتن بۆ لای تۆ بۆ ئەوہی تۆ
بەخشی بەوان شتێ ھەلیان بگری خۆی و تفاقە کە ی و ھەک ھوشتری یاشتی تر ، تۆ نەلێتی :
من هیچ شتیکم دەست ناکەوێ ببەخشم بە ئێوہ و ھەلتان بگری و بچن بۆ جەنگ کردن ،
ئێوہ سواری ئەو شتە بکەم .

﴿ تَوَلَّوْا وَاعْتَنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ ﴾ ئەو کەسانە دەرئەچن
لای تۆو چاوەکانیان ئەرژێنی فرمیسک و خورخور دیتە خوارەوہ لە بەرئەوہی خەفەت
نەخۆن کە دەستیان ناکەوێ شتێ خەرجی بکەن بۆ تفاقێ جەنگ و لە گەڵ تۆ بچنە
دەرەوہ .

زانایان نەلێن : ھاتنە خوارەوہی ئەو ئایەتە لە بەرئەوہبوو تاقمێ لە موسڵمانان چونە
خزمەت پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ و وتیان : ئەو فروستادە ی خوا : ئیمە وولاً ھان نیه خویمان و تفاقمان
ھەلگری و لە خزمەت تۆدا بێن بۆ جەنگی تەبوک ، داوات لی ئەکەین وولاً ھی سواریمان
بەدری ، پێغەمەر ﴿ﷺ﴾ فەرموی : نیمانە وولاً ھتان بەدەینی ، ئیتر ژمارە ی ئەو کەسانە
چەندە بێ و ناویان چی بوە گرنگ نیه .

پرسیار / ئەو تاقمە رستە ی ﴿ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ ﴾ ئەیان گرێتەوہ ،
ئەبێ سوودی دووپات کردنەوہی چ شتێ بێ بۆ جاری تر ؟

تەفسیری زمانا کۆبی

زانایان ئەلین: ئەوانە ی رابووردوون لەو پرستەیدەدا ئەو کەسانەن خوار دەمەنی و وڵاخیان
نەبوە. بەلام ئەو کەسانە ی لەخەفەتا ئەگریان جگە لەو وڵاخ ئەوانی تریان هەبوە.

بە کورتی هەر کەسی چ لەجەنگ دوا بکەوێ بەهۆی بیانوی راستەو دەستوری پی
ئەدری نەچیتە دەرەو، ئێر هەر کەسی بی گوناھی لەسەر نیە.

﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ وَرَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾
بەراستی رینگە ی سەر زەشت و گونا هەسەر کەسانێکی ئەوتۆیە داوای دەستوری
نەچونە دەرەو لە تۆ ئە کەن بۆ جەنگ و، ئەوان ساماندارن و خاوەن و وڵاخ و کەرەسە ی
جەنگن و هەزار و نەخۆش نین، خۆشحال و رازین بەوێ کە ئەوان لە گەڵ ژنە کان بن،
نەچنە دەرەو بۆ جەنگ خاوەنی هیچ بیانوی نین لەوانە ی باسکران.

﴿وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وەخوا مۆری داو بەسەر دڵیانان و راستی
وەرناگرن، بەخواشی خۆیان خراپەیان هەلبژاردو، داوی ئەو کەسانە نازان بەو چاکانە
لەجیهان و لەپاشەرۆژدا هەیه چەندە زۆرن، لەجیهاندا بەوەرگرتنی دەست کەوت،
لەپاشەرۆژدا بە هەشت و چاکە ی زۆریان ئەدرتی.

ئەبی بزین: ئەو کەسانە و شاگردەکانیان لەم سەردەمە ی ئیمەدا و لەهەمو کاتیکی
هەرگیز سوودی گشتی و چاکە ی جگە ی خۆیانان ناوی، یارمەتی نیازپاکانو خوا پەرستان
نادەن لەبەر ئەوێ سوودی تایبەتی خۆیان کەم ئەیتەو. بگرە زۆر جارانی بی ئەویان و بی
تاوانان چەرمەسەری ئەدەنو ئەیان کۆژن بۆ ئەندازە یەکی کەم لە پول و پارە ی
کار بەدەستان. ئامادەن ئاین و نیشتمانو ناموسی خۆیان بفروشن بۆ شەیتان و خوین مژان
بەرامبەر بە پارە یەکی کەم و خراپ. بە یاری دە ی خوا هەزاران و چەوساوە کان و ئاین
پەرستان لەخەبات کردندا ناوەستن هەتا ستمکاران ئابرویان ئەچی و لەناو ئەبرین، ئالای
بەرزی یاساو دەستوری قورئان ئەخریتە کار.

بە یاری دە ی خوا ی مەزن کۆتایی بەنوسینی جزمی (۸ - ۹ - ۱۰) هات رۆژی هەینی

(۱۳) ی مانگی رەجەب (۱۴۲۰) کۆچی بەرانبەر بە (۲۲ / ۱۰ / ۱۹۹۹) زایینی

پیرست

لاڤره	باسه كان و بابه ته كان
٦٨	ناردنی پاداشتی قورنان بۆ مردوان و شتی تر بۆیان سودی ئی وهر نه گرن
٧١	سوره تی نده عراف
٧٤	رون کردنه وی مانای (الوزن)
٧٩	چاکی ناگر زۆرتر له خاك بوچ و بی مانایه به چه پهلگه ده
٨١	بونه وهی وا هه ده له ناو ناگر دا نه بی نازین
٩٠	کورته دی به سهرهاتی ئاده م له دوا ی دروست کردنی
٩٢	کۆمه لێ له ئاده میزاد له باره ی ئاده مه وه با وه ریان به ئه فسانه ی جوه کان هه ده
٩٢	بیرو بۆ چونی سۆ فیه کان له باره ی به سهرهاتی ئاده م
٩٥	ئایا ئاده میزاد فریشته و چۆ که نه بین؟
٩٨	باسی هه ندێ ره وشتی خراپ
١٠١	ئارایش کردن و خۆ جوان کردن له لان نیسلا مه وه
١٢١	مه به ست له (بی سه آیم) چ شتی که؟
١٢٣	مانای (علی العرش) چ شتی که؟
١٢٦	باسی ناو له پ خۆ ئه ندنه وشتی تری ناره وا
١٣٧	گۆزی هود له یه مه نه، نه که له کوفه
١٤٨	تۆ له ی نیر بازی چ شتی که؟
١٤٩	نیر بازی له به ریتانیا دا شتی که ره وایه لایان
١٦٥	مانای نازناوی پاشا کانی پێشو و هه کیسرا و ئه وانی تر و مانای موسا
١٦٦	ئایا راسته هه ر که سه ن ناوی دایکی موسا بزانی قوفلی بۆ نه کرتنه وه به بی کلیل
١٧٥	ئایا جادو نا وه رۆکی هه ده و چۆ پهیدا ئه بی؟
٢٣٠	باسی وه رگه رانی به له عام له ناین
٢٢٧	پێغه مه ر سه رۆ کایه تی (٢٦) جه نگی کرده، له نو جه نگدا خۆی جه نگی کرده
٣٠١	ئایا له ناین وه رگه را وان پێسته په رسته کان به سه ر به که نه وه؟
٣١٦	ئایا کوردو پێشه مرگه خرا به کارو کاو ل که رن
٣٢٦	جۆره کانی نیر هاب
٣٢٧	باسی هه ندێ له کاری خرا بی ئه مه ریکای سه ته مکار
٣٢٦	به رگی دروی میژه ی به نو و له سه ر
٣٧٢	به سهرهاتی گا وه ره کان دوا ی عیسا
٣٨٢	کورته دی میژووی غه زای ته بوک
٤٢٢	سه ردان له گۆزی مردو وان و قورنان بۆیان

خویندیری هیژا لهم جزمه دا نهرکی چاویاخشانی نهم هه لانه بگره نه ستوی خوژ

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
ولو انزلنا	ولو انا نزلنا	٤	١	فلنسأ أن	فالنسألن	٧٤	١
لئؤمنوا	لئؤمنوا	٤	١٢	فروستاره کان	فروستاده کان	٧٤	٢
باوهر هینان	باوهر هینانی	٤	١٣	ههنا	ههنا	٧٤	١١
قلعوه	قلعوه	٧	٦	شهی یتان	شهی تان	٨٤	١٤
الحرمین	المحرمین	٩	٧	عنھا	عنھما	٨٦	١٣
شبیله	سبیله	١١	٦	کان بێ	کان	٨٧	١٧
برای	سهر برایی	١٢	١٩	ئاماده م	ئاده م	٨٨	١٥
ما اظطررتم	ما اضطررتم	١٣	٥	رینگه	رینگه	٩٠	١٠
کثیرین	کثیرا	١٣	١١	عنھا	عنھما	٩٥	١
به شتی سزایان	سزایان	١٣	١٨	خالصه	خالصه	١٠٣	٣
نجارج	نجارج	١٦	١٠	یفلحون	یعلمون	١٠٣	٧
ئهو	لهو	١٧	٤	صلوا	صلوا	١٠٧	٤
پرسیار که	پرسیار کهر	١٨	٤	اولادهم	او لاهم	١٠٨	١٧
که ره	گهراندوه	١٩	١٣	بداتی چ	بداتی	١١٣	٣
یهدیه	آن یهدیه	٢١	١٢	نایسنیان	نایسنیان	١١٦	٢
جرجا	حرجا	٢٢	١	بسیماهم	بسیماهم	١١٦	٢٢
ئه خرپته	ئه خاته	٢٢	٢١	نادو	نادو	١١٦	٦
تدنگه	تدنگیه	٢٢	٢٣	ئهو تزیه	ئهو تزیه	١٣٠	٧
شتی چ	شتی	٢٥	٥	ئه کر	ئه کر	١٣٧	٢١
هیچ تر	هیچ شتی تر	٢٦	١٠	نناهه ند	سفاهه	١٣٨	٣
با سبی بێ	باسبی	٢٧	١٤	ترساندانی	ترساندانی	١٤٣	١٢
تواوی	تهوایی	٢٨	١٠	الحکم الله	یحکم الله	١٥٣	٩
وجعلوا الله	وجعلوا الله	٣١	٤	که تا	که تا	١٥٥	٥
درا	ذرا	٣١	٤	یفتوا	یفتوا	١٥٧	٣
رێژه کان	رێژه کان	٣٢	١	والغراء	والغراء	١٥٨	١١
له خویانه وه	له خویانه وهیه	٣٢	٨	اغفوا	اغفوا	١٥٩	١
دزیانی	زیانی	٣٢	١٩	ساعی	ساعی و	١٥٩	١٣
بوختان	به بوختان	٣٤	٢	خهر کاتی چ	هه رکاتی	١٥٩	٢٣
کیانت	کیان	٣٥	١٦	تاعون	تائون	١٦١	١١
کردوو	کردوه	٣٧	١٦	اصنامهم	اصنامهم	١٦٢	٨
فیها	فی ما	٤٠	١١	بون	نهبون	١٦٣	١٦
اطفر	اضطر	٤٦	٤	رائه گه یاند	رائه گه یاند	١٦٦	١٦
له و ناوهرۆکی	له ناوهرۆکی	٤٨	١٣	بعبان	بعبان	١٦٧	١٢
یه کسانیه	یه کسانیه وه	٥٧	١٦	بیضاء	بیضاء	١٦٧	١٧
تافین	طائفین	٦٢	١	الساحر	لساحر	١٦٨	٣
واتقوا	او تتولوا	٦٢	١٠	الظالمین	الغالبین	١٧١	١٠
القراین	القراین	٦٥	٣	سحر	بسحر	١٧٣	٣
بوو	بوون	٦٥	٥	فغلبوا	فغلبوا	١٧٣	٢١
انی صلاتی	ان صلاتی	٦٧	١	چفه چفه	چف	١٧٥	٩
ئهو	ئهو	٧٠	٣	هینا	هینان	١٧٥	١٤

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
ئهدهی	ئهوهی	۱۷۵	۲۲	داره	داناوه	۲۲۰	۱۶
تفتا	توفتا	۱۷۶	۱۸	لهمه	لهمهوبهر	۲۲۲	۸
لو	له	۱۷۷	۹	علی آله	علی الله	۲۲۲	۱۸
وه مافهه	لهو مافهه	۱۷۷	۲۰	دهرونی	دهرونیانی	۲۲۳	۱۶
دالکبونه	دایک بونی	۱۷۸	۳	توریتی	قورتوبی	۲۲۶	۱۱
من بعدکا	من بعدما	۱۷۸	۱۹	خویار	خوا یارمهتی	۲۲۶	۱۳
زۆره	زۆرهوه	۱۸۰	۱۷	داوی	دواي	۲۲۷	۱۶
گه نه پیش	گه نه پیش	۱۸۲	۱	کلک	کذلك	۲۲۸	۵
بدابه	بدایه	۱۸۳	۱۶	لادهروان	لادهران	۲۳۰	۱۲
وآورقنا	وآورثنا	۱۸۴	۶	چفهی	چفهی	۲۳۱	۱۹
ومنا ربها	ومغاربها	۱۸۴	۶	ولا خیرا	ولا ضرا	۲۴۴	۸
بهخته نهر	بهخته نهر	۱۸۵	۱	ئهو یچن	ئهوین	۲۴۶	۴
نایه ته کهیان	نایینه کهیان	۱۸۶	۱۹	نفساها	تغشاها	۲۴۸	۶
أجیناکم	أجیناکم	۱۸۷	۷	ئه گه	ئه گه رتو	۲۴۸	۱۴
واغمناها	واغمناها	۱۸۸	۱۴	سینا	شینا	۲۵۰	۷
ضعیقا	ضعقا	۱۹۰	۱۴	خو یسیان	خو یسیان	۲۵۰	۱۵
لهو سانه	لهو که سانه	۱۹۱	۵	هاوریان	هاواریان	۲۵۳	۱۴
الغاسنین	الغاسقین	۱۹۱	۱۹	بالمعرف	بالمعرف	۲۵۵	۱۵
ههروایشن	ههروایشبور	۱۹۱	۲۱	بالمعرف	بالمعرف	۲۵۶	۸
چۆن په نی	چۆنیه تی	۱۹۵	۳	خیتلی	فیتلی	۲۵۷	۲۳
ناوخوا	ناوی خوا	۱۹۶	۱۴	دیش	تریش	۲۵۸	۹
لفوز	لغفور	۱۹۹	۷	نایاویان	نیازیان	۲۵۹	۹
پیشه کردنی	پیشه کردنی	۲۰۱	۶	بالند	بالغده	۲۶۲	۱۷
گوناهه	ئهو گوناهه	۲۰۱	۶	بارو	یادو	۲۶۳	۴
نابیا	نایا	۲۰۱	۱۰	وجعضله	وما جعله	۲۷۴	۱۱
به مهله رزه	بومهله رزه	۲۰۲	۱۴	فتکم	فتنکم	۲۸۲	۱۲
أحب	أصیب	۲۰۳	۱۵	ویمکرو الله	ویمکرو الله	۲۹۴	۹
یجدنه	یجدونه	۲۰۴	۲۱	لیصعدوا	لیصعدوا	۲۹۹	۱۰
هاتره ته له گه لئا	هاتوره له گه لیا	۲۰۵	۱۷	مه سلیمانان	موسلمانان	۳۰۰	۲
جوله کاتی	جوله کایه تی	۲۰۹	۴	لله رسول	ولله رسول	۳۰۳	۱۲
أذ أستسته	أذ أستسقا	۲۱۰	۷	باوه ریان	باوه رتان	۳۰۵	۵
خۆتان	خۆتانه	۲۱۱	۶	دهر که وتایه	دهر که وتایه	۳۰۶	۱۶
بهروان	بهوان	۲۱۱	۱۰	لتناز ضم	لتناز عتم	۳۰۸	۱۳
بهین	بهکین	۲۱۱	۱۵	فاتبعوا	فاتبوا	۳۱۱	۳
گیروه	گیروه	۲۱۱	۲۳	زۆری	به زۆری	۳۱۱	۱۶
دانیشتوای	دانیشتوانی	۲۱۳	۱۲	ولا تنازضعوا	ولا تنازعوا	۳۱۲	۴
مستهم	سبهم	۲۱۴	۱	کهس	ههزار کهس	۳۳۲	۱۶
لا یسقیون	لا یسبون	۲۱۴	۳	فرۆکه	به فرۆکه	۳۱۷	۸
ناکهین	ئه کهین	۲۱۴	۱۷	شۆرو	شورشه	۳۱۷	۱۲
روونهوا	روندها	۲۱۵	۷	هه چهنده	هه چهنده	۳۱۸	۱۷
کراوه	کردوه	۲۱۷	۷	شکانادنی	شکاتی	۳۲۳	۱۸

ههله	راست	لا	دیر	ههله	راست	لا	دیر
فشر	فشره	۳۲۴	۱	باوهرداران	باوهرداران ناکه	۳۵۴	۴
پیرن نه گئیرن به	پیلان نه گئیرن بو	۳۲۵	۲۳	الله	والله	۳۵۷	۱۶
له بهر گری	بهر گری	۳۲۶	۱	پهرستیدا	بت پهرستیدا	۳۵۸	۲۳
نهوتر تیلو	نهوتری تیلور	۳۲۶	۶	له پاشا	له پاشا	۳۶۱	۱۸
ئیمه و	ئیمه دا	۳۲۶	۲۲	لا تتدخدوا	لا تتدخدوا	۳۶۲	۶
خستن	خستی	۳۲۹	۱۶	نه قزبر	قوره یزه	۳۶۴	۶
له باوهرداران	به سهر بی باوهرانا	۳۳۲	۲۲	له مه که	له نیوان مه که	۳۶۴	۱۷
یغلبوا مئة	مئة یغلبوا	۳۳۲	۱۵	وهر ناگیرئ	وهر نه گیرئ	۳۷۲	۱۲
له نیو	له نیو ئیوه دا	۳۳۲	۱۶	خوا	لای خوا	۳۷۲	۶
نهوتر	نهوتر	۳۳۲	۱۶	په خته ی	پوخته و	۳۷۲	۲۳
که بی یسته	که پیویسته	۳۳۳	۲	فی سبیل	فی سبیل الله	۳۷۵	۱۳
نه وئمان	نه وئمان	۳۳۲	۱۷	ساسیته ی	شایسته ی	۳۸۱	۱۸
هیز	هیزو	۳۳۵	۵	نه به ست	نه به ست	۳۹۳	۶
گرتانه ی	گرتانه نه ی	۳۳۵	۲۲	هه رستی	هه رشتی	۳۹۵	۶
یو کتم	بوتیکم	۳۳۶	۲۲	کفرثوا	کفر و	۳۹۵	۷
بوهران	باوهران	۳۳۷	۱۷	مئها	منها	۳۹۷	۶
پرسیارم	پرسیار	۳۳۸	۱۶	له دووریان	له درویان	۴۰۶	۱۴
فی الدین من	فی الدین	۳۳۹	۱۹	گه شه	گه شه ی	۴۱۳	۱۸
به بی که نم	بدن به بی که نم	۳۴۱	۱۵	فهرماندانی	فهرمان بهرداریانی	۴۱۴	۱۷
الیحوث	الیحوث	۳۴۲	۸	بست	وسق	۴۱۶	۲
کرد	نه کرد	۳۴۸	۴	پیغه مهری	پیغه مەر	۴۲۱	۹
دهرونه	دهرچونه	۳۵۲	۳	سه پهرشتی	سه پهرشتی	۴۲۱	۱۱
وز	واز	۳۵۲	۹	به ختیاران	به ختیارانه	۴۲۴	۲۳
سبيلة	سبيله	۳۵۳	۱۲	له گهل تو	له گهل نه و	۴۲۵	۱
المتمدون	المعتدون	۳۵۴	۳				

